

F. H.
OFM

Series D
Numerus 2.

FONTES HISTORICI ORDINIS FRATRUM
MINORUM IN HUNGARIA
MAGYAR FERENCES FORRÁSOK

Nagy András OFM
A szécsényi
rendház
historia domusa I.

3 • 2006

FONTES HISTORICI ORDINIS FRATRUM MINORUM
IN HUNGARIA
MAGYAR FERENCES FORRÁSOK

Series D • Numerus 2.

A sorozatot szerkeszti:

FÁY ZOLTÁN
FR. VARGA IMRE KAPISZTRÁN OFM
FR. KÁLMÁN PEREGRIN OFM

Nagy András OFM

*A szécsényi rendház
historia domusa I.*

Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány
Budapest

2006

Kiadja
a Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány

Felelős kiadó
MAGYAR Gergely tartományfőnök

A rendi előljárók 323/2006. sz. engedélyével

A kötet megjelenését támogatta:

nka

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Ezúton mondunk köszönetet Zwack Péter úrnak
a Magyar Ferences Könyvtár Temesvári Pelbárt Gyűjteményének
gyarapításához nyújtott anyagi támogatásáért.

Fordította:

P. Boros Gyevi Imre OFM

A fordítást lektorálta:

Koltai András

A latin szöveget sajtó alá rendezte:

Tömösvári Emese

Minden jog fenntartva!

© Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány, 2006

ISBN 963 87157 1 5
ISBN 963 87157 0 7 Összkiadás
ISSN 1586-2143

Műszaki szerkesztés, tipográfia, borító:
Kemény András

Tartalomjegyzék

Nagy András szécsényi historia domusa	7
1. A magyarországi ferences történetírás a 18. században	7
2. Nagy András élete és munkássága	9
3. A szécsényi historia domus	10
Szent Ferenc atyánk Kisebb Testvéreinek rendje, a Legszenőbb Üdvözítőről nevezett, szigorú életmódot követő Magyarországi Rendtartománya szécsényi kolostorának avagy rendházának története	
Előszó	15
I. fejezet Szécsény városáról	19
II. fejezet A Kisebb Testvérek szécsényi kolostoráról	29
1. szakasz A Kisebb Testvérek régi kolostoráról és annak pusztulásáról	29
2. szakasz A testvérek második szécsényi kolostoráról	33
3. szakasz A jelenlegi kolostor visszafoglalása és újjáépítése	37
4. szakasz A kolostor új belső berendezése	45
III. fejezet A templomról	52
1. szakasz A templom viszontagságairól és újjáépítéséről	52
2. szakasz A templom díszeiről és jelenlegi berendezéséről, oltáiról stb.	60
3. szakasz A cinteremről és a sírokról	69
4. szakasz A templom leltárát közli	88
IV. fejezet A szécsényi konvent tartozékairól	92
1. szakasz A szécsényi konvent udvaráról	92
2. szakasz A szécsényi konvent kertjéről	107
3. szakasz A sütőházról	117
4. szakasz A posztókészítő műhelyről és a kallóról	121
5. szakasz A rétekről	125
V. fejezet A szécsényi konvent alapítványairól	132
1. szakasz A szécsényi konvent alapítóiról	132
2. szakasz A ma is létező alapítványokról	140
3. szakasz Az elenyészett alapítványokról	150
VI. fejezet A szécsényi konvent kiegészítőiről	152
1. szakasz A noviciátusról	152
2. szakasz A tanulmányokról és a könyvtárról	157
3. szakasz Az kvestrákról	161
VII. fejezet A lelki szolgálatokról	170
1. szakasz A szécsényi plébánia vezetéséről	170
2. szakasz A kolostorban szokásos lelki szolgálatokról	172
3. szakasz A külső lelki szolgálatokról	175
VIII. fejezet A Kordaviselek Társulatáról	184

Historia domus sive Conventus Szécsényiensis
Ordinis Minorum Sancti Patris Francisci,
Reformatae Provinciae Sanctissimi
Salvatoris in Hungaria

Praefatio	191
Caput I. De oppido Szécsény	195
Caput II. De Szécsényiensi fratrum minorum coenobio	205
Articulus 1. De veteri fratrum minorum conventu eiusque desolatione	205
Articulus 2. De 2 ^o Szécsényiensi fratrum minorum monasterio	209
Articulus 3. De moderni conventus recuperatione et restauratione	213
Articulus 4. De moderna interiori constitutione conventus	221
Caput III. De Ecclesia	228
Articulus I. De ecclesiae vicissitudinibus et restauratione	228
Articulus II. De ornatu et moderna constitutione ecclesiae, altaribus etc.	236
Articulus III. De coemeterio et sepulturis	245
Articulus IV. Inventarium ecclesiae exhibet.	263
Caput IV. De accessoriis conventus Szécsényiensis	268
Articulus I. De area conventus Szécsényiensis	268
Articulus II. De hortis conventus Szécsényiensis	283
Articulus III. De domo pistricia	292
Articulus IV. De pannificia et fullonica	296
Articulus V. De pratis	300
Caput V. De foundationibus Conv. Szécsén.	307
Articulus I. De fundatoribus conventus Szécsényiensis	307
Articulus II. De foundationibus actu currentibus	314
Articulus III. De foundationibus extinctis	324
Caput VI. De adiunctis conventus Szécsén	326
Articulus I. De novitiatu	326
Articulus II. De studiis et bibliotheca	331
Articulus III. De quaestis	335
Caput VII. De servitiis spiritualibus	344
Articulus I. De administratione parochiae Szécsényiensis	344
Articulus II. De servitiis spiritualibus in conventu exhiberi solitis	346
Articulus III. De servitiis spiritualibus forensibus	349
Caput VIII. De confraternitate chordigerorum	357
Jelmagyarázat a kert térképéhez	363
Rövidítésjegyzék	366
Névmutató	367

Nagy András szécsényi historia domusa

1. A magyarországi ferences történetírás a 18. században

A szécsényi historia domus az 1332-ben alapított ferences kolostor egyik legfontosabb dokumentuma. Ez a rendház szempontjából igen értékes kézirat azonban a 18. századi történetírásnak is jeles alkotása.

„A XVIII. századi egyháztörténet-írás története bizonyos szempontból litteratura-történetünk mostohagyermeké,”¹ – írja Molnár Antal, aki szerint ebben szerepet játszik az is, hogy ekkoriban kezdett eltávolodni a világi és az egyházi történetírás, továbbá az egyházi történetírás latin-nyelvűsége, valamint az, hogy ezeket a műveket a pozitívista történetírás eléggé kiaknázza már. Ugyanakkor mégsem kerülhetők meg, mert „sokszor szemléletük és hangsúlyaik mind a mai napig meghatározóan jelen vannak történetírásunkban.”² Sajnálatos, hogy még a legszínvonalasabb ferences rendtörténeti művek is – kevés kivételtől eltekintve – kéziratban maradtak, ezért kutatásuk még csak el sem kezdődött.

A szalvatoriánus rendtartományban (*Provincia Hungariae Sanctissimi Salvatoris Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiae*, 1629-től *Stricteris Observantiae*), melynek Szécsény is a kolostora volt a 18. században, a rendtörténetírás komoly múltra tekint vissza. A Szalkai Balázs feljegyzéseiből szerkesztett, vagy általa elkezdett krónikát folytatták a 17. században is, a krónika szécsényi példányát pedig még a 18. század elején is.

Ekkorra azonban a többi rendtartományban is jelentős történetírók tevékenykedtek, akik komoly gyűjtőmunka eredményeként készítették el rendtörténeti munkáikat. „A renden belüli történeti érdeklődés megélénkülése részben a jezsuiták által kezdeményezett általános egyháztörténeti munka hatásának tudható be. Emellett az egyre több problémával szembenező rend számára a belső és külső legitimitációhoz, a franciskánus szellem és öntudat erősítéséhez a történeti múlt példái kiváló eszközt jelentettek.”³ A mariánus rendtörténetek közül ki kell emelnünk Kósa Jenő hatalmas kéziratát az *Antiquarii Provinciae S. Mariae*⁴, az erdélyi stefanita

1 MOLNÁR Antal A törökkori Kecskemét ferences krónikása: Blahó Vince (1725-1785). In: Cumania 18. (2002.), 172.

2 MOLNÁR 172.

3 MOLNÁR 173.

4 KÓSA Jenő, *Antiquarii Provinciae S. Mariae in Hungaria Ordinis Minorum S.P.N. Francisici Stricteris Observantiae* – kézirat – (Magyar Ferences Könyvtár és Levéltár Esztergomi letét C. VI. 18.)

rendtörténeti munkák közül Veress Lajos 1753-ben összeállított, és kinyomtatásra előkészített művét, valamint Loseiner Leonard szintén kéziratban maradt óriási provinciátörténetét. De megvoltak a bosnyák provinciának is a maga történetírói, csak úgy, mint a kapisztránusoknak. Közülük Pavich Imrét kell kiemelnünk, akinek műve nyomtatásban is olvasható, míg a bolgár provinciának Kleiner Balázs volt ekkoriban neves történetírója.

Visszatérve a szalvatoriánus provinciához, azt látjuk, hogy ebben a korszakban két jelentős rendtörténetíró is tevékenykedett a rendtartományban. Az egyik Fridrich Orbán (†1758) volt, akinek munkája halála után átdolgozva nyomtatásban is megjelent,⁵ a szalvatoriánus rendtartomány másik, igazán nagy krónikása pedig Blahó Vince (1725–1785) akinek viszont történeti műve, *Annalesei*, csak kéziratban maradtak ránk, kinyomtatnia nem sikerült.⁶

E történeti érdeklődésnek, és annak köszönhetően, hogy a rend elhatározza Lucas Wadding Annaleseinek folytatását, a 18. században két új fontos forráscsoport is megjelenik, a provinciái és rendházi nekrológiumok valamint a historia domusok. Ez utóbbiak összeállítását és vezetését az 1742-es szalvatoriánus provinciái káptalan rendelte el, míg a nekrológiumok összeállítását és felolvasását 1744-ben a rendfőnök illetve 1756-ban a tartományi káptalan határozta el.⁷

A historia domusok írásának elrendelése után általában az arra vállalkozó rendtagok nagyon sokszor egyszerűen csak leírták a kolostor tényleges állapotát, és annales-szerűen elkezdték az események feljegyzését. Kicsit később akadtak olyan rendtársak, akik nekiláttak a források összegyűjtésének, így igazából az 1750-es, 1760-as években jelentek meg az első igazán jelentős háztörténeti feljegyzések, melyek már a lehető legteljesebb forrásanyag ismeretében igyekeztek bemutatni egy-egy kolostor történetét és jelenét. Forrásaik között találjuk a házi és a rendtartományi levéltárak anyagát csakúgy, mint a helyi szájhagyományokat. Olykor igen értékesek bennük az azóta elveszett, vagy lappangó dokumentumok átíratái. „Ezek a historia domusok a kor provinciális történetírói teljesítményéhez képest kifejezetten színvonalas alkotások voltak.”⁸ A szalvatoriánus rendtartomány 18. századi rendházi krónikásainak sorából különösen két íróat kell kiemelnünk, – mindketten Blahó Vince és Fridrich Orbán kortársai voltak – a nagy hírű szónokot, Telek Józsefet (1716–1773) és Nagy Andrást. Telek József provinciátörténeti munkája torzóban maradt, nem úgy az általa elkezdett kecskeméti és szegedi historia domus, Nagy András pedig többek között a szécsényi háztörténetnek is szerkesztője.

5 FRIDRICH, Urbán, *Historia seu Compendiosa Descriptio Provinciae Hungariae Ordinis Minorum S.P. Francisci... sanctissimi Salvatoris*, Kassa, 1759..

6 MOLNÁR 174-176, 178-192

7 MOLNÁR 174-175.

8 MOLNÁR 176.

2. Nagy András élete és munkássága⁹

A szécsényi historia domus összeállítója és írója, Nagy András 1730-ban született Jászberényben, novíciátusát 1747-ben kezdte Szécsényben, ahol 1748-ban fogadalmat is tett. Filozófiai és teológiai stúdiumait Gyöngyösön végezte, első dispoziója pedig 1754-ben Szécsénybe szólt, de nem sokáig maradt itt. A kor szokásának megfelelően nem túl sok időt töltött ő sem egy kolostorban. Állomáshelyei és beosztásai a következők:

1754–1757 Nagyvárad: szónok, magiszter

1757–58 Szeged: szónok, magiszter

1758–59 Kecskemét: teológiai lektor, a fiatalabb növendékek magisztere

1759–1762 Gyöngyös: teológiai lektor

1763–1764 Kassa: teológiai lektor; ekkor írja a kassai historia domust

1765–1767 Eger: gvárdián, teológiai lektor; ekkor írja az egri historia domust

1768 Gyöngyös: teológiai lektor (Szentírás tudomány és egyházjog tanára); a Historia Domus jegyzője

1769 Eger: teológiai lektor (szentírástudomány és egyházjog tanára); a historia domus jegyzője és lelkigyakorlatvezető

1770 Nagyvárad: gvárdián és teológiai lektor

1771 Kecskemét: definitior, teológiai lektor, magiszter,

1772–1773 Szécsény: novícius magiszter

1774–1776 Szécsény: gvárdián, 1777-től novícius magiszter

1777. november 29.: †

Mint teológiai lektor, azaz teológiai tanár természetesen íróember is volt. Már teológus növendék korában összeállított egy kis munkát a gyóntatók számára, első nagyváradi tartózkodása idején filozófiai és fizikai tárgyú munkát állít össze, Szegeden pedig két részből álló morálist ír. Morális előadásait hallgatói írták le 980 lapon, két kötetben. König Kelemen atya idején ezeket, és az előbb említett kisebb köteteket még a szécsényi kolostorban őrizték.¹⁰ Csak a teljesség kedvéért említjük meg, hogy König Kelemen szerint ő állította össze a szécsényi kolostor *Necrológiumát* is.¹¹

Kassai lektor korában (1763–64) élt egy házban Blahó Vincével, és ekkor írta meg a kassai ház történetét. Nem tudjuk korábban is megvolt-e történelmi érdeklődése, vagy Blahó Vince hatására fordult a történetírás felé, de rábízta Blahó Vince munkájának lektorálását is, hiszen ekkorra már több történelmi historia domus írója

⁹ Életrajzi adatait és a téma kifejtését ld. bővebben: KÖNIG Kelemen, Hatszázéves Ferences élet Szécsényben 1332-1932, Vác, 1931, 250-256

¹⁰ KÖNIG 252.

¹¹ KÖNIG 255.

volt. Egri évei alatt (1765–67) összeállította az egri kolostor, 1768-ban Gyöngyösre kerülve pedig megírta a gyöngyösi kolostor történetét. Amint 1771-ben Szécsénybe került rögtön nekilátott az itteni historia domus vezetésének.

3. A szécsényi historia domus

A szécsényi historia domust eredetileg nem Nagy András kezdte el írni. Ennek a kötetnek a bejegyzése szerint, Svesztka Urbán miniszter provinciális rendeletének megfelelően, 1739. február 5-én, Tuchinszki Miklós házfőnöksége idején kezdte el a szécsényi ház adatait összegyűjteni egy ismeretlen nevű testvér. A historia domusnak ez a kötete a rendház aktuális állapotának leírása után annales-szerűen folytatódik egészen 1784 májusáig (1-118.) Az 1739-ben megkezdett háztörténetet folytatatta Nagy András Szécsénybe kerülésekor, saját bejegyzése szerint 1771. június 14-én,¹² és tovább is írta egészen 1777. október végéig. Tovább november 29-én bekövetkezett halála miatt nem tehetette. Ennek a kötetnek nincs semmiféle címe, egyszerűen csak elkezdődik, mégis ezt tekinthetjük a szó klasszikus értelmében vett *historia domus*nak.

A most kiadásra kerülő szöveg már egy újabb kötetben található, teljesen új munka, melynek már címe is van: *Historia Domus*. Írását 1777 júniusában fejezte be Nagy András. Noha az utódok folytatták vezetését, elképzelhető, hogy a szerzőt más szándék vezérelte. A historia domus előszavából és a záró soraiból, valamint abból, hogy Nagy András következetesen vezette az előző bekezdésben említett feljegyzéseket is, arra következtethetünk, hogy ezt a munkáját mintegy *monográfiaként* írta meg, még akkor is, ha buzdítja rendtársait a folytatására. Ezt kéziratának szerkezete is alátámasztja. Molnár Antal szerint ugyan szerkezete hasonlít más historia domusokéhoz, az általa említett kötetek azonban Nagy András és Telek József munkái, így érthető a hasonlóság.¹³ A 183 lapos kézirat szerkezete logikus és emlékeztet Fridrich Urbán módszerére, de külföldi mintaként állhatott előtte az osztrák Szent Bernardin provincia krónikásának, Placid Herzog *Cosmographiájának* az egyes kolostorokat bemutató része is.¹⁴ A szerző a kolostor bemutatását a helység, jelen esetben Szécsény történetének leírásával kezdi, a kolostor és a templom legtagabb értelemben vett jelenének bemutatásával folytatja, végül a kolostor történetének jelesebb eseményeit tárgyalva jut el ismét jelenéhez, és így alkot a saját korához visszatérve kerek egészet.

Nagy András historia domusa, noha véleményem szerint inkább monográfiának tekintendő, a későbbiekben ténylegesen is átvette a historia domus szerepét, mert 1784-től megszűnik a két kötet párhuzamos vezetése, és akkortól kezdve már csak az

12 Ezen a ponton KÖNIG életrajzi kronológiáját pontatlannak kell tartanunk, és inkább hinnünk kell magának Nagy Andrásnak.

13 MOLNÁR 176.

14 HERZOG, Placidus OFM, *Cosmographia Austriaco-Franciscana, seu Descriptio Provinciae Austriae Min. S. Francisci Strict. Observ., Coloniae Agrippinae, 1740.*

ő kéziratát folytatják. Így lesz ez a szécsényi kolostor mindmáig folytatott historia domusának első kötete.

A historia domusnak a története az 1950-es feloszlítás után lett izgalmasabb. Állítólag a Budapest Margit körüti rendházból, az oda felvitt anyagokból, még 1950-ben P. Galicz Töhötöm bízta Mizsik András szécsényi helytörténészre azzal a kéréssel, hogy ha a ferencesek visszatérnek Szécsénybe, akkor adja vissza a rendnek. Amikor 1989-ben a kolostorba visszaköltöztek az első szerzetesek, ő valóban át is adta P. Orbán Márk akkori gvárdiánnak, és még a kötet restaurálásának költségeihez is hozzájárult. Minthogy ekkoriban kezdődött a kolostor régészeti feltárása és felújítása, a historia domusok nagyon fontosak lettek. Mivel gyakran kellett őket forgatni, P. Boros Gyevi Imre OFM plébános elkezdte magyarra is átültetni Nagy András kéziratát. A munkát folytatta akkor is, amikor 1993-ban elhelyezték Szécsényből, és ennek eredményeként készült el ez a fordítás. A fordítást az eredetivel Koltai András vetette össze, a latin szöveg átírását pedig Tömösvári Emese végezte el.

4. A kiadás szempontjai

Nagy András munkáját kilenc fejezetre osztotta, amelyből az első nyolc tematikusan dolgozta föl a kolostor épületeinek, vagyonának és tevékenységének történetét, a kilencedik pedig kronologikus rendben tartalmazta az egyes eseményeket. Ezt a kronologikus részt az 1777. évig vezette, majd rendtársai folytatták. Kiadásunk első kötetében az első nyolc fejezet olvasható, míg a IX. fejezet Nagy András által írott részét a második kötet tartalmazza majd. A munkának eredeti latin szövegét és annak magyar fordítását is közöljük. Mindkét változatban a jobbra igazított fejezetcímekként illesztettük be a szövegbe a Nagy András által a lapszélen elhelyezett tartalmi utalásokat. A lapszélen található szürke vonalak a Nagy András által lemásolt forrásokat jelzik. Ezek közül a magyar fordításban dőlt betűvel jelöltük az eredeti latin munkában is magyarul olvasható részeket. A latin szöveg tekintetében a humanista helyesírást követtük, a magyar szövegeket viszont kétféle módon is közöljük: a latin részben az eredeti helyesírást követve, a magyar fordításban viszont modern átírásban. (Utóbbiak a dőlt betűs részek.) Tartalmi jegyzetek csak a magyar nyelvű részben találhatók és ott is csak a legszükségesebbekre szorítkoztunk. A névmutató utalásai is csak a magyar nyelvű szövegre vonatkoznak. Nagy András szövegében számos belső hivatkozás található saját kéziratának lapszámaira. Mivel ezek a nyomtatott kiadásban értelmüket veszítik, mind a latin, mind a magyar szövegben [szögletes zárójelben] a megfelelő fejezet számával helyettesítettük őket.

SZENT FERENC ATYANK
KISEBB TESTVÉREINEK RENDJE,
A LEGSZENTEBB ÜDVÖZÍTŐRŐL NEVEZETT,
SZIGORÚ ÉLETMÓDOT KÖVETŐ
MAGYARORSZÁGI RENDTARTOMÁNYA
SZÉCSÉNYI KOLOSTORÁNAK
AVAGY
RENDHÁZÁNAK TÖRTÉNETE

melyet
főisztelendő Nagy András atya, testvér
ugyanazon rend és rendtartomány általános tanára,
valóságos definitora,
az említett kolostor az idő szerinti gvárdiánja állított össze

1777.

Előszó

Nemcsak az emberi kéz alkotásait, de magát a természetet is megrontja és elemésztí az idők múlása – figyelte meg Curtius Nagy Sándor cselekedetei című műve VII. könyvében, amelyet nem igazság nélkül folytat Ovidius Átváltozásainak XV. könyve:

*Jaj, te idő, mindent felfalsz, s te irigy kor, öregség
mindent szétronntok, szétrágtok lassan a korral,
szívósan fölemészttek minden lassú halállal!*¹

Ennek a pusztulásnak az ellenszere egyedül a történetírás, vagyis az események elismerő vagy elmarasztaló elbeszélése, amely a nagy dolgok tanulságait, az eseményeket, sikereket, törekvéseket, a királyok és a nagy férfiak cselekedeteit az idők és helyek rendje szerint összeírva, mintegy élő képeket állítja szemünk elé. Innen ismerjük az égitestek remekművű szerkezetét, annak csodálatos rendjét, a mindenség nemes szerkezetét, annak csodálatos felépítését, Alkotóját, eredetét és viszonyait. Nemde valóban isteni indításra irattatott a történelem? Honnan ismerjük a királyok, a császárok, az uralkodók származását, fejlődését és bukását? A történelem hiteles tudósításaiból. Honnan ismerjük a népek vándorlását, a királyságok, városok, települések, egyházak keletkezését és pusztulását? Nyilván azon történetírók révén, akik az eseményeket és cselekedeteket hiven és hamisság nélkül írták össze.

Tiszteletre méltó tehát a történelem, és megbecsülést érdemelnek a történetírók, akik nem azért ragadtak tollat, hogy hízelegjenek, vagy másnak tetszését megnyerjék, hanem egyedül az igazság szeretetétől indítva és azért írták tele a lapokat, hogy a megemlékezésre méltó eseményeket az enyészettől megóvják. Bárcsak a mi elődeinket is, ennek a kolostornak az első és régi lakóit is ez a buzgóság indította és vezérelte volna, akkor nem hiányoznának az emlékek annak korábbi állapotáról, a benne törtétekről és nem lennének tudatlanságban az igazságról. Nehogy tehát az elkövetkező időkben az Üdvözítőről nevezett anyaprovinciának rendházaiban történő események elmúlván, a feledésbe temetessenek, a tisztelendő definitórium már több éve bölcsen elrendelte, hogy minden rendtartományban írják meg a házak történetét. Mivel valóban ezt a rendeletet nem mindenütt és mindenkor tartották be, a keresztény időszámítás szerint 1759-ben a gyöngyösi káptalanon elrendeltetett, hogy minden rendházban évente nevezzenek ki történetírót, amit azóta meg is tartanak. Minthogy 1770-ben és a rákövetkező négy évben ezt a feladatot rám bízta, nehogy az irigy idő elfeledtesse,

¹ Metamorphoses, XV, 234-236. Devecseri Gábor fordítása.

ami méltó a feljegyzésre, ezért nemcsak ezeknek az eseményeiket és tetteit jegyeztem föl naplószerűen, hanem kiforgattam a szekrényeket, és előszedtem mindazt, ami Szent Ferenc Atyánk Kisebb Testvérei Rendjének az Üdvözítőről nevezett, reformált rendtartománya szécsényi házának keletkezését és fejlődését érinti, hogy tüzetesen megvizsgáljam azokat. Így tettem annak ellenére, hogy a rendelet értelmében csak a kolostorra és testvérekre vonatkozó eseményeket és ügyeket kellene érintenem. Némelykor azonban a külső események följegyzését sem mulasztottam el. Noha tudom, hogy a történet olvasóját felettébb lenyűgözi a szép szó, mégse törekszem arra, hogy elnyerjem a világ tetszését, melyben élünk, és megfeleljek kényes ízlésének, valamint a különféle emberi törekvéseknek és elfogultságoknak, mivel nem a nyilvánosságnak, hanem szerzetestestvéreimnek írtam. Tehát a csiszoltabb előadás hiányát a leírt dolgok hitelességével igyekszem pótolni, hiszen Strabón tanúsága szerint (*Geographica*, 1. könyv) a történelem célja az igazság, nem a kérdés, mert a szavahihetőség és igazság alapján készül a történelem, sőt, elegendő maga az igazság. Ezenfelül az ilyen rendház-történeteknek, az előljárók 1766. május 18-án Gyöngyösön kiadott rendelete értelmében tartalmazniok kell az atyáknak az Úr szántóföldjén végzett kegyes és apostoli tevékenységét, különösen a káplánok szolgálatát, és a plébániák vezetését, feljegyezve a szokásokat és erkölcsöket, a plébánosok kisegítését ünnepekkor és év közben, továbbá a búcsúk és más ünnepek alkalmával mondott szentbeszédeket, a lelkipásztor nélküli helyekre tett utazásokat, akár misézés, akár szentségek kiszolgáltatása céljából. Ezenfelül össze kell írnom az atyák munkája folytán az Anyaszentegyház kebelébe visszatért eretnekeket, családi és keresztnév szerint, származási helyükkel és más adataikkal együtt. Erre az utóbbi részre az évek múltával csak akkor vállalkozom, ha már leírtam a kolostor keletkezését és más viszontagságait. Így tehát ezt a kis művet a következő módon osztom be fejezetekre és szakaszokra:

I. fejezet Szécsény, egykor Zéchén városáról

II. fejezet A Kisebb Testvérek szécsényi kolostoráról

1. szakasz A Kisebb Testvérek régi kolostoráról és annak pusztulásáról
2. szakasz A testvérek második szécsényi kolostoráról
3. szakasz A jelenlegi kolostor visszafoglalása és újjáépítése
4. szakasz A kolostor új belső berendezése

III. fejezet A templomról

1. szakasz A templom viszontagságairól és újjáépítéséről
2. szakasz A templom díszeiről és új berendezéséről, oltáiról, kriptáiról stb.
3. szakasz A temetőkről és a sírokról
4. szakasz A templom leltárát közli

IV. fejezet A szécsényi konvent tartozékairól

1. szakasz A szécsényi konvent telkéről
2. szakasz A szécsényi konvent kertjéről

- 3. szakasz A sütőházról
- 4. szakasz A posztókészítő műhelyről és a kallóról
- 5. szakasz A rétekről
- V. fejezet A szécsényi konvent alapítványairól*
 - 1. szakasz A szécsényi konvent alapítóiról
 - 2. szakasz A ma is létező alapítványokról
 - 3. szakasz Az elenyészett alapítványokról
- VI. fejezet A szécsényi konvent kiegészítő intézményeiről*
 - 1. szakasz A noviciátusról
 - 2. szakasz A tanulmányokról és a könyvtárról
 - 3. szakasz Az alamizsnagyűjtésről
- VII. fejezet A lelki szolgálatokról*
 - 1. szakasz A szécsényi plébánia vezetéséről
 - 2. szakasz A kolostorban szokásos lelki szolgálatokról
 - 3. szakasz A külső lelki szolgálatokról
- VIII. fejezet A Kordaviselők Társulatáról*
- IX. fejezet Az említésre méltó eseményekről évek szerint*

I. fejezet

Szécsény városáról

Szécsény helység régisége

1. Amennyiben Szécsény – a régi forrásokban *Zechen* – város eredetét kutatom, az 1452. évnél régebbre el nem juthatok, mert (talán a helység jelentéktelensége vagy ismeretlensége miatt) szerzőink nem tesznek róla említést azelőtt, hogy a Kisebb Testvérek kolostora az említett évben (ahogy a II. fejezet 1. szakasza elmondja) felépült volna, és csak az ezt követő időkben említik az ottani erősséget avagy erődítményt. E korban a kiváló Frank dalmát bánnak engedelmeskedett a város, az ő bőkezűségéből épült a Kisebb Testvérek közösségének első kolostora. Pár év után nagyságos Országh Mihályra, Magyarország nádorára származott át az uradalom fölötti jog. Az ő kérésére adta át II. Pál pápa a korábbi lakótól elhagyott szécsényi kolostort 1466-ban a szigorú életmódot követő Kisebb Testvéreknek, a Legszentebb Üdvözítőről nevezett és napjainkra már megreformált provincia elődeinek, ahogy azt a következő fejezet bemutatja.

A vár és az erősség 1569 előtt

2. Országh Mihály nagyságos ivadékai 1569-ben Kristóf udvarnaggal – vagy ahogy széltében mondjuk: *országbíróval* – elfogyatkoztak: ez utóbbi uraság október hónapban róttá le a halandók adóját. Ennek idején Szécsény már a várak és erősségek közé számíttatott, becsértékével együtt megtalálható ugyanis azon várak jegyzékében, amelyek néhány jeles család bukása révén I. Ferdinánd és II. Miksa császár idejében visszaszállottak a királyi kincstárra, vagy inkább a Szent Koronára, amelyhez eredetileg is tartoztak. E jegyzékben – amelyet régi iratokból Timon [Sámuel] atya közöl az említett évnél – Somoskö, Szatmár, Szalánc és Szécsény huszonnégyezerre tételik, de hogy forintban-e vagy aranyban, az nem tűnik ki.² Sőt 1607-ben a küldöttek okmányában, amelyben elrendelik, hogy a kolostori templomot adják vissza a katolikusoknak, Szécsényt várnak és erősségnek nevezik [lásd később III. fejezet, 3. pont].

² Timon Sámuel SJ, *Epitome chronologica rerum Hungaricarum, Cassoviae, 1736.* 214

A törökök elfoglalják, de visszafoglaltatik

3. Vajon az Országh család örökösei egészen az említett 1569-es esztendőig folyamatosan megmaradtak volna Szécsény várának birtokában? Aligha. Miután ugyanis a mohamedán Juhaoglis, Magyarország hódolt részeinek kormányzója³ 1544-ben a maga területéhez csatolta a visegrádi, a nógrádi és a hatvani erősséget, a provincia iratai arról számolnak be, hogy a szécsényi kolostor ugyanezen esztendőben a törökök zsákmányául esett, testvéreinket pedig elűzték. A szécsényi várat többet nem is említik, míg 1594-ben vissza nem szerzik. Nagyon valószínű, hogy az erősség azokban a háborús időkben a törökök kezére került, az Országhoknak pedig csupán a jószágra vonatkozó joga maradt meg, amely azután a Koronára és kincstárra szállt vissza.

1652-ben újjáépül

4. A hagyomány szerint az Országhokat a Losoncziai jeles családja követte, amely azonban nem sokáig maradhatott e helység és az emlékhely birtokában, mert már 1606-ban annak a kegyelmes Forgách nemzetségnek jutott a tulajdonjog, – amely nem az Ulászló királlyal Csehországból Magyarországra érkezett és 1495-ben, illetve az ezt követő években a királyi főlovászmesteri tisztet viselő Ivánka gróftól származik (mint mondják), hanem sokkal régebbi (lásd a IX. fejezetben, az 1730-as évnél) – nagyságos Forgách Zsigmond gróf tevékenysége és érdemei révén, aki 1610-ben visszavezette Szécsénybe a szalvatoriánus testvéreket, 1616-ban pedig alkirályvá avagy az ország nádorává választatott. De vajon épen és tökéletes állapotban vette-e át a szécsényi várat? Ebben joggal kételkedhetünk. A dicső emlékezetű III. Ferdinánd uralkodása alatt ugyanis az erősség, ha nem is nyert új külsőt, de legalábbis felújították a sok ostromtól összezúzott és elcsúfított régit. A nagyobb várkapu szemöldökkövén, azon tudniillik, amely keletre nyílik, és Dolány felé nyit utat, a bevéselt 1652-es évszám volt olvasható. Bárcsak az egész felirat megmenekült volna az enyészettől, amikor 1760 körül a kapu összeomlással fenyegető felső részét lebontották.

Újra elfoglalják a törökök, de lengyel segítséggel visszavéttetik

5. Újabb sorscsapások után a szécsényi erősség 1662-ben ismét a törökök hatalmába került, és húsz éven keresztül hordozta az oszmán igát, vagyis egész 1683-ig, amikor Lipót császár és király dicsőséges hadserege Bécs városának ostromától, sőt Esztergomból és Hatvanból is kiúszván a törököt, felszabadította. A győzelem dicsőségét elsősorban a dicső és hős Sobieski János lengyel királynak tulajdonítják, aki a mondott évben Szécsény mellett vert táborával nemcsak annak az utcának (a *Király utcának*) hagyta a nevét, amelynek terén állítólag a sátra állott, és amely az erősség déli részén a szőlők avagy kelet felé terül el, hanem annak a kútnak (*Király kútja*) is, amely ugyanezen utca keleti végében van. Tábor a Sánc-hegy nevű dombocskánál

³ 1544 augusztusában Mehmet budai pasa foglalta el a fenti várakat.

kezdődött, vagyis annál a sáncnál, amely a király táborát védte, és kiterjedt az attól délre elterülő síkra, amely tulajdonképpen a város területének nagyobb részét jelenti. Ezen a földhányáson, amely az erösséget kelet felől oltalmazza, zsidó temető van, és mivel Rákóczi fejedelem alatt, amikor a konföderáltak Szécsényben tartották gyűlésüket, állandó őrszem (avagy vigyázó) állott itt, ezért népnyelven Strázsa-partnak nevezik.

A királyi felség katonái lakják

6. A visszafoglalt szécsényi erősséget a dicső emlékű Nagy Lipót hadserege védelmezte, amint ez kitűnik Szalai Anna nemes úrhölgy részéről a nemzetes Borics János, az osgyáni hajdúk vezetője ellen, a Haditanács előtt folytatott per aktáiból: utóbbi ugyanis elragadott Pásztórol kétszáz kósót. Az iratok bevezetőjét és a bennük foglalt végzést jónak látom itt az eredetiből közölnöm, ahogy következik.

A tiszték neve

7. 1684. január 8-án legszentebb Felség szécsényi várában, mely Nógrád megyében található. Jelen vannak a hadi törvényszékben a nemzetes és vitézlő urak: disznósi Horváthy Ferenc vicekapitány, Oláh János a lovasság főhadnagya, Baratnaki Ferenc, Kürtössy Pál, sövényházi Sövényházy István, Mocsáry Balázs, Jánosi János, csepregi Szabó Mihály, továbbá nagyrunyai Nagy Márton, Beczkereki Mihály, Majzik Simon a lovasság vicehadnagyai, berinyi Berinyi Gergely, a gyalogosok főhadnagya, Baghy János, a fent nevezett megye ülnöke, Szaday András, Zombory János, valamint jákóhalmi Jákóhalmi Jakab és Horváthy Gergely hadbíró, a méltóságos Koháry Imre, a vár legfőbb elöljárója megbízásából, fellebbezés alkalmából az alábbi jogi és bírósági ügyekben: *A holott néhai nemzetes vitézlő Sallay János uram megmaradott özvegye, nemes Szalay Panna úgy mint felpörös etc.*

8. Miután megértettük, hogy keresete a joggal és az igazsággal egybehangzó, ugyanezen úrhölgy jogainak jövőbeni zálogául elhatároztuk, hogy döntésünkről és az imént zajlott egész eljárásról két példányban írást fogunk adni használatban lévő pecséteink és aláírásunk alatt, ahogy ki is adjuk, mert így kívánja mindnyájunk joga. Kelt a szécsényi várban 1684. január 8-án. Horváthy Disznósy Ferenc [!] P. H., Kürtössy Pál sk. P. H., Baratnaki Ferenc sk. P. H., Jánosi János sk. P. H., Horváthy Gergely hadbíró sk. P. H.

Az irat ezen részleteit egyfelől azért láttam jónak közölni, mert ez bizonyítja, hogy a szécsényi erősség abban az időben virágzó állapotban volt, másfelől azért, mert ezeknek a tiszteknek a nevei mutatják, hogy melyik családból származhattak, és így ma élő utódaikra is rávetül az a dicsőség, hogy elődeik egykor dicsőségesen katonáskodtak a mára elhagyott szécsényi erősségben.

Akik aztán mégis elhagyják az erősséget

9. A fent említett tisztek, úgy látszik nem sokáig maradtak a szécsényi várban, sőt biztos, hogy nemcsak a katonák, de a Kisebb Testvérek is eltávoztak, akik az előző években, ahogy a következő rész (II. fejezet, 3. szakasz) hozza, itt tartózkodtak. A vár pedig majdnem négy évig üres, puszta és elhagyatott volt. A provincia iratai ugyanis így tanúskodnak 1688-ban (2. ülés, 3. szám): „Az üres szécsényi házat minél előbb be kell telepíteni. Küldhetnének oda két pátert a mieink közül.” Mikor a betelepítés reménye valóban felcsillant, a galgóci definitórium kongregáción még ugyanaz év szeptember 1-én (3. ülés 3. szám) Szécsényt felvették a rezidenciák közé, és előljárónak Ft. Fülöp András atyát, a rendtartomány érdemes tagját nevezték ki. Jött is néhány testvér az elhagyott településre, de nem tudtak ott megmaradni, és csak a következő évben tértek vissza, hogy végleg kitartsanak [II. fejezet 29. pont].

Koháry István be akarja telepíteni

10. Az elhagyott Szécsény városára vonatkozó jogot, noha a város bizonyos részét azelőtt a Forgáchok birtokolták, a méltóságos Koháry család tartotta magánál, ezért a híres-nevezetes hős, Koháry István, korának nagy alamizsnálkodója [lásd V. fejezet, V. szakasz] alázatosan azt kérte a császári-királyi felségtől, hogy engedje el a fegyverjog megváltását, és adjon felhatalmazást a hely betelepítésére. Megadatott neki, érdemeire tekintettel, mert nagy hős volt: 1682-ben vitézül védelmezte a füleki várat, pedig ereje nem ért fel sem a törökével, sem azok szövetségesével, a hitszegő Thökölyével, és midőn a vár a várórség megadási alkuja miatt elesett, kénytelen volt azt átengedni, hogy zsákmányolják, rombolják, sőt ő maga is rabságba esett. A súlyos fogságban azonban megőrizte hűségét Istenhez és a királyhoz. Több éven át Regéc várában raboskodott, ahol mint saját Pathmosz szigetén, magyar nyelven írt egynéhány költeményt, ezzel töltötte kedvét. A Koháryak ezen és más érdemei, továbbá az, hogy a Forgách család jogának felszámolása folyamatban volt, azt eredményezte, hogy a szécsényi vár benépesítése megindulhatott. Az adománylevelé tartalmát, mivel kéznél van, jónak látom eredetiből bemutatni.

Megszerzi a jogot a királytól

11. Ő császári és királyi felsége, a mi legkegyesebb Urunk nevében az alsó-magyarországi végek vicegenerálisának, a kegyelmes Koháry István ezredes úrnak jelen levél által adassék kegyesen tudtára, hogy ő legszentebb felsége Udvari Kamaráját a Magyar Királyi Kamara arról tájékoztatta, miszerint Koháry István gróf úr és egész családja ügyében elhatározatott, hogy az említett Koháry család által már azelőtt is teljes egészében bírt Fülek és bizonyos részben bírt Szécsény mezővárost az ugyan ezen helyekre vonatkozó fegyverjog megváltásának elengedésével, ő legszentebb felsége kegyes beleegyezése szerint lakosokkal gazdagíthassa. Mivel pedig nyilvánva-

ló, hogy az előbb említett helységekből az említett Koháry család a földesúr, és az imént megnevezett gróf Koháry István úr a mondott jószágokra vonatkozó ilyen jogát késznek is mutatkozik bizonyítani, úgy látszik, semmi sem áll útjában, hogy az említett jószágokban, amelyek jelenleg teljességgel romosak és szétdúltak, a fegyverjog megváltásának elengedése mellett (míg a sors fordulata szükségessé nem teszi az erősség újjáépítését), szabad lehetőséget kapjon a telepítésre, és a fent említett felség ezt az engedélyt meg is adta, amit a többször említett gróf Koháry István úr és övéi részére jogaik zálogaként és biztosítékeként jelen levelünk bizonyítson. Öfelsége továbbra is megmarad királyi kegyességében ugyanazon jóakarattal. Kelt Bécsben, az imént említett felség titkos császári pecsétjével.

Wolfgang Ursinus von Rosenberg sk., gróf Otto Ernestus von Traun sk., Jacobus [Theobaldus] Mayer sk. A császár által, 1689. július 19.

A betelepítést a ferencesek is előmozdítják

12. Szécsény város betelepítését a ferences atyák is szorgalmazták, hogy ne legyenek majdnem egyedül, mert a vár és kolostor romjai között kevesekkel voltak kénytelenek lakni, mígnem Bárkányi János elöljáró atya által, az ő közvetítésével, a már annyiszor dicsért gróf Koháry Istvánnak ajánlották magukat. Azt kérték, hogy kegyeskedjék kijelölni nekik egy telket a kolostor közelében. Az említett elöljáró atya a következő választ kapta:

Krisztusban Főtisztelendő Atya, az én legtiszteletre méltóbb Atyám!

Fogyatkozik a pártfogás, míg a Hallerek jogait el nem határolják

13. Nemes Gömör vármegye Jósván celebrált gyűléséből ide vissza térvén találám itten nekem írt Kegyelmed levelét, melyben mit írjon Kegyelmed, megértettem. S megvallom, nem tudom mivel adtam okot arra, hogy Kegyelmed maga szolgálatjára való készségemet kétségbe vegye. Szécsénynek jó móddal való megszállítását – az mint annakelőtte is irtam vala Kegyelmednek –, én bizony szívem szerint kívánom, s kegyelmed sem kívánhatja jobban énnálamnál. Vagyok is azon, hova hamarébb hogy meglegyen, de hogy eddég nem kevés károssal haladott az dolog, arról nem tehetek, s el is kell szenvednem több károssal együtt. Az bemenetelre kegyelmedek mellé kívánt engedelmet nem tudom, minthogy idejövetelem előtt azon Kegyelmed embere immár element vala, de ha újobban hozzám küldi, akárki legyen az, nagy örömet meg engedem Kegyelmed írására nézve ottan való lakását, s jövő hétben kelve várván Huszár Imre uramat ökegyelmét is magamhoz, vagyok azon, [hogy] kitanulhassam Szécsénynek melyik része enyim öcsémuraimékkal együtt, s melyik része legyen a Nyáry, vagy is az Haller familiájé, hagyom Kegyelmed itéletire, úgy lehet osztán megmutatnom engedelmemből ki hova szálljon. Azonban hogyha Kegyelmed Szécsénynek részünkről való árát Nagyméltóságos Esztergami Érsek Urunktól önagyságátul avagy Veszprémi Püspök Uramtul maga ajánlása szerént megszerezhetné, bizony igen-igen obligálna

vele mind engem, s mind öcsémuraimékat, s abbul többet alamizsnálkodhanám Kegyelmeteknek, mind eddég, mert Kegyelmed maga is jól tudja: az szegény háztúl nem kövér, csupán csak ösztövé bárány telhetik ki. Az búzát Horváth András ökegyelme azt mondja, megküldötte Kegyelmednek, s megadása nem rajta múlt, hanem arra nézve esett, az minemű búzám termett tavaly, azt Kegyelmed el nem akarta venni, szebbet kívánván annál. Ahhozvalóképest mindeddig az galsi malomvám búzát gyűjtötte Kegyelmeték számára, és hogy ily későre szerezhette meg azon egynéhány kila búzát, kell talán az malom lassan, vagyis talán ritkán való forgásának tulajdonétani. Ezzel maradok Főtisztelendő Atyaságodnak szerencsét kívánva Atyaságod igen lekötelezett szolgálja. Gróf Koháry István. Balogh, 1689. november 25.

A magyarok Szécsény mellett tartott gyűlései

14. Szécsény, miután a fent nevezett gróf közreműködésével lakossága megszapordott, még nevesebbé lett az 1705-ben tartott országgyűlés révén (mi diétának mondjuk), amikor a konföderáltak nagy számban összejöttek, s Rákóczi Ferencet a konföderáció fejévé tették, fejedelemmé, sőt vezérlő fejedelemmé nevezték ki, Bercsényi Miklóst pedig fővezérré tették. Azután maguk közül több előkelőt a fejedelem tanácsadó testületéül rendeltek. A gyűlésre nemcsak a világiak jöttek össze, hanem a hivatalban lévő egyháziak is, megtalálom ugyanis köztük főtisztelendő Illés Istvánt, mint a tisztelendő esztergomi káptalan küldöttjét, aki a ferences atyák szécsényi házában vendégeskedett. A diétát a mezőn tartották, Szécsény és Pöstyén település között nyugatra. A legfontosabb őrhely nevét megőrizte a Strázsapart, ahová napjainkban a zsidók temetik halottaikat. Ez az országgyűlés eltartott, vagy legalábbis elhúzódott a következő évre, amikor is mindenekelőtt könnyelmű vakmerőséggel megfosztották József császárt királyi méltóságától és magyar földön gyakorolt minden hatalmától. Azután a gaz mesterkedésben élen járó eretnekek minden jogot maguknak követeltek a katolikusok templomai felett, és úgy határoztak, hogy a jezsuitáknak vagy pusztulniuk kell, vagy távozniuk. Hogy a katolikus vallásra leselkedő veszélyt elhárítsák vagy legalább mérsékeljék, egyes egyháziak színleg egyetértettek a gáztettekkel, köztük a nagy főpap, Telekessy István egri főpásztor is, akit mikor a zendülés múltával a hűtlenség vádjával megbélyegezve felelősségre vontak, mindezenekelőtt azzal a pajzssal védte magát, hogy lelkiismerete szerint és a pásztori hivatalánál fogva nem hagyhatta el nyáját, hogy a farkasok szétszórják és leöljék. Azt is beszélik, hogy amikor az eretnekek Eger városában a templom átadását követelték, ő ezt válaszolta: „Inkább lógiak a város kapuja előtt, mintsem ezeket beengedjem.” Meg is őrizte a várost az eretnek ragálytól, de a szent dolgok megszenteltségének az isteni igazság elé helyezése veszélyt hozott.

Egykor végvár, majd katonai mezőváros

15. Szécsény tehát valamikor vár volt és menedék az ellenséges támadásokkal szemben, majd az ottomán hatalom magyarországi megerősödése után *véghely*, ame-

lyet a *katonavárosok* közé soroltak, és élvezte azoknak az előjogait, úgymint a közfuvaroktól valamint a katonai beszállásolás terhétől való mentességet (köznyelven *forspont* és *kvártély*), míg a nemtörődomség és butaság következtében, a már több éve meglévő rendkívüli előjogokat a vármegye el nem törölte. Így már 1727-től katonákat kellett elszállásolniuk és szállítaniuk, és más, falusiaknál szokásos szolgáltatásokra is kötelezték őket. A régi privilégiumok és kiváltságok emlékeként egyetlen dolog maradt meg: hogy a város előljáróját nem bírónak, ahogy az máshol szokásban volt, hanem katonai kifejezéssel *hadnagynak* nevezték, és így tisztelték.

A város és a kapu romos állapota

16. Mostanáig fennmaradt annak emléke, hogy Szécsény a Rákóczi-felkelés idején valamennyire meg volt erősítve. Amint mondják, a sáncok majdnem épek voltak, a fal omladékos részei pedig sövénnnyel és földhányással voltak kipótolva. Mára a fal majdnem mindenütt eltűnt, kivéve a déli oldalt, ahol maradt egy kevés nyoma. A falak is nagyrészt elpusztultak, csak a nyugati oldalon mutatkoznak némi romok. Forgách Miklós lakása ugyanis jobb kézről a bástyából (a nép kereksege miatt *roncellának* nevezte) került kialakításra, és az udvar kerítése az istállótól egészen az emésztőgödörig, és befelé a szénáskertbe a falak maradványaiból van. Ezenkívül megmaradtak a falak a déli oldalon, a kisebbnek nevezett kaputól, amiből a Forgáchok magtárt alakítottak ki. Ugyanúgy megvannak az erődítések az egész keleti oldalon, amelynek nyugatra néző sarkán kerek, üres bástya van. Az északi oldalon is látható egy kevés rom, amelynek nagyobb részét gróf Forgách Zsigmond szétszedette, amikor 1754-ben a házát építeni kezdte, és építőanyagként használta fel hozzá. Végül a kapukat is lebontatták. Ezekből kettő volt. Délre állt a kisebb, melyet valóban annak is neveztek (*kis kapu*), alakjáról nem maradt fenn semmi emlék. A keletre eső kapu, a bástya mellett, sokáig épségben állt, de 1760 körül már összedőléssel fenyegetett, ezért felső részét lebontották (bár jól látható nyomai még megvannak), és ugyanott most kettős kapu van, egy a kocsik számára, és egy a szokásos kis kapu.

Az erősség méretei

17. A vár avagy erősség nem nagy területet foglalt el, s ámbár négyzet alakú volt, hosszabb volt, mint amilyen széles. A nyugati oldalon van a kolostor telke, amely elég kicsi, valamint a méltóságos Forgách Miklósé, az sem valami tágas. Az északi oldalon vannak továbbá Forgách gróf két házán kívül (a nép nyelvén *várnak* vagy kastélynak nevezik), melyek nem nagy területet foglalnak el, gróf Forgách Zsigmond özvegyének istállója és négy ház kicsi, 5 vagy 6 öles udvarokkal, majd egy üres köz egy esetleges telepes számára, és végül itt van a közös kút a bástya közelében. Hosszában, nyugatról keletre utca van, oldalról három, de nem különösen egyenesek és szépek. A téren belül nincs semmi, a nagy kapu előtt az épületek igen szerények, nem falazottak, sem zsindeffel fedettek, kivéve a kolostort, a grófok gazdatisztszejének házait, valamint báró Hallerét, Kovács Ferenc kőműves mesterét és két vendégfogadót.

Közülük a kolostoron kívül csupán Zsigmond gróf kastélya emeletes. Nincs több benne 56 háznál, nem számítva a kolostort és a falazott sütőházat.

A mezőváros kiterjedése, a Szentháromság-szobor.

18. Maga a város, ha egyáltalán szabad így nevezni, sokkal nagyobb területet foglal el a vártól keletre és délre. Délen pár évvel ezelőtt a Hallerok fennhatósága alatt két utcácskával növekedett ugyan, de az utcák egyáltalán nem voltak rendezettek, a házak kívül-belül szerények voltak, kivéve a fogadókat és a kocsmákat, mert azok falazottak voltak. A fogadók közül kettőnek az emeletén szállásolták el a lakókat, ezek a keleti kapun kívüli térségen helyezkedtek el, ahogy kilépünk a kapun, jobbra, a Miklós gróf javaira néző falak közelében; balra pedig az özvegy grófné kicsit távolabb eső birtokára néznek a falak. Az említett kapu előtt 1761-ben a Szentháromság kőből vésett szobrát állították fel, amely egy miszésésre is alkalmas asztalból és egy kerek oszlopból áll, amely fölött az isteni Háromság képmása helyezkedik el. Az oszlopot kegyelmes Forgách Zsigmond gróf úr költségén állították.

A Szentlélek templom

19. Ami az Istennek szentelt épületeket illeti, a falak között az egyetlen egykor és most is a kolostoré, amint erről a III. fejezet 23. szakaszában lesz majd szó. A városon kívül, az északi részeken, ahogy Ludányba megyünk a Szentlélek patak mentén, mocsaras helyen (valamikor, ahogy mondják, eléggé kiemelkedően) van a Szentléleknek szentelt templomocska, amiről a név átragadt a patakra. Amíg a ferences atyák a plébániai teendőket is ellátták, a szláv népnek ott tartották az istentiszteletet, ahogy ezt a VII. fejezet 1. pontjánál találjuk. Miután azonban 1725-ben a plébánia vezetéséről lemondtak, a ludányi plébános joghatósága alá került, és a szécsényi egyháznak – annak ellenére, hogy városi volt – a ludányit – noha ez meg falusi, különösen később – mint anyaplébániát kellett a besorolás szerint tisztelnie. Ebben a kis templomocskában végezte tehát valamikor a plébános úr a plébániai teendőket, 1770-től azonban ritkábban, sőt némelykor éveken át egyáltalán nem, mert a patak kiöntött a medréből, és a templomocska négy lányira megtelt vízzel és így az istentiszteletre alkalmatlanná vált. Ezért a plébános úr az istentiszteletet a Boldogságos Szűz Mária kápolnájában végezte, amelyről hamarosan szólunk. Az ünnepélyesebb szertartásokat, mint például az úrnapi körmenetet, a keresztyájó napokat, a Szent Márk napi körmenetet a gvárdián hozzájárulásával a kolostor templomából vezethette, az ugyanis alkalmasabb volt, mert a templom csak úgy-ahogy volt kitararítva, és megközelítése nem történhetett másképp, mint a patakon át két gerendából készült hídon. Ennek ellenére rendszeresen végeztek a templomban ünnepélyesebb temetéseket, amelyek alkalmával nem a plébános, hanem valamelyik szerzetes énekelte a szentmisét. Így vagy úgy, bizonyított, hogy az ilyen cselekményeket kérésre, nem pedig joguk alapján végezték. [Lásd VII. fejezet, 10. pont.]

A Boldogságos Szűz kápolnája

20. Ezenkívül létezik egy kápolna, délre a várostól, a Rimócra vezető út mentén, amely valamikor Szent Didák hitvalló tiszteletére volt felszentelve, mára a németek a Mennyország Megszületett Királynéja Születésének tiszteletére ajánlották, és mivel a németek 1748-ban restaurálták és megnagyobbították, a nép *német kápolnának* nevezi. Azelőtt ez a várostól elég távol volt, de ma már majdnem addig nyúlnak a lakosok házacskái. Végül nyugatra, a rétre vezető út mentén, ahol a lejtő kezdődik a völgy felé, van egy négyszögletes oszlop. Efféle valamikor több is látható volt a városon kívül.

A lakosság sokfélesége

21. Szécsényt nagyobb részt magyarok lakják, ez az uralkodó nép és nyelv. Valamikor nem kevesen voltak a szlávok is, de részben elmagyarosodtak, részben kihaltak. A német iparosok ezekben az években kezdtek szaporodni, ebben az 1776. évben csak 19 házban avagy háztartásban éltek. Sokan vannak a zsidók, akik 1725-től szaporodtak el. 42 házban laknak, és ezen felül 20-ban bérlők. Van saját zsinagógájuk, nem messzire a Szentlélek templomtól, temetőjük pedig a városon kívül, nyugat felé a Strázsapart emelkedőjén fekszik. Egyébként a katolikus vallás a jellemző. Eretnekek nincsenek, kivéve a Vattai családot, akik Kálvinhoz csatlakoztak, és néhány lutheránus mészáros és a mérnök családját.

Allapota

22. A lakosok vagy iparosok, vagy pedig a majorsághoz tartozók, kivéve néhány nemesi családot, mint a három házban lakó Nagy, másképp Labancz családot, a két házat lakó Kovács családot, és az egy-egy házban lakó runyai Nagyokat és Olaszokat, valamint némely uradalmi tisztviselőt. A nemeseknek van telkük az uradalomtól zálogban vagy bérletben. Az iparosok taxát fizetnek, mint mások is, a tizeddel együtt a mezők és a szőlők terméséből.

Földesurak, vásárok

23. Továbbá Szécsény városa birtok szempontjából két részre oszlik, úgy mint a Forgách és Nyári család birtokára. A Forgách család birtokát, mely háromnegyed részt tesz ki, Forgách János és József grófok örökösei birtokolják, s mindkettőnek megvan a maga személyzete és gazdasága. A Nyári családhoz tartozik a város negyed része, amely ugyanúgy két család birtokába ment át, a Hallerébe, amelyet most a méltóságos hallerkői Haller Sámuel tábornok úr birtokol, valamint a Szemereiébe. Ennek a családnak a birtokát részben Vattai János özvegye bírja, részben a megboldogult kegyelmes Forgách János gróf örököse, Antal, de csak zálogban. A vámok és vásárok bevételeire szintén maga Forgách gróf formál jogot, sőt vámot kér még a híd után is, mely a Szentlélek patakon vezet át, szemben a hasonló templommal, a vá-

ros északi oldalán. Vásárt pedig hétszer tartanak, mégpedig január 25-én, Szent Pál megtérésének ünnepén, március 26-án, vagyis a Gyümölcsoltó Boldogasszony utáni napon, április 24-én, Szent György ünnepén, június 13-án, Szent Antal ünnepén, július 15-én, az apostolok osztlásának ünnepén, augusztus 29-én, Keresztelő Szent János fejevételének ünnepén és november 25-én, Szent Katalin szűz és vértanú ünnepén. Am azok – a Szent Pál és Szent György napi vásárok kivételével, amikor marhák is szoktak lenni, valamint Szent Katalinkor, amikor szokás szerint számos sertés van – alig érnek valamit, és nem tartanak többet, mint egy-két órát. Amennyi az árendából összegyűlik, és amit a város a grófoknak a vásárokért és a vámokért fizet, 260 rénes forintot tesz ki.

A mezőváros fekvése

24. A város fekvése különben nemcsak kellemes, de szép is, a hegyek és az erdők annyira visszahúzódtak, hogy helyet adnak a legelőknak és szántóföldeknek, mintha kertek vennék körül mindenfelől. Különösen az északról érkezőknek nyújt szép látványt, amely fölér bármely vár vagy erődítmény látképével, azon az oldalon ugyanis jelentős magaslat emelkedik, míg a rétek és a szántóföldek mélyebben fekszenek, és így a grófok és a kolostor épületei nem utolsó látványt nyújtanak. Keletről különösen a szőlővel beültetett hegyek emelkednek ki, délről Rimóchoz és Varsányhoz tartozó, részben erdős, részben szőlős területek terülnek el. Ezek a falvak félórányira fekszenek Szécsénytől a hegyek tövében. Nyugatra vannak az Almás és Káprás majorságok, valamikor ugyanis a sűrű erdőt kivágták és az irtás szántóvá lett. Végül északra Pöstény, Pető, Kovácsi mellett folyik el az Ipoly folyó, a hegyekből ered délről a Szentlélek patak, keleten kört írva le. Ez időnként nem tagadja meg a szécsényiektől a halacszkákat sem, ezt a hasznot azonban felülmúlják a nem ritka áradások okozta károk.

25. Végül Szécsény helység ősiségét IV. Béla adományleveléből nyomozhatjuk ki. Ez itt úgy van, ahogy Timon atya előadja az *Épitome Chronologicá*-ban (29. lap): „Novigrad vármegyében van Zichan falu, Sechey falu és Kimoucuz falu szabadokkal, akiknek ez a nevük: Torsa, Zime, Aba, és valami majorság, névszerint Olmás, ugyanúgy szabadokkal, akiknek a neve nem található itt ... Kelt megváltásunk 1229. évében.”⁴ Mivel Almás majorság ma is ismert, Kimoucuz-ról azt gondolom, hogy Rimóc. Nagy hasonlóság miatt tévedésből könnyen becsúszhatott a „K” betű az „R” helyett, és a régi helyesírás szerinti „mouch”-ból az új helyesírás szabálya szerint a „mócz” keletkezett, ahogy ezt számtalan szónál tapasztaljuk, amikor az „o” és „u” egymás közt fölcserélődik, „ch” betű pedig „cs”-re vagy „ts”-re vagy „tz”-re változik.

⁴ Timon, i. m., 29.

II. fejezet

A Kisebb Testvérek szécsényi kolostoráról

Három egymást követő konvent

1. Kettősnek mutatja magát a szécsényi kolostor: az egyik régi, melyet akkor alapítottak, amikor Magyarország még virágzott. A második az új, mely a régi hamvaiból épült föl, miután a haza fölszabadult a török iga alól. Ez a fejezet szemügyre veszi és leírja mindkettő keletkezését és fejlődését, továbbá – különösen az új esetében – a hozzátartozó udvart, kertet és sütőházat. (Eme tartozékok leírását lásd a IV. fejezetben.) Ezekhez járul a harmadik kolostor, amely zűrzavaros idők közepette létesült.

1. szakasz

A Kisebb Testvérek régi kolostoráról és annak pusztulásáról

Az első 1452-ben létesült, a megreformált konventuálisok részére

2. Szécsény első kolostorát egy kegyes hős alapította és építette az Igali Fábián vezetése alatt élő konventuális testvéreknek. Az azonban hamarosan az obszervánsok kezére került. Wadding az 1452-es évnél úgy véli, hogy a kegyes hős, Frank, Dalmácia bánja, volt az, akinek abban az évben Szécsény helység birtokában volt. Ám ezek a konventuálisok nem azonosak a maiakkal, mert nem az enyhített regula szerint éltek (és különösen nem a sokkal, másfél évszázaddal későbbi VIII. Orbán pápa rendelkezései szerint). Ők tehát elődei voltak az új, megreformált Szűz Mária provinciának. Konventuálisoknak nevezték őket, nem mintha a mostaniakhoz hasonlóan az enyhített regulát követték volna, hanem azért, mert – noha ugyanarra a regulára tettek ugyanolyan fogadalmat – eltérő rendelkezések szerint éltek, ugyanazon fő alatt, de ugyanazon rend szervezetében. Ezért nem egyszerűen konventuálisoknak, hanem megreformált konventuálisoknak hívták őket: ez kiderül az 1523-ban tartott burgosi káptalan anyagából, ahol az egy testben lévő két magyarországi provincia a zavart elkerülendő külön címet kapott: a Magyar provinciát, amelyik valamikor a mi provinciánk volt, a Legszentebb Üdvözítőről nevezték el; a valamikori megreformált atyák

provinciáját pedig Szűz Máriáról. Ennek a provinciának az elődeit tehát megreformált konventuálisoknak nevezték, pedig soha sem tettek fogadalmat az enyhített regulára, és soha sem tartoztak a rend elszakadt részéhez, mint a jelenlegiek. Magyarországon több kolostort birtokoltak, köztük kezdettől fogva a szécsényit is.

Azután az obszervánsoknak adták

3. Ezek a megreformált konventuális Kisebb Testvérek, a Szűz Máriáról nevezett provincia elődei, nem tudom milyen okból, milyen sorscsapás következtében, ezt a szécsényi házat majd 14 éves birtoklás után elhagyták, és az obszerváns testvéreknek hagyták hátra, hogy birtokba vegyék, amit Wadding a következő szavakkal jegyez fel 1467. évnél: „Ebben az évben nemes férfiú, Országh Mihály nádor kérésére, a konventuális Kisebb Testvéreknek az esztergomi egyházmegyéhez tartozó Szécsény városában lévő, ám tőlük elhagyott és teljesen romos házát a pápa engedélyével átadták az obszerváns testvéreknek, és az említett gróf vállalta az újjáépítés költségeit.” Wadding állítását megerősíti II. Pál bullája, amelyet a provincia levéltárában őriznek hiteles másolatban, és amely a következőket tartalmazza:

*II. Pál bullája által, Országh Mihály kérésére,
a rend minden előjogával, 1466. január 2-án*

4. PÁL PÜSPÖK, ISTEN SZOLGÁINAK SZOLGÁJA. Kedves fiaimnak, az esztergomi egyházmegyében fekvő derecskei monostor apátjának és a bozóki egyház prépostjának üdvözetet és apostoli áldást [küld]. A hívek kegyes szándékait, melyekkel a szerzetesi házak helyreállítására és istentisztelet növelésére törekszenek, örömmel jóváhagyjuk, és hogy a remélt eredmény bekövetkezzen, jóakaratumban részesítjük. Szeretett fiunk, a nemes férfiú, Országh Mihály nádor részéről előttünk a minap bemutatott kérelemben az állt, hogy a Kisebb Testvérek Esztergom egyházmegyében lévő házát, a konventuálisnak nevezett testvérek, akik azt lakták, elhagyták, és hogy a ház a Testvérek gondatlansága folytán teljességgel puszta és romos. Hogy a házat és a szükséges melléképületeket helyrehozzák, mi azokat az említett rend obszervanciáról nevezett testvéreinek birtokába adjuk. Ama hely az ő példás életük, intelmek, buzdítások és Isten igéjének szüntelen hirdetése által, remélhetőleg napról napra gyarapodik majd Krisztus ott élő híveinek jámborságával együtt. Mivel az említett nádorispán, aki állítása szerint különös odaadással viseltetik az Obszervanciáról nevezett testvérek iránt, és a házat, valamint annak melléképületeit saját, Istentől kapott javainak terhére és lelke üdvére újjá akarja építeni, alázatosan könyörgött nekünk, hogy a házat, és a melléképületeket megjavíttathassa és helyreállíthassa, és hogy a testvéreknek, akiket obszervánsoknak neveznek, adjuk meg az engedélyt, hogy azt lakásul elfoglalhassák, és ott is lakhassanak örök időkre, egyéb előre bocsátott dolgokról, ahogy kell, apostoli kegyességgel gondoskodni méltóztassunk. Mi tehát, mivel a fentiekről nincs kétségtelen értesülésünk, a nádorispán kegyes elhatározását az Úrban bízva figyelmességekre biz-

zuk az apostoli levelünk által, hogy ti vagy az egyik közületek, miután összehívtátok mindazokat, akiket meg kell hívnok, s fenti dolgokról törvényesen meggyőződtek, adjátok meg a mi apostoli tekintélyünknel fogva az engedélyt annak a nádorispánnak, hogy ama házat és melléképületeit megjavíttathassa és helyreállíthassa, továbbá hogy az obszervanciáról nevezett Testvérek számára lakásukul elfogadhassák, és örök időnkig lakhassák, amennyiben az nem ütközik boldog emlékezetű VIII. Bonifác pápa, elődünk tilalmába, mely szerint az említett vagy más kolduló rendhez tartozó testvérek egy városban, földön vagy várban se fogadjanak el házat vagy lakóhelyet újbóli letelepedésre, és a már elfogadottat másra változtatni ne merjék a Szentszék külön engedélye nélkül. Más tilalom, amelyről más apostoli rendeletek, az említett rend apostoli jóváhagyással megerősített szabályzata, és más tekintélyek által megerősített rendeletek tesznek említést, vagy bármely ellentétes jogszokás ne akadályozza őket. Mi ugyanis, ha engedélyünk ily módon, általatok és e levél ereje folytán megvalósul, apostoli tekintélyünkkel engedélyezzük, a gvárdiánnak és a testvéreknek, akik az idők folyamán a házban fognak lakni, hogy az összes és valamennyi mentességben, kegyben és kedvezményekben, amelyek a mondott rend más házainak engedélyeztettek, és amelyeket az említett rend más házai és testvérei általában birtokolnak vagy élveznek, sőt amelyeket bírni és élvezni fognak bármi módon a jövőben, azzal élhessenek, és birtokolhassák azokat, sőt tartozzanak velük élni. Kelt Rómában, Szent Péternél Jézus születésének 1466. évében, január 9-én, pápaságunk 3. évében.⁵

VI. Sándor megerősíti

5. Az idők folyamán a megreformált konventuális testvérek több rendháza is a mi obszerváns elődeink használatába került, mint az esztergomi, az újlaki vagy a sárospataki, még korábban, 1444-ben Julián kardinális rendelkezése nyomán pedig a budai, a pesti és a székelyudvarhelyi. Mindezeknek, valamint köztük a szécsényinek is a mieink részére történő átháramlását jóváhagyta és megerősítette VI. Sándor pápa is *Licet ea, quae religionis* kezdetű, 1492. október 26-án, pápaságának első évében kiadott bullájával. Egyben *Hodie a nobis* kezdetű brévéje útján megbízta az esztergomi érseket, a győri és váci püspököket, hogy az obszerváns testvéreket minden támadó ellen hathatós védelemben részesítsék. Mindkét okmány a provincia levéltárában van, másolatuk pedig a régebbi háztörténetben.

Kusztódiát neveznek el róla, amely magában foglalja a kolostort

6. Az obszerváns testvérekre bízott szécsényi kolostor megfelelt az elvárásnak, hogy szóval és példával a lelkek üdvét szolgálja, sőt gyorsan odáig fejlődött, hogy róla nevezték el az egyik kusztódiát, amelyekre a provinciát, illetve a vikáriátust felosztották. Mikor ugyanis ez a szalvatóriánus provincia virágkorát élte, tíz kusztódiára

⁵ Az oklevél eredeti plédánya: Magyar Ferences Levéltár, Oklevelek, n° 58. Egyéb kiadásai: Fridrich, 120-128; Galsik-Tóth, Szécsény, 116-117, 162-163.

volt felosztva, s romlása előtt, mely a legszerencsétlenebb mohácsi csata után következett be, részint az eretnekek, részben a törökök által, tehát 1525. év körül a provincia 73 kolostorában 1472 Istent dicsérő szerzetest számoltak össze. Ugyanabban az időben a szécsényi kusztódiához öt kolostor tartozott, úgymint a füleki, a vámosi (Miskolc közelében), a galgóci és szakolcai, ahol 82 testvér szolgált a Magasságbelinek hivatásuk és fogadalmuk szerint.

A Szécsényben tartott káptalanok

7. Amíg az első szécsényi kolostorban a szerzetesi fegyelem buzgósa virágzott, és annak rendszere a maga teljességében fönnállt, érdemeinek illata újra meg újra arra vonzotta a provincia vezetőit, hogy itt tartsák a káptalant. Mindjárt az elsőt, 1477-ben, a provincia nyolcadik vikáriusává Pályi Gábor testvért választották meg. Azután 1529-ben, amikor már az obszervánsok vikáriáját a Szentséges Üdvözítőről elnevezett provinciává alakították, a nyolcadik káptalanon itt választották meg a provincia miniszterévé Nágócsi Márton testvért.

A káptalanon részt vevők félelmei

8. Ezen a káptalanon az összegyűlt atyák, ahogy a korabeli krónikás írja, aki maga is jelen volt, mert többes szám első személyben beszél, nagy félelmet és bajt szenvedtek el a németektől, akiket *Landsknechtek*nek hívtak, és Katzianer volt a hadvezérük, kegyetlen és féktelen ember, ráadásul eretnek is. A kegyes Isten azonban kimentette őket azok kezéből, mivel az katonáival Felsőmagyarországra távozott, ahol sok más gaztette és pusztítása mellett, amelyek során különösen az Istennek szentelt egyházi és szerzetesi házakat, templomokat rombolta, a homonnai kolostort is feldúlta. Egy másik monostorunkat, a szepesit, oda betörvén János király embere, Durenthauz Miklós foglalta el, és dúlta fel. Nem csoda: két király harcolt édes hazánkért, János a hitetlen törököt hívta segítségül, Ferdinánd pedig a protestánsokat, akik még ellenségesebbek voltak a szent katolikus egyházzal szemben. Ennek elkerülhetetlen következménye az lett, hogy többé-kevésbé mindent felforgattak, és hogy a rombolás utálatossága a szent helyeken is megmutatkozott.

A provincia és a kolostor elnéptelenedése

9. Sok kolostor pusztult el, részben az eretnekek, részben a törökök túlereje folytán. Így 1580 körül a 73 ház helyett már csak négyet számláltak a szalvatóriánus provinciában. Szécsényt 1544-ben dúlta fel a török, Keszi Ferenc atya gvárdiánsága alatt. Mindenesetre, úgy olvassuk, a Szécsényről elnevezett kusztódiá még 1552-ig megmaradt, azonban csak két rendháza, úgymint a galgóci, valamint a lipői vagy okolicsnói révén. Utóbbit azután csatolták ide, hogy a pataki kusztódiá elnéptelenedett. Ezekon kívül a provinciában is csak négy kolostor maradt meg: Gyöngyös, Szeged, Szakolca és Csík.

2. szakasz

A testvérek második szécsényi kolostoráról

Visszakapják a szécsényi rendházat

10. Majd hetvenhat éven át, 1544-től 1610-ig,⁶ üres volt Szécsény városában a testvérek háza, amikor is Forgách Zsigmondnak, a királyság nádorának a szívét a Magasságbeli arra nem indította, hogy miután a törökök kiűzése után megszerezte az itteni javakat, visszahozza az elűzött testvéreket. Így az ország imént említett nádorának oltalma alatt 1610. január 27-én, Aranyszájú Szent János napján visszatértek. Kezdetben azonban csak hárman voltak, név szerint Sári Mátyás előljáró, a gyöngyösi Nyíró János hitszónok és Tömösvári Pál laikus testvér, szakács és fazekas. Két év alatt a romokból annyira felépült a ház, hogy 1612-ben formálisan felvették a kolostorok közé, és gvárdiánjává Szelevényi István atya definitort választották. Ebből arra következtethetünk, hogy a török a kolostort nem rombolta le teljesen, különben ilyen rövid idő alatt aligha lehetett volna rendbe hozni.

Katonák zaklatják őket

11. A visszatelepedés első éveiben a szécsényi testvérek azt remélték, hogy a kívánt békét élvezhetik majd, mert tudták, hogy a törökkel húsz évre békét kötöttek, de nem sokáig táplálták ezt a reményt, mivel a nyughatatalan erdélyi fejedelmek az uralkodási vágytól elragadtatva a hozzájuk csatlakozó eretnekekkel különböző mozgalmakat és felkeléseket szítottak, és garázdaságukban Magyarország több részét is lerohanták. Így néptelenedett el édes hazánk, így bántalmazták és zaklatták a katolikusokat, különösen a papokat és a szerzeteseket. Hogy a katonaság erőszakoskodásának elejét vegyék, a szécsényi testvérek a hadsereg főparancsnokához menekültek oltalomért könyörögve, amely kérelmükre az kegyesen rábólintott, s oltalmába vette őket a következő okmánnyal:

Megvédi őket Rákóczi

12. Felsővadászi Rákóczi Zsigmond, az udvarhelyi, sepsi, kézdi és orbai székely székek főkapitánya, az összes székelyek generálisa. *A tekintetes Nógrád vármegyében lévő szécsényi klostrombeli barátok találának meg, hogy igen ország útjában lakván, az sok jövő-menő hadaktól gyakorta háborgattatának, kérvén azon, hogy oltalmam alá venném őket. Hagyom ezért autoritate mihi attributa kegyelmeteknek főispánoknak, kapitányoknak, hadnagyoknak, tizedeseknek és egyéb minden renden levőknek ez commissiómat, így értvén: se csoportostúl, se zászlóstúl, se külön senki*

⁶ A szerző hibásan számolt: 1544 és 1610 között csak 66 év telt el.

arra az megnevezett szécsényi klastromra reámenni, reászállani, ott levő barátokat, se személyekben, se semmi javokban is, akárminéven nevezendőkben, semmi úton és módon megháborgatni, károsítani ne merészelje, mivel protekcióm ala vettem őket ez levelem által. Mert valaki ez ellen cselekedni comperiáltatik, az edictomban specificált poenát semmiképpen el nem fogja kerülni. Ellenőrizve és kibocsátásra visszadva. Kelt Nitra birtokon, 1644. április 10-én.

Rákóczi s.k., P. H.

Akkori hadvezér

13. Erdély fejedelme abban az időben Rákóczi György volt, aki – ahogy a krónikák feljegyzik – nagy hadsereggel özönlötte el Magyarországot. Ez a Zsigmond egy volt hadseregének vezérei közül, talán fia is, de mindenképpen rokona. Nitra pedig egy kis község volt, Fülektől nem messzire, ahol Rákóczi tábornok ütött. A menlevélben használt helyesírást megtartottam, hogy lássék annak a kornak magyarjai hogyan írtak. A betűket nem akartam utánozni, mivel legtöbbjük a németekét másolja.

1662-ig főnnáll

14. Ilyen oltalommal megerősítve szolgálták a szécsényi testvérek az Istent és felebarátaikat, sőt 52 éven át a szerzetes ifjúságot is tanították a humán tudományokra, hogy ezáltal is a csaknem teljesen elpusztított provincia újjáépítését szolgálják, ahogy ez kitűnik a definitoriális tabulákból. Akkor ugyanis a beháború miatt igen kevés számú iskola volt, szükséges volt az ifjúságot a kolostorokban is tanítani, akik így hozzászokhattak a kolostori élethez, amint az 1581-ben tartott gyöngyösi káptalan irataiból kiderül. Akik a humán tudományokban már otthonosak voltak, filozófiai oktatásban is részesültek ebben a kolostorban: 1631-ben 13 hallgatónak adott elő filozófiát a Terugióból való, olasz Keresztelő János atya, akit befogadtak ezen provincia tagjai közé, sőt gvárdián és provinciai kusztosz is volt.

Amikor a törökök tönkreteszik

15. Ezt a szerencsés fejlődést azonban szétzilálta a török háború, sőt 1662-ben Kolozsvári Bertalan atya gvárdiánsága idejében el is üzték a testvéreket Szécsényből. A kolostor elpusztult, a tető leégett, a templom hajóját istállóvá tették, a szentélyt pedig az istentelen mohamedánok használatára rendelték, a sekrestyét szentségtörő babonáik szerint mosakodásra használták. A kolostor és a melléképületek magára hagyott falából török kunyhókat alakítottak ki, csak a sekrestye felett lévő két cellát hagyták érintetlenül, első bégjük lakása számára. Így tehát az ájtatos szerzetesek lakása rablók barlangjává lett. A mindent felülmúló pusztulás, amihez hasonló nincs, alig volt nézhető könnyek nélkül. Ki fogja feljegyezni azokat a jogtalanságokat, hátrányokat, károkat, veszedelmeket, amelyeket ennek a kolostornak el kellett viselni, újra és újra elpusztítatván? Bárcsak elődeink megmentették volna azokat az örök feledéstől!

16. Arra, hogy milyen volt akár ennek, akár az Ország-féle kolostornak a fekvése, csak következtetni tudunk. Igaz, hogy a templom szentélye, a sekrestye, a föléje épített cella azok régiségére utal, amely már ránézésre is szembetűnik, helyes arra gondolnunk, hogy éppúgy észak felé terült el, mint a mostani. De vajon négyszög alakú volt-e? Volt-e kertje és udvara? Vajon egészen a vár faláig terjedt? Nem tudható, mert nincsenek nyomok vagy romok. Az viszont biztos a szentély és a sekrestye maradványai alapján, hogy a régi kolostor ugyanezen a helyen volt.

Becze Erzsébet megkönyörül rajtuk

17. Különösen bánkódott az imént említett testvérek és házuk sorsa felett egy kegyes úrasszony, Becze Erzsébet, aki vallásos buzgóságból és törekvéstől indítva a megszűnt szécsényi kolostor visszaállítását és újjáépítését kívánta. Annak újjáépítésére hagyta végrendeletileg 1664-ben Visznek falut, mely jogilag az övé volt, valamint minden más jószágát és ingóságát is, abban az esetben, ha Szécsény hamarosan felszabadul a török uralom alól, különben pedig a gyöngyösi ház részére. Noha az úrasszony akarata nem valósult meg, jónak látom örök emlékül feljegyezni a gyöngyösi kolostor levéltárában őrzött eredeti okmányt.

Visznek falut újjáépítésére rendeli

18. *Én, Becze Ilona, néhai nemes nemzeti Imreh Mártonnak meghagyattatott özvegye, mind lelkem, mind testemben üdvösségesen érezvén magamat, elsöben lelke-met Istennek Ófelségének, testemet a Földnek ajánlván, azonkívül az mi keves számú jószágom és ahhoz tartozandó javaim vannak és maradnának, azokból teszek ilyen testamentumot eleven nyelvemmel.*

19. *Mivel az nekem, felül megnevezett személynek Isten után semmi javaimban gondviselő gyámolom nincsen, arra való nézve aproték javaimmal együtt Heves vármegyében levő Visznek nevű falumot örököskeppen hagytam és ajánlottam Szécsényben levő Szent Ferenc szerzetebéli klastromnak épületeire, hogy ha az jó Úristen ingyen való kegyelmébül pogány kézrül felszabadítja akármikor, akkor. Ha hogy pedig semmiképpen az nem történék azonban, s azután is ilyen állapottal maradna az megnevezett szécsényi klastrom, ugyanazon gyöngyösi Szent Ferenc fiai nevezetén levő klastrom épületeire ilyen okon. Mindazáltal hogy míg engemet az Úristen e világon éltet, azonba mind az megnevezett jószágnak, s mind magamnak akiben illik, legfőképpen törvényes dolgokban gondot viseljenek és gyámolim legyenek. Így akármi névvel nevezendő javaim maradjanak, ezüstpézt, ruhabél, földben termett jószágot hagyom azon megnevezett szerzeteseknek lábas marhákkal együtt, nem lévén ebben semminemű kiválasztás. Mindezeknek bizonságára én, felül megnevezett nemes*

személy, adom ezen pecsétes leveletem. 1669. év március 20. P. H. Elöttem, Istvánfi Bálint váci püspöki helynök előtt. Elöttem, Miskei István, Heves és Külső-Szolnok vármegye esküdtje előtt. Elöttem, Petes János, Heves és Külső-Szolnok vármegye esküdtje előtt. Sötér Ferenc esküdt. Elötte, Tassy György, Heves és Külső-Szolnok vármegye esküdtje előtt. Elöttem, Baranyai György, Heves és Külső-Szolnok vármegye esküdtje előtt. Szeredi Ferenc pecsétje. Petes András pecsétje. P. H. mindenütt

Vagy a gyöngyösi kolostoréra

20. Amit pedig az elmondott végrendelet világosan nem tartalmaz, azt a következő végrendeleti toldalék világítja meg:

Az derék testamentomhoz ezt is hozzá akarom adni. Mivelhogy azon birtokom alatt levő némely örökségemről semmi emlékezetet nem tettem, azokról is világosan és szabad akaratom szerint így disponálok. Az őrsi házamat minden ahhoz tartozó szántóföldekkel, irtványokkal, rétekkal, és azokhoz tartozó minden hasznos proventusaival együtt, és pertinentiával, item Gyöngyös városában a Bene utcában levő házamat is éppen egészen, ahhoz tartozó kertemmel együtt hagyom és legálok a gyöngyösi pater franciskánusoknak, szintén mint a több jószágomat, melyről a derék testamentomban világos írás vagon. Kelt Gyöngyös, 1664. március 20-án azaz ezerhatszázhatvannégyben.

De úgy látszik, egyiknek sem jut semmi

21. A végrendelet elkészülte után az említett úrasszony rövid időn belül elhunyt, a mondott javakat pedig, mint amelyek a kincstárat illetik, Fekete László Pest megyei alispán lefoglalta. Ez ellen a gyöngyösi ferencesek a velük igen atyafiságos Wesselényi Ferenchez, az ország nádorához fordultak, aki magára is vállalta a védelmüket, és 1664. március 30-án, Teplicből meghagyta Heves vármegye közgyűlésének, hogy védelmezzék meg az említett testvéreket a jogfosztókkal szemben. Amikor azonban az említett Fekete László nem tágitott zaklatásuktól, a gyöngyösi testvérek 1665-ben, a Reminiscere vasárnap utáni kedden [1665. márc. 30.] bejegyeztették a végrendeletet az egri káptalannál, és ismét a fent említett nádorhoz fordultak, aki pedig a patvarkodót 1665. év március 8-án Besztercebányáról barátián figyelmeztette, hogy követeléstől álljon el. A testvéreknek pedig ugyanazon a nap és év alatt azt írta, hogy kész őket megvédeni, amennyiben a birtokfogláló nem igazolja világos és biztos jogát. Mindez hiteles okmányokból van. Mi lett a fent említett úrasszony végrendeletének a sorsa? Birtokába jutottak-e a mieink, akár ideiglenesen is, Visznek falunak? Kaptak-e más hagyatékot? Nincs honnét megtudnom. Azt föltételezem, hogy mivel a végrendelkezők tulajdonjogát sosem vizsgálták, más jogi úton, nem kérvényezés útján próbálták megszerezni a birtokjogot.

3. szakasz

A jelenlegi kolostor visszafoglalása és újjáépítése

A szécsényi kolostor visszaszerzésének reménye

22. Végre mégis megkönyörült az Isten ezen a Máriának szentelt apostoli királyságon, s elhatározta, hogy felszabadítja a hitetlen török igen súlyos igája alól, mert 1683-ban Bécsnél, Ausztriában 300 000 török fölött végre dicső győzelmet adott a keresztényeknek, és mert az ország hadserege, tovább üzve az ellenséget, ugyanabban az évben több települést elragadott a töröktől, köztük Szécsényt is. A provincia vezetői éberén figyelvén azon voltak, hogy visszanyerjék az elpusztított és teljesen lerombolt szécsényi kolostort, ezért a következő évben, 1684. május 4-én Galgócon tartott káptalanon úgy határoztak, hogy négy papot és két testvért küldenek a ház birtokbavételére. Közöttük volt Ft. Erdős Atanáz atya is, aki éppen akkor köszönt le a tartományfőnökségről, és előljáró és prézes lett volna.

A város elhagyatottsága miatt késedelmet szenved

23. Mivel azonban nemcsak a testvérek lakása volt szétdőlvén, hanem maga a város is romokban feküdt, és ezért egyetlen lakója sem volt, ha ugyan néhány vadállatot vagy ragadozót nem fogadott a romjai közé, az említett szerzetesek vagy soha nem érkeztek Szécsénybe, vagy látván a pusztulás utálatosságát, bizonyára könnyek közt eltávoztak, és otthagyták a romokban álló települést. Ez nyilvánvaló az 1688-ban Szokolcán tartott gyűlés okmányaiból. A 2. ülés 3. pontjánál többek között olvassuk: „Az elhagyott Szécsény helységbe, mihelyt világiak lakni kezdik, küldjenek a mi atyáink közül is kettőt.”

Kijelölik az előljárót

24. A provincia atyái tehát reménykedtek abban hogy a város hamarosan benépesül, ami még abban az évben el is kezdődött. Amikor ugyanis szeptember 1-én a provincia ügyeiben Galgócon összegyűltek, a 3. ülés 3. pontjánál ezt a határozatot hozták: „Mivel a definitórium a szécsényi házat felveszi a rezidenciák közé, előljárónak Ft. Fülöp András atyát nevezik ki, ezért a gyöngyösi atyák az ő alamizsnagyűjtésüket ne merészeljék akadályozni, sőt meg se kíséreljék.” Annak emlékét, hogy milyen úton-módon ment végbe ezeknek a testvéreknek második visszatérése, Szécsény harmadik betelepítése, innentől kezdve Bárkányi János atya örökítette meg, akít a gyöngyösi katedráról szántak ide. Szécsénybe jutását és érkezését az alábbiakban írta le.

25. Amikor romlásra jutott anyaprovinciánk a szécsényi kolostort ismét régi fényébe akarta visszaállítani, első előljárónak Ft. Fülöp András atyát, a provincia érdekekben gazdag atyját, jámbor embert, az egek szent lakói és a föld szülöttei előtt egyaránt kedves személyt nevezte ki 1688. szeptember 1-én, aki azonban az idős és tiszteletre méltó kora miatt azon az elhagyott helyen nem talált módot arra, hogy lehajtsa a fejét, tehát nem akart Szécsénybe jönni, ezért a tél idejére Ft. provinciális atya a gyöngyösi kolostort jelölte ki számára.

*De Bárkányi János atya azonban Halászon vendégeskedik,
és onnan elhívja a szomszédos népet*

26. Én pedig, Bárkányi János testvér, a szent engedelmességtől vezérelve jöttem erre a romos tájra, amelyet majdnem egész lakossága elhagyott. Miután Halászi faluban találtam három parasztházat, Végh Lukács portáján megvetve lábam, két hétig maradtam, miseáldozatot mutattam be, betegeket láttam el, türelemmel várahoztam az isteni kegyelem fuvallatára, és a vállalt feladat kezdetére. Az irgalmas Atya, minden vigasztalás Istene megvigasztalt minden szorongatásomban és félelmemben. Az Ő szent fényességének sugallatára a helyiek közönséges nyelvén meghívólevelet írtam az összes faluba, panaszos hangon buzdítván mindenkit, hogy Szent Máté evangélista napjára jöjjenek el ebbe az elhagyott kolostorba.

Akikkel körmenetileg odavonul, és misézik a Szentlélek templomban

27. Mikor aztán az imént meghatározott napon a csillagok felséges uralkodója ragyogó szemeivel felfénylett, tömegesen özönlött a nép a különböző messze fekvő falvakból és a legnagyobb lelki áhítattal örvendezett az Úrban, hogy Szent Ferenc alázas fiaí révén visszatérhet egykori buzgósága jövőbeli megújítására. Mikor pedig végre elértük a Szentlélekről nevezett külső templomot, szentmisét mondtam egy áldozati asztalon, amelyet kocsin szállítottunk oda, és segítségül hívtam az Úr nevét, hogy nevének dicsőségére tegye szerencsésé utunkat.

Így végül behatolnak a romok közé

28. Azután, mikor a város kapujához közeledtünk, nem bírván behatolni a tövisek és a bokrok sűrűsége miatt, parasztos *bótával* avagy *baltával* (esetleg kapának, irtóbaltának lehetne mondani) vágunk magunknak utat a kolostorhoz. Inkább sírni, mintsem örvendezni való volt a pusztulás utálatossága és a hely szálnalmas elhagyatottsága. Kígyóknak, békáknak, erdei állatoknak volt Szécsény a tanyája, kő kövön alig maradt, ház házra omlott, falaik leomlottak. Nagy fáradtsággal azonban eljutottunk a templomig. Találtam egy kis széket, sokakat meggyóntattam és megáldoztatam. Miután szentbeszédet tartottam, és a keresztvíz fürdőjében részesítettem Nagy

János csecsemőjét Halászból, visszatértem az említett falucskába, aggódva várva azok jöttét, akik ide voltak irányítva.

*Társakat kap, rövidesen elhagyja helyét, Pásztón telet,
ahonnan húsvétra társaival visszatér*

29. Néhány hét múltával az ő megérkezésükkel megáldott engem a Magasságbe-li, így közös akarattal be is költöztünk a kolostorba. Ott a legnagyobb szegénységben éltünk, fazekakat használtunk csésze és tányér helyett, asztal helyett pedig koporsó-deszkát, a csupasz földön ágytakaró nélkül háltunk, és nélkülöztük mindenazon anyagi javakat, amelyek a halandók életét kényelmesebbé teszik. Az időjárás viszonyosságait egész december 6-ig türelemmel viseltük, utána azonban kemény téli hideg érkezett, amely nem engedte, hogy tovább ott maradjunk. Ezért visszatértünk fentebb említett falucskába, ám mivel a lakosság kelletlensége miatt ott sem volt maradásunk, az Úr születésének vigiliáján átmentünk Pásztóra. Mivel ez a plébánia lelkipásztor nélkül volt, a testvéreimmel együtt fáradhatatlanul végeztük a lelkipásztorkodást. Innen húsvét után újból visszatértünk Szécsénybe, s szerzetesi életet élve, kezünk munkájából, kéregetésből valahogyan megéltünk.

Ezeket Fridrich Orbán atya állította össze Bárkányi János atya írásából, amelyeket, ha kezem ügyében lennének, szó szerint közölnék.⁷

Kerül előjáró

30. Legyen szabad most összefoglalnom, mibe is került őseinknek a szécsényi ház, mi módon, miféle visszatérési jog alapján foglalták el a régi kolostor romjait, amelyet Isten dicsőségére és a lelkek szolgálatára újjáépítvén, számos munkába kezdtek. Sokat fáradt a fent említett Bárkányi atya, kora kitűnő szónoka, aki idővel defínitor is lett, és aki 1689-ben és a következő években a kinevezett prézes volt. És mivel alamizna nem volt, a testvéreket viszont szorongatta a napi kiadások és a lakásépítés szüksége, ezért kölcsönbe vette az elhagyott füleki kolostorra összegyűjtött adományokat azzal, hogy megfelelő időben visszaadja. Erről a következő tartalmú okmány készült. A kölcsönt Fülöp András testvér vette fel, mivel ekkor még az ő gvárdiánsága tartott.

*Kölcsönbe veszik az elhagyott füleki kolostornak
összegyűjtött adományokat, amelyeket 1715-ben adnak vissza*

31. Én, alulírott, ezzel az okmánnyal tanúsítom, hogy Ft. Kecskeméti Gellért provinciális atyától tiszteletreméltó előjáróm kegyes engedélyével a gyöngyösi rendházban őrzött füleki adományokból felvettem a szécsényi rendház helyreállítására: dupla aranyat húszat, azaz 20-at, egyszerút kilencvenkettőt, azaz 92-t, tallért, maga nemében, tallér alakjában hatvanötöt, azaz 65-t, dénárt ötvenet. Szentül megfoga-

⁷ Friedrich, Urbanus, 122-123. Vö. Galcsik-Tóth, 165-166.

dom, hogy az így felvett összeget, amint mód lesz rá, és segítő kezet nyújtanak a kegyes adakozók, a fent nevezett kolostornak vissza fogom juttatni. Ha azonban az én szolgálatom tartama alatt ennek nem lehetne eleget tenni, utódaim, a ház előljárói legyenek arra kötelesek. Mely dolog erősebb biztosítékaul, úgy véltem, ki kell adnom ezt a saját kezemmel aláírt elismervényt a főtisztelendő provinciális atya és az alulírott tisztelendő atyák előtt. A gyöngyösi kolostorban, 1689. március 24-én.

Elöttem, János testvér, a gyöngyösi ház vikáriusa előtt, sk. P. H. Jelenlétemben: Bárkányi János testvér sk. Elöttem, Kada János testvér, a gyöngyösi ház szindikusa előtt. sk. P. H. Elöttem, Nyájas Remig testvér, a gyöngyösi kolostor ez idő szerinti gvárdiánja előtt, a ház pecsétje alatt. P. H. Ugyanígy Kecskeméti Gellért testvér, jelenlegi tartományi miniszter s. k. P. H. Fülöp András testvér, a provincia atyja és a ház prézese sk. P. H. Mindez véglegesen érvénytelenített.

Mivel a füleki házat idővel visszaszerezték, majd elkezdték újjáépíteni, Föczén Fortunát atya, annak prézese kérvénnyel fordult a provincia definitóriumához, hogy az építkezés támogatása céljából kötelezze a szécsényi gvárdiánt és házat a fent említett kölcsön visszafizetésére. Ezt így oldották meg:

Elrendelik a visszafizetést

32. A kérelmező eme folyamodványára a tisztelendő definitórium úgy döntött, hogy ebben az évben aratásig a szécsényi ház adjon 30 kila terményt 50 forint értékben, 15-öt azonnal, a másik felét az új termésből. A következő években pedig, hogy az egész adósság minél előbb kifizetethessék, a kolostor annyit tartozik letenni a rezidenciának, amennyit csak tud. Így döntött és határozott a tisztelendő definitórium Szécsényben 1715. május 22-én. A tiszteledő definitórium parancsára megerősítem és aláírom. Nekulni Kristóf testvér, a provincia titkára.

100 forintot adnak

33. A kérvény hátoldalára azonban feljegyezték, hogy ezen végzés nyomán semmit sem adtak a fülekieknek. Azok tehát 1719-ben újból megkeresték Kitzha Lajos provinciális atyát, s ő november 25-én meghagyta Nagy Miklós szécsényi gvárdiánnak, hogy a következő március hónap végére a füleki rezidenciának fizessen ki 100 forintot, amit teljesített is 1720 január 12-én, ahogy azt bizonyítja mind Ható Ádám szindikus, mind Kutasi János prézes atya elismervénye.

Szalai Anna hagyatéka

34. Közben a mieink nem szüntek kegyes adományokért és támogatásáért könyörögni. Olvastam, hogy 1690. április 30-án nemes Szalai Anna úrnő, néhai nemzetes Sallai János özvegye azon 200 kősó árát juttatta az építkezésre, amelyet 1683-ban Borics János, az osgyáni hajdúk vezére Pásztó mezővárosból rabolt el, de amelyet a kegyes úrnő peres úton, Horváthy György hadbírónak 1684. január 8-án a szécsényi

erősségben hozott bírói ítéletével visszaszerzett. Arról, hogy volt-e ebből a szécsényi kolostornak valami haszna, nem találtam semmit. Az a hihetőbb, hogy nem, mert a gyakran emlegetett Bárkányi visszaemlékezve azt jegyezte fel, hogy noha keményen dolgoztak, mégis szükségét szenvedtek. Elbeszélése azonban némi nehézséget támaszt, mert hogyan lehetséges, hogy 1688 szeptemberében Szécsény kapuját úgy benőtte a bozót és a tövis, hogy – amint Bárkányi atya meséli – bejutni sem lehetett tőle, ha 1684-ben az erősséget katonák tartották és lakták, amint ez az itt hozott ítéletből nyilvánvalóan következik? Úgy látszik, azt kell mondanunk, hogy valószínűleg nem az egész várban, hanem csak egy részében voltak a katonák, és így küldhettek ide néhány szerzetest, ahogy fentebb mondtuk, de a katonák még abban az évben elhagyták az erősséget, és más lakosok sem érkeztek, ezért az említett szerzetesek sem jöttek Szécsénybe, vagy legalább is nem maradtak itt, amint világosan kitűnik a definitórium 1688-ban hozott határozatából, amellyel az elhagyott Szécsénybe egynéhány szerzetest akart küldeni, mihelyt oda világiak kezdenek betelepülni. Így Bárkányi János atya elbeszélése is igazolható, mert négy év alatt a bozót és a tövis eléggé megerősödhetett és benőhette a város kapuját.

Az érsek oltalomvállalása Szécsényben

35. A szorult helyzetben lévő és gondoktól gyötört szécsényi testvéreket a jóságos és irgalmas Isten azzal vigasztalta, hogy pártfogójukul a legnagyobb fenséges herceget, a királyság primását, Széchényi Györgyöt támasztotta, aki a lerombolt helységről származott, és nevét is onnan nyerte. Ő az újjáépítésre 1692. október 23-án 10 000, azaz tízezer forintot utaltatott ki kegyesen. Eme férfiú eme jótette azonban részletesebb megemlékezésben részesül az V. fejezet 9. pontja alatt.

Megépül a keleti szárny

36. Ezen támogatás elnyerésével a szécsényi testvérek nem is sokáig halasztgatták a munkálatokat, és az építőanyag beszerzése után már a következő évben 1694. május 20-án a keleti szárnyon a sekrestyétől kezdve egész az udvarig végzendő munkákat, ideértve a konyha alapozását is, Kalcher Márton mesterre, pesti szenátorra bízták, aki úgy egyezett meg Ficsor György apostoli szindikussal, hogy az egész munkát 2800, azaz kétezer-nyolcszáz forintért végzi el. S hogy a munka még abban az évben elkezdődött, igazolják a szerződésre írt kifizetési feljegyzések. A szerződés szövege a következő:

1694-ben

37. 1694. május 23-án szerződés kötött jules Kalcher Márton mester úrral és egy pesti tanácstaggal a romos szécsényi kolostor újjáépítése tárgyában, a következők szerint. Kalcher mester úr kötelessége lesz, hogy a restaurálást a szentélytől kezdje, melyet úgy kívül, mint belül megjavít és kimeszel, a padlót új kövel vagy faragott kövel

kirakja, a támfalakat az említett szentély körül kívülről, ugyanúgy a sekrestye körül az eredeti formára visszaállítja, az ablakokat ugyancsak arányosan elrendezi. A szárnyat, amely a sekrestyénél kezdődik, egész az udvarig, a konyháig bezárólag, az alapoktól felépíti. A beépített térségből, úgy a fenti, mint a lenti szinten boltíves cellákat alakít ki. Kéményeket rak, amennyire csak szükséges lesz, és a kályhák alapját elkészíti. Azokat, akik a kőműveseket kiszolgálják, kifizeti, s számukra minden szükséges eszközről gondoskodik. A kőfaragót, aki az alsó cellák és az ablakok faragott köveit készíti, egészében kielégíti s végül mindent a gvardián atya elgondolása és akarata szerint kell végeznie. Mindezért a munkáért kettőezer-nyolcszáz német forintot kap, éspedig részletben, különböző határidő szerint. Kelt a szécsényi kolostorban a fenti évben és napon. Ficsor György sk. P. H., Ziveczky János testvér szécsényi előljáró.

Az északi szárny 1698-ban, de csak az alsó szint

38. Miután a keleti szárny elkészült, hozzáláltak a munkához északon, ahogy a következő szerződés bizonyítja:

1698. január 9-én szerződés kötött nemes Kalcher Márton építőmesterrel és pesti szenátorral 400 azaz négyszáz rénes forintban, nemes Vajszár István előtt, a refektórium boltozatának, a külső pincének, valamint két falnak a javítására és fölépítésére, tehát a külső pincét és a falakat a tér felől, azaz kívülről egészen a tetejéig köteles bevakolni és bemeszlni. A padlót is mindenütt készítse el, tegyen faragott köveket a refektórium ajtajához és három ablakához. Építsen két kéményt is egészen a tetejéig. Abban is megegyeztünk, hogy annak idején egy-egy cella építéséért 12 azaz tizenkét tallért fizetünk. Kelt a szécsényi kolostorban, a kolostor atyái előtt a fenti napon. Jelen vannak Palásti András testvér, a szécsényi ház gvardiánja, Ficsor György, a szécsényi ház szindikusa és konfráter, Martin Kahler építőmester Pest királyi városban. Elöttem, az említett Vajszár István előtt.

A felső szint pedig 1703-ban és a rákövetkező évben

39. Így tehát a szécsényi épület két szárnya elkészült, éspedig a keleti szárny egészen, az északi pedig csak az alsó szinten, az emeleti szinten csak az oldalfalak voltak, melyek a tetőt tartották. A cellák a következő, XVIII. században, annak a harmadik és negyedik évében készültek el. Azon a szárnyon, mely az udvar felé terült el, a földszinten volt a konyha, melyet később tárházzá alakítottak. A refektórium, mely később a szövőműhelyként szolgált, ma egyrészt cella és vendégszoba, amelyet azután több testvér számára rendeztek be, másik része pedig raktárként és éléskamraként csatlakozott hozzá.

Konvent rangjára emelik

40. A provincia vezetői közben buzgóságtól serkentve, hogy az Isten dicsőségét előbbre vigyék, nem várták meg, hogy az építkezés befejeződjék, hanem látva, hogy

a keleti rész elkészült, 1696-ban a Kassán tartott káptalan 2. ülésén, 2. szám alatt elrendelték, hogy a szécsényi rezidenciát, miután lezárták a kötelező klauzurát és meglesz az otlakásnak, és a kórus kötelező végzésének minden feltétele, ezen feltételekkel a kongregáció első vagy második ülésén zárdává léptessék elő. Ez a határozat nem is szünetelt halasztást, mivel 1697-ben a Szakolcán tartott első időközi kongregáció 4. ülésén, 2. szám alatt ezt határozta a definitórium: „Úgy tetszett a tisztelendő definitóriumnak, hogy az eperjesi és szécsényi rezidenciákat szabályos konventté nyilvánítsa, tehát azokat ezentúl mindenki szabályos konventeknek tekintse.” Védőszentként a szécsényi háznak idősebb Szent Jakabot jelölték ki.

Illemhely épül, azután ismét

41. Közben különböző nehézségek támadtak mert az ősi szabadságjogok megvédésének szép jelszava alatt a nemesség konföderációja Rákóczi Ferencet fejedelemmé és vezérré választotta, és édes hazánkat belháború pusztította, amelyek miatt abba kellett hagyni az építkezést, míg 1711-ben a béke és nyugalom helyreállt. Akkor azonban nyomban hozzáláttak az építkezés folytatásához és mivel nem volt még az emberek, nem pedig angyalok szükségére szolgáló illemhely, ezzel vette kezdetét a munka, melyet az épület tömbjétől északra húztak fel Föczén Fortunát atya gvárdiánsága alatt. Ez az építkezés azonban nem járt szerencsével, mert hamarosan összedüléssel fenyegetett, ezért 1734-ben új árnyékszék készült egészen az alapoktól, amelyre a következő évben az akkori gvárdián, Kerekes Atanáz atya szorgalmából tetőt emeltek. Ám ez az épület sem bizonyult szilárdnak, ezért 1758 február havában négy összekötő vassal megszilárdították és megerősítették.

Allandó szennyvízcsatornákat alkalmazzanak

42. Mivel az ilyen épületeknek nagy kárára van az összegyűlt piszok anyaga, azért hogy elkerülje a tisztítás kellemetlenségét, és hogy kímélje az épületet, Knoll Modeszt gvárdián atya 1749 augusztusában annak északi oldalán lyukat furatott, és nagy mennyiségű víz beöntésével csatornákon keresztül lemosatta az akkor műveletlen alsókerteri részekre. Azután Dukát Rókus kőfaragó testvér kőcsatornát épített, sőt 1755. szeptemberében a kolostor nagy hasznára kitalálta a piszok kiemelésének a következő módszerét is: az említett lyuktól sorban csatornák vezetnek egészen a felső sétaút falában elhelyezett, kettős AA betűvel jelölt köig. Itt ér le a csatorna a felső sétaútra, és itt kell majd felnyitni, ha valami okból eltömődik és a lefolyás elakad. A sétaútnál lévő jeltől a csatorna lemegy egyenesen egészen a lépcsőig, ahonnan elkanyarodik lefelé a fal vagy kerítés mellett egész a nyílásig, melyet téglából alakítottak ki a kerthez 1773-ban csatolt területen, és különösen kívülről volt látható. Különben azt is tudni kell, hogy a sétaút falán van még egy A betűvel jelölt kő, ami azt jelzi, hogy ott, vagyis azzal a betűvel szemben a csatorna könnyen felnyitható. Ezen felül az istállóból is készült trágyalevezető, ami a kerítés mellett ereszkedik le, és a lépcsők fő-

lött csatlakozik az imént említett köcsatornába. A szennygödöröt utoljára 1758-ban hozták rendbe, a fenekét lejtősen kővel rakták ki, hogy így mintegy állandóan folyjon a piszok.

Karzat készül a templomhoz

43. A kolostor építésével együtt zajlott a templom újjáépítése, így a templomhoz épített karzatot a toronytól kezdve, a kórus ajtaja előtti lépcsőkkel együtt csak 1730-ban kezdték építeni, és a következő évben a nagytiszteletű Harai Dénes gvárdiánsága alatt fejezték be, aki a földszinti folyosót, ahol a körmenetet szokták vezetni, 1764-ben újból kirakatta téglával.

Továbbá a nyugati szárny, 1734.

44. Hátra volt még a nyugati szárny építése, a templomtól a raktárig, ahol nem volt más, mint romos falak. Nagy volt az előljárók vágya, hogy felépítsék azt, de a szegénység megakadályozta őket abban. Közben az, aki meghallgatja a szegények könyörgését, megindította a nemzetes és vitézlő Misleniczky György úr, gróf Balassa Pál összes javai igazgatójának a szívét, aki önként ajánlkozott pártfogónak. Megegyezett Sztreviczter János szécsényi építőmesterrel 1733-ban 750 rénes forintban, 40 kila búzában, 10 kila zabban, 100 font sajtban, két sertésben, Bauer Kristóf váci áccsal pedig 130 rénes forintban és ellátásban. Mindkettőnek az épületanyagot a kolostor adta. A munka 1734-ben fejeződött be.

Betegház épül, a nemes vármegye 80 öl követ küldet Szakálról

45. A kolostor tehát négyszögformát vett föl, nem volt azonban a betegek befogására alkalmas hely, ahol a szent szabályzat előírása szerint szeretettel ápolhatnák őket. Míg egy erre való fűthető szoba terve foglalkoztatta a mieinket, a fent említett Misleniczky György úr, aki valóban atyja volt a testvéreknek és gyámola ennek a kolostornak, adakozó kezét nyújtotta, és 1742-ben megegyezett Sztreviczter János közművessel a betegház és a lenti éléskamra építésében 260 rénes forintért, 10 kila búzában, a váci Bauer János áccsal pedig 40 rénes forintban. A következő évben, meg a rákövetkezőben felépítették a betegszobát nyugatra, a kvadrumon kívül, a konyha mögött kijebb, az északi szárny tömbjétől feljebb, Harai Dániel és Noszdroviczki Kapisztrán egymást követő gvárdiánok szorgalmával.

Kápolna a betegszobához

46. És mivel a betegház a kvadrumon kívül feküdt, meg kellett szüntetni fenn is és lenn is egy cellát. Az egyik a konyha előtere lett, a másikat pedig kápolnává alakították. Ebben a beteg atyák és testvérek áhítatára Szent Anna oltárt állítottak, amelyet (a festett oltárkép és két szobor kivételével) Spiegel Márton asztalos testvér ké-

szített. Az oltár 1744-ben lett kifestve 60 rénes forintért, ebből 40 rénes forintot nagylelkűen a méltóságos Cziráky Margit úrnő, a megboldogult Forgách János özvegye ajándékozott, a többi húszat más alamizsnából fedezték, amihez – ahogy feljegyezték – négy rénes forinttal Jeszenszky István úr, a tekintetes Nógrád vármegye bírája is hozzájárult. Ebben a kápolnában a beteg papok, és mások szoktak misézni a betegek részére, és valóban célszerű módon van berendezve, mert ha kinyitjuk a betegház ajtaját, a misézőt hallani és látni lehet, nincs is máshonnan bejárat a betegszobába, mint a kápolnán keresztül.

4. szakasz

A kolostor új belső berendezése

A kolostor 49 éven át épült

47. Így tehát az Leghatalmasabb Istennek, a szűkölködők menedékének segítségével és a kegyes jótevők bőkezűségéből 1694-től 1744-ig bezárólag, 49 év alatt a már elmondott úton és módon befejeződött Szent Ferenc Kisebb Testvéreinek Üdvözítő-ről nevezett, valamikor obszerváns, most megreformált provinciájának négyszögben épült új szécsényi kolostorának építése, a mellette fekvő templommal együtt. Ennek mostani berendezése a következő:

A déli szárny leírása

48. Délen fekszik a templom, keletre néző szentélyel. A templom északi oldalán úgy alul, mint felül, folyosó van és mindkettő a kvadrumban levő kis kertecske felől nyer fényt. A felső folyosó ötödik ablaka a lépcsők felett van, alatta van az ajtó, mely összeköttetést biztosít a nyugati kerttel. A felső folyosó a kórusra menőknek szolgál, az alsó pedig körmenetek tartására, vagy nagyobb tömeg esetén, ami gyakori, a hívek gyóntatására. Emiatt több gyóntatószék van, és deszkafallal van lezárva a folyosó többi részétől, és pedig nyugaton majdnem a templom ajtajánál, ahol a kvadrum sarka van, keleten pedig sekrestye felé néző saroknál, ahol az átjárás van a torony alatt. A torony ugyanis a kvadrum belső sarkán áll, ahol vége van a szentélynek és a templom teste vagy hajója kezdődik. A torony alatt, úgy fent mint lent átjáró van, és így a felső és az alsó folyosót a torony zárja le a keleti szárny felől, és egyben a déli szárnyat is lezárja, melynek a leírása most következik.

Hasonlóképp a keletié, előbb az alsó szinté, aztán a felsőé, amelyben a provincialátus és 10 cella van

49. A keleti szárnyat a szentélytől egy kis folyosó választja el, amely kivezet a felső kertbe. Ez a szárny a földszinten magába foglalja a sekrestyét, három boltíves cel-

lát, a fölépcsőházat, és a kolostor rendes kapuját, amely fel a lépcsőkhöz vagy az udvarra vezet. Az emeleten a sekrestye és a szentély falai között van egy cella, a sekrestye falán túl három, ezeket a lépcsőház követi, ahol feljárás van a padlásra vagy a tető alá, majd egy cella van mellette, mely rendszeresen vendégeket szokott fogadni. Miután a sekrestye falai valóban magasabbak, a sekrestye fölé már annak idején, vagyis a kolostor első alapításakor két szobát építettek, melyek a lerombolás idején is megmaradtak, ahogy a gótikus építési stílus, ahogy nevezik, ezt bizonyítja. Ezek a cellák rendszerint rendtartomány miniszterének és titkárnak adtak szállást, ezért az előbbi titkárságnak, a másikat provincialátusnak nevezik. Ezekhez a szobákhoz falépcsőn és az előtte húzódó faerkélyen keresztül van a bejárás, ami nem valami kényelmes. A provincialátus és a templom falai között, az imént említett cellán kívül van még egy helyiség, melyet a súlyosabban vétő testvéreknek szántak, ez csak egy kis ablakkal van ellátva. Általában a fegyelem házának nevezik. Ezen a szárnyon tehát az emeleten hét, lent három lakószoba van, összesen 10, mind boltíves és tágas.

Az északi szárny, amelyben 19 cella van

50. Az északi szárny a gvardián szobájával kezdődik. Ezen a szárnyon a cellák két sorban vannak, a külső udvar felé, vagyis északra van a gvardianátus, a hozzá csatlakozó kamrával, ahová a bejárat a gvardianátusból nyílik. Ezt követi a tárház, majd a könyvtár. Azután hat cella van nyugat felé, illetve az árnyékszékre való kijárat, amely a kvadrumon kívül van és egy cella szélességű. Még egy cella van, amelynek az ablaka nyugatra néz. A kvadrum felé fordulva, befelé, vagyis délre, öt cella van, és a nyugati sarkon sötét raktár a füstölt hús számára. Ennek, mivel a sarkon van, nem lehet ablaka a kvadrum kertecskéje felé, hanem két nyílása, rése van, az egyik az ajtó felett, a másik oldalt, a folyosóra. S így ezen a szárnyon a cellák száma a raktárokkal együtt az emeleten szám szerint 16, a földszinten pedig a gvardianátus alatt kettő, ezek előtt van a külső udvarra vezető folyosó. Azután következik a gabonamagtár, amelynek van ajtaja a külső udvarról is. Valamikor konyha volt. Ehhez csatlakozik egy tágas, boltozatos cella, amely a régi refektórium része volt, ehhez pedig a prokurátor két raktára. Következik a lejárát a földalatti helyekre, a tárolóhoz vagy pincéhez. Ezekhez és az imént említett raktárokhoz is ebből lejárattól, avagy folyosócskáról lehet lejutni. Ennek az északi szárnynak van messze a legnagyobb területe, a keleti faltól egész a nyugatiig terjed, mindkét oldalról világító ablakkal. Ahol ez a szárny végződik, ott kezdődik a

A nyugati szárny, amelyben a noviciátus és a betegház van

51. Nyugati szárny, kezdve a betegház kápolnájával, amely a kvadrumon kívül van, amint mondtuk, kiáll. Ezen a szárnyon az emeleten mindkét oldalon szám szerint 13 cella van, 11 a novíciusoknak, egy a mesterük számára, a 13. pedig az iskola vagyis a tanterem. Az egész deszkafallal van elkülönítve, hogy az idegeneknek ne le-

gyen belépésük az épület ezen részébe. A klauzura kulcsát az egyik novícius őrzi, aki egyben az étkezéskor a felolvasó is. Ezen a szárnyon a földszinten van az éléskamra vagy raktár mellett a konyha előtere, innen lehet belépni a betegház alatti cellába, mely a szakácsok rendelkezésére áll, és magába a konyhába, amit a refektórium követ egész a lépcsőházig, mely a kórusra és a noviciátusba vezet. A lépcsőház és a templom falai között van egy köz, mely kijáratot nyújt a nyugati kertbe.

A refektórium leírása

52. Ilyen a szécsényi kolostor fekvése, elrendezése. Az új refektóriumban az első vacsorát, vagy ahogy mondjuk, kollációt 1734. július 29-én, Szent Jakab apostol vigiliáján fogyasztották a testvérek. Díszesnek és szépnek látszik ez a refektórium, nem olyan pompás, hogy a szerzetesi szegénységet sértené, de nem is olyan közönséges, hogy a tekintélyes emberek szemét sértené. Öt ablaka van, hossza 8 öl, 2 és fél láb, szélessége 3 öl és 2 és fél láb. A lambériát művészi módon és díszesen Spiegel Márton és Oszler Liborius asztalos testvérek készítették egymást követve. 1744-ben Ft. Sári István úr, Vadkert városának plébánosa, igen buzgó jótevőnk és barátunk kifestette, ahogy az a gvárdián helye mögött a lambériára festett címeréből és a feliratból kitűnik. A szimmetria megőrzése végett a nyugati oldalon hozzáadták az Üdvözítőről nevezett provincia címerét is. A lambéria minden kép vagy más ábrázolás nélküli, szép, de nem hivalkodó, a ferences állapotnak megfelelő, színe sötétre hajlik, ám azóta a szín megváltozott. Az említett jótevő 50 forintot fizetett a festőnek.

A képek patrónusai

53. A refektóriumot ezenkívül még néhány kép is díszíti. Természetesen a homlokzaton az Úr vacsorája van, amit főtisztelendő Paulesicz József Mihály úr, a tekintetes váci káptalan éneklőkanonokja, a kegyelmes érsek úr és váci püspök általános helynöke és ügymeghallgatója, a mi lelki barátunk 1735-ben adományozott. Következnek a bolthajlásban lévő ablakokkal szemben:

54. Szent Ferenc atyánk elragadtatása, melyet főtisztelendő Szentilonai József úr, helyettes főesperes, a Nógrád megyei Ludány fáradhatatlan plébánosa készíttetett 1736-ban. Aztán:

55. Páduai Szent Antal, amelyet Ft. Lanti István József úr, a szent teológia bakkalaureátusa és koszorúzott kandidátusa, egyben tekintetes nagyhírű varbói templom plébánosa [adományozott]. Lásd az 1736. évet. Aztán:

56. Alkantarai Szent Péter, amelyet Ft. Turóczi Ferenc, a nagyszőlősi egyház fáradhatatlan plébánosa [adott]. Lásd az 1736. évet. Következik

57. Szent Klára szűz szentségmutatóval a kezében, térdeplő társnőitől körülvéve, melyet főtisztelendő Blahó János úr, a rimóci egyháznak és filiálisainak akkori fáradhatatlan plébánosa [adott]. Lásd az 1736. évet.

58. És az ajtó fölött Szent Ferenc atyánké, ahogy ruhátlanul a tüskés bokorban hempereg, a kísértő pedig női ruhában jelenik meg. Az adakozó nincs megnevezve, de megtaláltam a Stephanides János Ignác festő szerződését, aki vállalta, hogy fizetés nélkül megfesti. Az utolsó vacsoráért 30 forintot kapott, a többiekért 12 forintot darabonként. Ezenkívül a refektórium közepén, a boltozat alatt van négy nagyobb kép, úgymint a Boldogságos Szűz Mária a kis Jézussal a szegedi kegykép mintájára, Szent László, Jézus, Mária és József, valamint Szent Salamon magyar király. Ugyanabban az évben, ugyanaz a festő, egyenként 12 forintért festette őket, ahogy ez kiténik abból a szerződésből, melyet Jánosy János szindikussal kötött.

A keleti rész patrónusának képe

59. Ott van még a boltív felső fészkeben avagy lábánál a gvárdián oldalán ezen épületszárny jótevőjének a képe ezzel a felírással: nemzeti Misleniczky György úr, a nagyméltóságú gróf gyarmati Balassa Pál összes javainak prefektusa, az egész rend lelki szülője, ennek a refektóriumnak, a föléje emelt épületnek, valamint a betegház mindkét szintjének támogatója. Megfestették 1744-ben. Meghalt 1754. február 5-én, életének 69. évében.

A refektóriumban lévő kályha

60. A refektóriumban még van egy szép, zöldre festett kályha, 1752-ben rakták újra a tekintetes és vitézlő Misleniczky György úr bőkezűségéből.

A keleti folyosón lévő képek

61. Ha valaki a folyosókat nézi, azok egészen üresek és fehérek, itt-ott tézisképek díszítik. Néhány nagyobb kép azonban van a boltív alatt, és a keleti szárny folyosóján: a kereszt súlya alatt eleső Krisztus képe, valamint Krisztus megkoronázása. Ezekről nemes Srettel János, a tekintetes szécsényi kolostor apostoli szindikusa, konfráterünk gondoskodott. Azután Krisztus megostorozása, melyet Borsányi Ferenc biztos úr készíttetett 1707-ben. Továbbá Krisztus imája a kertben. A külső udvarra vezető folyosón Szent Ferencé van. Ft. Boda Mátyás varbói plébános úr, az Üdvőtőről nevezett magyarországi provincia lelki barátja, a Szent Ferenc Társulat vezetője készíttette 1704-ben.

Az északi folyosón lévők

62. Az északi szárny folyosóján a Szent Család képe van, amelyet főtisztelendő Magyarossy Bálint, Szakál buzgó plébánosa készíttetett saját költségére a szécsényi kolostor részére, nyugodjon a Legjobb és Legnagyobb 1707-ben. Továbbá Szent Ferenc képe, amint fiait az egész világra küldi, a Boldogságos Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása, továbbá az Oltalmazó Boldogságos Szűz Máriáé, végül Joannes

Duns Scotusé, amelyet nemes Sövényházy Ferenc úr, a Kisebb Testvérek szécsényi kolostorának szindikusa, konfráter készíttetett 1707-ben.

A nyugati folyosón lévők

63. A nyugati szárny folyosóján Krisztus misztikus képe van, amint sajtót tapos, melyet Ft. Simonyi László úr, a nyényei egyháznak és filiáinak plébánosa és kedves jötevők készíttetett 1744-ben. Továbbá Széchényi György herceg és érsek képe majdnem emberi nagyságban, amelyet főtisztelendő Kovács Ágoston gvárdián atya készíttetett egy régi képről 1770-ben, és a refektórium ajtaja mellett helyezte el. A másik oldalon, a templom felé, ezen épületszárny alapítójának, Misleniczky Györgynek címere függ.

Téglákkal rakatják ki

64. Az emeleti folyosókon nincs semmi különleges, hacsak az nem, hogy 1741-ben tisztelendő Harai Dániel gvárdián atyánk gondoskodása révén az egész keleti szárny folyosóit, az északinak pedig a felét kirakatta négyzetes, nagyobb és szilárdabb, Zsaluzsányból⁸ beszerzett téglával és ugyanígy az épületszárny földszintjének folyosóit is.

A lépcsők leírása

65. A kolostorban négy helyen van lépcső. Az első, a főlépcső a keleti szárnyon, a kolostor kapujának közelében, két ablak világítja meg. A második ugyanazon a szárnyon van, a torony közelében, csigalépcső, a sekrestye előterébe érkezik. Harmadik, a kórus ajtajához, a templom és a refektórium falai között van. A negyedik a betegház kápolnájából nyújt lemenetelt a konyha előterébe, és mint lépcső, egyedül a betegház kedvéért készült.

Hasonlóképp a celláké

66. A pincék pedig a következő sorrendben találhatók. Az első az élelmiszerraktár és a régi refektórium alatt épült. Ezt 1748-ban megnagyobbították a régi konyha, vagyis az új terményraktár alá, nem súlyos kár nélkül, mert miután a földet kihordták, a keresztfalak a levegőben lógtak minden támasz nélkül, és azok hatalmas robajjal nagy részben összedőltek, sok repedést és hasadékot okozva, miközben a munka teljesen leállt. Félő volt, hogy az egész épületszárny összedől, ezért Ft. Gangel György gvárdián atya idejében, 1755-ben vaspántokkal összekötötték és összehúzták. A második pince a refektórium alatt van, a refektóriummal egy időben épült. A harmadik keskeny termecske alatt van, amit én előkonyhának kereszteltem el. A konyha 1743-ban épült. Elég tágasak voltak ezek a pincék, ennek ellenére 1772-ben olyan ál-

⁸ Rima- és Fazekaszsaluzsány (Gömör megye)

dás volt a borban, hogy nemcsak azok teltek meg, hanem a nagy pince is a régi refektórium alatt, és a testvéreknek hordók hiányában abba kellett hagyni a koldulást.

Leég a kolostor

67. Egyébként, addig is, amíg Isten áldásával a kolostor elkészült, érték teljes vagy részleges pusztulások. Így 1715-ben a kolostor kéményéből keletkezett tűzben teljesen leégett a templommal és a toronnyal együtt. A padok, a szentélyben az oltárok, amelyek alig hogy elkészültek, és a város nagy része is leégett, a lakosok óriási kárára. Három harang és az óra is megolvadt. Ezt az árat fizették gondatlanságukért vagy kapzsiságukért.

Tetejét lefújja a szél

68. 1725-ben ellenben, vagy tíz év múltával, június 29-én délután 2 óra körül hatalmas északi szél kerekedett, és két szárny tetejét, ugyanis az északit egészen, a keletit pedig a provincialátusig bezárólag ledobta. Ezt Ft. Borics Gábor gvárdián atyánk szorgalmából még abban az évben szilárdabb formában helyrehozta a besztercebányai Szumbrak Mátyás 240 forintért, ellátásért és 15 kila búzáért.

Gyakrabban javítják

69. A kolostor tetejét részletekben ismételten javították, 1741-ben az északi szárnyon, mindkét oldalon, 1764-ben ugyanazon a szárnyon a külsőudvari oldalon. A templom melletti kis folyosó fölött 1751-ben és 1773-ban, a többi szárnyon pedig a kvadrumon belül 1758-ban.

Címet vált és azt tiszteli.

70. A kolostor címét és elnevezését idősebb Szent Jakab apostoltól nyerte, akinek már 46 éve be is van vésve a képe a refektórium ajtajába. De mivel állítólag, – nem tudom miképp és hol – megtalálták a régi kolostor pecsétjét, mely az Üdvözítő képét viselte, és mivel szokás, hogy a kolostorok pecsétjei a védőszentjüket ábrázolták, a provincia vezetői úgy határoztak, hogy vissza kell állítani a régi elnevezést. Így 1738-ban a füleki kongregáción, melyet május 25-én tartottak, a következő határozatot hozták. „Mivel az ugyanazon Legszentebb Üdvözítő neve alatt küzdő provinciában egyetlen konvent sincsen évek óta ugyanazon Legszentebb Üdvözítőről elnevezve, a szécsényi kolostor régi és hiteles bélyegzője pedig világosan bizonyítja, mind az Üdvözítő képe, mind fölirata által, hogy a szécsényi kolostor valamikor a Legszentebb Üdvözítőről volt elnevezve, ezért a tisztelendő definitórium elrendeli, hogy az így, vagyis a Legszentebb Üdvözítőről neveztessek el, s ennek megünneplésére Jézus Krisztus színéváltozásának ünnepe jelöltetik ki.”

71. Legyen szabad megjegyeznem, hogy a provincia titkársága tévesen írta a döntések gyűjteményében, hogy az Üdvözítőről elnevezett rendtartományban semmilyen kolostor sem viselte a Legszentebb Üdvözítő nevét, mivelhogy a jászberényi már 1701-től Jézus Nevéről, az Üdvözítő egyetlen címéről nevezték el. És az is biztos, hogy Jézus Legszentebb Nevének ünnepe jobban összeegyeztethető a Legszentebb Üdvözítő ünneplésével, mint a Színeváltozás ünnepe. Ki kételkedik ebben, hiszen Jézus neve latinul üdvözítőt jelent. Egyes szerzők, köztük Szentiványi, Turóczy, Bertalanfy, mint Jézus Társaságának tagjai, azt gondolták, hogy az Üdvözítőről nevezett provincia is a jászberényi konventtől vette a nevét, amelyben azonban tévedtek, minthogy Mátyás király egyik általam felfedezett okmánya alapján kétségtelen, hogy a régi jászberényi kolostor a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére volt szentelve. Az imént méltatott pecsétet sehol sem találtam.

III. fejezet

A templomról

1. Ez a fejezet hagyja az utókorra a Legszentebb Üdvözítőről elnevezett reformált ferences rendtartomány szécsényi rendházához tartozó templom leírását, hogy megfesse annak jelenlegi ékességét is, de őszintén visszaidézi a hozzátartozó temető körüli vitát is. A titulusa ugyanaz, mint kolostoré, a mi Urunk Jézus Krisztus Színeváltozása, amiről már elég szó esett az előző fejezetben.

1. szakasz

A templom viszontagságairól és újjáépítéséről

A templom titulusa

2. Amikor – amint láttuk a II. fejezet 1. szakaszában – a szécsényi kolostor 1544-ben elpusztult, a templom is elhagyottá vált, és hogy milyen állapotba jutott a hitetlenek által történt első pusztulása ideje alatt, azt csak az tudja, aki mindent tud. Úgy látszik azonban, hogy a rombolás nem volt teljes, mert miután 1594-ben ama dicső nevű hősök, Nádasdy Ferenc és Zrínyi Miklós Berzencét, Babócsát és Szécsényt a töröktől győztesen felszabadították, amint a magyar évkönyvek feljegyzik, ismét istentiszteletet tartottak benne a római katolikus egyház rítusa szerint.

Eretnekek foglalják el

Igaz, nem hosszú ideig, mert Bocskai mozgalmának hatalomra jutásakor, – ahogy én tudom – vagy egy másik erdélyi fejedelem uralma alatt a katolikusokat kiűzték belőle, és szentségtörő eretnek gyakorlatukra rendelték. Nem birtokolták azonban sokáig, mert Rudolf, Magyarország királya és a török császár békét kötöttek 1606-ban. Ez az ország-rész a katolikus király birtokába került, aki apostoli királyi kötelezettségei folytán gondoskodott arról, hogy a katolikusoktól elvett templomokat adják vissza, és nyissák meg, ahogy erről szécsényi templom esetében a következő eredeti okmány tanúskodik:

De visszaadatik

3. Mi ghyimesi Forgách Zsigmond Nógrád megye főispánja, magyar királyi pohárnokmester és nagylucei Dóczi András, Barsmegyei főispánja, a szentséges csá-

szári és királyi felség tanácsosai és a felső- magyarországi részekre delegált komiszáriusai, stb. a jeles, nemes és serény N. és N-nek, a szent császári és királyi felség Szécsény városában tartózkodó minden rendű katonájának, zsoldosoknak, lovasoknak és gyalogosoknak, együttesen és külön-külön, tisztelt barátainknak, üdvözlétünket küldjük. *Akarók kegyelmeiteknek tudására adnunk, kegyelmetöknél, tudjuk, nyilván vagy az bécsi végezés mit contineáljon, hogy tudniillik, az disturbium alatt valahol mi templomok az római hiten való keresztényektől elfoglaltatának, azok mindemüzt visszaadattassanak nekik. Mint hogy ott Szécsényben is az templomot az változásban az megholt fejedelem elvetette volt az catholikusoktul, mely törvény szerent őket illeti, minthogy régi klastromhoz való templom, szükség, hogy kegyelmeitek az vegezéshöz tartván magát az megnevezett templomot az rómay hiten valóknak visszaengedje. Kegyelmeitek azért Ófelsége nevével intjük, az miénkkel pediglen kérjük szeretettel, hogy kegyelmeitek is az egész országtúl tetszett végezésnek engedelmesek lévén, az templomot, az végezes ellen ne tartsa továbbá, hanem bocsássa az ott levő római hiten való pap kezében. Kegyelmeiteknek pediglen, az kik kevesen az Lutherana religión vannak, háznál, valahol akarja, az kegyelmeitek religiójába szabad exercitiuma lehet, s szabadon prédikáltathat mindenkor. Hüszsük, hogy az más fél is az vegezéshöz tartván magát, senkit mód nélkül meg nem fog háborítani, hanem ki ki religiója szerint Istenét szolgálván, egymás között való jó szeretetben csendessen éljen, melyben az Ófölsége kegyelmes akarattját teljesítíti be kegyelmeitek. Másképp ne cselekedjeteK. Kelt Kassán, 1607. május 30-án.*

P. H. Forgách Zsigmond, Nógrád megye főispánja sk.

P. H. Dóczi András, Bars megye főispánja s. k.

Katolikus papok

4. Eme okmány alapján nyilvánvaló, hogy azok az eretnekek, akik Istennek ezt a szent templomát megszenteltelenítették, lutheránusok voltak. Szécsényben azonban abban az időben a katolikusok száma messze nagyobb volt, mint a lutheránusoké, sőt papjuk is volt. Hogy ez vajon világi pap volt vagy szerzetes a mi rendünkből, kérdés. Ha szécsényieknek valamikor nem volt saját plébánosuk, akkor az a pap – gondolom – szalvatoriánus szerzetes lehetett, hiszen alig három év alatt az ősi birtokosok segítségével helyreállították a kolostort a templommal együtt. Joggal mondhatjuk, hogy elődeink felkészültek a visszaszerzés minden eshetőségére, és az akkori paphiányban küldtek valakit a szécsényieknek a sajátjaik közül a közeli gyöngyösi kolostorból. Továbbá az is feltehető, hogy abban az időben a Szentlélek templomocska, vagyis a plébániatemplom még nem is létezett, különben a katolikusok nem tudták volna olyan keményen visszakövetelni a kolostor templomát, a lutheránusok könnyen visszavághattak volna, hogy amikor ők magánházaknál ünneplik az istentiszteletüket, a katolikusoknak van máshol plébániatemplomuk. Így tehát a Szentlélek temploma, úgy látszik, 1610 után épült, mielőtt 1662-ben Szécsényt újból elragadták a keresztényektől.

5. A törökök tehát elfoglalva Szécsényt, a templom hajóját istállóvá, a szentélyt a hitelenségük templomává tették, a sekrestyét pedig babonájuk tisztítófürdőjévé. Látni lehetett tehát a rombolás utálatosságát, amely 26 éven át tartott a szent helyen, míg Isten meg nem szánta népét, és hazánkat megszabadította az istentelenek igájából.

A testvérek szorgalma

Az ellenség kiűzése után, amint már a II. rész 2. fejezetében elmondtuk, a Kisebb Testvérek Bárkányi János atya vezetésével nekiláttak, hogy a szent helyeket kitakarítsák, és újjáépítsék. „És látták, hogy a szentély pusztulófélben van, az oltárt tisztátalanná tették, a kapukat elégették. az udvarokon bozót nőtt ki, akárcsak az erdőkben és a hegyeken. ... És sírtak nagy siránkozással.” (1Mak 4, 38 és az imént idézett helyen). Majdnem tehát ugyanazt a pusztulást szenvedte el ez a templom, mint valamikor a jeruzsálemi templom, abban azonban nagyobbat, hogy a testvérek szegénységükben nem tudták azonnal újjáépíteni, és a szent edényeket pótolni, amit a zsidók gazdagsága megadott. Azonban azon fáradoztak, és arra törekedtek, hogy pártfogókat és jótévedőket keressenek. Található ugyanis egy régi kérvény, amely az akkori írásmóddal készült, és tartalma ezt igazolja a következőképpen:

Helyreállítását kérvényezik

6. Nagyságos és Főtisztelendő Urunk, Alapítónk, dicső és ősi hazánk Atyja!

Egész közösségünk egységesen alázatos kérelmét küldi, minden jókívánságunkkal együtt! Mindenki számára ismert apostoli királyságunkban, és naponta növekszik annak a híre, hogy a Nagyságos Főpap a legnagyobb hősokhöz hasonló jótékonyt és atyai kegyességet mutat a szent épületek, kolostorok, kollégiumok és más hasonló épületek, valamint a dühödt barbárok elleni erődítmények fölépítésében. Ezért háláadással örülünk az örülőkkel, hogy azokat szerencsésen befejezze, és teljes szívvel kívánjuk, hogy ami elkezdődött, szerencsésen be is fejeződjön.

Azonban amikor nagyságos jótévedőnk születése és ősei révén való pátriájának lerombolt templomait és kolostorunk romjait szemléljük, vagy közeli pusztulásukat látjuk, akkor igyekszünk, dolgozunk, panaszkodunk, de nem kapunk segítséget, mert alapítványunk már régóta kézről-kézre jár, és így minden törekvésünk sikertelen. Most azonban a nagyságos Koháry István isteni sugallattól indítva kérésünknek engedett, vállalkozott arra, hogy a régi volta miatt megrongálódott toronytetőt újjáépítse. Közben azonban a támaszoszlopok, melyek körül fogják a templomot (amely az ellenség támadása idején az egész nép menedéke volt) részben már összeomlottak, részben közel vannak az összeomláshoz. Hasonló állapotban vannak a nyugati nagy ablakok, és ami még jobban hiányzik, a templomunk boltíve.

Ezektől és hasonlóktól indítva, bízunk Nagyságos Uraságod jóságában, hogy a mi alázatos kérésünkre felénk fordul Nagyságos Uraságod, és Isten, a szívek vizsgáló-

lója, jótevőinkkel együtt elküldi a könyörgő Szent Ferenc atyánkat, akit valamikor a Lélek nagy buzgósággal küldött háza újjáépítésére, hogy ahol a lelki újjáépítés Isten segítségével napról-napra növekszik, ott apránként adja meg az anyagi újjáépítést is.

Ezért, hogy a Nagyságos Jótévőnk jótetteinek emléke szülőföldjén kiváltképpen fényeskedjen örök dicsőséggel, legfőképp pedig, hogy az Isteni Főnség dicsősége növekedjék, és a hívő nép buzgósága gyarapodjék, alázatosan leboruló imával kérjük, hogy megszokott kegyességed szárnyain, Isten szerelmére és Szent Ferenc atyánk könyörgésére az imént említett szükségben méltóztassék atyailag segítségünkre sietni. Mi pedig Pártfogónk és Alapítónk jótetteitől indítatva elkötelezzük magunkat, hogy alázatos és szüntelen imával és szentmisével kérni fogjuk az Isteni Fenséget Nagyságos Alapítónkért. A legszentebb Isteni Fenség sok évig tartsa meg épen, egészségben. Kegyelmes válaszát és atyai döntését alázatosan várva.

Így a töredék.

Széchenyi érsekhez

7. Ezt a kérvényt Széchenyi György érsekhez fogalmazták, amelyet az támaszt alá, hogy egyrészt mint alapítóra, másrészt annak szülőföldjére, Szécsényre hivatkozik. De mikor? Mindenképpen 1692 után, amikor már a 10000 forintos alapítványt megvette, de 1694 előtt, amikor ez az összeg már letétben volt, és az építkezés elkezdődött, mert azt mondja, hogy az alapítvány kézről-kézre megy. És nem is tűnik úgy, hogy atyáink újabb támogatást kérnének, csak a megígért alapítványt sürgetik, megemlítve nemcsak a kolostor, hanem a templom romos voltát is.

A szentély újjáépítése

8. Ezzel a támogatással tehát a szécsényi ferencesek nemcsak a kolostor újjáépítéséhez, hanem a templomon végzendő munkákhoz is hozzáláthattak. Létezik egy szerződés 1696. augusztus 31-ről, melyet Györgyfi János építésszel kötött Dúl Mihály szindikus és confráter, és amelyben az elhagyott és már hosszabb ideje a régi romokban fekvő szécsényi templom befödéséhez 300 magyar forintot, ellátást, 4 kila lisztet⁹ és 30 munkást bocsát rendelkezésére. Itt azonban a templom alatt tulajdonképpen a szentély értendő, a templom hajójának újjáépítéséhez ugyanis csak később kezdtek hozzá, amint azt a következőkben látni fogjuk. Erre az időre utal az az 1697. év április 16-án kelt följegyzés is arról, hogy P. Andrassy (a dicső báró Andrassy család leszármazottja, aki a Miklós nevet viselte) Szelezcki Ágoston révén Jolsváról zsindelet, szeget és vasat szerzett be.

1715-ben leég

9. Az ily módon újjáépített szentélyben végezték az istentiszteleteket, egészen addig, míg meg nem épült a templom hajója. A kórus fából volt, ahová a bejárat a kis

⁹ Mai ürmértékben 4 kila = 248,24 liter. Vö. Bogdán, Ürmértékek, 294–296.

ajtón át az emeleti folyosóról nyílt, amelyből később kis oratórium lett, a provinciálatus fából készült felüljárója alatti cella ajtajánál, ahogy ma is látható. A boldog emlékű Bede József atya végezte ott imáit és elmélkedéseit, azóta ritkán megy oda valaki. A szentély azonban 1715-ben a kolostor kéményéből keletkezett tűzvészben porrá égett összes díszével, az oltárokkal és padokkal együtt, ahogy azt a II. fejezet 4. szakasza elmondja.

Újból helyreállítják

Így gondoskodni kellett az újjáépítésről. Nem is hanyagolták el azok, kiknek ez gondja volt, annak ellenére, hogy a kolostort is be kellett fedni. Van ugyanis egy 1716. január 12-ről Györgyi Jánossal és társaival kötött szerződés a szentély befedéséről 80 forintért és 8 kila búzáért. Külön pártfogó is találtatott ebben a szerencsétlenségben. Feljegyezték, hogy kegyelmes Koháry István országbíró úr, aki már a tűzvész évében, szeptember hónapban adott 240 forintot, később pedig még kétszer 60 forintot, a tekintetes Nógrád vármegye 48-at, Hont 28-at.

Elhelyezik a templom hajójának alapjait

10. Ezen támogatással a szentélyt már másodszor építették újjá, és tették alkalmassá az istentiszteletre. A templom hajóját azonban málló romjaiban hagyták, míg az irgalmas Isten meghallgatta a szegény testvérek imáját, és pártfogókat támasztott. 1722. június 29-én ugyanis a nemzetes Gömrei János úr, a nagyméltóságú Koháry István jószágainak tiszttartója, buzgóságtól indítatva, hogy Isten dicsőségét előmozdítsa 1000 rénes forintot adományozott a templom építésére. Az ő adományára támaszkodva és másokba is bizakodva a testvérek, elsősorban Ft. Bede József provinciális atya sürgetésére, 1723. május 1-én, Budán Vithey Mihály Gottfried városi tanácsos közvetítésével szerződést kötöttek Höbling János császári felügyelővel és Kagr Mátyás kőművesmesterrel, hogy 3100 rénes forintért, ellátásért és a pallérok szállásáért fölhúzzák a templom falait az alapoktól. Nem is történt semmiféle késedelem, hanem még ugyanabban az évben, miután a régi templom romjait lebontották, lerakták az alapokat. Látván a szegény testvérek nagy igyekezetét, Koháry István, korának nagy jótevője, 3000 rénes forintot adományozott a templom építésére, amelyről Kutasi János gvárdiánnak 1724. május 8-án írt levelében úgy rendelkezett, hogy azt a provinciális kötelező nyugta ellenében vegye fel Draskóczy Sámuel murányi tiszttartótól.

Szerződés a tetőről

11. Az előjárók a falak felhúzásával együtt igyekeztek a tetőt is felhúzni. Azonban, noha Strumbak Mátyás besztercebányai építésszel még 1718. december 17-én szerződést kötöttek 200 rénes forintra, 15 kila búzára, 8 forintnyi húsrá és 6 font sóra, a templom födelének munkálatai csak 1726-ban kezdődtek meg, ahogy ezt a szer-

ződés külsejére följegyezték. A 8 és fél öles gerendákat a Fekete erdőben készítette szakályi Molnár János darabonként egy forintért, illetve kettőért, ha be is szállítja azokat, ahogy az az 1724-ben kötött szerződésben olvasható. A zsendelyt a Malnapatakáról hozták, ezrenként 4 forintért.

Fölszentelik a templomot

12. Mire a templom elkészült, már 1733. évet írták, de már előbb is olyan állapotban volt, hogy május 25-én, a méltóságos és főtisztelendő Berényi Zsigmond úr, felszentelt püspök és esztergomi kanonok, felszentelte az oltárral együtt. A templomszentelés évfordulójának megünneplésére a Mennybemenetel nyolcadába eső vasárnapot jelölték ki, amit a rubrikákban előírt szertartások szerint meg is ünnepelünk.

Kapui

13. A templomnak három kapuja vagy ajtaja van. Az első és fő a városból nyújt belépést a hajóba a déli oldalról, az első és második támaszoszlop között, keletről számolva a második ablak alatt. Ez kezdetben szűk bejárat volt, romos állapotban. 1742-ben Ft. Noszdroviczki Kapisztrán atya szorgalmával teljesen felújították. Itt két lépcső vezet le a templomba. A második ajtó ezzel szemben van, a folyosóra vagy tornácra nyílik. Szokás szerint itt vezetik a körmeneteket, és ezen az úton szokott a szerzetes család ebéd után hálaadásra menni. A harmadik a szentélyé, a kolostor felé, amerre a sekrestyéből van bejárat. Ez eredetileg alacsony, keskeny és hegyes, és ezért nagyon kényelmetlen volt, különösen nagy tömeg esetén. Ezért 1772-ben Ft. Kósa Benedek gvárdián atya fáradozása gyümölcseként szépen átalakították, és teljesen újjáépítették. Amikor a folyosócskán a kert felől kiverték a falat, a boltozat fészkenél a falban előtűnt egy elég terjedelmes üreg, illetve nyílás. Mikor és mi célból készült, csak találgathatjuk. Talán rejtekhely volt, mely a zavaros időkre készült. Bejáratnak a kis folyosó fölött kialakított cellában kellett lennie.

Sekrestye

14. Következik a sekrestye, melyet a kis folyosó választ el a szentélytől. A sekrestye jellege azt sugallja, hogy igen régi. Terjedelmes, három ablaka van keletre, igen magas, középen nyolcszögletes oszlop tartja a boltozatot, amely nem csak erősítését szolgálja, hanem díszére is van. A sekrestye négyszögletes, minden oldalról három ívben vezetve gyűjti össze a bolthajtásokat az oszlopba, úgyhogy a kötegeket 12 kifestett körözsa díszíti. A sekrestyébe valamikor egy lépcsőn lehetett leereszkedni, illetve belépni. 1764-ben Kovácsi Bálint atya szorgoskodására felemelték benne a talajszintet, vagyis feltöltötték, szépen kimeszelték, téglákkal rakták ki, gondoskodtak egy díszes szekrényről a kegyeszerék őrzésére, melyet tölgyfából készített nem kis munkával Spiegel Márton testvér, szorgalmas, dolgozó és kitűnő asztalos.

Benne oltár állt, amelyet átvittek a szentélybe

Ugyanez a Márton testvér egy díszes oltárt is fölállított a sekrestye nyugati oldalán, tele úgymond cirádákkal, amelynek a közepén a Boldogságos Szűz Mária képe van, amint a jobbján a kis Jézust tartja, különböző ékességekkel körülvéve. A keret aranyozott, magán a képen is túlsúlyban van az arany, és üveggel van befedve. Az oltár jótévőre vár, aki alapítványt tesz rá. Jobbra Szt. Antal, balra pedig Alkantarai Szt. Péter szobra van, ugyanannak a mesternek művei. 1776-ban áthelyezték a templomba.

Torony

15. A templom épületének teljességéhez a torony is hozzátartozik. Nem a szokásos és szabályos helyen van, mint más épületeknél, úgyhogy kívülről nem is látható másképp, csak úgy, hogy kimagaslik a templom és a kolostor teteje fölé. Ugyanis nem a templom végén vagy homlokzatán van, hanem ott emelkedik, ahol a szentély elválik a hajótól. Bejárata a földszinten és az emeleten is a folyosóról nyílik. Fölmentést érdemelnek azonban legújabb építői, mert a torony alapja ősrégi, így előnyösebbnek látszott a régit újjáépíteni ott, ahol van, mint alkalmasabb helyen az alapoktól újat építeni, amit a szegénység is akadályozott. A torony alsó része tehát a kolostor második, ha nem első épületéből maradt ránk. Említik, hogy a kolostor második visszafoglalás után azonnal, 1693 körül, a méltóságos Koháry István gróf bőkezűsége révén kezdték el újjáépíteni [lásd III. fejezet, 6. pont].

Ezután 1718-ban fedte a torony tetejét esőcseréppel és téglával Tamás szécsényi kőműves, 80 rénes forintért, ahogy erről a fönmaradt szerződés tanúskodik.

Faragott kövekkel magasítják

16. Miután az Úr áldásával a templom és a kolostor épülete is illendően elkészült, atyáink a torony faragott kövel való magasítására gondoltak. Ezért 1744-ben Streviczter János kőműves mesterrel megegyeztek 120 forintban és 5 kila búzában arról, hogy egyharmad öl hosszú négyszögletű köveket készítenek, s azokat úgy kifaragja, hogy azok összeillesztésén kívül nem kívánnak semmit. Mikor történt ez? A Pestről hívott kőművesek, Marhofer mester társai 1750 április végén kezdték el a munkát, napszámért, a második ablaktól kezdve, ahol ma is látszik az akkor elhelyezett föllirat: „Innentől emelték”. A kellő magasságig a munka szeptemberig jutott el.

Tetőszerkezetet helyeznek föl

17. Eközben Pesten Veingartner Lipót elkészítette 500 rénes forintért saját anyagából azt a tetőszerkezetet, amelyet Ft. Lászlófi Pál gvárdián atya szeptember 7-én hozatott el a tekintetes Nógrád vármegye által kiállított 66 szekérrel, amelyet ugyanazon hónap 10-én el is kezdtek összerakni és helyére tenni, és október végére az ácsok a maguk részéről be is fejezték.

18. Arra is kiterjedt a fent dicsért gvárdián gondja, hogy szeptember 24-én Besztercebányáról a szécsényiektől állított kocsikkal 26 mázsa rezet hoztak (mázsánként 58 rénes forintért), a gömbbel, a kereszttel és Dreyhon Mátyás rézmesterrel együtt. A gömb négy akós volt, súlya 100 font, 80 rénes forintba került. A vaskereszt súlya a két mázsát 25 fonttal felülmúlta, ára 46 rénes forint. Mindkettőnek az aranyozása 84 rénes forintba került. Külön jótevőik voltak Ft. Szentilonai József, aki a gömbre százat, és méltóságos Balassa Pál, aki keresztre 40 rénes forintot adott.

Fehérre meszelik

19. Minden szükségést beszerezvén, 1750. október 1-én a szerencsés kimenetelért elénekelt ünnepi szentmise után szerencsésen feltették a gömböt a kereszttel együtt az építész segítségével, október 8-án pedig a bádigosok elkezdték befedni a vörösréz lemezekkel. A rossz időjárás miatt november 13-tól nem tudtak tovább dolgozni, ezért a következő év május 17-én a munkát négy munkatárs segítségével folytatták, és június 28-án fejezték be. A szerződés szerint megkapták a fizetést, 300 rénes forintot és a háztól az ellátást. Hátra volt még a torony letisztítása, az állványok leszedése, kisebb javítások, amit Streviczter János szécsényi kőműves még abban az évben elvégzett 90 forintért és 10 pozsonyi mérő gabonáért. Őt dicsérik a sarkokon található összeillesztett négyszögletes kövek is.

Új harangállványt helyeznek föl

20. Ez a szép torony azonban nem kevés ijedséget okozott, ugyanis a harangok magába a torony falába beépített gerendákon függtek, s mikor harangoztak, a falak jelentősen mozgásba jöttek, és mozogtak, félelmet keltve, hogy a jövőben összeomolhatnak. Ezért 1752. február 4-én Veingartner Lipót pesti építész a falaktól különálló haranglábat állított vörös fenyőből 70 rénes forintért. És hogy minden félelmet elűzzön, ezen felül 14 erős összehúzó vasat is folszerelt. A torony köépitménye magasságban ___ öl,¹⁰ a faszervezet a kereszttel együtt 9 öl.

Megszentelt harangok

21. Egykor, vagyis a torony újjáépítése előtt három harang volt, amelyek a már említett végzetes 1715. évi tűzvészben az órával együtt megolvadtak. Két harangot, melyek súlya 9 mázsa és 50 font volt, Besztercebányán öntöttek újjá, amint azt az 1717. évi jegyzetekből kiveszem. A később összeállított házi krónikában azt találtam, hogy a két nagyobb harang öntése 500 rénes forintba került, amit a megboldogult Kurdis János szolnoki kapitány hagyományozott azzal a kikötéssel, hogy emlékül a zászlaját kifüggesztik a templomban, és az valóban ott függ a kóruson. A harmadik,

¹⁰ A szerző a szám helyét üresen hagyta.

legkisebb harang jótévője a jámborul elhunyt Nagy Ferenc szécsényi lakos volt. Mindezeket a harangokat a méltóságos és főtisztelendő Berényi Zsigmond úr áldotta meg 1732-ben, amikor felszentelte a templomot, elsőt Szent Jakab apostol, a másodikat Szent Antal, a harmadikat Szent Donát tiszteletére.

Újraöntik és megszentelik

22. A második harang azonban 1758. december 8-án megrepedt. Újjáöntötte 14 fonttal megnagyobbítva 1759-ben Pesten Steimmer József, ahogy az fölíratából látszik „Goss mich Steimer in Pest anno 1759. Conv. Szec. Ord. Min. Strict. Observ.” Megvan az a szavatossági levél is, amely egy évre és napra szól. A harmadik szintén megrepedt 1737-ben, de Budán 1751-ben Berényi Tamás és Cziráky József gróf urak támogatásával, egy újról gondoskodtak, ahogy ezt a felirata tanúsítja: „Goss mich in Ofen Joseph Stenflock Conv. Sz. F. M. S. O. Ssmi. Salv. 1751.” A szerződések tanúsága szerint 118 fontnyi volt, a régi harangocska pedig ennél kisebb, talán 107 font, mert 31 rénes forintot kellett hozzáfizetni. Hogy a repedés után oly sokáig őrizgették, abból is az látszik, hogy mem lehetett jelentékeny. Később, 1759-ben mind a kettőt nagyságos és főtisztelendő Révai Antal érseki segédpüspök szentelte meg a toronyban, amikor augusztus 12-től öt napon át a bérmálás szentségét szolgáltatta ki (ami ezen a tájon ritkán történt).

Óra

23. Óra is volt a toronyban, amely Bécsben készült 1735-ben nemzetes és vitézlő Király Ádám úrnak, ágensnek és a szalvatoriánus provincia kiváló lelki jóbarátjának közvetítésével, amint az ugyanazon év június 1-jén a provinciálisnak írt leveléből kitétszik. Patrónusa a Bécsből származó Koller Ádám klerikus novícius testvér, aki 1734 szeptember 17-én tett fogadalmat. Egy idegen kéz jegyezte fel a levél külsejére, hogy ára 260 forint volt. Az órákat a nagy harang ütötte ki, a negyedeket egy külön harang, melyen ez a felirat olvasható: „Steph. Novaky 1737. C. S. O. M. Ref. Proviae. H. Ssmi. Salv.” Ezért a harangért és az óraütő szerkezetért az említett levél hátoldalán levő feljegyzés szerint 160 forintot adtak.

2. szakasz

A templom díszeiről és jelenlegi berendezéséről, oltáraitól stb.

A régi Szt. Jakab oltár

24. Amint az idők folyamán ismételten lerombolták ezt a templomot, úgy épült újjá a jótévők segítségével, ahogy azt a szerzetesi szegénység megengedte. Felszerelése és belső berendezése azonban nem maradt változatlan. Ugyanis egészen 1732-ig és előtte biztosan csak a szentélyben végezték az istentiszteletet. Volt ebben egy fá-

ból készített kórus, amelyre az oratóriumhoz hasonlóan a felső folyosóról nyílt feljárás. Az oltár Szent Jakab apostol képéből és némi díszítésből állt, ahogy a hagyományból értesültem róla.

Nepomuki Szt. János oltár

25. Miután 1733-ban a méltóságos Forgách János gróf és Cziráky Margit grófnő elhatározták, hogy dicső Nepomuki Szent Jánosnak jeles oltárt építenek, azt a szentély közepén állították fel, túl az ajtón, melyen a miséző belép, s azt mint fő- vagy nagyoltárt tisztelték, és a templom meg a kolostor titulusának szentelték. Tehát erre az oltárra először Nepomuki Szt. János képe került, aztán Szent Jakab apostolé, végül 1738-tól Urunk Színeváltozásáé, amely, mint mondtuk, egykor a templom és a kolostor titulusa volt.

Szűz Mária oltára a főoltár mögött

26. Miután az oltárt így helyezték el, elég sok hely maradt, mintegy a szentély fele, ahol ezen az oldalon a fal mellett a padok voltak valamikor, az apszisban pedig a Boldogságos Szűz Mária kicsi oltára, melyről azt tartják, hogy méltóságos Esterházy Antal gróf szerezte be nejével Koháry Évával együtt. Később azonban úgy gondolták, hogy a templom nagyobb díszére lesz, ha a nagy oltárt előrehozzák. A Boldogságos Szűznek azt a kis oltárát elmozdították onnan, és már fel sem állították többé, mert nagyrésze tönkrement. Eltávolítása után a nagy oltár került a helyére 1772. április hónapjának első napjaiban, amikor is a szentély oldalsó ablakát (amely már ösidők óta ott nyílt) befalazták, az ünneplők és a segédkezők stallumát beljebb vitték a rácstól, augusztusban pedig a régi ajtót, mivel alacsony volt, jóllehet csúcsba magasodott, de keskeny volt, különösen a körmenetek alkalmával, nagyszerűen átalakították, így nemcsak a szentély, hanem az egész templom mintegy új arcot kapott. Ma már más az oltárok elhelyezése és sorrendje is, amint azt a IX. fejezetben, az 1777. évnél olvashatjuk.

Szt. Ferenc oltára

27. Következik az evangéliumi oldalon a szentély falán Stigmatizált Szent Ferenc atyánk kis oltára, amit tisztelői, a kordás társulat tagjai állítottak, és 1747-ben Strongh János trencsényi festővel 85 rénes forintért befestették, amennyit az egész oltár nem ért. Ezért be is jegyezték a kolostor könyvébe, hogy a komolytalan szerződés nem volt a Testvérek kedvére, az ő tudtuk nélkül kötötték meg a testvériség vezetői. Az áldoztató rács mögé állították.

Alkantarai Szt. Péter oltára

28. A leckeoldalon bent, a rácson belül és a rács mellett Alkantarai Szent Péter oltárocskája foglal helyet. Spiegel Márton testvér műve, a két szobor kivételével, az összes díszekkel együtt, amelyekből sok van rajta. A szent képét 1762-ben szereztek,

tiszteletét Kerhoffer György provinciális atya terjesztette, aki arról is gondoskodott, hogy Nagy András teológiai lektor atya latinból és németből magyarul összeállított ájtatossági könyvét kinyomtassák.¹¹ Ezt az oltárocskát a rácson kívülre helyezték, a főoltár áthelyezése alkalmával került ide. Jótevője is akadt, aki kifestette.

Szűz Mária szobra

29. A rácson kívül Szent Ferenc atyánk oltárával egy irányban van a Szentséges Istenanya Mária egy szép díszes szobra, díszes trónon, úgy elhelyezve, hogy egyben oltár is legyen. Rá és ruháira, amelyek elég szépek és csinosak, a Szent Ferenc Konfraternitás visel gondot, név szerint Zinder Katalin tisztos matróna, vagyis a kapitányné, leányával Annával együtt. Ez a szobor se volt mindenkor ezen a helyen. Sokáig az evangélium oldalán állt, ahol véget ér a szentély, de mivel akadályozta a teljes rálátást a Szent Ferenc oltárra, amikor vasárnap a Szentséget kiteszik, ezt a helyet gondolták számára legalkalmasabbnak.

Kapisztránói Szt. János oltára

30. Jobbra, ahol a templom hajója kezdődik, Kapisztránói Szt. János régi oltára áll. Baranyai János gyöngyösi káplán szerezte be 1694-ben, és az ottani kolostor templomából szállították ide Ft. Bede József provinciális rendeletére. A templom hajójának rendbehozatala előtt a szentélyben emelvénnyel kapott helyet.

Szt. Antal oltára

31. Ezzel átellenben, a szentlecke oldalán áll Pádúai Szent Antal oltára, amelyet méltóságos Balassa Pál főispán és neje Batthyány Julianna szereztek be 1737-ben, 600 rénes forintért.

Nepomuki Szt. János oltára

32. Az evangéliumi oldalon az első pillér után Nepomuki Szt. János oltára következik. 1751-ben szerezte be Ft. Trubeczky Modeszt provinciális atya egy másikkal együtt, amint majd következik, az osztrák reformált kisebb testvérek provinciájának egyik kolostorából. Az egyik Szt. Ferenc atyánknak, a másik Szt. Antalnak volt szentelve, amit a templom falára kifüggesztett képek bizonyítanak. Spiegel Márton testvér felújította, és díszekkel gazdagon ellátta, majd idehelyezték a dicső Nepomuki képét, mely annak idején a főoltáron volt. Az oltárt gróf Forgách Zsigmond úr, miután elvállalta a védnökséget, újjáfestette. Ennek az oltárnak a fényét a Betlehemi Kis Jézus szobra emelte, melyet Vidamon Sándor atya hozott a Szentföldről és 1772-ben, február 26-án, akkor az április 26-án esett, a főtisztelendő provinciális atya, Soós Pál,

¹¹ [Nagy András], *Amaz nagy és csuda-tévő Isten szolgálja dicsőséges Alkantarái Sz. Péter életének rövid sommája, és azon Isten szolgálja tiszteletének módgya*, Budán 1761; Eger 1761.

körmenetileg helyezte ide, a Spiegel Márton testvér készítette szekrénybe. Aranyozását és a festését Nádasdy Erzsébet, a fent említett gróf özvegye végeztette el, 30 rénes forintot költött rá. Pozsonyból hozatott két háromszögű ezüstözött fém gyertyatartót 11 rénes forintért. A kép díszítésére az apácamunka díszítést Ft. Kósa Benedek gvárdián atya szerezte, az anyagot és a vánkost körülfogó aranyhímzésű pántot pedig Fesselin Anna, aki mint előbb mondtam, az öreg édesanyjával a Boldogságos Szűz Mária szobrának is gondját viseli; áldottak legyenek érte.

Fájdalmas Szűz oltára

33. Ezzel az oltárral szemben áll a templom hajójának második ablaka alatt a Fájdalmas Szűz Mária oltára, aki megholt fia testét tarja az ölében. A képet, ahogy megtudtam, a kolostor festette alamizsnából, magát az oltárt pedig a nemzeti és vitézlő Kovács György, a kolostor apostoli szindikusa festette be 1761-ben.

Szószerék

34. A szószerék a templom hajójának az első pilléréhez van felerősítve, s a feljárt az emelet folyosójáról van. Ez azonban nem az, amit 1730-ban boldog emlékü kegyelmes Perényi Mária, a megboldogult báró Balassa Gábor özvegye adományozott. Ugy ítélték ugyanis, hogy ekkora templomhoz az nem arányos, ezért méltóságos Balassa Pál, a kegyelmes anyjának ragaszkodó fia, 1741-ben gondoskodott arról, hogy újat készítsenek, és azt Strongh János trencsényi festővel kifestette.

Kórus

35. A harmadik oszloptól kezdődik a tágas és terjedelmes kórus. Oszlopok tartják, és a Kalcsó Adalbert gvárdián gondoskodása révén 1740-ben készült padok díszítik. A munkát ugyan Oszler Liborius készítette, majd 1744-ben Gergelyi Ferenc szépen kifestette különböző remetek képeivel, azokat körülvevő föliratokkal és bölcsességekkel, amelyeket a könyvtárunkban lévő könyvből származó rézmetszetekből vett, mindezt 160 rénes forintért és ellátásért. A kórusnak ezt a díszét adományaikkal támogatták: méltóságos gróf Forgách József úr 6 arannyal, nemzeti Szabadhegyi János úr 25 rénes forinttal, nemzeti Blaskovics József 10 rénes forinttal, nemzeti Tapolcsányi Miklós úr 4 rénes forinttal, a kőműves mester 1 forint 50 dénárral, Ft. Lanti István varbói plébános 10, Ft. Bitter Lőrinc pataki plébános 10 forinttal, Ft. Szabina István herencsényi plébános 18 forinttal, Ft. Madarász József ludányi plébános tízzel, Ft. Jancsovics Sándor endrefalvi plébános 4 forinttal, Ft. Virág László vilkei plébános kettővel, Ft. Turóczy Ferenc nagyszőlősi plébános 6 forinttal, Ft. Balogh Sándor rimóci plébános 5 forinttal, Ft. Antal Mihály marcali plébános 10 forinttal, akiket lelki barátainkká nyilvánítottunk. Ezek az adományok összesen 130 forintot tesznek ki, a többi a közös alamizsnából fizették.

36. Úgy a kórus, mint a templom szépségét emeli a kórus közepén elhelyezett nagy orgona, 12 regiszteres, pedálos, a fújtatói oldalt vannak, úgyhogy lábbal is lehessen taposni és kézzel is nyomkodni. Potkoniczki Márton besztercebányai polgár építtette 1763-ban 525 rénes forintért és 25 kila gabonáért. Augusztus 6-án, a templombúcsú napján szólalt meg először. Szekrényét, mely a lent osztott klaviatúrát és az orgonát foglalja magában, Spiegel Márton készítette, márványozott, majd aranyozott festését Augusztin József gyöngyösi festő. Az orgonát a jolsvai Mundi János tisztította meg kilenc nap alatt 12 rénes forintért. A középső regiszterben hibát talált, amit az orgonaépítőknek rótt fel.

Pulpitus, amelyet Szabó József szklabonyai plébános festetett ki

37. Az orgona előtt áll a zsolnároskönyv pulpitus. Tetején a fénysugaras Jézus szentséges neve volt, 1761-ben azonban főtisztelendő Sággy András, a Forgách család nevelője, később a váci egyházmegyei Heréd plébánosa adományaként a keresztrefeszítés képét tették a helyébe, hogy az elmélkedőket nagyobb és készségebb buzgóságra, a zsolnározókat pedig ünnepélyesebb tiszteletre indítsa.

Zászló

38. A kórus bejárata fölött függött egy lobogó ezzel a felirattal: „Nemzetes és vitézlő Kurdis János úr, a szent császári és királyi felség szolnoki várában lévő magyar katonaságának tényleges kapitánya, elhunyt 1716-ban, december 21-én életének 64. évében.” Régebben a szentély kórusán függött emlékezetül jótettére, hogy 500 forintot adományozott, melyből a két nagyobb harangot öntötték, ahogy már említettük. Most pedig a templom hajójának újjáépítése után itt helyezték el. A lobogó másik oldalán ez a vers olvasható honi nyelven:

*Vitézség volt nékem világban életem,
Fegyver miatt sokan elhulltak előttem,
De én is halálnak prédájává lettem,
Holtom után, Jézus, kérlek légy mellettem.*

39. Négy lámpa függ a templomban. Az első a nagy oltár előtt, ez a legszentebb Szentség tiszteletére állandóan ég. A második a Nepomuki Szent János oltára előtt, ezüstből, amelyet 1773-ban méltóságos Nádasdy Erzsébet, Forgách Zsigmond özvegye javíttatott, és gondozására évente 18 forintot biztosít. A harmadik rézből van, mint az első, a Fájdalmas Szűz oltára előtt függ, nemzetes Kovács György, a kolostor szindikusa viseli gondját, és szombati napokon ég. A negyedik a templom hajójának közepén függ, kristályból van, és sötét időben, különösen ádventben szoktak rajta viaszgyertyák égni.

40. A szentélyben fa áldoztatórács látható, abból a célból, hogy tömeg esetén a népet a főoltártól elzárja és áldozók itt vegyék magukhoz a legszentebb Szentséget, de az ilyen használata ritka. Lipacher Károly laikus testvér készítette 1745-ben, aki kőszárfonó volt, de saját szorgalmából, amelynek bőviben volt, minden kézművesi munkában jártasságot szerzett. Lásd 1776. évnél írottakat.

Közös kriptá

41. A következő kripták voltak ebben a templomban: az első a főoltár előtt, esetleg alatta, néhány fülkével a mi testvéreink számára, ahová a lejárát közvetlenül a szentély ajtajánál nyílik. A szerzetesek fülkéin kívül ebben van a valaha legkegyesebb és legkiválóbb jótevő, Perényi Mária, özvegy Balassáné, akit 1731. november 6-án temették ide. Két kis unokája is, Balassa Pál és első felesége Zichy Katalin gyermekei. Továbbá gróf Forgách János kislánya, név szerint Erzsébet, aki 1733-ban hunyt el, és február 3-án temették. Nemzetes Jánosy János úr, aki 96 évet élt és 33 éven át látta el ennek kolostornak szindikusi hivatalát, 1741. november 12-én temették. Azután tekintetes Misleniczky György úr, a kolostor kiváló jótevője, ahogy már mondtuk, a nyugati szárny alapítója, aki minden halandó útjára lépett 1754. február 5-én Kékkőn, ide temették ugyane hónap 8-án. Ezt a kriptát 1776-ban bezárták, amint arról a most említett évnél, a IV. fejezet 3. pontnál még beszélni fogunk.

Forgách kriptá

42. A második kriptá a szentély közepén van és a Forgách családé. Az engedélyt a következő módon és feltételek alatt kapták, melyről a kolostor levéltárában őrzött két írásos okmány ad eligazítást:

Bizonyos föltételek

Először. Mivel T. P. Bede József magyarországi Salvatoriana Provinciának mostani érdemes provinciálisa annyira méltóztatott kérésemre hajlani, hogy a szécsényi klostrom templomában engedne nekem egy kriptát csináltatni (melyben immár boldogul kimúlt gróf Forgách János hitvestársomnak teteme nyugszik), oly conditioval, hogy abban senkinek másnak a Forgách familián kívül ne legyen szabad temeteni, avagy időjártával következendőképpen valamely praetextus és szín alatt azon kriptában magának juszt tulajdonítani, hanem csak magamnak (mert tulajdon magam költségén építettem fel), gróf Cziráky Margitnak, néhai említett méltóságos gróf Forgách János elhagyatott özvegy házastársának, és mostanság élő kedves magzatimnak, úgymint gróf Forgách Anna Máriának, gróf Forgách Lászlónak, gróf Forgách Franciskának, gróf Forgách Zsigmondnak, gróf Forgách Katalinnak és gróf Forgách Jánosnak, kiknek meghalálozások után szálljon a szécsényi konvent teljes dispositiójára az felül említett kriptá. Mindazonáltal ha a felül meg evezett férfiúi

ágon való magzatimnak jóvendőbéli maradéki kívánnának azon tölem épített kriptában temetkezni, megkeresvén elébb az akkorbéli páter gvárdiánt, annak engedelmébül temetkezhessenek abban. Kire való nézve kérem a sz. provinciának egybegyűlt érdemes tagjait, hogy ne terheltesseken ezen kérésnek helyt adván megerősíteni szándékomat, hogy az említett kriptában temetkezhessem magzatimmal együtt. Gács, 1736. április 26-án

Árva Gróf Cziráky Margit P. H.

A definitórium engedélye

43. Másodszor. Miután a méltóságos Cziráky Margit grófnő, a kegyes emlékü megboldogult méltóságos gróf Forgách János úr, a mi alapítónk meghagyott özvegye, Ft. Bede József provinciális atya előzetes egyetértésével és engedélyével saját költségére a szécsényi kolostor szentélyében kriptát építtetett, ahol az imént említett gróf is eltemetve pihen, ezen felül a definitóriumhoz fordult és kérte az alább következő kikötések megerősítését, mely szerint a méltóságos Forgách családból senkit se szabadjon az imént említett kriptába – melyet saját költségén épített – eltemetni, vagy arra a jövőben bármely ürügy alatt arra jogot formálni, hanem egyedül a fentnevezett kegyelmes grófnő és az élők között található kedves gyermekei, akik jámborul elhunyt néhai kegyelmes Forgách Jánostól születtek, vagyis Forgách Anna, Mária, László, Rozália, Franciska, Zsigmond, Katalin és János. Úgy rendelkezett, hogy ezeknek kegyes halála után az említett kriptá a szécsényi rendház teljes és korlátlan birtokába jusson. Ha pedig az idők folyamán a fiúágon levő gróf urak felnöve saját leendő és e világból távozó gyermekeiket abba az említett kriptába akarják eltemetni, előbb újra fel kell keresniök az akkori gvárdián atyát s az ő előzetes hozzájárulásával és engedélyével temetkezhetnek oda. A fent említett méltóságos grófnőnek ezt a megfontolt előrelátását és rendelkezéseit, minden pontjára és feltételére vonatkozólag, a Szentséges Üdvözítőről nevezett anyaprovincia tisztelendő definitóriumuma megerősíti, elfogadja, tekintélyével megerősíti és elrendeli, hogy a jövőben a helyi eljárók megtartsák. Kelt a szécsényi kolostorban a kongregáció második ülésén, 1736. május 9-én.

A definitórium megbízásából és akaratából Fr. Novák István, a provincia titkára.

Az eltemetettek

44. Ebben a kriptában nyugszanak: méltóságos gróf Forgách János, az élők sorából 1730-ban távozott; méltóságos Forgách László, 1747. szeptember 28-án temették; az imént említett kegyelmes Margit grófné, 1751. szeptember 8-án temették; méltóságos gróf Forgách Zsigmond, aki a legkészségesebb volt betegek és szegények iránt, nem tartotta méltóságán alulinak, hogy meglátogassa őket és saját kis gyógyszer-tárából orvossággal ellássa őket. Eme szeretetét öregbítette a türelem erénye, ugyanis 30 hónapon át agyvérzésben feküdt. Isten akaratához igazodott, a szentsége-

ket többször legnagyobb áhítattal fölvette, és e kolostor papjainak jelenlétében jámborul hunyt el 1769. június 27-én. Ugyane hónap 29-én temették el, esti 9 óra után. Ünnepestes gyászmiséje július 4-én volt, amit a jeles hallgatóság előtt mondott magasztaló beszéddel ékesített Ft. Horváth Imre atya akkori hitszónok, a következő kiválasztott témáról: „Fekvőhelyemen kerestem, akit szeret a lelkem” (Én 3,1), amely nyomtatásban is megjelent a köznyelven.¹²

45. Ezekon kívül ebben a kriptában van eltemetve a méltóságos Forgách József *kisfia*, aki nagyobb gyűlölködés és harag elkerülése végett kapott engedélyt a fent nevezett Cziráky Margit grófnő beleegyezésével (de a kolostor diszkrétusainak tiltakozása ellenére), miután az említett csecsemő már 9 napon át a közös temetőben nyugodott. Két alkalommal lett tehát az egyház ünnepestes szertartása szerint eltemetve, a plébános nem kis csodálkozására, egyszer a közös temetőbe, innen 9 nap után kiemelve, másodszer a Forgách család elhunytjainak befogadó helyén, mely a Forgách család címerével ellátott kövel van lezárva.

Harmadik kriptá

46. A harmadik kriptá a szentély bal oldalán van elhelyezve, ahol az megszünik és kezdődik a templom hajója, azonban kicsi, gödörszerű. Ide temették 1714. február 18-án Géczi Gábor urat, a kolostor valamikori jótevőjét. Utoljára pedig 1729. október 20-án Nagy Ferenc urat, amikor annyira megtelt sírokkal, hogy a sírok megszüntetése nélkül oda nem lehetett temetni.

Negyedik kriptá

47. A negyedik a templom hajójának a közepét foglalja el, amely 1734-ben a kolostor költségén épült. 1773-ban új kő fedőlapot kapott, mert a korábbi fából készült egészen elkorhadt. A kriptában sok hívő nyugszik, nevüket a temettek külön anyakönyve hozza.

Ötödik, Balassa-kriptá

48. Az ötödik kriptá a Balassa családé, saját bejárata van, a Szent Antal oltár felé terjed. Nagyméltóságú Balassa Pál költségén épült, saját maga és egyeneságon leszármazó örökösei számára 1735-ben a provincia defmitóriuma jóváhagyásával. Ide temették Boldizsár nevű fiacskáját, aki második feleségétől, Batthyány Juliannától született. Ő maga 1771-ben távozott az élők sorából július 26-án Kékkön, itt temették ugyanazon hónap 28-án este minden rendkívüli pompa nélkül. Eme férfiú emléke visszatér majd az utolsó fejezetben, a mondott évnél, a ház történeténél.

¹² Horváth Imre, Szerentsés ágy, melyben méltóságos ghimesi gróff Forgách Sigmond, szécsényi és gácsi váraknak örökös ura, ... a Kristust életében szorgalmasan kereste, holta után pedig, bóldogul fel-találta: Kinek- és keresztyéni irgalmasságát, pompás exequviájának alkalmatosságával élő nyelvél-vel eképpen fejtegette Szécsényben, [Sopron], 1769.

49. Végül a hatodik 1741-ben a kolostor alamizsnájából épült, saját lejárata van a templom bejáratánál, a közös főkapunál, és elnyúlik a kapu felé. Elsőnek az 1768-ban elhunyt, jámborságáról és szegénységsszeretetérol igen követésre méltó Ft. Haász János atyát temették oda. Második 1774. április 17-én Ft. Hess Mátyás atya volt, aki már harmadik éve feküdt összezsugorodott végtagokkal, 16-án került a végső megméretésre.

Padok

50. A hívek kényelmére a templom hajójában mindkét oldalon folyamatosan padokat készítettek 1734-től a laikus testvérek, azaz Raap Károly, Oszler Liborius és Spiegel Márton.

Szentsír

A kórus alatt, a kolostor felőli oldalon van az Úr sírja, nem valami szép. A nagy-hét utolsó napjaira készült.

51. Egyébként a templom belülről 26 öl hosszú. A szentély ugyanis hosszban 9 öl, szélességben 4 öl. A hajó pedig hosszban 17 öl, szélességben 7 és fél.

Kiváltságos oltár

52. Miután boldog emlékű XIV. Benedek pápa 1748. október 17-én megadta azt a kegyet, hogy Kisebb Testvérek minden templomában legyen egy örök privilegizált oltár, ezt a privilegiumot a Pádúai szent Antal oltárhoz kötötték. Igaz már előbb is létezett ebben a templomban privilegizált oltár, de az akkor megszűnt.

53. Ez volt a templom belső berendezése. Valóban, mivel folyamatosan és lassacskán folyt az újjáépítés, szabályos szimmetria nem jött létre, hiszen ahogyan lehetőség nyílt rá, a tetre kész gvardiánok közül az egyik arról gondoskodott, hogy helyére tegye az oltárt, a másik arról, hogy a bejáratot kiszélesítse. Nagy András atya gvardiánsága alatt 1775-ben távolítják el Kapisztrán Szent János oltárát, és készül az új Szent Ferenc oltár (lásd a IX. fejezetben, az említett évnél). A következő évben az áldoztatórácsot helyezték át a korábbi helyéről alkalmasabbra, közelebb az oltárhoz, majdnem az ajtóhoz, úgy, hogy pontosan a kriptá nyílására került, amelyet a lépcsőfokra helyezett téglaszélességű fallal zártak le, és arra földet is hordtak. A Boldogságos Szűz oltára a sekrestyéből a szentélybe került az oszlophoz. Alkantarai Szent Péter oltárát átalakították, arányossága miatt Szent Anna képét helyezték el rajta és az előző helyéről az ünnepi istentiszteletet végzők stallumához vitték az áldoztatórácsot belültre.

3. szakasz

A cinteremről és a sírokról

Ellenének a temetés körül

54. Mivel a járulék a földolog sorsát követi (a *Liber sextus*, 42. jogi regulája),¹³ alkalmasnak látszik ezen a helyen foglalkozni a cinteremmel és a sírokkal, minthogy az elődeinknek nem kis kellemetlenséget okozott. Amikor ugyanis a mieink az 1726. év körül először mondtak le a plébánia vezetéséről, a plébános urak, hogy a testvérek békés gyakorlatát megzavarják, kellemetlenkedni kezdtek, ha valaki azt kívánta, hogy a testvérek templomában legyen eltemetve. Így amikor 1731-ben úgy határoztak, hogy a Balassa családhoz tartozó kegyelmes Perényi Mária úrhölgy tetemét idehozzák Kékkőről, a plébános úr tiltakozásként a következő levelet írta a kegyelmes Balassa Pál gróf úrnak.

A plébános tiltakozása

55. Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Méltóságos Gróf Úr, tiszteletre méltó Uram!

Üdvözetemet és legodaadóbb köteles szolgálatomat ajánlom! Kellő tisztelettel vettem a Méltóságos Gróf Úr barátságos megkereső levelét, melyből megértettem szándékát, hogy a kegyelmes úrhölgy tetemét e városba hozatja és azután a Tiszteendő Atyák templomában helyezi el. Ehhez mindenben alkalmazkodom, hozzácsatlolom azonban figyelmeztetésemet, hogy ebből az esetből a jövőre nézve ne lehessen jogot formálni ellenem vagy utódaim ellen. Ne legyen terhére a Méltóságos Gróf Úrnak (legalázatosabban kérem), hogy tudassa velem az időt, amikor temetésre ott kell lennem a kijelölt helyen. Ezzel továbbra is kegyébe és jóindulatába ajánlva magamat maradok Méltóságos Uraságos legalázatosabb szolgája és káplánja. Ludány, 1731. nov. 5.

Szentilonai József helyi plébános, sk.

A templom melletti egykori cinterem

56. Azonban nemcsak a szerzetesi templomban, hanem a mellette levő cinteremben is folyt valamikor temetkezés, ahogy azt a ház krónikája is említi ezekkel a szavakkal: (a templomnak) valamikor saját cinterme volt a hívek temetkezésére, dél irányban az egész templom hosszában, de ezekben az években kevesen voltak az ide temetkezők, mégis, a jog megtartása végett, temetés alkalmával a plébános úr elé

¹³ „Accessorium naturam sequi congruit principalis” = „A járulék a földolog sorsát követi” (*Liber sextus decretalium*, De regulis juris, Reg. 42).

mentek a szentély első támaszpilléréhez, és ott vették át az atyától holttestet, így nem sértették meg a plébánosi joghatóságot.

A plébános küzd ellene

57. Ez a cinterem és annak fenntartása elsősorban a plébános urat bosszantotta, ami kitűnik Ft. Vaczulik Márton provinciális atyának a főespereshez írt leveléből, amely így hangzik:

Főtisztelendő, kiváló és magas tudású Főesperes Úr, kiváltképpen való, becsült és tisztelt gyámolító Urunk!

A provinciális békés megegyezést akar

A nagyon várt új esztendőre szívbeli jókívánságaim mellett, attól a törekvéstől indítatva, hogy szolgálatára legyek, értesítem, hogy a kánoni vizitáció alkalmából, amelyet a napokban végeztem a szécsényi kolostorban, tudtomra adták ennek a kolostornak az atyái, hogy ők a ludányi plébános, Ft. Szentilonai József úr részéről egynéhány olyan önkényeskedést kénytelenek elszenvedni, amelyek a szeráfi rend által csorbítatlanul élvezett kiváltságokkal homlokegyenest ellenkeznek, nevezetesen az elmúlt évben bizonyos városbeli polgárnő temetése alkalmából, valamint a méltóságos Forgách János gróf feleségének, a méltóságos Margit grófnőnek a szülés utáni egyházkezelő¹⁴ alkalmából. Akkor ugyanis az említett temetés ideje alatt a mi temetőnkben a nagy tömegben jelenlévő nép előtt valami tiltakozást tett közzé, mintha őt valami jog illetné a mi temetőnkben. Máskor pedig, a mondott szülés utáni, egyházkezelő alkalmával, azt kérés és a konvent előjárójától kapott engedély nélkül templomunkban akarta elvégezni és valóban el is végezte. Ezek közül mindkettő nemcsak a jó szomszédsággal ellenkezik, hanem azon felül mélységesen sérti Rendünknek a Szentszék akaratából szerzett kiváltságát, ezért Főtisztelendő és Kiváló Uraságotat, mint az előbb említett főtisztelendő plébános előjáró hatóságát, tiszteletteljes üdvözléssel és kitartóan kérem, hogy az főtisztelendő ludányi plébánost kegyeskedjék komolyan figyelmeztetni, hogy az ilyen önkényeskedésektől a jövőben tartózkodjon, a jó szomszédságot tartsa tiszteletben és hagyjon élnünk előjogainkkal, melyeket a mi szeráfi rendünknek oly dicső és az egész Egyház érdekében szerzett érdemeiért engedélyeztek a pápák. Mert ha az említett főtisztelendő ludányi plébános azt hiszi, hogy őt valami jog illeti a mi szécsényi templomunk temetőjére, álljon keresetével bíróság elé, és az illetékes fórumon találkozzon velünk, megőrizve a szeretetet, és amíg kitanulmányozza és világosságra hozza az ő vélt jogát a mi temetőnkre, mi a szent kánonokat fogjuk követni. Egyébiránt pedig biztos lehet abban, hogy ama tiltakozás miatt, amit a népsokaság előtt tett és esetleg újból szándékozik tenni, mi a temetőtől, amelynek már emberemlékezet óta birtoklunk, nem lépünk vissza.

14 Az egyházkezelés (asszonyavatás, introductio) szertartásában a gyermekágyból felépült édesanya elvitte már megkeresztelt újszülöttjét a templomba – a kis Jézus bemutatásának emlékére (Lk 2,21) – és ott áldásban részesült.

58. Főtisztelendő és Kiváló Uraságodnak, ezzel mint ezen részek közvetlen hatóságának és főesperesének illően, előzékenységgel és tisztelettel tettem meg ajánlatomat, abban a reményben bizakodva, hogy amit én egyszerű és tiszta lélekkel előadtam, azt hasonlóképpen kiváló és nagytiszteletű Uraságod békés lélekkel átolvassa és közbelépésével a leírt ügyben megfelelő jogorvoslatot talál, amelynek gyümölcseivel az imént említett magas jóindulatú Uraságod lekötelezi magát a szécsényi kolostornak és készséges szolgálatát mindenben tapasztalni fogja. Egyebekben ismét mindenjót kívánok, áhítatos szívvel maradok Főtisztelendő, Kiváló és Nagytudású Uraságodnak mély tisztelettel szolgálatban és odaadásban készséges szolgálója. Szécsény, 1732. január 13.

Vita a plébánossal

59. Hogy vajon mennyire lett eredményes a provinciálisnak ez a barátságos megkeresése, nem ismeretes. Egészében véve azonban úgy látszik, hogy hiábavaló volt, mert Ft. Szentiványi Ráfael, az előzőnek, akit a pozsonyi káptalan tagjává emeltek, utódja is kellemetlenkedett a testvéreknek, már a helynökség előtt. De nem törvényes úton kereste ügye igazát, amint az ebből a levélből következik:

Az általános helynök inti a testvéreket

60. Rosszkedvűen kell hallanom ismét, hogy a tisztelendő atyák egy-egy temetésekor, úgy a halott fogadásakor, mint az elhantolásakor, a kolostor bekerített területéről kilépnek, ellentétben a szent rend kifejezett előjogaival, és hogy a tetemet nem a templomuk kapujában, ahogy szokott és kell lennie, hanem messzebb veszik át a plébánostól, és hogy joggatlanul a kolostor bekerített területén kívül temetnek, tehát mindent megtartanak abból, ami ellen a plébános, plébánosi jogainak megsértése miatt tiltakozott. Mivel pedig ezek éppen úgy szemben állnak eme szent rend kiváltságai-
val, mint amennyire sértik a plébániai jogokat, ez alkalommal komolyan intem és buzdítom Tisztelendő Atyaságodat, hogy szüntesse be ezeket a visszaélésekből származó hibákat, és az eljövendőben ehhez alkalmaztassa a konventet, hogy se fogadásakor, még kevésbé az eltemetésnél a kolostor bekerített területét ne lépják át, ne tegyék szükségessé, hogy kevésbé tetsző utat válasszak az előadott hibák eltávoztatására. Egyébként az oltárnál végzett áhítatos imáiba ajánlva magam búcsúzom. Főtisztelendő Atyaságod legkészségesebb szolgálója Nedeczky István káptalani általános helynök.

Nagyszombat, 1748. március 6.

A jogok védelmezése

61. Ily módon mindkét fél megkísérelte a békét és az egyezséget, de egyik se akart a követeléséről, egyszer már kimondott szaváról lemondani, így a következő évben, vagyis 1749. január 4-én Ft. Zlatarics Atanáz atya gvardiánsága idején súlyos (de re-

mélhetőleg a nép botránkozása nélküli) összeütközés tört ki, amit a következő tartalmú feljegyzésben találók leírva.

A plébános leteszi a holttestet

62. Amikor a megboldogult nemzeti Szélesi Sándor úr, a mi konfráterünk holttestét Ft. Szentiványi helybeli plébános úr hozzánk kísérte, a sütőházunk és a kertünk között, a nyilvános utca közepén letette a holttestet, miközben a következők voltak mellette: Lelovszki József szakáli plébános úr, nemzeti Kovács György és két joghallgató fia, továbbá édes testvére, Szentiványi János és sokan a népből.

Tiltakozik és a holttestet otthagya távozik

A mi papunkhoz, aki a mi temetőnk határán beöltözve állt, a szerzetesi családból jelenlévőkkel együtt, várva, hogy átvegyék a megboldogult tetemét, a fent említett főtisztelendő plébános ezekkel a szavakkal fordult: „A tisztelendő nagyszombati káptalan nevében tiltakozom és eltiltom atyáitokat a holttesttől!” A szertartást végző papunk, Ft. Siket Pál atya azt válaszolta neki: „Főtisztelendő Uraságnak nincsen joghatósága arra, hogy eldöntse, van-e nekünk temetőnk vagy nincsen. Van azonban magasabb hivatal, vádoljon bennünket az illetékes fórumon, ott majd megfelelünk!” Az pedig megismételte szavait: „Tiltakozom!” Akkor a szertartást végző atya a főtisztelendő szakáli plébános úrhoz fordult, aki teljhatalommal volt megbízva, hogy levezesse a temetést, s megkérdezte: „Vajon a megboldogult nálunk választott-e sírhelyet?” Az azt válaszolta: „Valóban így választott.” Akkor a tisztelendő szertartást végző atya megkérte főtisztelendő plébános urat, hogy vitesse a holttestet a temető szélére, ő azonban ezt megtagadta, kissé távolabb vonult a halottól, és letette a szertartás ruháit.

A testvérek fölemelik és elviszik

63. Ezek után a temetést végző atya Ozorovszky Kapisztrán klerikust küldte hozzá, megkérni, hogy a halottat vigyék a megszokott helyre, amit ő újból megtagadott. Harmadszorra maga a temetést végző atya lépett hozzá, és azt mondta neki: „Főtisztelendő Uram! Mi biztos jogok birtokában vagyunk. Méltóztasson a halottat a megszokott helyre vitetni!” Ezt ő harmadszor is megtagadta, mondván: „A kegyelmes Forgách család ott nem ismer el semmiféle temetőt!” Válaszolt a temetést végző atya: „Nem a Forgách család kegye, hanem az Apostoli Szentszéké”, és megkérte a koporsót körülálló vivőket: „Fogjátok meg, emeljétek fel és vigyék a szokott helyre.” Már megemelték, amikor a plébános visszatartotta és parancsolólag mondta: „Megtiltom a szécsényieknek, hogy valaki is megérintse a tetemet.” Akkor a temetést végző atya parancsára a testvérek emelték fel az előzőleg meghatározott helyről a tetemet, bevitték azt a templomunkba és az ünnepi énekes mise után, szokás szerint elhelyezték a kriptába.

A plébános vizsgálatot kér, de az nem sikeres

64. Ezek megtörténte után, miután látta, hogy nagy cselfogása, mellyel a temetőből ki akart forgatni bennünket, legnagyobb meglepődésére a kívánt eredmény nélkül füstbe ment, újabbat gondolt ki, és hogy a célját minél könnyebben elérje és a temetőt a kolostortól elidegenítse, rendeletet járt ki a tisztelendő esztergomi káptalan tanácsától a temető egész ügyének kivizsgálásáról, amelyet Ft. Nyáray Ferenc helyettes főesperes, Ft. Galló Tamás varbói plébános társaságában végre is hajtott. Azonban, ahogy Ft. Peverelli Jeromos esztergomi kanonok visszaemlékezik, ez a kivizsgálás soha nem került betérjesztésre a tanács elé, hanem elsüllyesztették azt. Így azt kell hinnünk, hogy az nem volt kedvező a felperesnek, különben sürgette volna, hogy ítéletet hozzanak az imént említett temető megszüntetéséről.

65. Ami az eddigieket illeti, a házi krónikáirója megjegyzi, hogy a kolostor is vizsgálati parancs végrehajtása mellett volt, hogy a vizsgálat ellen törvényesen teheszen és amikor a főtisztelendő általános helynök az ígérek között ingadozva az ügyet elnapolta, a kolostor kívánta az ügyet siettetni, addig amíg a tanúk még megvannak, ami három év után meg is valósult, ahogy majd látni fogjuk. Közben ugyanis egy levél töredékére bukkantam, melyben az említett vizsgálat másolatát kértük a főtisztelendő általános helynöktől, azonban hiába, mert nem találták. De folytassuk a ház krónikáját.

Az uradalom el akarja foglalni a temetőt, kerítést épít

66. Amíg az említett módon folyt az imént említett temetők ügye, körülbelül két hónap múltával a méltóságos Forgách József tiszttartója, nemzeti Ficsor József úr el akarta foglalni a mi temetőköt az uradalom javára (kétségtelenül, annak biztatására, aki már előbb is azon dolgozott, hogy elvegyék tőlünk), kerítést húzatott közvetlenül a templomunk falánál, a kiskapu után keresztbe a temetőn délre. Ezután a gvardián atya békességesen felszólította, hogy távolítsa el az önkényesen felállított kerítést a temetők telkéről, melynek évszázadokon át békességgel birtokában voltunk és vagyunk. Ő azonban ezt megtagadta.

A testvérek eltávolítják

Ekkor a mieink közül hárman, az erőszakot erőszakkal akarván visszaverni, kidobálták azt. Ettől fogva az előbb említett gróf úr nagyon megneheztelt a kolostorra és folyó 1749. év április végén egybehívta a temető helyére, ahová a kerítés állt, majd eltávolított Nógrád megye alispánját, tekintetes Czemiczky Gábor urat, ugyanígy tekintetes Prónai Pál urat, nemzeti Tapolcsányi Miklós urat, akik előtt kifejtette a gróf úr, hogy a testvérek neki szertelen nagy igazságtalanságot követtek el a kerítés kidobálásával.

Vizsgálják a az uradalom tettét

De az említett alispán számunkra jóindulatúan beszélt, Ft. Bede József provinciális atya és Ft. Siket Pál definator atya előtt, ezt mondotta: nem kell ezt eltűrnünk, hogy

a templom mellé tegyék a kerítést, azonban a módszerben hibáztak a testvérek, amikor kidobálták. Kétségtelenül azt értette ez alatt és azt akarta mondani, hogy a tisztartó úr, aki a méltóságos gróf úr parancsára emeltette, és a kórus ablaka alatt a mi templomunk falához illesztette a kerítést, a lényegben tévedett. Valóban ezt a tényt senki se hagyta jóvá, vagyis hallatlan dolog és soha a kereszténységben nem volt látható, hogy egy parasztudvar kerítése valamilyen templom falához lenne odaillesztve.

Még a lutheránus tisztviselő is

67. Még a tekintetes Prónai Pál úrnak, az említett vármegye teljhatalmú lutheránus megbízottjának is visszatetsző volt ez a cselekedet, ahogy ez kitűnik a tisztartó elleni panaszra adott leiratából. A következőképpen hangzik:

Tiszteletre méltó Atya, nagyrabecsült Uram!

Üdvözetem és lekötelezett szolgálatomat ajánlva!

Álmélkodással értettem Ficsor uramtól való alkalmatlanságot atyaságtoknak, én soha nem hallottam, sőt majd nem is suppolnálhatom, hogy méltóságos gróf uram önegysága azt parancsolta volna. De ha parancsolta volna is önegysága, tisztartó uram, mint keresztény ember, látván az illetlenséget vagy maga írta volna meg méltóságos gróf úrnak, hogy Istenre tekintvén ezen parancsolatját retaxálni méltóztassék, vagy pedig nekem jelentette volna, és interponáltam volna magamat, kértem volna önegységát, hogy evvel ne szomorítsa Atyaságtokat. Márpedig annyira mentén a dolog, hogy Atyaságtok a sövényt kívágtá, hogy ha méltóságos gróf uramnak ez iránt valami resensusát értem, csekély tehetségemhez képest és nagyságánál való interpositionnal szívesen kívánok Tisztelendő Atyaságtoknak szolgálnom, kivalképpen való szerencsémnek tartván, ha nem csak ilyen alkalmatlan állapotban, hanem más kedvesebbekben is megbizonyíthatom igaz köteleességemet. Ficsor Uram, tudom, most nincsen otthon, jövő héten be fordulok Szécsénybe, s szólok szívére ökegyelmének. Megvállik, mivel menti magát. Egyébként Főtisztelendő Méltóságodnak készségesen ajánlva maradok legodaadóbb és legkészségesebb szolgálója Prónai Pál sk.

Kiszellő, 1749. március 13.

Az uradalom enged, a plébános nem

68. Ez volt egy eretnek férfi véleménye, ugyanis a fent említett alispán nem tartozott a római egyházhoz, de talán a fent említett gróf urat lecsendesítette s az a temető ügyében nem kellemetlenkedett tovább, csak az udvar és kenyérsütő ház miatt zaklatta lépten-nyomon a testvéreket. A plébános azonban továbbra is kitartott követelése mellett, úgy látszik, minthogy létezik egy különböző forrásokból összegyűjtött döntőérvek gyűjteménye, amely a temető régiségét igazolja, s amelyet 1750-ben terjesztettek be a tekintetes Esztergomi Főegyházmegyei Hatósághoz, s így hangzik:

69. Mélységes, tiszteletteljes odaadással ajánljuk mindig készséges igyekezetünket. A legkevésbé akarnánk gondokkal és bajokkal Főtisztelendő Uraságtok munkáját nagyobbítani, sem hasznos tanácskozásában zavarni, ha nem kényszerítene erre Egyházunk ügye és törvényes joga a szécsényi szerzetesi temető körül. Senkinek sem tiltatik meg ugyanis, hogy több érveljen, mint amennyi védelméhez szükséges (*Liber sextus*, 20. jogi regulája). Mégis, hogy megerősödjék az egyetértés és az egység, és a lelkek összhangja, amelyre minden igyekezettel törekszünk, alázatos kérelemmel és a bocsánat mély vágyával a következő pontokat akarom a tisztelendő Tanács elé terjeszteni:

A közjog szerint

70. I. pont. Bizonyos, hogy a szerzeteseknek joguk van a klauzurán kívüli, templomaikhoz csatlakozó temetőket birtokolni azzal a joggal, hogy bármely világi választhat magának ott sírhelyet, amelyben eltemetik (Gergely pápa *Decretalis*, 3. kötet, 28. cím, 3. fejezet)¹⁵, ahol kimondottan a szerzetesek temetéséről és temetőjükről szó, ezekkel a szavakkal: „Nem hisszük, hogy Testvériséged ne tudná, hogy azoknál a templomoknál és kolostoroknál, ahol a szerzetes testvérek számára kolostort alapítottak, ott régóta jól berendezett sírok és temetők vannak és imákat megszentmisét mondanak gyakrabban úgy az élőkért, mint a holtakért. Tehát azok óhaját és utolsó kívánságát, akik ilyen templomban kívánnak eltemetkezni, semmiképpen nem kell ellenezni.” Ugyanígy *Clementinák* 3. könyvének, 7. titulusában és 2. fejezetében is említés történik a temetésről a Prédikátor és a Kisebb Testvérek templománál és más helyeiken világos fogalmazásban. „Minden efféle határozathoz és rendelkezéshez hozzácsatoljuk, hogy az említett testvérek, bárhol legyen is alapításuk, legyen szabad temetkezési joguk, vagyis, hogy mindenkit odafogadhassanak, akik azt választják, hogy az említett helyeken vagy templomokban legyenek eltemetve.”¹⁶ Hasonlóképpen VIII. Bonifác *Liber sextusában*, a 3. könyv, 12. titulusának, 1. fejezetében a temetőkről világosan kinyilvánítja, hogy sírhelyeket nemcsak a szerzetesek templomaiban, hanem a temetőiben is lehet választani.¹⁷ A szöveg ugyanis ezt feltételezi, amikor azt mondja: „Ha pedig ezek a szerzetesek vagy klerikusok az előbb említetteket saját templomukban vagy temetőikben merészelnék eltemetni.” Ugyanígy: „templomok, melyekben temetkezni fognak”, nemkülönben: „temetőik, amikor a pápa nem tiltja temetkezést a szerzetes temetőikben”, sőt feltételezi azt, hogy ez nyilvánvaló, csak büntetés alatt tiltja, hogy valakit is fogadalommal, esküvel vagy másképpen rávegyenek az ígéretre, vagy szava vételére, hogy az ő templomukban válasszon sírt, vagy a már megválasztottat másikra cserélje.

¹⁵ *Decretales Gregorii papae*, Lib. 3, tit. 28, cap. 3.

¹⁶ *Clementinac*, Lib. 3, tit. 7, cap. 2.

¹⁷ *Liber sextus decretalium Bonifacii papae VIII.*, Lib. 3, tit. 12, cap. 1.

71. II. pont. A régi szécsényi kolostort a Pázmány-féle zsinati kiadvány szerint a kegyes Szécsényi Frank gróf alapította és építette a konventuális Testvérek számára, megépítése után azonban az említett konventuális testvérek nem sokáig élvezték, mert elhagyták, mivel majdnem romos volt, ahogy azt a boldogemlékű II. Pál *Piis fidelium* és VI. Sándor *Licet ea* kezdetű, eredetiből másolt és hitelesített bullái tanúsítják. Ezek szerint 1466-ban a méltóságos Országh Mihály nádorispán úr kérésére, II. Pál pápa megparancsolta a derecskei apátnak és a bozóki prépostnak, hogy obszerváns testvéreinket iktassa ide. Így lettünk beiktatva és így vettük használatba ezt a helyet.

A *Piis fidelium* bulla alapján nyilvánvaló, hogy 1) az obszerváns testvérek, akinek utódai vagyunk, nem újat, hanem a konventuális testvérek régi helyét foglalták el alapítónk, a méltóságos Országh Mihály nádorispán úr által.

Nyilvánvaló másodszer a szerzetesháznak adott kiváltság a bulla a zárószavaiból: „A gvárdiánt és a testvéreket, akik idővel lakni fogják ezt a házat, apostoli hatalmamnál fogva ezzel a levéllel felruházom minden olyan kiváltsággal együtt és külön, kedvezménnyel, kedvezéssel, melyeket a megnevezett rend házainak és testvéreinek engedélyeztek és melyeknek az említett rend házai és testvérei bírhatnak, melyeknek örvendhetnek, vagy bárhogyan a jövőben élvezhetnek és birtokolhatnak, vagy kötelesek lesznek élvezni és birtokolni.”

Más kolostorok példája szerint

72. Más csatolt és idézendő kánonokból azonban nyilvánvaló, hogy a testvérek minden királyságban, tartományban, ahol elterjedtek, általában vita nélkül megkapták azt a jogot, és örvendtek annak a jognak, hogy temetőket birtokolnak és használnak, és azoknak tetemeit, akik náluk választottak sírhelyet, ott is temessék el. Ez a jog egyformán ennek a háznak is megadatott ezzel a szöveggel: általában birtokolhatják és örvendhetnek neki vagy tartoznak birtokolni és örvendeni neki. Igaz, hogy a boldog emlékű II. Pál kimondottan nem említi a temetőt, azt mégis elégségesen magába foglalja ama megnevezés: „*officinarum*”, ahogy az kivehető magából az *Inter caetera* kezdetű bullából is, ahol középtájt a felsorolja a templomot, a tornyot, hálótermet, a refektóriumot és más *officinákat* egyenlőképpen említve őket (a temetővel együtt, amit azonban a bulla nem említ), és a bulla vége azt sugallja, az előbb említett *officinák* közé kell számítani a temetőt is, s hogy a *Piis fidelium votis* bulla a közvetlenül következő évben semmiképp se mondja, hogy szécsényi háznak nem volt temetője, hanem feltételezi, hogy a konventuális testvéreknek, akiket házaikban, templomaikban és szükséges helyeiken törvényesen követtünk, volt temetőjük. Az is nyilvánvaló, hogy a Üdvözítőről nevezett provinciának a régebbi szerzetes házai, ahogy a hiteles okmányok igazolják, a gyöngyösi, szegedi és több más helyen, ahol a helyszüke nem akadályozta, bírtak a temetői kiváltsággal és éltek is vele. Később még több bullát adtak

ki Szent Ferenc obszerváns ferences rendünk javára Magyarországon. Boldog emlékü V. Márton kétszer, három kolostorra, IV. Jenő kétszer, egyszer Marchia Szt. Jakabnak három kolostorra, egy másik magyarországi bosnyák vikáriusnak pedig hét rendháza. Ugyanígy II. Pál Hunyad városában engedélyezett egyet. Úgy rendelkeztek, hogy a testvéreinknek házat, szerzetesi templomot és mindenütt temetőt is engedélyeztek. Így tehát az ellenkezőt kizárva, föltételezhető, hogy a szécsényi háznak is meg kellett, hogy legyen az a joga, hogy birtokolja és élvezze a templomhoz csatolt temetőt, miután már II. Pál *Piis fidelium votis* bullája az ide csatolt világos szövegben hozza a határozatot, hogy ennek a háznak testvérei mindenben élvezzék és birtokolják azokat a jogokat, kiváltásokat, kegyelmeket és kedvezményeket, amelyeket az előbb említett bullákban felsorolt magyarországi szerzetesházak.

A következményekből

73. Harmadszor nyilvánvaló, hogy a templomot nekünk II. Pál rendeletére adták át. A templom megnevezés pedig magába foglalja a templom minden tartozékát, mint a bejáratot, az előcsarnok, a temetőt és más ilyesfélét, amint ehhez hasonlókat találhatók [Gratianus dekrétumának 2. fejezetében,] a 17. causa 4. quaestiójában, a 6., 7., 20. és 35. fejezetekben. Utóbbiban a toledói zsinat elrendeli, hogy minden templomnak köröskörül 30 lépésnyi távolság tiszteletet adjanak.

Innen származik a sütőház is

74. Negyedszer nyilvánvaló, hogy a pápának, minden hívők atyjának az volt a szándéka, hogy ez a hely a műhelyekkel és minden tartozékával együtt nekünk adassék, úgy, hogy az alakilag eleget tegyen a mi statútumainknak és bevételt nyerjen az Üdvözítőről nevezett provinciába. Ennek az anyaprovinciának pedig teljes terjedelmében – többször a falakon kívül – mindenütt volt sütőháza. Mivel pedig a főalapító Ulászló, hazánk legkegyesebb királya, az apostoli királyság rendjeivel és karaival együtt, ahogy azt a kiadott bullák világosan tanúsítják, különös figyelmet tanúsított a mi obszerváns testvéreinkkel szemben, alig tételezhető fel, hogy megcsonkított és levágott telket jelöltek és hasítottak volna ki anyaprovinciánk számára. A biztos hagyomány, a történelmi hitelesség és az értelem amellet szól, hogy a kolostor valamikor törvényesen tágabb területet foglalt el azon a helyen, ahol valóban ma is áll Szécsény városa. A lakosoknak ugyanis nyugatra a hegyen és alatta, az árkon innen, amit a III. Jánosról, lengyelek jóságos királyáról köznyelven Sánchegynek neveznek, voltak a kis házai és itt voltak épületeik, amint azt a megmaradt földalatti alapok bizonyítják. Innen azután a törökök dúlása után a menekültek, betelepedtek a mieink megrövidítésével a telkünk elvételével, addig a helyig, ahol valóban ma is vannak, megerősítették árokkal, részint falakkal és kapuval, melynek szemöldökkövére 1652. év van bevésve, melyet mi a hely használatában több mint másfél évszázaddal megelőztünk. Tehát semmiképpen sem gondolhatjuk, hogy a sütőházat a kolostornak a méltóságos

Pálffy Katalin grófnő adományozta, aki ugyan anyaprovinciánk legnagyobb jótévőjének bizonyult, és emléke élni fog adományaiban, a sütőházat azonban, melynek előzőleg 160 évig használatában és birtokában voltunk, nem adományozhatta, mert senki se tud több jogot átruházni, mint amiben illetékesnek találta.

A pápai jóváhagyás miatt

75. III. pont. Hogy a Kisebb Testvéreknek egyszerű használatára felajánlott és elfogadott dolgok birtoklásában ne mutakozzon bizonytalanság, azokat a római pápák – különösen a templomokat, oratóriumokat és temetőket – saját és a római Egyház tulajdonába vették, mint IV. Ince és III. Miklós írják igen terjedelmes rendeleteikben a *Liber sextus*, 5. könyve, 12. titulusának 3. fejezetében: „Azoknak a helyeknek vagy házaknak birtokát, vagy tulajdonát, amelyeket egyes személyek vagy a testületek a testvérek számára lakásul átengednek, vagy följájlanak az átengedő szándékának meghagyása mellett, ha az adakozó akarata szabadon megváltozik, semmiképpen nem tartjuk vissza magunknak, sem az említett római egyháznak (a templomot, a templomnak használt oratóriumot, és a temetőket kivéve, amelyeket most és a jövőben is birtokunkba, vagyis az előbb mondott egyház birtokába vesszük és apostoli tekintélyünknel fogva visszatartjuk), csak azt, ami magunk és a római egyház külön bejegyzésével szerezhető vissza.

Az örökösök hiába tiltakoznak

76. Ezt megerősítette V. Kelemen *Clemtinae* 5. könyvének 11. titulusában, az. 1. fejezetben, a szavak értelmezéséről. II. Pál pedig *Piis fidelium votis* bullájában kimondja, hogy a mi obszerváns testvéreinket Öszentsége külön engedélyével telepítették e házba; így tehát nyilvánvaló, hogy az egész háznak, az épületeknek, temetőnek birtoklása és tulajdonjoga teljes érvénnyel senki mást nem illet, mint a pápa öfenségét, a római egyházat. Ehhez adjuk hozzá, hogy bármely közvetlen alapító minden ok nélkül visszavonhatja a Kisebb Testvéreknek adott adományt vagy kedvezményt, kivéve (ahogy a pápa mondja) hacsak az nem nyerte el a Szentszék külön jóváhagyását. Ez a visszavonás joga azonban megszűnik az adakozó halálával, nem száll át az örökösökre, ahogy ez össze van gyűjtve III. Miklós pápa szavaiból, innen kigyűjtve: Corduba, *In regula S. Francisci*, 6. fejezet, 11. szakasz, 4. pont; Covarruvias, 1. könyv; Vari, 14. fejezet, 16. pont, közvetlenül a lapozás előtt; hasonlóképpen Fr. Emmanuel *Quaestiones Reg.*, 2. kötet 126. szakasz, elsősorban Sanchez *In praecep. decal.*, 2. kötet, 7. könyv, 18. fejezet, 18. pont. Ennélfogva az első kegyes alapítótól nekünk adományozott, és ezenfelül pápai tekintéllyel megerősített alapítványt, törvényes úton el senki nem tulajdoníthatja, mégkevésbé idegenítheti el, hacsak azt a dicsőségesen uralkodó XIV. Benedek pápa és a római egyház jogánál fogva meg nem engedi. Ezért bármily fellebbezést, tiltakozást a temetőnk ügyében, ami a vitát kiváltotta, az ismertett jognál fogva, meg nem tör-

tétnek kell vennünk a *Liber sextus* 52. regulája szerint. Szentségtörés és törvényellenes, ha valaki szent helyet megtart, illetve rosszindulatú törekvéssel, előnyök útján törekszik megtartani. ([Gratianus dekrétuma], 17. causa, 4. questio, [4. fejezet]). És amit egyszer Istennek szenteltek, azt később ne fordítsák emberi használatra (*Liber sextus*, 51, regula). Ekkora tiszteletlenséget követett el a szent helyek ellen a méltóságos Forgách József intézője a múlt év április hónap vége felé, amikor kerítést állított föl, a templom falához állította, elkerítette a temető egy részét a csontházzal és az elhunyt hívők kriptájával együtt – tele kiszáradt csontokkal –, és udvarként a szomszéd házacskának telkéhez csatolta. Ennek fontossága abban rejlik, hogy ez közvetlenül a templom és a kórus ablakai alatt van, ahol éjjel-nappal dicsérik az Istent, de az atyák és testvérek nagy háborgatása közepette, mert az udvaron a marhák bögnék. Ilyesmi nem tapasztalható a keresztény világban. Kéjen föl az Egyház és ítéljen ügyében!

Az elévülés érve

77. IV. pont. Az egyházjogászok és jogtudósok közös véleménye azt tartja, hogy az elévülés jogát emberi jog útján vezették be, úgy az egyházi, mint a világi közjó javáért, a nyugalom végett, hogy ne legyenek a dolgok bizonytalan birtoklása végett vég nélküli viták a tulajdonjog körül, így ha az a szükséges feltételekkel fel van ruházva, úgy mint törvény szerinti birtoklás, jóhiszeműség, jogcím, akkor a jogtól való megszállt idő múltán a tulajdonjogot lelkiismeret szerint is átruházza. Ez Gergely pápa *Decretalis*ának 2. könyve, 26. titulusa, 4., 5. és 6. fejezeteiből származik, továbbá 3. könyve 3. és 24. fejezete. A templomunkhoz csatlakozó szabályos cintermünket, ahol emlékezet előtti idők óta az elhunyt hívek is temetkeztek, mindig békeességben használtuk, jóhiszeműen birtokoltuk az első alapítótól tett adomány és alapítvány címén, sőt sokkal hosszabb időn át, mint ahogy azt a jog előírja és előírta. Bárhogy is vetik ellenünkre, hogy mi, akik emberemlékezet óta a plébánia vezetői voltunk, önhatalmilag elfoglaltuk a temetőt – amit mi tagadunk –, és ha törvény előtt támadnak meg minket, azt vetjük ellene, hogy ha más jogcímen nem is, de a háborítatlan birtoklás igazságot szolgáltat nekünk. Nem szakítja meg az elévülési jogot az sem, hogy 1731. december 6-án a mi mulasztásunk révén a főtisztelendő ludányi plébános a szokásos egyházi ruhákban a méltóságos grófné, a méltóságos Balassa Pál gróf édesanyjának temetési menetéhez csatlakozott egészen a templom csarnokáig, mert a beleegyezés színlelt volt, sőt rábólintásunkat a helyzet kényszerítette ki, nehogy tiltakozásunkkal a mi kedves jótévőnk temetésén történjék valami bántó, és hogy a nevezetes férfiak és nemesek nagy összejövelekor ne szítsuk a tüzet. Ez az egy eset azonban az ellenfélnek nem adhat semmi jogot, mert az nem használható az érvelésben, amit valamikor kényszerhelyzetben engedtek meg, ahogy ezt a *Liber sextus* 78. regulája kimondja. Sőt, ez sérti a római Egyház javait, melyek közé számítanak a Kisebb Testvéreknek felajánlott és adományozott javak, s azokat nem másként, mint százéves elévüléssel

lehet megszerezni (Gergely pápa *Decretalis*, 2. könyv, 26. titulus, 13. fejezet). Legutóbb egy asszony temetésekor, aki a mi temetőnkben választott magának sírhelyet, a mi atyáink cselekedetükkel fejezték ki akarataikat, átvéve a halottat a ludányi plébános úrtól a temető mezsgyéjén, ahogy az már annyiszor történt, megvédve azt, amit nem szabad rendelkezésünkre, hanem megőrzésre bíztak ránk.

78. Ettől fogva, jöllehet a törvényes eljárást nem tűzték ki, napját se, a *Liber sextus* 50. regulája szerint minden korlátozás nélkül, tekintet nélkül az állapotukra temetkezhetnek mindazok, akik ott választottak maguknak sírhelyet, kivéve ha a törvénnyel alátámasztott óvás az ellenkezőt látszólag igazolja. Ezt megerősíti *Liber sextus* 42. regulája is, mely szerint a járulék a földolog sorsát követi. A templom a miénk, mindig is szerzetesi volt, tehát mindig ugyanazokkal a kiváltságokkal és mentességekkel kellett rendelkeznie a hozzá csatolt temetőnek is. Nem a szerzetesi templomhoz csatolt plébániai használatban levő plébániai temetőről van szó, hanem szerzetesiről, minek használata a plébános úrnak nem okoz sérelmet, mert senki hasznát ne húzzon mások sérelmére vagy kárára (*Liber sextus* 48. regulája).

Beterjesztve a helynöki hivatalhoz

79. Mindezeket, igaz terjedelmesebbre véve, kifejtettük főtisztelendő Uraságod és a Főtisztelendő Konzisztórium előtt, abban a reményben, hogy kegyesen fogadják, és illő tisztelettel kérjük, hogy kegyeskedjenek megvédeni a szent rend jogait, kiváltságait és mentességeit, és hogy azokban sértetlenül megőrizzenek bennünket. Mindezeket megerősítésre, magunkat pedig jóindulatukba és oltalmukba, ajánljuk, és maradunk Főtisztelendő Uraságtoknak és a Tisztelendő Konzisztóriumnak, legkegyesebb jótévőinknek alázatos káplánjai, az obszerváns Kisebb Testvérek szécsényi kolostora.

Kelt Szécsényben, 1750. február 23-án.

Ezt követő vizsgálat

80. A testvérek nem szorítkoztak a jog vagyis a tények biztos mozzanatainak a bemutatására, azon felül nem hanyagolták el azt a gyakorlatot, hogy nagyobb biztonság kedvéért alátámasszák azokat. A kolostor levéltárában létezik egy honi nyelven írt tanúságtétel, melyet két plébános előtt vettek fel, akik azt aláírásukkal és pecsétjükkel hitelesítették, ezt később latinra fordították és a következőképpen hangzik:

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Mi, alulírottak tudtul adjuk mindenkinek, akikre az tartozik, hogy a tisztelendő ferences atyák felkeresve bennünket arra kértek, hogy tudnánk-e valami biztosat elmondani az ő temetőjükről és sírhelyeikről. Erről ezt a tanúságtételt adjuk. A tisztelendő atyák kérését nem utasíthatjuk el, nehogy a régi igazságot a jövőben a feledés eltörölje. Ezen irat erejénél fogva igaz, világos és üdvösséges lelkiismerettel tanúsítjuk, hogy

1. Mióta élünk, az imént említett tisztelendő atyák temploma előtt mindig volt cinterem és temető, ahová nem temetkezhetek mások, csak azok, akiknek a tisztelendő atyák megengedték.

2. Ugyanúgy igazoljuk, hogy ezen cinterem és temető régi kerítését saját szemünkkel ismertük, ennek a kerítésnek egy része sűrűn font, magas sövény volt, másrésze pedig faragott fából, köznyelven *rovásból* készült, ezért jól láttuk, hogy a kerítés a tisztelendő atyák sütőházától és a Becskerek-i-féle háztól kezdődött, a kert külső sarkánál, ahogy most is van.

3. Szélességben pontosan délre fekszik a házak felé, annyira, hogy a temető kerítése és a sírhelyek valamint a házak között egyetlen kocsiút vezetett. Hosszában pedig nyugatra terjeszkedett a ma is létező városfalak felé. De hogy hol volt a vége? Ambár nem tudjuk mindannyian biztosan, mert elfelejtettük, mégis az itt alul írottak közül tudják név szerint: Bogácsi István, Tót Katalin, Acsai Terézia, Tót Judit, Ambrus Borbála és eskü által készek voltak állítani, hogy az imént említett cinterem és temetőhely kerítése nyugatra egész a város faláig terjedt, ami a mai napig is látható.

4. Mindannyian egyöntetűen emlékezünk arra is, hogy sokan nyugat felé, mások közepén, néhányan pedig a cinterem és temető végén, a városfalaknál voltak eltemetve.

5. tanúskodunk ezen felül, hogy a követelt cinterem és temető helye soha nem volt a városé, mert a városnak a maga részéről mindig volt temetője.

6. Arról is tanúskodunk, és ezt, amikor arra szükség lesz, esküvel is készek vagyunk megerősíteni, hogy a tisztelendő atyák temploma előtt lévő házacskák telkei soha nem használták a cintermet, be se léptek oda, még kevésbé terjedtek a templom faláig. A templom mellett pedig semmi néven nevezendő épület nem létezett, csak az említett cinterem és temető és ugyanott a templom bejárata előtt az előcsarnok. A jelenlevők mindezekre saját kezűleg aláírva vagy a kereszt jelével megerősítve nagyobb hitelt és szilárdságot adunk. Szécsény, 1750. február 28.

idősebb Szambó János 61 éves +

Szankó György 64 éves +

Herczegh János 70 éves +

Nagy Szabó György 68 éves +

Bogácsi István 67 éves +

Tót Katalin 63 éves +

Acsai Terézia 63 éves +

Tót Judit 59 éves, +

Ambrus Borbála 56 éves +

Simon Judit 68 éves

Alulírottak a fentiek erejénél fogva tanúsítjuk, hogy az itt levő biznyságot, melyet itt szemünk előtt a felsorolt szécsényi lakosok aláírtak, és ugyancsak a mi jelenlétünkben a szécsényi tisztelendő atyáknak átadtak és lepecsételtek. A tanúságtételt élőszóban tették és eskü útján is készek megerősíteni. Szécsény, 1750. február 28.

Lelovszki József szakáli plébános sk. P. H. Antall Mihály marcali plébános sk. P. H.

81. Ez azonban, úgy látszik, keveset vagy semmit se ért, atyáinkat ugyanis tovább zaklatták úgy a temető, mint a sütőház használatában. Ezért méltóságos Balassa Pál gróf úr, az egész provincia szindikusa, nagy jótevőnk támogatásával és segítségével a következő kérést juttatták el hazánk főpapjai közül a főmagasságú hercegnek, Magyarország pímásának, gróf Csáki Miklósnak, hogy parancsot nyerjenek egy törvényesen végrehajtott vizsgálat levezetésére.

Kérelem a kiegészítő vizsgálathoz

82. Fenséges Szent Római Birodalmi Herceg, Érsek Úr, Magyarország Prímása és Legkegyelmesebb Urunk!

Fenséged veleszületett jóakarattal párosult kegyessége bátorít fel minket, hogy Fenségednek, mint a királyság első főpapjának felfedjünk olyasvalamit, ami szorongat bennünket. Ebben a kegyességben bizakodva alázatosan felterjesztjük, hogy szécsényi kolostorunkat századokkal ezelőtt alapították a minorita atyáknak néhai Szécsényi Frank bán jóvoltából, amely a Nógrád megyében fekvő Szécsény városában van. Hazánk váltakozó sorsforgatagában elhagyottá lett, azután 1466-ben kegyelmes Guthi Országh Mihály, a királyság nádora kegyes jóindulatából, II. Pál pápa beleegyezésével és engedélyével, minden azon jogokkal, határokkal, temetővel és temetkezési hellyel, melyeket a minorita atyáknak alapítottak, Szent Ferenc fiaira, a szigorú obszervánsokra szállott, és ma is létezik. Miután a kolostort az Üdvözítőről nevezett anyaprovinciához csatolták, 1625 február 10-én a kegyes emlékü kegyelmes Pálffy Katalin grófné az említett időben a tavornoki kúriában kiadott levele által egy bizonyos telket adományozott, kiátkozás terhe alatti örökjogon. Ezt az imént említett jótevőink akaratából, az Isteni Fönségnek iránti hálás odaadással szolgálva békésen élveztük egész addig, amíg jobb idők ragyogtak fel hazánk felett, és mintegy három éve, kegyes urak bőkezűségéből, templomot, kolostort fölépítve a temető kerítését is felhúzni reméltük, amikor azt vettük észre, hogy valamely szécsényi lakos arra vete-medik, hogy a temető egy részét erőszakosan elfoglalja és kerítéssel leválasztja. Ezt mi megakadályoztuk. Nemcsak ebben ugyanis, hanem az imént említett, nekünk adományozott telken újra felépített és tőlünk békességgel birtokolt sütőház ügyében benyújtott tiltakozással és fenyegetéssel zaklattak bennünket. Mivel azonban az Istennek tett és annyi év óta békességgel birtokolt alapítvány sem a kánonjog, sem a hazai törvény szerint nem fordítható világi célra, ezen felül Fenségednek, mint az ország primásának a feladata ennek megtartása, alázatosan kérésünkkel kérjük, hogy járjon ennek végére, győződjön meg jogaink igazságáról, minket pedig őrizzen meg atyai és kegyes határozottságával. Ezért a lelkipásztori fáradozásáért alázatos imával kérve az Istent, maradunk Fenségednek legalázatosabban odaadó szolgálói

a Szent Ferenc atyánk szigorú obszervanciához tartozó Kisebb Testvérek szécsényi kolostora

83. A fent nevezett méltóságos Balassa Pál gróf 1752. április 12-én Pozsonyból kelt levelében jelezte Lászlófi Pálnak, a kolostor gvardiánjának, hogy a főmagasságú primástól megkapta a megbízatást a tanúk meghallgatásáról a következő formában:

Miklós, a Szent Római Birodalom Hercege, a keresztszegi Csáki grófok, a Szepesség örökös grófjai közül, Isten kegyelméből az esztergomi metropolitai egyház érseke, az Apostoli Szentszék született követe, a Magyar Királyság primása, ugyanannak a legfőbb titkos kancellárja, Szepes és Esztergom vármegyék örökös főispánja, a császári és királyi felség tényleges belső tanácsosa, a Magyar Királyi Helytartótanács tanácsosa, nemkülönben a hétszemélyes tábla bíráinak egyike.

Krisztusban kedves tisztelt Testvéreimnek, elöljáróknak, apátoknak, espereseknek, a plébániai egyházak plébánosainak, az oltárok és a kápolnák igazgatóinak, az ő helyetteseiknek és a káplánoknak, és az összes többi klerikusnak és papnak, ugyanígy a közjegyzőknek, jegyzőknek bárhol is a mi esztergomi érsekségünk joghatósága alatt léteznek és tartózkodnak, ezzel az idézőlevellemmel üdvözlét az Örök Úrban, nekünk való állhatatos engedelmisséget parancsolva.

Tisztelendőségteknek és egyenként mindannyiatoknak az állhatatosságban és a szent engedelmisség üdvös erényében, példás büntetés terhe alatt, szigorúan meghagyom és elrendelem, hogy bárki közületek, akinél ez a levél van, jelenjen meg egy bizonyos, tőle kiválasztott és meghatározott bírósági helyen és napon, s ott bármely rangú és állapotú, mindkét nembeli, de tisztességes egyént, akik Szent Ferenc rendjének szécsényi kolostora részére kérésére tanúként megneveztetnek, mind és egyenként, nektek adott és engedélyezett bírói hatalmamnál fogva, idézettek meg az ebben az ügyben, majd Isten szent evangéliumát kezükbe adva eskessétek meg őket az igazmondásról, azután mindenkit külön, titokban kérdeztek ki a vizsgálati pontok szerint, az ügyet szükségszerűen érintő dolgokról és körülményekről, Istentől kapott bölcsességetek szerint, azután az elmondottakat, illetve a tanúk vallomásait kereszt és családi nevükkel, rangjukkal és állapotukkal együtt hitelesen és lelkiismeretesen írjátok le, és az írásba foglalt, pecséttel és aláírással ellátott írásokat adjátok ki az érdekeltek félnek. Ha pedig a megidézett tanúk közül valaki hálától, szeretettől, félelemtől, haragtól, vagy gyűlölettelől vezetve az ügyben az igazmondás alól kivonná magát, akkor a mitőlünk megadott bírói hatalmunknál fogva részesítsék őket a közjó érdekében egyházi fenyítésben, megrovásban. Másképp ne cselekedjete. Kelt a pozsonyi érseki székhelyünkön, 1752. évben, április hó 12-én.

gróf Csáki Miklós herceg, esztergomi érsek, sk.

A kikérdezés végrehajtása

84. A közbeeső késelem nem is volt hosszú, mert már ugyanazon április hónap 25. napján végrehajtották a bírósági vizsgálatot és a már megdicsért kegyelmes Balassa grófnak el is küldték Pozsonyba, aki azt betérjesztette a fenséges hercegprimás-

nak, hogy miután az láttamozza, átiratot készíttessen róla, és tájékoztatásul megküldje a szécsényieknek, amint azt az említett év május 8-án kelt levelében írta. Hozzátette még: „Különben a méltóságos helynök úr (tudnillik érseki), a méltóságos Eszterházy Károly gróf azt üzenete nekem, hogy a klérus részéről a félelem egyedül akörül forog, hogy a temető kerítése a helyi plébánosnak valamilyen kárt okozna, amire azt válaszoltam, hogy ettől kell legkevesébé félnie, mert a tisztelendő kolostor azt részben dísznek, részben pedig biztonsága és a saját jövőbeni megóvása céljából akarja felállítani. Eszerint a kivizsgálás tartalma a következő volt:

Kérdőpontok

85. 1752. április 25-én a Fenséges és Főtisztelendő keresztszegi gróf Csáki Miklós herceg, esztergomi érsek (titulus) parancsára, a tisztelendő szécsényi ferences atyák folyamodványára egy a bizonyos vitás ügyben, a Szécsény városát (mely filiálisként a ludányi plébániához tartozik) adminisztráló plébános úr, valamint a fent említett többi háborgatók ellen, a kérdőpontokat bemutatva a következő vizsgálatot vezettük le.

A tisztelendő ferences atyák részéről a kérdőpontok ebben a rendben és sorban következnek a temető fölötti vitára vonatkozólag:

1. *Tudja-e vagy hallotta-e a tanú, hogy a szécsényi P. Franciscanus Atyáknak temploma előtt emberek emlékezetitül fogva volt mindenkor cinterem és temetőhely?*

2. *Tudja-e a tanú, hogy azon cinterem és temetőhely mindenkor az ő Atyaságok békességes birtokában volt?*

3. *Tudja-e a tanú, hogy azon cinteremben mások nem temetkezettek, hanem csak azok, akiknek őatyaságoztul volt meg engedve?*

4. *Tudja-e a tanú és látta-e, hogy azon cinteremnek kerítése volt, egyrésze magos, vastagon fonyott sövényvel, más része pedig rovátkos fákkal?*

5. *Tudja-e vagy halotta-e a tanú, hogy azon cinteremnek kerítése napkeletre ugyanaz őatyaságok sütőháza és Becskerekiné háza felé kezdődött, a sanctuariumnak végében helyezhetett ugyanő atyaságok kertecskéje szegletin, amint most áll?*

6. *Tudja-e, látta-e a tanú, hogy azon cinteremnek, és temetőhelynek szélessége ment egyenesen délszínre, a házak felé, annyira, hogy a cinterem kerítése és a házak között csak egy szekerút volt? És annak szélességét is, hosszúságát, hány ölnyire volt, mondja meg a tanú.*

7. *Tudja-e, látta-e a tanú, hogy azon cinterem kerítésének hosszúsága ment napnyugatra a várasnak most is fennálló kőfala felé?*

8. *Tudja-e a tanú, hogy azon cinterem kerítése ment napnyugatra szintén a várasnak mostan is fennálló kőfaláig?*

9. *Tudja-e, látta-e a tanú, hogy az említett cinteremnek mind elein, mind közepin, mind a váras kőfala mellett levő végin temetkeztek?*

10. *Tudja-e a tanú, hogy napkeletre az elejin nevezet szerint ezek temetkeztek: Düll Mária, Ficsor Ilona, Takács Antal, Sánta Katalin, Konecz Zsuzsanna?*

11. Tudja-e a tanú, hogy a cinterem közepin ezek vannak eltemetve: Koncz György, Horváth Katalin, Acsay Ilus, Bossányi Maris, és Nemes Palkó?

12. Tudja-e a tanú, hogy napnyugodra, a város kőfala mellett ezek temették, tudniillik: Tesmagi Mihály, annak édes szülője: Beniczi Erzsébet, Csecse József és Kucsma Kis Anna?

13. Tudja-e a vagy halotta-e a tanú, hogy azon P. Franciscanus Atyáknak temploma előtt lévő cinterem soha sem volt a városé, mivel annak volt mindenkor különös temetőhelye?

14. Tudja-e a tanú, hogy a felölemlétt Tisztelendő Atyáknak szent temploma előtt lévő házikóknak fundusok soha az említett cinteremben be nem szolgált, annyival is inkább a templom kőfaláig nem ment?

15. Tudja-e a tanú, hogy azon cinteremben, akármely névvel nevezendő épület nem volt, hanem csak a templom előtt szegények háza volt építve?

86. Mi, alulírottak, a tekintetes szécsényi kolostor alázatos kérésére, tanúvallomásra fogadtuk a tiszta lelkiismerettel kitűnt férfiakat és nőket a vitás perben, a következő sorrendben:

A tanúk vallomása

Az 1. pontra Nagy Szabó György tanú, szécsényi lakos, 70 éves, eskü alatt azt vallotta, hogy az atyák szécsényi temploma körül valamikor cinterem, vagyis temetőkerítés volt, részben sövényből, részben faragott fából volt összeállítva, ezt pedig tanúsítja az emberek emlékezőtehetsége, akik valóban vissza tudnak emlékezni egészen addig, amikor Szécsényt és az egész királyságot a Felső Ausztriai Ház legszerencsésebb vezetése alatt visszaállították és a hódítók kegyetlenségét porába sújtották.

A 2-ra ugyanaz a tanú azt vallotta, hogy az imént említett temetőt a szécsényi tisztelendő atyák mindig békeességben birtokolták.

A 3-ra ugyanaz az előbb említett tanú tanúsítja, hogy az előbb említett tisztelendő ferences atyák engedélye nélkül senkinek helye nem lehetett a temetőben.

A 4-re ugyanaz a tanú helyeslőleg válaszol és tanúskodik, hogy a kerítés részben sövényből volt szöve, részben fából és karóból volt összeróva.

A 5-re ugyanaz a tanú mindenre igenlően.

A 6-ra ugyanaz a tanú mindenre igenlően és azon felül azt mondta, hogy a kert sarkától a temető 7 ölre terült el, hosszában 39, a faltól pedig, úgy hiszi, szélességben nyugat felé 5 öl volt.

A 7-re ugyanaz a tanú mindenre igenlően válaszol és azt, hogy a temető területe egész a falig ért, vagyis a régi falak határolták.

A 8-ra ugyanaz a tanú, mivelhogy a pont lényegében ugyanaz mint a hetedik, ugyanazt állítja igenlően.

A 9. pontra ugyanaz a tanú elmondja, hogy az említett cinteremben, úgy a vége felől, mint közepén a ferences atyák engedélyével temetkeztek a krisztushívők.

A 10-re ugyanaz a tanú elmondja, hogy a kérdőív pontjaiban lejegyzett és érintett személyek az említett és vitatott temetőben voltak eltemetve.

A 11-re ugyanaz a tanú vallotta, hogy még nagyobb számú említett tetem nyugszik itt, és hogy a temető közepén nyugszanak elhantolva.

A 12-re, 13-ra, 14-re és a 15. pontra mindegyikre igenlő, semmi korlátozással vagy kivétellel.

Második tanú Bogácsi István, szécsényi, körülbelül 70 éves vagy több, megeskettetett és kihallgatott, mindenre, mint az előbbi tanú.

Harmadik tanú Simon Judit, szécsényi, 70 éves, megeskettetett és kihallgatott, a kérdőív mind a 15 pontjáról azt vallotta, mint az első, mindenre igenlőleg.

Negyedik tanú Balogh Mihály, nemes, mint szécsényi, tekintetes Nógrád vármegyei és Szécsény városi nemes, 77 éves, mint az első tanú, mindenre igenlően.

Ötödik tanú Kovács András, szécsényi, 70 éves, aki jól emlékszik a temető területére is, és békés használatára és birtoklására, úgy mint az első tanú, mindenre helyeslően.

Hatodik tanú Szántó János, 70 éves, szécsényi. Mindenre igenlően, mint a többi tanú és az imént említettek.

Hetedik tanú Tót Judit, Szécsényben született, 55 éves, megeskettetett és kihallgatott, mindenben helyeslően, mint a többi tanú.

Nyolcadik tanú Ambrus Borbála, született Szécsényben, 55 éves, megeskettetett és kihallgatott, minden egyes pontra igenlően, mint az előbbi tanútársai.

Kilencedik tanú Béres Illés, szécsényi lakos, 90 éves, megeskettetett és kihallgatott, a kérdőív minden pontjára külön-külön igenlően, de a temető kerítésére öregkora miatt nem tud emlékezni.

Tizedik tanú Olasz Mihály, nemes, szécsényi, 60 éves, mindenre mint az előző többi tanú, és jól emlékszik, hogy hol volt a kerítés, ne gyaláztassék meg a szent hely.

Tizenegyedik tanú Szabados Bálint, szécsényi lakos, körülbelül 100 éves, megeskettetett, vallomást tett mindenről, nagyon jól emlékezett a cinteremre és az ott eltemetett holttestekre, de a kerítésre nem emlékszik a kora miatt, mert gyengesége az emlékezés.

Tizenkettedik tanú Kovács János, megeskettetett, Szécsény városi, 62 éves. A kerítésre és cölöpzetre nagyon jól emlékszik, és sok ott nyugvónak a holttestére. A sírok számára vonatkozólag nincs tudomása, a többire mind igenlően válaszolt, az esküt vele is letettük és kikérdeztük, mint a többieket is.

Tizenharmadik tanú Acsai Terézia, nemes, szécsényi, 66 éves, emlékszik a kerítésre, a temető dombjára, az ott eltemetettek holttestére, a többi pontokra megeskettve és kikérdezve igenlően válaszolt, mint az első tanú.

Utána következik a vizsgálat a sütőházról, ami máshol van beillesztve. Mindkettőnek azonban ez a vége:

87. Miután így fölvevük a tanúk vallomásait, ezt az okmányt aláírásunkkal és pecsétünkkel megerősítettük és kiadtuk 1752. április 25-én, mint fent.

Nyárai Ferenc, karancseszi plébános és Nógrád vármegyei főesperes sk.
Frivaldszky János drégelypalánki plébános, Hont vármegyei főesperes sk.
Aláírással tanúsítom, hogy ez a másolat az eredetivel össze van vetve és azzal megegyezik. Pozsony, 1752. május 8-án. P. H.
Kunicz József s. k., a szent császári és királyi felség tanácsosa, a Nagyméltóságú Királyi Helytartótanács regisztrátora, a királyi levéltár és pecsét őre.

A vizsgálatlalt ér véget az ellentét

88. És ez lett a vége az oly nagy és nem minden akadály nélküli, annyi halogatással összekötött és annyi éven át tartó ellentétnek, vagyis hogy kivizsgálásra került, de ítélet nem született. Úgy látszik, hogy elődeink bizonyára kérték az említett méltóságos általános szindikus urat, Balassa Pált, hogy az érsek döntését eszközölje ki. Ebből kifolyólag írt is erről az ügyről Pozsonyból keltezve május 24-én, az említett 1752. évben az említett helynöknek, baráti hangnemben. „Mert nyilvánvalóan a cinterem ügye semmiképpen se tört a szécsényi plébánia kárára, vagyis az, hogy a temetés ne itt, hanem a kriptában váljék szokásossá és lehetségessé. Úgy látom, hogy az itt csatolt vizsgálatot legfeljebb a kérdés újabb felmerülésének esetére és az annak nyomán támadó szükséges helyzetre kell megtartani.” Ezen írás tartalma alapján úgy ítélnéljük, hogy a mieink a béke és a nyugalom iránti szeretetből elmulasztották az ítélet sürgetését, pedig az utódoknak nagy hasznára lett volna, egyrészt mert a kerítést minden további bonyodalom és csődület nélkül felállíthatták volna, másrészt pedig a meglévő temetés gyakorlatát könnyebben be tudták volna vezetni, és azért is, mert minden későbbi plébánossal a határok körüli viszálykodás fonalát elvágták volna.

Attól fogva béke

Igaz, hogy a mieink a mai napig, 1774-ig minden viszálykodás nélkül a szentély első támaszpillérétől szokták átvenni a halottat és így bevinni a templomba. Nekem mégis úgy tetszik, hogy azok az atyák tévedtek legnagyobbat, akik megengedték, hogy a temető kerítését lerombolják, és nem intézkedtek, hogy azt újjáépítsék. Lásd az 1729. évet, IX. fejezet.

Eddig nem fizettetett temetési negyed

Különben a ludányi plébános urak akárhányszor hivatkoztak a temetési jogra a ferencesekkel szemben, és azt a fent említett módon meg is akarták szerezni, ezideig azonban soha nem említették a temetési negyedet, vagyis a kánoni részt, vagy hogy igényt tartanának a temetés megtartására. Ez a jövőre nézve jól megjegyzendő.

Akiket a viszály idején temettek el az 1744., 1747., 1749., és 1752. években, be vannak jegyezve a halottak anyakönyvébe, és ez a krónika is megemlékezik róla azokban az években NB. jellel megjelölve.

4. szakasz

A templom leltárát közli

Oltárok, amint ebben a krónikában a ___ oldalon följegyeztetett	8
Alba, díszesebb, piros szegéllyel (hímzéssel)	6
Alba, mindennapi	22
Alba, egyházi méltóságoknak	3
Kancsók, kicsik, üvegből	8
Kancsók, ezüst, tálca nélkül	1
Oltárelőterítő a Szt. Antal oltárhoz	1
Oltárelőterítő, zöld	1
Oltárelőterítő, fekete	1
Keresztelőkancsó, réz, ón paténával	1
Miseruha, piros selyem	12
Miseruha, mindennapi, nem selyem	3
Miseruha, fehér hétköznapi	7
Miseruha, fehér, selyem, 1776. évi vásárlás	2
Miseruha, ünnepi, tartozékokkal, 1776.	1
Miseruha, ünnepi, több színben	4
Miseruha, másodosztályú, több színben	5
Miseruha, piros, másodosztályú, leplek nélkül	5
Miseruha, ünnepi, tartozékaival, 1776.	1
Miseruha, lila, új, 1776.	3
Miseruhák, más régiek	5
Miseruha, zöld selyem	6
Miseruha, hétköznapiak	4
Miseruha, feketék, újak, 1776.	3
Miseruha, mások, javítottak	2
Miseruha, mások, kopottak	5
Kelyhek, ünnepiek, újak, 1777.	2
Kelyhek, régiek, ezüst, aranyozottak, paténával	8
Kelyhek rézből, aranyozottak, egyike koporsót mutat	2
Gyertyatartó, ezüstözött, ünnepi alkalmakra	8
Ugyanaz, de háromszögletű, Nepomuki Szt. Jánoshoz	2
Gyertyatartó, ónból, nagyobbak	6
Gyertyatartó oltárra való, fából	6
Gyertyatartó akolitusok számára, fából	6
Gyertyatartó nagyobb (faggyú) gyertyák számára	5
Áldoztató kehely, aranyozott tokkal	2
Cingulus, fehér és piros, gyapjúból	7

Cingulus, fekete és fehér	7
Cingulus, fehér, újonnan fonott, 1776.	17
Cingulus, régi, fehér	4
Cingulus, piros, selyem, kettős.	1
Korporálék	62
Kehelyburza, újak, feketék, 1776.	5
Szentségtartó erszények, feketék, régiek	3
Szentségtartó erszények, zöldek, újak, 1776.	6
Szentségtartó erszények, zöldek, régiek	3
Szentségtartó erszények, lilák, újak, 1776.	4
Szentségtartó erszények, régiek, lilák.	4
Szentségtartó erszények, pirosak, jók.	9
Szentségtartó erszények, fehérek, hétköznapiak	5
Szentségtartó erszények az ünnepi miseruhához.	5
Szentségtartó erszények a másodosztályú miseruhákhoz	5
Önkanál ostya készítéséhez	1
Rézfazék a szenteltvíznek	2
Tabernákulum kulcsa, vasból.	1
Jeruzsálemi kereszt az oltárra.	5
Fakereszt az oltárra	1
Körmeneti kereszt	1
Körmöket	3
Csengők, kicsik,	1
Dalmatika, ünnepi, 1776-ban készült	1
Dalmatikák, másodosztályúak	1
Dalmatikák, fehérek, hétköznapiak	2
Dalmatikák, lila színűek, 1776.	1
Dalmatikák, piros színűek, egy pár, 1776.	2
Dalmatika, fekete színűek, egy pár, 1776.	2
Függelékek, ünnepiek, 1777., párban	1
Függelékek, hétköznapiak, különféle színekhez, párban	1
Függelékek, fekete színhez, párban	1
Gyertyaoltók, használhatók	10
Az ostyák széttöréséhez használt kés	1
Nagyobb ostyák vágásához használt kés	2
Kisebb ostyák vágásához használt kés	3
Tűzhely (torfea).	1
Vállkendők, hétköznapiak	34
Vállkendők, hímzettek	9
Vállkendők a plébános urak számára	7
Képek az oltárok díszére, üveg alatt.	28
Csillár, sárgaréz, a főoltár előtt	1
Csillár, hasonló, a Fájdalmas Anya oltár előtt	1

Csillár, ezüst, a Nepomuki Szt. János oltár előtt	1
Kristálycsillár, a templomban függ.	1
Réz mosdó.	1
Szentségmutató, ezüst	1
Misekönyvek, majdnem újak, egy 1775-ből.	4
Misekönyvek, kopottak	8
Misekönyvek, gyászmiséhez, újak, 1776.	6
Misekönyvek, gyászmiséhez, kopottak.	7
Kereszteltek anyakönyve	1
Megtértek anyakönyve.	1
Törülközők, finomabbak, 1776.	5
Törülközők, közönségesek, vászonból	16
Törülközők a kézmosáshoz	33
Oltárterítők, háromrétűből a felsők	14
Oltárterítők, újak, viaszba mártottak, 1776.	7
Oltárterítők, háromrétűből az alsók, durvák	14
Oltárterítők	12
Famozsár a tömjén összetörésére	1
Őn tányérka a korsócskákhoz.	8
Szelence sárgarézből, nagyobb ostyáknak	1
Szelencék, ezüsből, betegellátásra, egyik aranyozott	3
Szelencék ezüsből a szent olajoknak, 1776.	3
Szelence, ónból mindhárom szent olajnak	1
Szelence, ónból a betegek kenetének	1
Békecsókkereszt, aranyozott ezüsből	1
A Szent Kereszt egy darabja, ezüst ereklyetartóban	1
Palást, ünnepi stólával, 1776.,	1
Palástok, elől sárgák	3
Palástok, régi, használható	1
Palást, fekete	1
Palást, lila, 1776-ban felújított.	1
Hordozható oltárok, amelyekből négy új, 1776 óta készült.	11
Kehelytörlő	146
Szent ereklyék ezüst mutatóban	2
Ereklyék ónszelencében, a régi főoltárról, amelyeket a Szent Ferenc oltáron őriznek	1
Egyházmegyei rituálé, három 1775-ből	6
Ferences rituálé, ferences, P. Sannig	1
Egy másik rituálé, másképp <i>Circulus aureus</i> ¹⁸	1

18 Capellis, Franciscus Maria, *Circulus aureus seu breve compendium caeremoniarum et rituum quibus pas-
sim suas et proximi utilitates presbiteri uti contingit, Venetiis, 1650, és még számos további kiadásban.*

Korporalé alá	20
Korporalé alá, viasszal körülvéve, 1776.	10
Karing, közönséges vászonból	22
Karing, finomabb vászonból, 1776.	5
Karing egyházi méltóságoknak	1
Kéztörlő vagy terítő	33
Kéztörlők selyemből, különböző színűek	14
Csengők az oltárokhoz.	10
Füstölő, ezüstből, navikulával és kanállal.	1
Füstölő, sárgarézből, navikulával és kanállal	1
Vélum, sárga a szentségmutatóhoz.	1
Vélumok, színesek, újak, 1775.	2
Vélumok, már kopottak.	[-]
Vélumok kehelyhez, fekete, 1776.	6
Vélumok kehelyhez, régiak, feketék	3
Vélumok, zöldek, újak, 1776.	5
Vélumok, zöldek, régiak	3
Vélumok, lilák, újak, 1776.	5
Vélumok, lilák, régiak	2
Vélumok pirosak, jó állapotban	8
Vélum, fehér és piros színes, ünnepi	1
Vélum, fehér, új, 1775.	1
Vélum, piros és fehér, 1776.	1
Vélum, fehér, régi	1
Vélum, ünnepi miseruhához, 1776.	1
Különböző vélumok ünnepi miseruhákhoz.	4
Különböző vélumok, különböző színűek	5
Kis zászlók	2

Ez a leltár 1777. június 25-én készült, ahogy közeledett Nagy András gvárdiánságának vége, aki három év alatt több mint 600 rénes forintot adott ki liturgikus öltözetre, ahogy a számadáskönyv mutatja. Ezenkívül a sekrestyét a ma is meglévő két szekrénnel és gyóntatószékkal ékesítette. A régi monstranciából készülő két kelyhet munka közben hagyta, úgy hogy a teher ne maradjon az utódra. Ezért van, hogy ebben a leltárban egy, régiben két monstrancia volt feljegyezve, a másik a kelyhek kifizetésére levonásra került. Míg azok elkészülnek, a szindikusz úrnál letétben van 55 rénes forint, 46 dénár, vagyis 13 császári arany, mivel ugyanis két holland aranyat már adtak a pesti Sváger Mihály ötvösnek, aki minden unciáért 5 dénárt kért, az aranyozásért pedig négy aranyat. Az egyik kelyhet július 2-re kellett elkészítenie, a másikat augusztus 2-ra. Mindkettőnek legalább 45 uncia súlyúnak kellett lennie, a monstrancia ugyanis 90 unciás volt.

IV. fejezet

A szécsényi konvent tartozékairól

Melyek a tartozékok?

1. E kolostor tartozékainak nevezem azokat, amelyek a belső berendezéshez nem tartoznak, mégis vagy mellette fekszenek, mint az udvar és a kert, vagy pedig használatában állnak, mint a sütőház, a rétek és egykor a posztókészítő és kalló. Tehát ezekről lesz szó.

1. szakasz

A szécsényi konvent udvaráról

Az udvar helye, kosárfonó műhely, istállóépület és fűskamra

2. Úgy határoztam, hogy az udvart egy külön fejezetben írom le, azért, hogy részletesebben bemutathassam a körülötte keletkezett ellentéteket, tekintettel a jövőre is, arra az esetre, ha azok valamikor esetleg felélednének. Ennek a vizálynak a lefolyását fölvilágosítás- és tájékoztatásképpen hagyom hátra. Ez az udvar a kolostor északi részén fekszik, mintegy L betűként veszi körül a kegyelmes Forgách Miklós gróf telkét. A kolostor falától északra ___¹⁹ ölnyi. Nyugatról keletre pedig ___²⁰ ölnyi, de a köröskörül odaépített épületek nagyon kicsivé tették. Ugyanis a nyugati oldalon kiugrik a szennygödör, alacsonyabb épületben ezt követi a kosárfonó műhely, a kocsi-szín és a sertések hizlalására a disznóól, amely 1757-ben épült vagy újjáépült. Északra állnak az istállók, a cselédség háza, azután a kovácműhely, ami 1751-ben épült azért, mert a kovácsok városbeli hiánya miatt a kolostor szükségleteiben nagy kése-delmet és hiányt szenvedett. Együtt épült a fallal és az udvar kapujával 1720-ban 130 forintért, 10 kila búzáért és 3 csöbör sörért. Végül a keleti részt fészker foglalja el, mely alatt fát őrzünk.

19 A szám helyét a szerző üresen hagyta.

20 A szám helyét a szerző üresen hagyta.

Az épületek közül mindegyik 3 öl hosszú, s így az udvar szélességéből 9 ölet elvesznek és csak 10 öl szélesség marad, amelyet hosszúságban az istálló foglal el. Az udvar szélessége 17 ölet és 5 lábat tesz ki, hosszúsága pedig 18 ölet és 3 lábat. Szélességét vedd keletről nyugatra az istállók vonalában, ettől pedig elfordulva a jelzett szélességben, vagyis a város felé több mint két ölnél nagyobb a távolság. Az udvar a szemető falától elterülő terület nélkül, melyet műhelyek foglalnak el, kezdve a saroktól, mely a gróf udvarával határos, a műhelyeknél 17 öl és 5 láb egész a nyugati szemben levő sarokig. Innen az egész a szennygödörig 10 öl és 3 láb. A szennygödörtől, a szélső faltól, ahogy a kolostor fekszik nyugat felé, 24 öl. Innen az előbb megnevezett sarokig 20 öl és két láb.

Egy részét Forgách gróf követeli

3. Ebből a szűk udvarból méltóságos gróf Forgách József úr már 1742-ben követelte azt a területet, melyet az istálló és a mellette fekvő műhelyek foglalnak el, mivelhogy azt valamikor Koháry István gróf úr törvénytelenül engedte át a kolostornak, mivel csak zálogbirtokos volt. Ámde ezt tévesen vélte, a házi krónika írója ugyanis feljegyezte az 1739. évnél: „Az új istálló a régi istálló helyén áll, és az uraság területéből egy ujjnyit se foglal el, nem is volt lehetséges, hiszen az említett megboldogult nagyméltóságú úr, amíg építkeztek, Szécsényben tartózkodott, és szigorúan tiltotta, sőt gyakran ellenőrizte is, nehogy az urasági területtől valamit is elfoglaljanak, adományként pedig abból az okból nem engedhetett át semmit, mert nem öröklés, hanem zálog révén volt az ura a szécsényi uradalomnak. Ez azoknak a biztos beszámolóiból származik, akik jelen voltak, amikor épült az istálló, és a mai napig is, amikor ezt írom, 1739. február 10-én, még mint élő tanúk léteznek, akik készek tanúskodni.” Eddig az író. Bárcsak elődeink gondoskodtak volna arról, hogy tanúságukat vizsgálat útján felvegyék! Mégis úgy gondolom, egyáltalán nem kell kételkednünk a beszámolóban, mert ismeretes, hogy Koháry István a méltányosság és az igazság hajthatatlan tisztelője volt. Erről leginkább abból győződtem meg, hogy visszajöttünk elején előljárónk egy bizonyos területet kért tőle, ő azonban, annak ellenére, hogy a rendnek igen nagy barátja volt, azt írta Balogról 1689. november 25-én keltezett levelében, hogy még nem tudja, hogy az a terület az övé-e, vagy másé lesz-e? S mikor megtörtént a megosztás, átengedte a területet egyszerű használatra azzal a kikötéssel, hogy addig tarthatjuk meg, amíg és amikor a kegyúr vissza nem akarja kapni, ahogy az alább olvasható [IV. fejezet, 41. pont].

A generális miniszterhez fordulnak

4. Mivel azonban gróf Forgách József követelése teljesítését továbbra is sürgette, **ez ellen** nem használt VIII. Kelemen brévéjének a bemutatása sem, hogy a Kisebb Testvérek kolostorának dolgait ne idegenítsék el, a provincia definitórium, lelkiismerete megnyugtatására Rómához fordult, a prokurátor generálishoz, hogy járja ki a

felhatalmazást az udvar egy részének elidegenítésére, aki Pataki Gellért provinciális atyának így válaszolt:

5. Nagyrabecsült Főtisztelendő Atyám!

Megfontolva a szécsényi kolostor alapítójának a kérelmét, ahogy azt Főtisztelendő Atyaságod megírta, nem látom, milyen jog alapján lehet megtagadni a követelését, mert nem követel semmit a máséból, hanem azt követeli, ami az övé, mert ha az uradalmat magának tartotta meg, az nem a Szentszéké, hanem az övé marad, a templomot kivéve. Azt hiszem tehát, okosan teszitek, ha önként beleegyeztek akaratába, ezért vagy annál inkább, mert a kárt, amit nektek okozna, kész új építkezéssel helyrehozni. Amennyiben ennek teljesítésére szükséges a Főtisztelendő Generális Atya felhatalmazása, én mint akit a generális erre az esetre delegált, megadom az engedélyt Főtisztelendő Atyaságodnak, hogy a definitóriummal együtt a biztosabb módon eljárhasson.

Főtisztelendő atyaságodnak a Úrban legodaadóbb szolgálja

Fr. Alexius a Roma prokurátor és a generális delegátusa

Hiányos tájékoztatása

6. Érdekes megfigyelni, hogy a generális prokurátor nem volt eléggé tájékoztatva, vagy a szükséges tájékoztatást nem értette meg kellően. Azt tételezi fel ugyanis, hogy gróf Forgách József olyan alapító volt, aki a kolostor alapítványát maga tette, pedig csak tiszteletbeli alapító volt abból kifolyólag, hogy ősei atyáinkat a törökök Szécsényből való kiűzése után visszahozták, nem új alapítványt tettek, azt már korábban II. Pál pápa elfogadta, így a római egyház birtokába ment át, s azzal se veszítették el jogukat, hogy a török a pusztulás idején kiűzte a testvéreket a kolostorból. A provincia definitóriuma csak a delegátus generális tanácsára, hogy elkerüljék a nagyobb zaklatást, törődött bele abba, és határozta el, hogy az udvarnak azt a részét átengedik. A megegyezés lebonyolítására újra nemzeti és vitézlő Misleniczky György lelki barátunkhoz, a generális megbízottjához fordultak következő levéllel:

A definitórium is hozzájárulását adja

7. Uraságod előtt ismeretes, hogy a méltóságos Forgách gróf úr követelését rendi definitóriumunk habozás nélkül elfogadta, amit ismételten megerősített, legutóbb az elmúlt év július 8-án Szécsényben tartott gyűlésén kinyilvánította, hogy a levélíró szándékával teljességgel egyetért, helyesli, hogy azt a részt, melyet a szécsényi kolostor istállója és cselédlakása foglal el, azt a saját udvarához csatolja, miután mi azt a szükségletére átengedtük. Így kegyelmes úr ezen követelésének (éretten megfontolva a tagadásból származó, előre nem látható kellemetlenségeket) a rendi szerzetesi definitórium kész volt eleget tenni. Mivel azonban erről és az efféléről a rendi jog előírása szerint szükséges volt Róma jóváhagyása, azért, miután megszerezték azt, az imént említett méltóságos gróf úrnak az udvar telkének érintett részét önként átengedjük. Mivel pedig az eljárás a regula szerint a mi beleegyezésünkkel tiltva van, azt

az tette lehetővé, hogy engedélyt adott rá a Szentszéktől a főtisztelendő provinciális atyának adott jog alapján fölhatalmazott apostoli prokurátor, akihez bizalommal fordulhatunk. Ezért egész definitóriumunk szilárd hittel, egyedül Uraságod ügyességére és megbízhatóságára építve, szeráfi rendünk, és mindenekelőtt a szécsényi kolostor iránti veleszületett atyai jóságába bizakodva, jóságáért alázatosan folyamodik, és kéri a közreműködését az ügy megoldásában, és alázatos kérvényével könyörög, hogy Uraságod szíveskedjék magára vállalni ennek az elidegenítési szerződésnek a befejezését a méltóságos gróf úrral, minden szükséges törvényszerűség betartása mellett, mégpedig az ideiktatott feltételek alatt:

A beiktatott föltételek alatt

1. Ez az átruházási szerződés több hitelre méltó férfi nyilvánvaló jelenlétével legyen hitelesítve. 2. A vita alatt álló épületekről készüljön vagyonebecslés. 3. Az előbb említett épületek ára a megfelelő becslés alapján legyen kifizetve. 4. Soha, még a jogutódok idején se legyenek azon az épületen, amelyet a méltóságos gróf úr emelni akar, ablakok úgy elhelyezve, hogy a kolostor udvarára vagy kertjére nézzenek. 5. Nehogy a méltóságos úr utódai a szécsényi házat törvényszéki követelésekkel zaklassák, a méltóságos uraság a társörökösöktől is vegyen hozzájárulást, hogy az uraságok maguk részéről is jóváhagyják ezt az egyességet, és a mi atyáink a kert, a kenyérsütőház és széna őrzésére rendelt pajták békés használatában megmaradjanak minden zaklatás nélkül. Mindezt a bővebb ismertetés végett előrebocsátva (figyelembe véve a kérelmező jelenlegi helyzetét), definitóriumunk megbízik a Uraságod kegyességében, a mi vigaszunkra kegyes döntést sugall és a maga részéről hűségesen megígéri, hogy a Szent Fölségétől a kívánt sérthetetlenséget és tartós épségben maradáást fenti uraságod kieszközli. Kelt a galgóci kolostorban 1743. június 16-án tartott 2. időközi rendtartományi kongregáción.

A definitórium parancsára Spányi Mihály testvér, a provincia titkára.

Ezt a másolatot pedig az eredetivel és ikerpárjával egyeztetve és általam összevetve igazolom, hogy azzal mindenben megegyezik. Bátorfalva, 1744. május 8-án. Blaskovics József, tekintetes Hont vármegye esküdtje és rendes jegyzője.

Eredmény nélkül

8. Hogy ezt a megegyezést azután végrehajtották-e és az milyen hatással járt, arról nem találok feljegyzést. Az biztos, hogy a kolostor egész 1764-ig nem vesztett az udvarából semmit, amikor méltóságos Forgách Miklós gróf úr, a már említett József gróf örököse, felújította apja követelését. Ezen év február 16-án ugyanis Salamon Kajetán provinciális atyát, aki vizitáció alkalmából Szécsényben tartózkodott, a gyárdiánnal, Szentsimonyi Ambrus atyával együtt magához kérette, és a következő szavakkal fejezte ki szándékát:

Miklós gróf felújítja a követelést

„Én Atyaságtoktól elveszem az istállót, a műhelyeket és az egész udvart a kútig (NB. már háromszor annyit követelt) az alapító örökösének jogán, hogy felépítem az istállóimat. Úgy ítélem ugyanis, hogy inkább Atyaságtok szenvedjen hátrányt, mint az uradalom örököse.” A provinciális erre azt felelete: „Önmagától beálló kiközösítés van birtokunkban a zaklatóink ellen.” A gróf azt válaszolta: „Az vissza van már vonva és nincs semmi hatálya.” A gvárdián még azt fűzte hozzá: „De hát hol lesz a baromfiól és a többi szükséges dolog?” A gróf válasza: „Majd adunk más területet, vagyis szénás kertet.” Ez alkalommal nem folytatódott az ügy, ami helyesen történt, és haszontalan is lett volna, csak szaporította volna a gróf indulatos szavait, aki különben sem azért újította fel követelését, mert szüksége lett volna rá, hanem csak a kolostor részéről ért sérelem miatt, mivelhogy annak gvárdiánja goromba eljárásával jelentősen megbántotta, visszautasította azt a papot, aki a gróf számára a szokott időn túl készült misézni, sőt gorombán elküldte.

Az általános szindikusz közbelép

9. Közben addig az említett gvárdián tájékoztatta a méltóságos Balassa Pál gróf urat, a provincia általános szindikusát, közreműködését és védelmét kérte, aki válaszolt is ebben az értelemben: „Megértettem a méltóságos Forgách Miklós gróf úr nem új erőfeszítéseit. Ha nemcsak fonák értesülésekből ismerné az ügy lényegét, akkor nem tenné azt az én tudtom nélkül. Különben, ha mégis megkísérelné, azt a ház szindikusa, a beálló büntetés és a pápai jog is védi, mindaddig, míg én a megnevezett gróf úrral megegyezek és tájékoztatom Főtisztelendőségedet. Pozsony, 1769. márc. 10.”

Enged a követelésnek

10. Azután ugyanaz a fent megnevezett Balassa Pál gróf 1769. év július 19-én megjelent Szécsényben, mint mindkét részről kedves vendég és Forgách Miklósnál szállt meg. Noha késő este volt, a gvárdián Kovács Ágoston atya azonnal üdvözölte. 20-án pedig, miután az előbb megnevezett Balassa gróf saját ájzatosságára jámborul részt vett a saját szándékára végzett két szentmisén, belépett a kolostorba. Kíséretében volt Kovács György, a ház szindikusa, annak fia, Kovács Ferenc úr, a Balassák felhatalmazott ügyésze és más gazdatisztek. Az odaérkező gvárdiánnal és helyettesével bejárták az udvart, az istállókat és a többi műhelyt, ezenfelül a téren álló elemi iskolát, melyről azt feltételezték, hogy a kolostor telkén áll. Miután mindezt szemlére vették a gvárdiánságon megvizsgálták a kolostor okmányait, különösen az udvarról és a sütőházzal és az iskoláról, és határozatot hoztak, hogy a vitás rész legyen Forgách Miklósé, leginkább a kolostor és az említett gróf közötti éltető béke helyreállítása és megmaradása kedvéért.

11. E férfi tanácsára a kolostor előljárai beleegyeztek ebbe, hiszen provincia definitóriumára már előzőleg elfogadta, mégpedig a következő, a szindikusz által hozzászatolt feltételek alatt:

1. Jóllehet Öszentsége, az ügyben illetékes Pápa jogának sérelme nélkül az udvar legkisebb része sem engedhető át és fordítható világi célokra, azonban az említett grófnak az említett kolostorral szembeni megbékéltetése, és jószomszédság érdekében, egyedül az említett istállót és az előtte levő udvarból egy ölet kapjon a többször említett gróf úr, és pedig így:

2. A gróf úr építsen egy másik hasonló istállót alkalmas helyen, saját költségén és fáradozásával a kolostor részére, gondoskodjon arról, hogy kész állapotban adják át, hogy ne most azonnal előre foglaljanak és bontsanak, mielőtt minden építendő teljesen el nem készült.

3. Kárpótlásul a területért, amit a mostani udvarból át kell adni, az imént említett gróf úr átengedi azt a csekély és pusztai területet, mely a ház alsó kertje mellett fekszik.

4. A csatorna, mely ténylegesen a kolostor istállója alatt vezet, továbbra is a kolostoré marad.

5. Végül köteles a méltóságos gróf úr tűzvész ellen a saját és a kolostor épületei közé falat, köznyelven *Feuermauert* húzni, a tetőktől 2 öl távolságra, saját költségére.

6. A méltóságos gróf úr istállójából a kolostor kertje felé ablakot ne nyisson.

7. Amennyiben ezeket a feltételeket a méltóságos gróf elfogadja, foglalják írásba a szerződést. A kolostor ne merészeljen sem engedni Öszentsége jogaiból, akit mint apostoli szindikusz én képviselek, sem pedig az én beleegyezésem nélkül bármit is átengedni.

12. De ezúttal se született semmi eredmény. A szabott feltételek közül az nem tetszett a követelődző gróf úrnak, hogy kevés terület jutott neki, ő ugyanis saját udvarának a kerítését egyenes vonalban szerette volna vezetni, és a mi udvarunkat kettészelni, az udvaron lévő kúthoz közel. Így az ügy függőben maradt, s a szomszéd gróf a kolostort befolyásos patrónusa miatt nem zaklatta, legalábbis nem eredményesen. Az előbbi föltett szándékáról tett megnyilatkozások ugyan nem hiányoztak, sőt gyakoribbak és erélyesebbek is lettek, míg azután 1771. július 26-án a fent említett Balassa gróf elhunyt.

Ismét a definitórium előtt akarja tárgyalni

13. Amikor pedig 1772. január 29-én az udvarunk kerítése, amely keletről választja le a Forgách Miklós udvarától, magától összedőlt, az nagy reményt ébresztett a grófban, hogy elérje a célját, a testvérekben pedig nagy volt a félelem, hogy elvesztik az udvart. Kovács Ágoston gvárdián atya azonban újjá szándékozott építeni a romokat, és önszántából felkereste az imént említett gróft, nem azért, hogy megnyerje kegyét, hanem hogy kikutassa a szándékát, nehogy feleslegesen kiadásokat okozzanak

maguknak, amennyiben az kitartana, és a már megadott beleegyezés alapján a követelt területet elfoglalná. A gróf úgy nyilatkozott, hogy az ügyet a következő májusban Szécsényben üléselő definitórium elé akarja vinni, így tehát mellőzendő, hogy a kerítést szilárd anyagból állítsák helyre, a részt nem másból, mint fából és deszkából zárták le. Tudni való továbbá, hogy az a fal a kovácműhelytől egészen az udvar kapujáig dőlt össze, legalább egy öllel megkisebbitve azt. Sőt a fal a kovácműhelynél nem egyszerre dőlt össze, hanem pár évvel ezelőtt már 3 ölnyi szakaszon kidőlt, és csupán deszkából állították helyre, a többi része pedig ebben az évben, miután Miklós gróf a mögötte levő faépületet lebontatta (az támasztotta meg ugyanis a falat).

Amely hozzájárul

14. Megérkezett tehát a május hónap és sor került az udvar ügyére, amikor a provincia definitóriuma megtárgyalta azt, mint saját eljárását, a tisztelendő Nagy András Szécsényben lakó aktuális definitor tanácsa szerint, a következő megbeszélte módon.

A definitórium elé terjesztették, hogy a Forgách grófok közül való megboldogult József gróf követelésére már 1743-ban kész volt lemondani az akkori definitórium a teleknek arról a részéről, melyen a szécsényi kolostor istállója és cselédlakása fekszik, és mely a saját udvarával határos. Sőt rendi szabályainkkal megegyező módon és formán megszerezte ahhoz a római Szentszék jóváhagyását, ami –úgy mondják – a fent nevezett méltóságos család kezén van, s méltányos lenne, hogy azt nekünk bemutassák. Mivel azonban az ügyet nem hajtották végre, de Forgách Miklós gróf úr, a törvényes örökös a követelését felújította, a megboldogult méltóságos gróf Balassa Pál, mint a szalvatoriánus provincia általános apostoli szindikusa ezt a lemondást 1769-ben jóváhagyta bizonyos végrehajtandó feltételek alatt, ami az istállót és a mellette levő udvarból csupán egy ölet érintett. Mivel azonban az igénnyel előálló gróf úr nem fogadta el a területet, nagyobb és terjedelmesebbet követelt, mi, hogy az imént említett méltóságos Forgách Miklós követelése teljesüljön, és hogy megőrizzük a kolostor békéjét és nyugalomát, a mostani definitórium önként beleegyezik, amennyiben a kolostor számára megfelelő udvarról gondoskodás történik, és a fenti méltóságos Balassa Pál gróf úr, apostoli szindikus által bemutatott pontokról, a mostani apostoli szindikus közvetítésével megegyeznek és végrehajtják azokat. Kelt a szécsényi, az Üdvözítő Színeváltozásához címzett kolostorban, az első közbeeső kongregáción, 1772. május 9-én.

Kiadta Fr. Papp Primus, a provincia titkára

A római hozzájárulást kérő kérvényből

15. A Rómában kapott hozzájárulást az udvar egy részének az átengedéséről 1743-ban a definitórium is említi, de az talán nem volt más, mint amit P. Alexius delegátus generális Rómából engedélyezett, aminek az okmányát fent már lehoztuk másolatban az udvarról szóló fejtegetésekben, igaz rövidítve vagy inkább kiragadva az

egészből, amint azt 1773. májusában Nagy András provinciai definitor atya a gyön-
gyösi kolostorban megtalálta. Ha azonban azt az okmányt méltóságos Forgách János,
ebben az ügyben Miklós teljhatalmú megbízottja, becsatolja, az nem látszik elégsé-
gesnek, mert nem a rend generálisának, hanem a római Szentszéknek van joga és fel-
hatalmazása lemondani olyan birtokról, melyet a római egyház birtokba vett, amilyen
bizonyosan, II. Pál bullája szerint a szécsényi is. Azonban a provincia új definitóriu-
ma nyugodtan és jogosan járt el, amikor lemondott a birtokról, mert az 1743-as
definitórium tanúsága alapján, amely azt állította, hogy Róma megadta beleegyezé-
sét, és Forgách János állítása alapján joggal azt mondhatta, hogy az a jóváhagyás a
római Szentszéktől való.

Tanácskoznak az átadás módjáról

16. Miután a definitórium fent említett határozata megszületett, ennek a gyűlésnek
első ülésén főtitkarendő Soós Pál provinciális atya május 2-án, nem éppen egyenes
szívtől vezérelve, felkereste Forgách János grófot, Miklósnak, aki nem volt jelen, tel-
jes hatalmú megbízottját és megkérte, hogy járjon közben Miklós grófnál, hogy ne
zaklassa tovább a kolostort. Ő pedig (csak később tudódott ki, hogy Miklós grófot ő
bujtogatta, hogy sürgesse az atyjuk követelését) inkább a követelődő mellett szóno-
kolt, s délután átjött a kolostorba s a helyszínen a definitórium beleegyezésének bir-
tokában nagyobb terület átadását követelte. Szóba jött a hely az istállóval és a mühe-
lyekkel, és az udvar is, amellyel az igényelt részt úgy akarta kiterjeszteni, hogy az ő
külső kerítésétől közvetlenül átvágja a kolostor udvarát, így a kolostornak csak egé-
szén kis rész maradt volna. Így:

Különböző tervek

17. 1. A méltóságos Forgách János gróf úr úgy tervezte, hogy az átadandó terület-
ről az istállót és a többi műhelyeket a szénáskert mellé kell helyezni. Ez nem igazán
tetszett az atyáknak, úgy a közlekedés körülményessége, mint az előljáró szemeitől
való távolság és messzeség miatt, valamint a víz és a kút hiánya, és az alamizna szét-
szóródásának veszélye miatt. 2. Az istállót a kertben építsék fel, ahogy a betegház is
épült. Az oromfal mélysége, a félelem, hogy nem elég szilárd, és a kiadások nagysá-
ga azt eredményezték, hogy ez sem tetszett. 3. A felső kertet egészben vagy részben
udvarrá tegyék, ott fúrjanak kutat és készítsék el a többi épületet. A kis utcát, amint
a templom felé fordul, egyenesen kell vezetni a mi sütőházunk udvarán át, a szom-
széd házat szüntessék meg, és annak telkéből egészüljön ki a sütőház udvara. Ez al-
kalommal azonban nem határoztak semmit. Ezen a zajos tanácskozáson részt vettek:
méltóságos Forgách János gróf, Ft. Soós Pál provinciális atya, Ft. Kernhofer György
atya, a provincia atyja, Ft. Krajczinovszki Kapisztrán, a provincia kusztosza, Ft.
Kviczala Adjut, Pizsarczik István, Blahó Vince, Nagy András definitorok és Ft. Ko-
vács Ágoston gvárdián.

18. Ezután július 4-én méltóságos Forgách János gróf, Miklós gróf teljhatalmú megbízottja, hívatta a gvárdián atyát, hogy az udvar vitás részéről tárgyaljanak. Az ismertette vele a tisztelendő definitórium fent lejegyzett döntését, amellyel elégedett volt és a helyszínre érkezve különböző tervek után majdnem megegyeztek az alábbiakban: 1. Hogy 12 ló számára istállót, cselédházat, kovács- és kosárfonó műhelyeket építenek föl boltozva, a nyugati szárnyon, a szennygödörtől kezdve, úgy, ahogy a régi falmaradványok ma is fennállanak. 2. Átadásra kerül az udvar egy része, attól a vonaltól, amely a Forgách gróf házának szárnyától vezet 13 ölnyire, kezdve az istálló külső falától. A másik vonal pedig a gróf udvarának kerítésétől 9 ölnyire. 3. A többi lebontásra kerülő épületet, vagyis a kocsiszínt és a fa tárolására szolgáló fészert, a gróf saját költségén felépíti a felső kertnek az udvar felőli részén. 4. A kolostor szokott bejáratát cellává alakítják, egy másik cellát pedig kapuvá alakítanak át. 5. Az udvar átengedett részét az alsó kerthez csatolandó területtel kárpótolják. Kőművesmestert hívtak tehát, megparancsolva neki, hogy mérje ki az épületek helyét, és készítse el azok tervrajzát. A fent nevezett gróf ugyanis ráállt arra, hogy az építkezést hamarosan el kell kezdeni. 6. Ugyanis azt is elhatározták, hogy a kolostor nem adja át az udvar igényelt részét addig, míg az összes épület kész nem lesz a maga helyén.

Írásban kérik az elrendezést

19. Mindezt János gróf unokatestvére, Miklós elé terjesztette, de ahogy részint abból, ami bekövetkezett, részint abból, amit magánbeszélgetésekből meg lehetett érteni, az nem volt ínyére a kiadások nagysága miatt, amelyet leginkább a felesége, a grófnő halmozott föl. Ennek ellenére Miklós gróf másnap a gvárdiánhoz Kovács Ferenc atyához küldte jogi dolgokban teljhatalmú megbízottját, aki elmondta, hogy a gróf valóban nem akar építkezni, csak jövőre vagy amikor neki kedvezőnek látszik, nem kíván most mást, mint hogy a szerződés pontjait írásban megkapja. Az említett közvetítő azt is elmondta, hogy a beszélgetésük közben feltett kérdésre, hogy mit tegyünk a leomlott kerítéssel, a gróf azt válaszolta: „Építsék maguk újjá.” Így elrendezve az ügyet, másnap mind a két gróf eltávozott.

A leomlott kerítést minden következmény nélkül fölépítik

20. A kolostor előjárói, meggyőződve arról, hogy a grófok eljárásának az indítóoka inkább a kellemetlenkedés, mint a rosszindulat, elhatározták, hogy a kerítésfal romjait, mely ahogy ismert, január hónapban bedőlt, és a Miklós gróffal folytatott vita miatt romjaiban maradt, szilárd anyagból újjáépítik. Így július 13-án eltakarították, és a szilárd alapokhoz kezdtek. Ivánka Imre úr, Miklós ügyvédje meglátva ezt, felkereste főtisztelendő Kósa Benedek gvárdián urat, nem tiltakozott ugyan, csak attól a szándékától kívánta elteríteni, hogy a falat szilárd anyagból építse újjá, és a gróf részéről felajánlotta a készítenő kerítéshez szükséges fát, azonban nem ért el semmit. Ezután a ravasz és békétlen

ember az építkezés felfüggesztését kérte, amíg a gróftól választ kap, de mert nem talált meghallgatásra, a kőművesmestert fenyegette, hogy ne merészelje társait odaküldeni, így néhány napig csak egy dolgozott. Azután azzal fenyegetődött, hogy az alapok szélesebbek, mint a régiek voltak, és szemlét tartott. A gvárdián atya azonban gondoskodott arról, hogy pontosan kimérjék Csonka József mérnök úr jelenlétében, aki nem talált semmi eltérést, talán egy-két kövön kívül, amelyek az alapban kiálltak. Augusztus 8-án fejezték be a kerítésül szolgáló falat, de nem teljesen, mert a rajta fekvő tetőgerendák meghibásodása miatt a tető összedőléssel fenyegetett. Tartógerendákat kellett tehát beilleszteni, mert különben a tető bedőlt volna. Azután úgy ítélték, a biztonságot jobban szolgálja a fal, ahogy mondják a tűzfal. Nagy András atya gvárdiánsága alatt 1775. év május hónapban neki is fogtak egy ilyen fal építésének és az eltartott egész gvárdiánsága alatt, az új tetővel együtt, mely felerészt benyúlt a udvarra.

Sürgetik az átruházási okmány elkészítését

21. A falat tovább építettük, mert előre láttuk a gróf tetteiből, és megértettük szavaiból, hogy nem fog beleegyezni a megegyezés pontjaiba, sőt János gróf, amikor augusztus 3-án sürgette a kiegyezés okmányának elkészítését, beszélgetés közben kifejezte: „Tíz éven belül se építik meg a mi épületeinket.” Miklós gróf pedig, mondják, úgy nyilatkozott, hogy ostoba lenne, ha másoknak építene, különösen, amikor hiányzik az örökös minden reménye. János se titkolta – azt mondják – sőt szemére is hiányta unokatestvérének, hogy elszalasztotta a legjobb alkalmat a követelt telek elfoglalására. Ő maga mindazonáltal augusztus 3-án sürgette az átruházási okmány elkészítését, mi viszont az ügy felfüggesztését, amiatt, hogy az udvar kapuja előrehozassék az új udvarral való nagyobb forgalom miatt. Helyszínre jött tehát Kovács György, a kolostor apostoli szindikusa, Kovács Ferenc úr, Miklós gróf teljhatalmú megbízottja és ugyanannak ügyvédje, Ivánka Imre és megegyeztek, miszerint egy öltre el lehet mozdítani az utca felé.

És hogyan?

22. Továbbá elhatározták, hogy az építendő épületekről, a hozzájuk tartozó udvarról stb. pontos írás készüljön, mégpedig két példányban, hogy mindkét fél aláírhasssa. Hasonlóképpen elkészítették az egymásnak átadandó okmányokat, melynek pontjait János gróf átadta Kósa Benedek gvárdián atyának. De miért sürgették ily sok munkával a szerződést, mikor szinte biztosnak látszott, hogy Miklós gróf nem fog vele egyetérteni? Bizonyára János gróf remélte, hogy az ő örökösei fogják egykor örökölni, vagy pedig azért, hogy ne lássa Miklós gróf, hogy annyi éven át nem tett semmit és e követelés érdekében tett munkája hiábavaló volt. Így legalább az átruházási okmány elkészítését sürgette, az építkezés folytatását pedig egy szóval se akadályozta, sőt miután az egész falat, ahogy kissé korábban említettük, nem kis kiadások árán felfalazták, Miklós gróf ezt jóváhagyta, miután megtudta tőlem, aki ezt írom, és Ft. Kósa Benedek atyától. Ezután a gvárdián, Nagy András akkori defintorral, és ebben

az ügyben megbízottal együtt elkészítette az átruházási okmányt, és még aznap elküldték ennek egyik példányát János grófnak, a másodikat Miklós grófnak, a harmadikat pedig a kolostorban őrzik, s a következőképpen hangzik:

A lemondólevél fogalmazványa

Másolat

Lemondólevél fogalmazványa Szent Ferenc Atyánk Kisebb Testvéreinek reformált rendje szécsényi konventje udvarának egy részéről, a szalvatoriánus rendtartomány általános szindikusa, Balassa Pál gróf úr által összeírt feltételek, a tisztelendő definitórium határozata, az ezektől jóváhagyott egyezés szerint, méltóságos gróf urak, Forgách János (tit.), mint méltóságos Miklós gróf úr teljhatalmú megbízottja (tit.), a provincia részéről pedig a már említett kolostor kiküldött atyái jelenlétében elvégezték és lezárták 1772. július 4-én.

Ami idáig történt

23. Mi, alulírottak tudomására hozzuk minden állapotú, rangú és méltóságú uraknak, mindazoknak, akiket illet, hogy miután méltóságos gimesi gróf Forgách József a kolostorunkkal szomszédos udvara kicsinysége miatt már 1743-ban jegyzékben igényt formált a mi, szintén elég szűk udvarunk egy részére, hogy sajátját megnagyobbítsa, az ügyet folytatták, úgy a provincia, mint a Szentszék előtt. A provincia ugyanis kész volt arra, hogy a telekért máshol kártalanítsák az épületekkel együtt, és azután átengedje az udvar kívánt részét, tekintettel arra, amint hallottuk, hogy a Szentszék hozzájárulását adta volna. Azonban a szerződés elfogadásával az ügy nem jutott el a végrehajtásig, a fentebb említett méltóságos úr meghalt.

Hogyan került ez a hely a kolostorhoz?

24. Mivel pedig a megboldogult méltóságos Forgách Zsigmond gróf úr törvényes utóda, méltóságos Forgách Miklós gróf úr (tit.) megismételte ugyanezt a követelést, tehát hogy az ő rezidenciális kastélya udvarát meg kell nagyobbitani, amiben nem akadályozta az, hogy ezt a helyet a hozzátartozó udvarral együtt, minden idegen jogcímtől megtisztítva, használjuk. Éspedig: 1. A kolostort 1432-ben Frank, Dalmácia bánja adományozta tartozékaival együtt, mint földesúr a konventuális atyáknak. 2. Miután a hely elhagyottá lett, a konventuális atyák elhagyták, Országh Mihály gróf, az akkori földesúr, nekünk adományozta. Az ő kérésére II. Piusz pápa a Rómában, 1466. január 2-án kelt *Piis fidelium votis* bullával bennünket itt megerősített. 3. Buda eleste után, mégpedig 1544 körül, a barbárok minket is elűztek innen. 1610-ben Forgách Zsigmond, az ország nádora, mint földesúr visszatérési joggal bevezetett bennünket régi jogainkba. 4. Miután 1662-ben a törökök újból felégették a kolostort, a templom szentélyét mecsetté, a templom hajóját pedig istállóvá tették, megint száműzetésben éltünk. Miután a törököt végre másodszor is kiűzte a kereszténység

1684-ben, és visszatérési jogon megerősítettek bennünket, és régi helyünket visszafoglaltuk, a kolostor épületét a legbökezűbb, főmagasságú főpap Széchényi György érsek, a nagyméltóságú Koháry István gróf úr és a tekintetes Misleniczky György segítségével [kijavítottuk]. Miután ily módon a kolostor használatunkban volt, természetesen feltételezhetjük, hogy udvarát is mindig birtokoltuk, és abban az első letelepedéstől számítva 110 éven át zavartalanul megmaradtunk, a jogfolytonosságot figyelembe véve pedig 306 évig.

Milyen átengedés történt először

25. Semmi akadályja tehát 5-ször, hogy a jó emlékü VI. Károly megerősített bennünket itt 1719-ben, szeptember 30-án, és a különböző fájdalmas bajok elviseléséért, amit a török iga alatt a lelkek szolgálatában bátran és kitaróan elszenvedtünk, különleges pártfogásába vett Öfölsége. Sőt, 6-szor ugyanezt boldogan uralkodó császári úrmönk, Mária Terézia, Magyarország apostoli királynője, a helyet és a személyeket illetően 1767-ben kegyesen megerősítette. Így csupán a kolostornak az imént említett méltóságos Forgách Miklós gróffal szembeni tiszteletétől vezetve engedte meg a méltóságos gróf úr, a provincia általános szindikusa, akinek hatáskörébe tartozik a Szentszék jogainak védelme, az istállók, a cselédház, a műhelyek a raktárak és az udvar egy részének átengedését, de csak a következő, szigorúan megtartandó észrevételekkel, úgymint: „1. Jóllehet ...” [IV. fejezet, 11. pont].

Másodszer

26. Mivel azonban az istállók, a velük egy vonalban lévő cselédház, a műhelyek a raktárak átengedésével, az észrevételek 1. pontja szerint, mely alapján kiterjedése ugyanannyi legyen ölben, nem tettek volna eleget mindenben az annyiszor megnevezett méltóságos gróf úr követelésének, aki ha meg is kapja azt a részt, az udvar négyzetét nem tudta volna saját szándéka szerint igazságosan az utca felé levezetni, ezért a méltóságos Forgách János gróf úr közvetítése révén a provincia 1772. május 10-én, itt Szécsényben tartott időközi kongregációján, a teljes definitórium óvatos atyái, hogy ne adjanak ürügyet az összeütközésre a méltóságos gróf úrnak, a következő határozatot hozták és adták a provincia titkársága által. „A definitórium elé terjesztették ...” [IV. fejezet, 14. pont].

Milyen feltételekkel harmadszor

27. Miközben tehát a méltóságos Miklós gróf úr és a nagyméltóságú méltóságos János gróf úr részére a mi udvarunk átengedési ügyét tárgyalták, az imént említett meghagyásokkal és záradékokkal, és ezekkel a formaságokkal, a helyszínre jött mindkét fél, ahol összegyűltek az imént említett János gróf úr és a tisztelendő definitórium atyái: a provinciális atya, Ft. Soós Pál, a provincia kusztosza, Ft. Krajcsinovszky

Kapisztrán atya, és négy definitor, Kvaczila Adjut, Blahó Vince, Nagy András és Piszarczik István atya. Akkor az öméltósága által odahozott matematikus felállította a háromszöget: először a mi istállónk sarkától érintve a méltóságos Miklós gróf területét, nyugatra fordult, úgy hogy a háromszög középső pontja a mi udvarunk közepére esett. A két vonal közül pedig az egyik kelet felé fordulva a méltóságos gróf úr kerítésével esett egybe, az úttal a kút felé. A másik a méltóságos gróf úr területével nyugat felé, a mi istállónk sarkával egyezett. Ámde a méltóságos gróf úr jogos udvara négyszögének kimérése meghiúsult, és az udvar nekünk maradt maradék része ugyanúgy a kiszögelésekkel, aránytalanná vált. Mégis megegyeztünk abban, hogy a méltóságos gróf úr lakóháza sarkától a nyugati szárnytól 13 ölnyire egyenes vonalban a mi udvarunk telkébe behatol, szélességben pedig 9 ölnyire. A méltóságos gróf úr kerítésének homlokzatát háromszögben az utca felé fordulva követné, de csak akkor, ha a méltóságos általános szindikusz úr teljhatalmánál fogva a jóváhagyást erre megadja.

A kolostor kárainak költsége

28. Azáltal, hogy megtörtént az udvarunk nagyobb részének önkéntes átengedése a méltóságos gróf úr javára, nekünk szerfelett keskeny rész maradt, a maradék. Az istállót, ugyanígy a cselédházat, a műhelyt, a fészereket, a kosárfonót a raktárral együtt, valamint a kocsiszínt és a tűzifatárolót pótolni kellett. Nem adódott más mód, mint hogy a kolostor előtt az utca felé elterülő, nekünk szükséges kertből alakítsák majd ki a kolostornak szükséges udvart s a többi szükségest. Másrészt ennyi szükséges épület és a kert elvesztésének kárát, valamint az épületek újbóli és új helyen való felépítésének ekkora kiadásait, melyek a jogos megegyezés folytán felmerültek, mindezek terhét a kolostor nem viselheti és nem is kell viselnie, pedig mi, miként korábban is, úgy később is ragaszkodtunk szerény kis épületeinkhez.

Az alábbi feltételekkel

Így a tisztelendő definitórium közös döntésével mindenben egyetértve, de a provinciánk méltóságos általános szindikuszának záradéka mellett, a tisztelendő definitórium az udvar említett átengedésébe beleegyezett, hosszúságban 13 ölet, szélességben pedig a méltóságos gróf úr udvara felé 9 ölet, azzal a feltétellel, hogy külön éberséggel, sértetlenül őrizték meg a következő kikötéseket, melyeket az általános szindikusz kapcsolt hozzá. Éspedig:

A lebontandók és építendőek azonosak legyenek

29. Először. Hogy az új és a lebontásra kerülő istálló egyforma legyen, 12 ló számára, hossza 8 öl, szélessége 2 és fél. Azután a cselédház hossza 3 és fél öl, szélessége 2 és fél öl, majd a kovácműhely hossza 3 és fél öl, szélességben 2 és fél öl, azután a kosárfonó, hossza 3 öl, szélessége ugyancsak 2 és fél öl. Mindezt építse fel a méltóságos gróf úr a kolostor számára az udvar megmaradt részén, saját költségén,

saját anyagából és saját munkásaival éspedig a kiegyezés erejénél fogva a méltóságos János gróf úr, mint teljhatalmú megbízott révén, mindezt beboltoztatja a mi és méltóságos szomszédságunk tűzvész elleni biztonsága végett. S addig a meglevőből semmit el nem foglal, se le nem bont, míg az, amit fel kell építeni, nem áll készen.

A csatorna megmaradjon

30. Másodszor, hogy a csatorna, mely a kolostor új istállója alatt van, maradjon meg továbbra is sértetlenül a kolostor szolgálatára.

A raktárok máshová helyeztessenek

31. Harmadszor. Hasonlóképpen, amikor a kocsiszín és a tűzifatároló lebontásra kerül, a méltóságos gróf úr köteles lesz a keleti oldalon, a kolostor előtti kertet saját költségére udvarrá alakítani és azon öt kocsi részére kocsiszínt, máshol pedig zsinde-lyes tűzifatárolót emeltetni.

Az új udvar a régivel összeköttessék

32. Negyedszer. Mivel pedig az udvar nekünk megmaradt részének egybe kellett folynia az újjal, a vízfordás miatt a hízóknak és a fahordás miatt a konyhára, meg az ideérkező vendégek lovai, kocsisai miatt, akik már nem férnek el a megmaradt udvar régi keskeny részén, ezenfelül nem tudják megítatni állataikat, hacsak nem a kolostor kapuján keresztül vezetnék azokat a kútra, ezért a méltóságos gróf úr kegyesked-
jék nagylelkűen ahhoz hozzájárulni, hogy saját költségén az új udvaron egy új kutat ását, vagy hogy ne ellenezze, hogy a mi udvarunk nagykapuját előlről hátra vigyék a közlekedőig, az átjáróig, egészen a kolostor előtt fekvő kert kerítéséig és a fordulóig az udvarra az utca felől a telken keresztül, mely valamikor a miénk volt és az udvarnak előbbi kerítéséhez csatlakozik, abban a távolságban, ahol most van a méltóságos gróf úr korábbi udvarának kerítése. A kolostor kis kapuja ugyanis nem maradhat ott, ahol most van, a sekrestye melletti utolsó cellát kellene kapuvá alakítani. Így az utca felüli homlokzat különböző szögletekkel megtörve, csinosabbá válna.

Az elveendő telek a kert bővítésével kárpótoltassék

33. [Ötödször.] Kártalanításként az udvar átengedett területéért átadandók: a előkert-
ért, melyet így szükségszerűen elveszítünk, nemkülönben az értékes és jövőben hasz-
nos gyümölcsfákért, melyeket ki kell vágni, mert a leendő udvaron akadályok lenné-
nek, a megnevezett gróf úr azt az üres vagy pusztaság területet adja, mely a tisztelendő
kolostor lenti kertje mellett fekszik, vagyis szomszédos (különben a kolostor a jövőben
még a kerti dolgokban se tudná magát ellátni) és ezt nem ölel matematikai arányában
számítva, hanem mértanban, mivelhogy az átengedett udvar egy öle, vagy a már meg-
lévő és felszámolásra kerülő, sőt udvarrá alakítandó kert nekünk sokkal értékesebb, al-
kalmasabb és hasznosabb, mint háromszor, négyszer annyi máshol, a lenti mocsaras te-

lekből, amit kertnek akarnak nekünk adni, amelyben ha mások jogai merülnének föl, annak törvényes rendezése a méltóságos gróf úrnak és utódainak feladata marad.

Tűzfal építessék

34. Hatodszor. Végül a tűzveszély elhárítása végett a méltóságos gróf úr tartozik gondoskodni, hogy a saját és a tisztelendő kolostor épületei közé fal, köznyelven *Feuermauer* épüljön, legkevesebb két öltre a tetőtől, és ez abban az esetben is érvényes, ha az átadott területre bármikor épületet emelnek és a kolostort megközelítenék.

Semmilyen nyílás ne legyen a kolostorra

35. Hetedszer. A méltóságos gróf úr bármely épületéből, legyen az bármilyen, belülről, a mi udvarunk felé semmiféle ablakot ne nyissanak, nyílást a kolostorra semmiféle okból nem törhetnek.

Mindezeket a pontokat a méltóságos János gróf úr, mint teljhatalmú megbízott már a kiegyezés alkalmával jóváhagyta. A régi udvar összekapcsolása az újjal azonban eldöntetlen maradt, csakúgy, mint az új udvarnak és a mi alsó kertünkkel összekötendő földnek a területe. Továbbá a megegyezés nem határozta meg egyértelműen, hogy mindkét részről milyen írásos okmánnyal kell azt megerősíteni. A további hasznosabb elrendezést tárgyalásokkal kell eligazítani, mert az udvar nekünk maradt része csak úgy csatolható hozzá a kolostor előtti kertből kialakítandó új udvarhoz, hogy annak során a következő nehézségek és szolgalmak nagy és örök kellemetlenségei és következményei fakadnak: 1. Ahogy már mondtuk, új kutat kell majd fúrni, amely természetesen mély és költséges lesz. 2. A bejárat erre az udvarra másképp nem lehetséges, csak az utcáról. 3. A tűzfát arról az udvarról, messziről, az utcáról és a kapun keresztül kellene behordani, amely különösen télen igen alkalmatlan, mint ahogy a takarmányt a hízók számára ugyanazon az úton kihordani. S a vendégek kocsijai, lovai, cselédei számára sincs más út, mint az utcáról a kolostor kis kapuján keresztül, és számos más, előre nem látható terhes következmény is elkerülhető lenne az udvar összekapcsolása és a kolostor kapujának áthelyezése révén (ahogy a 4. pontban érintettük). Hogy ezt elkerüljük, nem is áll más eszköz rendelkezésünkre.

Ezek azok, amelyeket eddig a megegyezésbe részben bevettek, részben pedig bevételre kiszemeltek, amelyekhez ha a méltóságos gróf úr is hozzájárult volna, mi kiadtuk volna a szabályos lemondást, de legalázatosabban kérjük, hogy a méltóságos gróf úr által írott szerződéssel és kötelezvényvel adjon szavatosságot az ügyről, különben a nagyméltóságú általános szindikus úr is visszatart minket a teljes lemondásról, stb. stb. Kelt Szécsényben, 1772. július és augusztus hónapokban.

Fr. Nagy András, a provincia aktuális definitora, a főtisztelendő provinciális atya megbízottja

Fr. Kósa Benedek, exdefinitor, helyi gvárdián, a főtisztelendő provinciális atya megbízottja

36. Ezt a megerősítésre váró megegyezési formulát augusztus végén vagy szeptember elején megküldték mindkét bizottságnak, de Miklós gróf kevésbé barátságosan válaszolt. Csalárd módon szemrehányást tett, hogy nagybirtok után vágyunk, de a pontok elfogadásáról vagy visszautasításáról, esetleg módosításáról semmit nem szólva, János gróf elé utalta azokat, aki pedig ezután nem tett semmit egyáltalán ebben az ügyben. Ebből következik, hogy Miklós gróf elállt a követelésétől, és sem a kolostor, sem a provincia nem köteles az általa tett engedménynek eleget tenni, hiszen a mi részünkről nem tettünk semmit, mivel a kiegyezés nem lett hitelesítve és végrehajtva. Így amennyiben a jövőben a követelést felújítanák, a kolostor majd jogosan ellenállhat, vagy legalábbis követelheti az azon idő óta tett kiadásokat, mint felmerülő károkat, melyek biztosan nem következtek volna be, ha a követelő fél a cserét, ahogy megígérte, úgy megtartja.

Az új fal építésének költségei

37. Ezután ezeket a kiadásokat hasznos biztonság okából legalább alkalmilag így mellékesen feljegyezni, lelkiismeretesen, nem nagyobbítva azokat. Először is a ledölt fal felhúzására a mészen és más anyagokon és azok fuvardíján felül a kőműveseknek és segéd munkásoknak járt 34 rénes forint 72 dénár. Azután a tűzfal és a tető felemelésére, a zsindelelyre 64 forint. Zsindelelyszögre és bádogra 36 forint egy dénár, mészt 73, tégláért, kőért 80 forint, ácsnak 42 forint 5 dénár, kőműveseknek és segéd munkásoknak 83 forint és 96 dénár. Mindkét pallér élelmezése együtt 13 héten keresztül legalább 8 forint. Ezenkívül még fel kell becsülni a gerendákat, léceket s ezeknek, valamint a téglának, a kőnek, a mésznek fuvardíját, és a zsindelelyét Szakolcáról. Az ily módon összeszámolt kiadások megközelítik, ha nem is múlják felül az 500 rénes forintot, amelyet a kolostornak nem kellett volna kiadni, ha a megegyezés akkor megvalósul. Ehhez lett hozzászámítva a filagória és a betegház teteje, ezekre ugyanis tízezer zsindelelyt különítettek el a visszamaradt háromezerrel együtt. A filagóriát a molnárok emelték, az ácsok munkáját a betegház befedésére se számítottuk be.

2. szakasz

A szécsényi konvent kertjéről

A felső kert

38. A kolostornak a keleti szárnya mellett és előtte van egy kicsi kertje, lehet úgy 14 öl széles, hosszában pedig a kolostor falától 24 és 3 láb. A kolostor rendes kapujánál kezdődik ugyanis és kiterjed a szentély szélső fala mellett 9 öltre és 4 és fél lábra. Itt valamikor sokkal szűkebb volt, de 1735-ben méltóságos Forgách János gróf ke-

gyesen megengedte, hogy kiszélesítsék. Akkor kerítették be deszkával Gulyás Gergely gvárdián atya szorgoskodása révén, fákkal pedig Ft. Motsko Brúnó hitszónok atya munkája és igyekezete révén ültették be.

Átalakítják

39. A kert valamikor más alakú volt. A régi falkerítés ugyanis annyira görbe és kanyargós volt, hogy az egész rálátást a kapura eltakarta. Így amikor 1774-ben, május 9-én elkezdték fallal körülkeríteni, a falat egyenesen vezették, levágva a terület bizonyos részét. A kapu előtt nem volt szélesebb két ölnél, a saroknál, vagyis a kerítés végén nagyjából másfél öl volt, középen pedig, ahol a kerítés kidudorodik, több mint 4 öl. Így sokkal szebb lett a kolostor látképe. A kapu egyben a meglévő udvarra is nyílik. A levágott területtel három hatalmas fa is elveszett, tehát szükségszerűen kivágták őket. Eközben alig valamit vagy nagyon keveset veszítettünk el a kertből, amikor ugyanis délre fordulva a kerítés kiegyenesítésével hozzájött a sütőház valami területecskeje, mert a deszkakerítés igen görbe volt, a fal a sütőház felső sarkától egyenesen vezetett az utcán át, melyre a templommal szembeni sarkon majdnem két ölnyire kinyúlt. És így a kapu előtti terület elvesztéséért majdnem teljesen kártalanítottak bennünket.

Egyenes falat húznak

40. Bármilyen kicsi is volt az elfoglalt terület, úgy látszik, nem más területhez tartozott, mint a régi cinteremhez vagy a sütőházhoz. Hogy azonban megelőzzön minden alkalmat a nézeteltérésre, Ft. Kósa Benedek gvárdián atya felkereste a méltóságos grófnőt, gróf Forgách Zsigmond özvegyét és ezúton előadta, hogy a kerítést nem lehet egyenesen vezetni, kivéve, ha valamicskét az útra kiterjed. Hogy az ne legyen jelentékeny, a kertből is, ahol fonott kerítés volt, valamit át lehetne engedni. Kérte tehát, hogy azt ne ellenezze, mert így se a földesúr, se a közjó semmiféle kárt nem szenvedne. Beleegyezett a jó grófnő, és így a kerítés minden ellenkezés nélkül felépült. Nem hiányoztak azonban a két Forgách uradalom tisztviselői, akik figyelték a fal felhúzását. Azt állították, hogy ezt az uraságok nehezen fogják elviselni, de mikor megismerték az úrnő engedélyét, elhallgattak. Így tehát békében fejezték be a kerítés építését 1774. július hónap első napjaiban.

Másik kert a városon kívül

41. Mivel ez a kert kezdetben igen keskeny volt, már 1693-ban kérték atyáink a boldog emlékü Koháry Istvánt, a szécsényi uradalom akkori zálogosát, hogy adjon az erősségen kívül bizonyos területet, de közel a szécsényi kolostorhoz, kerti művelésre. Mivel azonban nem volt tulajdonos, megtagadta, hogy azt örökre odaadja és lemondjon az uradalom jogáról; azonban odaadta haszonélvezetre, utódainak hozzájárulásáig. Erről térítvényt is kért, amit az akkori gvárdián, mint jogos követelést meg is adott a szindikusz aláírásával, mely a következőképpen hangzott:

Az uradalom hozzájárulásával

42. Én, Szalkay Krizosztom atya, Szent Ferenc Kisebb Rendjéből, jelenleg a szécsényi rezidencia elöljárója, elismerem ezen írás által, *hogy méltóságos gróf Koháry István uram öngyagsága ezen szécsényi rezidenciához az mely kerthelyet a szécsényi határban adott, nem lévén Szécsénynek öngyagsága örökös földes Ura, örököképpen nem adta, hanem oly okon, hogy azon kert helyett úgy birhassuk, az mint más itt lakosok birják az öngyagsága adománya mellett magok kerthelyeket. Melyről adtam ezen recognitiót, rezidenciának pecsetjével megerősítvén.* Szécsény, 1693. május. 23. napja. Ugyanaz, mint fent, sk.

Elöttem, Ficsor György szindikus, konfráter előtt, sk.

A kertet 1732-ben adtuk vissza.

Az alsó kert megszerzése

43. Ezt a kertet a testvérek közel 30 éven át művelték, azonban mivel a távolság miatt túl terhesnek tartották, Ft. Bede József alázatosan kérte Forgách János gróf urat 1725-ben, hogy méltóztasson kegyesen átengedni azt az üres telket, mely a kolostor alatt terül el a lejtőn egész az uraság kertjéig, mely a szomszéd völgyben fekszik, s az kegyesen beleegyezett, miután komolyan megvizsgálta, hogy a halandók számára az a terület sem nem hasznosítható, sem nem hasznos, s megengedte, hogy elfoglaljuk a kolostor istállójának a sarkától, mely az uraság rezidenciájára néz, egész addig a helyig, ahol a völgy a dombra emelkedik. Borics Gábor atya hamarosan keskeny sövényvel bekerítette és először öt év múltával, vagyis 1730-ban kezdték művelni Harai Dániel atya gvárdiánsága alatt.

Kijavítatik

44. Sok munkával és nem kevés költséggel jött létre ez a kert, nyolc esztendő kellett ráfordítani, míg úgy-ahogy rendbe hoztuk, vagyis a felső részről a földet le kellett húzni, az igen mély árkokat feltölteni, a halmokat lehordani. Azután két falat kellett felhúzni a föld megtámasztására, visszatartására, különben természetesen lassan leomlana. Ezeknél a falaknál két elegyengetett sétaút van, kényelmes és kellemes, kanyarokkal telítüzdelt sétány, különösen nyáron, a zöldellő és lombos gyümölcsfákkal, melyeket leginkább Motsko Brunó hitszónok ültetett nagy szorgalommal azon domb oldalában, melyen a kolostor, sőt maga az erősség is fekszik.

Két lépcső vezet le

Innen a kényelmes lejutás végett lépcsőt kellett készíteni, melyből kettő van. Az egyik kőből, ezt 1737-ben és a következő évben rakták, elég meredek, a nagy mélység miatt három megosztásban. A másik fából készült, délnek, a falnál, mely elsősorban a kertet keríti be és majdnem egyenesen a forrásig nyúlik, melyet a lakosság is használ. A fal 1736-ban készült.

45. Míg egyengettük a kertet, több bővizű forrás fakadt, melyek két halastavacskába gyültek össze. Az egyik ott volt, ahol a kert területe kezdődik, úgy a betegház táján, ahol tulajdonképpen egy rönkből kivájt vízmedence volt, mely a vizet befogadta és kibocsátotta. A másik kissé nagyobb volt, az új filagóriában levő forrás mellett közvetlenül, vagyis ahogy a földdel körülrakták, a felülete a testvérek összejövetelére és üdülésére szolgáló hegyecske alatt volt. Ezenkívül abban az időben a külső kertet, melyet a Koháry család nagylelkűségéből élveztünk, és amely a Szenei család háza mellett feküdt, a földesúrnak, gróf Forgách Jánosnak visszaadtuk, vagyis 1732-ben. Mivel azonban nemcsak a szimmetria számít, hanem a klauzúra is, legfőképpen a noviciátus miatt, nehogy ezeknek a fiatal testvéreknek szabad kilátásuk legyen, sem hogy kívülről bárki bármit is megfigyelhessen, 1734-ben és a következő évben a noviciátus ablakai elé kissé magasabb falat emeltünk, amelynek ajtaja az alsó kertbe nyílt.

A refektórium ablakai alatti kertecske

46. Ezen a kerítésen belül, a betegszobától délre, egészen a régi falak romjainak vonaláig és a noviciátus faláig van a harmadik, két részre osztott, szőlővel körülkerített kertecske, amelynek petrezselyem és sárgarépa termesztése a rendeltetése. Néhány gyümölcsfa sem hiányzik.

Szénáskert

Ezt a területet töltötték fel a refektórium és betegház aljából kikerülő földdel, amit méltóságos Forgách János engedélyével és nem kis munkával kihordtunk az erősség közeli árkába, annyira, hogy az árok megtelt és sima lett, a maga idején alkalmas arra, hogy szénáskert legyen, aminek használatát kegyesen megadta méltóságos Cziráky Margit grófnő, a fent említett gróf özvegye, ahogy mondják 1737-ben, a teljhatalmú megbízottja, nemzeti Prónai Pál által. A kertet 1745-ben tartósabban körülkerítették, tehát deszkával, zsindelettel, legfőképp Lipacher Károly fáradtsága és főtisztelendő Noszdrovczki Kapisztrán atya gondossága révén. Szentsimonyi Ambrus atya gvárdiánsága alatt 1767-ben elkezdték az északi oldalt fallal bekeríteni, kezdve az erőd meglévő, ősi kerítésétől és folytatva a nyugati oldalon, szemben a város forrásával a hegy lejtőjén egészen, míg nem csatlakozik a régebbi kerítéshez, ahol az a lépcső kanyarodik, mely a falhoz támaszkodik. Közben pedig a falnak ez a része, mely a lejtőn vezet, már nem a szénáskertet kerítette be, hanem a fákkal beültetett kis területet, ahogy a térkép világosabban mutatja eddig leírt fekvését és arányait, és bővebben leírja, szemünk elé állítva, hogy jobban megértsük.

Forgách Miklós a kerthez új részt enged

47. És jóllehet annyi gondot, fáradozást fektettek be elődeink, hogy a kert elkészüljön, részben a testvérek vallásos elfoglaltsága, részben pedig kerti vetemények-

kel való ellátásunk céljából, az mégis szűk és alkalmatlan volt. Ezért, miután 1773-ban észleltük, hogy a méltóságos gróf Forgách Miklós úr felhagyott az udvar követelesével, sőt barátságosnak mutatkozott a testvérekkel szemben, tisztelendő Kósa Benedek gvárdián atya, élve az alkalommal, kérvényezni kezdte az imént említett grófnál, hogy az alsó kert megnagyobbítására kegyeskedjék átengedni a kertünk mellett fekvő kis földdarabot, amely az uradalomnak amúgy is kevésbé jövedelmező, mivel nagyon gödrös. És íme, az, aki azelőtt az udvar egy részét el akarta venni, anélkül, hogy arról a törekvéséről említést tett volna, kedvesen beleegyezett, és július 22-én megígérte, hogy a gazdatisztjeivel elvégezteti a kimérést.

Fölmérik

48. Tehát ugyanazon hónap 26-án, 1773-ban, az előbb említett méltóságos gróf úr ügyvédje, nemzetes Ivánka Imre ügyvéd úr, Ft. Kósa Benedek gvárdián, Ft. Nagy András aktuális definator, és Ft. Vidamon Sándor atyák jelenlétében gondoskodott, hogy a kőművesmester és társai mérjék ki és válasszák le a kolostornak eső részt. Tehát a nyugati oldalon, szemben a kolostor istállójával 17 és fél öltre húzták meg a vonalat, a déli oldalon, a források oldalán görbe vonal vezet, vagyis a lejtő a fal sarkától, vagy a kertünk falától ismét 16 és fél öltre, szélességben pedig mintegy négyszögben 48 és fél ölnyire terjedt. A vonal a sarkon a gróf káposztásából levágott körülbelül 3 ölet. Továbbá szemben, a városi forrás felől a kert fallal volt kerítve, hogy a vizet merítők kíváncsiskodását elhárítsa, azonban a fal nem egyenesen vezetett, hanem a kolostor felé fordulva, görbén körülbelül 4 ölnyire, ezt a részt le kellett bontani a nagyobb arányosság megteremtése végett, ahogy le is bontották.

Kiadja az adománylevelet

49. Hogy ez az adományozás jövőben is szilárd és törvény szerinti legyen, az ismételt említett méltóságos gróf az adományozást levéllel hitelesítette és kiadta, melyet április 15-én az említett Ivánka Imre a kolostorba hozott, és azt a tisztelendő gvárdián atya ebéd alatt a kézbesítő jelenlétében felolvastatta, előrebocsátva el nem múló háláját. A következőképpen hangzik:

Tartalma

50. Alulírott, az itt levő okmány erejénél fogva mindenki vel tudatom, akit bármiképpen érint és illet az ügy, illetőleg most vagy a jövőben bármely módon érinthet vagy illethet, hogy a különleges figyelemből, mellyel az összes szerzetesek, de különösképpen a Szent Ferenc Rendjének magyarországi, az Üdvözítőről nevezett provinciája iránt viseltetem, kibővítem az ősi családom védelme alatt Istennek szolgáló északra tekintő szécsényi tisztelendő kolostort a Csurgónak nevezett forrással és a szomszéd kert kifolyó medencéjével, hogy ezáltal javuljon a konyhai zöldségekkel való, eddig elég szűkös ellátásuk. Ezért az én káposztásomból, amely

az említett kert mellett fekszik szélességében keletről 16 és fél, nyugatról 17, északról pedig a közben található két fűzfától az említett forrás felé függőlegesen vezető vonal mentén 48 és fél ölet négyyszög alakban, azzal a feltétellel, hogy előre jelzett szükség esetén káplánt állítanak még délelőtt 11 óra után is, hogy az misét mondjon és celebráljon értem és családom tagjaiért (semmiképpen nem az említett kolostor szándékára), a megtörtént módon a kolostornak és a benne élőknek, illetve a fent említett Szalvatoriánus Rendtartomány atyáinak adományozom, örökre és visszavonhatatlanul. Az adományozás nagyobb szilárdsága miatt, ezt az okmányt aláírással és pecsétemmel kiadom az annyiszor említett kolostornak szécsényi váramban, 1773. március 22-én.

P. H.

Gróf Forgách Miklós sk.

Ft. Kósa Benedek kérésére

51. Régóta dolgoztak elődeink, hogy e kis földet megszerezzék, nem tudtak azonban semmit sem elérni. Egyedül Kósa Benedek gvárdián, aktuális definitor atya, a Szűz Máriáról nevezett provincia generális exvizitátora volt a szerencse azon gyermeke, aki ki tudta eszközölni, így a fent nevezett gróf után neki is örök hálával tartozik ez a kolostor. Azon felül az ő szorgalmából ugyanazon évben, 1773. április 27-én elkezdtük a kertet bekeríteni az északi oldalon, az újonnan szerzett telken, ahol a felső csatorna kibocsátja a vizet. Előbb felfelé vezették a falat, s hegyre haladva, szemben az istállóval, mert a kerítés régi volt, majdnem omladék. Emlékül pedig az említett gvárdián helyezte az első követ az új alapba. Másodikként tisztelendő Nagy András definitor, harmadikként Koródi János vikárius atya. Jelen volt még a nemzeti Kovács György apostoli szindikusz, aki a Szentszék tekintélyével birtokba vette a telket. Az öröm jeleként, miközben ittunk az adományozó méltóságos gróf egészségére (délután volt, uzsonna idején, három óra után), elsütöttek három mozsarat. Továbbá annak jeléül, hogy hol kezdődik az új alap, a falba behelyeztünk egy „P. B. K.” fölirattal megjelölt követ, a kérelmező, P. Kósa Benedek nevének háromtagú kezdőbetűjével. Fölötte egy másik fölirat a folyó évet (1773.) hordozza. Ezeknek a köveknek a szélső része az új alapot jelöli meg, maguk pedig a régiben belül vannak.

Bekerítik az alsó kertet

52. Ehhez a kerítéshez a kemény követ az alapzatba a dolányi kőbányából a környékbeli falvak hordták össze jótékonyságból, feljebb pedig, ahogy látszik, téglából van, amiből 26 000 darabot a méltóságos és nagyméltóságú Haller Sámuel tábornok fizetett ki, aki Gyöngyösön lakott, de Szécsényben is volt birtoka, s megengedte, hogy téglaegetőjében szabadon kiégethessük a szükséges téglát. A kerítést augusztus 23-án fejezték be, és 26-án lebontották a régi fakerítést.

A halastó kitisztítása

Utána a halastó kitakarításán dolgoztak, mely az újabban szerzett területhez tartozik és köznyelven Koháry-félének neveznek a kegyesen elhunyt Koháry István valamikori tekintélye miatt. Már november 6-ig lerakták a földalatti csatornát a víznek majdnem fenékgig való leengedésére, ezt téglával fedték be, hogyha valami oknál fogva eltömődik, egynéhány téglá kiemelése helyén könnyen ki lehessen takarítani.

Melegágyak

Ugyanabban az időben készült a melegág a kertész használatára, az északi oldalon, az új telken, ahol a víz a medencéből kifolyik a melegágyak között. Meg kell azonban jegyezni, hogy azokban, amelyek az istálló felé fekszenek, feltört egy víz vagy forrás, ennek azután tölgyfadesztkával lefödve lefolyó készült magában a melegágban, hogy így elfolyjon a víz a alsó csatorna mellett, mely a halastóból vezet le a vizet.

Csatornákat készítenek

53. Azután a beálló tél szigora akadályozta a fa beszerzését a csatornákhöz, melyek a vizet a halastóba bevezetik és elvezetik. A legtöbb munkát Ft. Modrovsky Farkas atya, külső hitszónok, Ság, Endrefalva stb. környékének megbízott lelkésze végezte, akit a környék népe igen szeretett, és nem is tagadott meg tőle semmit, a lehetőleg kivéve, és ő sem tagadta meg a buzgó lelki szolgálatot, a nyájas, példás, jámbor társalgást. Gondoskodott tehát, hogy óriási fatörzseket és rönköket szállítsanak be, amelyekből csatornákat és vályúkat avagy vízvezetéket készítettek Habel Antal és Ferenc testvérek, szécsényi lakosok és született ácsok, akiknek ügyessége minden dicséretet megérdemel. A tél folyamán előkészítették munkájukat, és március elején elkezdték összerakni a csatornákat, hogy azok felfogják a filagórián belül és kívül eredő források vizét.

Nagy rönkökből

Március 7-re elhelyezték azt a nagy rönköt is, melyben a kertből folyt le a víz a melegágynak belül. Ez a kivájt rönk az alsó csatorna felett feküdt, melyen át a vizet csak akkor engedték ki, ha a halastavat ki akarták üríteni, vagy ha csak a vízszintet kellett csökkenteni. A csatorna árkanak oldalaira szilárd tölgyfadesztkák kerültek, hogyha véletlenül az alsó kanális vagy a melegágban levő eldugulna, vagy bármi más történne, az említett oldaldesztkák kiemelése által, könnyen hozzáférhető legyen.

Feltöltik a halastavat

Az így elkészített csatornákon március 11-én késő este bebocsátották a vizet a halastóba, és 16-án éjjel megtelt, úgyhogy a víz túlcserült. Hoztak néhány halat is az Ipolyból és betelepítették.

54. Ez a halastó hosszában a felszínen 7 öl volt, szélességben 5. A közepén egy kis domb maradt, körülültetve égerfákkal a teknősök részére. Ezenfelül a vizet keresztben is el lehetett vezetni, és a kapu alatt a káposztás felé kiengedni. Hasonlóképpen szinte az egész vizet ki lehetett engedni a medencéből az alsó csatornán át. Ha ugyanis a kerek rudat (köznyelven: pap), mely a víz beáramlását szabályozta, helyére tesszük, és kihúzzuk a csatorna bejáratából a földugaszt, kevés munkával – a halakat máshova áthelyezve – ki lehet a halastavat tisztítani.

A kertet kiegyengetik

55. Március 14-e után elkezdték átalakítani a kertet, szorgalmasan dolgoztak az egyengetésen és javításon, puszpángok, facsemeték beültetésén, úgy, hogy május hónapban minden várakozáson felül megfelelő arcot öltött és reményt nyújtott a zöldségfélék jövőbeni termesztésére. De közben a régi medencék megteltek, és a forrást, amelyik tartós és a nyilvánosnál nagyobb volt, a halastó csatornáiba terelték, a kisebbeket és főntebbieket pedig a kijavított csatornákon keresztül leengedték saját esésükkel a hegy lábához, ahol a fal közelében becsatlakoztak a kanálisba, mely az istállóból és a szennygödörből érkezik. Itt, a hegy lábánál vezető csatornák mellett alkalmasosság van a letelepedésre vagy leheveredésre, amelyet pázsitból kezdtek kialakítani. Kívánatos lenne, ha ezt folytatnák végig, mert nemcsak megköti a földet, de dísz is a kertnek.

Megújítják

56. Dicséretre méltó volt Ft. Kósa Benedek atyának ez a szorgalma, nagyra is kell tartanunk, de a nagy lejtő miatt kertnek alkalmas teret nem tudott létrehozni. Megfigyelték, hogy a gyakoribb és nagyobb esők nem kevés kárt okoznak, részben mert lemossák a földet és a növényeket, részben pedig mert a piszkot, a sarat és a homokot a halastóba mossák. Ráadásul a teknősbékák sem szaporodtak, a víz elmosta a szárukra hagyott dombocskát. Gondoskodtunk tehát arról, hogy a nem megfelelő eszközök helyett könnyebb és célszerűbb módszert találjunk ki. Az látszott célszerűnek, hogy a kert fölosztását feltöltések (köznyelven *scarp*) által kell elérnünk. Mivel azonban a földből is sokat és messziről kellett volna odaszállítani, elhatározták, hogy a halastavat megnagyobbítják és kitisztítják. Az innen, meg a teknősök várából kiemelt földdel 1775-re megemeltük a kert felső részét, sőt a lejtőt is úgy-ahogy kiegyengettük, a gondosabb elsímítást a későbbi időkre hagyva. Ez a feltöltés egyenesen a régi kerítés vonalán haladt, innen azután a kert nagyobbítása kezdődött el. A feltöltés magassága nem volt mindenütt egyenlő, ezt a hely nem engedte meg, mert a kis terület a forrásokkal szomszédos kertajtónál jelentősen mélyebben van, mint az északi kerítés felső része, ami pedig túl van a 2 ölon.

A halastó megnagyobbítása

57. A halastavat három öllel megnagyobbították, középen kemény fával kettéosztották és hídként keresztbetettek egy hatalmas gerendát. Ez a kettéosztás elválasztotta a ragadozó halakat, mint csukát és harcsát, a többtől, nehogy azok az utódokat felfalják. Megfigyelték ugyanis, hogy a ponty ikrát rakott, de máshonnan is, az Ipolyból és a környékbeli mocsarokból is lehetett beszerezni kis halakat utánpótlásra.

Filagóriát emelnek

Ezenkívül akkor emelték az új filagóriát, amely hosszában három öles volt, szélességben kettő. Deszkából készült, egy kis forrás fölé, mely a fő forrás vizét fogadja, és ezen felül még két kisebb forrás van odaterelve, az egyik a kölépcsők közeléből, a másik a filagória déli oldaláról. A testvérek pihenésére készített kis épület innen nyerte nevét: A Három Forrásnál.

A kapukat megnagyobbítják

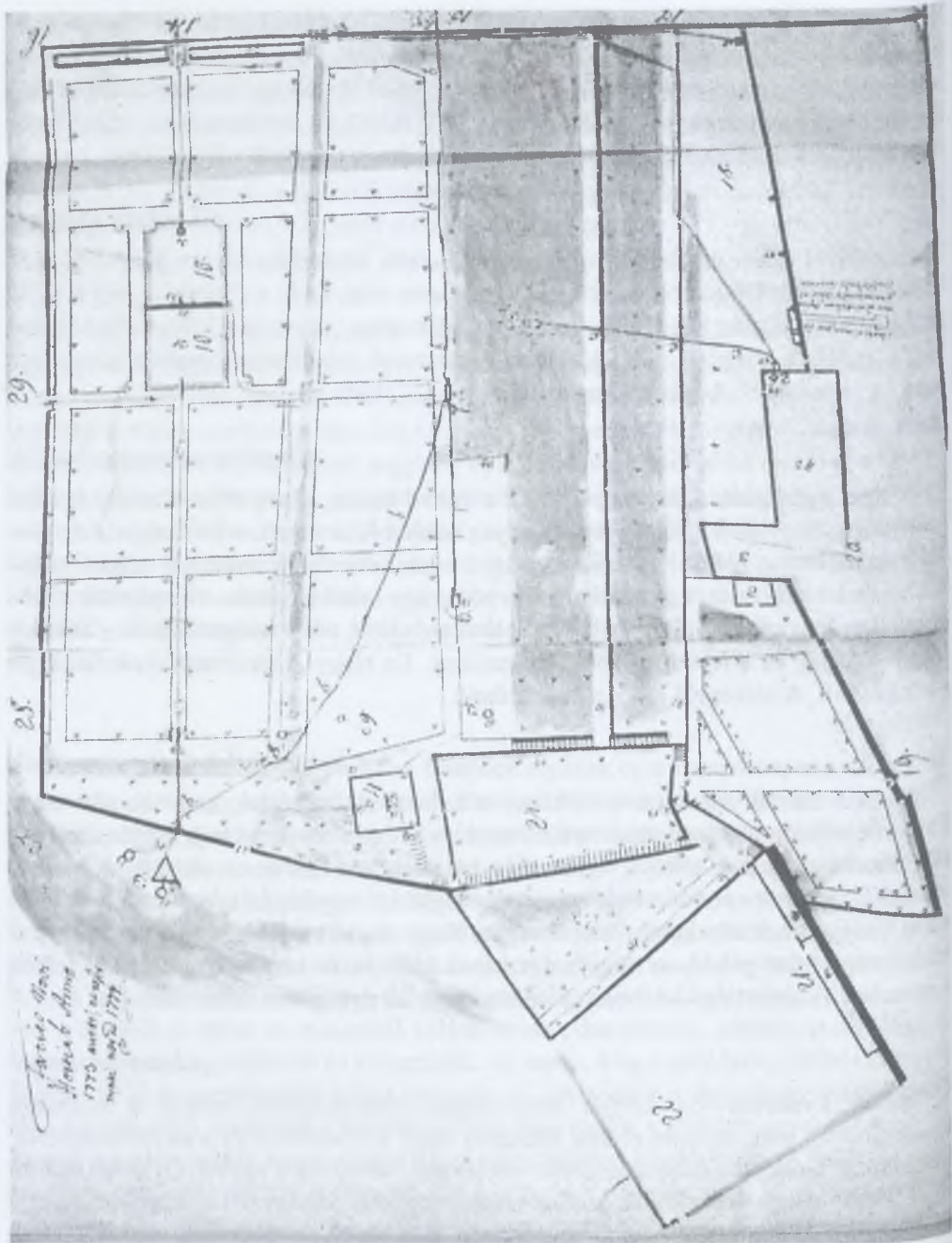
Ezután befalazták a nagykaput, amit a városi forrás, köznyelven Curgó építése idejére meghagytak a szükséges építőanyag odahordása végett, mert kocsival másfelől megközelítése nehéz lett volna és a lejtő miatt ritkán esett kár nélkül. A kisebb kapu megmaradt, a nyugati oldalon pedig egy másikat újonnan készítettek a trágya behordása céljából. Sőt a filagória előtti terecskét, mely nyugat felé néz, földdel kiegyengették és a lejáratra lépcsők készültek. Ez Nagy András atya gvárdiánsága alatt készült. A térképről jobban áttekinthető.

A halastó kifolyását megjavítják

58. NB. Bármilyen sokat is költöttek a halastó elkészítésére, nem maradt volna fenn az előjárók gondoskodása nélkül, mert a víz földalatti járást vájt magának az alsó csatornáig, és azon elfolyt. Nem csoda, hiszen a föld elől nem volt szilárd, hanem hordalék, ami könnyen kimosódott a rossz téglákkal együtt, és így a kanálisba csúszott. Hogy ennek alkalmasan elejét vegye, Nagy András gvárdián atya eltávolítva a téglát, ölon felül gondosan tölgyfa deszkával fedte le, és kettős falat húzatott lefelé keresztbe, valamint egy közbeeső ülepítőt, hogy az agyagtörmeléket felfogja.

A kvadrum kertje

59. A kvadrum kis kertjét sem szabad elhanyagolni, amely a kolostor kvadrumában van, sövényvel van felosztva négy kis területre és virágtermesztésre használják. Gondját a magiszter atyák viselik a novíciusokkal együtt. Gyakran cseréli az arcát, ahogy művelőinek jobban tetszik, sőt már néhány fát is nevelnek. Legújabbán, 1770-ben Nagy András atya gondossága révén sövényvel és rozmaringgal lett kirakva. Három év alatt annyira elburjánzott, hogy ilyen méretű és szépségű töveket (az ölet felülmúlták) ezen a vidéken ritkán lehetett látni. Noszdrowszky

A szécsényi kolostor új kertjének térképe a historia domusban

Kapisztrán gvárdiánsága alatt 1743-ban kőcsatornát kapott, amely a kolostor kapuja előtti tér alatt vezette ki az esővizet.

Miért van a kert kövel kerítve?

60. Ne ítélje el azonban senki a testvéreket és ne csipkelődjön a szegénységünkkel, hogy akkora területet akartak szilárd fallal bekeríteni! Elsősorban azért van így, mert a fakerítés nem sokáig tart és szinte minden harmadik ötéves időszakban fel kell újítani. Azután az erdők már nagyobb részt tilosak, deszka és oszlop nehezen és drágán szerezhető be. A fal viszont mintegy örökké tart, és a járulékos munka sem kerül annyiba, sőt még akkor se, ha mindent pénzért kellene beszerezni, mert a kegyúr megfizeti a követ és a téglát, a jötevők pedig, a hívek közül, a fuvart szokták adni ingyen, Isten nevében. Mindnyájukat áldja az Isten. Ámen.

3. szakasz

A sütőházról

A sütőház régisége

61. Az Üdvözítőről nevezett rendtartomány kolostoraihoz rendszerint tartozik egy sütőház is, a kerítésen kívül, ahol a kenyeret szokták sütni, valamint a nadrágokat és más lenből készült ruhákat tisztítani. Hogy ilyen ház a régi szécsényi kolostorhoz is tartozott, feltételezték elődeink, amikor 1732-ben az érseki konzisztóriumnak tett felterjesztésükben így beszéltek: „A legkevésbé sem elképzelhető, hogy a kolostornak a sütőházat a méltóságos Pálffy Katalin grófnő adományozta volna, ámbár éltető provinciánk bőkezű pártfogójának mutatkozott, akinek emléke adományaiban él. A sütőházat azonban, amelyet már 160 éve használunk és birtokolunk, nem adhatta nekünk. Akárhogy is van azonban, az bizonyos, hogy a boldog emlékű úrnő egy bizonyos, a templom közelében lévő házat adott a kolostornak, ahogy azt a következő eredetiben meglevő okmány bizonyítja, mely így hangzik:

Pálffy Katalin adománya

62. *Mi, erdődy gróf Pálffy Kata, az tekintetes és nagyságos néhai ghymesi gróf Forgách Zsigmondnak, Magyarország palatinusának meghagyott özvegye adjuk minden rendbeli embereknek, az kiknek illik értésére, hogy mi Szécsényben, az franciscánus barátok templomok ellenében mindjárt Szabó Istvántól maradtott egy házért saját pénzünket hatvan magyar foréntot tettünk le, mely megnevezett házat mi az ott levő barátoknak conferáltunk és adtunk jure perennali ily conditióval, hogy az klastrom számára legyen, és a pátereknél levő tanuló deákoknak oskolaházok legyen, mely házat soha se az mi maradékink, se egyéb akarmely rendbeli emberek is semmi*

úton, sub anathemate, azaz átok alatt el ne vehessenek, avagy idegenéthessenek az megnevezett klastromtól. Melynek nagyobb erősségekre és bizonyágára adtuk ez jelenvaló levelünket, kezünk írása és pecsétünk alatt. Kelt tovarnoki udvarházunkban, 1625. év február hó 10. napján.

Pállfy Kata sk. Forgách Ádám sk. P. H.

Szilárd anyagokból felújítják

63. Továbbá kérdéses, hogy az ezzel az adományozással juttatott ház azonos-e, legalább a telket illetően, azzal, melyet ma a kolostor sütőházként használ? Bár ehhez jóstehetség kellene, mégis úgy látszik, hogy ugyanaz, mert ugyanarról a telekről választottak le egyrészt az iskolaépületre, amit azután annak idején elveszítettünk, amikor felhagytunk a plébánia vezetésével. Mivel pedig a régi, illetve az azután épült másik sütőházat közeli összeomlás fenyegette, 1751-ben újat emeltek kőből, és cseréppel fedték be. Az építkezést március 9-én kezdték, és szeptember 3-án fejezték be. A kőműves mesternek, Strenczer Jánosnak, 240 rénes forintot és 10 pozsonyi mérő búzát adtak.

Gróf Forgách József tiltakozik ellene

Ez az épület nem volt a méltóságos Forgách József gróf úrnak kedvére, mert már egyrészt dühös volt a kolostorra, részben a követelt udvar egy részének átengedése körül felmerülő nehézségek miatt, másrészt a temető egy részének elfoglalásából elszenvedett kudarca miatt, ahogy a III. fejezet 3. szakaszában láttuk. Minden módszerrel próbálkozott, nem szalasztott el egyetlen alkalmat sem, hogy ne ártsen a testvéreknek. Így ugyanazon évben, 1751. szeptember 6-án a Nógrád megyei közgyűlésen tiltakozást adott be az egész Forgách család nevében a sütőház építése ellen, mintha az az uraság telkén történt volna. Hogy vajon az építkezés megkezdése előtt, vagy aközben nyújtotta-e be a tiltakozást, nem jegyezték föl.

Vizsgálat a telek ügyében

64. Azonban a kolostor elöljárói is mindent megtettek a maguk részéről. Ugyanazon alkalommal, amikor a temetőről folyt a vizsgálat, ahhoz a sütőház telkének kérdését is hozzátartolták, ahogy az az oratóriumban, VIII. szám alatt nyilvántartott oklevélben a következőképpen hangzik:

S mivel a tisztelendő szécsényi ferences atyákat a sütőház birtoklásában háborgatják, mi alulírottak ugyanazon kényszerítő hatású legkegyesebb megbízatásunk alapján, egyazon ülésen, egyidőben a következő vizsgálatot végeztük el. A panasztevők, az előbb említett tisztelendő ferences atyák, a panaszos fél részéről, az ügyben a következő kérdőívet terjesztették be:

1. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, mióta Nógrad vármegyében lévő Szécsény városába a pogány ellenséget kiűzték, és ezen várost megszállottak, és P. Franciscánus Atyák is bejöttek Szécsényben, volt-e atyaságoknak sütőházok?
2. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy azon az helyen, amelyen most vagyon, amióta emlékezik, azelőtt is mindenkor volt a pátereknek sütőházok?
3. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy azon funduson, építettett az új sütőház, amelyen a régi volt?
4. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy amely funduson és helyen vagyon mind a régi, mind az újonnan épült sütőház, azon helyt és fundust emberek emlékezetitül fogvást, amint be volt kerítve, békességesen és minden háborgatas nélkül birták a Pater Franciscánusok?
5. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy még midőn méltóságos Koháry familia birta is Szécsény városát, az említett sütőház azon a helyen és funduson volt?
6. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy a méltóságos Koháry familia valaha háborgatta volna a pátereket a fundus iránt, amelyen volt a sütőházok?
7. Tudja-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy miótatul fogva Szécsény városát boldog emlékezető méltóságos gróf Forgách János kiváltotta, önagsága sem háborgatta azon sütőház fundusa iránt az atyákat, hanem mindenkor békességes birtokában voltak?
8. Jelen volt-e a tanú, midőn tavaly a P. Franciscánusok itten Szécsényben az épüendő új sütőháznak külső fundamentomit méregették, a zsinórt kihúzták a kőművesek, és látta-e, hogy a régi sütőháznak kerítésin ki nem mentek azon épülettel, és hogy azon alkalmatossággal kivágott régi kerítés sövényének földszínen maradt karósarkain belől tétetett az új sütőháznak fundamentoma, és hogy a méltóságos uraság fundusából semmi el nem vétetődött azon új sütőház épületeivel.

A tanúk vallomásai

65. Ezen kérdéssorozat jogi kivizsgálására tehát a következő tanúk lettek beidézve:
 1. tanú tehát Nagy-Szabó György, szabados, szécsényi lakos, 70 éves, eskü alatt vallotta, hogy ahogy visszajöttek a tisztelendő ferences atyák Szécsény városába, mindig volt sütőházuk. Hasonlóképpen a 2-ra vallotta, hogy mindig ott, és nem máshol állt a tisztelendő ferences atyák sütőháza. A 3-ra vallotta, hogy nem máshol, hanem a régi sütőház területén épült fel az új sütőház. A 4-re azt vallotta, hogy a régi sütőház határain belül, amely emberemlékezet óta és emlékezet előtti időben mindig a tisztelendő ferences atyákhoz tartozott és a legnagyobb békében és nyugalomban birtokolták, építették fel az új sütőházat. Az 5-re azt vallotta, hogy amíg a boldog emlékü Koháry István birtokolta a szécsényi uradalmat, a sütőház ott és nem más helyen volt és létezett. A 6-ra elmondta, hogy sem az említett méltóságos úr, sem a Koháry gróf urak részéről az ellenszenvnek vagy zaklatásnak még csak az árnyéka sem merült föl a sütőház vonatkozásában. A 7-re vallotta, hogy a megboldogult mélt-

tóságos Forgách János gróf, miután mint örökös megkapta Szécsényt, nem mutatott soha semmi panaszt, mégkevésbé bármilyen nyílt ellenszenvet. A 8-ra ugyanúgy vallott a megesketett tanú, hogy amikor az új sütőház alapjait rakták le, a többi esküdttel együtt ott volt, és az alapot szűkebbre és szorosabbra szabták, mint ahogy a sövény volt, és a régi sütőház feltöltése kiállt, és így az uradalom a legkisebben sem károsult.

2-dik tanú, Bogácsi István, az esküt letette, mind a nyolc pontra igennel válaszolt, kikérdezve, 70 éves, szécsényi lakos.

3-dik tanú, Simon Judit, Szécsényben született, 70 éves, az esküt letette, vallomást tett minden kérdésben, mint az előző, igenlően.

4-dik tanú, Tót Judit, született Szécsényben, az esküt letette, vallomást tett, 55 éves, mindegyikre és külön-külön igenlően.

5-dik tanú, Ambrus Borbála, született Szécsényben, 55 éves, az esküt letette, vallomást tett, ugyanazt mint a többi, és ugyanúgy, mint a többi.

6-dik tanú, Béres Illés, szécsényi, 90 éves, az esküt letette és kikérdezve mindenről, ugyancsak igenlően.

7-dik, Patai Borbála, szécsényi, 59 éves, az esküt letette, kivallatva mindenre, mind az előzők.

8-dik tanú, Olasz Mihály, nemes, szécsényi lakos, 70 éves, az esküt letette, vallomását megtette, ugyanazt mondta el, amit az előzőek.

9-dik tanú, Szabados Bálint, körülbelül 100 éves, ugyanazt és ugyanúgy mondta el, mint az előző tanúk.

10-dik tanú, Balogh Mihály, nemes, 77 éves, az esküt letette, kivallatva, mindenben ugyanúgy, igenlően.

11-dik tanú, Kovács János, az esküt letette, szécsényi lakos, 62 éves, mindenről igenlően vallott

12-dik tanú, Szamko János, szécsényi lakos, 62 éves, az esküt letette, kivallatva mindenről és külön-külön, igenlően.

13-dik tanú Virág János, Szécsény város esküdtje, 55 éves, igenlően, mint a többi, és aki az új sütőház alapjainak kimérésénél jelen volt, hogy az égen és földön tudva legyen a tisztelendő atyák becsületessége, hogy a sajátjukat védték, másét nem áhítozták.

14-dik és 15-dik Streviczter János kőműves mester és pallérja, Schmitt József, 50 és 40 éves, az esküt letették, és kikérdezve vallották, hogy egyikük se lépte át a telek határát, sőt a jogos telekből a közepén egy lábnyit vagy annál többet elengedtek.

A vizsgálók neve

66. Miután kivettük a tanúk vallomását, jelenlétünkben aláírással és pecséttel megerősítve kiadtuk 1752. április 28-án, mint fent.

Nyárai Ferenc karancskeszi plébános és tekintetes Nógrád vármegye főesperese sk.
Frivaldszky János drégelypalánki plébános, tekintetes Hont vármegyéből sk.

Aláírással tanúsítom, hogy ez a másolat az eredetivel össze van vetve és azzal megegyezik. Pozsony, 1752. május 8-án. P. H.

Kunicz József s. k., a szent császári és királyi felség tanácsosa, a Nagyméltóságú Királyi Helytartótanács regisztrátora, a királyi levéltár és pecsét őr.

67. Ezután nem is olvasunk semmi eseményt a sütőházról, sőt háborítatlanul megmaradt a kolostor használatában egészen az 1775. évig. A felső kerttel szemben fekszik, ahogy a szentély áll, de 17 lábnyi kis utca választja el őket egymástól. A sütőház telke hosszában, vagyis északtól déli irányban 9 öl, szélességben pedig, vagyis keletről nyugatra 12 és 4 láb.

4. szakasz

A posztókészítő műhelyről és a kallóról

68. Az előjáróknak a szent regula adta gondja, hogy a testvérek ruházatáról gondoskodjanak. Itt, a szécsényi házban, ez arra indította őket, hogy mivel a helyet alkalmasnak találták, posztókészítőt hozzanak létre. Így még abban az 1738. évben, Temesvárról áthozva a szerszámokat, fel is állították. A régi refektóriumot szánták, és alakították át erre a célra, miután a refektóriumot a konyhával együtt a nyugati szárnyra helyezték át. A kalló ellenben nagyobb gondot okozott, amelyen csak jótévők, a nemes matróna Baranyi Zsófia könnyített, amikor a rárósmúlyadi pataknál megfelelő helyet adott, ahogy itt következik:

A kalló adománylevele

69. *Alábbirt vallom e levelemnek rendiben és adom tudára mindenkinek, akinek illik, hogy én, megemlékezvén bűnös lelkemnek és édes eleim, véreim, s maradékim lelkeiknek idvösségekrül, csak valamivel azzal is kívánván Teremtő Istenünket engesztelni amennyire ő szent felségének kegyelmébül való erőm engedte, ezen nemes magyar hazában levő édes Idvözítőnk provinciájának Istent szüntelen imádó Seraphikus Sz. Ferenc szerzetes testvéreinek a szécsényi klastromjokban lévő posztó mivesekhez szükségképpen kívántató kallónak való helyt adtam és engedtem itt, rárósmúlyadi határomban, mely vagyon nemes Nógrád vármegyében a Stregári patak folyásán, ugyan a magam lisztes malma mellett, oly okkal és móddal, hogy ezen adásomat és ajándékomat soha se magam, se maradékim vagy atyámfiai semminemű kigondolható szín vagy fortély alatt meg ne másolhassam és másolhassák, hanem a megirt szent szerzet azon kallóval, úgymint saját szükségére építettel szabadon és békével éljen örökkén. Kirül adtam ezen kezem írásával és pecsétemmel megerősített leveletem. Rárósmúlyad, 1742. év június hó 28. napján.*

Árva Baranyi Zsófia, Géczy Gábor, Török András meg maradott árvája sk. P. H.

A provincia évente 12 misét ajánl föl

70. A Szalvatoriánus anyaprovincia se akart hálátlannak bizonyulni, ezért hálája jeléül 12 szentmise végzését ajánlotta fel az előbb említett patróna kegyes szándékára, amíg a kolostor az említett kalló használatában marad, ahogy kitűnik a következő okmányból:

Alább megírt Seraphicus Sz. Ferenc atyánk Salvatoriana provinciájának provinciálisa méltó tekintetbe vevén nemes Baranyai Zsófia asszonynak, néhai boldog emlékezetű Géczy Gábor és Török András tekintetes urak megmaradott özvegyének provinciánkhoz mutatott jócselekedetét, mellyel Istennek szent szeretetére tekintve megengedte őkegyelme, hogy tulajdon jószágában, úgymint rárosmúlyadi határban, a szécsényi klostromban levő posztócsinálóhoz szükséges kalló építessék oly móddal, hogy azt következő minden időben csendessen és békével bírassa a megnevezett szécsényi klostrom. Ezen istenes adományát alázatos köszönettel vevén, hogy én is egész provinciával a felül emlegetett nagy patronánkhoz hálaadó szívvel lennék, s egyzersmind valamely lelki ajándékokkal megjutalmaznám, úgy rendeltem és végeztem a definitóriumnak pátereivel együtt, hogy ezen esztendőben elkezdven a következőkben is minden esztendőnek folyásában a szécsényi klostromban levő szerzetes páterek tartozzanak 12 azaz tizenkét szentmisét szolgálni a felül nevezet patronánknak szándékára, úgy felét az élőkért, felét pedig a megholt atyjafiaiért, mindaddig, ameddig azon kalló fennállván, hasznos birtokában lészen a szécsényi klostromnak. Melynek nagyobb bizonyágára adtam ezen levelet a provincia pecsétivel és saját kezem írásával megerősítvén a kassai konventben, 1742. augusztus hó 20-án.

Fr. Pataki Gellért provinciális sk. P. H.

Azonban fölszámolják

71. Az egymásnak nyújtott jótetteket azonban nem sokáig élvezték, mivelhogy a jó posztókészítő testvérek, bármely okból, különböző volt ugyanis a vélekedők ítélete, mintha szándékosan tették volna, nem tudtak megfelelő posztót készíteni ezen a helyen. Hibás volt úgy a vastagsága, mint a színe, ezért 1749-ben felszámolták a posztókészítő üzemet. A még használható dolgokat pedig, az anyagot és a felszerelést Hradistyére vitték át. Mivel azonban ez az egyetlen hradistyei posztókészítő üzem nem volt elegendő, hogy az egész szalvatoriánus anyaprovincia testvéreit ellássa ruhával, a gondot a hiány pótlására a balassagyarmati posztókészítők vették magukra Ft. Kernhofer György provinciális atyától. 1770-ben a következő szerződést kötötték:

A gyarmati posztókészítőket fogadják föl

72. *Mi, alább megírt T. N. Nógrád vámegyében levő Balassagyarmat nevű mezővárosban lakos posztómíves céhes mesteremberek, ez levelünknek rendiben tudtára adván mindeneknek, az kiknek illik, hogy mi a Sz. Salvatoriana provinciabeli T. P. Franciscánusok ruházatjára kívántató habituális és tunicális posztó csináltatása*

iránt, nemes és vitézlő Kovács György urunkkal, úgymint szécsényi t. konvent apostoli syndikusával eltökélt szabas akaratunkból céhestül együtt megegyeztünk ilyenképpen, amint következik. Jelesül pedig:

Évente 100 posztó készítendő

73. Elsőben. Ami nemű habituális feketébb egy darab posztót próbára és mutatónak csináltunk, mivel az igen vékonynak ugyanazért habituálisnak is alkalmatlannak tapasztaltatott lenni, annál tehát kétszer vastagabb és feketébb színű száz és egy darab, id est 101 garasia²¹ vagyis habituális posztót, kinek hosszúsága legalább 20 rőfnyi, szélessége pedig hetedfél fertály; tunicális posztó pedig első fekete, azon mutatóra csinált posztó szerint mind színére, mind vastagságára nézve hetvenöt darabot, kinek hosszúsága legalább 22 rőf, szélessége pedig hét fertályos lészen, jó gyapjából helyesen megcsinálni, és azon számú kétrendbeli posztót esztendőnként fogyatkozás nélkül kiállítani céhestül magunkat kötelezzük.

74. Másodszor. Keményen kötelezzük arra is magunkat, hogy a megírt posztóbul arra alkalmas időben annyi darabot fogunk elkészíteni és kiállítani, hogy esztendőnek elfolyása alatt semmi abból hátra ne maradjon, mely végre most folyó esztendőbeli pünkösöd havának első napjátul fogva, első terminusul következő Sz. Mihály havának első napját, attól fogva pedig utána következő Pünkösöd havának első napját második terminusul választjuk. Eszerént azért esztendőül esztendőre fog számlaltatni a terminus mindaddig, valameddig mind a szent szerzetnek, mind pedig nekünk nem tetszene, tehát három esztendővel előbb tartozunk magukat a szent szerzetnek megjelenteni. Annak okaért:

Az ár meghatározása

75. Harmadszor. Abbéli posztónak ára iránt emlétett syndicus urunkkal megalkudtunk eképpen, hogy e felyül irt mód szerént való habituális jó és helyes posztónak minden rőfe a fl. 1. den. 40. Tuniculáris hasonlókeppen jó, helyes posztónak rőfe a fl. 1. den. 20. fog számlaltatni, ugyanazért valamikor, és mennyi posztót kiállítandunk, annak ára is hátramaradás nélkül fog fűzetődni, hozzáadván, hogy ha a posztóbul valamely darab sz. szerzetnek nem fog tetszeni, aztat visszavenni toties quoties magunkat ajánljuk és kötelezzük. Azonban:

76. Negyedszer. A depositorium lészen Gyöngyösön, ahova magunk fogjuk akár kétszer, akár többször esztendő által bevitetni azon 101 darab habituális és 75 darab tunicális posztót. Ezen posztóbul mindazonáltal amennyi darab szécsényi, füleki, lévai és váci conventeknek szükséges lészen, aztat mitőlünk Gyarmatrúl magoknak tartoznak elvinni. Mely dolognak állandóságára, s erősebb megmaradasára nézve adtuk egész céhünk akarattjából megmásíthatatlanul ezen kötéslevelünket nevünk alája

²¹ A karasia sávolykötésű kártolt, kallózott gyapjuszövet. Vö. Endrei Walter, Patyolat és posztó, B., 1989. 227-228.

írással és céhünk pecsétjével megerősítvén. Szécsényben 1760. év május 1. napján.

Ezen feljebb írt contractust pedig in omnibus punctis et clausulis alább irattak helyben hagyjuk, és avégre subscribáljuk eszerént, amint következik.

A főtisztelendő provinciális atya jóváhagyásából, én, mint a szécsényi házszindikusa aláírom Kovács György sk.

P. H.

Barany György *Zechmeister*

Kudlik Ádám *Vormeister*

Uhrync Simon *Vormeister*

Sarlay Ádám *Vormeister*

Kutsera János *Vormeister*

Jelen vagyok én magam és helyettesem:

Hajnóczy Dániel mester sk.

Kellner János helyettes mester

P. H.

De nem marad fenn

77. Ezúttal se vezetett azonban sikerre a provincia előjáróinak gondja és igyekezte, hogy a testvéreket kellő módon ellássák ruhával, mert a gyarmati céh különböző iparosokból állt, nem mindenki volt egyformán jártas a mesterségben, a szegénysége miatt se tudta mindenki az ő adagját elkészíteni, az előjárók sem voltak megelégedve a posztóval, és így három év múltával felmondták a szerződést, ezért 1772-ben Ft. Soós Pál provinciálissága alatt a váci kolostorban egy új posztókészítő üzem kezdett működni, aminek a felállítására a tisztelendő Bühi Vince exdefinitor atya fáradozása révén ezer rénes forintot fizettek ki a provincia kasszájából azzal a feltétellel, hogy annak idején a szegényebb kolostorok, a szlavóniaiak is, részletekben ingyen kapnak posztót. A többi kiadást a magyarországi jobban álló kolostorok szolgáltatták, ahogy a szécsényi kolostor is 350 forinttal járult hozzá. Ötvenet vissza nem térítésre, a többit a maga idején posztóban való visszafizetésre. És már látjuk, hogy Isten segítségével jó posztó készül.

78. Végül is, volt-e kolostornak valami haszna a posztókészítésből? Egy biztos, hogy sok kellemetlenséget, zaklatást, meg az evők és ivők által elfogyasztottakat kellett viselniük, azonban rábukkantam, a következő, a provinciális által kárptólásul adott fizetési meghagyására:

Alulírott figyelembe véve a szécsényi kolostorban a posztókészítőben dolgozó testvérek ellátását és ugyanígy a tisztelendő Nozdrowszky Kapisztrán gvárdián gondját és fáradozását a levelem erejénél fogva hozzájárulok és megengedem, hogy a gvárdián ezeknek a testvéreknek a ruházatára az imént említett posztókészítőktől felvehet fizetési kötelezettség nélkül 3 rőf habitusra való és két, tunikára való posztót. Kiadtam a váci kolostorunkban 1743. november 20-án.

Fr. Pataki Gellért provinciális

5. szakasz

A rétekről

A réthasználat szükségessége

79. Úgy találom a feljegyzésekben, hogy a szécsényi kolostor sok éve három rétet használt, helyesebben úgy értem, hogy ma is használja, mert a lótartás szükség hozta gyakorlata megerősödött, azok fenntartására pedig szénára van szükség, ami ezen a vidéken nehezen szerezhető be. A lótartás szükségét indokolta: a tűzifa behordása, az alamizsna beszállítása távolabbi helyekről, a prokurátor atyák kiszállása kettő-három mérföldre, hogy az alamizsnát begyűjtsék, a malomba és oda-ide megteendő fuvarok, valamint az előljáróknak vagy más szerzeteseknek a ház javára történő kiszállása. Jóllehet ennek a kolostornak az eltartása a környékbeli szegény néptől származik, ami a fuvarozást illeti, aligha tudnának mást teljesíteni, mint a bor rendszeres beszállítását. Azonban gyakran szükségeltetik tűzifa, azután búza is, amely nincs mindig kéznél, továbbá sok nehézséget okoz a kolostornak az élelem, a víz, és a széna beszerzése. Ezért a kolostor előljárói hosszú tapasztalat után hasznosabbnak ítélték a lótartást. De építkezés alatt és bizonyos körülmények között is, nagyobb kár nélkül alig nélkülözhetők, így majdnem az egész királyságban az a szokás terjedt el, hogy a kisebb testvérek lovakat tartanak.

Helye

80. Így van egy rét Szécsény területén, szemben a Káprás hegygel, vagyis erdővel az Ipoly felé, majdnem ott, ahol a Káprás alatt levő kocsuiút lejtőjén kezdődnek a rétek, mégpedig az út felőli oldalon nagyobb fűzfákkal van szegélyezve, a többi oldalról pedig különféle bozóttal és fűcskával van a többi réttől elkülönítve. A második és a harmadik rét Rimóc területén van. Ezenkívül a kolostor jegyzőkönyvében említés történik két rétről, az egyik Ludány, a másik Lóc területén, ma azonban a testvéreknek nincs semmi tudomásuk róluk.

Pálffy Katalin rétet ad

81. A szécsényi rétet a feljegyzések szerint a boldogemlékü Pálffy Katalin grófnő, Forgách Zsigmond gróf özvegye adományozta 1626-ban, az okmány azonban előljáróink gondatlanságából elveszett. Ennek ellenére előkerült egy fogalmazvány erről a rétheadományozásról, mely a következőképp hangzik:

Mi, erdődi gróff Pálffy Katalin, tekintetes és méltóságos néhai ghymesi gróf Forgách Zsigmondnak, Magyarország palatinusának meghagyott özvegye adjuk minden rendbeli embereknek, az kiknek illik értésére, hogy mi Szécsényben, az franciscánus barátok templomok ellenében mindjárt Szabó Istvántól maradott egy házért, réttel együtt saját

pénzünket, 160 id est százhatvan magyar forintokat tettünk le, mely megnevezett házat, réttel együtt mi az ott levő barátoknak conferáltuk és adtuk jure perennali ily conditioval, hogy a klastrom számára legyen, mely házat réttel együtt soha se a mi maradékink, se egyéb akármely rendbéli emberek is semmi úton (sub anathemate, azaz átok alatt) el ne vehessenek, avagy idegeníthessenek az megnevezett klastromtól. Melynek nagyobb erősségekre és bizonyására adtuk ez jelenvaló levelünket, kezünk írása és pecsétiünk alatt. Kelt tavarnoki udvarházunkban, 1626. év február hó 10. napján.

Pállfy Kata sk.

Forgách Ádám sk. P. H.

De bizonyos dokumentum szerint

82. Vajon ezt a töredéket hiteles eredetiből vették-e valamikor,²² vagy inkább az említett patróna által adományozott rétről meglévő hagyomány miatt, fentebb, a 3. szakaszban leközölt, a kolostor sütőházáról szóló levél mintájára állították össze? Talán nem is alap nélkül kételkedhet bárki. 1. Ugyanis valóban mindkét levél mindenkben megegyezik, kivéve, hogy a második pontban kibővítik a rét említésével és kihagyja az iskolát. 2. Mindkettő ugyanazon hely, hónap, nap keltezéssel adatott ki, ám nem ugyanabban az évben. 3. Az adakozó jötevő nevét más-más formában ismétli, a másodikban ugyanis Katalint ír, amikor pedig az elsőben és hitelesben ő maga a magyar köznyelvi szóhasználat szerint Katának írja a nevét. 4. Biztos adatot találtam, hogy a rétet nem Szabó Istvántól vásárolták, hanem méltóságos Török Zsuzsanna úrnőtől. Az értesülés a következőképpen hangzik:

Az adomány nem a hagyomány szerint volt

83. Nemzetes Szerényi András úr, ami érdemekben igen gazdag konfráterünk, kevés évvel ezelőtt méltóságos Hallerkői báró Haller Sámuel ügyvédje, nagypénteken itt lévén a mi kolostorunkban, mint biztosat mondta el nekünk, azt állítva, hogy írásos okmányok voltak a kezében, melyek azt tartalmazták, miszerint a kolostor réjtjét, amely az erdő felé fordulva fekszik (köznyelven Káprásnak nevezik) a megboldogult méltóságos Pállfy Katalin grófnő, a méltóságos Török Zsuzsanna úrnőtől, akitől Haller báró gyermekei származnak, vásárolta készpénzen, és örök használatra a szécsényi klastromnak adta. Mindez megvan az imént dicsért méltóságos generális levéltárában. Így jegyezte fel ezt Ft. Horváth Imre atya 1770-ben.

Azonban használjuk

Bárhogy is volt, a kolostor használta a rétet emlékezetet meghaladó idő óta, sőt a visszatérési jog kezdetétől, ami 1688-ban történt, használta is, nemcsak szénát illető-

²² Szegedi bejegyzése a lap alján (19. század): „Ez a másolat teljesen interpolált, egybehangzik az 59. oldalon, 62. szám alattival, amint ez nyilvánvaló magából az eredeti okmányból is, melyet szerencsésen megtaláltam. Valószínűleg azért cserélték ki a betoldást, hogy az adományozott iskolát viszszerjje a kolostor. Késő volt azonban az ünnep után énekelni.”

leg, hanem sarjúként is. Azt rendszerint zabra cserélték. Hogy ez a rét ne váljék hasznavetetlené, a következő gondoskodást találok.

84. Pátereink látták, hogy milyen nehézség árán gyűjtik be a vízzel eláztatott szénát a Bélc forrás alatt a réteken, mivel ez a forrás és a Szentlélek patak, különösen csapadékos időjárás esetén, az egész rétet már-már nádassá és mocsárrá teszi, és megsemmisítő vízzel árasztja el, ahogy a tapasztalat mutatja. Ezért október 10-én megidéztek nemzeti Ficsor József urat, a méltóságos Forgách József gróf, valamint Koncz Gábort, a méltóságos Forgách grófok szécsényi tisztartóit, a város előljáróit és a város polgárait a jelzett rétre, hogy hogyan lehetne megelőzni a kolostor és a lakosság árvíz okozta kárát, mely napról-napra fenyegetőbb? Megtárgyalták és egyhangúan határoztak, hogy a réteken nagyobb ekékkel árkot húznak. Ezután október 11-én kora reggel, miután Szécsény lakossága összejött, az ekefogatokat, 24 pár ökröt, három sorba állították. Az első árok a méltóságos Forgách József gróf úr réjtétől készült és folytatólagosan a kolostor és más lakosok réjtétől a meleg völgy, köznyelven *Melegvölgy* alatt, egy gödörhöz, melynek lefolyását az Ipoly folyó fogadja. A második árkot a kolostor rétje közepén húzták meg, igen alkalmas volt a vízzel átítatott földek lecsapolására. A harmadik a domb alatt készült, hogy a Szentlélek patak váratlan kiöntését megakadályozza. A negyedik és ötödik vitézlő Majerszky János szindikus urunk szántója lábától indultak, ezek a szántóföldekről, dombokról, Szentlélek patakából bőségesen összefolyó vizek számára készültek. Ezek felügyeletének gondja a rendi előljárókra és utódaikra hárult, hogy ősszel és tavasszal kitisztítsák azokból az akadályokat, ha azt akarják, hogy a kolostor jobb szénával legyen ellátva.

Rimóci rét

85. A rimóci rétről van egy bizonyos levél, ahonnan kikövetkeztethető, hogy kinek az adománya és hogy a rét mióta áll a kolostor használatában? A levél így szól: *Tisztelendő P. Guardián Atyámuramnak ajánlom alázatossággal való szolgálómat. Amint ennek előtte is majd minden esztendőben szokásom szerint megjelentetem vala magamat a rimóci határon levő darab rét iránt (melyet már most Baratok réjtjének neveznek), aki is engemet illető jószág lévén, engedtem T. Atyaságtoknak hasznavételére ilyformán, hogy minden esztendőben szentmise szolgálójokban rola megemlékezzenek. Kire való nézve most is igen szépen kérem T. Atyaságtokat, hogy rólam el ne feledkezzenek, hanem istenes szent szolgálójokban megemlékezvén. Mely istenes munkalkodásában tovább is ajánlom magamat, maradván is.*

Engedelmes szolgálója Csák Erzsébet

Kelt Jászfényszaru, 1721. év március 20. napja.

A kaszálás módja

86. A Rimóc területén lévő másik rétről nincs említés. Mindkettőt maguk a rimóciak szokták kaszálni és behordani a szénát, amikor a falu közös réjtjét kaszálják. Er-

re az alkalomra figyelni kell és valami ételt és korty bort kellett nekik adni. A sarjút pedig már egy ideje Balás Imre, köznyelven *Keszihoci* szokta kaszálni, aki évente 20 kila zabot ad fizetségként a kolostornak. A két réten, nagyon jó időjárás esetén se aratnak több, mint 10 vagy 12 szokásos parasztkocsira valót.

Hasonlóan a szécsényi rétet is, mely a legjobb időjárás esetén körülbelül 50 kocsi szénát terem, a környék felkért falvai szokták lekaszálni: Hügyag, Varbó, Trázs, Csitár. Nagyon kell azonban vigyáznunk, hogy az uradalom mikor kaszáltat, és a vége felé megragadni valami kis időt, ami megmarad nekik. Legtöbbször, bizony, bölcsességre és leleményességre van szükség. A szénát is ugyanazon falvak és felkért szécsényiek szokták behordani. Ami a sarjút illeti, az még nehezebb a sok közbeeső munka miatt, így esetenként úgy szokták lekaszálni, hogy egyenlő boglyákba rakják és átcserelelik zabra, vagy bizonyos részt behordanak nekünk. Így 1773-ban a boglyák szerint körülbelül 15 kocsi szénáért a mészáros húsvét körül marhahúst adott 50 forint árban. 1775-ben hogy a kolostor megszabaduljon a gondtól, az egész sarjút eladta lekaszálás előtt, 50 forintért.

A biztosok rendelete megengedi elfogadását

87. Mivel, úgy látszik, hogy a rétek használatának az ügye valamiképpen ellentétes lenne a regula szigorú megtartásának kötelezettségével, úgy ítélem, hogy a dekretumot lehozom és megteszem a megjegyzéseimet.

88. Mi, Bíró Bernardin, a szent Ferenc atyánk Kisebb Testvérei reformált rendjének generális lektora, valamint az Üdvözítőről nevezett anyaprovincia kusstosza, és Pataki Gellért testvér, ugyanannak az előbb mondott rendnek generális lektora és az imént említett provinciának aktuális definitora, Ft. Laurentius a S. Laurentio atya, Szent Ferenc egész rendjének generálisa parancsára, Ft. Gastel Ambrus atya, ismét a mi provinciánk provinciálisa által arra nevezettünk ki, hogy szüntessünk meg és küszöböljünk ki minden olyan visszaélést, ami nem válik a regula díszére és ellenkezik vele. E megbízatás erejénél fogva az alulírott rendeletet adjuk ki, és azt akarjuk, hogy ezt az okmányt a jövőben emlékezés végett a szécsényi kolostor levéltárában őrizze meg, és örökre elrendeljük ennek a rendeletnek csorbítatlan megtartását. Az pedig így hangzik:

A kolostor által elfogadott telkek

89. A rendelet értelmében a főtisztelendő generális atya nevében és felhatalmazásából kifolyólag meghagyjuk a szécsényi kolostor jelenlegi elöljáróinak és utódainak az elöljárói szolgálatban a szent engedelmesség erejénél fogva, az aktív és passzív szavazati jogtól való megfosztás és azokra örök alkalmatlanság, és más, a konstitúciónk által kirótt büntetés alatt, sőt súlyosabb esetekben megparancsoljuk, hogy a jövőben soha, bármikor, semmiféle jötevőtől ne fogadjanak el házat, rétet, szőlőt, vagyont vagy bármilyen más hasznot hozó tőkepenzt. Ugyanígy telket sem, semmifélet, még hasznot hozót se, mely a kolostor kerítésén kívül van és nekünk adják abból a célból,

hogy a kolostor vagy a szindikusa a kolostor javára birtokolja vagy megtartsa. Hasonlóképpen ugyanazon büntetés alatt megparancsoljuk, hogy az előjáró azt többé, akár maga, akár a szindikus útján, vagy bárki más segítségével bérbe adja, bevettesse, a belőle nyert hasznot megossa, vagy azt gyarapítsa. Sőt, hasznot se nyerhet belőle bevétel formájában, hanem csak a testvérek mindennapi használatára fogadják el.

Örökös miseterhek

90. Ezenkívül elrendeljük és úgy akarjuk, hogy ez a rendelet fokozatosan eljusson a többi okmánnyal együtt a helyi előjárók kezébe, ezért újból meghagyjuk mindkét szavazati jog örök elvesztésének büntetése alatt, sőt a tulajdonnal rendelkezőknek járó büntetés terhe alatt megparancsoljuk a mindenkori előjárónak, hogy a kolostort ne kötelezze el stipendium nélküli örök szentmise végzésére, ne fogadjon el számunkra megtiltott alapítványt, még ha az adomány a kolostor javára szolgálna is. Hasonlóképpen ne kerülje meg régi adományok megszüntetését, és ne tűrje meg őket. És végül, ne fogadjon el semmiféle polgári kötelezettséget, még új misealapítványt se, hanem amint tudomást szerez arról, hogy egy jótevő örök misét akar alapítani, s azt a mi templomunkban akarja elvégeztetni, az ilyen alapítványról azonnal értesítse a provinciális atyát, az ő kötelessége lesz az ügyben eljárni.

Bármely vagyon

91. Ehhez a rendeletünkhöz csatoljuk és a fejetekbe vessük a főtisztelendő generális atya rendeletét, hogy a szent engedelmesség nevében és a halál esetét kivéve, magának a provinciálisnak fenntartott kiközösítés büntetése alatt megparancsoljuk mindenkinek, aki el van kötelezve a mi szegénységünkkel a Magasságbelinek, hogy senkit se vegyenek rá arra, hogy a mi belső intézményeink javára végrendelkezzen, akár időleges vagy örökös alamizsnát, akár teher nélkül, akár teherrel, akármelyik kolostornak, templomnak, kápolnának vagy testvérnek, vagy akár az apostoli szindikusnak, mint olyannak, aki az Apostoli Szentszék nevében a számunkra tett adományokat birtokolja és igazgatja. Ez a büntetés kiterjed azokra is, legyenek azok előjárók vagy alattvalók, akiknek tudomása van olyan tulajdonról, melyről le kellene mondanunk, és a szabályzattal nem lehet összeegyeztetni, de azt jelteni, nyilvánosságra hozni nem akarják, vagy elmulasztják, vagy az ilyen feljelentés megtételét folyamatosan elhanyagolják.

Határozat a lovainkról

92. Mivel pedig a lovak száma, amit a kolostorban ténylegesen találtunk, fölöslegesnek mutatkozik, úgy akarjuk, hogy kettő minél előbb eladásra kerüljön, a harmadik fogatról pedig elrendeljük, hogy egész addig megtartható, amíg az új vihar okozta károkat meg nem javítják. A helyrehozás után azonban eladandók. A négy lovon és négy ökrön felül ne tartassék a kolostorban jószág. Megtiltjuk továbbá a jövőre nézve

a pénz koldulását a vásárokon, legyen az persellyel vagy anélkül, mint olyat, ami a testvérek lelkiismeretére veszélyes és ártalmas. Ami a pénzzadományokat illeti, az előjárók lelkiismeretére kötjük, hogy azt ne a saját cellájukban, így-úgy papírba vagy más anyagba csomagolva őrizték vagy rejtgecssék, hanem a rendtartomány szokása szerint az egészet, ami van, egy ládikóban kell őrizni a szindikus kulcsa alatt. Végezetül elrendeljük, hogy a végrendeletileg a kolostorra hagyott két rétet, az egyik Rimóc, a másik Ludány területén van, a kolostornak el kell idegenítenie a megengedett módon.

Kelt a szécsényi kolostorban 1725. augusztus 3-án.

P. H.

Ugyanaz, mint fent, Pataki Gellért testvér sk.

Ugyanaz, mint fent, Bíró Bernardin testvér sk.

93. A definitórium beleegyezésével tehát a szécsényi kolostor a négy ökor helyébe négy lovat tarthatott meg a gyöngyösi kolostorban 1725. szeptember 18-án kiadott rendelet alapján.

Kritika

94. Most már fel lehet vetni a kérdést, hogy vajon a rétek használata ellenkezik-e ezekkel a rendeletekkel, valamint a fogadalommal és a szerafikus regulával? Bevallom, ez a kétely nem kicsit gyötört, mint méltatlan definitort, majd pedig ennek a háznak előljáróját. Ki is kértem több szerzetesi fegyelemben jártas férfi tanácsát, magához a provinciálshoz is felterjesztettem. És valóban, ami a szécsényi rétet illeti, abban úgy látszik, el lehet a testvérek lelkiismeretét altatni azzal, hogy a méltóságos Forgách család a saját tulajdonjogát és az uradalomét mindig fenntartotta eme rétek fölött, és csak egyszerű használatra engedi át a szükségben levő kolostornak, éppen úgy, mint sok más helyen kérésre szokták évente a rétnak egy részét kijelölni erre a célra. Ez azonban minden évben terhes lenne, különösen ott, ahol a méltóságos család szerteágazó, így a területet is szét kellene darabolni. Ez a rét a közös osztozkodáskor lett a kolostor használatára leválasztva, miután már az elődeik erre a célra szánták.

A rétekről

95. Hogy pedig a méltóságos Forgách család a teljes tulajdonjogot fenntartotta magának, az abból látszik, hogy amikor bármely neheztelés merült fel a testvérekre, mindig a kapott réttel és annak használatával álltak elő. Ezt tette nem egyszer Zsigmond gróf, így fenyegetődött János gróf, ugyanígy Miklós gróf. Bárcsak elődeink feljegyezték volna az ilyen felmerülő indulatkitöréseket. Mégis rátaláltam a méltóságos Balassa Pál egyik levelére, akihez a mieink mint különleges pártfogójukhoz és mint a provincia általános szindikusához szoktak fordulni ügyes-bajos dolgaikban. 1769. június 11-én a tisztelendő Szentirmai Ambrus atyának ezt az ügyet is érintve így írt: „Megkapva Főtisztelendő Atyaságod e hó 6-án küldött levelét, úgy értesülök, hogy az indulat csillapodik, és hogy a helyzet változatlan, amire tekintettel jövő júli-

us elején, majd ha Isten segítségével arra a vidékre megyek (a felhatalmazást az eljárásra már megkaptam), lesz alkalmam Atyaságod jövőbeni utódjával bővebben beszélni, sőt talán Forgách Miklós urat is ott elérnem, és vele szemtől-szembe eredményesebben tárgyalnom. Az említett gvárdián idején a tapintatlanságból azáltal megbántott grófok, hogy amikor szentmisét kértek, várhattak a papra, úgy az udvart, mint a rétet illetően felette zaklatták a kolostort. Az ő elmozdítása után azonban, igaz, sürgették a követelésüket az udvart illetőleg, ahogy már mondtuk, a rétéért azonban nem tettek semmit.” Így valahogy.

Használatukról

96. A szécsényi kolostor a rétet nem más jog alapján élvezte, hanem a méltóságos Forgách család pusztai jótékonyaságából, és pedig visszavonható jótékonykodásából. Tehát nem lehet jóváhagyni azoknak az előjáróknak a számítását, akik látván egyik-másik gróf törekvését, a jog eszközeihez gondoltak fordulni, hogy azok törekvését megakadályozzák, az általános szindikus vagy a Haller család által, akinek örökölt joga volt Szerémi úr beszámolója szerint, melyet fentebb közöltünk, és a kolostor egyik könyvének a végén található. Igaz ugyan, a rét a Forgách-uradalom felosztásakor ki lett hasítva, következőleg egyik ágának sincs teljes joga az egész rétre, csak kapcsolatosan és megosztottan van jóváhagyási joguk. Ha tehát az egyik ág zaklatná a kolostort, a másikhoz lehet kéréssel fordulni. De ha ez is, és mindegyik ellentmondana és a rétet vissza akarná szerezni, a testvérek egész biztosan nem tudnának szembe szállni azzal a lelkiismeret megsértése és a regula megszegése nélkül. Úgy ítélem, hogy az előjárók a lelkiismeretüket ily módon tudták elhallgattatni.

Nagyobb a nehézség a rimóci rét esetében, noha a kolostor úgy használja azt, mintha nem is használná, nem viselte annak gondját, semmi jogot nem formált rá, hanem mint elhagyott dolognak veszi hasznát és a hívek kegyes adományaként nyerik el annak termését. Tehát ha valami örökös vagy az uradalom el akarná foglalni, a testvérek megengedetten nem tudnának ellenállni. Miközben ezt mondtam és írtam, fenntartom mások jobb és józanabb ítéletét. Ez volt azonban a visszaélések megszüntetésére, ahogy fent említettük, a delegált bizottság ítélete is az összes szécsényi rétet illetőleg, ezért nem is tesz említést a rendelet a szécsényi rétről, talán mint olyanról, melyet a méltóságos Forgách család magának tart fenn, és csak a használatát engedélyezi a kolostornak kívánsága szerint.

V. fejezet

A szécsényi konvent alapítványairól

A hálátlanság legsúlyosabb bűne lenne, ha mellőznénk azokat, akik ezt a kolostort vagy az alapoktól kezdve felhúzták vagy újjáépítették, vagy legalább jelentősebb javadalommal hosszú időre vagy örökre gyarapították. Hogy tehát az emléküik áldott legyen az utódok előtt is, ez a rész megidézi elsősorban a kolostor és a templom alapítóit, azután a ma is meglévő alapítványokat, végül az elenyészett és visszavont alapítványokat.

1. szakasz

A szécsényi konvent alapítóiról

Mivel a kolostor sok-sok viszontagságon esett át, amint már a II. részben ismertettünk, vagyis:

I.

1. alapító

1. Első helyen kell említenünk Frankot, Dalmácia bánját, aki 1452-ben a szécsényi kolostort megépítette a konventuális testvérek számára, ahogy Wadding hozza az említett évről. [Lásd II. fejezet, 2. pont.]

II.

2. alapító

3. Rendtartományunkra is tekintettel, első alapítónkként a méltóságos Országgh Mihály gróf urat tiszteljük, Magyarország nádorát, aki a Szűz Máriáról nevezett provincia ősi atyáitól elhagyott Szécsényt újjáépítette, és miután megszerezte II. Pál hozzájárulását a *Piis fidelium* brévében, 1466-ban átadta az obszerváns testvéreknek. [Lásd II. fejezet, 3. pont.]

III.

3. alapító gróf Forgách Zsigmond

3. Második alapítónak és újjáépítőnek méltán nevezhető Forgách Zsigmond gróf, később a királyság nádora, aki, mivel a kolostor a török roppant vadsága miatt 1544-től üres volt, azok sikeres kiűzése után 1610-ben testvéreinket visszahozta, és mint földesúr bevezette őket, hogy a régi kolostorukat lakják. [Lásd II. fejezet, 10. pont.] Az is elképzelhető, hogy a kolostort újjáépítette, hiszen két évre rá, vagyis 1612-ben ezt a házat formálisan konventté emelték, vagyis ezzel emelték a testvérek számát, akik majd eleget tesznek a mindennapi, szabály szerinti karimának, amit a rezidenciákban hiányzik. A boldog emlékü grófit 1616-ban az ország nádorává vagyis hazánk királyának helyettesévé választották, 1622-ben pedig, amikor elhunyt, a szécsényi kolostor javára a következőképp rendelkezett:

A vám és a malom jövedelme

5. *A szegény szécsényi barátoknak, hogy módjok lehessen benne, hogy minden nap misét mondhassanak érettünk, rendeltem jövedelmül nékik a szakáli és szécsényi malom jövedelmét, és a szécsényi vámot, hogy azzal táplalhassák magokat, mely jövedelmet senki el ne vehessenek tőlök, lelkek kárhozatja alatt. De az barátok is minden nap egy misét tartozzanak érettünk mondani el. A szakolcai levéltárból.*

Ugyancsak megerősíti ezt a Forgách család gácsi urbárium, melyben ezt olvassuk:

Biztosíttatik

6. *Az szécsényi és szakáli malmoknak az szécsényi vámmal együtt jövedelmét az boldog emlékü úr, Forgách Zsigmond uraság ömagysága az szécsényi barátoknak legálta testamentomban lelköknek veszedelme alatt, az ki tőlük el akarná venni, mely malmoknak és vámnak jövedelmét az tisztartók által neki szolgáltatja asszonyom ömagysága. hozzájárul: Hogy egynéhány esztendővel ezelőtt az megírt szécsényi malom a tűz miatt elpusztult volt, asszonyom ömagysága újonnan megépítette, és egy keréssel megszorította, az mely keréknek jövedelmét rendelte ömagysága az ott való szécsényi ispotályhoz. A hátlapon ez van: Ezt a feljegyzést megboldogult nemzeti idősb Mátéfalvy, gácsi kapitány, a Forgách birtokok tisztartója gyűjtötte ki az urbáriumból és juttatta el hozzám a szécsényi várnak a lengyel király által történt visszavétele idején. Kelt 1684. március 20-án. Fr. Maskóczy Konrád, jelenleg szécsényi prézes, sk.*

Ezt a prézest nem említik sem a definitorium jegyzőkönyveiben, sem a provincia tabuláiban. Úgy hiszem, csak ideiglenes gvárdián volt Erdős Atanáz atya után, amikor is a szécsényi ház megmaradása kérdésessé vált, sőt abban az évben teljesen üres volt, úgy hogy négy teljes éven át lakatlan, bozóttal benőtt volt, amikor 1688-ban ismét lakosokat kapott, ahogy fent a fejezet 3. szakaszában hoztuk.

Az utódoknak, mint alapítóknak tisztelete

8.²³ Igaz ugyan, hogy amikor 1663-ban újból kitört a török háború, a kolostor ismét elnéptelenedett, a pusztulás utálatosságát nyögte közel 26 évig, amikor is elődeink 1688-ban a visszatérési jog alapján szilárdabban megvetették a lábukat, és ez a méltóságos Forgách család minden ellenkezése nélkül történt. Ugyanígy az anyaprovincia hálásan emlékezik a méltóságos Forgách Zsigmond gróf úrra és neje, a méltóságos Pálffy Katalin úrhölgyre, aki a testvéreknek visszatelepülési joga alapján történt első visszatérésük alkalmával a kolostor mellett állt. A kolostor újjáépítésére és a megélhetés biztosítására a szakolcai és a szécsényi malmokat és azok vámját adta, ugyanígy a sütőházhoz telket, és a rétet. Figyelembe véve örököseinek tiszteletét a testvérek iránt, és azt hogy a kolostort a rét használatának a kegyében részesítették, 1730-ban a méltóságos Forgách János gróf urat s annak édes testvéreit, Ferencet, Józsefet és Ignácot, valamint egyenesági örököseiket az anyaprovincia az alapítók címével és jogaival ékesítette, s akként is tisztelte őket.

Privilégiumuk

Nem is háritották el ezt a címet, és ezzel a privilégiummal élt is, különösen méltóságos Cziráky Margit grófnő, János neje, aki gyakran leányaival és más tisztas hölgyekkel együtt belépett a kolostorba, megtekintette a cellákat és utána a refektóriumban étkezett, amíg 1742-ben meg nem tiltotta az ilyen látogatásokat XIV. Benedek *Regularis disciplina* konstitúciója, amelyet ez az egyházmegye is elfogadott és kihirdetett. Mondom, ez az egyházmegye, mert az egri püspök a jelzett bullát nem fogadta el, és így annak az egyházmegyének a kolostoraiban, Homonnán, és Kaplonyban az alapító az ő női kíséretével egész a mostani időkig beléphetett a kolostorba, cellákba, refektóriumba.

IV.

4. alapító Széchenyi György

9. Az alapítók között a negyedik helyre joggal számíthat a főmagasságú császári herceg,²⁴ a magyar királyság primása, esztergomi érsek, Széchenyi György, aki nemcsak buzgóságból indítva, hogy előmozdítsa az Isten dicsőségét, hanem a szülőföld szeretetétől is (ugyanis szécsényi származású volt, ahogy a hozzá intézett és a fent, a II. fejezet 35. pontban közölt kérelem alapján állíthatom), a kolostor újjáépítésére 10 000 azaz tízezer forintot rendelt. Erről a rendelkezésről fennmaradt az eredeti irat, amely a következőképp hangzik:

23 Nagy András kéziratában a 7. bekezdés kimaradt.

24 Az esztergomi érsek csak 1714-től voltak viselték a birodalmi hercegi címet, így Széchenyi György még nem.

10. A Szent Üdvözítőről nevezett provincia atyáinak a szécsényi kolostor építésére Isten akaratából kiutalok a jövő év Szent Pál megtérésének ünnepén tízezer forintot. Akkor idejön az esztergomi káptalanból két kanonok, kezükbe adjuk a pénzszszeget és azt ugyanazon tisztelendő káptalan konzisztóriumánál helyezik letétbe. Onnan részletekben kapják meg a pénzt az építkezésre. Lesznek, akik ellenőrzik, és ha a legkevesebbet is más célra fordítanak ebből a pénzből, utána semmit se kapjanak. Azon a napon, amikor idejönnek az atyák, elhozzák az elismerő iratot, amelyben az is benne lesz, hogy emlékemre rangomat és nevemet az épület látható helyén ki fogják helyezni.

Kelt Pozsony, 1692. október 23.

Széchenyi György érsek, sk.

Elismervényért cserében

11. A kért elismervény töredékében az áll:

Mi, alulírottak, a magyarországi Szentséges Üdvözítőről nevezett provincia atyái a leghatározottabban megígérjük, és lelkiismeretünk szerint elkötelezzük magunkat, hogy azt a tízezret, amit a főmagasságú Széchenyi György herceg, esztergomi érsek (címe) veleszületett jóindulatából a szécsényi kolostor épületére és újjáépítésére adott, nem más célra, hanem teljesen az előbb említett házra fogjuk fordítani. Ezen felül megfogadjuk és megígérjük, hogy az előbb említett főmagasságú herceg rangját és nevét emlékül az előbb említett kolostor valamelyik látható helyén ünnepélyesen ki fogjuk függeszteni. Ezért ennek nagyobb hitelül ezt az elismervényt saját kezünk aláírásával s az anyaprovincia pecsétjével megerősítve kiadjuk a szakolcai kolostorban a Fájdalmas Szűzanya napján, ___ évben és ___ napján.²⁵

Ugyanannak emléke és képe fölirattal

12. A megnevezett alapítónak tehát díszes címerét kívül, a kolostor nagy kapuja fölé festették fel, rangját pedig a képével együtt a kvadrum sarkán, a portával szemben helyezték el, úgyhogy az azon belépőnek feltűnjön. Mivel az idő megviselte, 1769-ben felújították, és a refektórium ajtaja mellett helyezték el, ezzel a felírással: „Fenséges és főtisztelendő Széchenyi György herceg úr, esztergomi érsek, ugyanazon megyének örökös főispánja, a magyar királyság primása, született legátus, fő- és titkos kancellár, őszentsége, a királyi fenség belső tanácsnoka, életének 97., pap-ságának 64., püspökségének 49. évét túlhaladva, kegyesen elhunyt az Úrban Pozsonyban 1695. február 18-án.” Van egy másik felírás is, amely könyvhöz hasonlít:²⁶

²⁵ A szerző a dátumok helyét üresen hagyta.

²⁶ Széchenyi György portréin, például az ún. „cenki arcképen” (Magyar Nemzeti Múzeum, Magyar Történelmi Képcsarnok, vö. Bártfai Szabó László, A sárvár-felsővidéki gróf Széchenyi család története, I. Bp., 1911, 195) többnyire szerepelt az általa tett alapítványok jegyzéke is, festett iratként vagy nyitott könyvként. Ilyen lehetett a szécsényi portré is.

„Helységek, amelyekben a tisztelendő megreformált testvéreknek, a konventuálisoknak, a kapucinusoknak, a dominikánusoknak, a kármelitáknak, a trinitáriusoknak, a pálosoknak, a paulinusoknak, a jezsuitáknak, az irgalmas testvéreknek, valamint apácáknak vagy kolostort, vagy kollégiumot, vagy rezidenciát, vagy konviktust, vagy szemináriumot épített vagy újjáépített, azok a következők: mindenekelőtt Szécsény, Eger, Pécs, Buda, Esztergom, Győr, Sümeg, Vasvár, Wimpasing, Nosztra, Óvár, Pozsony, Nagyszombat, Trencsén, Illava, Lőcse stb., ahol az előbb említett szerzeteseknek saját költségén konventeket, kollégiumokat, rezidenciákat és más intézményeket építtetett vagy újjáépíttetett, illetve járadékokkal gazdagított. Ezért legyen minden Isten nagyobb dicsőségére, ezerszer ezer lélek üdvére.”

Az összeg kiutaltatik

13. Az elődeink tehát teljesítették, amit megígértek, mert a főmagasságú is megtartotta az ígérését, ahogy ez kitűnik a következő okmányból:

Adtam kezekhez az esztergomi nemes káptalannak tízezer forintot a szécsényi klastromra, Illyés és Miller uram vettek kezekhez, ott Szombatban, a consistóriumban fogjak letenni őkegyelmek, és a P. Provincialis quietantiájára per partes erogálni azon klastromépületre, kirül ez írásomnak kellett lenni szükségképpen. Azon klastromon címerünk is legyen, kit innen küldünk amikor megintenek róla. Kelt Pozsony, 1694. február 7-én.

*Széchényi György esztergomi érsek
Illyés István esztergomi custos és kanonok mp.
Miller János esztergomi kanonok mp.*

Két kanonoknak

14. Ez a két kanonok úr hamarosan törvényes formában elismerte a következő okmányban, hogy az említett összeget kézhez kapta:

Mi, alulírottak újból elismerjük, hogy a fenséges herceg úrtól, Széchényi György esztergomi érsek úrtól átvettünk az alulírt év február 8-án a ferences atyák szécsényi kolostorának újjáépítésére 10 000, azaz tízezer rénes forintot, éspedig 146 forintot körmöci garasban, azaz 5 garast, 18 kajcárt, 7 kétgarasost, a többi 9854 forintot pedig tiszta forintban azzal a rendeltetéssel, hogy a pénzt a nagyszombati tisztelendő káptalan hivatalánál letétbe helyezik, és az imént mondott atyák részletekben a megnevezett célra, és nem másra, felvehetik. Amiről mi, jelenlevők elismervényünket adjuk.

Nagyszombat 1694. február 9-én.

*Illyes István örkanonok és kanonok sk.
Miller János esztergomi kanonok sk.*

15. Ebből az összegből, úgy találom, még abban az évben 1694-ben, február 1-én 922 forintot és 76 dénárt vettek fel. Újból ugyanazon év május 8-án 1174 forintot. Ugyanígy a következő évben 1695-ben, február 22-én 842 forintot és 20 dénárt, vagyis összesen 3238 forintot és 96 dénárt.

De nem teljesen

Nincs tudomásunk, hogy ebből az összegből többet is felvettünk. Így, midőn idők múltával az elődeink gondolhattak arra, hogy folytassák az építkezést, az alapítvány ugyan nem volt kéznél, de még mindig úgy ítélték, hogy még valami van a Széchényi-féle hagyatékából, s ezért, igaz későn, 1730-ban bátorkodtak az esztergomi káptalant felkeresni, benyújtani kérésüket, ami, ahogy találom, így hangzott:

A testvérek 1730-ban kérvényezik

16. Az Úr 1730. esztendejében én, Harai Dániel, jelenleg szécsényi gvárdián, fő-tisztelendő Pataki Gellért atya megbízásából felutaztam Nagyszombatra, hogy kikutassam a kegyes emlékü fenséges herceg, Széchényi György herceg hagyatékának megmaradt részét, és ott az iratok másolatát (melyeket itt őriznek), s melyeket ennek a vármegyének helyettes főispánja hitelesített, bemutassam a tisztelendő Szentszék előtt a jelzett év február 13-án. A fogadtatás kezdetben fölényes volt, a tisztelendő érseki káptalan, mint ilyen, nem akart tudni az imént említett ügyről, mivelhogy nincs semmi írásos kötelezvényünk. Csakhogy a két kanonok saját kezű aláírásával és pecsétjével megerősített kötelezvény megvolt. Mind a kettő a végrendelet végrehajtóival együtt meghalt. Kürtössy András úron kívül azon idő kanonok urai közül nem maradt más vissza, mint, ő is azonban rendkívüli kora következtében nagyon elesett volt. Megkérdezve az ügyről azt mondta, még egészen jól emlékszik, hogy tízezer forint összeg le volt téve a szentszéknek a két kanonok, Illyés István és Miller János gondjaira bízva, de ki is lett adva a kolostor építésére. A káptalan aktáit jól felforgatták, de a konzisztóriumtól nekik történt kiutalásokról nem találtak semmilyen említést. Ezután a két elhunyt kanonok végrendeletét vették elő, nevezetesen Illyés István úrét, amelyben számos kegyes cél található, ezeket előttem fölolvasták, de a szécsényi kolostorról nem esett bennük említés. Hasonlóképpen előkeresték Miller végakarátát is, de abban sem találtuk említését ennek az ügynek. Utoljára Illyés János esztergomi kanonok úrhoz fordultunk, aki némely javakban utódja volt Illyés István úrnak. Ő mentségére azt hozta fel, hogy az elhunyt Illyés István úr a szécsényi országgyűlés alkalmával, 1704-ben vagy 1705-ben, mint a főkáptalan képviselője körülbelül három hétig vendége volt a kolostornak, és következésképpen, ha adós lett volna, annak az időnek atyái könnyen követelheték volna a hátralékot, mert akkor az egész ügy még idősebb volt. Ezt röviden azért jegyeztem fel tájékoztatásul, hátha esetleg valaki az ügyet a jövőben elő akarja venni vagy foglalkozni akar vele. Ugyanazok, mint fenn. sk.

5. alapító Koháry István

17. Az alapítók sorából nem zárhatjuk ki kegyes emlékü nagy jötevőnket, a méltóságos Koháry István grófot, előbb a szentséges királyi főség ezredesét, és a bánya-vidéki végek vicegenerálisát, később országbíró, aki az örökös alapítványokon kívül is – ahogy alább elmondjuk – sok jót tett ezzel a kolostorral: 1. Valószínűleg 1692 körül rendbehozatta a régi torony tetejét, amint a III. fejezet 6. pontban beszámoltunk róla. 2. 1699-ben 200 aranyat utalt ki, amivel Szirmai Miklós úr tartozott neki, ezt azonban a kolostor soha sem kapta meg. 3. 1700-ban kegyesen megbízta Jánossy János szolgabíró, hogy kutassa ki a Forgách-jogon levő szántók határát, s azoknak a tizedét kapja meg a templom, ahogy az megvan a Bárkányi Bernardin gvardián atyának küldött levélben. 4. Amikor 1715-ben leégett a kolostor és a templom, azonnal adott többszöri alkalommal 360 forintot. Végül a templom helyreállítására 3000 azaz háromezer forintot. 5. 1718-ban a halála utáni misékre végrendeletileg 500 forintot rendelt, ebből a kolostorunknak 100 forint jutott. 6. 1731-ben végrendelete erejénél fogva úgy rendelkezett, hogy halála után a Pongrácz László úr, zsélyi tisztartója révén adjanak a kolostornak 1000 pozsonyi mérő gabonát.

Jótéteményei

18. Végül is, ki tudná ennek a kegyes hősnek a bőkezűségét eléggé méltányolni! Magyarországon nincs olyan szerzetesrend, mely Koháry bőkezűségéből ne részesült volna. Így sok templomnak, szemináriumnak, kórháznak, diákkonviktusnak, és konfraternitásnak nyújtott gazdagon segítséget. Jótetteinek megvan a katalógusa, melyből ki lehet gyűjteni, hogy a kegyes adományainak összege eléri 477 572, azaz négyszázhetvenhétezer-ötszázhetvenkettő forintot, nem számítva a töredék összegeket. Hátha még ismertek lennének az adománypénzek, amit a jobb kéz adott, nem tudván róla a bal kéz! Ebből az imént mondott összegből az Üdvözítőről nevezett Provincia nem a legkisebb részt kapta, vagyis 55 690 forintot. A provincia közös szükségleteire ugyanis évente 1000 forintot utalt ki egy bécsi bankból, úgymint 16 666 forint, 66 és fél dénárt kamatát, amelynek és más kamatoknak a gondját és szorgalmazását a tisztelendő esztergomi káptalanra bízta, így abban az időben 700-nál hol több, hol kevesebb forint jutott a provinciánknak. A váci kolostornak háromezret adott. A füleki templom és kolostor költségeit a mondott összeg nem foglalja magában.

És a testvérek iránti különös tisztelete

19. Ezek és hasonló nem kicsiny jótétemények bizonyítják a rend iránti jóindulatát és tiszteletét. Azt azonban nem minden csodálkozás nélkül tapasztaltam, hogy

amikor a kolostor közelében akart magának házat építeni, s a mieink ezt ellenezték, mintegy kérte, hogy ne ellenkezzenek, kinyilvánítva, hogy ő nem akar Szécsényben lakni, amíg az atyák ellenzik, hogy építkezzen. A levél hangja megérdemli, hogy lehozzam, ami így hangzik:

És nagylelkűsége

Azonban méglen a kétszáz aranyakrúl cessionalis leveletem Korponai János uram ökegyelme aziránt adandó recognitójával kegyelmednek megküldöm, hogy kegyelmed az mementóból ki ne felejtsen pátereivel együtt, küldöttem ötven német forintokat kegyelmeteknek, kérvén azon bizodalmassan kegyelmedet, mivel hogy én immár Isten jóvoltából Szécsénynek megszállításához tehetségem szerint akarok kezdenem, mutassa hozzám annyi jóakarátját kegyelmed, ne rekesszen el kegyelmetek magaszomszédságából, s az mint azelőtt is mondtam vala kegyelmednek, ne kívánjom kegyelmetek engemet Szécsényből kinézni, assicurálom kegyelmedet, sem rossz, sem káros szomszedja nem leszek kegyelmeteknek, mert ha szintegy más ember örök kegyelmeteknek nagyobb alkalmatosságára oda nem engedhetem is, mivel hogy senki sem tud több jogot adni másnak, mint amivel maga bír, mindazáltal, mintsem kegyelmetek neheztelésével, hozzám való idegenkedésével az magamon is építtessek valamit, kívánom inkább Szécsényt nem laknom, noha talán ottan való lakásom mind az helynek jobb móddal való megtelepítésére, s mind kegyelmetekre nézve úgy remélem ártalmas nem lenne ... Különben Főtisztelendő Atyaságodnak tartós jó egészséget kívánva maradok Atyaságod lekötelezett szolgálja gróf Koháry István

Kelt Balog, 1690. év február 14.

Nem akar a testvérekkel ellentétbe kerülni

20. Csodálatos jóság és kegyesség az ilyen hatalmas hősben! Mindazonáltal annak az időnek a gvárdiánja ezt írja védő levelében: „Minden előítélet nélkül, Isten a tannúm, a palota nem épülhet a közelben, mert a cellákból eltakarna minden kilátást, egyben az udvari nép zaját se tűrné a szent kolostor elviselni. Nem vethetjük meg méltóságos szomszédságát, de a mi kellemetlenségeink is komolyan megfontolandók.” Így tanúskodik és ítél Bárkányi János testvér. Ebből a levélből megtudjuk, hogy 1. a boldog emlékű Koháry István a mi udvarunk megnagyobbítására nem engedett át semmi területet; 2. milyen idős a szomszédos ház, melyet ma a méltóságos gróf Forgách Miklós birtokol; 3. talán a fent említett Koháry gróf a kolostorhoz közelebb akarta építeni azt, de a testvérek kérésére visszalépett; 4. mekkora tisztelettel viseltetett a szegény testvérekkel szemben. Ezért áldott legyen az emléke!

6. alapító

21. A VI. alapítói címre és örök emlékezésre méltó a főméltóságú és vitézlő Misleniczky György, Balassa Pál méltóságos gróf úr összes javainak kormányzója. Ő épít

tette ugyanis a nyugati szárnyat, ahol a noviciátus van és a betegszobát, ahogy a II. fejezet 44. pontban elmondtuk. A torony építéséhez is sokat segített, ahogy a számadások könyve hozza, ahol 400 rénes forintot találunk feljegyezve. Ez a férfi joggal dicséretre méltó bőkezősége, kegyessége és erkölcsi tisztasága révén. Bőkezűségét dicsérik a kolostornak tett jócselekedetei, istenfélelmét különösen a szentmiseáldozat iránti tisztelete, ugyanis idősebb korában is ministrálva vett azon részt. Ami az erkölcsi tisztaságát illeti: életét nötlenségben töltötte egész 69 éves koráig, amikor a kékkői várban 1754. február 5-én, mint jó katolikus, a legjobban felkészülve befejezte azt. Holttestét Szécsénybe szállították ugyanazon hó 8-án, és a szokásos szertartások után a főoltár előtt, a szentélyben levő kriptába, a szerzetesek közé, mint a legkedvesebb atyát a fiak közé, temették el.

2. szakasz

A ma is létező alapítványokról

I. Koháry-féle

1000 forint

22. A kegyes emlékü Koháry István méltóságos gróf úr a már leírt adományokon túl az emberi élet esendőségét és bizonytalanságát szemlélve, kincseket akarva gyűjteni az égben, melyeket sem a moly meg nem rág, sem a rozsdá nem marja, 1715-ben a kolostor részére letétbe helyezett 1000 forintot, hogy a befolyt évi kamatból minden héten két misét olvassanak lelke örök nyugalmaért. Így találjuk annak az évnek definitoriális gyűlésének aktáiban, másolata az A. betű alatt található. A következő évben azonban, vagyis 1716-ban ezeket a lelki kincseket meg akarván növelni, heti hat mise végzését kérte és háromezer forint letétbe helyezését említette a Hetényi Adalbert gvárdián atyának írt levelében, melyet a definitórium jóváhagyása előtt írt, s a következőképpen hangzott:

3000 forintra növeli misézési teherrel

Krisztusban Főtisztelendő Atya, nagyon tisztelt Atyám!

Üdvözetemet és legelkötelezettebb szolgálatomat ajánlva! *Ez elmúlt esztendőben Szécsényben létemkor Tiszteletes P. Provincialis őkegyelme minemű recognitiót méltóztatott attúl adni, hogy a szent szerzet minden héten elmondhat érettem két szentmisét, annak includált párjából megértheti kegyelmed, mint hogy azért úgy vagyon értésemre, nemsokára a P. Provinciálisnak elválasztására lészen kegyelmeteknek egyben gyűlése, ahhozvaló képest kérem bizodalmasan, édes jóakaró P. Gvárdián*

Uram, kegyelmedet, ha én Isten jóvoltából háromezer rénes forintot a szent szerzetnek per modum eleemosynae letennek oly okon, hogy a szent szerzet attól a naptól fogva, ahogy az apostolikus szindikus által átvette a három ezer forint alamizsnát, mely kellő biztonsággal befektetve elégséges lesz évente hat olvasott szentmisére lekémért, és hogy őseim és rokonaim közbenjáró imában részesüljenek. Tehát tartozzon gondoskodni arról, hogy évenként minden héten provinciája egyik vagy másik házában az arra rendelt atyák által elvégezteti a szentmiséket, és legyen arra kötelezve. Fogja-e azt acceptálni a szent szerzet? Ne neheztelje kegyelmed aziránt instantiámra való resolútióját venni, és értesemre adni, mely kegyelmes jó akaratját igyekezvén megszolgálnom. Egyebekben Főtisztelendő Atyaságodnak jó egészségét kívánva maradok elkötelezett szolgálja

gróf Koháry István

Csábrág, 1718. év május 25. napja

Elfogadása

23. A fenti alapítvány elfogadása.

Mi, Gastel Ambrus testvér, provinciális és a Kisebb Testvérek rendjének magyarországi, a Legszentebb Üdvözítőről nevezett szigorú életmódot követő provinciájának egész definitóriumuma e levél erejénél fogva mindazoknak, akiket illet, emlékezetül adjuk, hogy méltóságos csábrági és szitnyai Koháry István gróf úr, belátva az élet esendőségét és bizonytalanságát, kincseket akarva gyűjteni az égben, melyet moly nem rág és a rozsdá nem mar, az említett szerzet és provincia szécsényi apostoli szindikusa révén háromezer rénes forintot készpénzben letétbe helyezett biztos és biztonságos helyen azzal a szándékkal, hogy szokás szerint, a mondott Öreg Szt. Jakab apostol kolostorban, vagy (amit az Isten kegyesen távol tartson), ha az idők mostohasága miatt az leromboltatna, a provincia más fennálló kolostorában annak hozamából, törvényes hat százalék kamatot számolva évenként, heti két szentmiseáldozatot mondjanak és végezzenek a még élő méltóságos úrért, kegyes halála után pedig a lelki üdvéért. Mi, akik minden birtokról és tulajdonról lemondtunk, a méltóságos gróf úrnak ezt a kegyes szándékát és kegyét szent alamizsnaként fogadjuk el, és megfogadjuk, mi és utódaink, hogy teljesen és hűségesen annak eleget teszünk, és a kegyes szándékot a kívánt szentmiseáldozatokban minden hiány nélkül teljesítjük. Kelt a szécsényi kolostorban a teljes definitóriumtól, 1715. év május hó 22. napján.

Ugyanaz, mint fenn, P. Gastel Ambrus sk.

P. H.

Utólagos alapítvány

24. Az alapítvány utólagos elfogadása.

Mi, Roll Péter provinciális, és a Kisebb Testvérek rendjének magyarországi, a Legszentebb Üdvözítőről nevezett szigorú életmódot követő provinciájának egész

definitórium a e levél erejénél fogva tudtára adjuk mindazoknak, akiket illet, emlékeztetükre adjuk, hogy a méltóságos csábrági és szitnyai Koháry István gróf úr, belátva az élet esendőségét és bizonytalanságát, kincseket akarván gyűjteni az égben, melyeket a moly nem rág és a rozsdá nem mar, az említett szerzet és provincia apostoli szindikusa révén háromezer rénes forintot készpénzben letétbe helyezett biztos és biztonságos helyen arra a szándékra, hogy a szécsényi kolostorban vagy a füleki rezidenciában, illetve, amitől Isten óvjon, ha az imént említett kolostor vagy rezidencia pusztulásra jutna, az említett provincia más kolostorában vagy rezidenciájában vagy (amit az Isten kegyesen távol tartson), ha az idők mostohasága miatt az lerombolhatna, a provincia más fennálló kolostorában vagy rezidenciájában, annak hozamából, a törvényes hat százalék kamatot számolva, hetenként minden évben hat szentmiseáldozatot mondjanak és végezzenek az ő lelkéért és ösei, valamint rokonai lelki üdvéért. Mi, akik minden birtokról és tulajdonról lemondtunk, a méltóságos gróf úrnak ezt a kegyes szándékát és kegyét szent alamizsnaként fogadjuk el, és megfogadjuk, hogy mi és utódaink teljesen és hűségesen eleget teszünk és a kegyes jószándékot a kívánt miseáldozatokban minden hiány nélkül teljesítjük.

Kelt a szécsényi kolostorunkban, 1716. június 19-én.

Ugyanaz a provinciális, mint fenn, sk.

P. H.

Egy részét Fülekre tették át

25. Első tekintetre úgy látszik, hogy ez a két okmány azt adja tudtunkra, hogy a Koháry-féle alapítvány 4 ezer forintról szól, de ha gondosabban odafigyelünk, világos lesz előttünk, hogy csak háromezres. A későbbi háromezer elfogadását így értsd, ebből egyezer az, amiről a korábbi elfogadólevél szólt. Ebből a háromezereből 500 forintot a füleki rezidenciának utaltak ki, azzal a megterheléssel, hogy minden héten egy szentmiseáldozatot elmondanak. A szécsényi kolostornál tehát 2500 forint maradt heti öt szentmiseáldozat elmondásának terhével: kettőt az elhunyt alapítóért, három pedig a Koháry-család élő és elhunyt tagjaiért. Ezt a pénzüsszeget 1774. január 6-tól kezdve a méltóságos Forgách Miklós gróf úrnál fektették be 5 százalékra. Azonban az öt szentmisét akkor is elvégezték, ha a stipendium nem jött be rendszeresen.

II. Kurdis-féle

100 forint

26. Mármint Kurdis János úré, valamikori szolnoki kapitányé, aki 1716-ban hunyt el, és 100 azaz száz forintból áll, azzal a kötelezettséggel, hogy az évi kamatát hat szentmiseáldozatot mondanak a lelki üdvéért. Hagyományon alapszik, nincs róla semmi okmány. Az alapítvány a fentivel együtt van befektetve.

III. Ficsor-féle

150 forint

27. Erről az alapítványról a kolostor évkönyvében a következő okmány másolatát jegyezték be:

Elfogadása

Mi, a szécsényi kolostor alulírott gvárdiánja és diszkrétusai e levél hatályánál fogva tudomására hozzuk mindazoknak, akiket illet, hogy a nemzetes és vitézlő Ficsor György, az említett kolostor volt apostoli szindikusa, végrendeletileg 150, azaz egy-százötven rénes forintot hagyott, arra a célra, hogy a törvényes 6 százalékra befektetve, az atyák és testvérek, tekintettel a kamatokra, évente július 6-án tartoznak az elhunyt örök nyugalmaért énekes gyászmisét tartani, és ezenkívül az Oltáriszentség iránti tiszteletből nagy gonddal ügyelni, hogy a templomban a szokásos mécses égjen, amíg csak a kamat befolyik. Mivel pedig a regula szerint az ilyen alapítványokat csak mint egyszerű alamizsnát fogadhatjuk el, ezzel a levéllel kijelentjük az Úrban, hogy az említett alapítványt, mint arra alkalmatlanok, az alapítvány erejénél fogva nem fogadjuk el, és nem is felügyeljük. Ha azonban a nemzetes uraság, aki egészben a mondott örökség örököse, mint egyszerű alamizsnát, minden elkötelezettség, birtoklás és tulajdonjog nélkül, szabadon nekünk adja, természetesen elfogadjuk és a kegyes végrendelkező, nemzetes Ficsor György, volt szindikus urunk akaratának, amennyiben az tőlünk függ, teljesen és hűségesen eleget teszünk. Ennek hitelül adjuk ki ezt a levelünket.

Palásty Dénes testvér, hitszónok sk.

Sebestyén Márton testvér sk.

Bede József testvér, a provincia érdemesült atyja, sk.

Ferenczfí Mihály testvér, a provincia definitora, sk.

Borics Gábor testvér, gvárdián sk.

Elhelyezése

28. A tiltakozást a nemzetes Ficsor István úrhoz, mint az alapítványt hagyó örököséhez intézték, amint mondtam 1725. szeptember 16-án. Az említett összeg az örökösénél maradt, majd később mások kezére ment át. Valóban 1774. január 7-től Nádasdy Erzsébet, Forgách Zsigmond özvegyének a kezén maradt 5 százalékra, ezekben az években ugyanis csökkent a kamat.

IV. Domonkos-féle

2000 forint

29. Ennek az alapítványnak a keletkezése és rendeltetése Ft. Bede Józsefhez, a provincia atyjához küldött magánlevélből tűnik ki, ez így hangzik:

Horváth Tamásné máter consignált kezembe pro custodia háromezer forintokat pro majori securitate (mivel annyira jutot nyavalyás, hogy nincs körülötte, aki neki hideg vizet adjon), oly conditióval, hogy halála után cedat conventui Szécsényiensis per modum foundationis. Az ezer forrintonk a venerabile előtt égő lámpásra, hogy annak interessebül faolajjal tartassék, a más kétezer pedig szokás szerint való fundatióképpen; és ezen háromezer forintokért nem kíván többet 60 szentmisénél esztendőként, nec praefigendo quidem dies, vel hebdomadas, hanem amidőn reá érkeznek. A perpetuitás iránt ilyen difficultást tettem a máternek: hogy ha poganytúl vagy másféle ellenségtül a convent pusztulásra jutna, kíván-e minket obligálni? Arra azt felelte, hogy nem. Erre okos bölcs tanácsát elvárom mentül hamaréb Tisztelendő Atyaságodnak, és ha acceptálja a convent, vagy sem. Amint ezt senki sem tudja, csak az Isten, én harmadmagammal, Tisztelendő Atyaságod. Ezzel, midőn tovább is istenes imádságiban magamat ajánlom, maradok a Főtisztelendő Provinciális Atyja alázatos szolgálója

Olasz Remig testvér sk.

Kecskemét, 1739. június 18.

Elhelyezése

30. Ezt az alapítványt Domonkos Katalin tette, a néhai Horváth Tamásnak, a kecskeméti kolostor helyettes szindikusának és konfráterének a felesége. Elhunyt pedig az összegről tett rendelkezése után 10 napra, vagyis január 28-án a súlyos pestisjárványban. Később azonban ebből az alapítványból ___ évben²⁷ 1000, azaz egyezer forintot áthelyeztek a terhével együtt a kecskeméti házra, eszerint a szécsényi kolostornál csak 2000 azaz kétezer forint maradt, amiért csak a rájuk jutó miseáldozatok kellett elvégezniük, vagyis 40 szentmiseáldozatot, ahogy meg is találom a kolostor jegyzőkönyve 12. lapjának hátulján, mely bejegyzésben felismerem Ft. Bede József utólagos tollát, akinek feddhetetlensége miatt azonban nem szabad kételkedni a bejegyzésben. A kétezret hamarosan a méltóságos gróf Forgách Miklósnál helyezték el 5 százalék kamatra.

²⁷ A szerző a dátum helyét üresen hagyta.

1500 forint

31. A méltóságos Cziráky Margit grófnő, a kegyesen megboldogult Forgách grófok közé tartozó János, Nógrád vármegye főispánjának az özvegye, aki hosszú napokat és el nem múló éveket töltött nem színlelt vallásosságban, hogy saját maga és övéi számára a jótettek lelki kincseiről gondoskodjon és egyben valamicskét segítsen a szécsényi kolostor testvéreinek is, akiknek, mint a Forgách család tagja, alapítójának tartotta magát. A következő okmánnyal egy bizonyos alapítványt tett:

32. *Tisztelendő Páter Provinciális Atyám, és egész tisztelendő definitórium, Lelki Atyám!*

Mivel Istentől Ő Szent Felségétől származik minden tökéletes szándék, igyekezet, ajándékibul minden jók, az e Szent Nevének tisztességére és a feltételt jutalmaknak elnyerése, amely szent áldásokat én is tőle vettem, azokbul tehetségem szerént ájtatos szándékomat Tisztelendő Atyaságtok eleibe terjesztem, és akarok a szécsényi klostromban lévő Szent Ferenc fiai szükségire ezer tallérokat id est fl. R. 1500 fundationalis summaképpen ajánlani ily conditiókkal.

Először. Azon ezer tallérokat magamnál kívámom tartani, és minden esztendőben annak folyó interessét hatot százra fogok fűzetni két időre osztván, úgy mint felét Szent György napján, Szent Mihály napján a más felét.

Maradékainál

Másodszor. Elhozván Isten utolsó napjaimat törvényes testamentom szerént azon fundationalis summa maradékimra fog szállani azon teher alatt, hogy minden esztendőben a megnevezett napokon hatot százra tartozzanak letenni, ámbár akárminemű nevezendő vagy nevezhetendő okokbul másoknak ötre vagy alább számú forintokra szállana a százra való interes.

Kötelezettség

Harmadszor. Ezen conditiók magok ereiben maradván és tartatván, én is kérem a szent szerzettül, hogy minden esztendőben az 1750. esztendőbeli januáriusnak első napjátul kezdvén megholt jó emlékezetű gróf Forgách János férjemért szolgáltatassék ötvenkét szentmise áldozat, míg élek én, boldog kimúlásoméert ötvenkettő, holtam után pedig lelkem nyugalmáért, most elő és megholt gyermekeiméert ötvenkettő, halálok után lelkekéert. Akarom az holtakéert minden szentmiseáldozat legyen a Szent Antal privilegiatum oltára előtt. Ha pedig háborúság vagy más veszedelem miatt a szécsényi tisztelendő páterek kénszerítetnének a klostromot pusztán hadni, szabad legyen a szent szerzetnek azon alamizsnát más klostrom szükségire alkalmaztatni, az emlétet szentmiseszolgálatok kötelességével.

Negyedszer. Ha maradékim ezen istenes szándékomban gátlást vennének és az ezer tallérokra a folyó 90 forint interest nem egészen, hanem kevesebb számban adnák, szabad legyen a szent szerzetnek az alamizsnához képest a szentmise szolgálatoknak számát szabni, magzatimért való szentmiseszolgálatoknak fogyatkozásával. Ha pedig maradékim a feltett terminusokra semmit sem adnának, a szent szerzet is ment léssen minden kötelességtől.

Ötödször. Ha történne, hogy azon summa éltemben vagy holtam után bizonyos helyre kihelyeztetnék, én és maradékim magunkra vállaljuk azon fundationalis summára, és interesire való gondviselést, és feltett szándék szerint a szent alamizsnának kiadását, azon időben is, melyben maradékim azon summa kihelyeztetésében mást tennének plenipotentiáriusnak, vagy a szindikust, nem mint szindikust, hanem mint arra rendelt maradékim, és a szent szerzet hiteles emberét.

Hatodszor. Ha jövőben maradékim elfogyásával a plenipotentiáriusunk hatalmában szállna azon említett summa, szálljon arra a sorsra, és aképpen intéztessenek a szent miseszolgálatok számai, mint más fundationalis szentmise szolgálatok végzettenek a szent szerzetben.

Mindezeknek nagyobb állandóságára adtam ezen saját nevem aláírásával, s első pecsétemmel megerősített leveletem. Szécsényben, januáriusnak első napján 1750. esztendőben.

P. H.

Árva gróf Cziráky Margit

33. Ezen alapítvány elfogadása.

A tisztelendő Szentséges Üdvözítőről elnevezett provincia definitórium a hálával elfogadta a 90 forint alamizsnát, az ezerötszáz forint hozamát, melyet a méltóságos Cziráky Margit, megboldogult Forgách János gróf úr özvegye, a szécsényi kolostor javára rendelt alapítvány formájában a fent felsorolt, említett méltóságos úrnő által részletezett minden kötelezettséggel együtt. A tisztelendő definitórium kijelenti, hogy a letétbe helyezett 1500 forintot vagy utána járó évi kamatot nem akarja és nem is szándékozik birtokba vagy tulajdonba venni, de amíg az említett 1500 forint részlete a kolostorhoz alamizsna vagy kézhez adott miseadomány módjára bejön, addig a kívánt miséket az alapító úrnő akarata és szándéka szerint elvégezzük. Kelt Galgóccon a tartományi káptalan idején, 1750. július 5-én.

P. H.

A tisztelendő definitórium parancsára Viczek Flórián testvér, a provincia titkára sk.

Fontos megjegyzés

34. A méltóságos Forgách-család alapítványának tehát az összege 1500 forint, hat százalékos befektetés mellett 156 olvasott mise kötelezettségével, úgymint a megboldogult Forgách János gróf úrért 52-t, a már elhunyt alapító úrhölgyért 52-t, az élő és

elhunyt gyermekeiért 52-t. Ezek közül azokat a szentmiséket pedig, melyeket holtakért kell mondani, a Szent Antal privilegizált oltáránál végezzék. Mindezt csak akkor, ha a hat százalék részesedés bejön, különben a misék számát lehet csökkenteni, vagy ha semmi sem folyik be, azt teljesen törölni. Az összeg tartósan az örökösöknél marad, akik, miután a birtokot szétesztették, mindenki a maga része után fizeti a részletet, vagyis Zsigmond gróf 45 rénes forintot, ugyanannyit János gróf. Amikor azonban az említett gróft az Isten agyvérzéssel látogatta meg, javait János testvére bízta egy bizonyos időre. Az minden terhet magára vállalt, így az alapítvány egész terhét is, aminek pontosan eleget is tett egészen 1774-ig, amikor a méltóságos Zsigmond gróf özvegye a javait visszakérte. Jóllehet az év augusztusában Forgách János gróf meghalt, birtokainak gondviselői abban az évben még az egész kamatot letették, mivel a Zsigmond gróf méltóságos özvegye azt állította, hogy külön megállapodás alapján az a teher a János gróf javait terheli. Jövőre nézve tehát ügyeljen a gárdián, nehogy haszon nélkül terhelje a kolostort a misék elvégzésével. Ezek a most leközölt adománylevelek bőségesen tanítanak bennünket arra, mit kell tennünk, ha megtagadják vagy kisebbítik az alapítótól rendelt alamizsnát.

VI. Miszleniczki-féle

400 forint

35. Fent, a II. fejezet 44. pontban említett tekintetes Miszleniczki György úr, mivel életében is szerette Szent Ferenc atyánk fiait, halála után se akart tőlük elszakadni, ahogy ez végrendeleti akaratóból is kitűnik, amelynek a tárgyalt ügyhöz tartozó pontja a következőt tartalmazza:

Először. Krisztus legdrágább Vére által megváltott lelkemet az Úristennek, Teremtőmnek ajánlom, hogy a Szentséges Üdvözítő érdemeiért, a Boldogságos Szűz Mária és mindenszentek közbejárására fogadjon be az örök hajlékba. Testemet pedig, a férgek táplálékát és port ugyan, de mivel az életben a Legméltóságosabb Szentség befogadója volt, azt akarom, hogy a tisztelendő ferences atyák temessék el minden világi pompa nélkül a kriptában, aminek elrendezésére 100 rénes forintot hagyományozok. Ezenkívül hagyok a tisztelendő szécsényi kolostorra 400 rénes forintot úgy, hogy hetente egy szentmiseáldozatot mutassanak be lelkem üdvére.

Teher

Noha ez a tőke, sem a belőle nyert évi kamat nem volt arányban a vállalt teherrel, mégis tekintettel arra a sok jótetre, amit nyújtott a szécsényi kolostornak, a tekintetes definitórium elfogadta a szokásos forma szerint, amit a Forgách-féle alapítvány-nál lehoztam, és a szécsényi kolostort elkötelezte 1754. május 4-én a heti egy olvasott mise elvégzésére.

Ezt a 400 forintos tőkét, a többivel együtt, öt százalékra a méltóságos Forgách Miklós gróf fogadta el.

VII. Kovács-féle

36. Nemzetes Kovács György, egykor Koháryak, majd a Forgáchok csábrági tisztartója, illetve a kolostornak volt körülbelül 15 éven át apostoli szindikusa, ahogy szorgosan gondoskodott a rábízott mulandókról, úgy a lelkiekben is ki akart tűnni, amikor a következő alapítványt tette.

Tisztelendő Definitórium, Krisztusban nagyrebecsült Atyák!

Mindenki, aki igaz okból szeme előtt tartja létének végét, teljességgel szembesül azzal, hogy amint a mulandókról és a porba visszatérő emberi test életben tartásáról is szorgalmasan gondoskodnunk kell, annál szükséges az örökké tartó lélek üdvét még időben sokkal nagyobb gondoskodással szorgalmazni. Ezért, mikor én már-már az életem végére értem, ezeket és hasonlókat méltán viselem szívemen, így Isten kegyelmének segítségével inkább akarok magamról gondoskodni, mintsem hogy mások gondoskodjanak rólam, ép ésszel és megfontoltan 400 azaz négyszáz rénes forint alapítványt teszek a szécsényi franciskánusok tisztelendő klastroma javára azzal a feltétellel, hogy a letett összeg kamataiért életemben (beszámítva a folyó évet is) a jó halál kegyelméért mondjanak 18 szentmisét, halálom után pedig az üdvömért, bűnös lelkem békéjéért 14 szentmisét és a halálom évfordulóján papi segédlettel végzett évfordulós gyászmisét minden évben.

NB. 1774. május 7-én halt meg.

Terhek

37. Az én kedves házastársam, az elhunyt Horváth Judit lelki nyugalmáért pedig 14 szentmisét és halálának évfordulóján, június 7-én asszisztenciás misét tartsanak. A visszamaradt hét szentmisét pedig a fiaimért: Ferencért, Pálért, Györgyért, leánya-
imért: Juditért, Rozáliáért, Juliannáért és Borbáláért. Mindezeket, amennyiben lehet-
séges, a Fájdalmas Szűzanya vagy Szent Antal oltáránál végezzék. Ezt kérem a leg-
alázatosabban.

Gondviselés

38. Az imént említett alapítványi összeg kamatait a definitórium döntésének ide-
jétől, amíg élek, magam fizetem, halálom után valamelyik a két legidősebb fiam kö-
zül. Ha azt az összeget megegyezéssel magukhoz akarják venni, úgy tegyék, hogy aki
magánál tartja, az az esedékes kamatot minden évben a tisztelendő konventnek sza-
bályosan kifizeti. Ellenkező esetben az akkori szindikusz úr biztos helyre fektesse be,
ahol sem a tőke, sem a kamat nem lesz veszélyben, és így az óvadék mindig megma-

rad. Abban az esetben pedig (amit az Isten jósága tartson távol), ha a tisztelendő kolostort háború vagy más váratlan veszedelem egészen vagy részben elpusztítaná, hogy az említett alapítvány akkor se szenvedjen sérelmet, abból a célból egy másik, teljes erejében viruló konventbe helyezték át ideiglenesen, az akkor összehívandó definitórium üdvös döntése alapján, minden fent felsorolt feltétellel együtt, hogy azokat ott is rendre betartsák, hogy a szükséges óvatosság mellett sértetlenül örökre fennmaradjon. Kérem tehát a tisztelendő definitóriumot, hogy összes itt felsoroltakat atyjai szeretettel, szívesen fogadja, és ezen felül saját és gyermekeim megnyugtatóra magamat és e kérelmemet alázatosan ajánlva maradok Főtisztelendő és Tisztelendő Atyaságtok alázatos szolgája Kovács György sk.

P. H.

Elfogadása

39. Illő hálával fogadja (tekintettel az addigi munkájára, különben nem teszi, nem érzi magát indítatva arra) a 24 rénes forint alamizsnát, a 400 forint tőke hozamát, amelyet a nemzeti és vitézlő Kovács György úr tett a tisztelendő szécsényi ház részére, alapítvány formán, és szándékot nyilvánított az alapítvány minden kötelezettségeivel együtt, melyeket az az okmány magában foglal és felsorol. Ennek ellenére a tisztelendő definitórium kijelenti, hogy nincsen, és nem is törekszik arra, hogy birtok- vagy tulajdonjoga legyen, ezért ezt a 400 forintos összeget, sem az abból befolyó törvényes éves kamatot nem fogadhatja el és nem is szándékozik elfogadni. Azonban amíg az említett 400 rénes forint kamata az említett kolostorhoz, mint alamizsna vagy mint manuális misestipendium befolyik, addig a kívánt miséket a megjelölt szándéokra híven el fogják végezni. Kelt a galgóci kolostorban az első időközi kongregáción, 1763. év április 13. napján.

P. H.

A tisztelendő definitórium rendeletére Horváth Damascenus testvér, a provincia titkára sk.

Elhelyezése

40. Ez a tőke életében az örökhatyónál volt, halála után, 1774. május 7-től örökösire, vagyis nemzeti Kovács Ferenc úrra, a tekintetes Nógrád vármegye esküdtéje és a Balassa család teljhatalmú fiskálisára és másokra ment át, az pedig az osztozkodás idején nemzeti Kovács Pálnak, gróf Grassalkovich és a Jászság fiskálisának adta át, azonban 1775-ben mégis a fent említett Kovács Ferenc úr tette le a 24 rénes forintot testvére nevében. Ügyeljenek tehát tehát az előljárók! A határidő Sz. György vértanú napja.

3. szakasz

Az elenyészett alapítványokról

Eltörölt alapítványok

41. A kolostornak voltak más alapítványai is, melyek azonban vagy az idők vi-szontagságaiban elenyésztek, vagy maguk az alapítók számolták fel őket, melyeket azonban mégis jó megemlíteni, hogy nyilvánvalóvá legyen, hogy a testvérek értük a jog semmiféle eszközehez nem folyamodnak vagy folyamodtak, amikor a visszavo-nást minden zokszó nélkül viselték és a jövőben is viselni fogják. Tehát:

Forgách-féle

42. I. Hogy mellőzzem a boldog emlékü Forgách Zsigmond magyar nádor hagyatékát, amit már az V. fejezet 3. pontjában lehoztam. Úgy találom, hogy minden év-ben két szentmisét szolgáltatnak, amíg az örökös Szabó Mihály és neje a stipendiu-mot szolgáltatnak. Nincs is semmi más feljegyzés, így ennek az alapítványnak tényleg nincs semmi emléke.

Ladary-féle

43. II. Nemzetes Ladary Imre csabragi tisztartó 1750-ben 100 rénes forintot ha-gyományozott alapítványként, és kihelyezte évi öt százalékra, és kötelezte örököseit is, de halála után semmit nem jövedelmezett, így a kolostor részéről is megszűnt a kötelezettség, hogy a kívánt miséket elvégezzék.

Majerszky-féle

44. III. Tekintetes és nemzetes Majerszky Pál úr, egykor a váci, majd az egr-i püs-pök javainak, végül az ungvári uradalom prefektusa, az elhunyt Majerszky János szindikus fia, 400 rénes forintot rendelt alapítványként a kolostornak, amit 1761-ben a tisztelendő definitórium a szokásos formában elfogadott, de ez az úr 1766-ban visz-szavonta adományát. Azt mesélték, hogy átvitte a nosztrai pálosokhoz, ahol fia szer-zetesi fogadalmat tett.

Majláth-féle

45. IV. Nemzetes és vitézlő Majláth Ferenc úr, a honti szolgabíró 1770-ben 9 ré-nes forint alamizsnát rendelt, vagyis 150 forint kamatát, hogy a mi templomunkban eltemetett feleségéért, Liptay Johannáért halála évfordulóján, április 21-én, minden évben egy ünnepélyes misét tartsanak, együtt azzal a hat olvasott szentmisével, me-lyeket az ő halála után a halottakért ajánljanak föl. Azonban a fent nevezett úr a tö-

két le se tette, s a rendelt 9 rénes forintot sem fizette ki, kivéve az 1771. évet. Ezért legyen éber az előljáró, hogy csak a teljesítendőik teljesítése után következik a kötelezettség, Nagy András atya 1774-ben, és az őt követő gvardián ismételten kérték az urat, hogy legyen tekintettel az alapítványra, valamint más hátralékára is, elhunyt anyósa, Korosy Anna tartozása ügyében, ami a kriptá árának részletéből, és a káplán fizetéséből 54 forint 33 dénárra emelkedett, ugyanis a második részletet kiegyenlített az elhunyt másik veje, Podhorszki János úr. A válasz mindkét alkalommal jóindulatú volt, megígérte, hogy eleget fog tenni, és hogy az alapítványt is fenn fogja tartani. Az alapító levél az oratóriumban van VII. szám alatt, az elenyészett alapítványok kötegében, mert ezek szerint nem teljesített semmit és remény is alig van, hogy teljesíteni fogja.

Lypthai-féle

46. Közben az említett nemes úrnő, Korosy Anna, Lypthai Gáspár úr özvegye, aki Szécsény mellett Varsányban lakott, 1773-ban meghalt, és január 7-én a mi templomunkban temették el. A végrendeletében 300 rénes forintot hagyományozott alapítványként, hogy az évi kamata arányában a szécsényi kolostorban szentmisét tartssanak érte és elhunyt leányai lelki üdvéért. Örökösei vejei, Majláth Ferenc és Podhorszky János urak lettek, azonban az alapítványról mit sem akartak tudni.

47. Végül 1772. év május hónapjában tekintetes Balogh János tanácsos úr, a Török-családból származó anyósa végrendelete értelmében 50 forintot küldött, augusztus hónapban meg százat, s azt be is vételezték. 1775. év márciusában azonban, amikor Nagy András gvardián atya felkereste a tekintetes Baros József urat Kelecsényben, megtudta tőle, hogy az elhunyt Török András özvegye, akinek ő maga is veje volt még nagyobb összeget is hagyományozott. Mivel azt gondolta, hogy esetleg alapítványként végrendekezett, megkérte az imént említett urat, hogy a végrendeletből küldjön kivonatot, hogy minden tisztázódjék. Ezen felül később még levélben is megkérte erre, és arról is gondoskodott, hogy az imént említett összeget tegyék félre. Am nem méltatták semmi válasza, talán azért (ahogy hallani lehetett), mert ő maga is adós volt. Ezért gondoskodott 300 mise elvégzéséről, a pénzt pedig kölcsön adta a Szent Ferenc kongregációnak, hogy új oltárt emeljenek. 1776. május 4-én 100 forintot visszatérítettek, amit azonnal bevételtek, ötven pedig visszamaradt, amit az folyamatosan térítenek, mint most június 4-én húszat.

VI. fejezet

A szécsényi konvent kiegészítőiről

A kolostor kiegészítői

1. Kiegészítőknek nevezem azokat, amelyek nincsenek szoros kapcsolatban a kolostorral, hanem az előljárók belátása alapján csatolták hozzá, úgymint a noviciátus, a tanulmányi ház és a tanulmányokhoz kapcsolódó könyvtár, valamint a kézművesek műhelyei. Itt veszem elő a határok kérdését, amit az előljárók gyakran változtattak, ahogy a tapasztalat tanítja. Így tehát

1. szakasz

A noviciátusról

A noviciátus kezdete

2. A szécsényi házat mintegy az anyaprovincia keltetőházának lehet nevezni, és joggal, tekintettel arra, hogy a noviciátusban sok fiat fogant és szült meg a szent fogadalom által. Ugyanis már 1708 előtt neveltek ifjakat ebben a kolostorban, mert abban az évben a provincia tabulájában feljegyezték, hogy a noviciátus folytatódik a tisztelendő Kelcffi Dénes aktuális definator atya irányítása alatt. Egészen 1716-ig folytatódott, majd 1724-ig szünetelt, amikor május 3-án tartott galgóci káptalanon újból noviciátust állítottak fel a szécsényi kolostorban. Hogy a jövőben szabályosabb legyen a fejlődés, a gyöngyösi noviciátusból áthelyezték Visocsanszki Lajos, Szombathelyi Ferenc, Marczek János, Csernota Ignác, Fábri Ferenc és Kalcsó Kelemen klerikus testvéreket, valamint Szendrőről Bosik Ferenc laikus testvért.

Fejlődése

3. Az említett évtől fogva ebben a kolostorban nevelték a szerzetesi ifjúságot, rendszerint 12 klerikust és két-három laikust, és az ünnepélyes szerzetesi fogadalomra bocsájtották őket, mígnem az isteni gondviselés engedélyével és az ősellenség királyi rendelettel büntetés terhe alatt megtiltották, hogy bárkit is életének 24-ik éve előtt

örök fogadalomra bocsássonak. A rendelet, melyet főtisztelendő provinciális atya másolatban küldött meg, a következőképpen hangzik:

Tisztelendő gárdián atya, tiszteletre méltó és nagyrebecsült atya!

4. A Nagyméltóságú Királyi Tanács írásos rendeletét, melyet augusztus 5-én adott ki, itt helyben szeptember hónap 22-ikén kaptam kézhez, mely több más, bennünket érintő dolog mellett, a következőket tartalmazza.

Királyi rendelet

... Mivel pedig ahhoz, hogy bármilyen szerzethez tartozó személy céljának, amely az élet tökéletessége, és ahhoz kapcsolódva a katolikus vallás fejlődése és a lelkek üdvösségéről való gondoskodás, meg tudjon felelni, ahhoz nem csupán Isten kegyelme, hanem a rend minden tagjának az önmegtartásban és az evangéliumi tanácsok állhatatos megtartásában megvalósuló együttműködése is teljes mértékben szükséges. Ez az elkötelezettségük pedig azáltal még súlyosabb, hogy az az ünnepélyes fogadalom letétele után örök és visszavonhatatlan lesz. Ezért bárki könnyen felfoghathja, mekkora éleslátásra, érett megfontolásra és önismeretre van szükség, mert különben szükségszerűen vagy elvész a hivatás vagy igen szomorú következményekkel járó eseményeknek vetik meg az alapját. Ez az érett megfontolás nélküli, elsiegett, többé alig megváltoztatható állapot úgy a szerzetesrendre, mint a szerzetesre biztosnál biztosabb kárt szokott hozni. Mivel pedig a fenti ügyben a jó és körültekintő döntés képessége csak aztután található meg az emberekben, hogy saját érettségüket elérik, amikor már képesek tapasztalat útján, bölcsen meghozni az ebben az ügyben szükséges döntést.

Hogy a noviciusok

5. Azonban természetes, hogy az ifjúság abban a törekvésében, hogy biztosítsa az örökkévalót, az élet mutatkozó előnyeitől és merő külsőségektől félrevezetve, bármilyen elkötelezettségnek örök időkre aláveti magát, amit azonban hamarosan megbán s így hivatásával, melyet választott, egyáltalán nem lévén megelégedve, igen szomorú következményeknek teszi ki magát. Hogy tehát a fent nevezett Fölség az alattvalóit, bármely állapotban is legyenek, amennyire az lehetséges, megelégedetteknek és boldogoknak láthassa, valamint a hit és az egyház javát minél biztosabban szolgálja, érett megfontolás után, teljhatalmánál fogva, alattvalóinak aziránti alkalmasságáról, hogy örök fogadalmat tegyenek, a következőket méltóztatik kegyesen elrendelni.

Csak 24 évük betöltése után tehetnek fogadalmat

6. 1. Hogy Őfelsége mindkét nembeli, bármely rangú és állapotú alattvalója a betöltött 24-ik életéve előtt ne merészeljen, akár mint klerikus, akár mint laikus testvér, akár mint laika, vagy mint karimát végző apáca, szerzetesi fogadalmat vagy ünnepélyes fogadalmat tenni. Ezért

7. 2. Ezt kötelesek megtartani az összes világiak és a szerzetesek is, bármely kiváltságot is élvezzenek. Azonban a rendbe illetve szerzetbe való belépésre vonatkozólag nem akar semmiféle időt meghatározni a fent nevezett Felség.

A kilépőktől nem követelhető semmi

8. 3. Ha egy fiatalabb korában felvett jelölt vagy jelölnő a rendből ki akarna lépni a fogadalom letétele előtt, az életének 24-dik évéig kiterjedően a rend nem követelhet tőle semmit a klauzurában töltött évek után ellátás címén, szerződést sem köthet arra, és birtokba sem vehet semmit.

Az ellenszegülők büntetése

9. 4. Ha egy szerzetes előljáró vagy előljárónő, illetve szerzetesi közösség ezt a kegyes rendeletet megszegné és bárkit is az elrendelt életkor előtt fogadalomra bocsátana, akkor minden egyes fogadalmat tevő jelöltért a provincia egésze, vagy a szerzetesi ház, ahol a fogadalomtétel történt, mint annak részlege, háromezer forint pénzbüntetés alá esik, melyet a szegények javára kell fordítani, de egyharmadát az ilyen eset feljelentője kapja. A kolduló rendek esetében, akik alamizsnából élnek, azoknak a közvetlenül soron levő koldulás tiltatik meg. Ezen felül a tilalom ellenére fogadalomra bocsátottat azonnal a világba kell küldeni, míg az előírt kort el nem éri, és a rend eleget nem tesz az elrendelt büntetésnek.

Kilépők vagyona visszaadatik

10. 5. Amíg az előírt korban letett fogadalom meg nem valósult, addig a jelölt, mint világi személy rendelkezik a világiaknak kijáró minden jog előnyével és javával, ezért mint szerzetes, esetleges visszatérésekor a világba, mindenét, amit bármely jogcímen birtokolt vagy részbirtokosa volt, egészében vissza kell neki adni, mint ahogy, ha a fogadalom előtt meghalna, az ő törvényes jogutódjának kell adni.

11. 6-szor: Őfelsége kijelenti, hogy ennek a rendeletnek megszegését szigorúan fogja büntetni, sőt elrendeli, hogy azt a szerzetes előljárót, aki az imént előadott pontokkal összeütközésbe kerül, örökös tartományaiából számúzzék. Az ilyen szerzetes házat pedig, figyelembe véve az ismételt törvényszegés súlyosbító körülményét, fel kell számolni.

12. Így a rendelettel tehát, a fentnevezett Felség meghatározza alattvalói éveinek ama érettségét, amikor szerzetesi fogadalommal elkötelezhetik magukat. Miután a német királyságokban és tartományokban azt Őfelsége királyi jogánál fogva már rendeletileg bevezette, annál inkább Őfelsége királyi jogához tartozónak látszik, hogy ezt a hasznos törvényt a magyar királyságban is szentesítse. Ezért atyaságodnak meghagyom, stb. stb.

A provinciális parancsa

13. A császári, királyi és apostoli Felségnek ezt a noviciátus helyzetét érintő kegyes rendeletét sürgősen küldöm a gvárdián atyának avégre, hogy mindig készek legyünk a kegyes parancs iránti engedelmességre, és figyeljünk arra, hogy a novicius testvérek közül senkit ne kényszerítsünk elő az ünnepélyes fogadalomra, vagy az ünnepélyes fogadalom kinyilvánítására. Azokat a noviciusokat, akiknek kitelik a noviciusi évük, azokat fogadalomra kell bocsátani, de csupán egyszerű fogadalomra, semmiképpen nem ünnepélyesre. Azokról, akik így tesznek fogadalmat, küldjenek tájékoztatást, hogy, ahogy majd az Úrban megítélem, kellő helyezéssel gondoskodjam róluk. A Nagyméltóságú Tanácsot már megkerestem, hogy legalább azok, akik jelenleg a noviciátusban vannak, ünnepélyes fogadalomra bocsáttassanak. Ahogy a választ megtudom, küldöm, mint ahogy a többit illetőleg is, amit a rendeletben találok. Különben ... maradok alázatos, odaadó szolgálja

Krajcsinovszky Kapisztrán provinciális testvér
Sebes, 1774. szept. 23.

Megérkezik Szécsénybe

14. A királyi rendeletnek ez a része pontosan október 6-án tíz óra után érkezett meg Szécsénybe, miután kicsivel 9 előtt két klerikus testvér, úgymint Molnár Brúnó és Kelemen Balázs az ünnepélyes fogadalmukat tették le. Boldogok, hogy a tökéletes élet szeretetével jöttek a szerzetbe. Az egész rendelet csak később jött meg, decemberben, ahogy a beérkezők könyvében találjuk másolatban. 1175. január 9-én pedig a tekintetes vármegye is megküldte, ezt az oratóriumban, a III. szám alatt őrizzük. A rendelet más dolgokat is érint, hogy ugyanis ne vásár- és ünnepnap tartsák a vásárt; hogy a templombúcsút ne kötelező munkaszünettel és misehallgatással ünnepeljék; hogy mit tegyenek a végrendelet nélkül megboldogult javaival; a szent testvér-ületekről, a körmenetekről, a szerzetbe belépőkről, az alapítványokról, a szerzetesek zárkájáról stb.

A már belépettekre vonatkozó engedmény

16. A provinciális kézhez kapva ezt a királyi rendeletet könyörgő kéréssel fordult a Nagyméltóságú Helytartótanácsához, hogy legalább azoknak engedélyezze a fogadalom letételét, akiket a rendelet valóban a noviciátusban talált. Az hozzájárult, miután előbb bekérte a katalógust, amely tartalmazta a nevet, vezetéknevet, származási helyet, vármegyét, vagyont, életkort, a noviciátus helyét, a belépés és beöltözés helyét, évét napját, és hogy vajon klerikus vagy laikus-e. Így tehát Tóth Ferenc, Rusznyák Anzelm, Fuzik Flórián, Dugovics Fidél és Hanza Marián, aki később kilépett, testvéreknek, mint olyanoknak, akik a rendelet előtt beöltöztek, megengedték az ünnepélyes fogadalmat, a többieknek nem. Íme, mibe avatkozik bele a világi hatalom! Az egyetemes szent zsinat a 16 évesről úgy ítélte, hogy elegendő ítélőképesség-

gel van felruházva, hogy választhatja a szerzetesi állapotot, az örök elkötelezettséget, de a részleges, világi megfontolás ezt elutasítja. Az apostoli királynő akkora tekintélyt követel magának, mintha az a csillogó apostoli titulus alapján neki kijáró jog lenne, amint ez a rendeletből kitűnik.

Talán más egyéb is következhetne, ami erre a noviciátusra vonatkozik, úgy gondolom azonban, felesleges lenne azokat lehozni. Ugyanis neveiket, vezetékneveiket, beöltözésük és fogadalmuk idejét, a voksolásokat és az elbocsátásokat egy külön könyvbe jegyzik. A tisztelendő definitórium rendelkezését azonban azokról, akik 24. életévüket még nem töltötték be, megse mellőzhetem, ugyanis ez a tartalma:

A definitórium rendelete a növendékekről

17. A szent császári és királyi Felség rendelete, miszerint a novíciusok betöltött 24. életkoruk előtt nem bocsáthatók fogadalomra, nem kis gondot szült, amit a tisztelendő definitórium gondosan megtárgyalt, majd részben parancsolja, részben meghatározza: 1. Hogy az ilyen junior klerikus testvérek (a továbbiakban ezen a néven nevezzük őket), miután betöltötték a 24-ik életévüket, az akkori helyi előljárójuk kezébe tegyék le a szent fogadalmat, a generális atyának ebben az ügyben a provinciális atyához küldött levele értelmében. 2. Ha ugyanazok a noviciátus befejezése után egy ideig ugyanabban a kolostorban maradnak, ott tartózkodásuk idején mindenben a novíciusok magisztere alá tartoznak. Gyónásukat viszont nem kötelesek továbbra is nála végezni, hanem a többi fogadalmas testvérrel együtt a szokásos gyóntatónál. Ez vonatkozik arra az időre is amíg a tanulmányaikat végzik. 3. Hogy ne adjanak okot a világiakkal való érintkezésre, az előljáró atyák gondoskodjanak kéztörőkről és minden más szükséges dologokról. 4. Világi ruhájukat a noviciátus helyén őrizték, amit ha mégis amiatt a veszély miatt, hogy tönkremennek el kell adni, adják el a tudtukkal és szabad beleegyezésükkel, az árát közben lepecsételve őrizték, majd küldték el tartózkodásuk helyére, ahol majd a fogadalom előtt joguk lesz szabadon rendelkezni vele. 5. A noviciátus évének letelte után ne bocsássák őket semmilyen fogadalomra, egyszerűre se, később azonban meg kell velük értetni, hogy amint a noviciátusban, úgy utána is meg kell tartani a szent szabály rendjét és a statútumokat, mert különben vezeklés alá esnek. 6. Amikor a nagy szükséglet kikényszeríti, a diszkrétusok hozzájárulásával kiküldhetők alamizsnagyűjtésre. 7. Ugyan a harmadik szavazás róluk a noviciátus vége előtt megtörtént a noviciátus helyén, azonban a fogadalomtétel előtti kérelmet, mellyel kérik, hogy bocsátassanak fogadalomra, a gvardianátusban tárgyalják a diszkrétori testület és az aktuális hitszónokok előtt, abban a kolostorban, ahol a fogadalmat le fogják tenni, nehogy méltatlan bocsátassanak fogadalomra. 8. A próbaév végeztével, ahogy azelőtt azt kérték, hogy fogadalomra bocsátassanak, ezentúl csak azt fogják kérni, hogy a szerzetesi állapotban maradhassanak. 9. A szeniorátusi sorrend a beöltözés napjától fog számítani egymás követésében és az ülőhelyek sorrendjében, annak ellenére, hogy egyik-másik korábban tett fogadalmat. A juniorátus is a belépéstől kezdődik és a második fogadalom-

tételig számítandó. 10. Ilyen fogadalmat nem tett klerikus szerepelhet a tabulában és a körlevelekben, de a novíciusok fölötti voksolásban nem vehet részt. 11. A kaparót, a novíciusok jelét közvetlenül a noviciátus után leveszik. 12. A helyi előjárók a fő-tisztelendő provinciális atya tudta nélkül nem bocsáthatják el őket a rendből, kivéve, ha igen sürgős és nyilvánvaló, az egész házitanácstól elfogadott okok azt nem tanácsolják. Különben, ha maguk ki akarnak lépni, akkor üdvös buzdítással és intéssel legyenek támaszukra. 13. A helyi előjárók lássák el őket ruhával, amint a többi fogadalmas atyát vagy testvért szokták öltöztetni. 14. A tanár atyák kötelesek gyakoroltatni őket a human tudományokban, kellő szorgalmat mutatva oktassák őket azokban a nyelvekben, melyeket valamennyire tudnak, ügyesen gyakoroltassák velük, de leginkább arra törekedjenek, hogy a szerzetesi és jó erkölcsökben tudják őket fejleszteni és alapozni. Ez a tanulás a kongregációtól megszabott számú éven át folyjék, majd a magasabb tanulmányokra kerüljenek, míg végre le nem teszik a fogadalmat, s nevüket a fogadalomtétel helyén be nem jegyzik a szokásos aláírásokkal az arra rendelt könyvbe, amelyről a noviciátus helyén levő novíciusmagisztert is értesíteni kell. Az értesítést akkor is meg kell ejteni, ha esetleg valamelyik kilép a rendből.

2. szakasz

A tanulmányokról és a könyvtárról

Filozófiai stúdium

18. Tetszett Szent Ferencnek, szerafikus pátriárkánknak az ájtatossággal együtt járó tudomány, úgy tudjuk Szent Antalnak írt leveléből. Ezért ebben a kolostorban nemcsak áhítatra oktatták a fiatalságot a noviciátusban, hanem filozófiai tanulmányokat is végeztek arra törekedve, hogy így mélyebben behatoljanak a teológia titkaiba is. Így 1717-ben Ft. Doroszlai Felicián filozófiai előadásait hallgatták Jancsik Vencel, Micsurai Ivó, Dénes Narcissus, Gamalics Jácint, Lantgruber Kázmér, Lypták Dénes, Bartal Orbán. Ez a fajta stúdium folytatódott egészen az 1724. május 3-án Galgócon tartott kongregációig, amikor a noviciátust olyanra redukálták, amilyen módon ma is fennáll.

Könyvtárat létesítenek, patrónusai

19. Szabályos könyvtárat ebben a kolostorban a III. számú cella átalakításával hoztak létre 1768-ban Ft. Szentsimonyi Ambrus gvárdián atya szorgoskodása révén, Spiegel Márton asztalos testvér munkájával. A meglehetősen sok könyvet a katalógus tartalmazza, azokat a kolostor leginkább az alamizsnából szerezte be. Nem hiányoztak azonban a különleges pártfogók sem, akiknek, hogy emléük áldott legyen, a hála azt követeli, hogy felsoroljuk őket. Így először:

20. Ft. Jancsovcics Sándor endrefalvi plébános úr 1745. március 6-án elvégzendő szentmiséért adta a következő könyveket: 1. *Corpus juris canonici*, 3 kötet; 2. P. Lajman teológiája, 1 kötet; 3. Josephus a S. Maria beszédei, 3 kötet; 4. Alexander Maczejko vasárnapi szláv beszédei, 1 kötet; 5. Káldi magyar beszédei, 1 kötet; 6. Fabri ünnepi beszédei; 7. Thomas Hoffling temetési beszédei; 8. Abraham Bzovius.

Azután Ft. Szabinai István ecsegi plébános úr a következő könyveket adományozta:

Az ecsegi

21. A jó Isten nevében.

1752. év január 15. napján. Én, alulírott egykor herencsényi, most ecsegi plébános, a lent felsorolt könyveket, melyeket saját erőmből szereztem be, még életemben és egészséggel megáldva a szécsényi kolostor főtisztelendő ferences atyáinak adom kezükbe, és átok alatt megerősítem, hogy senki, legyen bármely rangú vagy állapotú, ezt az én akaratomat és szándékomat meg ne másítsa, vagy azok miatt a fent nevezett szécsényi kolostor atyáit háborgatni ne merészelje. A könyvek a következők: 1. Cornelius a Lapide, 11, azaz tizenegy kötet; 2. Bellarminus, 7, azaz hét kötet; 3. P. Sporer 2, azaz két kötet; 4. Polianchae 2, azaz két kötet; 5. Pichler, az 5. szám alatt 1, azaz egy kötet. A többi könyveimről még életemben fogok rendelkezni. Minek hitelül saját akaratomból adom ki ezt a levelet aláírva és pecséttel ellátva, év, hónap, nap, mint fent, ecsegi plébániámon. A fenti könyveket Siket Pál gyöngyösi gvárdián atya vette át, át kell vinni és adni a szécsényi kolostornak. Ezenkívül úgy akarom, hogy Bartia műveit, melyek kölcsönben vannak a főtisztelendő marcali úrnál, adják át ugyanannak a kolostornak. Ebből az alkalomból küldöm a *Corpus juris canonici*-t is.

P. H.

Szabinai István ecsegi plébános sk.

Ismét

22. A főtisztelendő úr az adott ígéretét hat nap múlva be is váltotta a következő okmánnyal:

Az Úr nevében! Amen. 1752. év január 21 napján. Én, az alulírott egészséggel úgy ahogy megáldva az alább felsorolt és saját pénzemen vett könyveket, hogy sokszor megismételt és megfontolt akaratom a kívánt eredményt elérje, a Szent Ferenc rendjének szigorú életmódot követő tisztelendő szécsényi kolostora tisztelendő atyáinak hagyományozom végrendeletileg, amikor a Háromságos Legszentebb Istennek úgy tetszik, hogy súlyosabb betegséggel látogat meg, azzal a kikötéssel, hogy ha az Isten betegségemből jobbulást ad és jobb egészséggel méltóztatik megáldani és erőre serkenteni, fenntartom magamnak a jogot, hogy azokat kizárólag saját használatomra visszavegyem, s egyben átok alatt megfosztok mindenkit attól a lehetőségtől, legyen az bármilyen állású, rendű, méltóságú, bármilyen okból, ürügyből kifolyólag, hogy

az imént említett tisztelendő ferences atyákat zaklassa, vagy hogy tekintettel az én szabad rendelkezésemre, háborgassa őket. Engedélyt adok a Szent Ferenc rendjéhez tartozó, az Üdvözítőről nevezett provincia főtisztelendő provinciálisának, hogy azokat a könyveket, amelyekre esetleg a szécsényi háznak nincs szüksége, azokat, vagy az övök helyett az általam adományozott másodpéldányokat (amennyiben azokkal egybe lennének kötve), átvigyék ugyanannak a Szent Ferenc rendjének tisztelendő füleki kolostorába.

Az említett könyvek sora:

1. Szent Biblia, latin.
2. Szent Biblia, magyar.
3. Vieira beszédei, 2 kötet
4. Claus, *Comp. Barziae*, fol.
5. Lesalve, *Annus Apost. Conc.*, in 4°
6. Currus Izrael.
7. Claus, *Spicilegium Cathecetico Conc.*, 2 kötet.
8. *Nucleus Compensterinus ex Bessao*.
9. Pázmány.
10. Marchant, *Hortus Pastorum* című.
11. Hartung beszédei, in 4°
12. Illés István magyar ünnepi beszédei, in 4°
13. Illés András magyar beszédei, 2 kötet.
14. Pezinger beszédei, in 4°
15. Leo beszédei, három kötet.
16. Traut beszédei, in 4°
17. Ft. Csuzy atya, in 4°
18. Ft. Fábri atya, in 2°, három kötetben.
19. P. Reifensstuel művei 2 kötetben.
20. Lacroix erkölcstana, 7 kötet, in 8°
21. Reifensstuel erkölcstana.
22. Bonacina művei, 2 kötetben.
23. Furinus szentírásmagyarázata, in 2°
24. Molnár Albert *Dictionarium*.

Sabinai, másként Brigyani István sk. és pecsét.

A fent megnevezett és felsorolt könyveket nem fogom visszakérni.

Elismerem, hogy Reifensstuel egyházjogát átvettem a tisztelendő füleki ház részére.

Gvassai Tóbiás testvér sk.

A ludányi

23. 1772-ben Ft. Horthy Ignác, amikor a ludányi plébániáról a pozsonyi káptalan tagjai közé léptették elő, a kolostorral szembeni jóakarata jeléül következő intézkedést tette a könyvek vásárlása érdekében:

Visszaemlékezve a szeráfi rend irányában fiatal koromtól belém ivódott lelkületre, mely részemről változatlan, a plébánosi szolgálatból való távozásomkor ösztönzést érzek, hogy gyámolítsam a tisztelendő szécsényi kolostort. Így tehát e levél erejénél fogva, mielőtt a földi lakásomat a föntire nem cserélem, 200 azaz kettőszáz forintot teszek le. Hat százalékos kamatát örömmel ajánlom a könyvtár bővítésére, csakúgy, mint magamat ájtatos imáikba. Aláíratott az Üdvözítő színeváltozásról nevezett szécsényi kolostorban, 1772. május 5.

Horthy Ignác, pozsonyi kanonok
Ugyanabban az évben hozzáadta meg P. Reifenstuel *Canonistaját*. 1773-ban és 1774-ben pedig P. Concina *Theologia Christiana Dogmatico-Moralisát*, 12 kötetben, negyedrét, krudában. Bekötötetéséről Nagy András, atya, akkori gvárdián gondoskodott a kolostornak adott alamizsnából.

A herencsényi és mások

24. 1767-ben, Szentsimonyi Ambrus atya gvárdiánsága alatt megvették P. Alexander Natalis műveit, XIV. Benedek *Bullariumát* és Petrus Annatus *Summa Conciliorumát*, 97 rénes forintért. 1770-ben, amikor a gvárdiánságot Kovács Ágoston atya viselte, megvásárolták Calinus műveit, 2 folió kötetben, *Florimundus Remondus*, 4 rénes forint, 21 krajcárért, Ft. Horthy Ignác ludányi plébános támogatásával. Ehhez hozzájött még a wittenbergi hadtest kapucinus káplánjának adományaként P. Dorn művei 10 kötetben. A következő évben főtisztelendő Figuli József herencsényi plébános adományozta P. Abel erkölcszotológiáját, Bellarminus hitvédő írásainak összefoglalását, Tapolcsányi atya *Centuria Casuumát*, P. Pexenfelder *Florum Biblicumát*, és egy ismeretlen szerző könyvét Szent Péter primátusáról, majd 1775-ben a *Speculum Ecclesiae Jaurinensist* adta folióban, és nyomtatott királyi rendeleteket, krudában, folióban.

A kolostor alamizsnájából

25. 1774-ben Nagy András gvárdián atya beszerezte Fleurius *Historia Ecclesiarum* című művét, 53 kötetben, amelyek közül az utolsó az általános mutatót tartalmazza, továbbá a *Martyrologium Romanum*-ot és P. Riccius erkölcszotológiáját, amelyek közül az utóbbi krudában van, áruk 76 rénes forint volt. Azután a zsoldáros könyvért a kórus részére, krudában, 9 rénes forintot adtak, a bekötésért 6 forintot fizettek. Azelőtt, mint definitor beszerezte még Bellarminus valamely művét három, és P. Neumayerét 7 kötetben. Gvárdiánsága három éve alatt más könyveket is beszerezett, ahogy ezt megtaláljuk az évek sorában.

Tolvaj atya halála után

26. 1775-ben a méltóságos úrtól és atyától, Tolvaj Imre exjezsuitától, aki öregsege napjait a kékkői várban akarta eltölteni és ott is érte a halál, még életében ajándékba kapta Columbus Frigyes káplán a kolostor számára a következő könyveket: Cypri-

anus levelei, Szent Gergely, Dénes és Metód, valamint Szent Ireneus legendái; Bernardinus Lamus *Apparatum Biblicum*ja, névtelen szerző műve az utolsó kenet, egyházirend és a házasság szentségeiről, Carolus Scribanus szerzetes előjáróknak írt reguláit, a Trienti Zsinatot és P. Molnár *Az Anya Szent Egyház történeti* 1. részét. Ezek negyedrétnél kisebbek vagy nagyobbak. Nyolcadrétben voltak S. Salvianus művei két kötetben, P. Hertzig *Manuale parochorum*, a *Theatrum Politicum*, kész század szentatyáinak ismertetése, Hanapus *Exempla biblicaja*, Kapriani ékesszólásról szóló előadásai 1 kötetben, Sandinus: *Vitae Pontificorum*, 3 kötetben, továbbá a *Historia Apostolorum* 1 kötetben.

1776-ban a következőket szerezték meg: P. Silbermann: *Conciones aliquot, Acta M. Cornelii Firnihami*, Szt. Teofil és Munitius legendái, kettő, negyedrétnben, *Quaestiones miscellaneae theologicae*, P. Hertzig *Manuale parochorum*, Ludovicus Abellius: *Sacerdos Christianus, Synopsis annalium Paulinorum*, Calmet: *Diss. in vetus Testam.*, 1 kötet, negyedrétnben, Sandinus: *Vitae Pontificorum*, 2 rész. Stanihurtus: *De Passione*, Cabassitius: *Notitia Conc.*, 2 kötetben, Aranyszájú Szt. János beszédei, 1 kötet, S. Salvianus, 1 kötet,

Kaprinai, 1 kötet, ezek mind nyolcadrétben. Joannes Bona: *De sacrificio*, P. Szentiványi: *Dissert. Haeresiologico Polemica*, tizenkettedrétben.

3. szakasz

Az kvesztákról

Kveszta

27. Kveszta névvel olyan bizonyos határokkal kijelölt helyet vagy körzetet illetünk, melynek határain belül egy kolostor testvérei szent alamjzsnát gyűjthetnek. Ezek a határok tágasabbak voltak, míg a provincia házainak száma meg nem szaporodott, azután pedig a határokat a definitórium vontta meg. Így 1732-ben Tesmag falut a drégelyi kvesztához csatolták. 1761-ben a szécsényi háztól elszakították Bercel, Böcske és Horpács helységeket, és a váci házhoz csatolták, ami miatt a házat kár érte a terményben, vajban és bárányban. A bor koldulása viszont megmaradt a szécsényieknek, bár később ez is a váciakra szállt. Ellenben Berki és a *puszta* Szécsényke is viszonylag benépesült. Ugyanabban az évben Gergét és Törincset, a litkei plébánia filiáit, a füleki kolostorhoz csatolták, pedig azelőtt Szécsényhez tartoztak.

Kijelölt határaik legyenek

28. A szécsényi ház efféle körzeteinek avagy kvesztáinak katalógusát a következő alkalomból állították össze. Minden jónak az ellensége irigy szemmel nézte a kolduló rendek növekedését és sikeresen felbuztatott egy Ahítófelhez hasonló tanác-

sost,²⁹ aki azt sugallta a különben igen vallásos Királynői Felségnek, hogy a szerzetesek nagy terhére vannak az őket eltartó népnek, ezért csökkenteni kell a számukat. A Királynői Felség azonban ilyen egyszerűen nem fogadta ezt el, mert tudta, hogy a kolduló rendek nemcsak az igaz hit megőrzéséért, hanem annak gyarapításáért is sokat tettek a Magyar Királyságban. Azonban miután kikérte a püspökök véleményét, bizonyos számot szabott nekik, és minden egyházmegyében ki akarta jelölni a kveszták határát, hogy ugyanarra a helyre csak egy rendnek valamelyik kolostorából érkezzenek alamizsnagyűjtők. Hogy ez ne legyen egyik ház kárára se, a megyéspüspökök ki akarták vizsgálni minden egyes ház ellátását a provinciális útján, a helyi előjáróktól megküldendő alábbi formula alapján. A provinciális levele ebben az eljárásban így hangzott:

Fölvilágosítást kér a Királyi Tanács

Főtisztelendő Gvárdián Atya, Tisztelendő Atyám!

29. Mint ahogy a többi egyházmegye nagyméltóságú főpapjai is megküldték erre vonatkozó levelüket, úgy a napokban felkeresett főtisztelendősége, az esztergomi főegyházmegye helynöke és általános ügyhallgatója, és kifejtette mindazt, amit a Nagyméltóságú Királyi Helytartótanács kegyes paranccsal elrendelt a koldulórendek korlátozásáról, melyek közé tartozik természetesen a mi, az Üdvözítőről nevezett provinciánk is. Elrendelte, hogy küldjünk neki a főegyházmegye területén levő minden kolostorról összeírást vagy jelentést minél gyorsabban (hogy az egyes kolostorok koldulási határát minél gyorsabban meg lehessen állapítani) a következőkről: 1. A kolostort hány szerzetes lakja, csoportonként: hány atya, hány klerikus, hány laikus? 2. A kolostor részesül-e ingatlan alapítványból? Van-e ilyen vagy nincs? 3. Évente mennyit kap a misealapítványok tőkéje után? 4. Mennyit a kegyes adományokból? 5. Mennyit a földesurak adományából, úgy természetben, mint pénzben, részletesen felsorolva. 6. Mennyit bármely más címen, pl. temetésekből, havonta kézbe adott misestipendiumokból, harangozásból, plébániák adminisztrációjából vagy állandó káplánkodásból, mennyit pénzben, mennyit természetben, vagyis terményben, borban, stb. 7. Milyen határok között gyűjtött eddig alamizsnát a kolostor? Soroltassanak föl a városok, mezővárosok, falvak, és hogy egyes helyen mit koldulnak, mindent fajtát felsorolva, beleértve a bor területét is. 8. Ezek a helységek melyik vármegyében, egyházmegyében vannak? 9. A kolostortól hány órányira vagy mérföldre vannak?

Amely bizonyos létszámot határozott meg

30. Hogy tehát az összes összeírandó kolostorról egyetlen iratot állíthassunk össze, hogy azzal eleget tudjunk tenni az esztergomi főegyházmegye főtisztelendő általános helynöke kérésének, Főtisztelendő Atyaságod minél gyorsabban küldjön ki a mutatást konventjéről a felsorolt pontok alapján. Hogy azonban valami ki ne

29 Ahitófel a bibliai Dávid király tanácsadója volt, aki a lázadó Abasalomhoz csatlakozott (1Krón. 27. 33; 2Sám 15-17).

maradjon abból, amit a Nagyméltóságú Királyi Helytartótanács rólunk elhatározott, idecsatolom a Tanács rendeletének kivonatát, ahogy itt következik.

A szerzetesek számára

31. Ami az elfogadott koldulórendeket illeti, számukat a Magyarországon és Szlavóniában az 1767-ben végzett összeírás 3570 személyben állapítja meg. Ezt a létszámot, tekintetbe véve a most említett országok nagyságát, valamint a gyorsan szaporodó nép szükségletét és a vallás javát, aminek érdekében fent említett Ófelsége mindent meg akar tenni, a jövőre nézve a törvénnyel ezt akarja kegyesen megszilárdítani.

Amelyet túllépni nem szabad

32. Ezért I. A kegyes királyi rendelet erejénél fogva a szerzetes előjárók közül senki a rendjébe nem vehet fel senkit a megszabott létszámon fölül a császári és királyi felség külön engedélye nélkül, sőt amennyiben az 1767. évtől, amikor az említett összeírás készült, valamely előjáró a meglévő számot esetleg megnagyobbította, azt tartozik minél előbb az előbb megszabott számra csökkenteni és korlátozni.

Királyi engedély nélkül

33. 2. Ha az egyik vagy másik egyházmegyében az idők folyamán és a körülmények változása révén szükségesnek vagy hasznosnak mutatkozna, hogy a kolduló szerzetesek számát növeljék, ezt a megyéspüspök előzetes kivizsgálása és újravizsgálása után, az így megfontolt ügyet az alátámasztó indokokkal és érvekkel együtt esetről esetre tartoznak a Királyi Helytartótanácshoz felterjeszteni és alázatosan megvámi felülről a Szent Fölség legfelsőbb döntését.

Meghatározott koldulási határok legyenek

34. 3-szor: Minthogy a kolduló szerzetesek előre meghatározott száma a lakosság-
nak esetleg terhes volt, azáltal, hogy egy és ugyanazon a helyre több rendbeli is ér-
kezhetett koldulásra, mindenkinek megparancsolja a fentnevezett Felség, hogy egy-
házmegyénként minden konventnek vagy rezidenciának koldulási határa legyen az
egyházmegyén belül, és ebből a célból ezeket a meghatározott településeket foglal-
ják írásba, és ezentúl senki se merészelje átlépni a koldulás előre megszabott határait.
A határok megjelöléséhez járuljanak hozzá a megyéspüspökök jóváhagyásukkal,
hogy minden egyes konventnek vagy rezidenciának meglegyen a megélhetéshez
szükséges ellátása, úgymint tartós alapítványok, a földesurak juttatásai, tőkepenz-
és kegyes adományok, tehát mindennemű szilárd és ideiglenes jövedelem. Ezeket ko-
molyan írják össze, vizsgálják meg és ennek arányában, valamint a személyek kisebb
vagy nagyobb száma szerint osszák ki az egyes településeket az egyes kolostoroknak,
majd ezt a beosztást terjesszék a Helytartótanács elé. Végül az összes kolduló rend
figyelmét felhívjuk szegénységi fogadalmukra, hogy azért az alamiznagyűjtést ne

mértéktelenül, hanem csak az elkerülhetetlen szükséglet keretein belül, a kijelölt kveszták határai között végezzék, semmiképpen ne éljenek vissza a kolledálással se maguknak, se segítőik eltartása címén.

Amelyről a megyéspüspökök gondoskodjanak

35. Fent említett Uraságodnak tehát a kegyes királyi rendeletről annak rendje szerint értesítést küld a Királyi Helytartótanács, hogy rendelkezzen arról, ami szükséges annak végrehajtásához, és hogy ismertesse azt alapos tanulmányozás végett az esztergomi főegyházmege területén található koldulórendek provinciálisaiival, amennyire, és akit ez érint, jelezze részletes észrevételeit, és miután az megtörtént, adjanak kimerítő beszámolót a rendelet hatásáról.

Mivel pedig a rendelet célja elsősorban a kimerült adakozó nép védelme, nehogy az az idők folyamán valahogy megfosztassék a kívánt eredménytől, a fent említett Ófelsége üdvösen elrendeli, hogy az előbb említett uraságod az esztergomi egyházmegyében végezzen minden évben időről-időre pontos ellenőrzést az előbb említett kolduló rendek, remeték, és ahol vannak, a nazarénusok számáraól (amíg lesznek még a jövőben követőikből). Az összeírást a mintaként megküldött csatolt tábla alapján kell elkészíteni, hogy ebből nyilvánvaló legyen, vajon mennyire teljesül az alattvalói érzület a kegyes királyi parancsolatok által. Most abban, hogy gyorsabban, azután abban, hogy az előírtak szerint minden évben megújítva ide megküldik, attól kezdve pedig, hogy a fent említett Ófelsége parancsa erejénél fogva minden évben alázatosan megküldik. Kelt a Királyi Helytartótanácsban, Pozsonyban, 1770. május 4.

Az adandó fölvilágosítás formája

36. Mivel azonban a jövendőben a gvárdiáni tisztséget betöltőknek a provinciális rendelete értelmében minden évben el kell végezni az összeírást, nem árt, ha azt azonnal két példányban készítik el, az egyiket küldjék el nekem, a másikat pedig a gvárdián eligazítására őrizték meg a házban, hogy a provinciálisok ne kényszerüljenek minden évben új eligazítást adni. A jövő emlékezete számára pedig be lehet írni a rendeletet a kolostor krónikájába illesztve, miután előbb megtörtént kihirdetése a közösség előtt az étkezésnél. Egyebekben imáiba ajánlva magam, maradok, Eperjesen 1770. július. ___³⁰ alázatos szolgája fr. Szalomon Kajetán provinciális sk.

A következő

37. A provinciális ezen levelére és a Királyi Helytartótanács rendeletére Ft. Kovács Ágoston atya gvárdiánsága alatt a következő választ adták:

Hogy az esztergomi káptalan és Főtisztelendő Atyaságod parancsának eleget tegyenek, a tekintetes szécsényi kolostor személyi adatairól és bevételeiről az előző 1770.

30 A szerző a napi dátum helyét üresen hagyta.

évben, a főtisztelendő provinciális atya által kiadott s egyszer már megküldött pontok alapján a következő tájékoztatást adom, és pedig:

1-re: a szécsényi kolostorban jelenleg élő papok	19
klerikus novíciusok	22
fogadalmas testvérek	10
laikus novíciusok	1
harmadrendi	1
összesen	43

2-re: A kolostor ingatlantelekből semmit nem részesedik.

3-ra: Szentmisék végzésére letett tőkék törvényes kamatának jutalékából stipendiumként évente 300 rénes forint folyt be.

4-re: Biztos és meghatározott kegyes alapítványokból semmi. Megtörténik azonban itt-ott, hogy az életből távozók hagyományoznak a kolostor részére terményt, vagy 3-4 forintot szentmise stipendiumra. De az ilyenfajta kegyes végrendeletet a földes urak gyakran érvénytelenítik, amit nekünk jogilag kivédeni vagy az ellenkezőkkel egyességet kötnünk nem szabad.

5-re: Földesúri alapítványokból a kolostor sem természetben, sem pénzben nem kap semmit (kivéve a szabad alamizsnát).

6-ra: Más címen, mint temetés, kézhez adott misestipendium, temetés alkalmával történő harangozás, a kolostor havonta 30 forintnál inkább kevesebbet kap, mint többet.

7-re: A kolostor szomszéd településeiről hoznak manuális misékre havonta általában 20 forintot, sokszor kevesebbet, gyakran semmit.

Kveszták jegyzéke

38. Most már a szent alamizsna gyűjtésének határaitól

A szécsényi kolostor szent alamizsnagyűjtésének határvonalait vagy helyeit egész mostanáig a következő felsorolás őrzi:

Palást felé eső kveszta: Újfalú (kat., 2 óra), Bátorfalú (vegyes vall., 2 óra), Nénye (kat., 2 óra), Csáb (kat., 2 óra), Keszihóc (vegyes vall., 2 óra), Szelény (vegyes vall., 2 óra), Sirak (kat., 2 óra), Kőkeszi (kat., 2 óra), Gyürki (kat., 2 óra), Tergebecz (kat., 2 óra), Leszenye (vegyes vall., 2 óra), Kóvár (vegyes vall., 2 óra), Kiscsalomja (puszta) (luth., 2 óra), Nagycsalomja (vegyes vall., 2 óra), Ipolykeszi (kat., 2 óra), Inám (kat., 2 óra), Balog (kat., 2 ½ óra), Nyék (kat., 2 ½ óra), Hrusó (kat., 3 óra), Kelenye (kat., 3 óra), Szécsénke (kat., 3 óra), Nagyfalú (kat. 3 óra), Födemes (kat., 3 óra), Túrok¹⁾ (kat., 4 óra), Palást (kat., 4 óra), Alsórakonca (kat., 4 óra), Csábrág (4 óra), Csall (luth., 3 óra), Opava (luth., 3 óra), mind Hont megyében, az esztergomi főegyházmegyében.

Bussa felé eső kveszta: Pöstény (vegyes vall., ½ óra), Halászi (kat., ½ óra), Ludány (kat., ½ óra), Kovácsi (vegyes vall., ½ óra), Pecho (puszta) (luth., ½ óra),

¹⁾ Felsőtúr, Középtúr, Kistúr

Csalár (kat., 1 óra), Galábocs (kat., 1 óra), Óvár (kat., 1 ½ óra), Zsély (kat., 2 ½ óra), Szklabonya (kat., 3 óra), Újfalu (kat., 3 óra), Ebeck (vegyes vall., 3 óra), Alsópalojta (kat., 3 ½ óra), Kürtös (luth., 3 ½ óra), Kétkő (város, kat., 4 óra), Esztergály (luth., 4 óra), Nagyzellő (kat., 2 óra), Bussa (kat., 2 óra), Szakál (kat., 2 óra), Múlyad (kat., 2 óra), Etes (kat., 2 óra), Kishartyán (kat., 2 óra), Sóshartyán (kat., 2 óra), Karancság (kat., 1 ½ óra), Ságújfalu (kat., 2 óra), Szalmatercs (kat., 1 óra), Piliny (kat., 1 óra), Endrefalva (kat., 1 óra), Felfalu (kat., 1 óra), Dolány (vegyes vall.) ½ óra), Gécz (kat., 1 óra), Megyer (kat., 1 ½ óra), Bárkány (kat., 3 óra),

Vadkert felé eső kveszta: Balassagyarmat (város, (vegyes vall., Nógrád megye, érseki, 2 ½ óra), Vadkert (város, (kat., Nógrád megye, érseki, 4 óra), Dejtár (kat., Nógrád megye, érseki, 3 ½ óra), Patak (kat., Nógrád megye, érseki, 4 óra), Vecze (kat., Hont megye, érseki, 4 óra), Drégely (kat., Hont megye, érseki, 5 óra), Hídvég (kat., Hont megye, érseki, 5 ½ óra), Tesmag (kat., Hont megye, érseki, 5 ½ óra), Oroszi (kat., Nógrád megye, érseki, 5 ½ óra), Tereske (kat., Nógrád megye, Váci püsp., 5 ½ óra), Romhány (kat., Nógrád megye, Váci püsp., 4 ½ óra), Szátok (kat., Nógrád megye, Váci püsp., 4 óra), Csesztve (vegyes vall., Nógrád megye, érsek, 3 óra), Riba (luth.) Nógrád megye, érseki, 4 óra), Patvarc (vegyes vall., Nógrád megye, érseki, 2 óra), Szügy (luth., Nógrád megye, érseki, 2 ½ óra),

Herencsény felé eső kveszta: Hugyag (kat., (Esz. ér., ½ óra), Varbó (kat., (Esz. ér., ½ óra), Trázs (kat., (Esz. ér., ¾ óra), Csitár (kat., (Esz. ér., 1 óra), Iliny (kat., (Esz. ér., 1 óra), Marczal (kat., (Esz. ér., 1 ½ óra), Mohora (vegy. vall., (Esz. ér., 3 ½ óra), Sente (kat., (Váci püsp., 4 óra), Haláp (kat., (Esz. ér., 4 óra), Nándor (kat., (Váci püsp., 4 óra), Szanda (luth., (Váci püsp., 4 ½ óra), Szandakér (luth., (Váci püsp., 4 ½ óra), Terény (vegy. vall., (Váci püsp., 4 ½ óra), Surány (kat., (Váci püsp., 3 ½ óra), Herencsény (kat., (Váci püsp., 3 óra), Sipek (kat., (Esz. ér., 1 óra), Varsány (kat., (Esz. ér., ½ óra), Rimócz (kat., (Esz. ér., ½ óra), Hollókő (kat., (Esz. ér., ¾ óra), Lóc (kat., (Esz. ér., ½ óra), Debercsény (luth., (Váci püsp., 4 óra), Ecset (luth., (Váci püsp., 4 ½ óra), óra), mind Nógrád megyében.

Figyelmeztetés a kvesztákról

39. Ebben a kimutatásban először is arra kellett figyelemmel lenni, hogy a helységeknek a kolostortól való távolsága optimális útviszonyokhoz és gyorsabb lovakhoz lett meghatározva. Azután magát Szécsény városát ki is hagytuk, valamint a Palojta és Kékkő körüli lutheránus falvakat, ahol, igaz nagy ritkán, az igyekvő testvérek koldultak vaját, az eredmény azonban igen kevés volt, ezért el is hanyagolták azokat. A romhányi plébániához tartozó Bodony falva is kimaradt. A szentiványi plébániához tartozó Told puszta esetében pedig az gondviselők rokonszenve döntött, ha ugyanis a szécsényiek jöttek előbb, azok kapták meg az alamizsnát, de mégis úgy lát-

szik, hogy a füleki kolostorhoz tartozik, mert a tartozék követi a fejet, mint ahogy a leányegyház az anyaegyházat, Szentiványt. Végül, ami az utolsó rovatot illeti, a gyűjtött alamizsna fajtáiról, nem lehet tudni, adtak-e kimutatást.

A felosztást sürgetik

1774. szeptember 18-án Ft. Paszt János nagyoroszi plébános és Nógrád megyei alesperes bemutatta a főtisztelendő általános helynök utasítását, mely elrendelte, hogy a plébános urak jelentsék: a szerzetesek közül kik, hányszor, mennyi és milyen alamizsnát koldulnak a plébániájukon és az leginkább melyik kolostorhoz osztható be? A királyi tanács ugyanis sürgette a kolduló kerületek felosztását a kolduló rendek között.

És némely püspök végrehajtja

40. Továbbá, ami ezt a felosztást illeti, egyik-másik egyházmegyében, mint a győriben és a csanádiban úgy mondják, ez megtörtént. 1771. augusztus hónapban az esztergomi érsekség káptalani helynöke, széküresedés idején, összehívta e tágas egyházmegye területén lévő kolduló rendek provinciálisait, hogy döntsenek annak módjáról, amennyiben lehetséges, egyik vagy másik rend előnybe juttatása nélkül. A mi Szalvatoriánus provinciánk részéről a kiküldöttek Kósa Benedek lévai gvárdián és Kvicak Adjut valóságos definator főtisztelendő atyák voltak. Azonban a mindmáig a felmerülő nehézségek sokasága miatt nem végeztek semmit. Különösen ott adódtak nehézségek, ahol több szerzetesrendnek van helyben vagy közeli szomszédságban kolostora. A királyi rendelet végrehajtását nem kevésbé sürgették, aminek érdekében ismételten bekérték a tájékoztatást az alapítványokról és más jövedelmekről.

Mások keresik a módját

Az azonban szokatlan, hogy 1773-ban tekintetes Nógrád vármegyének meghagyták, miszerint ebben a kolostorban élő szerzetesek számát határozza meg. Ezért Hegyesy József szolgabíró úrnak a következő kimutatást adták:

Pap atyák száma az áthelyezések kezdetétől:	20.	Az áthelyezés 1772. május 1-jén volt.
Fogadalmas laikus testvérek	8.	Hátravan, 1773. július 1-jén lesz.
A szerzetbe belépő klerikus novíciusok	11.	
A szerzetbe belépő laikus novíciusok	3.	
Közülük két atya és két testvér meghalt.		

A szegénység védelme

41. Mire törekedett az ország feje efféle igyekezettel? Talán nem téved, aki azt állítja, hogy a szerzetesrendek megsemmisítésére. Talán az eretnekek rosszindulatú befolyása indította el, akik az adakozó nép megsegítésének tetszetős palástja alatt, az igaz hit előbástyáit akarták eltávolítani, vagy legalább meggyengíteni. Mégis (amitől az égiek óvjanak meg bennünket), ha a kolduló szerzetesek néha szűkölködtek is, vagy nélkülöz-

tek is, legyen áldott a kegyes hívek emléke, akik ebben a kolostorban is rendszerint 40 szerzetest tartottak el. Nem lesz fölösleges tehát feljegyezni, hogy mennyi szokott az alamiznagyűjtésből befolyjni, miféle és hol szoktak koldulni. Noha nem volt szokásban nálunk feljegyezni, hogy mennyi alamizsna jött be, mégis feljegyzem az 1775. évet, amely nem volt se bőséges, se szűk esztendő, hanem közepes termésű. Tehát:

Az alamizsna részletezése

42. 1-ször: Pénzbeli alamizsnából befolyt 2500 rénes forint 99 dénár. 2-szor: borból körülbelül 630 akó. 3-szor: Búzából körülbelül 650 kila. 4-szer: Árpából körülbelül 15 kila. 5-ször: Zabból 200 kilánál több. 6-szor: Vajból körülbelül 5 akó. 7-szer: Sajt annyi, hogy nem kellett pénzért vásárolni. 8-szor: Bárány több mint 570 . 9-szer: Liba és kacsza 600. 10-szer: Csirke négyszer vagy ötször több. 11-szer: Malac mintegy 80. 12-szer: Füstölt disznóhús, töltelék hozzávetőlegesen 10 zsákkal. 13-szor: Tűzifából elég-séges. 14-szer: Gyertyából talán egy mázsa. 15-ször: Szilva, aszalt gyümölcs 7 zsákkal. 16-szor: Szárított gombából 3 mérő. 17-szer: Lencséből körülbelül 12 kila, úgy, hogy nem kellett venni. 18-szor: Borsóból mintegy 3 kila, a többit pénzért szereztük be. 19-szer: A tojásokat, amit kétszer is koldultunk, vagyis szeptemberben és márciusban, alig lehet megszámolni és ritkán kellett pénzért vásárolni, ha serényen gyűjtöttek és elrakták. 20-szor: Kendermagot, úgy 14 kiláig. 21-szer: Borjú körülbelül 30.

Különleges jötevők

43. Ilyen módon a szent alamizsna legtöbb fajtáját mindenütt gyűjtjük, és többnyire maguktól a szegény hívektől kapjuk. Mégis az alamizsna egyes fajtáit bizonyos helyeken kapjuk, és egyes földesurak bőségesebben adományozzák. Így malacot csak Bussa és Herencsény felé eső kvesztán koldulunk, mint ahogy fát is. Bort pedig, ahol hegyvidék van. A tekintetes kékkői uradalom évente 10 kila búzát, ugyanannyi rozsot, árpát és zabot, 8 bárányt és 7 akó bort szokott adni. A bátorfalvi Blaskovich ház 12 kila búzát, ugyanannyi zabot, sertést és minden saját szőlőhegy után 10 akó bort. A mohorai Majtényi család 10 kila búzát, meghatározott edény vaját és sajtot. Tekintetes Szentiványi Ferenc főjegyző úr, aki Varbón lakik, hat kila búzát. Nem hagyhatjuk ki a sipeki Balás urak adományait, akik nagyobbára a tűzifa dolgában voltak a kolostor segítségére, szabad favágást engedélyezve Táb pusztán, minek fele azonban 1775-ben idősb Darvas Ferencre szállt át. Balassagyarmaton évente kétszer kéregettek felváltva, vagyis ádventben és nagyböjtben, mint ahogy Szécsényben is. Így folyik máshol is a koldulás.

A must koldulásának módja

44. Végül a fenti helyi feljegyzésekhez jónak látom hozzájegyezni, hogy hogyan szokták a must koldulását lebonyolítani. Példaként vegyük az 1775. évet, mely közepes termésű volt. A vadmerti kolduláson tehát két pap volt és egy dolgozó testvér.

Kaptak 22 hordóban 137 akót, amelyből saját hibájukból Vadkerten elfolyt mintegy 20 akó. Csesztvére egy atyát jelöltek, aki 12 akót kapott. Paláston és Rakoncán két atya és egy testvér voltak, akik körülbelül 60 akót kaptak, a másik helyen pedig 100-at, de ebben az évben ugyanannyi termés volt a három Túr szőlőhegyein is. Hrusón Skorcz Péter atya volt, 23 akót kapott. Csábon és Keszihócon Sándor atya négy edénybe 33 akót kapott. Szirákon, Kőkeszin stb. László atya 47, a nyéki plébánián a batorfalusi káplán atya 24-et. Palojtán Nepomucénus, a vikárius atya 29 akót. A nagyzellői, sági, endrefalvi plébániákon a prokurátor atya egy novíciussal körülbelül húszat. Dolányban két novícius, akik éjszakára haza jártak, 3-at. A szécsényi szőlőhegyen a vikárius atya 14-et. Gyarmaton Nazérius testvér 7-et. A rimóci plébánián Pacifik testvér 20-at. A herencsényi kveszta más helyein a prokurátor atya egy novíciussal 25-öt. Ebből az előljáró el tud igazodni, hogy a must koldulására hány személyre van szükség, hová kell azokat irányítani, és hány akó edényt kell előkészíteni, még ha a prokurátor atya előzőleg nem is mulasztotta el, hogy tájékozódjon a termés kilátásáról. Ha az a szokásosnál nagyobb, akár 1000 akónál többet is készíthetünk, mint 1773-ban történt, kivéve, ha nem lenne több edény. A rakodómunkásokat és a takarítókat a tekintetes kolostor szokta fizetni vagy valamelyik jötevő.

Más koldulók

45. Ezekben a kvesztákban más szerzetesek is meg szoktak fordulni, mint a budai a kármeliták, a váci domonkosok, a tatai kapucinusok, a korponai piaristák, az irgalmasok a Szepességből, meg Egerből Bárkány táján, mint ahogy a minoriták is ugyanonnan, és a kapucinusok Hatvanból.

VII. fejezet

A lelki szolgálatokról

A kvesztában a szerzetesek közül egyedül ferencesek végeznek szolgálatot

1. Jóllehet, a szécsényi kolostor kolduló kvesztájába sokféle szerzetes szállt ki alalmazni, amint az imént mondtuk, azonban egyedül a szécsényi ferencesek nyújtottak lelki szolgálatokat is, mert az ő kolostoruk volt a közelben, és akik távolabbról jöttek, rendszerint, majdnem mindig dolgozó testvérek voltak. Így felhozható, hogy mennyi szolgálatot vállaltak a Kisebb Testvérek! És ha nem is üdvös azokkal dicsekedni, nehogy arra ítéltsünk, hogy visszaveszik jutalmunkat, de éppúgy nem kívánatos, hogy eltérjünk a történelmi igazságtól, ezért itt röviden lejegyzem, amit ezekben az években végeztünk. A korábbi idők eseményeiről ugyanis vagy semmilyen, vagy csak igen hiányos feljegyzések maradtak ránk. Így tehát:

1. szakasz

A szécsényi plébánia vezetéséről

A szécsényi plébánia vezetése

2. Habár elődeink gondatlansága és hanyagsága miatt nem maradt róla semmilyen hivatalos írás, hogy miképpen, milyen úton hárult rájuk a szécsényi plébánia vezetése, illetve, hogy mikor és milyen módon vették el a kolostortól. Bizonyos azonban a még élők elbeszéléséből és tanúságuk szerint, hogy a mi atyáink látták el nem kevés évig a szécsényi nép lelki gondozását. És ha ennek eredetét keressük, vissza kell térnünk az 1689. évben kezdődött betelepülés kezdetére. Ugyan a kereszteltek anyakönyve csak 1694. február 23-ával kezdődik, de a számadások könyvében, amely előző évvel kezdődik, gyakran esik említés a temetésből, esketésből, stólából, sőt felajánlásokból és koledálásból³² származó bevételekről, amelyek mind plébánosi bevételek. Nem marad tehát helye a kétkedésnek afelől, hogy a szécsényi plébánia a kolostor adminisztrációja alatt állt, mivel ezenfelül azt is feljegyezték, hogy a házszentelésből származó adományként 1694. január hónapban 4 forint 37 dénárt fizettek be.

³² Koledálásnak nevezték a papság vízkereszt napi adománygyűjtését, amely összefüggött a házszenteléssel.

3. De meddig tartott ez az adminisztráció? Nem találok rá feljegyzést, még a meglévő anyakönyvekben sem. Kitűnik azonban abból, hogy szemmel láthatóan hiányzik a könyv első lapja, csakúgy, mint az 1725. december 27-től egészen 1726. február 24-ig kereszteltek bejegyzései. Ezalatt egy keresztelés sincs bejegyezve, márpedig alig hihető, hogy két hónap alatt senki se született volna Szécsényben. Ezenkívül az anyakönyvben az említett 1726. február 24-től megváltoztatták a rubrikák előbbi, a ferences atyáknál megszokott rendjét, amiből joggal következtethetünk arra, hogy ez az új plébániai adminisztrátor műve. A kételyt az is feloldhatja, hogy a mondott napon és utána a keresztelő neve egyszerűen P. Józsefnek van írva. Ez azonban Szentilonay József plébános lehetett, későbbi esztergomi kanonok, általános helynök és címzetes püspök, mivel szeptember hónapban már kimondottan azt írta, hogy a keresztelő maga a plébános. Ebből arra szabad következtetni, hogy akkoriban még kedvelt volt a plébános uraknál a kedves „atya” megszólítás, amit a fiatalabbak nagyobbik része elvetett, mint olyat, ami csak a szegény szerzeteseket illeti meg, és a nagyravágyó „úr” megszólítást sajátították ki maguknak.

Február 24-ig

4. Helyesen állítható tehát, hogy a szécsényi plébániát a ferences atyák vezették utolsó visszatérésüktől kezdve egészen 1726. év február 24-ig bezárólag. Ezt leginkább az bizonyítja, hogy a legrégebb számadáskönyvekben gyakran találunk bevételt az ünnepi koledából, vízkeresztli házszentelésekből, esketésekből, temetésekből, valamint a város avagy mezőváros által fizetett lelki szolgálatokért. Még jobban szűkítendő a mondott határidő azáltal, hogy a gvárdián 1724-ben utóda számára többek között feljegyzi: 1723. évre Szécsény városa nem fizetett semmit, eddig 50 azaz ötven rénes forinttal tartozik, amelyet nem szabad könnyen elengedni, hanem sürgetni kell Baghi Balázsnál, aki akkor hadnagy volt, vagyis a város vezetője. Továbbá 1726. év januárjában jegyezték be utoljára házszentelésből származó bevételt, februárban egy esketést, utána pedig semmi olyat, amely plébánosi működésből származik, csupán koledát két ízben, hozzáteve, hogy az a plébános úrtól származik. Továbbá március hónapjában jegyezték fel utoljára, hogy megkapták a plébánosi fizetést, ezekkel a szavakkal: Szécsény városától 1724. évre 22 forint 80 dénár, továbbá az 1725. évre ugyanattól 60 forint, utána pedig nem említik többé. Tehát biztosnak látszik, hogy a szécsényi plébániát a megjelölt ideig a ferences atyák vezették.

Szlávuľ is prédikálnak

5. Ez alatt az idő alatt, ami majdnem 37 évet ölel fel, nincs nyoma annak, hogy az atyák elhanyagolták volna munkájukat, Isten Igéjének hirdetését, a szentségek kiszolgáltatását, vagy a betegek ellátását, hiszen ezeket mind később is, amikor csak megengedte a plébános, szeretetből is megtették. Ez abból is megállapítható, hogy az Isten igéjét nemcsak hazai magyar nyelven, hanem szláv nyelven is hirdették, mégpedig

a városi Szentlélek templomban. A számadások könyvében ugyanis 1696. évben feljegyezték, hogy a szláv hitszónok alamizsnát hozott, és utána a tabulában is gyakran megtaláljuk a szláv hitszónokot, nevezetesen 1715-ben és 1717-ben, a Szentlélek templomban, amiből arra következtethetünk, hogy a katolikus tanítás szláv nyelven nem a kolostor templomában folyt. Az utolsó, aki effajta lelki szolgálatot nyújtott, Pisoszski Benignus atya volt 1724-ben és a következő években, egészen az áthelyezésekig, vagyis a definitoriális kongregációig, amikor már nem rendeltek a szlávok számára hitszónokot, és így a plébánia kimúltával ez a szolgálat is végetért.

És újszülötteket kereszteltek a környező falvakban

6. Úgy látszik, ahogy amikor elődeink visszatértek a szécsényi kolostorba, az első években a környékbeli falvakban is végeztek lelki szolgálatot. Úgy találom ugyanis, hogy 1694-ben és a következő években Halászból, Pilinyből, Endrefalváról, Lócról, Rimócról, Sipekről, Varsányból sokan lettek e házban a szenteltvízzel leöntve, hihetőleg a plébánosok hiányában, mert ha azok jelen lettek volna, a csecsemőket nem hozták volna oly gyakran hozzánk, hogy őket a keresztség kegyelmében részesítsék. A nép ugyanis abban az időben kisszámú volt a törökök kegyetlensége és vadsága okozta korábbi pusztulás miatt. Bárkányi János atya tanúsága szerint 1688-ban Halászban csupán három parasztház volt, Szécsénynek pedig egy lakosa sem, ahogy ez e krónika II. fejezetének 26. bekezdéséből kitűnik.

Miért mondtak le a plébániáról?

7. Ebből beszédesen kitűnik, hogy mettől és meddig adminisztrálták a ferences atyák a szécsényi plébániát, tehát 1689-től egész 1726-ig, majdnem 37 éven át. Azonban miért és hogyan ment át Szécsény város adminisztrálása, mint filiálisé, a város rangot nélkülöző Ludány falu plébánosára? Írásos értesülésem nincs, de hallomásból tudom, hogy a jó szécsényiek késlekedők és hanyagok voltak a tartozásaik teljesítésében. Szemükre vetették a testvéreknek, hogy miért kérnek alamizsnát az Úr asztalához, ha adminisztrátorként működnek. Így a mieink jobbnak látták viták nélkül, békében élni, azért a plébánia vezetéséről lemondva átadták azt. Volt, ahogy volt, nem akarom se az egyik, se a másik felet ócsárolni.

2. szakasz

A kolostorban szokásos lelki szolgálatokról

Azonban kereszteltek

8. Azok a lelki szolgálatok, amelyeket a szécsényi kolostor atyái hűségesen gyakoroltak a nép számára, majdnem megegyeztek azokkal, amelyeket a lelkipásztorok vagy

azok segédlelkészei kötelesek nyájuk számára nyújtani, különösen amikor a plébános baráti viszonyt ápol velük, és a szokásos módon fölkeri és megbízza őket. Elsősorban ugyanis kiszolgáltatták a keresztség szentségét a plébános engedélyével, gyakran a plébánia átvétele után is, ahogy ez kitűnik az anyakönyvekből. Ebből a célból minden évben az egyházi törvénykönyv szerint megáldották, és megőrizték a keresztelőmedencét. A régi anyakönyvben tíz évig, 1740-től 1750-ig nincsenek bejegyzések. Abban az időben talán maga a plébános akarta feladni ezt a szentséget. A szécsényiektől származó stólabevételt (négy garast adtak keresztelésenként) a plébános urak a kolostornak adták, ami körülbelül 20 rénes forintot tett ki évente. 1774-ben ugyanis a keresztelések száma csak 105 volt, a következő évben pedig 128. Gyakran a falusiak is kereszteltek, s azok is adakoztak, különösen, ha a plébánosok távol voltak.

Ellátták a betegeket

9. Ami a betegek ellátását illeti, kivéve ha valaki a plébánoshoz fordult, azt a kolostor papjai látták el, beleértve a gyóntatást, a szent útravaló és az utolsó kenet kiszolgáltatását, úgy éjjel, mint nappal, melegben, hidegben, száraz időben és sárban.

Kérésre temetnek

10. A temetéseket rendszerint a plébános úr végezte, különösen a zsirosabbakat, és azokat, amelyeket ünnepélyes szentmisével végeztek, azonban közbejött elfoglaltságok miatt gyakran átengedte a kolostornak, noha minden haszon nélkül. Szokásba jött, különösen az 1770. év után, amikor az árvíz, vagyis a Szentlélek patak a plébánia templomot öt láb magasra elöntötte és elpusztította, hogy a halottat gyászmisére a mi templomunkba hozták, amit a mi papunk végzett, azonban a plébános, aki csendes misét végzett, szintén kapott egy forintot, a kántor pedig stóladíját, noha a kórust a szerzetesek látták el. A kolostor számára ebből annyi jövedelem származott, hogy megkapta az énekelt rekviem és utána az esetleges ünnepi, vagy a mellékoltároknál végzett szentmisék stóladíját. Már az 1776. év februárjától megszűnt a halottak templomba hozatala, mert azt az előző év végén a Királyi Helytartótanács megtiltotta azt, hogy ezáltal megakadályozza a levegő megfertőzését és az abból keletkező pestist. Azután véleményt kértek a magisztrátusoktól, hogy hogyan építhetők át a kripták, és egynémely egyházmegyében azok nyílásait avagy bejáratait az utcáról, a templomon kívül alakították ki. Vajon alátámasztja-e ezt az értelem, vagy pedig ezek a szép szavak mögött a katolikus vallással szemben ellenségesen gondolkodók tanácsára született rendelet rejtőzik-e, hogy ezáltal lanyhuljon a kegyes hívek kegyelete halottaik iránt, hogy lassan-lassan elhanyagolják az értük mondott imát, hogy majd feledésbe menjen a tisztítótűzbe vetett hit, és megvonják támogatásukat a papságtól? Ezt az tudja eldönteni, aki komolyan mérlegeli azt, hogy mindeddig szokásban volt a templomokban avagy udvarukban, falvakban, mezővárosokban és városokban, hogy a holttesteket közönségesen eltemették, mégsem lehetett hallani, hogy ebből járvány, pestis vagy fertőzés keletkezett volna.

11. Isten igéjének prédikálását, hogy azáltal a népet a hit igazságaira, a vétkek kerülésére és az erények gyakorlására tanítsák, minden vásár- és ünnepnapon, hazai magyar nyelven gyakorolták, ugyanígy a nagybőjtben minden pénteken déltől. És ne-hogy valami elmaradjon, két szónokot tartottak, akikkel a plébános megegyezett, hogy minden állandó járandóság vagy a kolostornak járó bevétel nélkül katekézist vagyis hitoktatást tartsanak a keresztyén tanításból, amint azt 1773-ban és a következő években Ft. Szily János úr kérésére tették.

12. A többi istentiszteleti cselekmény is, minden hiány nélkül, egy külön könyvben meghatározott rend szerint folyik. Napról napra majdnem minden órában, nyáron 5 órától, télen 6 órától kezdve tartanak szentmisét, hogy eleget tegyenek a nép áhítatának. Vasár- és ünnepnap a szentbeszéd előtt fél 9 óra körül mindig énekes szentmise van az ünnep rendje szerint, amit a vesperásnál is megtartanak, amelyet ünnepélyes pompával énekelnek. Az ünnep előtti napon és napján a vesperás után, délután 5 óra körül eléneklik a loretoi litániát, és áldást adnak az Oltáriszentséggel. Mindennap konventmisét mutatnak be, az élő és elhunyt testvérekért és a jótevőkért, amelyen karingbe öltözött novícius szokott ministrálni. Ezenkívül ádventben minden hétköznap hajnalban énekeljük Szűz Mária *Rorate* votívmiséjét, amelyre nagyszámú népek látogatnak el. Lásd az ájtatosságok rendjét.

13. Ami a gyóntatószékban nyújtott lelki szolgálatot illeti, maguk a bűnbánók, akik a tömeg és a sokaság miatt Szűz Mária ünnepein, húsvétkor és karácsonykor 11, sőt gyakran 12 óráig is kénytelenek várni, tanúskodni tudnak arról, hogy mekkora buzgósággal szentelik magukat ennek a szent tevékenységnek még télen is a ferences atyák. Ha ők és a többi szerzetesek nem lennének, sokan lelki vigasz nélkül, bűneik szennyében vesznének el. Mégis gyakran szívfájdalommal kell hallanunk a gyóntatószékben, és azon kívül is, hogy azért halasztotta vagy hagyta el a gyakori szentgyónást és megtérést, mert saját pástora elutasította azzal a lelki tanítással, hogy évente csak egyszeri gyónás a kötelező. Mintha valóban szabad lenne a bűnnek szennyében élni, vagy mintha az egyszerű nép nem tudna bűnbánatot felindítani, vagy mintha az igazi töredelem nem foglalná magába a szentgyónás vágyát, és mintha ezt a vágyat tetszés szerint el lehetne odázni. A környék népének nagyobb része a ferenceseknél rakja le lelkiismeretének terhét. 1736. május 15-étől a következő év július 3-ig bezárólag, ahogy feljegyezték, a mi papjaink 21346 gyónót oldoztak fel, 1767-ben pedig 19293-at. Volt, ahogy volt, nem vitatom, mert a későbbi időkben a nép is és a papok is számosabban voltak. Annyi biztos, hogy 1776-ban csak a húsvéti gyónás idején ennek a kolostornak huszonegy papja kint és bent 16639 feloldozást adott, sőt többet is, mert nem mindenki kapott cédulát. Közel ennyi volt jubileum idején, alig kevesebb a karácsonyi ünnepek alatt, és nem kevesebb az év folyamán.

14. Továbbá a nép áhítatának növelésére és felszítására a kolostor templomában felállították a mi Megváltónk, Jézus Krisztus fájdalmas kereszttűjának 14 állomását, mely ugyanannyi falra akasztott festett képből állt. A képeket 1739-ben Bécsből

ajándékként küldte Ft. Bede József atya kétszeresen kiérdemesült provinciálisának, a provincia atyjának a tekintetes és nemzetes Király Ádám, a tekintetes pozsonyi kamara ügyésze és ennek a szalvatoriánus provinciának konfrátere és különös barátja. A keresztút végzésének módját az erre a célra készült kis könyvben foglalták össze, amelyben minden stációhoz érzelmekkel átítatott és együttérző elmélkedés tartozik. Ünnepelesen a keresztutat minden újholdkor és nagyböjt vasárnapján végezték az igazgató előimádkozása mellett, de magánosan is sokan és gyakran végezték, különösen nagyböjtben. Az ünnepélyes keresztutat kezdetben délután egy órakor kezdték. Ez az idő azonban alkalmatlannak bizonyult az ebéd közelsége miatt. Ezért 1771 augusztusától úgy határoztak, hogy a vesperás után fogják végezni, nem is eredménytelenül, mert ettől kezdve többen jöttek. Hála Istennek!

3. szakasz

A külső lelki szolgálatokról

15. A kolostoron kívül általában nyújtott lelki szolgálatokról mindenekelőtt azt kell elmondanom, hogy mivel ezen a környéken nincs más szerzetesi ház, a plébános urakat bármilyen akadály esetén a szécsényi ferencesek helyettesítik. Ha ugyanis valaki megbetegszik vagy elutazik, egyik plébániáról a másikra megy, vagy meghal, nincs más, aki kisegítsen, mint a szécsényi ferences. Továbbá gyakran meghívják őket búcsúk vagy temetések alkalmával, hogy szentbeszédet tartsanak, húsvéti időben és karácsonykor pedig gyóntatni, és misézni, úgyhogy a karácsonyi ünnep alatt csak három pap marad a kolostorban. Évközben még sáros, havas időben, áradáskor is hívták a papokat a környékbeli falvakba, Lócra, Varsányba, Sztrázsa, Huga, Pöstyénbe szentmisét tartani, beteget ellátni, a plébánosok beleegezésével vagy kérelmére, amikor azok belátták, hogy a szegény nép nem vagy alig tud eljutni az anyateplomba. Az ilyen és efféle kisegítéseket néhány éve kezdték el feljegyezni, amit az adott évnél én nem is mulasztok el közölni. Ezzel át is térek az egyes szolgálatokra.

A prokurátor atyák némelykor négyen, rendszeren azonban öten, az év nagyobbik részében kéregetési kerületüket vagy körzetüket járják, nemcsak alamizsnagyűjtés céljából, hanem azért is, hogy segítségére legyenek a plébános uraknak, szentbeszédet tartsanak, ellássák a betegeket, gyóntassanak, úgyhogy joggal nevezhették őket – különösen míg a plébániák meg nem szaporodtak – misszionáriusoknak, akik nem adományt, hanem inkább munkájuk bérét gyűjtik. Több helyen az atyák kápláni szolgálatot teljesítettek megszabott ellátásért.

[Kékkő]

16. I. A kékkői várban 1733-tól megszakítás nélkül a ferences atyák látták el a plébánosi teendőket, vagyis kereszteltek, ellátták a betegeket, temettek, prédikáltak min-

den vásár- és ünnepnap. Olvasható, hogy az első években stólabevétel is volt Kékkőről. Talán övék volt a plébánia adminisztrációja? Utána azonban nincs semmi, mert a palojtai plébániához csatolták, majd 1773-ban onnan leválasztva az esztergályihoz. Ennek a káplánnak a fizetése 65 rénes forint volt. A plébános uraktól, akiket kiségitett, akik a plébánosi jövedelmet élvezték, mi tagadás, egész mostanáig nem kaptak semmit. Az is olvasható a régi számadáskönyvekben, hogy 1704 január és május hónapjaiban a kékkői káplán atya előbb 20 majd 40 forintot hozott, az akkori tabulából azonban nem tűnik ki, hogy ki volt az. 1733-ban a pruszkai kolostorból Pruszman Cirill atya volt kihelyezve a méltóságos Balassa Pál úr szolgálatára, már harmadik éve, amikor a szécsényi kolostor tagjai közé helyezték, mert a dicsőséges gróf úr inkább Kékkőn kezdett tartózkodni, elhagyva Zsigmondházát, melynek várában addig leginkább idejét töltötte.

[Esztergály]

17. II. Esztergály faluban, a méltóságos Balassa Ferenc báró úrnál több éven át szolgált a szécsényi kolostorhoz tartozó ferences atya. A tabulákban ugyanis 1742-től 1755-ig bezárólag majdnem mindig olvassuk méltóságos báró Balassa Ferenc káplánját Esztergályban. Elsőként Legény Mihály neve olvasható. Ennek a papnak a munkáját nemcsak a fent nevezett báró úr vette igénybe, hanem a környező eretnek falvakban szétszórt katolikus nép is, akiknek éppen ezért nem volt saját pásztora. Ezeknek már az előző években is szécsényi ferences szolgáltatta ki a szentségeket, ahogy azt az általános helynök egy levelében olvasom.

18. Főtisztelendő és nekem igen kedves Gvárdián Atya!

Hogy eddig az elődeim milyen felhatalmazást adtak a méltóságos báró úr káplánjainak, nem tudom megállapítani, de mivel úgy értesültem, hogy nagy szükség van rá, hogy az elhagyott népet, mint törvényes papjuk gondozza és ellássa, ezért ezúton megadom a jelenlegi káplán atyának a felhatalmazást minden adódó feladatkörre, egyedül azt tartva fenn magamnak, hogy ha kápláncsere esetén, más kerülne a helyére, azt nekem azonnal jelentsék. Figyelmeztetem azonban a káplán atyát, hogy ennek a felhatalmazásnak birtokában másnak a hatáskörét ne csorbítsa. Különben Atyaságod imáiba ajánlva magamat, maradok

Nagyszombat, 1742. április 8.

főtisztelendő atyaságod hálás szolgája

Friváczi Mihály

esztergomi általános helynök.

Három évvel ezután, 1745-ban, amikor ismét felkeresték, az imént említett általános helynök úr február 19-én így válaszolt: „A provinciális atyától kirendelt káplán tartózkodását a méltóságos Balassa Ferenc úrnál nem ellenzem, és ha az a hely, ahol tartózkodik, nem tartozik egy plébános joghatósága alá sem, megadom a kért felhatalmazást a plébánosi teendők végzésére ...” Nem is tartozott egyik plébánoshoz sem, mert úgy Esztergályon, mind a környező falvakban nagyon kevés katolikus volt.

Csak 17__³³ után neveztek ki plébánost a tekintetes Balassa család közreműködésével, és alája tartoztak a környező falvakban élő lutheránusok is, ahol nem volt prédikátor. Az első plébános _____³⁴ volt, akinek sok kellemetlenséget kellett elviselnie a lutheránusok tiltakozása miatt, annak ellenére, hogy ismételten királyi rendeletet bocsátottak ki, hogy fizessék a stólapénzt a katolikus papnak. A megyében élő, az ő szektájukhoz tartozó befolyásos birtokosok ugyanis akadályozták ezek végrehajtását.

[Bátorfalva]

III. A Hont megyei Bátorfalva birtokon, amely a nényi plébániához tartozott, tekintetes Blaskovics József az előbb említett vármegye alispánja kápolnát, vagyis templomocskát épített a saját telkén, saját házában, úgy, hogy a káplán szobájából ablak nyílt arrafelé, és az urak onnan szoktak misét hallgatni. Ebben a szent házacskában 1749-ben a szécsényi kolostor beosztotta, Pancsák Zsigmond kezdett szolgálni, és attól az időtől fogva éveken át a szécsényi házból volt papja, akinek fizetése az eltartáson felül 50 rénes forint volt, továbbá azonfelül a kolostor is bőséges alamizsnát kapott attól a háztól, búzából, borból, zabból, hüvelyesekből és hízonak való disznóból. Miután az említett úr 17__-ban³⁵ meghalt, a Blaskovics házat igen jól vezette özvegye, a jeles úrnő, Dacsó Anna, egy valóban bölcs, kegyes és ájtatos asszony, akit a jó Isten gyermekeivel (négy fiával, Pállal, aki az Almási-féle császári ezredben őrmester, Mártonnal, Hont vármegye szolgabírójával, Mihállal és Ferencsel, valamint három leányával, az okos, ártatlan és áhítatos hajadonnal, Annával, valamint Biberné Renátával és Terézzel, Gyurcsányi Ignác, tekintetes Nógrád vármegye aljegyzőjének feleségével) együtt sokáig őrizzen és éltesen. A kápolna a család védelme és kegyurasága alatt van, a nép pedig a nényi plébániához tartozik. Mégis Ferenc atya végezte majdnem az összes plébánosi teendőt (kivéve az esketést, az egyházkelőt és a temetést, hacsak külön fel nem kérték). Majdnem minden vásár- és ünnepnap (ha a betegség nem akadályozta) prédikált. A gyermekeket hitoktatta, a csecsemőket pedig keresztelte, nemcsak helyben, hanem Apátiban, Újfalun, Leszenyén, sőt még Harasztiban is. A gyónókat szinte egyedül hallgatta meg. A betegeteket a haldoklók szükséges szentségeivel nemcsak a most említett helyeken látta el, hanem az anyaegyházban is, mert nem volt bizalmuk a saját lelkipásztorukkal szemben. S mindezt Isten dicsőségére. ingyen, mert semmi jele, hogy a plébános a kolostorral szemben kimutatta volna háláját.

[Verebély]

IV. Feljegyezésre érdemes még a verebélyi Szentkút templomának adminisztrálása. Ez a helység Nógrád vármegyében fekszik, az esztergomi egyházmegyében, a hegyek között, Verebély falu fölött, a bárkányi plébános joghatósága alatt. Azon hasz-

33 A szerző az évszám utolsó két számjegyét üresen hagyta.

34 A szerző a név helyét üresen hagyta.

35 A szerző az évszám utolsó két számjegyét üresen hagyta.

nok miatt, amelyekben a hívő nép a forrás vizében megfürödvé – vagy kegyes hiszékenységük, vagy a víz természetes hatása miatt – részesül, ősidők óta nagy tömeg gyűlik ott össze, kiváltképpen a Boldogságos Szűz Mária ünnepein, különösen pedig Nagyboldogasszony vigiliáján, amikor gondoskodni szoktak a teljes búcsú elnyerhetőségéről is. Isten segítségének a híre távolabbi vidékekről, mint Kecskemétről, Szegedről, Gyuláról, stb. is vonzza a híveket. Nemcsak a környező falvakból érkeznek processzióban, hanem még Gyöngyösről és Árokszállásról is, Szűz Mária szobrait hordozva, úgyhogy több mint 20 ilyen trónon ülő Szent Szűz szobrot lehetett látni, amelyeket hajadonok visznek, amíg 1775-ben királyi rendelettel elő nem írták, hogy csak olyan távolságból szabad és lehet jönni, ahová ugyanaznap vissza is lehet térni. A tömeg nem a völgyet szállta meg, hanem körös-körül a hegyekben gyülekezett, és majdnem egész éjszaka dicsérték az Istent tüzek mellett, amelyek úgy világítottak, mint a csillagok. A verebélyi forráshoz igyekvők jele a mogyoróbot volt (amelyben az erdő bővelkedett), melyet tűznél megfeketítettek és a felső részét különféle bevágásokkal díszítették.

Úgy látszik, hogy valamikor a mi gyöngyösi atyáink viselték gondját, ugyanis szokásban volt, hogy processziót vezessenek oda, ahogy az említett kolostor históriájában feljegyeztem. Továbbá búcsúengedélyekről is gondoskodtak augusztus 14-re, amelyek közül némelyik, például az 1711. és 1720. évi megtalálható azon kolostor levéltárában. Azonban miután megnőtt az egyházi urak buzgósága, maguknak követelték a gyöngyösi menet vezetését (amelynek a számos nemes személy részvétele miatt mindig különösen nagy tekintélye volt). Gyöngyösről, Szécsényből és Fülekről a ferences atyák közül néha 12-en is összejöttek a hívek gyóntatására az említett Nagyboldogasszony vigiliáján, a plébános urak száma pedig néha szintén ennyi volt, máskor több. Az ájtatosságok szokott rendje pedig ez volt: augusztus 13-án estére érkeztek meg a messzebről jövő processziók, s amikor a gyöngyösi is megérkezett, üdvözlő szentbeszédet tartottak magyar nyelven. A következő nap három szentbeszéd volt, magyar, szláv és német, valamint ünnepélyes szentmise. A bűnbánók (néhányike ostorozta is magát) száma is nagy szokott lenni. 1776-ban feljegyezték, hogy körülbelül 5400 ostyát adtak ki. 15-én reggel a gyöngyösi processziója fölment Verebély faluba, melynek temploma Nagyboldogasszony tiszteletére van szentelve, ahol misét hallgattak, majd hazafelé indultak, ahol estefelé a plébániatemplomból (egykor a ferencesek templomából) a kálváriáig vezetett körmenettel és szentbeszéddel fogadták őket.

A hely birtokosa, ahogy mondják, a Török család volt. Nem kevés ideig a pásztói ciszterciták birtokában volt, 17__-ben³⁶ azonban a birtok az Almási családhoz került. Tekintetes Almásy János úr vallási buzgóságtól és jámborságtól indítva le akarta itt telepíteni a szalvatoriánus provincia ferences atyáit, és ezen sokat dolgozott ugyanazon provincia előljáróival együtt, azonban nem tudta megnyerni az egyházmegye jóváhagyását, annak ellenére sem, hogy templomot építtetett és megkezdett

36 A szerző az évszám utolsó két számjegyét üresen hagyta.

egy lakásul szolgáló épületszárnyat is. Ezért arról gondoskodott, hogy ott egy-egy remete telepedjen le. 17__ évben³⁷ Belák _____³⁸ debrői plébános lemondott lelkipásztori munkájáról és az itteni remetességbe vonult vissza, ahol példás életével és lelki szolgálataival emelte a nép tiszteletét e hely iránt. Halála után, ami 17__ . év __ napján³⁹ következett be, más papok követték, kiérdemesült vagy betegeskedő plébánosok, de hosszabb ideig egy se maradt meg, talán a magány szorongató érzése, vagy a megélhetésről való gondoskodás nehézsége miatt, mivel csak alamizsnából és önkéntes adományokból éltek az ottani remeték és papok.

Az utolsó pap, akit az általános helynök erre a helyre irányított, a betegeskedő Gábris János volt, aki 1771-ben a sajpőspöki plébániára távozott. Hogy azonban ez a szent hely ne maradjon pap nélkül, a nógrádi főesperes, Ft. Rudeczki György ebből a kolostorból kért papot, míg másképp nem tudnak gondoskodni. Így követték egymást Komlósy József, Molnár Ádám, Tót Ágoston és Skorecz Péter atyák, akik június 19-től egészen szeptember 16-ig híven szolgáltak, prédikálva, misézve, gyónatva, minden anyagi jutalom nélkül. Azonban a közeli szüret, valamint a hirtelen téli hideg miatt nem adhattak tovább papot. Miután pedig a fent említett főesperes belátta, hogy a helynöki hivatal nem tud senkit odahelyezni, megkérte az alábbi levélben Kovács Ágoston gvárdián atyát annak kieszközlésére, hogy a közelgő definitoriális gyűlés helyezzen valakit ebbe a kolostorba, aki Verebélyt el tudná látni.

Főtisztelendő Gvárdián Atya, Krisztusban igen Kedves Atyám!

Mint hogy a helynöki hivatalban áthelyezések alkalmával papot kell helyeznem a Szentkúthoz, nehogy az a szent hely továbbra is lelki vigasz nélkül maradjon, ezért esedezve kérem Atyaságodat, hogy ezzel a Főtisztelendő Provinciális Atyának és a tisztelendő definitóriumnak tőlem küldött legalázatosabb üdvözetemmel járja ki, hogy abba a kolostorba olyan számban helyezzenek papokat, hogy azok az imént említett Szentkutat is ki tudják segíteni. Továbbra is mód felett imáiba és szerzetesi jóindulatába ajánlom magam

Atyaságodnak alázatos szolgálója az Úrban

P. Rudimecz György sk.

Balassagyarmat, 1772. május 4.

A május 10-én, a szécsényi kolostorban tartott konzisztóriumon tehát a verebélyi Szentkút adminisztrátorává Ft. Zelovics Kristóf atyát jelölték ki, aki egyrészt a nagy távolság, másrészt egyéb ügyei miatt – a buzittai plébánián, Abaúj vármegyében, az egri egyházmegyében volt ugyanis adminisztrátor – csak később, június 21-én érkezett meg. Miután a helyi előljárótól és az imént említett főesperestől megkapta a szükséges eligazítást, Szentkútra ment, a következő levéllel ellátva:

³⁷ A szerző az évszám utolsó két számjegyét üresen hagyta.

³⁸ A szerző a keresztnév helyét üresen hagyta.

³⁹ A szerző az évszám utolsó két számjegyének és a dátumnak helyét üresen hagyta.

Kedves Remete Testvérek!

A Ft. Kristóf atya áll Szentkút rendelkezésére ideiglenesen, amíg Nagyszombatról más rendelkezés nem jön. Kedvességetek tehát adjon meg számára minden tiszteletet, becsületet és engedelmességet, mindenben azt tegyétek, amit parancsol. Tudta és engedélye nélkül ne menjetek sehová. A kapott miseadományt mindketten neki adjátok át, szentmisét semmiképpen ne mondassanak máshol, mint Szentkúton, vagy másvalakivel. Egyszóval mindenki úgy igazgassa életét és cselekedeteit, hogy ne adjon okot jogos panaszra. Ájtatos imáikba ajánlom magam.

Kedvességeteknek Krisztusban lekötelezettje

Balassagyarmat, 1772. június 19.

Rudnicz György atya sk.

Abban az időben Szentkúton két remete tartózkodott. Az egyik a gyöngyösi Csepregi Elek volt, aki a helynökség engedélyével telepedett le. A másik Cigler, ugyancsak Elek, aki csavargó természetű volt, és az előzőt ő vette magához társul. Egyiknek se tetszett a helynök parancsa, mert szabadabb élethez szoktak, és nehéznek találták, hogy alávéssék magukat az engedelmesség igájának. Itt is, ott is, természetük rosszra vitte őket, nem voltak tekintettel az atyára, folytatták a tetszés szerinti életüket, engedély nélkül, kedvük szerint csavarogtak a falvakban, eltékoztak a nagyobb részt az atya szolgálata után kapott alamizsnát, a hívek botránkozására ittak, táncoltak, stb., olyannyira, hogy az atya az ilyen kilengéseket nem tudta elviselni, és ismételten arra kényszerült, hogy felkeresse az alesperest, Ft. Paszt János urat, aki az elődjét követte, hogy megfelelő orvoslást találjon. Az alesperes a következő levéllel fordult Nagy András gvárdián atyához:

Nagyrabecsült tisztelendő definitör és gvárdián atya!

Ft. Kristóf atya, szentkúti adminisztrátor már a harmadik panaszlevelét írja nekem. Panaszolja Csepregi tarka erkölcsseit. Az én feladatom pedig, hogy a lelkeknek minél kevesebbet ártson. Ismerem máshonnan is azt az embert, könnyelmű, aki nem tűri a fegyelmet. De mit tehetek? A remeteségnek és a templomnak szüksége van hűség és állandó őrzőre és ugyanakkor gondviselőre. A sok rosszból a Csepregi mutatkozik a legkisebb rossznak. Ha azonban már az illető javíthatatlan (ahogy hallom és részben magam is tapasztaltam), megadom az említett adminisztrátornak a felhatalmazást, hogy bocsássa el az illetőt a remeteségből, és hogy gondoskodjon arról, hogy Csepregi testvért más alkalmassal helyettesítse (esetleg kettővel is). Mielőtt megválna tőle, a templom szent és a remeteség mindennapi felszerelését vegye jegyzékbe, hogy megvannak-e a kegyesek. Nézze át az adósok szerződéseit, vegye magához a számadáskönyvet, és intézkedjen gondos megőrzésükről. Mivel az adminisztrátor atyának szóló mellékelt részletes följegyzést tisztelendő atyaságod számára ismertté akarom tenni, megengedem, hogy felnyissa. A régi hűséggel és jó szándékkal ajánlom magam szeretetébe, úgy a szentmisében, mint azon kívül.

Nagyoroszi, 1774. szeptember 1.

Főtisztelendő atyaságod hűséges szolgálója

Paszt János, a fenti hely plébánosa, alesperes, sk.

Ezzel a rendelettel nem érték el semmit, az adminisztrátor ugyanis azt panaszolta, hogy a remete eltávolításakor mintegy számvevőnek kellene lennie, a kolostor előjárói pedig úgy döntöttek, hogy nem tanácsos az atyának, hogy azt magára vállalja, nehogy az esetleges hiány miatt még nagyobb bajba jusson, főként ha az esetleges következő remete ugyanolyan vagy még rosszabb féle. Így hát, mivel a főesperes nem sürgette az ügyet, Csepregi maradt Kristóf atyával (a másik önszántából elment), sőt még Molnár Ádám atyával, az utódjával, még 1776-ban is, de nem békeségben. Az a jó atya ugyanis kedves, békességes, józan volt, valóságos bornemissza, nem tudta elviselni a csavargást, ismételten panaszkodott rá, úgy a főesperesnél, mint a hely kegyuránál, a tekintetes Almásy Pálnál, a hétszemélyes tábla tanácsosánál. Bár az intések hatására összeszedte magát, de kevés vigaszára az atyának, akit nem is annyira a rossz erkölce (ámbar azok is nagyon búsították), hanem az összegyűjtött alamizna elherdálása, és az abból következő élelembeni ínség bántott.

Ilyen nyomorúság között szolgált a ferences atya már negyedik éve a verebélyi Szentkútnál. Majdnem minden vasár- és ünnepnapon prédikált, gyóntatott, és ellátta a betegeket a szomszéd falvakban, minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül, noha Szűz Mária ünnepein, különösen a Boldogságos Mennybevitele ünnepén nagyobb számban ajánlottak föl, miseadományokat, amelyek elvégzésére több papot is kiküldtek. A stipendiumok eddig évente a 200 forintot is elérték, így nem maradt jutalom nélkül az atyák nyomorúsága, de szenvedéseiket megédesítette a valamikori jövőben azon a helyen létesítendő kolostor reménye, amely türelemre ösztökélte őket. Ugyanis a kegyes emlékezetű tekintetes Almásy János úr még haldokolva is arra intette örököseit, hogy tegyenek meg mindent, hogy arra a gyakran emlegetett szent helyre ferences atyákat telepítsenek, és gondoskodott is négy személy részére elegendő alapítványról. Ebben az ügyben tekintetes Almásy Pál, a megboldogult idősebb fia ezt írta, Nagy András atyának az atyák ellátásáról és a remeték által földült nyugalom helyreállításáról 1775. május 25-én kelt levelében: „Bárcsak minél előbb meg lehetne valósítani az legkedvesebb szülöm szándékát, amelyet egyedül ehhez a szent renchez kötött oly módon, hogy abból remeték módjára, gazdaság és lovak nélkül, egyedül Isten dicsőségére és a szeplőtelenül fogantatott Istenanya nagyobb tiszteletére, a lelkek és a bűnbánók javára, a szent rendből való egy-két papot, két dolgozó testvérrel együtt el tudna tartani.” Atyáink tehát annak reményében, hogy a helyet egyszer majd elnyerik, sok zaklatást szenvedtek el. Az itt szolgáló Molnár Ádám hitshónok atya 1776-ban húsvéti időben 1343 személyt gyóntatott meg.

[Megyer]

V. Mivel 1775. április 24-én a szécsényi heti vásár miatt Megyer birtok lakosainak többsége távol volt, annak nagy része a templommal, harangtoronnyal, oltárokkal, a plébániaházzal és más egyháznak szolgáló dolgokkal együtt leégett egy végzetes tűzvészben, amely Laczai Imre megyei kommisszárius házában ütött ki. A plébános úr az éppen akkor üresedésben levő nagybárcányi plébániát nyerte el, s így

a megyeriek pásztor nélkül maradtak. A sóshartyáni plébános ugyan hajlandó volt lelki ellátásukat vállalni, azok azonban abbéli félelmükben, nehogy ugyanahhoz a plébániához csatolják vissza őket, melytől öt évvel azelőtt leválasztották őket, az alárendelés után is ellenálltak, így a helynöki hivatal, a méltóságos Szerémi András, a tekintetes Nógrád vármegye táblabírójának szorgalmazására más lelkipásztorról, vagy legalább ferences adminisztrátorról igyekezett gondoskodni. Azonban mindaddig megtagadták tőlük a papot, amíg a templomot és a plébániaházat (amely, mivel fából volt, alapjáig elhamvadt) újjá nem építik. Azonban azt az engedményt tették, hogy igénybe vehetik a ferencesek munkáját a szentségek kiszolgáltatásában és egyéb plébánosi szolgálatban, oly módon, hogy gondoskodnak megfelelő ellátásról úgy, hogy a plébánosi javadalomból semmit nem fordítanak arra. „Ezen levellem tartalmával rendelkezek a templom és a plébániaház újjáépítéséről, a bevételekről és a megörzendőkről.” Így nyilatkozott az általános helynök 1775. november 4-én kelt levelében.

Amint az említett Szerémi András megkapta ezt a levelet, azonnal megkereste Nagy András gvárdián atyát, hogy rendeljen ki egy papot a megyeri plébánia vezetésére. Ő, különféle megfontolásból, még mielőtt az egyházi hatóság felkérése megíjött volna, ellenezte azt, mégis megszánya a szegény elhagyott népet, megígérte, hogy vásár- és ünnepnap nem tagadja meg tőlük a papot. Utána a közvetítő úr Paszt János főespereshez fordult, akitől ezt a választ kapta: „Arra nézve, hogy a megyeri plébániát a ferences atyák vezessék, eddig a helynöki hivataltól semmi rendelkezést nem kaptam, de az világosan kitűnik az egyházi hatóságtól 1775. szeptember 14. dátummal említett, Uraságodnak küldött határozatból is, amelyet ma nekem is tudtomra adtak. Ezért kegyelemes uraságod méltóztassék annak tartalma és záradéka alapján a főtisztelendő szécsényi gvárdián atyával megbeszélni a teendőket, hogy 1. a kiszemelt adminisztrátornak tisztességes lakása és ellátása legyen, de arra a plébánosi jövedelemből semmit se fordítsanak; 2. éves fizetését, 60 forintot, a plébánia állandó jövedelméből kell lecsípni; 3. a stóladíjak öt illetik. Továbbá ...”

Mindezt elrendezve úgy döntöttek, hogy papot küldenek a megyeri plébániára, úgy, hogy egyszer az egyik, egyszer egy másik két-három hétig kint szolgál, amíg nem találunk olyat, aki állandóan kint tud vagy akar maradni a provinciális rendelkezése nélkül. Kezdetben, amíg a templomot teljesen be nem fedték, Gécen tartózkodott az atya, a kellő elhelyezés hiányában nem minden kellemetlenség nélkül. Január végére azonban elkészült a tető, és így átment Megyerbe, ahol az ellátást és a lakást e többször említett Szerémi András úr adott. Mikor azonban eljött az az idő, amikor az esküvőket szokták tartani, a gvárdián ismét vonakodni kezdett, nyilván azért, mert szabadulni akart attól, hogy segédkezzenek a házasságkötéseknél, amelyre a helynöki hivataltól nem voltak felhatalmazva, mivel nem voltak megbízva a plébánia adminisztrációjával. Így megint a főespereshez fordultak, aki azt írta, hogy a Megyeren tartózkodó atyák az általános helynök fent idézett levelének hatálya folytán ki lettek nevezve. De ha ez nem tetszene, hát legyen megbízva a főesperestől, aki-

re az üresedésben levő plébániák plébánosi joghatósága tartozik, míg az új plébánost be nem iktatják. Attól az időtől fogva tehát az összes plébánosi teendőket a ferences atya végezte, aki 1775. december 3-án állt szolgálatba.

[Helyettesítő káplánok]

VI. Ehhez tegyük hozzá a káplánok szolgálatát, akik a plébános urakat helyettesítették szinte minden plébánosi teendőben, ugyanis nem más célból hívták őket. Ilyenek történtek Vadkerten 1742-ben és a rákövetkező két évben, majd utána 1764-ben és a rákövetkező években, Zellón 1743-ban, Nagyoroszipan 1744-ben, Romhányon 1753-ban és a rákövetkező két évben, Balassagyarmaton 1769-ben és a rákövetkező két évben. Rimócon 1775-ben és a rákövetkező évben, amikor ugyanis hiányoztak az egyháziak, illetve a plébánosok betegsüktől vagy öregsüktől megviselve szorultak kisegítésre.

[Világi urak káplánjai]

VII. Végül ne hagyjuk ki azokat a káplánokat se, akik valamely világi úrnál tartózkodtak, noha nem rendszeresen és kötelezettségből kifolyólag, de mégis nem ritkán nyújtották szolgálatukat betegeknek és a bűnbánóknak. Ilyenek voltak a boldog emlékü Koháry István úr mellett 1690-től (a kuruc időket kivéve) egészen 1724-ig bezárólag, részben Csabragon, részben itt Szécsényben, aszerint, hol, melyik birtokán tartózkodott. Utána a füleki kolostorhoz írták a káplánját, miután 1725-ben a szécsényi birtok visszatért a Forgách grófok birtokába. Ugyanígy Majtényi Józsefnek is volt káplánja Letenyén 1745-ben és a rákövetkező két évben. Tekintetes Baros Józsefnek Tótkomlóson volt káplánja öt éven át 1764-től kezdve. Ugyanígy tekintetes Majthényi Imre úrnál Mohorán, megszakítással hat éven keresztül. Hasonlóképpen a nemes Korosy Annának, Liptai Gáspár özvegyének Varsányban, 1764-től egészen 1773. január 7-ig, amikor is a szécsényi templom hajójának kriptájában eltemették. A káplánok sora főként a tabulák rendelkezéseiből gyűjthető ki, ám bár némelykor a mutációk idején kívül is kiküldtek parancssal, és hiányoznak azok is, amelyeket az utolsó fejezet említ az évek rendjében.

VIII. fejezet

A Kordaviselők Társulatáról

1. A Kordaviselők Társulata Szent Ferenc atyánk harmadrendjétől, amelynek ugyanúgy a korda a jelvénye, abban különbözik, hogy nem maga a szent pátriárka alapította, hanem csak 1585-ben V. Sixtus pápa, aki Szent Ferenc atyánk konventuális rendjéből emelkedett Szent Péter székébe. Ezért nem a Porciunkula templomban, mely a rendnek anyja és feje, hanem abban az assisi templomban alapította, melyet Szent Ferenc dicső szenttéavatása után tiszteletére és titulusára építettek, mint főtársulatot. Az őt követő pápák azonban a népek ájtatosságának előmozdítására megengedték, hogy az egyházmegyék engedélyével ne csak a Kisebb Testvérek konventuális templomaiban, hanem a megreformáltak és az obszervánsok templomaiban is létrehozhatók legyenek. Hogy azután az első letelepedés után alapították-e a társulatot a szécsényi kolostorban vagy sem, azt az okmányok hiányában nem lehet megállapítani. A második betelepülés, illetve az első visszatelepedési jogból folyó visszajöttük idején azonban nagyobbítani akarván a Szent Alapítójuk iránti tiszteletet, a társulatot 1662-ben megalapították, amint ezt bizonyítja a következő püspöki engedély.

2. Mi, Liphay György, Isten kegyelméből az esztergomi főegyházmegye érseke, valamint ugyanannak a helynek örökös főispánja, Magyarország primása, született követ, fő- és titkos kancellár és a szent császári és királyi felség belső tanácsosa, tudtul adjuk, hogy Ft. Urbanovicz Péter atya, a legszentebb Üdvözítőről elnevezett magyarországi provincia provinciálisa azt a jámbor és ájtatos kérést terjesztette elém, a szécsényi kerület számos lakójának kérését, miszerint a testvériség társulatába beakarnak iratkozni, és Szent Ferenc kordájának részesei akarnak lenni. Ezért sürgősen kéri tőlünk, hogy amint a szent rendnek más kolostoraiban a társulatot már felállították, így adjak engedélyt, hogy itt, Szécsényben is fel lehessen állítani. Mi tehát megértve az ő ájtatos szándékukat és kívánságukat, mivel mindig szívünkön viseljük az ilyen kegyes és katolikus szándék támogatását, így ezt a kérelmet is, hogy növeljem a nép kegyességét, és katolikus buzgóságát, teljes tekintélyünkkel, amennyire ez bennünket illet, örömmel jóváhagyjuk, és hozzájárulunk ahhoz, hogy e renchez tartozó testvériséget, az imént említett társulatot itt, Szécsényben megalapíthassa, és működjön Isten nagyobb dicsőségére és a katolikus vallás gyarapodására. Ebből kifolyólag elrendeljük és megengedjük, hogy az imént említett provinciális atyának erről az engedélyünkről adjanak ki igazolást. Kelt a pozsonyi érseki palotánkban, 1662. július 30-án.

Az esztergomi érsek. P. H.

3. Nem sokáig adatott meg sem a testvéreknek, hogy élvezzék az engedélyt, sem a híveknek, hogy éljenek a társulat lelki javaival, sőt kételkedhetünk, hogy egyáltalán megalakult-e a társulat, mert még ugyanabban az évben, 1662-ben kitört háború viharában nemcsak magát a kolostort rombolta le a török vadsága, hanem a testvéreket is elűzte, és szétszórta, majd csak 22 év múltával, a második visszatelepüléskor tudtak visszajönni, ahogy azt a II. fejezetben elmondtuk. A visszatérő testvérek az alighogy megadott felhatalmazásról nyilván nem tudtak, különben nem kérik szerzetesi előljárójuktól az engedélyt, hogy megalapítsák a kordások társulatát, amit azután az egyházmegyei hatóságtól jóváhagyattak. Így hangzik:

4. Cherubinus de Nardo testvér, Szent Ferenc Atyánk szigorú obszervanciát követő Kisebb Testvéreinek kiérdemesült teológiai lektora, és egész hegyen inneni családjának, úgy az obszerváns, mint a reformáltak részére általános biztosa és szolgája.

Rendünk, mivel egyéb kiváltságai mellett, melyekkel a Szentszék felékesítette, azzal a felhatalmazással is bír, hogy kordaviselek név alatt társulatot alapítson, hogy azokat lelki javakban, kiváltságokban és kedvezményekben részesítse, ha azok a Krisztus-hívők üdvének előmozdítására szolgálnak, és szívesen hozzá szokott járulni ezek létesítéséhez.

Mi tehát, minthogy a hegyen inneni család általános gondját viseljük, abban reménykedve, hogy a krisztushívők a lelki kegyelmekben való részesedés által nagyobb ájtatosságra és áhítatra indíttatnak, a pápától kapott felhatalmazásaink alapján felállítjuk, és megalapítjuk a kordaviselek társulatát a Legszenőbb Üdvözítőről nevezett, szigorú életmódot követő magyarországi provincia szécsényi konventjének templomában, a helyi ordinárius jóváhagyásából, amennyiben három mérföld távolságon belüli helyen még nem alapítottak olyat. A jelenlegi, mindkét nembeli társulati tagok számára kiterjesztem és megadom mindazokat a búcsúkat, kiváltságokat és külön kegyeket, melyeket Szentséges Uraink, V. Pál és VIII. Kelemen pápák, aláírt és megpecsételt brevéik által kordaviselek főtársulatunknak megadtak. Mindennek az igazolására elrendeljük, hogy ezt a kezünkkel aláírt és nagyobb hivatali pecsétünkkel hitelesített levelünket kiadják. Kelt Rómában 1701. augusztus 6-án.

Cherubinus de Nardo testvér általános biztos

P. H.

Főtisztelendősége parancsára Seraphinus de Parabia testvér, generális titkár sk.

Ezen kiváltságlevél tartalmánál fogva engedélyt adok, hogy a mondott Szécsényben létrehozzák ezt a társulatot. Nagyszombat, 1702. márc. 2.

Gyarmati báró Balassa Pál, esztergomi általános helynök sk.

5. A társulat nyomban meg is alakult, és azonnal sokan, férfiak és nők, a szokásos szertartás keretében felvették Szent Ferenc atyánk kordácskáját és beiratkoztak. Volt közöttük előkelő, sőt nemesi származású is, akik nem szégyellték a ferences kötelet hordani, kiknek nevét, hogy áldott legyen, itt feljegyzem:

1703: Méltóságos gróf Hochenrochenperg Mária Ludovika Magdolna, gróf Koháry Farkas neje, aki az anya és prefektissza szerepének a vállalását sem tartotta méltóságon alulinak.

1704: Méltóságos gróf Koháry Borbála, méltóságos gróf Keglevics Zsigmond úr neje.

1711: Méltóságos gróf Koháry Mária Zsófia kisasszony, húgával, Koháry Évával.

1706: Méltóságos gróf Perényi Mária, méltóságos Balassa Gábor úr neje.

1724: Méltóságos Vécsey Julianna, méltóságos Balassa Ferenc úr neje.

Ugyanazon évben: Méltóságos gróf Forgách Katalin kisasszony.

1729: Méltóságos gróf Forgách Anna Mária kisasszony; 1733: Róza; 1746: Katalin, nővérek.

1735: Méltóságos gróf Forgách László; 1746. Méltóságos gróf Forgách Miklós.

1733: Nemes Szentiványi Ilona kisasszony; 1738. Magdolna, 1746: Johanna, mindhárman nővérek.

1736: Nemzetes Liphay Sándor úr; 1738: Nemzetes Liphay Ferenc úr.

1742: Méltóságos gróf Engelstein Anna, méltóságos Forgách József házastársa.

1751: Nemes Blaskovics Zsuzsanna kisasszony; 1753: nővére, Blaskovics Renáta.

A többiek, úgy a nemesek, mint a népből származók nevei láthatók a testvériség névtárában.

[6.] Azonban mégis a szegények voltak többségben, kik nem szégyellték a szegény Szent Ferenc kordáját viselni, mert ennek a megromlott korszaknak az életmódja az egyszerűségből és az igazi vallásosságból mélyen kiforgatta az előkelőbbeket, és a magukat bölcsőbbnek tartó személyeket. Mint ahogy Krisztus szavai szerint is a szegényeknek hirdettetett az evangélium, így ez a társulat is a tiszta szívű szegényeket lelkesíti, midőn újhold vasárnapján mindig megtartják a körmenetet, és résztvesznek az élőkért mondott ünnepélyes szentmiséken, valamint a halottakért mondott rekviemekben a nem akadályozott napokon. Nem mulasztják el a déli keresztúti ájtatosságot ugyanazon újhold vasárnapjain, hogy ott lelki buzdítást és esetleg felmerülő hibáik megfeddését hallgassák; és törekednek a szabályzat megtartására. Valóban örömmel lehet látni, amint újhold vasárnapjain a környező falvakból összesereglenek Szent Ferenc szegényei, különösen jó idő esetén, és sokan közülük miután meggyóntak, szentáldozáshoz járulnak.

[7.] Legalább minden harmadik évben tisztújító gyűlést tartanak, amikor vagy új elöljárókat választanak, vagy a régieket megerősítik, úgy mint: prefektus, viceprefektus, asszisztensek vagy tanácsosok, beteglátogatók, dékánok, mindkét nemből. Ezek elé vitték azok ügyeit, akik a társulat tagjai közül nyilvánosan hibáznának, azután pedig az igazgató elé, aki a vétkeket szeretettel megfeddi, és elrendezi az ügyet. A társulatnak van egy saját könyve, ahol vezetik a tisztújításokat, az igazgatók és a tisztviselők névsorát.

[8.] A társulatnak van saját Szent Ferenc oltára, amelyet ők látnak el gyertyával; valamint egy aranyozott ezüstkehely; ezüst füstölő navikulával; új piros bíborszövet ezüst lemezekkel díszítve; papi miseruhájuk, már régről. A kelyhet, füstölőt és az albát 1774-ben szereztek be ⁴⁰ rénes forintért, Ft. Molnár Ádám igazgató szorgalma ré-

40 A szerző az összeg helyét üresen hagyta.

vén, aki az említett összeg nagyobb részét a filiális, vagyis a falusi társulatoktól gyűjtötte össze. Az új oltárt 1775-ben állították (június 11-én és az utána következő napokban) Ft. Kiss László igazgató szorgalmával. Alter Antal asztalos, és Helmstrajt József szobrász készítették Pesten, 185 rénes forintért. Falconer Ferenc festett rá Budán 40 rénes forintért. A fuvar a szécsényiek adták. Majd augusztus és szeptember hónapban Nejmann József gyöngyösi festő festette meg 150 forintért és ellátásért. Ezeket a kiadásokat a társulat állta, a kolostor azzal járult hozzá, hogy a festőnek 7 héten át ellátást és lakást biztosított. Ekkor szűnt meg Szt. Kapisztrán régi oltára, amelyet a surányiaknak adtak el 60 forintért. Azonban a szindikusz úr is adott kölcsön 150 rénes forintot a kolostor alamizsnájából, amit folyamatosan törleszt a társulat.

[9.] A kordavisezők társulata elterjedt a szomszéd falvakban is: Lóc, Hollókő, Rimóc, Sipek, Iliny, Trázs, Varbó, Hugyag, Zsély, Óvár, Csabar, Bussa, Mulyad, Szakál, Ludány, Halászi, Pöstyén, Falfalu, Endrefalva, Piliny, Megyer, Géc, Karancsság, Etes, Ságújfalu, Sóshartyán, Kishartyán, Megyer, Géc, Nándor, Mohora, Haláp, Surány, Ecsét, Szente, Debercsény. Ezeken a helyeken, mint filiálisokban, voltak tisztviselők, akik felügyelték a társulatot, és a társulat előjáróit a Társulat atyjának vagy anyjának nevezték. Minden harmadik évben vagy megerősítették őket, vagy újakat választottak. Nem is mulasztották el, ha valami súlyosabb kihágás történt, és ők azt nem tudták elrendezni, hogy azt az igazgató elé vigyék, aki minden évben személyesen vagy más atya által meglátogatta őket, hogy kivizsgálja őket a tisztességes és keresztény élet dolgában, és hogy buzdítsa őket jobb jellemvonások megszerzésére. Mivel pedig némely helység messzebb fekszik, Karancsságon és Nádoron, saját miséjük és körmenetük van újholdvasárnapján, melyeket a plébános urak tartanak. A társulatnak volt egy különleges filiája is Vadkerten, melynek albumába sokan be vannak jegyezve a szomszédos falvakból is. Később azonban hosszú éveken át az igazgató atyák elmulasztották látogatását és megújítását, így Ft. Vilt József helyi plébános úr vette gondjába, egyesítette a később alapított Oltáriszentség kongregációval, és mellőzte az igazgató atyák joghatóságát.

[10.] A plébános uraknak a szokásos havi misék stipendiumait a falvakban a társulatok a maguk közötti gyűjtésből és az elhunytak kegyes hagyományaiból fizették. A kolostornak nem juttattak semmit, csak az Oltáriszentséggel végzett körmeneteken adtak a szerzetes testvérek kezébe gyertyát, és az oltárukat is ők látták el gyertyával. Szilárd jövedelemmel nem rendelkezett a társulat, a testvérek maguk között tetszésük szerint adakoztak, időnként valaki végrendeletében hagyott valamit, néha a dékánisszák tojást, kenderet és más efféle alamizsnát gyűjtöttek a testvérek és növények között, és eladták azt. Ebből legtöbbször gyertyát szereztek be, amit szét is osztottak a tagok között a körmeneteken. Szokás volt az is, hogy ha közülük valaki meghalt, a társulat jelvényeit, vagyis a könyvet, Szent Ferenc képét, fekete lobogót és gyertyát vittek, hogy ezzel növeljék a temetés becsületét, ezt azonban nem minden ellenszolgáltatás nélkül, mert különben a gyertyák ilyen alkalmakkor elfogytak volna. A megszabott díj egy tallér volt, vagy egy rénes forint és 5 dénár.

[11.] A templomban áll a Boldogságos Szűz Mária, Istenanyja szép, trónon ülő szobra, amely úgy van elrendezve, hogy előtte misézni is lehet. Ruhájára a társulat visel gondot, sok szép öltözete van és egy értékes ezüst koronája mindennapi használatra, valamint egy másik, amely keleti drágakövekből van összeállítva. 1774-ben méltóságos Nádasdy Erzsébet grófnő, Forgách Zsigmond özvegye, kislánya köpenyét adományozta a szobornak. A Nagyasszonynak ezt az oltárát a hívő nők, a nemükre jellemző ájtatossággal látják el gyertyákkal, amelyek nemcsak akkor égnek, amikor ott, hanem akkor is, amikor a főoltárnál miséznek, vagy amikor a kitett Oltáriszentség előtt éneklik a litániát. A szobor úgy van megalkotva, hogy nyilvános körmeneteken díszes hajadonok körül tudják hordozni. Hetvenedvasárnaptól lila, az utolsó hét szent napjain gyász- és fekete színű, az év folyamán pedig az ünnep jellege szerinti ruhába öltöztetik. Sokáig Heger Anna úrnő gondozta, özvegy kapitányné, aki a Nagyboldogasszony oltalma alatt már a 74. évét töltötte, illetve leánya, Fes-selius, egykori kállói puskaporfelügyelő neje. Az Isten áldja meg őket a Szent Szűz közbenjárására. Amen.

HISTORIA DOMUS
SIVE CONVENTUS SZÉCSÉNYIENSIS
ORDINIS MINORUM SANCTI PATRIS FRANCISCI,
REFORMATAE PROVINCIAE SANCTISSIMI
SALVATORIS IN HUNGARIA

a reverendo Patre, Fratre
Andrea Nagy
eiusdem Ordinis et Provinciae lectore generali,
definitore habituali,
dicti monasterii guardiano actuali conscripta

1777

Praefatio

Non opera solum manufacta, sed ipsam quoque naturam vetustate exedi acque perimi observavit Curtius L. 7. De gestis Alex., cui non absque vero concinuit Ovid. L. 15. Metam.

*Tempus edax rerum tuque invidiosa vetustas
Omnia destruitis vitiataque dentibus aevi
Paulatim lenta consummitis omnia morte.*

Pestiferae hinc cui sola medetur historia rerum videlicet gestarum cum laude aut vituperatione narratio, quae magnarum rerum consilia, actiones, exitus regumque et magnorum virorum actus cum temporum et locorum ordine ac descriptione tamquam viva quaedam pictura ante oculos ponit. Unde etenim novimus artificiosae corporum caelestium compositionis nobilissime huius universi architecturae, mirabilium illius systematum, auctorem, originem, vicissitudines? Non ne ea sacra divino instinctu conscripta historia? Unde novimus regum imperatorum, monarchiarum ornus, progressus, interitus? Utique ex fide digna relatione historica. Unde novimus migrationes gentium, constitutiones et evertiones regnorum, urbium, civitatum, ecclesiarum? Certe ex historicis sincere et absque fucio acta ac gesta conscribentibus. Veneranda proinde est historia aestimandique historici dummodo non adulandi aut complacendi studio abrepti calamos arripuerint, sed unice veritatis amore et res memoria dignas ab interitu vindicandi desiderio paginas impleverint. Utinam hoc fervore praeventi excitiique fuissent maiores nostri, veteres praecipue ac primi huius monasterii incolae, defacto non deessent monumenta, quae pristinum eiusdem statum rerumque in eo gestarum veritatem ignorare nos sinerent. Ne porro successivis quoque temporibus res gestae in coenobiis alma huius Provinciae Salvatorianae oblitterarentur, inque abominandae oblivionis tumulo sepelirentur, a pluribus iam annis venerabile definitorium proinde ordinaverat, quatenus in qualibet provinciae domo historiae conscriberentur, verum quia haec dispositio non utrique et semper exacte observaretur. Anno aerae christianae 1759 in capitulo Gyöngyösiensi decrevit cuilibet domui quotannis historicum nominatim esse assignandum, quod etiam reipsa ab eo tempore observatur. Cum vero anno 1771 et quatuor sequentibus hoc munus mihi fuerit impositum, ea propter ne invida vetustate oblitterentur, quae memoratu sunt digna non solum acta et facta horum annorum instar diarii conscripsi, sed excussis scriniis ea etiam quae ortum et progressum huius conventus Szétséniensis Ordinis

Minorum Sancti Patris Francisci Reformatae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria concernunt, pertractanda assumpsi, ita nihilominus, ut ex instituto non nisi res negotiaque monasterium et fratres concernentia attingerem. Subinde tamen eventus quoque extraneos memorabiliores inspergere non intermitterem. Eo licet non ignorem, quod orationis iucunditas haud immodice desineat in historiis lectorem, non tamen multum sollicitus ero, ut delicato huius nostri, quod vivimus, saeculi genio divertisque hominum ingeniis ac studiis placeam, cum aliunde non publico, sed privati religionis meae fratrum usibus scribam. Defectum prae cultioris sermonis veritate rerum scribendarum compensare satagam. Nam Strabone teste L. I. De Geogr. Historiae finis est veritas nec ostentationi, sed fidei veritatique historia componitur, et honeste factis veritas sufficit ipsa. Caeterum in huiusmodi conventum historiis ex mandato superioratis anno 1776. die 18. Maii Gyöngyösini enarrato connotari debent pii patrum apostolicique in agro Domini labores praesertim servitia capellanorum, administrationes parochiarum cum consignatione temporis et morae, adiutoria parochorum tum occasione festivitatum, tum alias per annum sermones occasione patrocinatorum aliarumque solemnitatum dicti, excursiones ad loca pastoribus destituta, seu ad celebrandum, seu ad infirmos providendos. Insuper haeretici ad gremium Sanctae Matris Ecclesiae opera patrum reducti cum nomine, cognomine loco originis aliisque circumstantiis. Haec capite ultimo per annorum seriem praestare conabor postquam nimirum natales variasque vicissitudines monasterii descripserim. Obinde exiguum hancce opellam sequenti methodo partiar, ac in capita et articulos dividam.

Caput I. De oppido Szétsény olim Zéchén

Caput II. De Szétsényensi fratrum minorum coenobio

- Articulus I. De veteri fratrum minorum conventu eiusque desolatione
- Articulus II. De secundo Szétsényensi fratrum minorum monasterio
- Articulus III. De moderni conventus recuperatione et restauratione
- Articulus IV. De moderna interiori constitutione conventus

Caput III. De ecclesia conventus Szétsényensis

- Articulus I. De ecclesia vicissitudinibus et restauratione
- Articulus II. De ornatu et moderna constitutione ecclesiae, altaribus, cryptis etc.
- Articulus III. De coemeterio et sepulturis
- Articulus IV. Inventarium ecclesiae exhibet

Caput IV. De accessoriis conventus Szétsényensis

- Articulus I. De area conventus Szétsényensis
- Articulus II. De hortis conventus Szétsényensis
- Articulus III. De domo pistricia
- Articulus IV. De pannificina et fullonica
- Articulus V. De pratis

Caput V. De foundationibus conventus Szétséniensis

Articulus I. De fundatoribus conventus Szétséniensis

Articulus II. De foundationibus actu currentibus

Articulus III. De foundationibus extinctis

Caput VI. De adiunctis conventus Szétséniensis

Articulus I. De novitiatu

Articulus II. De studiis et bibliotheca

Articulus III. De quaestis

Caput VII. De servitiis spiritualibus

Articulus I. De administratione parochiae Szétséniensis

Articulus II. De servitiis spiritualibus in conventu exhiberi solitis

Articulus III. De servitiis spiritualibus forensibus

Caput VIII. De confraternitate chordigerorum

Caput IX. De rebus memorabilibus per seriem annorum

Caput I.

De oppido Szétsény

Loci Szétsény antiquitas

1. Si natales oppidi Szétsény, veteribus Zéchén, inquiri, ultra annum 1452 progredi non valeo, cum (fors ob ignobilitatem et obscuritatem loci) nullam de eo mentionem faciant scriptores, antequam a fratrum minorum coenobio anno memorato (ut fol. 11. referetur) aedificato ac successivis temporibus a praesidio seu fortalio nominatum redderetur. Parebat illa aetate illustri viro Franconio Dalmatiae bano, cuius munificentia primus conventus fratrum minorum de communitate assurrexerat. Paucos post annos ius dominii ad magnificum comitem regni Hungariae palatinum Michaellem Ország devolutum est, ad cuius preces derelictum a primis incolis Szétséniense monasterium Paulus II. summus pontifex anno 1466 contulit fratribus minoribus de observantia, huius Provinciae Sanctissimi Salvatoris iam Reformatae maioribus, ut caput sequens ostendet.

Arx et praesidium ante annum 1569

2. Defecerat magnifica Michaelis Ország posteritas anno 1569 in Christophoro praetorii praefecto, vel ut vulgo loquimur, curiae regiae iudice, qui mense Octobri debitum mortalitatis exolvit. Iam eiusdem tempore Szétsénium inter arces et praesidia numerabatur, reperitur quippe in cathalogo arcium, quae una cum aestimatione per occasum aliquot insignium familiarum Ferdinandi I. et Maximiliani II. caesarum aevo ad fiscum regium, vel potius ad Sacram Coronam, a qua profectae sunt, redierunt, quem ex veteri scripto refert P. Timon ad annum memoratum, in quo cathalogo arcium Somoskő, Szathmár, Szaláncz, Szétsény ponuntur 24 000, id est viginti quatuor millia, at num florenorum vel aureorum non specificatur. Sed et anno 1607 in literis commissariorum, quibus ecclesia monasterii catholicis restitui praecipitur, Szétsénium vocatur arx et praesidium. Vide infra [caput III.] num. 3.

A Turcis occupatur et recuperatur

3. Utrum porro haeredes Országiani usque ad memoratum annum 1569 constanter in possessorio arcis Szétsény permanserint? Vix credibile est. Cum enim Mahometes Iuhaoglis occupatae partis Hungariae gubernator anno 1544. Vissegradiense, Neogradiense Hatvanienseque praesidia gubernio suo adiunxerit, acta vero

provinciae referant monasterium Szétséniense eodem anno Turcis in praedam cessisse eiectis fratribus. Nec amplius arcis Szétsény mentio fiat, nisi dum anno 1594 revindicaretur. Verosimile est praesidium quoque istud eadem tempestate a Turcis fuisse occupatum, Országianisque solum ius ad rem relictum, quod deni ad Coronam fiscumque redierit.

1652 restauratur

4. Traditur post Országios insignem familiam Losoncziorum successisse, quae tamen non diu loci huius et munimenti dominio potiri debuit; quando quidem anno 1606 ad illustrissimam prosapiam Forgaczianam, non ex comite Ivanka, qui cum rege Uladislao ex Bohemia in Hungariam intraverint, ac anno 1495 et sequentibus agazonum regalium magister fuerit (ut fertur) propagatam, sed longe antiquiorem, ut fol. 115. ad annum 1730, ius proprietatis devolutum est opera et meritis magnifici comitis Sigismundi Forgács, qui anno 1610 fratres Salvatorianos Szétsénium reduxerat, ac anno 1616 in viceregem sive palatinum regni electus fuerat. Ast num arcem Szétséniensem integram perfectamque receperit? Merito ambigi potest. Quippe praesidium isthoc imperante gloriosae memoriae Ferdinando III., si non novam faciem, certe veterem pluribus oppugnationibus attritam et deturpatam, renovatam accepit. Nam in lapide superliminari portae maioris, quae nempe orientem respicit, ac versus Dolány viam aperit annus 1652 legebatur insculptus. Utinam tota inscriptio fuisset ab interitu vindicata, dum anno circiter 1760 portae illius pars superior ruinam minitans fuerat disiecta.

Rursus a Turcis occupatur, sed recuperatur opera Polonorum

5. Post caetera fata praesidium Szétséniense anno 1662 rursus in potestatem Turcarum venit, iugumque Ottomanicum per annos viginti portavit, nimirum usque ad annum 1683, quo gloriosis Leopoldi imperatoris et regis armis in libertatem assertum est post Turcam ab obsidione urbis Viennensis, ac Strigonio Hatvani-
noque feliciter depulsum. Huius victoriae gloria primum tribuitur fortissimo heroi Joanni Sobieoskio Poloniae regi, qui a castris suis ad Szétsénium hoc anno locatis non solum plateae (Király útza), in qua plaga tentorium habuisse traditur, et in meridionali praesidii parte vineas seu orientem versus protenditur, sed et fonti (Király kúttya) in eiusdem plateae orientali termino vocabulum reliquit. Inchoabantur autem eius castra a colliculo Sącz hegy, sic dicto a vallo eiusdem regis castra tutante, et per plagam meridionalem protendebantur, quam de facto potior pars oppidi occupat. Porro collis ille occidentem versus relate ad praesidium situs de facto Hebraeorum caemeterium habet, et a vigiliis seu excubiis continuis, dum confederati sub principe Rákótzio sua comitia ad Szétsénium celebrarent, vulgo Stráza part appellatur.

A regiae maiestatis militia incolitur

6. Revindicatum Szétséniense praesidium gloriosae memoriae Leopoldi magni militia tutabatur, ut ex actis per nobilem dominam Annam Szalai contra generosum Joannem Borics hajdonum Osdgyánientium ductorem ducentos salis lapides ex oppido Pásztó rapientem institutis coram senatu bellico constat, quorum exordium et epilogum hic referre ex originali placet, ut sequitur.

Officialium nomina

7. Anno 1684. die 8. mensis Januarii in praesidio suae maiestatis sacratissimae Szétséniensi in comitatu Neogradiensi existente et habito. Praesentibus generosis et egregiis dominis Francisco Horváthy de Disznós vice capitaneo, Joanne Olách supremo equitum ductore, Francisco Baratnaky, Paulo Kürtössy, Stephano item Sövényházi, Blasio Mocsáry, Joanne Jánósy et Michaele Szabó de Csepregh, Martino item Nagy de Runya, Michaele Beczkereki, Simeone Majzik equitum vice ductoribus, Gregorio item Berinyi peditum supremo ductore, Joanne Baghy iurato assessore comitatus antenominati, Andrea Szaday, Joanne Zombori, altero item Jacobo Jákóhalmy et Gregorio Horváthy iudice bellico ad illustrissimi comitis domini domini Emerici Kohári praesidii huius supremi magistratus commissionem occasione infra notandorum negotiorum iuris et iustitiae recusio in sede bellica celebratur. Aholott nehaj nemzetes vitézlő Sallai Janos uram meg maradot eözvegye, nemes Szalai Panna údgy mint Felpörös etc.

8. Cuius petitione iuri et iustitiae consona subintellecta eidem dominae iurium videlicet futuram ad cautelam sub usitatis sigillis et chyrographis nostris, deliberationis nostrae totiusque processus quoquo modo secuti paria extradanda decrevimus, prouti et extradamus communi suadente iustitia. Datum in praesidio Szétséniensi Die 8. Januarii anno 1684.

Horváthi Disznósy Ferenc L. S., Kürtössy Pál mp. L. S., Franciscus Baratnaki mp. L. S. Jánossi János mp. L. S., Gregorius Horváthy iudex bellicus mp. L. S.

Partes has documenti referre placuit, tum quia inde probatur praesidii Szétséniensis florens illa adhuc aetate status, tum quia plurium officialium nomina indigentur ex qua familia orti fuerint, et in successorum adhuc dum superstitem gloriam redundat maiores suos in praesidio Szétséniensi iam desolato gloriose militasse.

a quibus tamen deseritur praesidium

9. Ast suprafati officiales non videntur diu in praesidii Szétséniensis moderatione permansisse, immo certum est non solum milites sed fratres quoque minores anno priori huc destinatos ut capite sequenti fol. 16. referetur discessisse, praesidium autem vacuum desertumque relictum fuisse per annos fere quatuor. Acta enim provinciae anno 1688 sessionis 2. numero 3. sic loquuntur: ad desertum Szétséniensem locum, quam primum inhabitari coeperit, poterunt etiam duo ex nostris

patribus mitti. Cum vero impopulandi spes affulgeret, eodem anno die 4. Septembris in congressu definitorio Galgócii habito sessionis 3. numero 3. locus Szétséniensis pro residentia acceptabatur, et praesidens admodum reverendus pater Andreas Fülöp provinciae pater emeritus nominabatur. Intrarunt etiam quidam fratres locum desertum, at perseverare non valentes, non nisi anno sequenti redierunt constanter perduraturi. Vide infra [caput II.] numerum 29.

Stephanus Koháry impopulare meditat

10. Ad desertum Szétséniense oppidum, cuius iam antea certam portionem forsitan a Forgácsianis possidebat, ius retinuerat illustris familia Kohárianana, quapropter clari nominis heros Stephanus Kohári magnus ille sui aevi eleemosynarius (vide caput V. art. 2.) supplex a caesareo regia maiestate postulabat, quatenus ius praesidii remitteret impopulandique potestatem indulgeret. Dabatur id meritis tanti herois, qui ubi anno 1682 arcem Fülekiensem fortiter tutatus esset, nec Turcis eorumque foederatis rebellibus Tökölianis resistendo par captum praesidium eorum arbitrio diripiendum destruendumque relinquere coactus fuisset, ipsemet quoque in vincula coniciebatur, et dura captivitate ob fidem Deo regique servatam aliquot annorum spatio in arce Regécz detinebatur, ubi velut in sua Pathmos nonnulla poemata, quo studii genere delectabatur, patria vernaculaque lingua Hungarica composuisse traditur. His aliisque Kohárii meritis datum, liquidato nihilominus iure Forgácsiano, ut ex numero 13. eruitur, quatenus praesidium Szétséniense impopulare valeret. Tenorem indulti ex originali, cum ad manum esset, placet referre.

Facultatemque a rege impetrat

11. Sacerrimae caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimo nomine eiusdem colonello et confiniorum antemontanorum vicegenerali illustrissimo domino comiti Stephano Koháry per praesentes benigne significandum, hanc cameram serenissimae suae maiestatis aulicam ab inclyta quoque Camera Regia Hungarica penitus informatam esse, qualiter idem dominus comes Stephanus Koháry suo totiusque familiae suae nomine in eo instet, quo Fülekinum quidem in toto, Szécsén autem oppidum certa in parte per attractam familiam Kohárianam antehac quoque possessum cum remissione usurpati in eisdem locis iuris praesidii et benigno suae maiestatis serenissimae consensu incolis locupletare posset. Cum itaque praedictam familiam Koháry in locis antelatis dominos terrestres praefuisse palam esset, et praerepetitus dominus comes Stephanus Koháry huiusmodi ius suum in mentionatis bonis habitum ulterius etiam remonstrare paratus existeret. Idcirco nihilquidquam obstare videtur, quin bona praedicta de praesenti totaliter ruinata et desolata etiam cum remissione usurpati in eisdem iuris praesidiarii (donec alia praesidii fors ibidem erigendi necessitas obveniat) incolis completandi libera eidem facultas concedatur, prout et aliefata sua maiestas benignissimum suum eatenus assen-

sum clementissime praebuit, et id ipsum toties dicto domino comiti Stephano Koháry pro sui suorumque futura cautela securitateque praesentibus insinuandum erat. Et in reliquo sua maiestas clementissima gratia sua regia semper eidem propensa manet. Signatum Viennae sub praelibatae maiestatis suae appresso sigillo Secreto Caesareo. Volfgangus comes Ursinus de Rosembergh mp., Otto Ernestus comes a Traum mp., Jacobus Mayer mpa per imperatorem die 19ma mensis Julii anno 1689.

Impopulatio promovetur a franciscanis

12. Urgebant oppidi Szétséniensis impopulationem patres quoque franciscani ne solitarii quasi cum paucis admodum intra ruinas praesidii et monasterii morari cogentur, et dum quemdam saepius laudato comiti Stephano Koháry mediante praesidente Patre Joanne Bárkányi commendarent, pro eo quoque rogarent, quatenus in vicinitate conventus eidem fundum assignare dignaretur, sequens memorato patri praesidenti dedit responsum.

Admodum reverendissime in Christo Pater, Pater mihi observandissime!

Commendatus remittitur donec ius Hallerianum secernitur

13. Nemes Gömör Varmegye Jósván celebrat gyűléséből ide vissza térvén, tanalam itten nekem irt kegyelmed levelét, melyben mit írjon kegyelmed, megh ertetem, s' megh vallom, nem tudom mivel adtam okot arra, hogy kegyelmed maga szolgálattára valo keszégemet kétségben vegye. Szécsénnek jo moddal valo meg szallitását, az mint annak elötte is irtam vala kegyelmednek, én bizony szívem szerent kívánom, s' kegyelmed sem kivanhattya jobban én nalamnal, vagyok is azon hova hamaréb, hogy megh legyen, de hogy eddegh nem kevés kárommal haladot az dologh, arrul nem tehetek, s' el is kel szenvednem töb karaimmal egygyütt. Az bé menetelre kegyelmedek mellé kinek kívánt engedelmet nem tudom, mint hogy ide jövetelem előtt azon kegyelmed Embere immár elment vala, de ha ujobban hozzam küldi, akárki legyen is, nagy örömet meg engedem kegyelmed irására nezve ottan való lakását, s' jövő hétben kelve varvan huszár Imre uramat ő kegyelmét is magamhoz, vagyok azon, ki tanulhassam, Szécsénynek mellyik része enyim Öcsém uraimékkal egygyütt, s' mellyik része legyen az Nyári, vagy is az Haller familiájé, hagyom kegyelmed itiletire, úgy lehet osztán megh mutatnom, engedelmemből kihova szallyon. Azonban hogy ha kegyelmed Szecsénynek reszünkrül valo árat nagy meltosagos Esztergami érsek urunktól ő nagyságátul, a vagy Beszprémi Püspök Uramtúl o kegyelmétül maga ajánlása szerént megh szerezhethné, bizony igen igen obligalna vele mind engem, s' mind ötsém uraimekat, s' abbul többel is alamisnalkodhatnam kegyelmedeknek, mint eddegh, mert kegyelmed maga is jól tudgya az szegény haztul nem kövér, csupan csak ösztóvér Bárany telhetik ki. Az buzat, Horvath Andras ő kegyelme azt mondgya, megh küldötte kegyelmednek, s' megh adasa nem rajta mult, hanem arra nezve esett, az minemű buzám termet tavaly, azt

kegyelmed el nem akarta venni, szebbet kivanván annál, ahozvalokeppest mind eddigh az Galsi Malom vám buzat gyűjtötte kegyelmetek számára, es hogy ily kesőre szerezhette megh, azon egynehany kila búzát, kel talám az malom lassan, vagy is talám ritkan valo forgasanak tulajdonétani. His admodum Reverendum Paternitatem Vestram feliciter valere cupiens permaneo. Eiusdem Paternitatis Vestrae servus obligatissimus, comes Stephanus Koháry. Balogh, 25. Novembris, anno 1689.

Comitia Hungarorum ad Szétsénium celebrata

14. Multiplicatis antefati comitis opera incolis celebrius evasit Szétsénium a concilio (dietam vocamus) confoederatorum Hungarorum anno 1705 magno numero concurrentium, in quo Franciscum Rákóczi caput confoederationis constituerunt, et principem ac ducem nominarunt. Nicolaum vero Bercsényi supremum archistrategum crearunt. Denique reliquos suorum praecipuos principi a consiliis esse iusserunt. Convenerunt ad haec comitia non solum personae seculares, sed etiam ecclesiasticae in dignitate constitutae, nam reperio reverendissimum dominum Stephanum Illyés, qua ablegatum venerabilis capituli Strigoniensis in conventu Szétséniensi patrum franciscanorum hospitasse. Celebrata vero est haec dieta in campo aquilonem versus intra ipsum Szétsénium et vicum Pöstény. Excubiarum praecipuus locus hucusque retinet vocabulum Stráza part, in quo Hebraei de facto suos inhumant defunctos. Durarunt haec comitia, aut saltem continuata sunt etiam anno sequenti, in quibus praepremis ausu prorsus temerario Josepho caesari dignitas regia omnisque in Hungariae regnum potestas abrogata est. Deinde haeretici in factione potiores in catholicorum templa ius omne sibi vendicarunt, jesuitis vel exitium, vel exilium decreverunt. Haec catholicae religionis detrimenta, ut vel impenderent vel saltem temperarent factionis sese assentiri dissimularunt quidam viri ecclesiastici, inter alios magnus ille sacerdos Stephanus Telekessy antistes Agriensis, qui postquam sedatis motibus de infidelitatis nota expostulatus fuisset, eo praecipue clypeo se defendisse dicitur, quod oves suas lupis disperendas aut occidendas salva conscia et officio pastoralis relinquere non potuerit. Traditur, quod haereticis ecclesiam in civitate Agriensi postulantis responderit malle se ante portam urbis pendere, quam eosdem admittere. Conservavit etiam civitatem immunem a contagione haeretica. Confoederatis vero licet prima capita religioni orthodoxae addicti essent, rerum sacrarum profanatio divina praemittente iustitia exitium attulit.

Olim locus confinialis, dein oppidum militare

15. Fuerat itaque Szétsénium olim arx et praesidium adversus incursiones hostium et invalescente in Hungaria potentia Ottomanica locus confinialis (vég hely), adnumerabaturque oppidis militaribus (katona váras) eorumque privilegiis gaudebat ita, ut tam a vecturis publicis (forspont), quam a militibus hospitio excipiendis (vulgo quartély) eximeretur, donec incuria et simplicitate quorundam extradata privilegia sua ante paucos annos fuerint, et per comitatum suppressa. Unde iam ab anno 1774 et

milites intertenent et vecturas suppeditant, et alia onera more rusticorum subire compelluntur. Hoc unum restat pristinae libertatis et exemptionis monumentum, quod oppidanorum praeses non iudex, ut alibi consuerit, sed vocabulo militari ductor (hadnagy) apelletur et nominetur.

Eius status ruinosus ac portarum

16. Supersunt adhuc dum, qui tempore revolutionis Rákócziánae Szétsénium, ut fuisse munitum, valla fere integra, ruinas vero murorum saepimentis et aggeribus suppletas testantur. Ast defacto valla fere omnia sunt oppleta, praeterquam in latere meridionali, ubi nonnulla apparent vestigia. Muri etiam magna ex parte sunt dissipati, aliqua tamen adhuc rudera visuntur in parte occidentali. Nam et extimum comitis Nicolai Forgács cubiculum ex propugnaculo (vulgo rundella a rotunditate dicta) efformatum est, et cinctura areae a stabulis usque ad latrinam hortique faenilis introrsum ex reliquiis moeniorum. Supersunt insuper moenia in latere meridionali a porta, qua minor dicitur, ex cuius propugnaculo granarium Forgácsianum est instructum. Supersunt pariter in toto latere orientali, in cuius angulo aquilonem versus cernitur propugnaculum rotundum desertum. Demum in latere septentrionali exigua cernuntur rudera, notabilem namque partem disiici curavit comes Sigismundus Forgács, postquam anno 1754 domum suam aedificare cepisset materialibus eo applicatis. Denique portae eius desolatae sunt. Has duas fuisse apparet: ad meridiem, quae minor (kis kapu) actu vocatur, nulla alicuius structurae habet indicia, ad orientem vero penes propugnaculum integra stabat, sed anno circiter 1760, ex quo ruinam minaretur, pars superior deposita claris restantibus vestigiis, ibidem duplicatam, nempe currulem et ordinariam parvam portam extitisse.

Capacitas praesidii

17. Arx sive praesidium istud non amplum adeo occupabat spatium, illudque licet quadrangulum, quodammodo referat longum magis quam latum. Nam si latere occidentali impletur fundo conventus sat arcto, et illustrissimi comitis Nicolai Forgács nihil prorsus amplo. In latere septentrionali praeter binas comitum Forgács domos (vulgus arces [vár] seu castella vocat) non adeo amplum spatium occupantes, nonnisi comitissae Sigismundi Forgács viduae stabula sunt et 4 domus cum arctissimis arcis suis 5 vel 6 orgiarum, et vacuum fors pro uno hospite spatium, in quo est fons communis prope propugnaculum. In longitudine ab occidente ad orientem duas habet plateas, per transversum tres, sed non plane rectas aut decoras; forum intus nullum, verum ante portam maiorem. Aedificia humilia, nec murata aut scandulis tecta sunt praeter monasterium, domos comitum et officialium baronis Haller, Francisci Kovács et magistri murariorum atque diversoria duo. Ex his in altum seu ad duas contignationes praeter coenobium solum comitis Sigismundi castellum assurrexit. Domos universim ultra 56 non complectitur numerando etiam conventum et eius domum pistriciam muratam.

et oppidi amplitudo, statua Sanctissimae Trinitatis

18. Oppidum ipsum longe amplius occupat spatium in latere orientali et meridionali praesidii, si ita defacto quoque vocare licet; in australi ante paucos annos sub iurisdictione Halleriana duabus plateolis auctum est, at plateae non usquequaque sunt regulatae. Domus perinde ac intus humiles praeter fornices et aeducilia, quae sunt murata; ex fornibus duo superius excipiunt incolas situanturque in foro extra portam orientalem, exeunti a dextris, prope murum ad comitis Nicolai, a sinistris vero paulo remotius ad ius comitissae viduae spectantibus. Ante mox dictam portam anno 1761 erecta est statua Sanctissimae Trinitatis ex lapidibus sectis, constatque ex mensa quasi pro celebratione parata et columna rotunda, supra quam locata est imago Trinitas Deifica. Erecta est haec columna impensis illustrissimi domini comitis Sigismundi Forgács.

Ecclesia Sancti Spiritus

19. Quod divorum fana attinet, intra cincturam sola monasterii est, et olim fuit ecclesia, de qua cap. 3. fol. 23., foris in latere aquilonari oppidi, prout ad Ludány itur, ad rippam torrentis Szent Lélek, in loco paludinoso (olim ut fertur sat elevato) est ecclesiola Spiritui Sancto sacra, a qua rivulo nomen adhaesit. Dum patres franciscani munia parochialia obibant, in ea populo Slavonica divina ministrabant, ut [caput VII., art. 1.] refertur. Postquam vero anno 1725 administrationi renuntiassent, ad iurisdictionem parochi Ludányiensis transiit, atque ecclesia Szétséniensis tamquam filia licet oppidana, Ludányiensem velut matrem tametsi pagensem ordine plane pro postero venerari debuit. Solet proinde dominus parochus quandoque munia parochialia in hac ecclesiola peragere, rarius tamen post annum 1770 immo per annos fere nunquam, eo quod exundans ex imbribus torrens ac ecclesiolam ad 4 fere pedes in altum implens eandem pro divinis celebrandis inidoneam reddiderit. Quare dominus parochus divina sua in capella Beatae Virginis, de qua mox, absolutebat, functiones tamen solemniores utpote theophoriae, rogationum et Sancti Marci processiones ex ecclesia conventus ducere coepit et continuat de consensu guardiani, idque ob maiorem commoditatem, cum ad ecclesiam parochialem, ut repurgatam, non nisi per porticulum ex duabus trabibus compositum fiat prae torrentem accessus. Sed et exequiae solemniores in hac ecclesia regulari peraguntur, qua tamen occasione non parochus, sed religiosus decantat missam, ut vel sic ostendatur eiusmodi functiones precario, non vero iure ibidem peragi. Vide [caput VII.] numero 10.

Capella Beatae Virginis

20. Extat praeterea capella ad austrum oppidi penes viam ad Rimócz ducentem, olim et a primordio honori Sancti Didaci confessoris sacrata, hodie cultui natae caelorum Reginae a natione Germanica dicata, et quia a Germanis anno 1748 esset restaurata et ampliata, vulgo Germanica (német kápolna) dicta. Ante hac ab oppido,

ut extitit remota, iam eousque fere sunt protensa incolarum domicilia. Denique ad occidentem secus viam ad prata ducentem, ubi incipit descensus ad vallem, est columna quadriangularis, qualis extra pagos plerosque olim cernebatur.

Incolarum diversitas

21. Incolunt Szétsénium potiori ex parte Hungari, gensque ista et lingua praedominatur. Olim non pauci erant Slavi, sed iam partim hungarisati, partim emortui. Germani opifices his posterioribus annis incipiunt multiplicari, hoc anno 1776 non superant personas in 19 distinctis domiciliis aut oeconomiiis. Plures sunt Hebraei ab anno 1725 multiplicati, incolunt domus 42, in quibus insuper sunt 20 inquilini. Habent suam synagogam non procul ab ecclesia Sancti Spiritus, coemeterium vero extra oppidum occidentem versus in colle Sztráza part. In reliquo viget religio catholica, nec sunt incolae haeretici praeter domum Vátaianam Calvino addictam, cuiusdam Ianionis Lutherani et mathematici inquilini familiam.

et conditio

22. Incolae praeter paucos nobiles nempe familiam Nagy alias Labancz in tribus domibus, Kovács in duabus, Nagy de Runya, Olasz in una, et quosdam officiales dominales, aut sunt opifices, aut ruri addicti. Nobiles habent fundos a dominio vel in pignore vel in аренда. Opifices solvunt taxam, non secus et alii, una cum decima ex fructibus agrorum ac vinearum.

Domini terrestres, nundinae

23. Porro dominium oppidi Szétsény radicaliter bifariam dividitur, nempe in ius Forgátsianum et Nyárianum. Ius Forgátsianum, quae tres partes comlectitur, possidetur ab haeredibus comitum Joannis et Josephi Forgács, qui utrique suos habent officiales et oeconomiam. Ius Nyarianum, quae 4^a pars oppidi est, aequae ad duas transiit familias nempe Hallerianam, et in possessorio est excellentissimus dominus generalis Samuel Haller de Hallerkő, nec non Szemereianam. Huius familiae ius possidet partim Joannis Vatai vidua, partim defuncti excellentissimi comiti Joannis Forgács haeres, Antonius, at solum in pignore. Nihilominus proventus telonii et nundinarum soli comites Forgács sibi vendicant. Et quidem telonium exitur a ponte super torrentem Szent Lélek, strato ex adverso ecclesiae eiusdem nominis, in latere aquilonari oppidi praeterlabentem. Nundinae vero celebrantur septem vicibus nempe die 25. Januarii, in festo conversionis Sancti Pauli; die 26. Martii, sequente nimirum festum Annuntiatae Virginis; die 24. Aprilis, in festo Sancti Georgii; die 13. Junii, in festo S. Antonii; die 15. Julii, in festo divisionis apostolorum; die 29. Augusti, in festo decollationis Sancti Joannis Baptistae; et die 25. Novembris, in festo Sanctae Catharinae virginis et martyris. At propter nundinas Sancti Pauli et Georgii, quibus temporibus etiam pecora solent adesse, et Sanctae Catharinae, in quibus setigeri

solent copiosi esse, vix alicuius sunt valoris, nec nisi per unam alternamve horam durant. Id colligere licet ex arenda, quam defacto oppidum comitibus tum a nundinis, tum a telonio pendit, florenos nimirum Rh. 260.

Situs oppidi

24. Caeterum situs huius oppidi non solum amoenus, sed et elegans est. Montibus namque et silvis tantisper recedentibus, ut pratis et agris praebeant, velut quidam hortus fere undique circumdatur. Prospectum venienti praesertim ab aquilone exhibet gratiosum, instar elegantis alicuius arcis et fortalitii, ex quo enim ab ea parte in notabilem tumulum assurgeret, prataque et agri multo demissius iacerent, aedificia comitum et monasterii non postremum exhibent spectaculum. Ab oriente propius assurgunt montes vitibus consiti. A meridie alii partim nemorosi, parti vitiferi ad territorium Rimócziense et Varsányiense pertinentes, qui pagi ad mediam horam a Szétsénio remoti radicibus montium adiacerent. Ad occidentem sunt praedia Almás et Káprás, vastae olim silvae, iam decussis nimirum, et ex tirpatis arboribus in agros conversae. Denique ad septentrionem penes vicus Pöstény, Pető, Kovácsi defluit amnis Ipoly. Ex montibus vero meridionalibus torrens Szent Lélek faciens circuitum per orientem, qui subinde Szécséniensibus non negant pisciculos, quamvis non nunquam damna per exundationem causata superent hoc beneficium.

25. Denique donatione Belae IV. eruitur antiquitas loci Szétsén, quae sic habet, ut refert P. Timon in Epitome Chronologica, fol. 29. anno M. CC. XXIX. In parochia castri Novigrad scilicet villam Zichan et villam Sechey et villam Kimouch cum libertinis, quorum nomina haec sunt: Torta, Zeme, Aba; et quamdam villam nomine Olmás etiam cum libertinis, quorum nomina non sunt hic ... Datum ... anno gratiae M. CC. XXIX. Quippe praedium Almás usque hodie notum est, Kimouch autem arbitror esse Rimocz, facile enim per errorem litera K irrepsit loco R ob magnam similitudinem, et ex veteri orthographia mouch nata est moderna scribendi ratio mocz, ut in aliis innumeris vocibus observare licet, in quibus literae ou in unam ex ipsis, litera vero ch in cs vel ts vel tz degenerarunt.

Caput II.

De Szétséniensi fratrum minorum coenobio

Triples successive conventus

1. Duplex sese nobis offert Szétsénii monasterium: vetus unum, dum adhuc Hungaria floreret, conditum. Alterum modernum, post liberatam a iugo Turcico patriam e cineribus veteris aedificatum. Utriusque originem vicissitudinesque varias, ac moderni praecipue (haec accessoria visum est capite IV. describere) cum adiunctis area, horto domoque pistricia praesens caput ob oculos ponet et describet. Addet tertium in mediis disturbiis erectum.

Articulus I.

De veteri fratrum minorum conventu eiusque desolatione

Primus erectus anno 1452 pro conventualibus reformatis

2. Conventus Szétséniensis primum a quodam pio heroe pro fratribus conventualibus sub regimine fratris Fabiani de Igál fundatus et extractus est, post paucum vero tempus transivit ad observantes. Ita Vadingus ad annum 1452 pius ille heros iudicatur fuisse Franconius Dalmatiae banus, ex quo dominium loci Szétsény attacto anno tenuisse deprehendatur. At fratres conventuales illi non fuerunt moderni, neque enim regulam dispensatam praesertim ad constitutiones Urbani VIII. serii nimum pontificis, et necdum semialterius, adhocusque tempus, saeculi. Erant igitur maiores modernae reformatae provinciae Sanctae Mariae, qui conventuales appellabatur, non quia dispensatam regulam profiterentur, ut moderni, sed quia sub eisdem regulae eadem professione distinctis constitutionibus sub eodem capite, et in eodem ordinis corpore uterentur. Ideo nec simpliciter conventuales, sed conventuales reformati appellabatur, ut patet ex capitulo Burgensi anno 1523 celebrato, in quo duabus Hungariae provinciis ad idem religionis corpus pertinentibus ad evitandam confusionem distincti tituli sunt assignati: ut nimirum provincia Hungariae olim de familia, quae est haec nostra, vocetur Sancti Salvatoris, provincia vero olim patrum reformatorum nimirum nominetur Sanctae Mariae. Eius igitur maiores olim appellabatur conventuales reformati, nec unquam dispensatam regulam profitebantur,

neque ad distinctum ordinis corpus pertinebant, ut moderni. Et illi multos conventus, ac inter eos Szécséniensem a principio, possidebant in Hungaria.

Ex post datis observantibus

3. Hi itaque fratres minores conventuales Reformati Provinciae S. Mariae nescio, quo casu aut fato conventum hunc Szécséniensem per annos fere 14 possessum deseruerunt fratribusque observantinis occupandum reliquerunt, quod sequentibus verbis annotavit Vadingus ad annum 1467. Hoc anno rogante nobile viro Michaeli Ország comite palatino domus fratrum minorum conventualium oppidi Zechen, Strigoniensis dioecesis, ab eisdem derelicta et penitus desolata, data est ex pontificis facultate fratribus observantibus, promittente dicto comite reparandae domus expensas. Confirmat relationem Vadingi bulla Pauli 2^{di}, quae in archivo provinciae in authentico asservatur tenoris sequentis.

Per bullam Pauli 2^{di} ad supplicam Michaelis Ország cum omnibus privilegiis ordinis concessis, 2. Januarii 1466

4. PAULUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI dilectis filiis abbati monasterii Derecske et praeposito ecclesiae de Bozok Strigoniensis dioecesis salutem et apostolicam benedictionem. Piis fidelium votis, quae religiosorum locorum instaurationem et divini cultus augmentum respiciunt, libenter annuimus, et ut optatum sortiantur effectum favorem benevolum impertimur. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilecti filii nobilis viri Michaelis Ország comitis palatini petitio continebat, quod domus fratrum minorum oppidi Szécsény, Strigoniensis dioecesis, ab eisdem fratribus conventualibus nuncupatis, qui illam inhabitare consueverant, destituta existit, et quod eorundem fratrum incuria locus ille pene desolatus ac destructus esse dignoscitur, quodque si domus ipsa et illius necessariae officinae repararentur, fratres dicti ordinis de observantia nuncupati ad habitandum in illa introducerentur, locus ille eorundem exemplari vita, monitionibus et exhortationibus continuisque praedicationibus verbi Dei, ut verisimiliter creditur cum christifidelium illarum partium animarum salute in dies susciperet augmentum. Quare pro parte dicti comitis, qui ut asserit, ad eosdem fratres de observantia nuncupatos specialem gerit devotionis affectum, et domum ipsam de bonis sibi a Deo collatis pro animae suae salute reparare intendit. Nobis fuit humiliter supplicatum, ut sibi domum huiusmodi et illius officinas reparandi et instaurandi, nec non eisdem fratribus de observantia nuncupatis, illam pro eorum habitatione recipiendi et inhabitandi licentiam concedere, aliasque in praemissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur de praemissis cartam notitam non habentes, ac huiusmodi pium propositum comitis palatini plurimum in Domino commendantes discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum, si et postquam vocatis, qui fuerint evocandi, de praemissis vobis legitime constiterit, eidem comiti domum

et illius officinas huiusmodi reparandi, et eisdem fratribus de observantia nuncupatis illam pro eorum habitatione recipiendi et perpetuo inhabitandi licentiam auctoritate nostra concedatis. Non obstantibus felicis recordationis Bonifatii papae VIII., praedecessoris nostri prohibitione, ne praedicti et aliorum ordinum mendicantium fratres, in quibusvis civitatibus, terris et castris domos et loca ad inhabitandum de novo recipere, seu iam recepta mutare praesumant sine Sedis Apostolicae licentia speciali, de prohibitione huiusmodi specificè mentionem faciente, et aliis apostolicis constitutionibus, ac dicti ordinis iuramento, confirmatione apostolica, vel alia quavis firmitate roboratis, statutis et consuetudinibus contrariis quibuscunque. Nos enim si licentiam huiusmodi per te vigore praesentium concedi contigerit guardiano et fratribus, qui domum ipsam pro tempore inhabitabunt, ut omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, gratiis et favoribus aliis domibus et fratribus dicti ordinis concessis, et quibus aliae domus, et fratres dicti ordinis in genere potiri et gaudere possunt aut poterunt, quomodo libet in futurum uti potiri et gaudere possint et debeant, auctoritate apostolica tenore praesentium indulgemus. Datum Romae, apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominicae 1466. quarto nonas Januarii, pontificatus nostri anno 3^{io}.

Confirmatur per Alexandrum VI.

5. Plures deinde successive memoratorum supra fratrum conventualium reformatorum domicilia assignata sunt maioribus nostris observantibus, nempe Strigoniense, Újlakiense, Patakiense. Prius vero anno nempe 1444 per cardinalem Julianum Budense, Pestiense, Forisicorum, quorum, et inter illa etiam Szécséniensis, nominatim ad nostros factam devolutionem rati habet et confirmat Alexander papa VI. per bullam Licet ea, quae religionis datam 7. Kalendae Octobris, anno 1492, pontificatus sui 1mo. Ac simul per breve Hodie a nobis committit archiepiscopo Strigoniensi et Jaurinensi ac Vacienti episcopis, quatenus dictos fratres observantes contra omnes impetitores efficacis defensionis praesidio tueri velint. Reperitur utrumque hoc instrumentum in archivo provinciae. Transumptum vero in vetustiori historia domus ex parte adversa.

Custodiae tribuit denominationem, complectitur conventus

6. Confirmatum hoc modo apud fratres de observantia monasterium Szécséniense non defuit expectationi de se conceptae in procurenda tum verbis, tum exemplis animarum salute, quin adeo celebre evasit, ut uni, in quas provincia sive vicaria dividebatur, custodiae nomen indiderit. Dum enim provincia haec Salvatoriana in suo esset flore in 10 dividebatur custodias, quae ante sui ruinas post infelicissimam cladem Mohatsianam tum ab haereticis, tum a Turcis acceptas in 73 conventibus 1472 Deo famulantes circa annum 1525 numerabant religiosos. Eodem tempore custodia Szecseniensis quinque numerabat conventus: nimirum de Szétsény, de Fülek, de Vámos

(est locus prope Miskolczinum), de Galgócz, de Szakolcza; in quibus 82 fratres serviebant Altissimo ad amussim vocationis et professionis suae.

Capitula Szécsénii celebrata

7. Dum primum Szécséniense monasterium zelo disciplinae regularis sic floreret, atque sua structura integrum subsisteret, attraxit odore meritorum suorum iteratis vicibus capita provinciae ad celebrandum apud se capitulum. In primis quidem anno 1477 in octavum provinciae vicarium eligentes Fratrem Gabrielem de Pály. Deinde anno 1529., postquam iam vicaria observantorum in provinciam fuisset erecta et Sancti Salvatoris titulo decorata, quo in capitulo VIII. provinciae minister creatus est Fr. Martinus de Nagóts.

Metus capitularium

8. In hoc capitulo congregati patres, ut notat coevus chronici scriptor, immo et praesens cum in prima persona pluralis numeri loquatur, magnos passi sunt timores et miserias ab Alemannis, quos Lanczköveth vocat, quorum dux erat Cocianus, homo crudelis et ferus, ac simul haereticus. Sed piissimus Deus liberavit eos de manibus ipsorum, nam Cocianus cum suo exercitu ad partes Hungariae superioris declinavit, ubi inter multas praedationes et damna, praesertim ecclesiasticis et religiosis domibusque Deo dicatis, et ecclesiis illata, conventum Homonensem exussit. Aliud nostrum monasterium de Szepes sive Scepusiense prodente Nicolao Durentihauz, Joannis regis famulo, occupavit et desolavit. Nec mirum: ex quo enim duo reges pro dulci patria decertarent, et Joannes Turcas infideles, Ferdinandus protestantes sacra catholica magis aversantes sibi in subsidium evocarent, necesse fuit omnia susdeque volvi, et abominationem desolationis in locis sancto intueri.

Desolatio provinciae et conventus huius

9. Plura dein partim ab invalescentibus haereticis, partim a praevalentibus Turcis desolata sunt monasteria, adeo quod anno 1580 plusminus ex 73 conventibus non nisi 4 numeraret Provincia Salvatoriana. Szécséniensis per Turcas desolatus est anno 1544 guardianum agente P. Francisco de Keszi. Nihilominus custodia ab eo Szécséniensis nominata perdurasse legitur usque ad annum 1552, ast in duobus solum conventibus, nempe Galgócziensi et Liptóviensi sive Okolicsnensi, qui desolata custodia Patakiensi est eidem adiunctus. Porro 4 conventus in provincia remanentes erant: Gyöngyös, Szeged, Szakolcz, Csík.

Articulus II.

De 2do Szécséniensi fratrum minorum monasterio

Recipitur conventus Szécséniensis

10. Septuaginta et sex fere annis ab anno nimirum 1544 usque ad 1610 desolatus mansit locus fratrum in oppido Szétsény, donec alterius mox regni palatini, comitis Sigismundi Forgáts, qui post expulsam Turcam rerum potiebatur, cor permovisset Altissimus, ut exules reduceret fratres. Redierunt itaque patrocinante mox fato regni palatino anno 1610. die 27. Januarii divo Joanni Chrysostomo sacro, sed tres solum in principio: nimirum P. Matthias Saári praesidens, P. Joannes Nyíró Gyöngyösiensis concionator, F. Paulus de Tömösvár laicus cocus, figulus. Ruinis dein intra biennium tantisper reparatis locus iste formatis conventibus adnumeratus est anno 1612 in guardianum electo reverendissimo P. Stephano Szelevényi definitore actuali. Hinc inferre licet conventum non fuisse a Turcis ex toto demolitum, alias tam exiguo tempore reparari haud potuisset.

Inquietantur a militibus

11. Primis primi huius postliminii incolatus annis optata pace se fruituros sperabant fratres Szétsénienses eo, quod novissent cum Turca viginti annorum pacem fuisse conclusam, at non diu ipsos spes illa aluit, nam inquieti Transylvaniae principes dominandi libidine abrepti varios excitabant motus et tumultus adhaerentibus sibi haereticis, dum diversas Hungariae partes grassando concursarent. Sic charam patriam populabantur, et catholicos praesertim ecclesiasticos et religiosos variis modis gravabant vexabantque. Ad eiusmodi insolentium-militum gravamina avertenda ac impedienda, fratres Szétsénienses ad supremum armorum praefectum confugerunt protectionem imploraturi, qui eisdem benigne annuit sub protectionemque recepit sequenti tradito instrumento.

Proteguntur a Rakoczi

12. Sigismundus Rakócy de Felseö Vadász, sedium Siculicalium Udvarhely et Sepsi, Kezdi, Orbai supremus capitaneus necnon universorum Siculorum Transilvaniensium generalis etc. Nográd Vármegyében levő Szécséni Clastrombéli Barátok találának megh, hogy igen orszagh uttyaban lakván, az sok jeveö-meneö hadaktol gyakorta haborgattatnának, kérvén azon, hogy oltalmam alá venném eöket. Hagyom azért autoritate mihi attributa kegyelmeteknek, fo Ispánoknak, Capitanoknak, Hadnagyoknak, Tizedeseknek es egyéb minden renden levöknek, ez commissiomot így értvén se csiuportostól, se zaszlostól, se küleön senki arra az meg nevezet Szecsieni Clastromra rea menni, rea szallani, ot leveö Barátoka se személyekben, se semmi

jovokban is akarmi nevel nevezendőkben semmi uton és modon megh háborgatni, károsítani ne mereszelle, mivel protectionem ala vettem eőkeöt ez levelem által, mert valaki ez ellen csielekedni comperialtatik, az Edictiómban specificalt poenat semmikeppen el nem fogja kerülni. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum in possessione Nitra die decima mensis Aprilis, anno Domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto. Rákóczy mp., L. S.

Armorum praefecto

13. Transylvaniae principatum hoc tempore tenuit Georgius I. Rákóczy, qui in cronicis notatur magno cum exercitu Hungariam invasisse. Sigismundus iste armorum praefectus erat aliquis ex eiusdem, si non filiis, certe propinquis. Porro possessio Nitra est vicus ignobilis prope Fülekinum, ubi Rákóczyus castra metabatur. Observari autem in transumpto hoc orthographiam protectionalis instrumenti, ut appareat, quomodo illius aetatis Hungari scripserint. Literas imitari nolui, quia multae repraesentant Germanicas.

Durat usque ad annum 1662

14. Huiusmodi praesidiis muniti fratres famulabantur Szécsénii Deo, et proximo annis duobus supra quinquaginta educabant etiam iuventutem religiosam humanioribus literis ad desolatae propemodum provinciae restorationem informando, ut ostendunt definitoriae tabulae. Cum enim scholae ob intestina disturbia essent rarissimae, necesse fuit iuventutem in monasteriis erudire, immo et pueros, qui ad religionem anhelabant educare, ut patet ex actis capituli Gyöngyösiensis anno 1581 celebrati. Clerici humanioribus literis imbuti etiam philosophicas institutiones excipiebant in hoc conventu, quas anno 1631, 13 discipulis praelegisse notatur P. Joannes Baptista a Terugio Italus, provinciae huic incorporatus, simul guardianus et custos provinciae.

Quo desolatur a Turcis

15. Sed prosperum hunc progressum exortum Turcicum bellum turbavit, immo fratres ipsos Szécsénio anno 1662 guardianum agente P. Bartholomeo Kolosvári exturbavit, monasterium desolavit, tecta exussit, corpus ecclesiae in equorum stabulum mutavit, sanctuarium impii Mahometismi exercitio deputavit, sacristiam sacrilegis superstitionis suae ablutionibus sacravit. Desolatos mansionum et officinarum muros in Tuguriola Turcica reformavit, duas solum cellas supra sacristiam constitutas intactas pro habitaculo primi sui begi reservavit, atque ita habitaculum devotorum religiosorum conversum fuit in latibulum latronum, sibi que amplius non simile, eius deformitas absque lachrymis conspici haud potuit. Et qui recensebit iniurias, calamitates, damna, pericula, quae conventus iste in iterata iam sua desolatione sustinere debuit? Utinam maiores nostri oblivioni aeternae subduxissent!

16. Quis porro fuerit situs tum huius, tum veteris Országiháni conventus? Coniectura opus est. Verum quia sanctuarium ecclesiae, sacristiae ac superaedificatae cellae primaevam illam antiquitatem spirent, et vel intuentibus obiectent, recte coniiicitur profensum fuisse versus septentrionem, uti modernum, sed num in quadrum, num una cum horto et area? Num usque ad muros praesidii? Incertum est, cum nulla extent signa aut rudera. Hoc certum, quod vetus monasterium in hoc ipso loco fuerit ex remanente sanctuario et sacristia.

Elisabetha Becze eius miseretur

17. Depulsis modo praedicto Szécsénio fratribus et desolatae eorum domui indoluit pia quadam matrona Elisabetha Becze, quae religionis zelo studioque mota suppressum Szécséniense monasterium restitui reaedificareque cupiebat, ea propter possessionem Visznek, quae iuris sui erat, et omnia alia bona etiam mobilia pro eiusdem reaedificatione voluntate suprema deputavit anno 1664, ubi nimirum locus Szécsény e potestate Turcica liberatus fuerit, secus pro restauratione conventus Gyöngyösiensis destinavit. Piam matronae huius dispositionem, tametsi in effectum deducta non fuerit ad aeternam ipsius memoriam referre placet ex instrumento originali, quod asservatur in conventu Gyöngyösiensi.

18. Én, Becze Illona, néhai Nemes Nemzetes Imreh Mártonnak meg hagyatott Özvegye, mind lelkem, mind testemben idvösségessen érezven magamat, elsőben lelkemet Istennek eő Felségének, testemet a Földnek ajálvan, azon kívül az mi keves számú jországom és ahoz tartozando javaim vannak és maradnának, azokbul teszek ilyen testamentomot eleven nyelvemmel.

Pagum Visznek deputatque eius aedificio

19. Mivel az nekem felyül megh nevezet személynek Isten utan semmi javaimban gondviselő gyámolom nincsen, arra valo nezve aprolék javaimmal egygyütt Heves Varnegyében levő Visznek nevű Falumot örökös keppen hattam és ajanlottam Szécsényben levő Sz. Ferentz szerzetebéli klastromnak épületire, hogy ha az Jó Ur Isten ingyen valo kegyelmébül pogány kéztül fel szabadittya akár mikor, akkor. Ha hogy pedig semmiképpen az nem történnék azomba, s' azután is ilyen állapottal maradna az megh nevezet Szécsényi klastrom, ugyan azon Gyöngyösi Sz. Ferentz Fiai nevezetin levő klastrom épületire ilyen okon mindazáltal, hogy mig engemet az Ur Isten e világon éltet, azonba mind az megh nevezet Jóságának s' mind magamnak, a' kiben illik, legfőképpem törvényes dolgokban, gondot visellyenek és gyamolim legyenek. Igy akár mi nével nevezendő javaim maradgyanak: Ezüst, Pénz, Ruhabéli, Földben termett Jóságomat hagyom azon megh nevezet szerzeteseknek Lásbas Marhákkal egygyütt, nem téven ebben semminemű kivalasztast. Mind ezeknek bizonyására én felyül megh nevezet Nemes Személy adom ezen Petsetes Leveletem. Anno

1664. Die 20. Martii. L. S. Coram me Valentino Istványffi, episcopatus Vaciensis vicario. Coram me Stephano Myskei, Comitatus Heves et utriusque Szolnok iurato assessore. Coram me Joanne Petes, Comitatus Heves Exteriorisque Szolnok iurato assessore. Franciscus Sötér, iuratus assessor. Coram me Georgio Tassy, iurato Assessore Comitatus Heves Exteriorisque Szolnok. Sigillum Georgii Baranyai, iurati assessoris Comitatus Heves Exteriorisque Szolnok. Sigillum Francisci Szeredi. Sigillum Andreae Petess. L. S. ubique.

vel conventus Gyöngyösiensis

20. Quia vero relatum testamentum quaedam clare non contineret, sequenti codicillo illud declaravit.

Az derék Testamentomhoz ezt is hozza akarom adni, mivel hogy azon birtokom alatt lévő némely öröksegekről semmi emlékezetet nem tettem, azokról is világosan és szabad akaratom szerent így disponalok. Az Órsi házamat minden ahoz tartozó Szantó Földekkel, Irtványokkal, Rétekkel és azokhoz tartozó minden hasznos proventusival együtt es pertinentiaival. Item Gyöngyös varossában a Bene útzában lévő Házamat is éppen egészen ahoz tartozó kertemmel együtt hagyom es legalom a Gyöngyösi Pater Franciscanusoknak, szintén mint a' több Jozszágomat, melyről a derék Testamentomban világos iras vagon. Datum Gyöngyösini, die 20. Martii Anno 1664, idest Millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

Sed neutri videntur quidquam obtinuisse.

21. Defuncta intra breve tempus a testamento condito, ut colligere licet, memorata matrona, quidam Ladislaus Fekete, Comitatus Pestiensis vicecomes impetravit sub manu dicta bona tamquam fiscalia, adversus quem Franciscani Gyöngyösienses tamquam ad summe sibi addictum patronum Franciscum Vesselényi, regni palatinum recurrerunt, qui etiam patrociniū eorum suscepit, et universitati comitatus Hevesiensis de dato Teplicae, 30. Martii eiusdem anni 1664 commisit, quatenus praedictos fratres adversus impetitores manutenere vellent. Cum tamen dictus Ladislaus Fekete non cessaret a prosecutione, fratres Gyöngyösienses curarunt testamentum in capitulo Agriensi intabulari anno 1665. feria 3. post Dominicam reminiscere, et rursus praesumpserunt sub patrociniū altefati palatini recurrere, qui etiam eundem impetitorem benigne admonuit de dato Neosolii, die 8. Martii anni 1665°, quatenus a praetentione desisteret, sed et fratribus die et anno eodem rescripsit se paratum esse ipsos defendere, modo impetitores certum et clarum ius non habuerint et prodixerint. Haec ex authenticis documentis. Quem autem exitum altefatae matronae legatum habuerit? Et utrum aliquo saltem tempore in usu pagi Vizsnek nostri fuerint? Vel alia legata perceperint? Non habeo, unde doceam. Hoc certum suppono, quod legatorum huiusmodi proprietatem nunquam quaesierint, alioquin via iuris, non via instantiae possessionem facti nimirum eorum quaesivissent.

Articulus III.

De moderni conventus recuperatione et restauratione

Spes recuperandi conventum Szécséniensem

22. Misertus tandem Deus regni, huius Mariano apostolici liberare illud e gravissimo infidelium Turcarum iugo destinavit, quem in finem christianis de 300 000 Turcarum ad Viennam Austriae gloriosam victoriam concessit anno 1683, quam genere prosecuta Hungariae regis militia eodem anno plura loca et inter illa Szécsénium quoque Turcus eripuit, quod vigilantia cura observantes primores provinciae ad recuperandum desolatum et poene eversum Szécséniense monasterium operam suam intenderunt, ideo anno sequenti 1684 in capitulo Galgóczii die 4. Maii celebrato quatuor sacerdotes et duos fratres ad locum hunc occupandum destinarunt, e quorum numero fuit A. R. P. Athanasius Erdős immediatus exminister provincialis, qui caeterorum superior et praesidens esset.

Retardatur ob desertum oppidum

23. Verum ex quo non solum fratrum domicilium eversum esset, sed ipsum quoque oppidum desolatum foret, adeo ut nullos incolas haberet, nisi forsitan feras et bestias aliquas in suas ruinas recepisset, memorati religiosi vel nunquam adierunt Szécsénium, vel spectatis abominationibus desolationis, utique non sine lachrymis recesserunt, locumque in suis ruinis reliquerunt. Quid evidenter sequitur ex actis anni 1688 in congregatione Szakolczensi habitis, inter quae sessionis 2. numero 3. haec leguntur. Ad desertum Szécséniensem locum, quam primum a saecularibus inhabitari coeperit, poterunt etiam duo ex nostris patribus mitti.

Designatur praesidens

24. Spem itaque habuerunt patres provinciae oppidum esse proxime impopulandum, quod et eodem anno fieri coepit, qua propter ubi die 1^a Septembris ad definienda quaedam provinciae negotia Galgóczii convenissent sessionis 3. numero 3. hanc ediderunt determinationem. Cum locus Szécséniensis a Venerabili Definitorio pro residentia acceptetur, praesidens loci illius instituitur A. R. P. Andreas Fülöp, atque ideo quaestam illorum patres Gyöngyösienses non amplius impediunt, neque attentare praesumant. Qua porro via et ratione peractus sit secundus hic fratrum regressus et tertius Szécsénium ingressus memoriae prodidit P. Joannes Bárkányi ex cathedra Gyöngyösiensi huc destinatus, sequenti tenore describens suum ad oppidum Szécsény accessum et ingressum.

Qui tamen non ingreditur

25. Cum afflicta mater provincia conventum Szécséniensem pristino nitore restituere vellet, A. R. P. Andream Fülöp de alma provincia bene meritum provinciae patrem, hominem religiosum, divis caelorum incolis terrigenisque charum primum praesidentem anno 1688 die 1. Septembris declaravit, verum ob grandaeavam venerandamque aetatem in loco deserto non habens, ubi senile reclinet caput, Szécsénium minime intrare valuit, unde pro hiematione conventus Gyöngyösiensis eidem ab A. R. P. ministro provinciali est assignatus.

*Sed P. Joannes Bárkányi hospitatur in Halász,
quo invitat vicinum populum*

26. Ego autem F. Joannes Bárkányi directrice obedientia sacra, veni ad has partes ruinas, omnium fere locorum incolis desertas, cum in pago Halász tres rusticanas casas invenissem, figendo pedem in vestibulo Lucae végh duabus septimanis permansi missae sacrificia persolvendo, infirmorum curam gerendo, cum patientia praestolabar divinae gratiae affluentiam et operis suscepti inchoationem. Pater autem misericordiarum et Deus totius consolationis consolatus est me in omni tribulatione et angustia mea. Cuius lumine sacro inspirante vulgari nativoque idiomate scripsi invitatorias ad omnes pagos adhortans lamentabiliter universos, ut ad diem Beato Matthaeo evangelistae dicatam comparerent in hoc desolato conventu.

Cum quo processionaliter procedit, in ecclesia Sancti Spiritus celebrat

27. Ubi vero praefixa die serenissimus siderum monarcha radiantibus oculis illuxisset, turmatim e diversis longeque distantibus locis plebs confluit, et summa animi devotione in Domino exultavit, ut advertit pristinae devotionis futuram redintegrationem per humiles S. Francisci filios. Tandem ubi advenissemus ad exteriorem ecclesiam Spiritui Sancto dicatam, celebravi missam in mensa curru advecta invocando Numinis auxilium, ut ad sui nominis gloriam prosperum faceret iter nostrum.

Sic demum ruinas ingreditur

28. Posthaec cum portae oppidi appropinquassemus propter veprium dumorumque ubertatem introire non valentes baeta rusticali (fors ligone vel sarculo) nobis viam fecimus ad conventum. Flendum magis erat, quam gaudendum in tam abominanda desolatione et vicissitudine miseranda, serpentum, ranarum, silvestriumque bestiarum tunc erat domicilium Szécsénium, lapis vix haesit lapidi, domus supra domum corruit, et dissipati erant muri eius. Ad ecclesiam ergo licet magno labore intrantes sede parvula reperta plurimos cum sacramentabiliter absolvissem, Sacra quoque Synaxi refeci. Concione dein habita et sacra baptismatis unda abluto infante Joannis Nagy de Halász regressus sum in praedictum pagellum sollicite expectans adventum huc destinatum.

*Socios accipit, brevi locum deserit, in Pásztó hiemat,
unde ad Pascham cum sociis regreditur*

29. Post aliquot septimanas eorundem praesentia visitavit me Altissimus, unde communi voto ingressi sumus conventum hunc viventes in summa pauperie, fodulis (caccabos fornacis intellexit) pro ollis et sentellis pro orbe assere sepulchrali utentes, nuda humo, nude usi sumus carentes lectisterniis et omni ope mortalium. Intemperiem aeris sustinuimus usque ad 6^{am} Decembris, ultro ferociente rigore nimio hiemalis austeritas nos ibi manere non sivit, quare ad supra dictum pagum reversi, cum neque ibi ob incolarum inurbanitatem manere quivissemus. Pásztóviám in vigilia Nativitatis Domini pervenimus, cumque parochia haec pastore spirituali viduata esset, ibidem cum fratribus meis curam animarum vigilanter egimus. Inde post resurrectionem Domini venientes denuo Szécsénium religiosam duximus vitam manuali labore et mendicatione utcunque proficientes.

Haec compendiavit P. Urbanus Fridrich ex scriptis P. Joannis Bárkányi, quae si ad manum habere potuissem, verbatim utique retulissem.

Fit praesidens

30. Colligere hinc licet et quanti constiterit maioribus nostris locus Szécséniensis, et qua via, iure quasi postliminii occuparint veteris coenobii ruinas, quas ut pro Dei gloria et animarum servitio restaurarent, omnem impendierunt operam. Multum desudavit suprafatus P. Joannes Bárkányi excellens sui aevi concionator, et cum tempore agregatus definitor, qui anno 1689 et sequenti praesidens fuerat deputatus. Et quoniam deessent elemosynae et expensae, urgeretque necessitas mansiones reparandi fratribus. Elemosynam desolati conventus Fülekiensis in conventu Gyöngyösiensi depositam levavit suo tempore refundendam, super quo extat instrumentum tenoris sequentis, levavit inquam Fr. Andreas Phülöp, perdurans adhuc in praesidentatu.

*Deserti conventus Fülekiensis eleemosyna mutuo accipitur,
quae anno 1715 repetitur*

31. Ego infrascriptus testor per praesentes me levasse ex benigna annuentia A. R. P. ministri provincialis Gerardi Kecskeméthi superioris mei colendissimi ex elemosyna Fülekiensi in conventu Gyöngyösiensi deposita pro restauratione conventus Szécséniensis aureos duplices viginti: idest 20, in simpla nonaginta duos: idest 92, talleros in specie sexaginta quinque: 65, florenos tres, denarios quinquaginta. Super quibus taliter perceptis sancte polliceor me (ubi modus fuerit, et pientissimorum benefactorum adfuerit manus) praetitulato conventui refusurum. Si autem officio meo durante satisfactio non posset fieri, obligabuntur eiusdem loci successores in superioratu existentes. In cuius rei firmiorem assecurationem has propria manu subscriptas notificarioras dandas duxi coram A. R. P. ministro provinciali et reverendis patribus subscriptis. In conventu Gyöngyösiensi anno 1689. 24. Martii. Coram me Fratre Joanne

vicario conventus Gyöngyösiensis mp. Praesente me Fratre Joanne Bárkányi mp. Coram me Joanne Kada syndico confratre conventus Gyöngyösiensis mp., L. S. Coram me Fratre Remigio Nyájas pro tempore guardiano conventus Gyöngyösiensis sub sigillo eiusdem conventus L. S., ita est Frater Gerardus Kecskeméti pro tempore minister provincialis. Frater Andreas Phülöp provinciae pater et praesidens eiusdem loci, mpa, L. S. Omnia cassata sunt diffinitorialiter.

Recuperato dein loco Fülekiensi et successive restaurari coepto praesidens eiusdem P. Fortunatus Föczén supplicam porrexit provinciae definitorio, quatenus in subsidium promovendi aedificii imponere velit guardiano et conventui Szécséniensi refusionem suprafati debiti, cuius resolutio haec fuit.

Restitutio mandatur

32. Ad hanc supplicantis instantiam resolvit venerabile definitorium, ut hoc anno conventus Szécséniensis in defalcationem 50 florenorum deponat 30 kilas frumenti, quindecim statim, aliam autem mediam partem ex novo frumento. Aliis autem annis ut summa totalis debiti citius exolvi possit, debebit conventus deponere residentiae tantum, quantum poterit. Ita decisum et resolutum esse a venerabili definitorio die 22. Maii, Szécsénii, 1715. Affirmo et subscribo ex mandato eiusdem frater Christophorus Nekulni provinciae secretarius mpa

Dantur floreni 100

33. Verum nihil ad hanc determinationem datum fuisse notatur a dorso instantiae. Ideo anno 1719. rursus requisitus provinciae minister P. Ludovicus Kitzha, qui die 25. Novembris demandavit guardiano Szécséniensi P. Nicolao Nagy, quatenus cum fine futuri mensis Martii Fülekiensi residentiae 100 Rh. fl. deponi curet, quod et praestitit die 12. Januarii 1720. Ut recognitio tum Adami Ható syndici, tum P. Joanni Kutasi praesidentis demonstrat.

Annae Szalai legatum

34. Neque interim cessabant nostri piorum opem et subsidium implorare. Reperio quod anno 1690 die 30. mensis Aprilis nobilis domina Anna Szalai generosi condam Joannis Sallai vidua ducentorum lapidum salis pretium assignaverit pro aedificio, quos anno 1683 ex oppido Pásztó Joannes Botics hajdonum Osdgyánensium ductor rapuerat, et illa lite mediante vindicaverat sententiam pro se ferente Szécséniens in praesidio die 8ª Januarii anni 1684, domino Gregorio Horváthy iudice bellico. Ast quem fructum exinde claustrum Szécséniense perceperit, non reperio. Credibilis nullum, quia saepe fatus P. Bárkányi a dorso sententiae notavit se sufficienter laborasse, et adhuc negotium urgendum esse. Illud ex hac relatione occurrit difficultatis, quomodo verum sit, quod anno 1688 mense Septembri porta oppidi Szécsény reperta sit dumis vepribusque obsita, adeo quod introitum prohibuerit, uti narrat P.

Bárkányi, si anno 1684. praesidium tenerent inhabitarentque milites, uti ex sententia ibidem lata clare sequitur. Sed dicendum videtur, quod anno 1684 si non toto, saltem ex parte in praesidio fuerint milites, et ideo etiam aliqui religiosi ad ruinas claustrum fuerint deputati, ut supra relatam est, verum eodem anno illud deseruerint, neque alii incolae accesserint, quapropter neque dicti religiosi Szécsénium adiverunt, aut saltem permanserunt, ut clare infertur ex illa definitorii determinatione anno 1688, qua voluit aliquos ad desertum Szécséniensem locum mitti, quam primum a saecularibus inhabitari coeperit. Atque verificatur narratio P. Joannis Bárkányi, quia per annos quatuor dumi et vepres sufficienter potuerunt excrescere et portam oppidi occupare.

Archiepiscopi Szecsenii patrocinium

35. Anxios et sollicitos circa aedificium fratres Szécsénienses consolatus est optimus et misericors Deus suscitans eis patronum liberalissimum celsissimum principem regnique primatem Georgium Szécséni ex hoc desolato loco originem et denominationem trahentem, qui anno 1692. die 23. Octobris pro restauratione benigne resoluit 10 000, id est decem mille florenos. Sed de hoc tanto tanti viri beneficio recurret accuratior memoria folio [caput V., num. 9.]

Aedificatur tractus orientalis

36. Hoc subsidio adiuti patres Szécsénienses non diu distulerunt operam, nam anno sequenti comparatis materialibus 1694° dein die 20. Maii commiserunt opus tractus orientalis a sacristia usque ad aream inclusive una cum fundamentis culinae Martino Kalcher magistro et simul senatori Pestiensis, qui cum domino Georgio Ficsor syndico apostolico convenerat a toto illo opere perficiendo in 2800 florenis, id est bismille octingentis florenis. Et eodem anno inchoatum fuisse opus evincunt annotationes solutionum in eodem contractu positae. Tenor contractus est sequens.

Anno 1694

37. Anno 1694. die 20. Maii factus est contractus cum egregio domino Martino Kalcher magistro et senatore Pesthensi ratione restaurationis iam dudum ruinati conventus Szécséniensis, qui talis est. Obligatio proinde domini Kalcher magistri erit inchoare restaurationem a sanctuario, quod optimo modo tam intrinsece, quam extrinsece reformare et dealbare conabitur, pavimentum novis lapidibus, vel vinctis lapidibus exponet, columnas circa praefatum sanctuarium ab extra, prout et circa sacristiam ad pristinam formam reducet, pariter et fenestras proportionaliter disponet; tractum illum, qui incipit a sacristia usque ad aream includendo, etiam culinae ax fundamentis eriget. Ambitum tam superiorem, quam inferiorem prout omnes cellas fornicarum faciet. Caminos quotquot erunt necessarii, et pro fornacibus fundamenta extruet. Laborantes vero, qui murariis materialia administrabunt, exolvat, omniaque iisdem instrumenta necessaria procurabit. Lapidam, qui pro cellis inferi-

oribus et pro fenestris sectos lapides faciet, ex integro contentabit, omnia denique iuxta conceptum et intentionem patris praesidentis facere debet. Pro his autem omnibus laboribus dabuntur ei floreni Germanicales bis mille et octingenti, et hoc per patres in diversis terminis. Actum in conventu Széchényensi anno et die, ut supra. Georgius Ficsor mp., L. S., F. Joannes Zivcecki, praesidens Széchényensis.

Aquilonaris 1698, sed solum inferne

38. Perfecto tractu orientali aquilonari admota est opera, ut sequens demonstrat contractus.

Anno 1698. die 9. mensis Junii conventio facta est cum generoso domino Martino Kalcher Pauch magistro et senatore Pesthiensi in fl. Rh. numero 400, id est quadringentis coram generoso domino Stephano Vajszár ratione restorationis et erectionis fornicum refectorii, canapae exterioris ambitus et duorum murorum, erectione, videlicet ambitus exterioris et muri a foris seu extra usque sursum, quos oblinire et dealbare intus et foris tenebitur. Pavimentum similiter ubique facere, erectos etiam lapides pro porta refectorii et tribus fenestris eiusdem refectorii. Duos quoque caminos usque sursum eriget. Convenimus etiam, ut tempore suo pro una et una cella aedificanda solvantur imperiales numero 12, id est duododecim. Actum in conventu Szécsényensi coram patribus conventus anno et die ut supra. Ita est: F. Andreas Palásti, conventus Szécsényensis guardianus, Ficsor György Szécsényi conventus syndicus confrater, Martin Kahler, in der königlichen Stadt Pest Baumeister. Coram me praefato Stephano Vajszár.

Superne anno 1703 et sequenti

39. Atque ita munificentia Szécsényiana duo tractus sunt parati, orientalis quidem integre, aquilonaris vero solum inferne, superne enim solum laterales muri tectum sustinentes assurrexerunt. Cellae vero ineunte saeculo decimo octavo, tertio nimirum et quarto eius anno praeparatae sunt. In hoc tractu per aream protenso inferne fuit culina, quae ex post in conservatorium conversa est. Refectorium, quod ex post panificibus deservis aliquo tempore. Hodie pars eius pro cella et receptaculo hospitum, subinde plurium fratrum adaptata est, pars vero alia pro conservatorio esulentorum canapae adiuncta.

Tamen in formales conventus erigitur

40. Primores interim provinciae zelo promovendi cultus divini aestuantes non expectarunt, ut aedificium etiam tantisper assurgat, sed cernentes solius tractus orientalis perfectionem anno 1696, in capitulo Cassoviae celebrato sess. 2. numero 3. ordinarunt. Residentia Szécsényensis postquam cincta fuerit debita clausura, omniaque requisita tam pro manione, quam debito servitio chori appaerata fuerint, poterit sub ista conditione in prima vel 2da congregatione in conventum promoveri. Neque dilata est haec determinatio, nam anno 1697. in prima intermedia congregatione

Szakolczae habita sess. 4. numero 2. ordinatum est. Placuit venerabili definatorio residentias Eperjesiensem et Szécséniensem in formales conventus erigere, sicut etiam eas actualiter erigit, et pro formalibus conventibus habendas omnino decernit et declarat. Eidemque conventui Szécséniensi titulum Sancti Jacobi maioris determinat.

Latrina aedifictaur, rursum de novo

41. Emergente interea sub specioso vindicandae avitae libertatis titulo nobilitatis confederatione principem se eis Francisco Rákóczi ducemque praebente, ac charam hanc patriam intestino bello devastante necesse fuit ab aedificii continuantione cessare, donec anno 1711 quies et tranquillitas eidem restituta fuisset. Quo illico ad promovendum aedificium adhibita est opera, et quia deesset commodus hominibus, non angelis, necessarius locus, a latrina datum est initium, quae a dispensa extra quadrum ad septentrionem est protracta sub guardianatu P. Fortunati Főczén. Sed infortunatum hoc eius erat aedificum, quia brevi ruinae obnoxium, ideo anno 1734 disiectum, et modernae latrinae a fundamentis datum est exordium, anno vero sequenti guardianum agente P. Athanasio Kerekes impositum est fastigium. Sed neque istud aedificium promittebat stabilitatem, ideo anno 1758. mense Febuario, solidis quatuor ligaturis ferreis est munitum et fortificatum.

Canales sordes continuo evehentes aptantur

42. Ex quo autem huiusmodi aedificiis plurimum obsesset congesta sordium materies, tum ad avertendum repurgationis incommodum, tum ad melius conservandum aedificium P. Modestus Knoi, guardianus loci in parte eius septemtrionali aperiri fecit foramen, et superinfusam plurimam aquam per canales dimitti curavit sordes ad desertum tunc hortum inferiorem anno 1749. mense Augusti. Ex post Fr. Rochus Dukat lapidida paravit canales lapideos, et anno 1755. mense Septembri magno cum conventus emolumento ad evehendas sordes adaptavit hoc modo: adicto foramine ducuntur canales ordine usque ad lapidem muro superioris ambulacri impositum et duplici litera AA notatum ideo, quia ibi canalis descendit ad viam seu ambulacrum superius, ibique aperiri debet, si quo casu canalis obstrueretur fluxusque impediretur. Ab hoc signo per ambulacrum directe pergit canalis usque ad gradus, unde deflectit deorsum penes murum, seu cincturam usque ad exitum, qui fere penes praesertim exhibet. Sciendum interim in muro ambulacri superioris adhuc una litera A signatum esse lapidem, qua signatur ibidem, seu e diametro illius literae deorsum facile aperiri posse canalem. Insuper etiam ex stabulo paratus est exitus sordium, qui penes cincturam descendit, et infra gradus mox dicto canali lapideo connectitur. Denique anno 1758 latrina haec rursus restaurata est, fundus eius declive lapidibus sectis expositus, ut sic quasi continuo evehantur sordes.

Extruitur pergula penes ecclesiam

43. Interpolabat aedificium conventus restauratio ecclesiae, ideo ambitellus ecclesiae adiacens inchoative a turri, una cum gradibus ante portam chori nonnisi anno 1730 coepit extrui, consummatus vero est anno sequenti sub guardianatu m. P. Danielis Harai. Qui tamen ambitus inferius seu qua processio duci solet anno 1764 tegulis rursus est expositus.

Item tractus occidentalis, 1734

44. Restabat adhuc aedificandus tractus occidentem ab ecclesia usque ad dispensam, quo in spatio nihil praeter ruinosum murum superfuerat. Magnum erat desiderium superiorum extruendi illum, sed paupertas obstiterat. Interim qui desiderium pauperum exaudire solet, Dominus movit cor perillustris ac generosi domini Georgii Misleniczki, bonorum universorum comitis Pauli Balassa praefecti, qui se sponte patronum obtulerat, convenitque cum murariorum magistro Joanne Sztreviczzer Szécséniensi anno 1733 in fl. Rh. 750, frumentis kilis 40, avenae 10, burendae libris 100, serigeris duobus. Cum architecto vero Vaciensi, Christophoro Bauer in fl. Rh. 130 et victu utrisque conventus suppeditabat materialia. Terminatum vero est opus anno 1734.

*Infirmaria erigitur, inclytus comitatus 80 orgias
lapidum ex Szakál curavit convehi, 1745*

45. In quadro iam perfecto erat monasterium, nec tamen habebat commodum infirmorum receptaculum, in quo ad praescriptum regulae sacrae charitative curarentur. Dum de eiusmodi hypocausto sollicitarentur nostri suprafatus dominus Georgius Miszleniczky, vere parens fratrum et conventus, huius singularis patronus liberalem offert manum, ac anno 1742 cum Joanne Sztreviczzer murario ab aedificio infirmariae et cellae ac cellarii subiectis convenit in fl. Rh. 260, tritici kilis 10. Cum architecto vero Vaciensi, Joanne Bauer in florenis 40, sicque anno 1742 et sequenti ad occidentem extra quadrum erecta est infirmaria pone culinam inferius et ambitum tractus australis superius industriam impendentibus successive guardianis Daniele Harai et Capistrano Noszdroviczki.

eiusque capella

46. Et quoniam infirmaria extra quadrum protenderetur, necesse fuit superius unam, inferius alteram cassare cellam. Haec transiit in anticulinam, illa conversa est in capellam, in qua pro devotione patrum et fratrum infirmorum positum est altare Sanctae Annae opera et labore (exceptis duabus statuīs et picta imagine), opera inquam Fratris Martini Spigel, arcularii. Quod altare dein anno 1744 decoloratum est ergo fl. Rh. 60, quorum 40 pie deposuit illustrissima domina comes Margaretha Cziráky, vidua comitis condam Joannis Forgács. Alii viginti ex aliis eleemosynis sunt soluti, ad quas 4 fl. Rh. contulisse notatur perillustris dominus Stephanus Jeszenszky,

incltyi comitatus Neogradiensis iudicialium. In hac capellula et sacerdotes infirmi et alii pro infirmis solent celebrare, et vero aegrotantibus opportuna parata est comoditas, quia aperta ianua infirmariae et audire, et videre possunt celebrantem, neque enim aliunde accessus est ad infirmariam, nisi per hanc capellam.

Articulus IV.

De moderna interiori constitutione conventus

Aedificabatur conventus per annos 49

47. Deo itaque Optimo Maximo opitulante ex pia benefactorum liberalitate ab anno 1694 usque ad 1744 inclusive per annorum 49 una cum ecclesia adiacente modernam perfectionem modis et viis praedictis assecutum est Szécséniense monasterium Fratrum Minorum S. P. Francisci olim Observantium, nunc Reformatae Provinciae Sanctissimi Salvatoris in quadro positum, cuius praesens constitutio est talis.

Descriptio tractus meridionalis

48. Ad meridiem sita est ecclesia sanctuario eius orientem respiciente. Ad latus aquilonari eccelsiae est pergula tum inferius, tum superius 4 fenestris utrobique ex parte hortuli intra quadrum situati lumen excipiens. Pergula superior quintam habet fenestram supra gradus, infra quam est ianua communicationem praebens cum horto occidentali. Pergula superior servit euntibus ad chorum, inferior vero tum pro processibus, tum pro confessionibus fidelium excipiendis occasione maioris concursus, qui frequens est, populi, plura proinde habet confessionalia, et ideo praeclusa est asseribus a caeteris ambitibus ad occidentem quidem mox penes ianuam ecclesiae, ubi nempe est angulus quadri, ad orientem similiter ad eiusmodi angulum sacristiam respicientem, ubi sub turri est transitus. Nam turris sita est in angulo interiori quadri, ubi sanctuarium desinit, et corpus seu navis ecclesiae incipit, et infra turrim tum superius, tum inferius est communicatio ambituum, atque ita turris terminat pergulam et superiorem et inferiorem versus orientem, consequenter et tractum meridionalem, cuius haec est descriptio. Sequitur.

Item orientalis inferius prius, dein superius, in quo etiam est provincialatus, cellae omnes 10.

49. Tractus orientalis, qui a sanctuario, ambitello, ex quo est ianua ad hortum superiorem, secernitur. Hic tractus inferne complectitur sacristiam, tres cellas fornicibus et gradus principales ac portam ordinariam monasterii supra gradus seu aream versus. Superne intra sacristiae et sanctuarii muros habet unam cellam, cis murum sacristiae tres, quod sequuntur gradus principales, penes quos est ascensus ad

podium, sive subtectum et penes hunc una cella, quae hospites ordinarie solet excipere. Quoniam vero muri sacristiae elevatiores essent, supra sacristiam iam olim in prima nimirum fundatione monasterii duae cellae sunt erectae, quae etiam temporibus desolationum permanserunt, ut earum structura gothica, ut vocant, demonstrat. Ad has cellas, quae ordinarie ministrum provinciae eiusque secretarium excipere solent, unde etiam prior secretaria, altera provincialatus vocatur. Ad has inquam cellas per gradus ligneos mediante pergula lignea ante ipsas cellas protensa patet, aditus non usquequaque commodus. Intra parietem provincialatus et ecclesiae supra cellam superius dictam, quae ambitello sacristiae incumbit, est adhuc unum receptaculum ad castigandos delinquentes gravius fratres deputatum, et cum exigua fenestrella praeparatum. Vocaturque communiter domus disciplinae, atque ita in hoc tractu sunt cellae habitabiles superius 7, inferius 3, universim 10. Omnes amplae et cum fornacibus.

Tractus aquilonaris, in quo cellae 19

50. Tractus aquilonaris incipit a guardianatu, in eo cellae sunt duplici ordine. Versus aream seu aquilonem est guardianatus cum adiuncta camera, ad quam ex guardianatu patet aditus. Sequitur conservatorium, tum bibliotheca. Dein cellae sex versus occidentem, quas excipit introitus ad latrinam extram quadrum productam occupans spatium unius cellae, post quem adhuc est una cella fenestram habens ad occidentem. Versus quadrum ad intra sive ad austrum sunt quinque cellae, et in angulo occidentali tenebricosum conservatorium fumatarum carniarum, neque enim, cum sit in angulo, potest habere fenestram ad hortulum quadri foras, sed habet duo foramina seu aperturas, unam supra ianuam, alteram in latere ad ambitum. Et hic in hoc tractu sunt cellae una cum conservatoriis numero 16 superne. Inferne vero subtus guardianatum duae, ante quas est ambitellus ducens ad aream. Tum sequitur conservatorium frumenti habens suam ianuam seu introitum ex area. Erat vetus culina. Huic adiacet ampla cella, pars veteris refectorii habens fornacem. Huic dispensatoris conservatoria duo. Sequitur introitus ad loca inferiora. Tum dispensa seu canapa. Ad quam et ad mox dicta conservatoria ex hoc introitu seu ambitello patet aditus. Tractus iste aquilonaris superne habet ambitum longissimum, quia ex integro patentem a muro orientali ad occidentalem ob fenestras utriusque lumen subministrantes. Ubi iste tractus desinit, ibi incipit.

Tractus occidentalis, in quo novitiatus et infirmaria

51. Tractus occidentalis a capella infirmariae, quae extra quadrum, ut dictum est, prominet. In hoc tractu superius sunt cellae, ex utraque parte numero 13. Undecim pro novitiis, una pro magistro eorum, tertia decima schola seu magisterium. Omnes vero sunt praeclusae cratibus, ne videlicet aliis ad hunc ambitum pateat liber accessus, clavem clausurae custodiente uno novitio, qui nempe est in ordine suo lector mensae. Inferius in hoc tractu penes canapam sive dispensam est anticulina, ex qua

fit ingressus tum ad cellam infra infirmariam existentem, quae cocis deservit, tum ad ipsam coquinam, quam sequitur refectorium usque ad gradus ad chorum et novitiatum ducentes, intra quos et murum ecclesiae inferius est exiguus anfractus praebens exitum ad hortum occidentalem.

Refectorium describitur

52. Talis est modernus monasterii Szécséniensis situs et constitutio. Porro in novo refectorio primam caenam, seu ut vocamus, collationem sumpsere fratres die 24. Julii in vigilia S. Jacobi apostoli anno 1734. Refectorium istud decenter et honeste apparatus est, neque tam splendidum, ut religiosae paupertati officeret, neque tam sordidum, ut honestorum oculos offenderet. Habet 5 fenestras longitudinis orgias 8, pedes 2 1/2, latitudinis orgias 3, pedes 2 et 1/2. Tabulaturam eius affabre decenter perfecerunt Fratres Martinus Spigel et Liborius Oster, arcularii, anno 1735 sibi invicem succedentes, quam anno 1744 A. R. D. Stephanus Saári, oppidi Vadkert plebanus zelantinissimus¹ depingi curavit, uti eius quoque insigne cum hac inscriptione pone locum guardiani in ipso tabulato pictum exhibet. Ad symmetriam conservandam versus occidentem adiectum quoque est insigne provinciae Salvatorianae. Pictura tabulaturae absque ulla imagine vel effigie alia est honesta, non splendida, sed statui Franciscano conformis ad fuscum colorem declinans licet hinc inde varietur color. Solvit memoratus patronus pictori fl. Rh. 50.

53. Ornant praeterea hoc refectorium quaedam imagines, nimirum in fronte coenae Domini, quam reverendissimus dominus Josephus Michael Paulesicz, venerabilis capituli Vaciensis canonicus cantor, et excellentissimi archiepiscopi et episcopi Vaciensis vicarius generalis et causarum auditor, amicus noster spiritualis. Confer anno 1736. Sequitur in arcubus in latere interiore contra fenestras.

Patroni imaginum

54. Sancti patris nostri Francisci extatici, quam A. R. P. Josephus Szent Illonai vicearchidiaconus inclyti comitatus Neogradiensis, ecclesiae Ludanyiensis plebanus vigilantissimus fieri curavit anno 1736. Dein

55. S. Antonii Paduani, quam A. R. P. Stephanus Josephus Lanti, sanctissimae theologiae baccalaureatus formatus et pro suprema laurea candidatus, necnon s. c. l. ecclesiae Varboiensis plebanus zelantissimus. Confer 1736. Tum

56. S. Petri de Alcantara, quam A. R. P. Franciscus Túróczi ecclesiae Nagy Zölöiensis plebanus zelantissimus. Confer anno 1736. Sequitur

57. S. Clarae virginis mostratorium tenentis, sociabus vero circumflectentibus, quam A. R. D. Joannes Blaho, ecclesiae Rimocziensis filialiumque earundem fors eiusdem plebanus vigilantissimus. Confer anno 1736.

¹ Jegyzet a jobb margón a bekezdéscímecket lejegyző kéztől: Patronus et amicus noster specialis.

58. Et quoque supra portam imago S. P. Francisci nudi in vepribus volutati, representato tentatore in veste muliebri. Sed non habet patronum notatum, verum in contractu reperio pictorem Joannem Ignatium Stephanides ad eam pingendam se obligasse absque solutione. Pro coena Domini accepit fl. Rh. 30, pro aliis per 12. Sunt praeterea per medium refectorii in forniture 4 imagines maiores, nempe Beatae Virginis cum Jesulo instar gratiosae Szegediensis, S. Ladislai, Jesu, Mariae, Josephi et S. Salomonis Hungariae regis, eodem anno per eundem a 12 fl. Rh. singillatim pictae, uti exhibet contractus per dominum Joannem Jánosy syndicum initus.

Effigies patroni tractus orientalis

59. Adest quoque ad primum nidum seu pedem forniture ex parte guardiani effigies patroni, huius tractus, cum hac inscriptione: perillustris dominus Georgius Misleniczki, praefectus omnium bonorum excellentissimi domini comitis Pauli Balassa de Gyarmath, ac parens spiritualis totius ordinis, patronus huius refectorii et superimpositae molis ac superioris et inferioris infirmariae effigiatus anno 1744. Obiit anno 1754. die 5. Februarii aetatis sue 69.

Fornax refectorii

60. Praeterea in hoc refectorio est fornax elegans viridi colore tincta, quae anno 1752 noviter ex munificentia spectabilis ac generosi domini Georgii Misleniczki fuit erecta a fl. Rh. 50.

Imagines in ambitu orientali

61. Quod ambitus concernit, sunt nudi omnino et albi, hinc inde appensis imaginibus thesiccis decorati. Sunt interim et aliquot imagines maiores pictae sub arcubus, et quidem in ambitu tractus orientalis imago Christi sub onere crucis prolapsi. Item coronatio Christi, quam generosus dominus Joannes Srettel, venerabilis conventus Szécséniensis syndicus apostolicus, confrater fieri curavit 1707. Item flagellatio Christi, quam generosus Franciscus Bossányi, commissarius fieri curavit 1707. Item oratio Christi in horto. In pergula ducente ad aream hortulus S. Francisci, A. R. D. Mathias Boda, plebanus Varboiensis, provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris amicus spiritualis, necnon congregationis S. Francisci praefectus fieri curavit anno 1704.

Aquilonari

62. In ambitu tractus aquilonaris imago familiae sacrae, quam A. R. D. Valentinus Josephus Magyarosy, ecclesiae Szakaliensis plebanus zelantissimus propriis sumptibus fieri curavit pro conventu Szécséniensi, in Optimo Maximoque requiescat, anno 1707. Item S. Francisci filios suos mittentis per universum mundum. Item conceptionis immaculatae Beatae Virginis Mariae. Item Beatissimae Virginis Mariae sub suum praesidium adumbrans. Item Joannis Dunsscoti generosus dominus Franciscus

Sövényházy, conventus Szecseniensis Ordinis Minorum syndicus confrater fieri curavit, 1707.

Occidentali

63. In ambitu tractus occidentalis est imago mystica Christi calcantis torcular, quam A. R. D. Ladislaus Simonyi, ecclesiae Nyenyensis ac filialium eiusdem plebanus zelantissimus, patronus noster gratiosissimus fieri curavit anno 1744. Item effigies principis et archiepiscopi Georgii Szécséni ad staturam prope hominis alta, quam noster venerabilis pater Augustinus Kovács, guardianus ex vetusta depingi curavit anno 1770 et ad portam refectorii collocari. Ex alia vero parte versus ecclesiam pendet insigne fundatoris, huius tractus perillustris domini Georgii Misleniczki.

Exponuntur tegulis

64. In ambitibus superioribus nihil eiusmodi peculiare occurrit, nisi quod anno 1741 industria nostri venerabilis patris Danielis Harai guardiani ambitus tractus orientalis totus, aquilonaris vero ad dimidium expositus sit tegulis quadris maioribus et solidis ex Zaluzsan comparatis, et eodem quasi modo ambitus inferiores eorundem tractuum.

Graduum descriptio

65. Gradus in hoc conventu sunt 4. Primus et principalis in tractu orientali prope portam conventus, et illuminatur duabus fenestris. Secundus in eodem tractu pone turrinam ad limacem, et duxit ad ambitellum sacristiae. Tertius ad ianuam chori inter ecclesiae et refectorii muros. Quartus ex capella infirmariae praebet descensum ad anticulinam est, que solum modo instar scalae in gratiam infirmariae factus.

Item cellariorum

66. Cellariae porro hoc ordine sunt constituta. Sub dispensa et antiquo refectorio primitus est erectum, quod anno 1748 est auctum infra antiquum culinam et modernam domum frumentariam, at non sine gravi detrimento, nam cum terra egesta esset, fundamenta muri transversalis relicta sunt in aere pendentia absque ullis fulcris, quae ingenti cum fragore maiori ex parte ruerunt, dum plane ab opere vacaretur pluribus rimis et fissuris causatis, ita ut timeretur totius illius tractus ruina, quare sub guardianatu nostri venerabilis patris Georgii Gangel muri ferramentis colligati sunt et constructi anno 1755. Aliud cellarium est infra ambitum refectorii, simul cum refectorio paratum. Tertium exiguum infra ambitellum, quem ego anticulinam baptizavi, culinam 1743 extractum. Sat capacia sunt ista cellaria, nihilominus anno 1772 et sequenti tanta benedictio fuit in vineis, quod non solum repleta sint, sed etiam cella illa magna pars antiqui refectorii repleta fuerit, et fratres ob defectum vasorum a mendicatione cessare debuerint.

Exuritur conventus

67. Caeterum etsi benedicente Deo hic conventus ad perfectionem venerit, varias tamen subiit vicissitudines vel in toto vel in parte. Sic anno 1715 exorto ex camino monasterii incendio ex toto una cum ecclesia et turri conflagravit. Ipsae sedes et altaria in sanctuario, quod solum paratum erat, et maior oppidi pars cum ingenti civium damno igne absumpta sunt. Tres campanae cum horologio liquefactae. Tanta merces data seu incuriae, seu avaritiae!

Tectum eius deiicitur a vento

68. Rursus anno 1725 post decem nimirum annos vehementissime flante vento Boreali die 29. Junii circa horam 2^{dam} pomeridianam tectum utriusque tractus: aquilonaris nempe ex toto, et orientalis usque ad provincialatum inculsive deiectum est, quod sollicitudine nostri venerabilis patris Gabrielis Borics guardiani eodem anno solidius restituit Mathias Szumbrák, Neosoliensis erga fl. Rh. 240 victum, et 15 kilas frumenti.

Saepius reparatur

69. Tectum conventus iterum reparabatur per partes, nempe anno 1741 in tractu aquilonari ex utraque parte. Et idem tractus aream versus 1764. Supra pergulam ad latus ecclesiae 1751 et 1773, ac demum aliorum trium tractuum intra quadrum anno 1758.

Titulum mutat et curat

70. Denique titulum et denominationem habebat hic conventus a Sancti Jacobo apostolo maiore, cuius etiam effigies portae refectorii insculpta est, per 46 prope annos. Verum, quia nescio, qua via et ubi repertum esset vetus veteris monasterii sigillum, quae effigiem Salvatoris referebat, solent enim sigilla monasteriorum titulos eorum exprimere, iudicabant primores provinciae restituendum esse veterem titulum, ideo anno 1738 in congregatione Fülekiensi die 25. Maii celebrata sequentem ediderunt determinationem. Siquidem in hac provincia sub nomine Sanctissimi Salvatoris militante nullus conventus sub eiusdem Sanctissimi Salvatoris titulo a multis annis denominatus fuisset, sigillum vero conventus Szécséniensis antiquum et authenticum clare demonstret, tum per effigiem Sanctissimi Salvatoris, tum per characteres in eo expressos dictum conventum Szécséniensem olim fuisse Sanctissimo Salvatore dicatum, eatenus venerabile definitorium eundem taliter, id est Sanctissimi Salvatoris denominari mandat, pro cuius solemnitate assignatur festum transfigurationis Domini Nostri Jesu Chrsiti.

71. Illud hic observare liceat secretarium provinciae non recte in compilatione decisionis scripsisse, quod nullus conventus sub eiusdem Sanctissimi Salvatoris titulo

lo a multis annis in hac provincia Salvatoriana denominatus fuisset. Quandoquidem Jász Beréniensis a nomine Jesu titulo unico Salvatoris iam ab anno 1701 denominaretur. Et certe festum sanctissimi nominis JESU magis convenire solemnitati Sanctissimi Salvatoris, quam festum transfigurationis quis ambiget, siquidem JESUS Latine salvatorem significet, unde nonnulli scriptores, inter quos Szent Iványi, Túróczy, Bertalanfi, omnes e Societate Jesu, opinabantur provinciam Salvatorianam a conventu Jász Beréniensi sibimet mutuasse, quamvis in eo decepti sint, quandoquidem ex literis quibusdam Mathiae regis per me detectis constet veterem Jász-Beriniensem conventum vocabulo Sanctissimae Virginis Mariae fuisse dicatum. Sigillum mox laudatum nullibi reperire potui.

Caput III. De Ecclesia

Titulus ecclesiae

1. Ecclesia Szétséniensis conventus Fratrum Minorum Reformatae Provinciae Sanctissimi Salvatoris descriptionem ita posteritati praesens caput dabit, ut et modicum eius ornatum adumbret et controversiam de accessorio condamnatio eius caemeterio sincere referat. Titulo eodem gaudet, quo conventus transfigurationis nimirum Domini Nostri Jesu Christi, de quo satisdictum est priori cap.

Articulus I.

De ecclesiae vicissitudinibus et restauratione

Occupatur ab haereticis

2. Desolato, ut capite 2do, art. 1mo notatum est, Szétséniensi monasterio anno 1554 eius quoque ecclesia desolata est, et in quem primae huius desolationis tempore per infideles usum versa sit? Solus ille novit, qui novit omnia. Videtur tamen non fuisse ex toto ruinata, nam postquam anno 1594 clari illi nominis heroes, Franciscus Nádasdi et Nicolaus Zrinyi Berentsinum, Babotsam atque Szétsénium Turcis gloriose eripuisset, ut habent annales Hungarici rursus divina ad regulas Ecclesiae Romano Catholicae sunt in ea celebrata. Verum non ita longo tempore, nam praevalente factione Bocskaiana, ut mihi videtur, aut alterius Transylvaniae principis potentia exculsis catholicis, eiusdem auctoritate pro sacrilegis haereticorum exercitiis est deputata, qui tamen ea non diu sunt potiti, composita enim pace inter regem Hungariae, Rudolphum ac principem Transylvaniae, Bocskainum, nec non et imperatorem Turcorum anno 1606. Hae partes sub dominum catholici regis venerunt, qui pro apostolici regis munere curavit suppressam fere catholicam religionem erigere, praecipitque ecclesias catholicis ereptas restitui atque resignari, ut in specie de Szétséniensis monasterii ecclesia docet in originali extans instrumentum.

Sed restitui mandatur anno 1607

3. Nos, Sigismundus Forgach de Ghymes Neogradiensis pincernarum regalium in Hungaria magister et Andreas Dóczy de Nagy Luche, Barsiensis comites sacrae cae-

sariae regiaeque maiestatis consilarii, ac in partes Regni Hungariae superiores delegati commissarii etc. egregiis, nobilibus ac strenuis n. et n. sacrae caesariae regiaeque maiestatis omnis ordinis militibus et stipendiariis equestris ac pedestris. Arcis et praesidii Széchényiensi simul vel divisim constitutis amicis nobis honorandis salutem et nostri commendamus. Akarók kegyelmekeknek tudására adunk, kegyelmekeknek tudniuk nyilván vagion az Béchy vegezes mitt contineallyon, hogy tudny illik, az disturbium alatt, valahol m' templomok az romay hitten valo keresztjtjénektől el foglaltattanak, azok mindenüt vissza adattassanak nekik. Mint hogy ott Zechenben is az templomot, az változasban az meg holt fejedelem el vetette volt az catholikusoktul, mely törvény szerent őket illetj, mint hogy reghy clastromhoz valo templom, zükség, hogy kegyelmekek az vegezeshöz tartván maghát az megh nevezett templomot, az Roma' hitten valoknak vissza engedgie. Kegyelmekek azerth eő Felseghe nevevel intjük, az mienkel pediglen kerjük szeretettel, hogy kegyelmekek is az egész orszagtul tettett vegezesnek engedelmessekek léven, az templomat az vegezes ellen ne terehja továbbá, hanem bocsiássa az ott levő Romaj hitten valo pap kezeben; Kegyelmekeknek pediglen az kik kevesen az Lutherana Religion vadnak, háznál valahol akarja, az kegyelmekek religiojaba zabad Exercitiumia lehet, s' zabadon praedicaltathat mindenkor: hüzzük, hogy az más fel is az vegezeshöz tartván maghát senkit mod nélkül meg nem fogh haborítani, hanem kiki Religioja szerint Istenét zolgalván, egy mas közöt valo jó Zeretben chiendessen ellyen. Melyben ez eő feölsege kegyelmes akarattját telliessity be kegyelmekek. Nec secus factur. Datum Cassoviae, 30. Maii, anno 1607.

L. S.

L. S.

Sigismundus Forgacs, comes Nogradiensis mp.

Andreas Doczy, comes etc. Barsiensis mp.

Sacerdoti catholico

4. Ex hoc documento patet: imprimis haereticos illos, qui hanc Sanctam Dei Ecclesiam contaminaverant fuisse Lutheranos. Deinde longe plures fuisse Szétsénii aetate illa catholicos quam haereticos immo et sacerdotem habuisse. Utrum porro ille fuerit ecclesiasticus, an ex ordine nostro religiosus. Si olim Szétsényiensis non habuerunt parochum proprium, iudico fuisse franciscanum Salvatorianum, cum enim tertio mox anno suis antiquis possessoribus restitutum fuerit, cum ecclesia, monasterium recte inferre licet maiores nostros ad omnem occasionem recuperandi claustrum vigilasse, atque in tanta penuria ecclesiasticorum, aliquem ex suis ex propinquo Gyöngyösiensi conventu Szétsényiensibus submisisse. Denique conicere licet hoc tempore ecclesiolam S. Spiritus, parochialem nimirum, nondum extitisse, alioquin catholici non habuissent tantum robur praetendendi ecclesiam monasterii, Lutheram vero facile potuissent replicare, dum in privatis domibus iubebantur sua sacra peragere, catholicos aliunde habere suam propriam ecclesiam. Atque ita ecclesia S. Spiritus videtur aedificata post annum 1610 antequam rursus anno 1662 ereptum fuisset christianis Szétsénium.

5. Turci itaque Szétsénio occupato corpus ecclesiae verterunt in stabulum. Sanctuarium in impietatis suae delubrum, sacristiam in superstitiosae suae per 26 prope annos, donec misertus populi sui Deus ab impiorum iugo patriam hanc liberasset. Depulsis inimicis duce P. Joanne Bárkányi, ut cap. 2., art. 3. relatum est, ascenderunt fratres minores mundare Sancta et renovare, et viderunt sanctificationem desertam et altare prophanatum et portas exustas et in atriis virgulata nata, sicut in saltu vel in montibus. Et planxerunt planctu magno. 1. Mach. 4, 38. et loco mox citato. Eandem ergo desolationem fere subiit haec ecclesia, quam olim templum Jerosolymitanum, sed in eo maiorem, quod paupertas fratrum non valuerit illico eam restaurare vasaque sancta illius restituere, uti praestiterat opulentia Judeorum. Conatum nihilominus et sollicitudinem adhibuerunt patronos et benefactores quaerendo, nam reperio supplicam vetustam, ut characteres indicant et ipsamet continentia probat tenoris sequentis.

Pro eius restoratione et supplica

6. Illustrissime ac reverendissime Domine, Domine fundator noster inclyte ac avitae patriae Pater!

Nostrarum unanimem totius communitatis ac humilem supplicationem cum omnibus votis nota perspectaque est pene omnibus in regno apostolico et in dies crescit illustrissime praesul magnorum heroum instar, in extruendo ac construendo sacrarum aedium. Monasteriorum scilicet et collegiorum ac caeterorum eiusdem generis contra truculentissimas barbarorum incursiones munitiorum, larga illustrissimae Dominationi Vestrae munificentia ac paterna clementia. Unde cum gratiarum actione cum gaudentibus gaudemus, et ut eadem feliciter consummata caeteraque coepta auspiciatissime provehat, optamus cordialissime.

Atqui cum e converso, tum nativae ac avitae illustrissimae Dominationis Vestrae patriae templa desolata septaque monasterii nostri ruinam meditar vel prope diem casum videmus, meremur, laboramus eiulamus, nec tamen mederi possumus, de manu etenim in manum iamdudum fundatio nostra transiit, simul et cura incassum abiit. Nunc nihilominus magnificus dominus, Stephanus Koháry divinis inspirationibus impulsus nostrisque precibus victus, tecta turris vetustate corrosa reaedificare adorsus est. Sed interim columnae circumfulciantes templum (quod tempore incursionum hostilium totius plebis perfugium est) partim iam corruerunt, partim ut rurant proximae sic fenestrae praesertim occidentales magnae, et maxime, quod superest, templum fornice indiget.

His et similibus impulsus maxime autem illustrissimae Dominationis Vestrae benignitati confisi perfugium nostrum, ut ad eandem illustrissimam Dominationem Vestram cum humilibus votis pateat, et utinam Deus, cordium Scrutator, una cum illis B. Patrem Franciscum precantem mittat, quem olim magno cum spiritus fervore, ut domum suam repararet, miserat, ut ubi spiritualis reaedificatio Deo sic promovente in dies increscit, materialis quoque aedificatio adminiculo fascit.

Quare, ut memoria beneficiorum illustrissimae Dominationis Vestrae in avitae patriae solo perpetuis celebretur laudibus, maxime ad divini Numinis gloriae incrementum fideliumque quoque populorum fervoris augmentum, submissis perhumiliter petimus votis, ut consvetae misericordiae alas, amore dei et precibus Beati nostri patris, Francisci inclinata extendere, et praedictis necessitatibus succurrere paterne dignetur. nos vicissim tanti patroni et fundatoris clementissimi beneficiis victi, humilibus et perpetuis precibus ac sacrificiis pro eadem illustrissima Dominatione Vestra divinum Numen exorare obligabimur. Quam Divina Maiestas Sacratissima servet ad annos plurimos salvam et incolumen. Benignam interdum ac paternam illustrissimae Dominationis Vestrae resolutionem humiliter expectando.

Hactenus fragmentum.

Ad archiepiscopum Szétsénium

7. Haec supplicam ad archipraesulem Georgium Szétsén fuisse conceptam, tum id evincit, quod fundator, tum quod avitae patriae eius solum Szétsénium apelletur. At quo tempore? Utique post annum 1692, quo iam 10000 foundationem resolverat, ante annum vero 1694, quo iam dicta summa deposita fuerat aedificiumque monasterii inchoatum, cum dicatur foundationem de manu in manum transire. Nec videntur patres nostri aliud hic subsidium postulare, quam promissae foundationis accelerationem allegantes non solum conventus, sed et ecclesiae ruinam.

Restauratur sanctuarium

8. Hoc itaque subsidio adiuti franciscani Szétsénienses non solum ad restorationem conventus, verum etiam ecclesiae operam admoverunt. Extat contractus anno 1696. die 31. Aug. cum Joanne Georgiades, architecto per dominum Michaelem Dúl, syndicum confratrem initus protegenda deserta, et iam a longo tempore in vetusta solitudine iacente ecclesia Szétséniensi in 300 fl. Hung. victu 4 kilis farinae et 30 manualistis subministrandis. At hic per ecclesiam sanctuarium praecise videtur intelligi, siquidem restorationi corporis ecclesiae serius sit admota manus, ut in sequentibus dicitur. Extat et minutum quoddam, in quo anno 1697. die 16. Aprilis notatur. P. Andrassy (erat ex magnificia baronum Andrassy prosapia ortus et Nicolaus vocatus) per Augustinum Szeleccki Ilosvae clavos scandularum et ferrum percurasse.

Quod anno 1715 conflagrat, et iter restauratur

9. In restaurato hac via sanctuario divina peragebatur, usque dum corpus ecclesiae aedificaretur. Chorum habebat ligneum, ad quem patebat aditus ex ambitu superiori per portulam ex qua dein factum est oratorium exiguum ad ianuam cellae sub pergula lignea provincialatus existentis, ut etiam hodie visitur. Prae memoriae

provinciae Pater Josephus Bede solebat in eo suas preces meditationesque absolute, ab eo tempore raro quis accedit. Sed sanctuarium istud anno 1715 exorto ex conventus camino incendio conflagravit cum omni suo ornatu, altaribus et sedibus, ut cap. 2., art. IV. N. 67. dictum est. Quare sollicitandum erat de eius *restauracione*? Neque neglexerunt quibus ea cura incumberebat, tametsi conventus quoque foret tegendus. Nam extat contractus cum Joanne Georgides eiusque sociis anno 1716. die 12. Januarii in fl. 80 et 8 kilis tritici de tecto sanctuarii perficiendo singularem in hoc calamitoso statu se patronum exhibuit excell. dominus iudex curiae, Stephanus Koháry, qui eodem exustionis anno et mense Septembri videlicet notatur dedisse fl. 240 et ex post binis vicibus per 60. Inclytus Comitatus Neogradiensis 48, Hontensis 28.

Fundamenta corporis ecclesiae ponuntur

10. Huiusmodi subsidiis restauratum iam altera vice sanctuarium rursus ad Divina peragenda aptabatur, corpore ecclesiae in suis ruinis fatiscente, donec misericors Deus vota pauperum fratrum exaudiens patronos suscitasset. Nam anno 1722. die 29. Junii P. D. Joannes Gömrei excellentissimi comitis, Stephani Koháry, bonorum provisor zelo promovendae gloriae Dei motus pro aedificio ecclesiae dedit fl. Rh. 1000, id est mille. Cuius beneficentiae innixi et aliorum confisi fratres urgente operam imprimis A. R. P. Josepho Bede provinciae ministro, anno 1723. die 1^a Maii contractus in initus est Budae mediante g. D. Joanne Michaelae Godefrido Visheyl liberae regiae civitatis tribuno cum Joanne Hölbling, caesareo aedili et Mathia Kayr, murariorum magistro in fl. Rh. 3100 et victu ac hospitio pallirii a corpore ecclesiae ex fundamentis erigendo. Neque inter posita est aliqua mota, sed anno eodem disiectis veteris ecclesiae ruinis fundamenta sunt posita. Videns hanc pauperum fratrum sollicitudinem magnus ille sui aevi eleemosynarius comes, Stephanus Koháry resolvit benigne pro eiusdem ecclesiae aedificatione fl. Rh. 3000, id est termille, quos datis anno 1724. die 8. Maii ad gvardianum Joannem Kutasi Vienna literis levare debita ministri provincialis quietantiam iubet a domino Samuele Draskóczy provisoro Murányiensi.

Pro tecto fit conventio

11. Simul decurrebat sollicitudo superiorum et de muris ecclesiae erigendis et de tecto eidem imponendo. Nam cum Mathia Szumbrák, architecto Neosoliensi adhuc anno 1718. die 17. Decembris conventum est in fl. Rh. 200, kilis tritici 15, fl. 8 pro carna et 6 libris salis a tecto ecclesiae, qui tamen non nisi anno 1726 inchoavit laborem, ut notatur a dorso contractus trabes transversales orgiarum 8 cum dimidio in sylvia nigra paravit Joannes Molitor Szakaliensis singulam ab uno floreno, a duobus vero si simul advexerit, ut habet contractus anno 1724 in initus. Scandulae allatae sunt ex Mánapataka 1000 erga 4 florenos Hungaricales.

12. Et licet ecclesiae haec ad perfectionem venisse notetur anno 1733. Praecedente tamen in eo iam fuerat statum quod die 25. Maii consecrata fuerit una cum maiore altari per illustrissimum ac reverendissimum dominum Sigismundum Bérenyi, episcopum consecratum et canonicum Strigoniensem. Pro die anniversaria dedicationis assignata est Dominica infra octavam ascensionis Domini, quae etiam celebratur ritu in rubricis praescripto.

Eius portae

13. Tres in hac ecclesia sunt portae, sive ianuae. Una et principalis, qua ex oppido patet ingressus in corporis latere meridionali intra columnam primam et 2dam sub fenestra laterali. Secunda ab occidente numerando. Haec ab initio habuit exiguam porticum, quae cum ruinam minaretur. Cura n. v. P. gvardiani, Capistrani Noszdroviczki funditus renovata est anno 1742. Hic per duos gradus fit descensus in ecclesiam. Altera ianua hinc directe opponitur ad ambitumque sive pergulam aperitur. Per hanc solent processiones educi ex ecclesia suis temporibus, et per eam ingredi consuevit communitas religiosa pro gratiarum actione post mensam. Tertia est in latere sanctuarii versus conventum, per quam ex sacristia fit ingressus. Haec ibi initio erat humilis et exigua cuspidata, adeoque multum incommoda praesertim tempore concursus populi, quare anno 1772 opera R. P. Benedicti Kósa gvardiani est honeste reformata et ex toto renovata. Dum excuteretur murus ad tridum fornitureae ambitelli versus hortum prodidit se cavitas et apertura sat ampla in muro. Cur et quando facta? Coniectura opus est, nisi fors pro reposito tempore disturbuorum fuisset parata. Orificium deberet quaeri in cella supradictum ambitellum constituta.

Sacristia

In eo altare fuit, iam ad sanctuarium translatum.

14. Sequitur sacristia, quae pergula a sanctuario dividitur. Structura sacristiae primaevam antiquitatem vel intuenti persvadet. Ampla est 3 fenestras habens ad orientem, alta nimis et in medio columna octangulari forniculam sustentante non tam munita, quam decorata. Quadrangularis insuper est haec sacristia fornix eius ex quolibet latere tribus arcibus ductis colligatur in columna, ita ut commissurae 12 rosis lapideis depicta ornentur. Ad hanc sacristiam olim per unum gradum descendebatur, seu intrabatur anno 1764. Cura S. Valentini Kovacsi elevata, seu repleta est, honeste dealbata, exposita tegulis et armariis sive sacrorum sacramentorum conservatoris decore provisiva, quae ex lignis quercinis non sine magno labore paraverat F. Martinus Spiegel, industrius, laboriosus et praestans arcularius. Idem F. Martinus in latere occidentali sacristiae erexit honestum altare ex meris, ita loquendo cyradis, in quarum medio est icon B. V. Mariae Jesulum in dextera tenentis, variis insignibus circumdata, in lista inaurata, auro etiam in ipsa imagine praevalente et viro clausa. Ipsa tamen

ara adhuc praestolatur patronum inaurationis. Statuas S. Antonii a dextris et S. Petri de Alcantara a sinistris adiecit eisdem artis magister anno 1776 ad sanctuarium positus.

Turris

15. Ad complementum structurae ecclesiae spectare videtur turris. Illa non in regulare et ordinato situata est loco, utpote et intra reliquam structuram, ita ut a foris non aliud, quam quod superat tectum conventus ac ecclesiae appareat, et non in fine vel fronte ecclesiae, sed ubi sanctuarium a navi discernitur, assurgat, per eamque transitus tum inferre, tum superne ad ambitus pateat. Excusationem nihilominus merentur novissimi illius instauratores, quandoquidem fundamenta turris pervetusta sint, et satius duxerint antiquam in loco, ubi repperant, restaurare, quam novam alio commodiori loco e fundamentis erigere prohibente id potissimum pauperie. Itaque turris huius pars inferior ex secundi (si non primi) monasterii aedificio remanserat, nam post recuperatum secundo post liminio monasterium circa annum 1693 beneficentia illustrissimi comitis, Stephani Koháry memoratur restaurari coeptum supra [caput III.] sub numero 6.

Ex post anno 1718 culmen eiusdem turris ex imbricibus et tegulis est erectum per Thomam murarium Szécséniensem erga fl. Rh. 80, ut docet eytans contractus.

Augetur lapidibus quadris

16. Postquam vero benedicente domino structura tum ecclesiae, tum conventus rite esset perfecta, de elevanda turri ex sectis lapidibus cogitaverunt patres nostri, ideo 1744 cum Joanne Strevicz, magistro murariorum in fl. 120 frumenti kilis 5 conventum est, ut patet lapides quadros ad semitertiam orgiam altitudinis, eosque ita adoptat, ut praeter applicationem nihil desideretur. Quod ubi factum est anno 1750 evocati Pestino murarii socii magistri N. Marhofer sub finem mensis Aprilis operi admoverunt manus pro salario diurno a fenestra 2da, cui haec superposita usque modo apparet inscriptio: AB HINC AUCTA. Ad iustamque altitudinem pervenit opus usque ad Septembrem.

Architectura imponitur

17. Interea Pestini per Leopoldum Veingartner erga fl. Rh. 500 ex propriis materialibus parabatur architectura, quam m P. Paulus Ladislaides gvardianus currubus 66 ab inlyto Comitatu Neogradiensi resolutis die 7. Septembris advexerat. quae dein die 10 eiusdem mensis applicari et componi coeperat, ac ultima Octobris, quantum fabros, lignarios concernebat, perfectionem acceperat.

Cupro rubro tegitur

18. Extendebat se ulterius sollicitudo praelaudati gvardiani, nam die 24. Septembris currubus per Szécsénienses resolutis Neosolio advexit 26 centenarios (singulum

a fl. Rh. 50) cupri cum globo et cruce ac ipso magistro cupreariorum Mathia Leopoldo Dreyhon. Globus, qui capit urnas 4 ponderatque libras 100. Constat fl. Rh. 80. Crux ferrea, quae duos centenarios superat libris 25, fl. Rh. 46. Utriusque inauratio fl. Rh. 84. Singulares eorum patroni erant reverendissimus dominus Josephus Szent Illonai, qui pro globo 100 et excellentissus comes Paulus Balassa, qui pro cruce 46 fl. Rh. contulerant.

Dealbatur

19. Comparatis hoc modo necessariis rebus, die 1^a Octobris eiusdem anni 1750 post decantatam missam solemnem pro felici successu apposita est feliciter cum globo crux per architectum, cuprarii vero laminis cupri rubri tegere coeperunt turrin die 6^a Octobris, verum ob intemperiem aeris ultra diem 13. Novembris laborare non valuerunt, ideo anno sequenti die 17. Maii continuare coeperunt opus quatuor socii, et 28. Junii consumarunt. Exolutique sunt iuxta conventionem in fl. Rh. 300. Victum praebente monasterio. Restabat purgatio turris, pegmatum depositio et aliae quaedam rectificationes, quas eodem anno acceptis florenis 90 et 10 meteris Posoniensibus tritici perfecit Joannes Strevicz, murarius Szécséniensis distinguens ad elegantiam calce quadratorum lapidum commissuras.

Campanile novum imponitur

20. Non nihil tamen terroris metusque elegans haec turris occasionabat. Nam ex quo campanae penderent in trabibus muris ipsius turris impositis, dum campanae pulsarentur, notabiliter agitabatur et movebatur non absque suspicione fuurae ruinae. Ideo anno 1752. die 4^a Februarii erectum est in ea campanile remotum a muris ex lignis lariceis per Leopoldum Veingartner, architectum Pestensem erga fl. Rh. 70. Et sic omnis timor depulsus est, cum aliunde 14 solidae ferreae ligaturae accesserunt. Structura lapidea huius turris in altum habet orgias. Lignea vero una cum cruce 9^{cm}.

Campanae benedictae

21. Olim ante restaurationem videlicet turris perfectam campanas habebat tres, quae in fatali illo anni 1715 incendio iam relato una cum horologio solutae sunt. Refussas esse neosolii duas campanas centenarios 9 et 50 libras ponderantes anno Domini 1717 ex chartis eruo. At in historia domus serius conscripta reperio. Duas campanas maiores de novo fusas esse ex 500 fl. Rh., quos conventui legaverat pie defunctus dominus Joannes Kurdis, capitaneus Szolnokiensis ea conditione, ut pro memoria ipsius vexillum appendatur in ecclesia, quod actu pendet in choro. Tertiae vero seu minime campanae patronum extitisse, pie defunctum Franciscum Nagy incolam Szécséniensem. has campanas omnes consecravit illustrissimus ac reverendissimus dominus Sigismundus Berényi, anno 1732, dum ecclesiam dedicaret. Primam in honorem S. Jacobi apostoli, secundam S. Antonii. Tertiam S. Donati.

22. Verum secunda campana rupta est anno 1758, die 8va Decembris. Refusa vero et 14 libris aucta anno 1759, Pestini per Josephum Seimmer, ut tum haec inscriptio: Gos mich: Seimmer in Pest anno 1759. Conv. Szec. Ord. Min. Strict. Opserv. Tum ressecuratoriae fusoris pro duratione integra per annum et dein. Tertia similiter rupta est anno 1737. At vero patrocinantibus illustrissimis dominis comitibus Thoma Berényi et Josepho cziráky. Budae, anno 1751, ut haec inscriptio probat: Gos mich in Ofen. Joseph steinfloch. Conv. Sz. F. M. S. O. Sanctissimi Salv. 1751. Procurata est alia per communicationem librarum 118, ut contactuales ostendunt. ex quo vetus campanula minor esset utpote tum 107 librarum, fl. Rh. 31. Sunt super soluti, sed quoniam tamdiu servissent post rupturam, fissio non debuit esse adeo notabilis. Utraque dein anno 1759, per illustrissimum ac reverendissimum dominum Antonium Révai, suffraganeum archiepiscopalem, dum a die 12. Augusti per 5 continuos dies sacramentum confirmationis (quod raro fit in his partibus) ministraret. Consecrata est in ipsa turri.

Horologium

23. Habet haec turris etiam horologium anno 1735, Viennae operante P. ac G. D. Adamo Király agente et amico spirituali Provinciae Salvatorianae singularissimo paratum, ut ex eius literis die 1. Junii memorati anni ad provinciae ministram datis, et anno 1734. die 17. Septembris professus. Pretium eius adorso dictarum literarum diversa tamen manu ponitur fl. 260. Horas sonat campana maior, quadrantes vero distincta campana, in qua haec inscriptio: Steph. Novaky, 1737. C. S. O. M. Ref. Provinciae. H. Sanctissimi Salv. Pro hac campana et cymbalis horologii a dorso mentionatarum literarum notantur dati fl. 160.

Articulus II.

De ornatu et moderna constitutione ecclesiae, altaribus etc.

Ara vetus S. Jacobi

24. Ex quo desolata iteratis vicibus haec ecclesia successive, prout sublevata per benefactores sancta religiosa paupertas admittebat, fuerit restaurata, non eundem habuit ornatum, nec eandem interiorem constitutionem. Nam usque ad annum 1732, vel certe primum in solo sanctuario peragebatur divina habente chorum ligneum, ad quem ex ambitu superiori, ubi modo oratoriolum est, patebat accessus. Altare maius constabat una imagine S. Jacobi apostoli et quibusdam ciradis, ut traditione accepi.

Et S. Joannis Nepomuceni

25. Verum postquam anno 1733 illustrissimi domini comites Joannes Forgács et Margaretha Cziriáki honori divinis Joannis Nepomuceni constituissent insignem erigere aram, atque in quasi medio sanctuarii ultra ianuam, per quam celebraturis patet aditus, collocassent, indulserunt, ut illa principalis sive maior ara habeatur. Titularique ecclesiae et conventus consecratur. Unde in eadem ara primo posita fuit imago S. Joannis Nepomuceni. Deinde S. Jacobi apostoli. Expost ab anno 1738 transfigurationis Domini, quem olim titulum habuisse conventum et ecclesiam, supra dictum est.

Et Beatae Virginis post aram maiorem, moderna ara maior

26. Post hanc aram sic collocatam sat amplum relinquebatur spatium, quasi dimidium nempe sanctuarii, in quo hinc inde penes parietes erant, quaedam scamna, in fronte vero sanctuarii parvum altare B. V. Mariae, quod curasse traditur illustrissimus Dominus comes Antonius Eszterházy cum sua coniuge, Eva Koháry. Verum ex quo iudicaretur ara maior ad maiorem decorem ecclesiae conciliandum ad frontem reponenda. Altare illud B. Virginis amotum est, non amplius erigendum, utpote maiori ex parte corrosum. Reposita itaque est ara principalis ad suum locum anno 1772 primis diebus mensis Aprilis, qua occasione prima lateralis fenestra (in fronte existens iam olim fuit) santuarii obmurata est, stallum solemnitatis et assistentium a cancellis promotum. Mense vero Augusto vetus ianua, quia demissa, licet in cuspidem assurgens, et angusta esset maxime occasione processionum, magnificentius reformata, et sic non tantum sanctuario, sed toti ecclesia nova quasi facies est addita. Iam alter est situs altarium, alterve ordo, qui referetur [caput IX., sub anno 1777.].

S. P. Francisci

27. Sequitur ex parte evangelii in latere sanctuarii exigua ara S. P. Francisci stigmatiasti, quam devoti eius sodales chordigeri curarunt, et anno 1747 per Joannem Strongh, pictorem Trencsényensem coloribus imbuere fecerunt, erga fl. Rh. 85, quos nec tota simul ara valet, ideo in libro conventus notatur lepidam illam conventionem non esse tribuendam fratribus, absque quorum scitu officiales confraternitas eam invenerunt. Sita est post cancellos.

S. Petri de Alcant.

28. Ex parte epistolae intra et pone cancellos sita est arula S. Petri de Alcantara, opera F. Martini Spigel cum omnibus ciradis, ex quibus plerumque constat, praeter duas statuas perfecta. Imago sancti anno 1762 allata est, cultum illius promovente Patre Georgio Kernhofer, provinciae ministro, qui etiam libellum devotionalem per F. Andream Nagy, sanctissimae Bibliae lectorem ex Latino et Germanico Hungarice collectum iterati vicibus curavit, proeundi. Haec arula extra cancellos erta posita, sed occasione translatae arae maioris huc est locata. Praestolatur adhuc patronum, qui se colore vestiat.

Statua B. V. M.

29. Extra cancellos e regione arae S. P. Francisci locata est speciosa decoraque statua Sanctissimae Virginis Deiparae Mariae in throno decoro, eatenus aptato, ut altare simul sit. Curam illius vestiumque satis pulchrarum et decentium gerit confraternitas S. P. Francisci et nominatim pia matrona, catharina Zinderin, vulgo capitaniissa cum sua filia, Anna. Non unum haec statua habebat locum, diu stabat, ubi sanctuarium desinit ex parte evangelii, sed totum pediebat, idcirco hic locus eidem iudicabatur aptissimus.

S. Joan. Capistr.

30. In navi ecclesiae a dextris, ubi inchoatur est vetus S. Joannis a Capistrano altare, curatum anno 1694 per P. Joannem Baranyai, capellanum Gyöngyösiensem, et ex eiusdem conventus ecclesia procurante A. R. P. ministro provinciae Josepho Bede, huc translatum anno 1724. Ante reparatum corpus ecclesiae in sanctuario erat situm, et maior ara.

S. Antonii

31. Erigione huius ex parte epistolae stat ara S. Antonii Paduani. Per illustrissimum eotum comitem, Paulum Balassa consortemque, Julianam de Battyan curata anno 1737, a Fl. Rh. 600.

S. Nepomuceni

32. Post primam ex parte evangelii columnam sequitur altare S. Joannis Nepomuceni, anno 1751. Sollicitudine A. R. P. Modesti Trubeczki, provinciae ministri, una cum alia quod sequitur, ex conventu Fratrum Minorum Reformatae Provinciae Austriae procuratum, quorum unum erat S. P. Francisci, alterum S. Antonii honoribus dicatum, ut suspensae in parietibus ecclesiae hodiernum imagines demonstrant. Utrumque dein est reformatum ciradisque auctum per F. Martinum Spigel, atque in istud imago divi Nepomuceni olim in maiori ara existens adaptata, ipsum vero altare anno 1756 patrocinate illustrissimo domino comite Sogomundo Forgács, coloribus renovatum. Accessit ad decorem huius altaris effigies Jesuli Bethlehemitici ex Palestina per n. v. P. Alexandrum Vidamon C. allata, ac anno 1772 Dominica in albis, in diem 26. Aprilis cadente per A. R. P. Paulum Soos, provinciae ministrum processionaliter huc locata, cuius capsulam fabricavit F. Martinus Spigel, inaurari vero et pingi curavit illustrissima domina Elisabetha de Nádasd suprafati comitis vidua impendens fl. Rh. 30. Expost vero addens duo candelabra trigona metallina inargentata a fl. Rh. 11, Posonii curata. Pro huius iconis ornatu quosdam monialistici laboris flosculos suppeditavit R. P. Benedictus Kósa, gvardianus. Substractus vero et pulvillum operiens auro exsutum viride sericeum strophium domina Anna Fesselin, quae ut supra dixi cum sua senicula matre curat statuam B. V. Mariae, a qua benedicantur.

Dolorosae Virg.

33. Opponitur huic arae ex adverso sub secunda corporis ecclesiae fenestra, altare dolorosae V. Mariae defuncti corpus filii ulnis excipientis, cuius iconem eleemosyna conventus pictam didici, ipsum vero altare depingi curavit P. ac g. dominus Georgius Kovács, syndicus apostolicus, huius conventus anno 1761.

Cathedra

34. Cathedra affixa est primae columnae navis ecclesiae ex ambitu superiori habens aditum. Sed non illa, quam anno 1730 deputavit prae memoriae illustrissima domina Maria Perényi, relicta vidua magnifici condam baronis Gabrielis Balassa. Cum enim illa pro tanta ecclesia iudicaretur minus proportionata illustrissimus comes Paulus Balassa, piae matris devotus filius, modernam fieri curavit anno 1741. Coloribus vero imbui anno 1747 per Joannem Strongh pictorem Trencségiensem.

Chorus, stalla picta

35. A tertia columna inchoatur chorus amplus et spatiosus, quem sustentant columnae. Ornant vero stalla anno 1740 per Franciscum Gergelyi honeste picta variis anachoretarum imaginibus cum metrica inscriptione et allusione ex cupris libro in bibliotheca existente comprehensis, deprompta ornata erga fl. Rh. 160 et victum. Patrocinabantur adhuc chori decorem tribuendo. Illustrissimus dominus comes, Josephus Forgács aureos 6.

P. D. Joannes Szabadhegyi fl. Rh. 25.

P. D. Nicolaus Tapolcsányi fl. Rh. 4.

A. R. D. Stephanus Lanti, paroch. Varbov. fl. 10.

A. R. D. Stephanus Szabinai, paroch. Herencs. 18.

A. R. D. Alexandrus Jancsovics, paroch. Endrefal. 4.

A. R. D. Franciscus Túróczy, par. N. Zöllens 6.

A. R. D. Michaël Antal, paroch. Marczal 10.

D. Comes Josephus Blaskovics fl. Rh. 10.

Murarium magister hujus fl. 1, den. 50.

A. R. D. Laurentius Bitter, paroch. Patak fl. 10.

A. R. D. Josph Madarász, paroch. Ludan. 10.

A. R. D. Ladislaus Virág, paroch. Vilken 2.

A. R. D. Alexander Balogh, paroch. Rimócz 5.

qui peculiari titulo amicus spiritualis scribitur summatim haec eleemosyna exurrexit ad fl. Rh. 130. Residuos exolvit eleemosyna communis.

Organum

36. Decorem addit tum choro, tum ecclesiae amplum organum in medio chori situatum murarium 12 cum pedali, cuius folles in latere sunt locati, ita ut et ped-

ibus calcari et manibus deprimi queant. Perfectum est anno 1763 per Martinum Potkoniczki, civem Neosoliensem erga fl. Rh. 525, kilas tritici 25. Dieque 6. Aug. in ipso titulari ecclesiae festo resonare primum coepit. Thecam illius, quae inferne divisa claviaturam et organistam complectitur, fabricavit F. Martinus Spigel. Colore vero marmoreo, et hinc inde auro tinxit Iosephus Augustin, pictor Gyöngyösis. Purgatum est hoc organum intervallo 9 dierum erga fl. Rh. 12 et victum per Joannem Mándi Jolsvensem, qui detexit defectum mediae mutationis ab organificae assertae.

Pulpitus, quem pingi curavit a. r. d Joannes Szabó parochus Szklabonyiensis

37. ante organum stat pulpitus psallentium, cuius summitas habebat radiatum Sanctissimum Nomen Jesu, sed anno 1771 munificentia A. R. D. Andreae Sághi prefecti comitellorum Forgácsiorum, nunc parochi Herediensis in dioecesi Váciensi imago crucifixi apposita est ad maiorem et faciliorem motum in mediantibus excitandum, graviorem vero reverentiam in psallentibus.

Vexillum, vexillum in choro

38. Pendet supra ianuam chori vexillum nigrum cum hac inscriptione: perill. ac gen. dominus Joannes Kurdis sacrae caes. reg. maiestatis in praesidio Szolnok militiae Hungaricae capitaneus actualis. Obiit die 21. Decembris, anno 1716, aetatis suae 64. Pendebat olim in choro sanctuarii ob beneficii eius memoriam, quo 500 fl. Rh. donaverat, ex quibus duae campanae maiores fusae sunt, ut iam alias dictum. huc vero post restauratum corpus ecclesiae transportum fuit. In altera vexilli parte legitur hi versiculi patrio idiomate.

Vitezség volt nékem világban életem
Fegyver miat sokan el hultak elöttem
De én is halálnak praedajává lettem
Holtom utan Jésus kérlek légy mellettem.

Lampades

39. Pendent in hac ecclesia quatuor lampadas. Una ante aram maiorem, quae ob venerationem Sanctissimi Sacramenti continuo ardet. Altera ante altare S. Joannis Nepomuceni, quam ex argento anno 1773 renovavit illustrissima comes, Elisabetha de Nádasd, vidua Sigismundi Forgáts, quam etiam fovet quotidie datis annuatim fl. Rh. 18. Tertia est cuprea, sicut et prima ante altare Dolorosae Virginis, quam curavit P.d. Georgius Kovács, syndicus conventus, ardereque solet diebus Sabbati. Quarta pendet in medio navis ecclesiae christallina, in qua tempore tenebroso, praesertim in adventu plures saevaceae candelae solent accendi.

40. Visuntur in sanctuario cancelli lignei in eum dinem parati, ut occasione maioris concursus populus a maiori ara arceantur, et communicantes Sacram Synaxim ibidem sumant, sed rarus est hic eorum usus. Fabricavit eos anno 1745 F. Carolus Lipacher, laicus viator professione, sed ex industria, quam maximam habuit in omni fabrili opere versatus. Vide an. 1778.

Crypta I^{ma} communis

41. Cryptae in hac ecclesia sunt sequentes. Prima ante et fors etiam infra maius altare cumquinque cellulis pro fratribus nostris, cuius orificium est immediate ad ianua sanctuarii. Iacent in eo extra cellulas praeter plures religiosos, pientissima domina et singularissima olim patrona Maria Perényi, relicta Balassiana, anno 1731. die 6. Novembris huc illata. Duo eius parvuli nepotes ex comite Paulo Balassa primaque ipsius coniuge, Catharina Zichy progeniti. Item filiola illustrissimi comitis, Joannis Forgács, nomine Elisabeth, anno 1733 defuncta, ac die 3. Febr. humata. P. D. Joannes Jánosy, qui vixit annos 96 et 33 annis industrium syndicum egit huius conventus, sepultus est autem die 12. Novembris, anno 1741. Denique spect. D. Georgius Miseniczki, singularis monasterii huius patronus ac fractus occidentalis, ut supra dictum, fundator, qui viam universae carnis ingressus est anno 1754. die 5. Febr. in Kékkő, huc vero illatus est die 8va eiusdem mensis. Haec crypta anno 1776 oclusa est, ut [caput IX.] anno mox dicitur.

Secunda Forgácsiana

42. Secunda crypta in medio sanctuarii est familiae Forgácsianae sequenti via et conditionibus eidem concessa, quas duo literaria instrumenta docent in archivo conventus extante

Primum: Mivel T. P. Bede Joseph, Magyar Orszaghi Salvatoriana Provincianak mostani erdemes Provincialissa annyira meltoztatott keresemre hajlani, hogy a Szécsényi Klastrom Templomaban engedne nekem egy Cryptát csináltatni (melyben immár boldogúl kimúlt Groff Forgats Janos Hitves Társomnak Teteme nyugszik) oly conditionoval, hogy abban senkinek másnak a' Forgats Familián kívül ne légyen szabad temettetni a vagy Időjártával következendő képpen valamely praetextus és szin alatt azon Criptában magának Just tulajdonítani, hanem csak magamnak (mert tulajdon magam költségén epitettem fel), Groff Czirakj Margitnak, nehaj emlitet méltóságos Groff Forgács János el hagyatott özvegy Házás Társának és mostanság élő kedves magzatimnak, ugy mint Groff Forgács Anna Marianak, G. Forgács Lászlónak, G. Forgács Franciscának, G. Forgács Sigmondnak, G. Forgács Katalinnak es G. Forgács Jánosnak, kiknek meg halálozások utan szállyon a Szécsényi convent tellyes dispositiojára az felyül emlitet crypta. Mindazonáltal, ha a' felyül meg nevezet Ferfiui ágon valo magzatimnak jövődöbéli maradéki kívánnának azon tölem epitetett cryptában

temetkezni, meg keresvén eléb az akkorbéli P. Gvardiánt, annak engedelmebből temetkezhessenek abban. Kirevalo nézve, kérem a Sz. Provinciának egybe gyűlt érdemes tagjait, hogy ne terheltesseken ezen kérésemnek helyt adván megerősíteni szándékomat, hogy az emlitet cryptaban temetkezhessem magzatimmal együtt. Gács, die 26. Aprilis, anno 1736.

Arva Groff Cziraki Margit L. S.

Sub certis conditionibus a v definitorio indulta

43. *Alterum*: Postquam illustrissima domina comitissa, domina Margaretha Cziráki, relicta vidua pie memorie quondam illustrissimi domini comitis Joannis Forgács, fundatoris nostri, prae habito consensu et indulto A. R. P. provincialis, Josephi Bede propriis sumptibus in sanctuario nostrae ecclesiae conventus Szétséniensis cryptam extrui curasset, in qua etiam altefatus pie defunctus comes tumulatus quiescit, institit desuper in v. definitorio ac subsequentes conditiones confirmari postulabat, quatenus nulli ex inclita familia Forgácsiana liceret in praefatam cryptam suis propriis sumptibus extractam tumulari, aut subsequis temporibus sub aliquo praetextu in eam ius sibi vindicare, sed duntaxat altefatae illustrissimae dominae comitissae eique in praesentiarum viventibus charis pignoribus ex pie defuncto quondam illustrissimo domino, Joanne Forgács susceptis, scilicet Annae Mariae, Ladislau, Rosaliae, Franciscae, Sigismundo, Catharinae, Joanni, ibidem de Forgács. Post horum porro obitum disposui, ut praefata crypta veniret sub plenam et omnimodam dispositionem conventus Szétséniensis. Quod si vero successu temporis praespecificari accrescentes domini comites in linea mascula existentes aliquando habituras proles suas e vivis sublatas in toties fatam cryptam recondi vellent, prius requirere debeant pater gvardianum conventus Szétséniensis illius temporis, cuius accedente consensu et indulto in eam tumulari poterunt. Hanc circumspectam altefatae illustrissimae dominae comitissae providentiam ac dispositionem quoad singula puncta et conditiones v. definitorium, huius almae provinciae Sanctissimi Salvatoris ratificat, acceptat et auctoritate sua confirmat ac a superioribus localibus pro tempore futuris decernit observari. Actum in conventu Szétséniensi tempore 2ª intermediae congregationis, anno 1736. die 9na Maii.

De mandato diffinitorii

F. Stephanus Novák, provinciae secretarius mp.

Sepulti in ea

44. Quiescunt in hac crypta: illustrissimus comes Joannes Forgács, anno 1735 e vivis sublatus. Illustrissimus comes Ladislaus Forgács, anno 1747. die 28. Septembris tumulatus. Praedicta illustrissima comitissa Margaretha, anno 1751. die 18. Novembris humata. Illustrissimus comes Sigismundus Forgács, erga infirmos etiam pauperrimos officiosissimus, nam eos invisere et ex propria apotheca medicinis fovere non dedignabatur. Hanc eius charitatem auxit patientiae meritum, nam per 30

menses ex apoplexia decumbens divinae se conformabat voluntati, sacramenta frequentius summa pietate suscipiens, quibus etiam provisos in praesentia sacerdotum huius conventus pie decessit anno 1769. die 27. Junii. Tumulo illatus die 29. eiusdem post horam 9 vespertinam. Solemnes vero exequiae habitae die 4. Julii, quas coram nobilissimo auditorio sermone panegyrico decoravit n. v. P. Emericus Horváth conc. act. assumpto themate: in lectulo quaesivi, quem diligit anima mea. Cant. 3. v. 1., qui dein est etiam typis vulgatus.

Etiam contra indultum provinciae

45. Praeter hos conditus est in hac crypta filiulus illustrissimi domini Josephi Forgács, id ad maiora odia et iurgia vitanda indulgente (sed contradicentibus discretis conventus) suprafata patrona Margarita Cziráki, post quam iam in communi coemeterio dictus parvatus novem dies iacuisset. Binis itaque vicibus est solemniter sepultus cum non exigua plebis admiratione, semel in communi coemeterio, inde post 9 dies erutus, altera vice in hoc Forgácsianarum exuviarum receptaculo, quod lapide insignia Forgácsiana exhibente clauditur.

Tertia crypta

46. Tertia crypta sita est ad latus sinistrum sanctuarii, ubi desint, et navis ecclesiae incipit, sed exigua est instar foveae. Hic conditus est anno 1714. die 18. Feb. dominus Gabriel Géczy, patronus olim conventus, postremo vero anno 1729. die 30. Octobris dominus Franciscus Nagy, qua occasione ita tumbis repleta est, ut nisi purgetur, nemo amplius in ea ercondi valeat.

Quarta crypta

47. Quarta occupat medium navis ecclesiae, quae anno 1734 expensis monasterii extracta. Anno 1773 accepit novum operculum lapideum, cum prius ligneum pene computruissent. In hac crypta plures quiescunt fideles, quorum nomina refert liber peculiaris tumulatorum. Ex hac.

Quinta Balassaiana

48. Quinta crypta, quae est familiae Balassianae, habet suum aditum protenditurque versus altare S. Antonii. Extracta est expensis excellentissimi comitis Pauli Balassa pro se et suis haeredibus per lineam rectam descenditibus annuente provinciae definitorio anno 1735. Conditus est in ea filiulus ipsius nomine Balthasar, ex altera coniuge, Juliana de Battyán progenitus. Ipse quoque die 26. Julii, anno 1771 in Kékkő decedens huc illatus est die 28. eiusdem mensis in sero absque extraordinaria aliqua pompa. Recurret tanti viri memoria cap. ult. ad citatum annum, et exstat in historia domus.

49. Sexta denique anno 1741. Eleemosyna conventus extracta habet suum orificium in ipso introitu ecclesiae per communem et principalem portam protenditur sub-
tus porticum. In ea primus anno 1768. die 26. Novembris defunctus positus est n. v.
P. Jonnes Haász a devotione et paupertatis amore multum commendabilis. Secundus
anno 1774. die 17. Aprilis, v. P. Mathias Hess, qui interitum iam annum contracturas
membrorum sustinens die 16ª exanimis repertus est.

Sedes, sepulchrum Domini

50. Sedes in ecclesiae navi pro commoditate fidelium in utroque latere fabricatae
sunt per fratres laicos successive ab anno 1734, nimirum Carolum Raap, Liborium
Iszler et Martinum Spigel. Infra chorum ex parte conventus situm est sepulchrum
domini nonnequaque elegans, pro ultimis feriis Hebdomada Sanctae paratum.

51. Caeterum haec ecclesiae ad intra habet in longitudine orgias 26. Nam sanctu-
arium in longum est orgiarum 9, in latum 4. Navis autem in longum habet orgias 17,
in latum 7 cum $\frac{1}{2}$.

Altare privilegiatum

52. Denique postquam sanctae memoriae Benedictus XIV. Pontifex Maximus
anno 1748. die 17. Decembris benigne indulsisset, ut in singulis fratrum minorum
ecclesiis una esset ara privilegiata perpetua. Privilegium illud applicatum est altari S.
Antonii Paduani, quamvis et prius iam in hac ecclesia altare privilegiatum extitisset,
quod tunc cassatum est.

Altarium mutatio

53. Haec fuit interna ecclesia constitutis, verum ex quo successive et sensim fuis-
set restaurata, ad rectam simetriam non fuit deducta. Eam quantum fieri potuit
restituere cupientes guardiani, alius altare ad suum locum reponi, alius portam ampli-
ari curavit. Anno 1775, sub guardianatu P. Andreae Nagy, amota est ara S. Joanni
Capistrani, et nova S. P. Francisci erecta est. Vide [caput IX.] ad annum memoratum.
Anno vero sequenti cancelli ex priori ad commodiorem locum sunt positi proprius
altare maius, mox ad ianuam, et quia recte supra orificium cryptae 1^{ae} venissent illa
gradus muro ad unam tegulam est clausa, et sic terra ingesta. Ara B. V. ex sacristia
est ad sanctuarium ad columnam posita et S. Petri de Alcantara reformata, ac ob pro-
portionem imago S. Annae eidem imposita e regioneque prioris locata. Tandem stal-
lum solemnisantium intra cancellos illatum.

Articulus III.

De coemeterio et sepulturis

Controversia intuitu sepulturarum

54. Quoniam accessorium sequatur principale ex Reg. 42. Iur. in 6. de coemeterio et sepulturis hoc loco opportune videtur agendum, quandoquidem non leves molestias maioribus nostris facessiverint. Et quidem ut primum parochiae anno circiter 1726 administratio a nostris resignata est, domini parochi, seu ut ius quoddam sibi acquirerent, seu ut usum fratrum pacificum inturbarent, molesti ipsis esse coeperunt, dum quispiam in eorum ecclesia tumulari percuperet. Sic anno 1731 dum illustrissimae dominae Mariae Perényi relicta Balassianae exuviae ex Kékkő, huc inferri disponderentur sequentes literas permodum protestationis. Illustrissimo eotum comiti Paulo Balassa scripsit dominus parochus literas.

Protestatio domini parochi

Laudetur Jesus Christus!

Illustrissime Domine Comes, Domine mihi colendissime!

55. Salutem servitorumque meorum devinctissimam obligationem. Humanissimas requisitorias illustrissimi domini comitis competenti reverentia iterato accepi, quarum tenore dispositionem de peragenda in oppidum consequenter et in ecclesiam r. Patrum introductione corporis illustrissimae dominae intellexi, cui lubens in omnibus me accommodabo, addita tamen cautela hac, ne ex hoc facto contra me vel successores meos ulla consequentia formari possit imposterum. Ne gravetur proinde illustrissimus dominus comes (humanissime rogo) mihi curare significari tempus, quo ad obsequia in specificato loco comparere debeam. His me ulteriori gratiae et favori commendo ei manco.

Eiusdem illustrissimae Dominationi Vestrae humillimus servus et capellanus

Joseph Szentillonai P. L. mp.

Ludán, 5. 9bis, 1731

Olim coemeterium habuit ecclesia

56. Non solum autem in ecclesia hac regulari, verum etiam in adiacente coemeterio fiebat olim sepulturae, ui in historia domus notatur his verbis: Habuit (nempe ecclesia) olim suum coemeterium pro sepultura fidelium ad meridiem in ea longitudine in qua stat tota ecclesia, his anni quidem rari sunt, qui ibidem sepelirentur, tamen ad consersandum ius illius, occasione sepulturarum, obviatur domino parocho, et sic nulla exercetur in eo iurisdictio parochialis.

57. Hoc coemeterium eiusque manutentio offenderat primum D. parochum, ut ex sequenti epistola A. R. P. Martini Vaczulis provinciae ministri ad v. archidiaconum data intelligere licet, cuius teno res sequens.

Amice negotium componere

A. r. eximie ac doctissime Domine Vicearchidiacone, Domine Patrone singulari cultu observandissime et venerandissime.

Penes cordiale pro optantissimo huius novi anni decursu votum etiam servitutis mea studia animitus defero.

Occasione visitationis canonicae, quam his diebus in hoc nostro conventu Szétséniensi perago, relatum est mihi a patribus huius conventus, qualiter illi aliquot praeiudicia ab A. R. D. parochu Ludaniensi D. Josepho Szent Illonai privilegio exemptionis, quo seraphicus noster ordo integre gaudet, e diametro opposita, pati debuerint, signanter occasione sepulturae, cuiusdam oppidanae huiatis anno praeterito et introductionis post partum illustrissimae dominae comitissae, Margarithae, illustrissimi domini comitis, Joannis Forgács conchoralis, dum scilicet ille tempore dictae sepulturae in coemeterio nostro cum admiratione populi in magna frequentia tunc praesentis aliquam protestationem interposuisset, quasi sibi aliquod ius in dicto coemeterio nostro competeret. Et dum praefatam introductionis post partum functionem in nostro templo, sine ulla petita, et obtenta licentia a superiore conventus exercere voluerit, et defacto exercuerit. Quorum utrumque quoniam ne dum bonae viciniae adversaretur, sed insuper iura vigore pontificiae exemptionis ordini nostro acquisita graviter convelleret. Eatenus a. reverendissimam ac eximiam Dominationem Vestram tamquam praefati a. r. domini parochi primam instantiam, hisce decenter salutandam et enixe rogandam duxi, quatenus illum a. r. D. parochum Ludaniensem serio commonere dignaretur, ut ab eiusmodi praeiudicis in futurum abstineret, nobiscum bonam viciniam coleret, et privilegiis ob tot praecleara erga universam ecclesiam merita ordini nostro seraphico a summis pontificibus concessa, nos imperturbare uti sineret. Quod si toties dictus a. r. D. parochus Ludaniensis credit sibi aliquod ius competere in coemeterio ecclesiae nostrae Szécséniensis, constituat se in petitorio, et in competenti foro nos conveniat, salva charitate, atque dum docuerit et liquidaverit hoc suum praetensum ius, quoad nostrum coemeterium inveniet nos sacris canonibus obsequentes: caeterum in vim protestationis illius, quam in frequentia populi interposuit, et forte in casibus occurrentibus iterum interponere meditatur, quod nos a possessione dicti coemeterii, in qua ab immemorabili tempore sumus non recedemus, sibi certo persvadeat.

Nititur provincialis

58. Haec a. r. ac eximiae Dominationi Vestrae tamquam immediatae instantiae et vice archidiacono harum partium dignissimo cum omni respectu et veneratione proponenda habui, ex spe fretus ut quemadmodum ego ea simplici et candido animo

exposui, ita pariter ab eximia et a. r. Dominatione Vestra tranquillo animo perlegentur, et per interpositionem, quoad praespecificata suam congruum habitura sint remedium, cuius fructum altae benevolentiae antetititatae Dominationis Vestrae conventus iste Szécsényiensis debeat, et officiosa servitute sua demereri omnino studebit. In reliquo dum ego universa prospera devoto corde iterum inauguro continuo sum.

A. reverendae, eximiae et doctissimae Dominationis Vestrae mihi semper colendissimae obsequio et devotione deditissimus servus.

Szécsény 13. Jan. 1732.

Ad parochi quaerelas

59. Utrum et quantum haec amica ministri provincialis requisitio profuerit? Non extat notatum. Videtur nihil omnino profuisse. Nam etiam A. R. D. Raphael Szentiványi, prioris, quid ad capitulum Poseniense promotus fuerat, successor, fratribus molestus esset pergebat, immo in foro vicariali non tamen via legitima, ribur causae suae quaerebat, ut ex his literis eruitur.

Vicarius generalis monet fratres

Multum venerande Pater Gvardiane mihi observandissime!

60. Repetitis iam vicibus displiciter audire debui, qualiter reverendissimae Paternitates Vestrae occasione occurrentium funerum tam in receptione, quam etiam in humatione exanimis corporis septa monasterii contra expressa sacri ordinis sui privilegia egredi, cadaveraque non in porticu ecclesiae suae, ut fieri solet et debet, sed in longiori distantia a parochia recipere, quin et extra sepimenta conventus abusive sepelire, teliterque nihil pensi habitis parochi contradictionibus iuribus parochialibus contravenire assoleant. Quod quia privilegii sacri huius ordinis directe oppositum esset, sed et iura parochialia nimium quantum ex eo laederentur, ideo hac vice serio moneo, et hortor, velit reverendissima Paternitas Vestra abusivos hos defectus tollere, seque in his, aliis conventibus conformare, adeoque neque in receptione multo minus in inhumatione septa monasterii sui transcendere, ne secus necessitatem mihi imponant, viam minus gratam ad tollendos praemissos defectus amplectendi. Caeterum piis ad aram praecibus me commendans emorior m. venerandae Paternitatis Vestrae Tynaviae, 6. Mart. 1748

Ad officina paratissimus

Stephanus Nedeczky generalis vice capitularis

His iura tuentibus

61. Tentabat hismodis utraque concordiam et pacem, sed neutra voluit a praetensione ne sua vel latum recedere unquam, ideo anno sequenti nempe 1749. die 4. Jan. gvardinum agente n. v. P. Athanasio Zlaterics gravis (utinam absque scandalo plebis) exorta est collisio, quam hoc tenore descriptam notatamque reperio.

D. parochus deposito cadavere...protestatur et relicto corpore...discedit

62. Dum perillustris domini Alexandri Szélesi, defuncti confratris nostri cadaver ad nos comitaretur A. R. D. Raphael Szentiványi, plebanus huiás, inter domum nostram pristiciam et hortum nostrum in medio publicae plateae praedictum cadaver curavit deponi, solus interim ad latus habens praesentes, scilicet A. R. D. plebanum Szakáliensem, Josephum Lelovszki. Dominos perillustres, Georgium Kovács ac duos filios eiusdem iuristas, fratrem item suum uletrium Joannem Szentiványi et de communi plebe quam plurimos. Patrem nostrum, qui in limine coemeterii nostri indutus paramentis cum adstantibus et religiosa communitate praesente, stetit ad excipendum corpus defuncti praetitulatus A. R. D. plebanus his verbis est allocutus: protestor nomine v. Capituli Tyrnaviensis, et prohibeo Vestras Paternitates a cadavere. Pater noster Solemnisans R. P. Paulus Siket eidem reposuit: non est iurisdictionis suae Dominationis a. reverendissimae decidere: utrum nos habeamus coemeterium vel non. Sed est altioris potestatis, quaerat nos in foro competenti, ibi respondebimus. Repetiit ille priora verba: protestor etc. Tunc pater solemnisans vertit se ad A. R. D. plebanum Szakáliensem, qui pro esequiarum cursu plenipotentarius fuit constitutus interrogando eum: an pie defunctus apud nos elegerit sepulturam? Respondit ille: omnino elegit. Tunc R. P. Solemnisans rogavit A. R. D. plebanum, ut curet ad limites coemeterii nostri deportari corpus, at ille dedit negativam et recessit, non procul a corpore subsistendo exiitque se apparamentis.

Fratres illud levant et portant

63. Hoc facto misit ad eum pater solemnisans n. v. P. Joannem Ozorovszki, ut eum roget pro delatione corporis ad solitum locum, quod ille iterum denegavit. Tertio solus accessit eum P. Solemnisans, dixitque ei: a. r. Domine! Habemus iura clara, dignetur curare deportari corpus a solitum solcum: ast enim tertio denegavit dicens: illustrissima familia Forgátsiana hic nullum recognoscit coemeterium. Reposuit Pater Solemnisans: non est illustrissimae familiae Forgátsianae, sed sedit apostolicae, rogavitque circumstantes baiulos his verbis: accipite et levate corpus, et portate ad locum solitum. Iam inceperat levare, verum dominus plebanus obstitit clamando dicens: prohibeo Szécséniensibus ne quis audeat attingere corpus. Tunc ad iussum Patris Solemnisantis, levaverunt fratres nostri de loco iam praespecificato corpus, importaruntque illud ad ecclesiam nostram, ac missa decantata more solito ad cryptam imposuerunt.

D. parochus curat inquiri, sed non feliciter

64. His peractis videns dominus plebanus suam machinam qua evertere coemeterium nostrum intendebat cum maxima sui confusione absque effectu desiderato in furnum abiisse, novam erigere meditabatur, ac ut suum intentum eo feliciter tandem assequi, ac coemeterium nostrum a conventu abalienare valeat, extrahit a v. Consis-

torio Strigoniensis Capituli compulsiorum mandatum pro inquisitione contra toties dictum coemeterium, quam quidem executus est A. R. D. vice archidiaconus, Franciscus Nyárai cum A. R. D. plebano Varboviensi, Thoma Galló. Verum ut retulit reverendissimus dominus canonicus Strigoniensis, Hieronymus Peverelli, inquisitio illa nunquam fuit v. Consistorio repraesentata, sed suppressa. Hinc credendum est illam non fuisse favorabilem aetori, alias ursisset potenter ferendam sententiam de annihilatione antedicti coemeterii.

Copia eius petitur a nostris

65. Hactenus scriptor historiae domus addens monasterium quoque instituisse pro eiusmodi compulsorio mandati, ut contra inquisitio legitime peragi possit, at reverendissimum vicarium generalem inter promissa haesisse, negotiumque procrastinasse. Optat deinde rem adurgere, donec vivi supersunt testes, quod etiam effectuum est post triennium, ut videbitur. Interim deprehendi fragmentum literarum, quibus a reverendissimo vicario generali petitur communicatio copiae dictae inquisitionis. At foco incassum, siquidem ea non reperiatur. Sed pergit historia domus.

Dominum vult coemeterium occupare, ponit sepes, qui a fratribus dissipantur, factum domini improbantur

66. Dum praedicto modo agigaretur negotium antelati coemeterii nostri, post duos circiter menses provisor illustrissimi domini comitis Josephi Forgács, P. D. Josephus Ficsor volens coemeterium nostrum occupare pro parte domini (indubie ex instigatione illius, qui illud a nobis abalienare iam praevis laboraverat), curavit poni sepes immediate ad murum ecclesiae nostrae post porticum transversaliter per coemeterium ad meridiem. Requisitus idem provisor humaniter iteratis vicibus a patre gardiano, ut amoveret positus sepes nobis proiudiciosas ex fundo coemeterii nostri, cuius possessores pacifici a saeculis fuimus et sumus, ille hoc facere renuit. Hinc fratres nostri vim vi repellere volentes, illas eiecerunt. Unde praetitulatus dominus comes macimam contra conventum concepit apprehensionem, ac ad finem mensis Aprilis anni currentis 1749 convocavit ad locum coemeterii, ubi sepes positae ac depositae erant illustrissimus Comitatus Neogradiensis substitutum v. comitem Sp. D. Gabrielem Czerniczki. Item Sp. D. Paulum Prónai ac perillustrem dominum Nicolaum Tapolsányi coram quibus exposuit dominus comes sibifactam enormem iniuriam per fratres nostros in eiectione sepium. Verum antefatus dominus v. comes pro nobis favorabiliter locutus est praesentibus A. R. P. provinciae Josepho Bede ac R. P. Paulo Siket definitore dicens: isti pali non debeant poni penes ecclesiam fratres eieciendo illos in modo errarunt. In dubie subintellexit ac dicere voluit, quod dominus provisor, qui ex mandato illustrissimi domini comitis curaverat erigi et ad murum ecclesiae nostrae infra fenestram chori applicari sepes, erravit in substantia. Vere hoc factum nullus approbavit, est enim res inaudita, nec unquam in christianitate visa, quod sepimentum arae rusticanae fuisset applicatum muro alicuius ecclesiae.

Etiam ab officiali Lutherano

67. Sed et spect. domino Paulo Prónai antefati comitis plenipotentario homini Lutherano addicto displicuerat hoc factum, ut ex eius rescripto ad quaerelam adversus provisorum factam, elucet. Cuius tenor est sequens.

Admodum reverendissime Pater, Domine mihi colendissime!

Salutem et obligatissimorum servitiorum meorum commendationem. Almelkodással értettem Ficsor Uramtul való alkalmatlanságot Atyasagtoknak, en soha nem hallorram, sótt majd nemis supponalhatom, hogy meltosagos Groff Uram eő Nagysága azt parancsolta volna. De ha parancsolta volna is eo Nagysága, Tisztarto uram mint kereszteny Ember látvan az illetleséget, vagy maga irta volna meg Meltpsagos Groff Urnak, hogy Istenre tekintven, ezen Parancsolattya relaxalni meltoztassék, vagy pedig nekem jelentette volna, én interponaltam volna magamat, s kertem volna eo Nagyságát, hogy evvel ne szomorítsa Atyasagtokat. Már pedig annyira menven a dolog, hogy Atyasagtok a Sővent ki vagta, hogy ha meltosagos Groff Uramnak ez irant valami resensusát értem, tsekély tehetségemhez képest es Nagyságánál való interpositionnal szivessen kivanok Tisztelendő Atyasagtokak szolgálnom, kivalkeppen való szerentsemnek tartván ha nem csak illyen alkalmatlan állapotban, hanm más kedvesebbekbenis megh bizonyithatom igaz kötelességemet. Ficsor Uram tudom most nintsen otthon, jövő héten be fordulok Szetsenbe, s' szollok szivére eo kegyelmének. Meg valik mivel menti magát. Caeterum me favoribus adm. reverendissimae Dignitatis vestrae officiosissime commendo ac maneo servus devotissimus, paratissimus

Paulus Prónay mp.

Kis Zellő, 13. Martii, 1749

Dominium cessat, non parochus

68. Hoc fuit iudicium virorum haereticorum, nam suprafatus quoque vicecomes alienus erat a Romanis sacris, et forsitan aliefatum illustrissimum dominum comitem quietarunt, neque enim ex post molestus fuisse intuitu coemeterii deprehenditur, licet ratione areae et domus pistriciae ex haud superata passione plurimum fratres turbaverit. Nihilominus dominus parochus in praetensione sua processive videtur, quandoquidem extent compilata momenta coemeterii aequitatem remonstrantia ac anno 1750 v. Archiconsistorio Strigoniensi repraesentata tenoris sequentis.

Reverendissime Domine Vicarie Generalis et totum v. Consistorium Domini domini patroni colendissimi, gratiosissimi!

Fratrum argumenta pro coemeterio

69. Cum humillima observantiae nostrae delatione semper obsequendi studia prompte offerimus. Minime attentaremus curis et sollicitudinibus reverendissimarum Dominationum Vestrarum negotia accumulare, nec salutaria huc consilia avocare,

nisi causa iusque legitimum coemeterii regularis Szécséniensis ecclesiae nostrae adurgeret. Nullus enim pluribus uti defensionibus prohibetur. Reg. 20. Iur. in 6. Tandem ut invalescat concordiae unitas, animorum identitas perseveret, quae studio in votis habemus cum demissa instantia et plenariae desiderio veniae, sequentia puncta v. Consistori statuere volumus.

Ex iure communi

70. Punctum I. Certum est regulares iure potiri habendi coemeteria extra clausuram annexa suis ecclesiis, cum iure eligendi sibi sepulturam per quoscunque saeculares fideles in iis sepeliendos. Cap. Fratritatem. De. Sepult., ubi expresse fit mentio de sepultura et coemeterio regularium his verbis. Fratritatem tuam non credimus ignorare sepuchra, et coemeteria apud illas ecclesias et monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum conventus sunt constitui et orationes atque missarum solemnities tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur. unde ipsorum devotioni et extremae voluntati, qui apud huiusmodi ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Et in clementina cp. dudum de sepult. fit mentio ab ecclesia ordinis praedicatorum et fratrum minorum de aliis locis claro textu, huiusmodi quoque statuo et ordinationibus nostris adicimus, ut fratres dictorum ordinum in ecclesiis et locis suis ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam, videlicet quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis vel ecclesiis memoratis. Item cp. animarum periculis de sepult. in 6. Bonifacius VIII. clare declarat valere electionem sepulturae non tantum in ecclesiis regularium, sed etiam in coemeteriis eorundem, textus enim id supponit, dum dicit: si vero iidem religiosi vel clerici praedictos in suis ecclesiis vel coemeteriis praesumpserint sepelire. Item: ecclesiae apud quas sepulti fuerint, nec non et coemeteria earundem, ubi pontifex non prohibet electionem sepulturae in regularium coemeteriis, immo supponit, ut manifeste patet, sed strictissime prohibet, ne aliquos ad fovendum, iurandum, ut fide interposita seu alias promittendum inducant, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent.

Ex bulla peculiari pro hoc conventu

71. Punctum II. Conventus Szécséniensis antiquitus a pio comite Frank de Szécsény prout notat synodus Pazmaniona pro fratribus conventualibus fundatus est et extractus, verum dici fratres conventuales non diu hoc loco prospere usi, eum penitus desolatum reliquerunt, ut declarat bullae ex originalibus transumptae et authentice vidimatae felicis record. Pauli II. piis fidelium. Alexandri VI. Licet ea. In quorum locum anno Domini 1466 ad instantiam viri illustrissimi Michaelis Országh, comitis palatini Paulus II. mandavit abbati monasterii Dereske et praeposito ecclesiae de Bozok fratres nostros de observantia huc introduci, sicut et introduci sumus et loci usum habere cepimus.

72. Ex bulla: Pii fidelium votis patet I^{mo} fratres de observantia, quorum propagines sumus non novum, sed antiquum fratrum conventualium legaliter occupasse locum per collationem illustrissimi Michaeli Országh comitis palatini, fundatoris nostri.

Patet 2do privilegium huic domui religiosae concessum ex terminis circa finem bullae: gvardiano et fratribus, qui domum ipsam pro tempore inhabitabunt, ut omnibus et singulis privilegiis, immunitatibusque gratis et favoribus aliis domibus et fratribus dicti ordinis concessis, et quibus aliae domus et fratres dicti ordinis in genere potiri et gaudere possunt aut poterunt, quomodolibet in futurum uti, potiri, gaudere possint et debeant, auctoritate apostolica tenore praesentium indulgemus. Constat autem ex allegatis et citandis canonibus fratres nostros in omnibus regnis et provinciis, ubi propagati sunt absque controversia in genere potiri et gaudere iure habendi et usuandi coemeteria, in iisque corpora eorum, qui apud illos elegerint sepulturam sepeliendi, quod ius aequè huic domui religiosae concessum est per textum: in genere potiri et gaudere possint et debeant. Et licet felicis record. Paulus II. non mentionetur expresse coemeterii, id tamen sufficienter compendit nomine *officinarum*, ut colligi potest ex eiusdem bulla, quae incipit: inter caetera, ubi circa medium, per ecclesiam, campanile, dormitorium, refectorium et alias officina adaequatum (cum coemeterio, quod non exprimit) locum specificat, ut circa finem bullae insinuat in adaequato loco praelibato, includendo etiam coemeterium, quod domui Szécséniensi in bulla *Pii fidelium votis*. Anno immediate subsequente minime negavit. Sed fratres conventuales, quibus in omnibus domibus ecclesiis et officinis legitime successimus, supplicavit habuisse. Exidens est etiam antiquiores domos religiosas, huius almae provinciae Sanctissimi Salvatoris, ut authenticis testimoniis demonstratur, Gyöngyösiensem, Szegediensem et alias quam plures, ubi angustia loci non vetat, privilegio et concessione coemeterii potiri et gaudere. Bullae item plures in favorem ordinis nostri S. Francisci observantium in Hungariam emanatae. Fel. rec. Martini V. Papae binae, quae domos religiosas tres, eugenii IV. binae. Una S. Jacobo de Marchia tres. Alia vicario Bosnae in Hungaria bis septem. Item Paulus II. in oppido Hunyad unam concedunt et disponunt domos et ecclesias regulares pro fratribus nostris, ubique cum coemeteriis erigendas. Perinde ergo seclusa praesumptione in contrarium potiri et gaudere debet conventus Szécséniensis gratia habendi et usuandi coemeterium ecclesiae annexum cum bulla Pauli II. *Pii fidelium votis*. Claro textu iam allegato decernat, et velit debere fratres huius loci omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus gratis et favoribus, quibus per Hungariam in praenominatis bullis specificatae domus religiosae gaudent et ponitur.

73. Patet 3° ecclesiam nobis consignatam esse de mandato Summi Papae Pauli II. Nomine autem ecclesiae comprehenduntur omnia adiacentia ipsi ecclesiae, ut porticus et atrium coemeterium et id genus alia, ut in simili materia habitur de immunitate. C. sicut antiquitus. Cap. siquis ep. siquis contumax et ep. definivit, iubet concilium Toletanum, ut 30 passibus unius cuiusque ecclesiae in toto circuitu reverentia defendatur. Ita habitur 17. 2. 4.

Unde etiam infertur domus pistriciae

74. Patet 4° Summi Pontificis, ut omnium fidelium communis patris fuisse intentionem locus hic una cum officinis et omnibus appertinentiis, ut nobis tradatur formalitate et modo statui nostro conveniente, et intrae Sanctissimi Salvatoris Provinciae recepto. Alma autem haec provincia in tota amplitudine sua habet observantia, ut clare sonant bullae allatae, specialem gerebat devotionis affectum, specialem serenissimus rex Hungariae, Uladislaus cum apostolici regni statibus et ordinibus, haud praesumi potest, fundum hunc nobis mancum et truncatum morique huius almae provinciae in congruo esse escisum et consignatum. Favet certa traditio, fides historica et ratio: conventum hunc olim legitime amplum spatium usuasse in loco, quo actu situatur oppidum Szécsény cum incolae ad occidentem in colle et subter cis fossatum serenissimi regis Poloniarum, Joannis III. vulgo Sącz hegy apellatum, suas possederint mansiones et ibidem extitisse aedificia murata, subterrata remonstrant fundamenta. Inde quadam clade Turcica exturbati, primo se receperunt cum restrictione nostrorum fundique ademptione ad locum, ubi actu manent, fossatis partim et moenis muniendo et porta, cuius superliminari lapidi incisus est annus 1652, quem nos loci usu semialtero saeculo amplius praedicemus. Quare minime est opinandum pistriciam domum conventui esse collatam ab illustrissima comitissa, Catharina Pálffy, quae licet munificentissimam almae provinciae nostrae se exhibuerit patronam, cuius memoria vivit in benedictionibus, pistriciam tamen domum a nobis in usu et possessione 160 annis praehabitam conferre non valuit, cum nemo opssit plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur. Reg. 79. in 6.

Ob acceptionem pontificiam

75. Punctum III. Ne rerum fratribus minoribus oblatarum et concessarum ad usum facti simplicem sub incerto videatur esse dominium, illud summi romani pontifices et specialiter ecclesiae, oratoriorum et coemeterii in semetipsos et Romanam Ecclesiam assumpserunt, ut Innocentius IV. et Nicolaus III. in amplissima sua constitutione. Ex iis, qui seminant de Verbor. Signif. 6. sic scribens: loca seu domos pro habitatione fratrum a singulari persona vel collegio, ipsis fratribus concedenda seu etiam offerenda, si talia de voluntate concenertis seu offerentis fratres inhabitare contigerint, perseverante tam concedentis voluntate inhabitent ac illa libere (praeter ecclesiam

et oratoria ad ecclesiam destrua et coemeterium, quae tam praesentia, quam futura in ius et per pietatem nostram et praedictae Romanae Ecclesiae simili modo et auctoritate recipimus) murataconcedentis voluntate ac ipsis fratribus patefacta dimittant, in quorum locorum dominio seu proprietate nihil nobis vel praefatae Romanae Ecclesiae retinemus omnino, nisi ea specialiter de nostro seu ipsius Romanae Ecclesiae recipiantur assensu.

Haeredes non valent reclamare

76. Hac confirmavit Clemens V. in sua clementia cap. Exivi de Paradiso. de Verb. Signif. Ast Pauli II. papae bulla: Pii fidelium votis declarat ratres nostros de observantia de speciali suae sanctitatis assensu esse in hunc locum collocatos, totius igitur loci, aedificorum, coemeterii, dominium et proprietatis ad multum alium, quam summum papam et S. Romanam Ecclesiam perfecto iure pertinere dignoscitur. Accedit quod quamvis fundator immediatus absque ulla causa etiam possit revocare donationem et concessionem fratribus minoribu factam, nisi ea (ut loquitur Pontifex) morte nec transit ad haeredes, ut colligitur ex textu Nicolai III. Papae, ex quo id ipsum colligunt. Corduba in Reg. S. Francisci ep. 6. 2. 11. punct. 4. Covar. lib. I. Var. cap. 14. num. 16. immediate ante versum: His equidem. Fr. Emanuel quoque Reg. tom. 2. 9. 126. a. 1., Sanchez in Praecep. Decal. t. 2. l. 7. c. 18. n. 18. Proinde gratiose nobis a pio primo fundatore donata, desuper pontificia auctoritate confirmata, legali via sibi appropriare, minus alienare ullus valet, nisi actu feliciter regnans Summus Papa Benedictus XIV., et S. Romanae Ecclesiae iuri suo cesserit. Quare si quae reclamato aut contradictio coemeterii nostri causam concernens in contrarium orta est, claro iure subsistere nequie, quae enim contra ius fiunt, debent utique pro infectis haberi. Reg. 52. in 6. Sacrilegium et contra leges est, si quis, quod venerabili dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum. Reg. 51. iur. 6. Quantam irreverentiam sacris locis irrogare vetitam cum erectione et coniunctione sepium muro ecclesiae nostrae, intentione fundo vicinae domunculae pro area attribuendi coemeterii partem cum ossario aut crypta fidelium defunctorum aridis ossibus plena, attentaverit illustrissimi domini comitis Josephi Forgács, provisor anno praecedenti circa finem Aprilis, ratio ipsarum arearum ingerit, ut immediate infra fenestras ecclesiae et chori, ubi diu noctuque laudatur Deus, cum maxima patrum et fratrum turbatione iumenta in area mugiant etc non est visum in christianitate. Exurgat ecclesia et iudicet causam suam!

Argumentum a praescriptione

77. Punctum IV. Communis sententia tenet canonistarum et iuristarum ius praescriptionis esse introductum iure homino possessivo ecclesiastico et civili ob publicam utilitatem et quietem, ne incerta essent semper rerum dominia et infinitae orientur lites circa earum proprietatem, quae si sit suis conditionibus requisitis vestita, utpote possessione legali, bona fide, titulo et tempore lege definito, transfert domini-

um etiam in conscientia. Et ptt ex cap. De quarta decima cap. Vigilanti studio cap. Ad. Aures de praescrip. L. 3. et 24. ff. de usu cap. Regulare nostrum coemeterium ecclesiae annexum, in quo ab immemorabili tempore corpora fidelium defunctorum sepulta sunt, pacifice a nobis semper usuatum, possessum bona fide, titulo collationis et donationis a primo fundatore factae et tempore longe maiori a legibus definito est et fuit. Quidquid ergo asseratur in contrarium, nos, quia ab immemorabili tempore administratores existentes parochiae coemeterium propria auctoritate occupasse, quod negamus, et incumbit actori probare, praescripsimus tamen et si alia iura non pacificus usus nobis legem tribueret. Nec praescriptio est interturbata anno 1731. die 6. Decembris per admissionem in solitis paramentis A. R. D. plebani Ludanyensis corpori illustrissimae dominae comitissae, matris excellentissimi domini comitis, Pauli Balassa associatae ad porticum ecclesiae, cum haec admissio sit tam dissimulata et ex annuentia nostra secundum quid facta, ne per contradictionem specialis nostrae patronae funeri inhonoratio quaequam irrogetur, et magno illustrium virorum nobiliumque concursui admirationis subministretur fomentum. Sed hic actus unus parti adversae ullum ius adferre potest, cum in argumentum trahi nequeant, quae propter necessitatem sunt aliquando concessa, ut sonat Reg. 78. iur. 6. Et contra ecclesiae bona interquae recensetur fratribus minoribus oblata et donata non nisi centum annorum praescriptio locum sibi valeat vindicare. Cap. Ad audientiam. Cap. Cum Vobis de praescript. Proxime subsecuta corporis cuiusdam mulieris defunctae in portatione in coemeterio nostro, quae elegerat sepulturam, patres nostri factum suum declararunt accipiendo corpus a domino plebano Ludanyensi in limite coemeterii, quod pluribus iam factum est vicibus, defendendo semper id, quod non pro libera dispositione, sed conservatione nobis commissum est.

78. Hinc cum actus legitimi conditionem non recipiant, neque diem Reg. 50. iur. 6. Praelibata iura absque omni modificatione et conditione universaliter respectu omnium fidelium sepulturam sibi eligentium in coemeterio regulari veniunt intelligendi, nisi exceptione iure firmata contrarium in specie probetur. Hoc ipsum confirmat Reg. 42. iur. in 6. Accessorium naturam sequi congruit principalis. Ecclesia nostra est et fuit semper regularis, per omnia ergo eiusdem privilegii et exemptionis in iure sepulturae censi debet et coemeterium ei annexum. Nec est in usu parochiale coemeterium immediate annecti ecclesiae regulari, sed regulare per cuius usum domino parcho ullum infertur praeiudicium cum locupletari non debeat aliquis cum alterius iniuria vel iactura. Reg. 48. iuris in 6.

Representantur officio vicariali

79. Haec licet prolixiora prosternimus ante reverendissimam Dominationem Vestram et venerabile Consistorium confidentes benigne suscipienda rogamusque quae decet veneratione dignetur iura, privilegia et exemptiones sacri ordinis tueri, in iisque nos indemnes conservare. Atque his iuramini et gratiosis favoribus fovendos et pro-

tegendos nos impense commendamus et manemus reverendissimae Dominationis Vestrae et venerabilis Consistorii patronorum gratiosissimorum humillimi capellani Fratres Minores de Observantia, Conventus Szécséniensis

Actum Szécsénii, die 23. Febr. 1750

Fit insuper legitima inquisitio

80. Hacce momentorum ius suum facti scilicet stabilientium representatione non contenti fratres, usum insuper pro maiori firmitate testimoniis fide dignis ostendere non neglibant. Depositio testium patrio idiomate coram duobus dominis parochis facta, eorumque subscripitionis ac sigillis munita extat in archivo conventus, quae dein in latinum est translata, cuius tenor est sequens.

Laudetur Iesus Christus!

Nos infra scripti damus notitiae omnibus, quibus expedit, quod reverendi patres Franciscani Szécsénienses nos requirentes rogarunt in hoc, quod si aliquid certi sciremus referre de coemeterio eorundem et loco sepulturae. Super hoc testimonium perhiberemus. Ex qua petentium reverendorum patrum haud respuentes, ut ne antiqua veritas in futuro oblivione deleatur, vigore praesentium literarum vera, serena ac salvanda conscientia testamur.

Eius puncta

1mo quidem: Quod vita nostra, ante ecclesiam praementionatorum reverendorum patrum semper coemeterium fuerit, ac locus sepulturae, in quo alii sepeliri nequibant, nisi solum ii, quibus a reverendis patribus concessum fuit.

2do Testamur etiam, quod eiusdem coemeterii ac loci sepulturae antiquam cincturam oculis nostris perspexerimus, cuius cincturae pars crassae textis et in altum erectis sepibus, pars vero ex dolatis lignis, vulgo *rovás* constiterat, ideo bene perspectum habemus, quod eadem cinctura coeperit a parte domus pistriciae reverendorum patrum et domus Beckserekianae circa angulum exteriorem hortuli in fine sanctuarii, prout nunc extat.

3^{io} Latitudo vero eius vergebat directe ad meridiem versus domos in tantum, quod inter cincturam coemeterii et loci sepulturae ac inter domos unicissima curtilis patebat via longitudo vero ad occidentem protendebat versus muros oppidi hodieum extantes. Sed in quo loco finis fuerit et terminus? Licet non omnes certi dicere possimus, quoniam obliti sumus; sciunt tamen ex infra scriptis, nominatim: Stephanus Bogácsi, Catharina Thótt, Theresia Acsai, Juditha Thótt, Barbara Ambrus et mediantes ante fide parati confirmare, quod praememorati coemeterii et loci sepulturae cinctura vergebat ad occidentem usque ad moenia oppidi hodieum perspicua.

4° Recordamur mnes unanimiter etiam huius, quod multi in initio versus orientem, alii in medio, aliqui autem in fine eiusdem coemeterii et loci sepulturae ad muros oppidi tumulati fuerunt.

5° Testamur insuper, quod praetensum coemeterium et locus sepulturae nunquam oppidi fuerit, quod oppidum semper a parte suum habebat coemeterium.

6° Perhibemus etiam testimonium et dum et quando opus fuerit haec omnia fide confirmare parati sumus, quod fundi domuncularum ante ecclesiam reverendorum patrum situatarum, nunquam coemeterio inserviebant, neque illud ingressi sunt, eo minus unquam usque ad muros ecclesiae penetrarint, penes hanc autem ecclesiam nullum nominandum extitit aedificium, nisi solum praementionatum coemeterium ac locus sepulturae ac in eodem loco ante portam ecclesiae porticus. In quorum maiorem fidem ac robur praesentes dedimus manu propria subscriptas ac signo crucis communitas. Szécsénii, 28. Febr. Anno 1750

Joannes Szamkó senior, annorum 61 +

Georius Szamkó, annorum 64 +

Joannes Herczegh, annorum 70 +

Georgius Nagy Szabó, annorum 68 +

Stephanus Bogácsi, annorum 67 +

Catharina Thótt, annorum 63 +

Theresia Acsai, annorum 63 +

Juditha Thótt, annorum 59 +

Barbara Ambrus, annorum 56 +

Juditha Simon, annorum 68 +

Infrascripti vigore praesentium fidem facimus, quod praesens attestatum ab incolis Szécséniensibus hic insertis et subscriptis coram et in praesentia nostra reverendissimis patribus franciscanis itidem Szécséniensibus sit traditum et consignatum. Quod attestatum punctatim viva voce fassi sunt, se fide etiam mediante confirmaturos. Szécsénii, 28. Februarii anno 1750.

Josephus Lelovszki, parochus szakaliensis, mp., L. S.

Michael Antall, plebanus Marczal mp., L. S.

Turbantur tamen fratres

81. Verum haec videntur parum, aut nihil profuisse, turbabantur enim fratres nostri in usu tum coemeterii, tum domus pistrinae. Idcirco mediante excellentissimi domini comitis, Pauli Balassa, syndici generalis provinciae et patroni singularissimi patrocinio et operatione sequentem eminentissimo principi regni primati, Nicolao e comitibus Csáki porrexerunt, supplicam ad obtinendum compulsorium mandatum super legitim peragenda inquisitione.

Instant pro compulsorio mandato

Celsissime Sacri Romani Imperii Princeps, Domine, Domine Archi-Praesul et Primas Regni, Domine nobis benignissime!

82. Innata Celsitudini Vestrae benignitas aequanimitati coniuncta nos animavit, ut Celsitudini Vestrae tamquam summo in hocce Regno praelato nostro, ea quibus praemimur detegeremus, hac benignitate freti, suppliciter representamus, qualiter conventus noster Szécséniensis ante saecula munificentia illustrissimi condami bani,

Frank de Szécsény pro patribus minoritis in oppido Szécsény Comitatus Neogradien-
si adiacente habito fundatus fuerat, variisque vicissitudinibus regni desolatus, anno
demum 1466 pia liberalitate illustrissimi comitis, domini Michaelis Országh de
Gutth. regni palatini ex consensu et annuentia Sanctissimi Pontificis Pauli 2° cum
omni eo iure cinctura coemeterio et sepultura, quo pro patribus minoritis fundatus
fuerat, in filios S. P. N. Francisci Strict. Observandae translatus et erectus extitit, eun-
dem conventum almae Provinciae Salvatorianae adiungendo anno vero 1625. 10. Febr.
Piae recordationis illustrissima comitissa, Catharina Pállfi virtute literarum suarum
praedicto tempore in curia Tavarnok emanatarum facta collatione certo quoque fundo
iure perennali sub anathemate auxit. Hac praescriptorum patronorum Deo grata
munificentia Numini famulantes pacifice fruebamur, usque dum felicioribus patriae
affluentibus temporibus ante annos circiter tres munificentia piorum dominorum
templo et claustro aedificatis cincturam coemeterii erecturi sperare interemur, quo
animadverso incola quidam Szécsénensis partem coemeterii occupare violenter ac
sementis praecludere ausus est, cui quamvis obicem posuimus. Non tantum in eo, sed
et in domo pistricia in praefato fundo nobi collato, neoerecta ac a nobis pacifice pos-
sessa, interpositis protestationibus et nimis turbamur. Quia vero fundi Deo dicati et a
tot saeculis pacifice possessi tum de iure canonico, quam de lege patriae in usus saec-
ulares converti nequirent, et Celsitudini Vestrae ac primati regni horum conservan-
dorum interesset cura, humillime hac supplicatione nostra instamus, quatenus huius
indagandi fine canonicam delegare inquisitionem compertaque iurium nostrorum
veritate nos paterno et benigno suo tutamine conservare dignetur. Pro qua pastorali
cura humillimis Deum exorantes precibus perstitimus

Celsitudini Vestrae servi humillime devoti Ordinis Minorum Conventus Szét-
sénensis S. P. Francisci Stric. Observandae

Illudque obtinent

83. Altefatus excellentissimus comes, Paulus Balassa in literis de dato Posonii, die
12. Aprilis anni 1752 significat conventus gvardiano Paulo Ladislaides se obtentum
a celsissimo primate compulsorium mandatum submittere tenoris sequentis.

Nicolaus S. R. Imperii princeps e comitibus Csáky de Keresztszegh peretuis ter-
rae Secpusiensis miseratione divina metropolitanae ecclesiae Strigoniensis
Archiepiscopatus Sacra Sedis Apostolicae legatus natus, primas Regni Hungariae,
eiusdem summus et secretarius cancellarius, comitatum Secpusiensis et Strigoni-
ensis supremus ac perpetuus comes, sacratissimarum caesarearum regiarum maiestatu-
um actualis intimus status et Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici consiliarius,
nec non unus e iudicibus tabulae septemviralis.

Dilectis nobis in Christo honorabilibus fratribus praepositis, abbatibus, archidia-
conis ecclesiarum parohialium plebanis, altarum et capellarum rectoribus eorumque
vices gerentibus et capellanis, cunctis etiam aliis clericis et praesbiteris, notariis item
publicis et tabellarionibus ubivis in archidioecesi ac iurisdictione Archiepiscopatus

nostri Strigoniensis existentibus et commorantibus cum praesentibus requirendis salutem in Domino sempiternam nostrisque firmitatem obedire mandatis.

Devotionibus vestris et vestrum singulis in solidum et in virtute s. Oboedientiae salutaris ac sub excommunicationis poena firmiter praecipientes commitimus et madamus, quatenus quicumque vestrum cum praesentibus requisitus fuerit, statum ad unum certum locum et diem iuridicum per vos tamen eligendum et praefigendum accedatis illucque universos et singulos cuiuscunque comitatus utriusque sexus honestae tamen conditionis homines, qui pro parte et ad instantiam ordinis S. P. Francisci conventus Szétséniensis pro testibus fuerint nominati, autoritate nostra iudiciaria hac in parte vobis concessa et attributa peremptione vestri in praesentiam citetis, quos ad Sancta Dei Evangelia manibus eorundem tacta de dicenda rei veritate adiuretis et tandem quemlibet seorsim et secrete secundum vim et tenorem punctorum interrogatorum materiam praesentem de necesse tangentium et alias secundum prudentiam vestram a Deo vobis concessam et attributam diligenter examinatis et post haec dicta seu attestationes testium cum nominibus et cognominibus eorundem statuque et conditione fideliter et conscientiose conscribatis, conscriptasque causas et sigillis singulorumque vestris communitas parti interessatae extradetis. Testes vero, qui fuerint nominati, si sese gratia, amore, timore, ira, odio a dicenda rei veritate abstraxerint per censuras ecclesiasticas praemissa autoritate nostra iudiciaria ad perhibendum veritatis testimonium compellatio, communi svadente iustitia secus non facturi. Datum in archiepiscopali curia nostra, Posonii, die 12. mensis Aprilis anno Domini 1752.

Nicolaus a comitibus Csáki
princeps archiepiscopus Strigoniensis impa

Peragitur inquisitio

84. Neque longa interposita est mora, nam adhuc eodem mense Aprili die vero 25ta peracta est legalis inquisitio ac laudato iam excellentissimo comiti Paulo Balassa Posonium transmissa, qui eandem celsissimo principi ac primario praesentavit secumque communicatam vidimari post transumptionem fecit ac pro directione Szétsénium submisit, ut in literis die 8. Maii memorati anni scribit. Subiungit vero. Caeterum illustrissimus dominus vicarius (nempe archiepiscopalis) medio illustrissimi domini comitis Caroli Eszterházy mihi nuntiavit ex parte cleri unice metum in eo subversari ne cinctura hacce coemeterii loci parrocho quodpiam praeiudicium adferat, ad quod reposui, id minime metuendum esse, cum v. conventus illud partim pro decore, partim vero securitate ac futura sui cautela facere velit. Porro tenor inquisitionis talis est.

Puncta deutri

85. Anno 1752. die 25. Aprilis ex mandato celsissimi ac reverendissimi principis, Nicolai a comitibus Csáki de Keresztszegh, archiepiscopi Strigoniensis (tituli) qua ordinarii ad instantiam venerabilium patrum franciscanorum Szétséniensium in causa

certae litis, tam contra dominum parochum oppidi Szétséniensis (qua filialiter ad parochiam Ludániensem adiecti) administratoris, quam contra reliquos impetitores supra oblata ac repraesentata puncta interrogatoria sequentem peregrimus inquisitionem.

Puncta itaque de utri ex parte venerabilium patres franciscanorum sequuntur hoc ordine ac serie intuitu controversi coemeterii.

1um Tudgya é vagy hallotta e a Tanu, hogy a Szetsenyi Pr. Franciscanus Atyaknak Temploma előtt Emberek emlekezetitül fogva volt mindenkor cinterem, es temető helyü?

2um Tudgya e a Tanu, hogy aon cinterem es temető hely mindenkor az ő Atyasagok bekességes birtokaban volt?

3um Tudgya e a Tanu hogy azon cinteremben masok nem temetkezhettek, hanem csak azok, akiknek ő Atyasagoktól volt meg engedve?

4um Tudgya e a Tanu, es Latta é, hogy azon cinterem, es temető hely kerítve volt, egy része magos vastagon fonyott sövennyel, más része pedig rovátkos fákkal.

5um Tudgya é, vagy hallottaé a Tanu hogy azon cinteremnek keretése, Napkeletre ugyan az ő Atyasagok sütő haza, es Becskerekine háza felé kezdődött a Sanctuariumnak végében helyheztetett ugyan ő Atyasagok kerteczkéje szegletin, a mint most áll?

6um Tudgyaé, Lattaé a Tanu, hogy azon cinteremnek, es temető helynek szélessége ment igenessen dél szinre a házak felé annyira, hogy a cinterem keretése es a hatak között csak egy szeker út volt, es annak szélességét is, hoszaságát, hany ölnyire volt, mondgya meg a Tanu.

7um Tudgya é, Lattaé a Tanu, hogy azon cinterem keretésének hoszszasága ment nap Nyugotra a Varasnak most is fen álló kö fala felé?

8um Tudgyaé Lattaé a Tabu, hogy azon cinterem keretése ment nap Nyugotra szinten a Varosnak mostan is fen álló köfalaig?

9um Tudgyaé, Lattaé a Tanu, hogy az emletett cinteremnek mind elein, mind közepin, mind a varas köfala mellett levő végin temetkesztek?

10um Tudgya e a Tanu, hogy Napkeletre az elein nevezet szerent ezek temetkesztek: Düll Maria, Ficsor Illona, Takács Antal, Santa Katalin, Koncz Susanna.

11um Tudgya é a Tanu, hogy a cinterem közepin ezek vannak eltemetve: Koncz György, Horvath Katalin, Acsay Illus, Bossanyi Maris, es Nemet Palkó.

12um Tudgyaé a Tanu, hogy Nap Nyugotra a Varas köfala mellett ezek temetettek tudni illik: Tesmagi Mihaly, annak edes szüleje, Beniczki Ersebet, Csecse Josef, es Kucsma kis Anna?

13um Tudgyaé, avagy hallottaé a Tanu, hogy azon R. Franciscanus Atyaknak Temploma előtt lévő cinterem soha sem volt a Varose, mivel annak volt mindenkor különös temető helye.

14um Tudgyaé a Tanu, hogy a felöl emletett T. Atyaknak Sz. Temploma előtt levő Hazikoknak funusok soha az emletet cinteremben be nem szolgált, annyival is inkább, a Templom köfalaig nem ment?

15um Tudgyaé a Tanu, hogy azon cinteremben akar mely nével nevezendő épület nem volt, hanem csak a templom előtt szegenyek haza volt építve?

86. Nos infrascripti ac per v. Conventum Szétséniensem humiliter requisiti puritate consciae conspicuos viros ac mulieres pro testimonio controversae litis hoc ordine assumpsimus.

Fassiones testium

Ad 1^m punctum testis Georgius Nagy Szabó, incola Szétséniensis, annorum 70 fatetur iuratus, examinatus. Quod circa ecclesiam patrum Szétséniensium quoddam coemeterium, seu coemeterii cinctorium partim ex saepibus, partim dolato ligno constructum habebatur et hoc quidem a hominum memoria, qui saltem recordari possunt semper verum ubi Szétsénium aequae ac totum regnum felicissimis auspiciis maiestate sanctissima Domus Austriacae reparatum haberetur. Iniuria incursorum in cineres redactum fuisse testatur.

Ad 2um Idem testis fatetur, quod praedictum coemeterium venerabiles patres franciscani Szétsénienses semper pacifice possiderint.

Ad 3um Idem praelibatus testis fatetur, quod absque indultu praelibatorum venerabilium patrum franciscanorum nullus locus sepulturae in praeattacto coemeterio habere potuerit.

Ad 4um Idem testis reponit affirmative ac cincturam partim e virgultis textam partim e lignis ac palis constructam fatetur.

Ad 5um Idem testis affirmative per omnia.

Ad 6um Idem testis per omnia affirmative ac insuper ab angulo horti latitudinem coemeterii sese extendere dicit orgiis 7, longitudinem 39, a muro autem credit latitudinem ad occidentem orgiis 5.

Ad 7^m Idem testis per omnia affirmative et coemeterii peripheriam extensam fuisse usque ad murum, seu antiqui muri reducta.

Ad 8^m Idem testis siquidem punctum ad substantiam idem sonaret, quod septimum, idem reponit affirmative.

Ad 9um Punctum idem testis fatetur, quod in praedio coemeterio tam circa finem, quam medium prout indultum ferebat venerabilium patrum franciscanorum christifideles sepeliebantur.

Ad 10^m Idem testis fatetur, quod intronotatae ac attactae personae in punctis de utriusque in praedicto ac controverso coemeterio essent sepultae.

Ad 11^m Idem testis fatetur, quod etiam prolixiori numero attacta corpora ibidem quiescerent, ac in medio coemeterii inhumata iacerent.

Ad 12um, 13., 14., 15. punctum per omnia affirmative nihil prorsus limitando aut extenuando.

Secundus testis Bogácsy István, Szétséniensis, annorum circiter 70 vel amplius, iuratus, examinatus fassus est per omnia et ad singula, ut prior testis.

Tertius testis, Juditha Simon, Szétséniensis, annorum 70. Iurata et examiata ad omnia 15 deutri puncta deposuit, ut primus testis affirmative omnia.

Quartus testis, Balogh Mihály, nobilis inclytus Comitatus Neogradiensis, quam oppidi Szétsén, annorum 77, ut primus testis affirmative omnia.

Quintus testis, Andreas Kovács, Szétséniensis, annorum 70, qui bene meminit et cincturae peripheriae et pacifici usus ac possessionis, adeoque ut primus testis ad omnia affirmative.

Sextus testis, Szamkó János, annorum 70, Szétséniensis, ad omnia affirmative, ut testes caeteri et praeattacti.

Septimus testis, Juditha Thótt, nata Szétsénii, annorum 55. Iurata, examinata fatetur per omnia affirmative, ut testes caeteri.

Octavus testis, Barbara Ambrus, nata Szétsénii, annorum 55, iurata, examinata ad singula punctatim affirmative, ut priores contestes.

Nonus testis, Elias Béres, incola Szétséniensis, annorum 90. Iuratus, examinatus fatetur omnia puncta deutri singillatim affirmative, sed cincturae coemeterialis ob vetustatem temporis recordari non posse.

Decimus testis, Michael Olasz, nobilis Szétséniensis, annorum 60, ad omnia, ut caeteriores testes affirmative, ubi et cincturae optime recordatur, ne sanctus locus profanaretur.

Undecimus testis, Valentinus Szabados, incola Szétséniensis, annorum circiter 100. Iuratus, confessus fatetur affirmative ad omnia, ac coemeterii corporumque ibidem sepulcorum optime recordari, sed cincturae in tantum non recordari, tam ob vetustatem temporis, quam memoriae teneritudinem.

Duodecimus testis, Joannes Kovács, iuratus, oppidi Szétséniensis, annorum 62. Cincturae et vallatae recordatur optime, multorum item corporum ibidem quietem, nomina tamen sepulcorum reflexe non posse scire, ad alia omnia affirmative reponit, iuratus, examinatus, ut caeteri.

Decimus tertius testis, Acsai Theresia, nobilis Szétséniensis, annorum 66, recordatur cincturae, aggerem, coemeterii, corporum ibidem sepulcorum ad residua eaque singula puncta, iurata et examinata reponit affirmative, ut testes primi.

Ex post sequitur inquisitio circa domum pistricium alibi inserenda, talis est autem utriusque conclusio

Subscriptio inquisitorum

87. Super qua taliter excepta testium fassione praesentes nostras subscriptione et sigillis munitas dedimus anno 1752. die 25. Apr., ut supra.

Franciscus Nyarai, parochus Karancskeszienensis L. S. et per inclytus Comitatus Neogradiensis vice archidiaconus mpa

Joannes Frivaldszki L. S., parochus Dregel-Palankiensis e Comitatu inclyto Neogradiensi mpa

Copia vidimata

Copiam hanc suo originali collatam eidemque conformem esse testor in fidem subscriptus. Posonii, die 8va mensis Maii anno 1752.

Josephus Kunicz mpa, sacrae caesariae regiaeque maiestatis consiliarius et excelsi Consilii Regii Locumtenentialis registrator, archivi et sigilli regii conservator

88. Et hic fuit finis tantae non absque offendiculo iterato toties motae totque annis durantis controversiae, ut nimirum intra inquisitionem sisteretur. Neque sententia urgeretur. Videtur quidem maiores nostri orasse saepefatum excellentissimum dominum syndicum generalem, Paulum Balassa, quatenus sententiam archiepiscopi exoperaretur. Verum ex quo ille de dato Posonii die 24. Maii relati anni 1752 rescripsisset collato super hoc negotio cum vicario generali sermone. Quod nempe ratio cincturae ne utiquam in praeiudicium plebaniae Szétséniensis tenderet, vel ex eo, quod sepultura non ibi, sed in crypta fieri assoleat et possit. Hinc praeattactam inquisitionem non nisi pro casu oriturae quaestionis et abindae oriturae necessitatis reservandam sibi videri. Ex quo in quam ille tale suum esse sentimentum scripsisset, nostri quoque pacis et quietis amantes sententiam ultro urgere intermis erunt, quae tamen plurimum posteris profuisset, partim quia cincturam absque ullo amplius motu et tumultu erigere potuissent, partim quia habita cinctura etiam sepulturarum usum facilius introducere valuissent, partim quia omnis cum futuris parochis controversiae filium circa limites praesidissent, quamvis ad hoc tempus annus videlicet 1774 absque ulla quaestione ad primam sanctuarii columnam excipere soleant nostri defunctorum cadavera, et sic in ecclesiam inferre. Interim plurimum mihi errasse videntur patres illi, quia cincturam coemeterii desolari permiserunt neque renovare perrexerunt. Videatur infra annus 1729, [caput IX.]

Nec unquam 4ta funeralium petita

Caeterum quamvis domini parochi Ludanyensis toties occasione sepulturarum ius aliquod sibi adversum franciscanos praetenderit, et obtinere modis supralatis voluerint, nunquam tamen hactenus quartae funeralium seu portionis canonicae mentionem infecerunt, ut ius exequias celebrandi praetenderunt, quod pro futuro bene notandum est.

Sepulti in controverso coemeterio etiam anno 1744, 1745, 1749, 1752 notantur in libro mortuorum et referuntur in hac histori iisdem annis hocque signo NB notantur.

Articulus IV.

Inventarium ecclesiae exhibet.

Arae, ut in historia hac fol. notatur	8
Albae solemniore cum rubris subduct.	6
Albae ordinariae	22
Albae pro dominis ecclesiasticis	3
Ampullae ullae vitreae paria	8
Ampullae argentea absque catino par	1

Antipendium ad aram S. Antonii	1
Antipendium viride	1
Antipendium nigrum	1
Baptisterium cupreum cum patena stan.	12
Casulae rubrae sericeae	3
Casulae rubrae ordinaria non sericeae	7
Casulae albae ordinarii	2
Casulae albae sericeae, anno 1776 emptae	1
Casula solemnns cum appertinetiis, anno 1776	4
Casulae solemnes pro diversis coloribus	5
Casulae 2 ^{da} classis pro diversis coloribus	5
Casulae rubrae 2 ^{da} classis sive velis	3
Casulae violaceae novae, anno 1776	5
Aliae antiquae	6
Casulae virides sericeae	4
Communes	3
Casulae nigrae novae, 1776	2
Alia reparatae	5
Alia attritae	2
Calices solemniores novi, anno 1777	8
Calices antiqui argentei inauraticum paten.	2
Calices cuprei inaurati, unus exhibitur tumba.	8
Candelabra inargentata pro solemnitatibus	2
Eiusdem speciei, sed trigona ad S. Joannem Nepomucenum	6
Candelabra stannea maiora	8
Lignea pro aris	6
Lignea pro acolithis	5
Pro saevaceis candelis	2
Ciboria argentea inaurata cum cooper.	7
Cingul albo rubra ex lana	7
Nigro alba	17
Alba filacea nova 1776	4
Antiqua alba	1
Rubrum sericeum duplicatum	62
Corporalia	5
Calicum bursae novae nigra, anno 1776	3
Nigrae antiquae	6
Virides novae, anno 1776	3
Virides antiquae	4
Violaceae novae, anno 1776	4
Aniquae violaceae	4

Bursae rubrae bonae	9
Bursae albae ordinariae	5
Bursae ad casulas solemnes	5
Bursae ad casulas 2 ^{da} classis	5
Cochlear stamneum pro hostiis conficiendis	1
Corneum	1
Cacabi cupreo pro aqua benedicta	2
Clavis tabernaculi ferrea	1
Cruces Jerosolymitanae pro aris	5
Cruces lignae pro aris	1
Crux pro processione	1
Crepitarum paria	3
Dalmaticae solemnes, anno 1776, par	1
Dalmaticae 2 ^{da} classis par	1
Dalmaticae albae ordinariae par	2
Violacei coloris, anno 1776, par	1
Rubri coloris paria, unum 1776	2
Nigri coloris, par, unum 1776	2
Dependentiae solemnes, anno 1777, par	1
Ordinariae pro diverso colore, par	1
Pro nigro colore par	1
Emunctoria usuabilia	10
Ferrum pro pinsendis hortiis	1
Ferrum pro scindendis maioribus particulis	2
Pro scindendis minoribus particulis	3
Forfex	1
Humeralia ordinaria	34
Humeralia exsuta	9
Humeralia pro dominis parochis	7
Imagines pro exornandi aris sub vitro	28
Lampas ex aurichalco ante maius altare	1
Ante aram Dolorosae similis	1
Ante aram S. Joanni Nepomuceni argent.	1
Lampas christallina pendens in ecclesia	1
Lotorium cupreum	1
Monstratorium argenteum	1
Missalia quasi nova, unum 1775	4
Missalia attrita	8
Missalia pro requiem nova, 1776	6
Attrita	7
Matrica Baptisandorum	1

Matrica Conversorum	1
Mantilia subtiliora tria, anno 1776	5
Ex tela communi	16
Manutergia ad lavabo	33
Mappae pro altaribus S. Tobaleae superiores	14
Aliae novae colore cerules tinctae, anno 1776	7
Mappae eiusmodi S. Tobaleae inferiores grossae	14
Mappae aras tegentes	12
Mortarium ligneum pro thure comminuendo	1
Orbiculi stannei ad urceolos	8
Pixis ex aurichales pro maioribus particulis	1
Pixides argentea pro vialico, ex quibus una inaurata	3
Pixides argentea pro sacris liquoribus, anno 1776	3
Pixis stannea pro omnibus tribus s. liquoribus	1
Pixis stannea pro oleo infirmorum	1
Pacificale argenteum inauratum	1
Particula S. Crucis in ostensorio argenteo	1
Pluviale solemne cum stola, anno 1776	1
Pluvialia in anteriore parte flava	3
Pluviale antiquum usuabile	1
Pluviale nigrum	1
Pluviale violaceum renovatum, anno 1775	1
Portatilia, ex quibus 4 nova, 1776 et sequ.	11
Purificatoria	146
Reliquiae s. in ostensoriis inargentatis	2
Reliquiae s. in pixide stannea ex veteri ara maiore, quae asservantur in ara S. Francisci	1
Ritualia dioecesana, ex quibus tria anno 1775	6
Rituale Franciscanum P. Sannig	1
Rituale aliud sive circulus aureus	1
Subcorporalia	20
Subcorporalia cum caeruleis circumferentiis 10, anno 1776	10
Superpellicia ex tela ordinaria	22
Ex tela subtili, duo anni 1776	5
Pro dominis ecclesiasticis 1 Strophiola sua mappulae pro urceolis	33
Strophia Jericea diversi coloris	14
Thuribulum argenteum cum navicula et coch.	1
Item ex aurichalco cum navicula et cochleara	1
Velum flavum pro monstratorio	1
Variiegata nova sericea, anno 1775	2
Alia attrita	2

Vela pro calicibus nigra, anno 1776	6
Antiqua	3
Viridia nova, anno 1776	6
Antiqua	3
Violacea nova, 1776	5
Antiqua	2
Rubra bona	8
Rubrum albo variegatum solem.	1
Alba nova, anno 1775	4
Rubro album, anno 1776	1
Alba antiqua	1
Ad casulam solemniorem, 1776	1
Vela diversi coloris ad casulas solemnes	4
Alia diversi coloris	5
Vexilla parva	2
Hoc inventarium confectum est anno 1777. die 25. Junii aporpinquante termino	
guardianatus Fratris Andreae Nagy, qui per triennium pro paramentis expendi fecit	
ultra fl. Rh. 600, ut liber rationzm ostendit. Praeterea sacristiam repositoriis adhuc	
restantibus et confessionalibus ornavit. Duos calices ex veteri monstratorio in opere	
reliquit itam ut onus successori nin remaneret. Et hinc est, quod in hoc inventario una	
in veteribus duae notentur monstrantiae caeterum pro exolutione calicum in exitu	
positi sunt, donec pararentur penes dominum sxndicum sequestrati fl. Rh. 55, l. 46.	
2/3, idest 13. Aurei caesarei, quippe praeter duos aureos Hollandicos in uno duplo iam	
vitiato Michaeli Svager, Pestiensi datos, idem a qualibet uncia petiit 50 denarios et pro	
inauratione 4 aureos. Unus calix parare debuit pro 2 ^{da} Julii. Alter pro 2 ^{da} Augusti, quili-	
bet vero ponderare uncias saltem 45, quippe monstratorium habebat uncias 90.	

Caput IV.

De accessoriis conventus Szétséniensis

Accessoria quae sint?

1. Accessoria monasterii huius nomino, quae intraneam eius constiutionem non ingrediuntur, eidem tamen vel adiacent, ut area horti vel ad eius usum pertinent, ut domus pistricia, prata et olim fullonica pannificinae. De his igitur agendo sit.

Articulus I.

De area conventus Szétséniensis

*Situs areae, officium viotoris, stabula fabriana,
conservatorium lignorum, areae latitudo*

2. Peculiari distinctoque articulo describendam assumpsi aream, tum ut mota circa ipsam controversia accuratius deducatur, tum ut posteritati, si aliquando resuscitaretur, cursus eiusdem controversiae pro notitia et informatione relinquatur. Iacet haec area ad Aquilonarem conventus partem intersecatque permodum L aream illustrissimi comitis, Nicolai Forgács. Habet a muro conventus versus aquilonem orgias. Ab occidente versus orientem orgias. Ast circumpostia ex omni latere aedificia admodum angustam ea, reddiderunt. Nam ad latus occidentale excurrit latrina, quam sequitur in humiliori structura officina viotoris, conservatorium, curruum et hara pro sagniandis setigeris. Anno 1757 vel erecta vel renovata. In latere aquilonari sunt stabula, domus familiae et officina fabri, haec anno 1751 erecta est, eo quod magnam remoram defecitumque pateretur conventus in suis necessitatibus ob penuriam fabrorum in oppido. Illa una cum muro et porta areae aedificata sunt anno 1720, erga fl. 130, kilas tritici 10 et tres urnas caerevisiae. Demum latus orientale occupat tectum sub quo ligna conservatur. Qualibet harum structurarum habet in latitudine tres orgias, et sic ex latitudine areae auferuntur 9 orgiae, maneretur lata solum 10 orgiarum, verum ex quo stabula in longum protenderentur. Latitudo areae facit 17 p, longitudo vel 18 orgias et 3 pedes. Latitudinem accipe ab oriente ad occidentem in ductu stabulorum, ab his vero versus conventum latitudinem, nam versus oppidum duabus et ultra orgiis maius est spatium. Vide hoc + signum. Area dempto spatio a cincturae muro occupato compre-

hensis tum officinis choando ab angulo aream comitis incurrente s-penes fabrinam
habet org. 17, ped. 5 usque ad angulum oppositum versus occidentem. Hinc usque ad
latrinam org. 18., ped. 3. A latrinae extimo muro, ut iacet conventus versus orientem
24 org. Hinc usque ad primo nominatum angulum orgias 20, ped. 2.

Eius partem praetendit c. Forgács

3. Ex hac tam areta et compendiosa area praetendebat illustrissimus dominus
comes. Josephus Forgács, anno 1742, totam illam plagam, quam stabula cum adia-
centibus officinis occupant allegans quod eam excellentissimus dominus comes,
Stephanus Kohári illegaliter, utpote solum hypothecarius, cesserit monasterio. Ast per-
peram, nam ut notat scriptor historiae domus, anno 1739 scribens. Stabula moderna in
loco antiqui stabuli stant, et ex fundo dominali ne unius digiti spatium occupatum est,
nec potuit nem praedictus piae memoriae excellentissimus dominus dum stabula haec
aedificarentur Szétsénii reddens, prohibuit severe inspexitque frequenter, ne ex dom-
inali fundo quidquam occuparetur, allequando se nullatenus posse minimum quid con-
cedere ex eodem ea ratione, quia non haereditarius, sed hypothecarius dominus
dominii Szétsényi existeret. Haec apposita sunt ex certa relatione eorum, qui fuerunt
praesentes, dum construerentur stabula antedicta, et hac die, qua haec scribo, 1739. 10.
Febr. vivi testes existunt, parati fide testari. Hactenus scriptor. Utinam fidem eorum
inquisitione mediante excipi curassent. Maiores nostri! Interim minime ambigendum
puto de hac relatione, siquidem constet Stephanum Kohári aequi et iusti exactissimum
cultorem fuisse. Confirmorumque plurimum ex eo, quod sub initium ingressus nostri
rogaverit praesidens cerum fundum ab eo, illum tamen hicce fuerit religioni addictis-
simus denegaverit scribens in literis de dato Balogh, anno 1689. die 25 Novembris, se
nondum scire utrum sibi vel alteri fundus ille sit cesserus. Et postquam proportio facta
est, cessit fundum pro horto pro simplici non sub obligatione restituendi, dum et quan-
do dominus rehabere voluerit, ut artic. sequi dicetur, [caput IV.] n. 41.

Recurritur Romam

4. Quia nihilominus comes Josephus Forgács praetensionem suam urget, neque
exhibitione brevis Clementis VIII. De rebus monasterii fratrum minorum non alien-
andis, quidquam nostri proficerentur, recurrit provinciae definitorium pro tutanda
conscientia sua, Romam ad procuratorem generalem, ut is facultatem alienandi
partem illam areae impetraret, qui provinciae ministro patri Gerando pataki in hunc
modum rescripsit.

Adm. reverendissime Pater, mihi observandissime!

Pro minister generalis assentitur

5. Considerata instantia domini comitis, fundatoris conventus Szétsényiensis prout
a Paternitate Vestra a. reverendissima mihi describitur, non video, quo iure possit ei

deegari postulatum, cum nihil de alieno, sed totum quod suum est, expostulet. Si enim sibi loci dominium reservavit, non S. Sedis, sed ipsius super est excepta Ecclesia. Crederem igitur prudenter facturos, si libenter annuant eius votis, eo vel magis, quod damnum inferendum se exhibeat reparare alia aedificatione. Quod si ad hoc postulandum reverendissimi ministri generalis facultas necessaria foret, ego utpote ad praesens delegatus generalis Paternitati Vestrae adm. reverendissimae tribuo, ut tutiori methodo una cum definitorio in hoc procedere valeat. Paternitatis Vestrae adm. Reverendissimae.

Addictissimus in Domino servus, F. Alexius a Roma procurator et delegatus generalis mpa.

Ex indebita informatione

6. Iuvat hic observare procuratorem generalem auz non debite fuisse informatum, aut informaionem debitam non debite intellexisse. Supponit quippe comitem Josephum Forgáts eiusmodi fundatorem fuisse, qui monasterio fundum suppeditaverit, cum tamen solum honorarius extiterit, ex eo quod maiores ipsius patres nostros post depulsum Szécsénio Turcam reducerint, non novum fundum dederint, qui iam antea per Romanum Pontificem, Paulum II^{dum} fuerit acceptatus, adeoque in dominium Romanae Ecclesiae transierat, neque etiam tempore disturbiorum expulsis licet per Turcas fratribus ius ad rem amiserit. Nihilominus definitorium provinciae ob avertendas maiores molestias consilio delegati generalis aequiverit, et partem illam areae cedere constituit, requisitio ad transactionem peragendam perillustri ac gener. domino, Georgio Misleniczki, amico spirituali, sequentibus literis.

Assensum tamen praebet etiam provinciae definitorium

7. Notam esse altefatae Dominationi Vestrae praetensionem illustrissimi domini e comitibus Forgáts non dubitat diffinitorium nostrum religiosum, quam quidem iterationis vicibus adaperuit, novissime tamen anno mox praeterito congregatione Szécsénii die 8. Julii celebratae cum plenitudine declarationis suae intentioni correspondentis palam fecit, qua vult aplacidatoriae partem illam stabula et domum familiae conventus Szécséniensis complectentem et ad suam aream excurrentem per nos pro necessitate sua consignari. Huiusmodi postulato (praevisis matura discissione ex denegatione non paucis enascituris importunitatibus) illustrissimi domini deferre paratum fuit definitorium religiosum, sed quoniam de et super hoc ad exigentiam iurium nostrorum necessarius fuit consensus Roma obtinendus, idcirco hoc obtento, praefato illustrissimo domino comiti sponte cedit praeattactam partem fundi areae. Quia vero huiusmodi tractatio autoritate nostra fienda est nobis penitu per sacram regulam vetita. Non prohibet tam id fieri posse per procuratorem apostolicum, autoritate A. R. P. ministri provincialis a Sede Apostoli sibi concessa institutum, ad quem confidentem habere possumus recursum, idcirco spe firma fretum totum definitorium nostrum, unice dexteritatem in agendis praetulitae Dominationis Vestrae et expertam sibi vero

congenitam in nostrum seraphicum ordinem cum primis tamen conventum Szétséniensem paternam humillime implorat pro pensionem et hac in causa gratiose resolvendam sui asistentiam, submissaque instantia exorat, ut alteata Dominatio Vestra tractatum hunc transactionalem cum illustrissimo domino comite omni debita legitimitate terminandum in se cooperatione assumere dignetur, et quidem his interpositis conditionibus:

Sub insertis conditionibus

1° ut haec transactio per plures in hunc eventum fidei dignitate viros perspicuos coramisetur. 2° ut fiat mediante aestimatione aedificii illius sub praetensione existentis. 3° ut praelibati aedificii praetium correspondens aestimationi numeretur. 4° ne ullo unquam tempore etiam per successores ita eformetur fenestrae in aedificio, quod intendit illustrissimus dominus comes ponere, ut quoquo modo respiciant aream vel hortum conventus. 5° ne futuris temporibus per successores illustrissimi domini comitis conventus Szétséniensis impetatur iuridicis praetensionibus sua dominatio illustrissima consensum etiam dominorum conhaereditariorum desuper exopretur, ut suae quoque dominationes hanc transactionem ratam habeant, et nostros patres in pacifico usu horti, domus pistriciae et loci pro conservatione foeni deputati permanere absque ulla turbatione sinant. His itaque (praemissa iam supplici instantia) pro uberiori notitia praelibatis confidis definitorium nostrum in gratia altefatae Dominationis Vestrae et gratiosam sui pro consolatione nostra resolutionem anhelat appromittitque fideliter a se exorandam divinam Maiestatem pro desiderata incolumitate et longaeva conservatione praetitulatae Dominationis Vestrae. Actum tempore 2^{ae} intermediae congregationis provincialis in conventu Galgócziensi, anno 1743. die 16. Junii celebratae.

De madnato eiusdem definitorii F. Michael Spányi, provinciae secretarius Praesentem copiam cum suo originali vero et genuina per me comportatam et colatam eidemque in omnibus conformem esse testor in Bátorfalu, die 8. Maii 1744.
L. S. Josephus Blaskovicz, inclytus Comitatus Hontensis iur. ord. notarius mpa

Absque effectu

8. Utrum porro hic tractatus in effecum deductus fuerit? quemve effectum habuerit? nam reperio notatum. Hoc certum, quod monasterium nihil de area su amisit usque ad annum 1769, quo illustrissimus dominus comes, Nicolaus Forgács, haeres defuncti iam memorati comitis Josephi, rursus renovavit praetensionem patris sui, die quippe 16. Februarii anni mox dicti. Provinciae ministrum patrem Cajetanem Szalomon, occasione visitationis Szétsénii consitutum, cum loci gvardiano, P. Ambrosio Szentsimonyi evocavit, sequentibus verbis suam intentionem aperuit.

C. Nicolai renovat praetensionem

Ego a Vestris Paternitatibus stabulum, officinas et aream usque ad fontem (113. iam triplo maior est praetensio) accipiam pro aedificandis stabulis meis iure haereditario fundationali expedi enim, ut Vestrae Paternitates patiantur incommoditatem, quam haereditarius dominus. Ad haec provinciae minister resposuit: sententiam excommunicationis latam nos habere contra impetitores nostros. Respondi comes: revocatam esse nulliusque roboris. Subiunxit gvardianus: ubi ergo servabuntur altitia et reliquia necessaria? Resposuit comes: se daturum alium fundum nempe hortum familem. Neque hac vice processit negotium, et recte, inutiliter enim et laiori cum irritatione comitis fuissent verba multiplicata, qui aliunde non tam ob suam indigentiam, quam ad conventus vexam hanc praetensionem innovavit, siquidem notanter offensus et irritatus fuisset per inhumanitatem cuiusdam gvardiani, sacerdotem, qui cum sacro ultra horam solitam comitem praesolaretur denegantis et inhumanarum responsum remittentis.

Syndicus generalis se interponit

9. Interim memoratus gvardianus illico informavit excellentissimum dominum comitem, Paulum Balassa, syndicum generalem provinciae eiusque opem et patrocinium imploravit, qui etiam in hunc sensum rescripsit: intellexi non nova molimina illustrissimi comitis Nicolai Forgács, ille non novit fundamentum rei ex sinistra informatione, fote non faciet sine meo scitu. Interim si casu attentaret, syndicus loci nec latum unquem cedat et ius Summi Pontificis defendat, eousque donec ego sum domino comite titulato constituar et de iusto v. conventus iure informare potero. Posenii, 10. Martii anno 1769

Assensum praebet

10. Comparavit dein die 19. mensis Julii anno eiusdem 1769. Altefatus excellentissimus comes, Paulus Balassa Szétsénium gratus utique hospes, et conscedit apud comitem Nicolaum Forgács, quem, licet vesperinum tempus esset, illico salutavit gvardianus P. Augustinus Kovács. Die 20ma autem postquam praetitulatus comes Balassa pro sua pietate duo sacra ad suam intentionem celebrata devotissime audivisset, intravit conventum comitantibus eum domino Gerogio Kovács, syndico conventus, domino Francisco Kovács, huius filio et Balassiano in iuridicis plenipotentario etisque suis officialibus tum adveniente gvardiano et vicario perlustravit aream, stabula et reliquas officinas, quin immo et scholam trivialem foris existentem, quae praependitur esse in fundo conventus. Visis his omnibus in gvardianatu discussit documenta. Monasterii praecipue de area et scholis ac domo pistricia svasitque quatenus pars illa, quae praetenditur, cedatur Nicolao Forgács maxime propter almam pacem inter conventum et dictum comitem restaurandam ac conservandam.

11. Assenserunt primores conventus consilio tanti viri cum aliunde etiam provinciae definitorium iam olim assenserit, verum sub sequentibus, quas syndicus generalis posuerat conditionibus.

1° Quamvis citra laesionem iuris Suae Sanctitati Summo Pontifici competentis, nem minima quidem particula avelli et usibus saecularium applicari admitti posset, nihilominus fine concilianda erga memoratum conventum titulati domini comitis propensionis et colendae bonae vicinitatis unice praedicta praetensa stabula et penes illa ex area ad unam duntaxat orgiam cedentur saepius titulato illustrissimo domino comiti, ita tamen.

2° Ut consimilia stabula in alio accomodo loco sumptibus et fatigiis eiusdem domini comitis pro conventu erigantur, in statum perfectum poni curentur, nec nunc extantia prius occupentur aut diruantur, quam aedificanda ex integro parata fuerint.

3° In recompensationem plagae ex moderna area cedendae per repetitum illustrissimum dominum comitem vacuus seu inanis ille fundus horto v. conventus in inferiori adiacens tradatur.

4° Canalis actu infra conventus stabula existens ultro nec pro eodem conventu relinquatur.

5° Fine procurandae ad incendio securitatis teneatur illustrissimus dominus comes inter sua et v. conventus aedificia murum vulgo Faser Mauer adminus duabus orgiis ultra tecta suis sumptibus erigi.

6° Ex stabulis illustrissimi domini comitis penitus nullae fenestrae versus hortum v. conventus extruantur.

7° Quod si praemissae conditiones a parte illustrissimi domini comitis acceptabuntur, ponatur scripto contractus. Sin minus inhibetur conventus ne vel minimum ex iuribus suae sanctitatis, cuius ego syndicum apostolicum ago citra meum consensum cedere praesumat.

Quae c. Forgács non placent

12. Verum neque hac vice quidquam effectum est inter conditiones enim positas non placuit illustrissimo domino comiti praetendenti, quod exiguum eidem spatium cederetur, voluit enim vero ab areae uae cinctura direcete ducere lineam et aream nostram intersecare prope fontem in ea existentem, idcirco negotium haesit in suspenso neque potentis patroni ingressionem comes vicinus monasterium turbavit quidem iam frequentiores et potentiores postquam anno 1771. die 26. julii atefatus comes Balassa decesserat.

Ideo vult tractare cum definitorio

13. Ubi vero anno 1772. die 29. Januarii cinctura aream nostram ab area comitis Nicolai ad orientem seiungens se solo corruisset, maior et comiti affulgebat spes inten-

tum suum assequendi et fratribus timor aream amittendi, gvardianus quippe P. Augustinus Kovács restaurare cogitans eandem ruinam consulto accessit comitem praetitulatum. Non facultatis exoperandae gratia, sed voluntatis eius expiscandi causa, ne si perseveraret et iuxta datum iam assensum spatium praetensum occuparet inanes causarentur expensae. Declaravitque comes se velle negotium tractare cum definitorio futuro mense Maio Szétsénii congregando, ideoque supertenendum esse a ponenda ex solidis materialibus cinctura, proinde hiatus ille eousque non nisi lignis et asseribus fuit occlusus. Sciendum porro murum hoc corruisse ab officina fabri usque ad portam areae dempta plusimus una orgia, non quidem simul vel semel, verum penes officinam fabri ad tres circiter orgias ante aliquot annos neque erat restauratus, nisi solis asseribus. Reliqua autem pars hoc anno, postquam nepe comes Nicolaus pone cum existens quoddam ligneum aedificium (fors istud fulciebat murum) disciiciantur.

Quod assensit

14. Adveniente igitur mense Maio assumtum est negotium areae, c ut sua modalitate tractetur provinciae definitorio propositum prae R. P. Andream Nagy, definitor actualis Szétsénii residentem, atque in sequentem modum determinatum.

Relatum fuit v. definitorio qualiter ad praetensionem illustrissimi condam comitis, Josephi e comitibus Forgács, iam anno 1743 paratum fuerit eiusdem temporis definitorium cedere partem illam fundi stabula et domum familiae conventus Szétséniensis complectentem et ad suam aream excurrentem, immo reipsa cesserit modo et formalitate statui nostro conveniente obtento super eo iuxta exigentiam status religionis nostrae Romanae Sedis conveniente, qui prae manibus atefatae illustrissimae familiae dicitur esse, nobis merito exhibendus. Quia veri res in effectum deducta non fuisset, et legitimus successor illustrissimus dominus comes, Nicolaus Forgács eandem praetensionem renovasset pie memoriae excellentissimus dominus comes, Paulus Balassa (tituli), qua apostolicus syndicus generalis Provinciae huius Salvatorianae eandem cessionem applicavit anno 1769, quoad praedicta stabula et penes illa ex area ad unam duntaxat orgiam sub certis conditionibus et clausulis in effectum deducendis. Verum quia praetendens illustrissimus dominus comes non contentus illo spatio, maius et amplius exigeret, ut et praetitulati illustrissimi domini comitis, Nicolai Forgács praetensioni satisfiat et monasterio sua pax et quies permaneat, ultro assentitur modernum definitorium, dummodo conventui de opportuna area provideatur et puncta ab atefato excellentissimo comite, Paulo Balassa, syndico apostolico iam exhibita, in transactione et executione cum consensu moderni syndici apostolici observentur. Actum in conventu nostro Szétséniensi ad trasfiguratum Salvatorem occasione I^{mac} intermediae congregationis, die 9na Maii anno 1772

Extradatum per F. Primum Papp, provinciae secretarium

Ex supposito obtenti Romani assensus

15. Consensus Roma obtenti super cedenda parte areae meminuit etiam definitorium anno 1743, sed fors non alius est ab eo, quem delegatus generalis P. Alexius a Roma dederat, cuius literas superius iam relatas at copiatas duntaxat finito seu potius abrupto huius areae tractatu, utpote anno 1773, mense Maio in conventu Gyöngyösiensi reperit pater plenipotentarius Nicolai. Non videtur esse sufficientes, quia non minister generalis, sed Sedes Romana habet ius et potestatem cedendi fundum in ius Romanae Ecclesiae semel assumptum, qualem esse Szétséniensem certo constat ex bulla collativa Pauli II^{di}. Nihilominus modernum provinciae definitorium secure et iuste processit assensum cessionis praebendo, quia ob testimonium definitorii anni 1743. Consensum Roma obtentum asserentis et obertionem comitis Joannis Forgács, recte iudicavit consensum illum fuisse ipsius Romanae Sedis.

Consultatur de modo cessionis

16. Facta superius relata definitorii resolutione primis huius congregationis sessionibus A. R. P. Paulus Soós, provinciae minister, die 9na ex cuiusdam haud recti cordis svasione accesit excellentissimum comitem, Joannem Forgács, Nicolai, qui non aderat, plenipotentarium rogans quatenus se interponeret apud comitem Nicolaum, ne conventum amplius turbaret, verum ille (nam ut ex post evenit etiam comitem Nicolaum ipsemet sufflaminavit ad praetensionem parentis urgendam) potentius peroravit pro praetendente ac a meridie ad conventum venit, inque facie loci habito iam assensu definitorii super cessione amplionis fundi, consultatum fuit de loco cum stabulorum aliarumque officinarum, tum ipsius areae, cum enim pars praetendens intenderet ab exteriori areae suae cinctura directe aream conventus transecare exiguum plane spatium relinqueretur conventui. Hinc.

Varia proiecta

17. 1mo Excellentissimus comes, Joannes Forgács proiectavit aream transferendam cum stabulis et omnibus aliis officinis penes hortum foenilem. Verum patribus non placuit tum ob difficilem communicationem, tum distantiam et remotionem ab oculis superioris, tum ob defectum aquae et fontis, tum ob pericula dissipandi eleemosynam. 2° Ut stabula producantur ad hortum, sicut producta est infirmaria. At profundis pimia, metus instabilitatis et ex pensarum magnitudo displicere fecerunt. 3° Ut hortus superior vel in toto vel in parte vertat in aream, ibi fons extruatur caeteraque aedificia, plateola prout declinat versus ecclesiam recta ducatur per aream domus nostrae pistriciae. Domus vicina cassetur exque illius fundo arrea pistriciae compensetur. Verum hac vice nihil est definitum. Aderant huic conferentiae reipsa tumulaturiae. Excellentissimus comes Joannes Forgács, A. R. P. Paulus Soós, minister provincialis, A. R. P. Georgius Kerhofer, provinciae pater, R. P. Capistranus Krajczinovszki, provinciae custos, reverendissimi patres Adiutus Kviczala, Stephanus Piszarscik, Vincentius Blasko, Andreas Nagy, provinciae definitores et n. v. P Augustinus Kovács, gvardianus conventus.

Conditiones propositae

18. Post haec die 4ª Julii, excellentissimus comes Joannes Forgács, plenipotentarius a comite Nicolao vocavit patrem gvardianum collaturus de praetensa areae parte. Exhibita est eidem resolutio vestri definitorii superius relata, qua contentus ventum est ad faciem loci et post varia proiecta in eo fere coalitum. 1mo Ut stabula pro 12 equis, domus familia, officina fabri et vietoris sub fornice exturatur in tractu occidentali a latrina inchoando, sicut extant adhuc antiqua rudera moeniorum. 2do Pars areae cedatur ducta linea a cornu domus comitis Nicolai ad 13 orgias inchoative ab extima parietis stabuli parte, alia vero linea ducta a cinctura areae comitis ad 9 orgias. 3to Quae restant aedificia demolienda nempe conservatorium curruum et lignorum erigantur expensis comitis in horto superiori, cuius pars in aream vertetur. 4to Porta communis conventus in cellam reformetur et alia cella in portam vertatur. 5to Decedens areae pars compensetur alia plaga horto inferiori adicienda. Vocatus est itaque illico magister murariorum iussus mensurare locum aedificiorum eorumque delinationem parare. Nam suprafatus comes asserebat aedificia mox esse inchoanda. Quippe 6to conclusum fuerat monasterium non cedere praetensam areae partem donec omnia aedificia in suum statum reponantur.

Petuntur in scripturam redigendae

19. Retulit haec omnia comes Joannes particuli suo Nicolao, verum ut tum ex sequela, tum ex privatis sermonibus intelligere licuit, non ad palatum ob expensarum magnitudinem, quam vel maxime comitissa eius consors exaggerabat. Nihilominus die sequenti idem comes nicolaus amandavit ad patrem gvardianum P. D. Franciscum Kovács, suum iuridicis plenipotentarium, qui referret nolle comitem de facto aedificare, sed vel ad annum aut quando ipsi opportuna videbitur. Neque aliud se modo desiderare, quam ut puncta conventionis ipsi in scripto tradantur. Retulit etiam memoratur nuntius, quod inter discursum quaerenti sibi: Quid cum ruinata cinctura agendum? Comes resposuerit: Restaurarent sibi. Et sic re infecta discessit uterque comes die sequenti.

Nulla secuto effectu ruinata cinctura aedificatur

20. Hanc comitum agendi rationem magis ex vexa, quam seria voluntate procedere rati primores conventus deteminarunt ruinas cincturae, quae, ut notatum est mense Januario, corruerat et ob tractatum cum comite Nicolao in ruina relicta fuerat ex solidis materialibus restaurare. Itaque die 13ª eiusdem mensis Julii purgari et fodi coepta sunt fundamenta. Vidensque hoc D. Emericus Ivánka, fiscalis comitis Nicolai, accessit reverendissimum patre gvardianum Benedictum Kósa non contradicens quidem avertere tamen cupiens a restauratione saltem ex muro solido et offerens selignis praeclusuram facturum ex parte comitis, at nihil obtinuit. Expost homo vafer et inquietus suspensionem aedificii petiit usque dum responsum a comite acciperet, quia vero non audiretur murariorum magistrum territavit, ne auderet sodales submittere et aliquot diebus non nisi unus laboravit. Tandem comminisci coepit, quod fun-

damenta extenderimus, magis, quam vetusta fuerint et occulatam etiam fieri fecit. Sed et pater gvardianus accurate dimetiri curavit praesente etiam mathematico, D. Josepho Csonka, nec ullus excessus repertus est, nisi forte unus alterve lapis in fundamentis prostaret. Finita est haec cinctura die 8. Augusti, non tamen perfecte, eo quod tectum incumbens ob defectum trabium sustentantium ruinam minaretur. Debuissent itaque trabes succolantes adaptari. At ex quo tectum aliunde ruinosum esset et securitati magis idoneum iudicaretur murus, ut vocant contra ignem anno 1775. mense Maio sub gvardianatu P. Andreae Nagy, eiusmodi murus erigi coeptus est atque protractus usque ad gvardianatum cum novo tecto dimidiato ad aream propendente.

Urgetur tamen cessionalis instrumenta confatio

21. Porro murum hunc ereximus, quia praevimus et ex dictis ac factis monitis Nicolai colligere potuimus eum non condescensurum ad puncta transactionis. Immo ipsemet comes Joannes dum die 3^a Augusti transactionis instrumentum conficiendum urgeret intra discursum protulit. Nec intra 10 annos aedificia nostra esse ponenda. Comes vero Nicolaus dixisse ferebatur, stultum se fore si aliis aedificaret, maxime cum omni spe haereditatis careret. Neque id latuit comitem Joannem, ideo etiam exprobrasse dicebatur patrueli suo, quod optimam fundum praetensum occupandi occasionem negligeret. Ipse nihilominus die 3ª Augusti rursus urgebat instrumenti transactionalis confectionem. Nos vicissim suspensum nuper punctum, ut nempe portae areae protrahatur ob maiorem cum nova area communicationem. Venit itaque ad faciem loci praetense D. Georgio Kovács, syndico apostolico conventus, D. Francisco Kovács palenipotentario comitis Nicolai. Fiscali eiusdem Emerico Ivánka et consensit, quatenus ad unam orgiam protrahi versus plateam possit.

Et cur?

22. In reliquo conclusum fuit, quatenus accurata aedificiorum ponendorum areaeque accedentis et fieret eaque duplex ad utraque parte subscribenda. Instrumentum similiter mutuo tradendum conficeretur, cuius puncta comes Joannes tradidit patri gvardiano Benedicto Kósa. At cur tam operose urgebat haec conventio cum grafi certo apparuerit comitem Nicolaum non consensurum? Profecto comes Joannes sperabat suos haereditarios aliquando successuros, vel vero ne videatur comes Nicolaus a tot annis nihil egisse, ac oleum et operam in praetensione sua perdidisse. Idcirco saltem instrumenti transactionalis confectio urgebatur, aedificiorum vero promotio ne verbulo quidem impendebatur, immo postquam totus murus, ut parvulo ante dictum est, elevatus fuit non sine magnis expensis, comes Nicolaus probasse, auditus est a me ipso, qui hoc scribo et a R. P. Benedicto Kósa. Porro hic idem qua gvardianus cum P. Andrea Nagy definitore actuale commissionatus in hoc negotio confecit instrumentum transactionis, cuius unum exemplar transmissum est comiti Joanni, alterum comiti Nicolao ad approbandum, tertium in conventu reservatum tenoris sequentis.

Copia

Minutae cessionalium partis areae v. Conventus Szétséniensis Ord. Min. S. P. N. Francisci reformatorem iuxta conditiones per excellentissimum dominum syndicum generalem Provinciae Salvatoriae dominum comitem Paulum Balassa praescriptas determinationem v. definitorii ac hisce conformatam transactionem in praesentia excellentissimi domini, domini comitis Joannis Forgács (tituli), qua plenipotentarii illustrissimi Nicolai comitis Forgács (tituli) ex parte vero provinciae et memorati conventus subinsertorum patrum peracta et conclusa die 4. Julii anno 1772.

Quod hactenus actum

23. Nos infrascripti damus pro memoria cuiuslibet status, gradus ac praeeminentia dominis, quibus competit universis, quod posteaquam adhuc anno 1743° illustrissimus dominus, dominus Josephus e comitibus Forgács de Gyemes ob angustiam areae suae conventui nostro vicinae certam ratione partis areae nostrae aequae satis angustae praetensionem formasset ad suam augendam. Agebatur eo tum negotium hoc tam cum provincia, quam cum Curia Romana. Provincia quidem erga fundi illius alibi fiendam bonificationem una cum aedificiis parata erat et tunc partem desideratam areae cedere respectu cuius et Curia Romana, ut audivimus, consensum praebuisset, verum tractatu hoc in executionem non dum assumpto praetitulatus illustrissimus dominus comes in debitum mortalitatis re infecta fati cessit.

Quomodo locus monasterii acquisitus

24. Quia vero pie defuncti illustrissimi D. Comitis legitimus successor, illustrissimus D. Comes Nicolaus Forgács (Titt) eandem praetensionem renovasset intuitu ampliandae areae huius residentionalis castelli sui, hinc non obstante eo, quod locum hunc cum accessoria areae depuratum ab omni iure alieno usurarem, siquidem 1mo Franconius Dalmatiae banus conventum hunc qua dominus terrestris conventualibus patribus cum appertinentiis detulit anno 1452. 2do Posteaquam desolatus hic locus per patres conventuales desertus fuisset, comes Michael Ország, regni palatinus, anno Domini 1466 eotum huius terrestris dominus eundem nobis donavit, ad cuius instantiam Paulus 2us, Pontifex Maximus per bullam *Piis fidelium votis etc.* datam Romae, 1466° quarto Nonas Januarii nos hic confirmavit. 3° Posteaquam vero Buda capta circa annum 1544 per barbaros hinc et nos eiecti fuisset anno 1610, comes Sigismundus Forgács, regni palatinus, qua dominus terrestris iure postliminii nos rursus ad iura vetera reduxit. Ast 4° Posteaquam anno 1662 conventus hic per Turcas rursus exustus fuisset, sanctuariumque ecclesiae in moseam corpus vero ecclesiae in stabulum conversum rursus exulavimus. Verum Turca per christianitatem expulso iterato anno 1684, iure postliminii hic stabiliti sumus, ac locum antiquum reoccupavimus, conventus nostri structuram munificentissime adiuvantibus cel-

sissimo principe archiepiscopo Georgio Széts'ni, excellentissimo domino comite Stephano Kohári et spectaculo domino Georgio Misleniczki sicque usu huius conventus, qui naturaliter praesumitur aream semper habuisse in 110^{m^{am}} annum imperurbate persequeramus. Ab incolatu vero primaevio et iure postliminii stabilito in annum 300^{ium}.

Item confirmatus Qualis cessio facta sit 1mo

25. Non obstante in quam 5° et eo, quod et per magnae memoriae Carolum VI., Romanorum imperatorem hic confirmati simus anno 1719. die 30. Octobris, ac ob diversas acerbas calamitates sub iugo Turcico fortiter et constanter in obsequio animarum perpassas sub specialem serenissimae maiestatis protectionem assumpti. Immo 6° et per modo felicissime regnantem augustissimam dominam nostram Mariam Theresiam Hungariae reginam apostolicam quoad locum hunc et personas clementissime anno 1767 stabiliti. Expeculiari nihilominus respectu huiusce conventus erga praetitulatum illustrissimum D. c. Nicolaum Forgáts condescendit excellentissimi D. c. generalis provinciae syndicus, cuius auctoritates est iura pontificia manutene in cessionem stabulorum, familiae domus, fabrinae cum conservatorio et parte arcae, cum reflexionibus tamen ordine sequenti inviolate observandis, videlicet: *primo*, quamvis citra laesionem. Vide supra [caput IV. n. 11.].

Secundo

26. Sed cum per cessionem stabulorum, in quorum ductu et familiae cubiculum et fabrina cum conservatione vi reflexionis numero 1mo positae intra eandem orgiam complectatur, non fuisset undique satisfactum toties titulati illustrissimi D. Comitibus intetnioni ex eo, quod et parte illa obtenta non posset quadrum arcae iuste duci versus plateam ad exigentiam suae intetnionis. Mediatorem agente excellentissimo domino c. Joanne Forgáts, dum congregatio 1ª intermedia provinciae anno hoc 1772. die 10. Maii hic Szétsénii celebraretur, ventilatum est hoc negotium in pleno definitorio, in quo caventes patres v. definitorii ne ansa aliqua offensionis illustrissimi D. Comitibus offeratur, sequens resolutio facta est per secretarium provinciae extra data. Relatum est v. definitorio etc. Vide supra [caput IV. n. 14.].

In quo coalitum tertio

27. Dum ergo actore pro parte illustrissimi D. c. Nicolai, excellentissimo ac illustrissimo D. c. Joanne Forgáts negotium cedendae partis arcae nostrae submodis et clausulis praememoratis hac formalitate actitaretur ab untrunque deventum est ad faciem loci, quo comparuit modo titulatus excellentissimus D. c. Joannes, et patres v. definitorii. A. R. P. minister provincialis, Paulus Soós, R. P. provinciae custos, Capistranus Krajcsínovszki. Reverendi patres quatuor definitores, P. Adiutus Kviczala, P. Vincentius Blaskó, P. Andreas Nagy et P. Stephanus Piszárscsik ac per adductum suae

excellentissimae mathematicum positum est triangulus. 1mo ab angulo stabulorum nostrorum contiguo terreno D. illustrissimi c. nicolai versus occidentem, ita ut punctum medium trianguli in medio areae nostrae prodiret, duae vero lineae un quidem orientem versus cincturae illustrissimi D. Comitum plateam versus ad fontem corresponderet, altera vero parallela terrenum illustrissimi D. Comitum occidentem versus angulum stabulorum nostrorum adaequaret. Sed quia haec dimensio quadrum iustum elaborandae I. D. Comitum areae perderet, ac in nobis remansa residua parte areae etiam obliquum magnam improportionem induxisset, tandem coalitum est in eo, ut ab anguli residentialis castelli illustrissimi D. Comitum parte occidentali ad 13 orgiarum linea reta fundo areae nostrae immergeretur, in latitudinem vero ad orgiarum 9. Frontem cincturae illustrissimi D. Comitum in triangulo plateam versus asserveretur. Si tamen excellentissimus dominus syndicus generalis super eo etiam consensum de plenitudine potestatis suae praeberet.

Expensis detrimentis conventus

28. Cum autem per hoc modo factam potioris partis areae nostrae cessionem ob commoditatem illustrissimi D. Comitum residua eiusdem pars nimium angusta nobis amplius remaneret, stabula item familiae domus, fabrina cum conservatorio, victoria pariter cum conservatorio suo, uti et curruum ac lignorum solo aequari deberent, ne suppeteret modus alter, quam ut ex horto nobis necessario ante conventum plateam versus situato area pro conventu competens et necessaria efformanda foret.

Sub his conditionibus

Hinc pensata tantorum aedificiorum necessariorum et horti amissione ac tantis aedificiorum de novo in alio loco fiendorum expensis in iustam reflexionem merito assumptis, quorum onus conventus ferre ne utiquam potest, sed nec debet, cum uti prius, ita et in posterum humilibus suis aedificiis contentaretur, ideo concentrato consensu v. definitorii in omnibus consensui et clausulis excellentissimi domini syndici generalis provinciae, consentit quidem v. definitorium in praementionatam cessionem areae in longitudine orgiarum 13, latitudine vero versus aream illustrissimi D. Comitum orgiarum 9, ea tamen lege, ut sequentes conditiones cum peculiari attentione inviolatae observerentur per excellentissimum syndicum generalem praefixae. Videlicet.

1mo Similia destruendi aedificia ponantur

29. Primo. Ut moderno ruinando consimile stabulum pro 12 equis in longitudine orgiarum 8, in latitudine vero orgiarum duarum et mediae. Item familiae cubiculum orgiarum trium et mediae in longitudine, in latitudine orgiarum duarum et mediae. Item fabrinae tirum orgiarum in longitudine et in latitudine pariter orgiarum duarum et mediae in parte occidentali remanentis partis areae nostrae sumptibus materialibus et operariis illustrissimi D. Comitum conventu erigantur, et quidem iuxta tenorem transactionis per excellentissimum D. c. Joannem qua plenipotentarium ad cau-

tionem nostri et illustrissimae vicinae contra incendium, haec omnia subfornitura. Nec secus modo existentia haec occupentur aut diruantur, quam aedificanda in statu perfecto forent.

Canalis remaneat

30. *Secundo.* Ut canalis infra moderna stabula conventus existens, ultro nec pro eodem conventu intacte relinquatur.

Conservatoria alibi aedificentur

31. *Tertio.* Cum conservatorium curruum et lignorum pariter ruinanda venirent, tenebitur illustrissimus D. Comes hortum ex parte orientali ante conventum situatum pro area suis impensis adaptare, in eaque conservatorium 5 curruum, aliud vero lignorum sub tecto scandulari in quantitate ruinandi erigi curare.

Area nova cum veteri iungatur

32. *Quarto.* Quia vero pars areae remansa nobis cum nova efformanda continua esse deberet ob communicationem aquae pro atilibus, lignorum pro culina et ob intervenientium equorum et curruum hospitum, qui amplius in antiqua exigua parte remanentis areae locum habere non possunt, sed nec adequari valerent eorum pecora in si per conventus portam ad fontem ducerentur, dignetur illustrissimus D. Comes vel gratiosissime consentire ad fontis in nova area suis expensis fiendam erectionem, vel non controvertere, ut ad hanc coniunctionem et communicationem porta maior areae nostrae usque ad cincturam horti ante conventum situati et in aream vertendi plateam versus ab ante protrabatur per fundum alioquin nostrum, ac cinctura areae nostrae anterior in ea altitudine, in qua modo est cincturae anteriori areae illustrissimi D. Comitum coniungatur. Nam et porta minor conventus ibi esse non potest, ubi modo est, sed cella ultima penes sacristiam situata pro porta adaptari debet. Et tali modo resectis diversis angulis amoerior frons plateae redderetur.

Fundus adimendus

Compensetur horti ampliacione

33. In recompensationem plagae ex moderna area cedendae, horti anterioris, quem necessarium, tali modo amittimus. Arborum item fructiferarum, quae praetio aestimabiles et utiles imposterum exsecari debebunt, ut in area pro impedimento futurae per titulum I. D. Comitum vacuus seu inanis ille fundus cedatur. Horto v. conventus inferiori adiunctus seu vicinus (secus conventus nec hortensibus rebus se providere in posterum valeret) et hoc porportionem non arithmeticam orgiarum, sed geometricam, siquidem una orgia areae cedendae et horti iam elaborati cassandi ac in aream vertendi nobis longe et necessarior et commodior et utilior foret, quam tres quatuorve aliae ex fundo inferior plaudinoso pro horti extensione nobis cedendae, in

qua plaga siquidem piam alieni iuris subversaretur, evictio maneat penes illustrissimum D. Comitem ac suos successores.

Murus ignem erigatur

34. *Sexto*. Fine procurandae ab incendio securitatis teneatur illustrissimus D. Comes inter suam et v. conventus aedificia murum vulgo Faser Mauer ad minus duabus orgiis ultra tectum suis sumptibus erigi curare et hoc in eum casum si in fundo cessi aliquod aedificium poneretur et conventui appropinquaret.

Nulla servitus conventui imponatur

35. *Septimo*. Ex quocunque aedifio illustrissimi D. Comitum qualeunque demum illud esset, penitus nullae fenestrae versus aream nostram extruantur vel aliaquaeunque servitus conventui imponatur. Haec omnia puncta per excellentissimum D. c. Joannem qua plenipotentarium iam applacidata sunt occasione transactionis, coniunctionis am areae veteris cum nova mentio facta, sed remansit indefinita cum spatio areae novae et terreni horto inferiori coniugendi, proinde transactio non est asaequate terminata, quae instrumentis literalibus ab utriusque firmare deberet. In reliquis faciliori compositione negotium complanari potest, verum pars areae nobis remanentis nisi coniugatur cum area nova ex horto ante conventum eformanda sequentes orientur graviores et magnae perpetuae servitutis inonvenientiae et consequentiae. 1mo Uti praedictum est fons alter erigi debet, qui certe profundus et sumptuosus erit. 2do Accessus ad illam aream esse non potest, nisi ex platea. 3mo Ligna ex area illa per plateam et portam procul, et in hieme valde importune ad conventum inferri debent, uti et vicissim esca pro altilibus oras tali modo efferri. Curruum, equorum et servorum hospium non potest esse communicatio, nisi per portam minorem conventus ex platea et per plures aliae onerosae sequetae, quae modo nec praevidentur, quae omnia evitari possent per coniunctionem areae et portae conventus alibi fiendam (ut numero 4. insinuat) accommodationem nec suppetit a haec salvanda ullum aliud remedium.

Haec sunt, quae hactenus in transactione partim inducta sunt, partim ex eadem emerunt inserenda, super quibus, si gratiosissimus annutus illustrissimi D. Comitum accesserit, per nos quidem cessionales sua formalitate extradabuntur, sed et humillime supplicamus vice versa per I. D. Comitem contractu scripto de rebus et obligationibus transactis securiores reddi. Caeteroquin inhibetur per excellentissimum D. syndicum generalem ab omni cessione etc. etc. Actum Szétsénii, 1772. mensibus Julii et Augusti

F. Andreas Nagy, provinciae def. act. Prae A. R. P. m. prov. commissionatus

F. Benedictus Kósa ex def. Et loci gvard. prae A. R. P. m. prov. commissionatus

His perceptis nihil movit comes

36. Haec firmandae transactionis formula sub finem Augusti aut initium Septembris transmissa est utroque comiti et comes quidem Nicolaus tamen de acceptatione vel reiectione aut modificatione punctorum memorans, sed nude ad comitem Joannem remittens, qui tamen posthac nihilomino in hoc negotio movit. Unde sequitur comitem Nicolaum a praetensione sua supersedisisse, neque conventum aut provinciam cessioni suae debere, cum ex parte nostra non steterit, cur transactio non fuerit authenticata et in effectum deducta. Unde si in posterum sic sopita praetensio resuscitaretur, iuste posset conventus resistere aut saltem expensas ab eo tempore factas tamquam damnum emergens praetendere, quae certe non fuissent factae, si pars praetendens transactioni, uti promiserat, illico stetisset.

Expensae in novi muri et tecti erectione

Ad cautelam notatae

37. Porro expensas illas pro cautione iuvabit adnotare saltem obiter conscientiose tamen non augendo. Imprimis pro sola erectione muri decidui praeter calcem et alia materialia eorumque vecturam murariis et manualistis dati sunt fl. Rh. 34, den. 72. Deinde in erectione muri contra ignem et tecti novi. Pro scandulis fl. 64, pro clavis scandarum et lattarum fl. 36, den. 1; pro calce fl. 73, pro tegulis et lapidibus fl. 80. Fabris lignariis fl. 42, D. 5., murariis et manualistis fl. 83., den. 96. Victus utriusque pallarii coniunctim per 13 hebdomadas saltem exportavit 18 fl. Aestimentur praeterea lattae, trabes, tigilla, horum, tegularum, lapidum calcisque vectura ac scandarum Losonczino. His inquam et huiusmodi computatis expensae exurgent prope, si non superabunt fl. Rh. 500, quas conventus non debuisset fecisse, si transactio illico in executionem venisset. Neque adhuc computum ingreditur philagoria et tectum infirmariae. Nam pro his sequestrati sunt decem millia scandarum cum remanentibus tribus millibus et philagoriam excitarunt molitores, labor vero fabrorum in tegenda infirmaria non est imputatus.

Articulus II.

De hortis conventus Szétséniensis

Hortus superior

38. Habet conventus iste iuxta et ante tractum orientalem hortum exiguum, utpote orgiarum 17 in latitudine a muro conventus, 27 vero et 3 pedes in longitudine, inchoatur enim a porta ordinaria conventus et producitur ultra extimum sanctuarii parietem ad 9 orgias et 4 ½ pedes. Hic olim erat multo angustior, at anno 1735 dilatari benigne concessit illustrissimus comes Joannes Forgáts, illico autem asseribus cinc-

tus est cura P. Georgii Gulyás, gvardiani arboribus vero consitus opera et industria n. v. P. Brunonis Motsko, concionatoris.

Reformatur

39. Aliam simetriam olim hic hortus habuit, nam vetus cinctura lignea multum curva et flexuosa erat, in tantum, ut totum portae conspectum interciperet. Verum cum anno 1774. die 9na Maii muro cingi coepisset, murus directe ductus est exmisso certo terrae spatio. Penes psam portam quidem non ultra duas spinatas. Ad angulum vero seu cornu cincturae ad semialteram prope orgiam. In medio demum ubi sinus cincturae protuberabat ultra 4 orgias. Et sic multo elegantior effectus est monasterii conspectus. Porta quoque illico se offert etiam immo latea subsistenti. Cum hac exclusa plaga 3 gradiores arbores unt exclusae consequenter necessario decussae. Interim vix aliquid aut admodum parum decessit huic horto, quando quidem meridiem versus ab eregione cincturae domus pistriciae accessit quaedam particula, cum enim lignea cinctura fuisset multum curva murus ab anteriori angulo cincturae domus pistriciae directe ductus est per plateam, ad quam in angulo ecclesiae obverso ad duas fere orgias excurerat, et sic spatium ante portam exmissum, hic fere fuit compensatum.

Muro directo cinctus

40. Quamvis autem spatiolum hic occupatam ad nullum alium fundum videretur pertinere, quam veteris coemeterii aut domus pistriciae, ut tamen omnis antevertetur dissensionis occasio R. P. Benedictus Kósa, gvardianus accessit illustrissimam comitissam, comitis Sigismundi Forgáts viduam eique sua modalitate proposuit cincturam directe duci non posse, nisi aliquamvis per ad plateam excurreret. Ne autem id notanter fiat etiam ex horto, ubi saepimentum flexuosum erat, oportere quidpiam cedere. Rogavit itaque quatenus in eo non adversaretur, cum aliunde per id ne dominio, nec publico quidpiam decederet. Assensit bona domina, et sic bsque ulla controversia cinctura est aedificata. Non defuerunt tamen utriusque Forgátsiani dominii officiales, qui observantes productionem muri, aegre id latura dominia dicerent, at ubi intellexerunt assensum dominae siluerunt. In pace itaque consumata est haec cinctura primis diebus mensis Iulii anno 1774.

Hortus alter extra oppidum

41. Ex quo hic hortus iste primaevus esset admodum angustus, iam anno 1693 impetrarunt patres nostri a piae memoriae comite Stephano Koháry tunc Szétséniensis dominii hypothecario certum fundum extra oppidum prope tamen domum Szemereianam pro colendo horto, verum quia non esset proprietarius, negavit se posse concedere in perpetuum cum abdicatione dominii. Indulsit nihilominus pro usu fructu usque ad benefacitum successorum suorum, super quo etiam reversales habere voluit, quas utpote iuste petitas dedit illius temporis gvardianus cum subscriptione syndici tenoris sequentis.

Ad beneplacitum domini

42. Ego, pater Chrysostomus Szalkay Ordinis Minorum S. Francisci nunc praesidens residentiae Szétséniensis recognoscalom per praesentes, hōgy Meltosagos Groff Kohary István Uram eō Nagysága ezen Szétséni Residentiahoz, az mely kert helyet a Szétséni Határban adott, nem leven Szétsénynek eo Nagysága örökös foldes ura, örök keppen nem adta, hanem olly okon, hōgy azon kert helyett ugy birassuk, az mint más itt lakosok birják az eo Nagysága adomannya mellett magok kert helyeket. Melyrül adtam ezen recognitiot, Residentianak Petsettyevel meg erősítvén. Szétsény, die 23. Maii 1693. Idem, qui supra mp.

Coram me Georgio Ficsor, syndico confratre mp.

Restitutus est hortus ille anno 1732.

Hortus inferior aquiritur

43. Cultivaverunt hunc hortum fratres nostri annos prope 30, verum cum ob distantiam incommodus nimium putaretur adm. R. P. Josphus Bede demisse supplicavit illustrissimo domino c. Joanni Forgáts, anno 1725, quatenus gratiose concedere dignaretur desertum spatium infra conventum a parte occidentali per declive existens, usque ad hortum dominalem in vale vicina situatum. Perpendens autem serio, quod spatium illud nullo unquam usui aut utilitati mortalium fuerit, benigne annuit, atque ab angulo stabuli conventus, qui residentiam dominalem respicit per longum usque ad locum ab vallis in collem assurgit, occupari indulsit. Mox exiguo saepimento cingi curavit P. Gabriel Borics, at excoli coepit primo post quin quennium anno indelicet 1730, sub gvardianatu P. Danielis Harai.

Rectificatur

Duo in gradus pro descensu

44. Plurimo labore nec exiguis expensis hic hortus constitit, octo enim anni insumpti sunt, donec ad talem qualem simetriadem deductus est. Nam a parte superiori terra detrahi debuit, fossae profundissimae repleri collesque rectificari, unde duos muros per longum pro detentione terrae ducere necessum fuit, alioquin naturaliter successive russet. Penes hos muros duae complanatae sunt viae commodissimum et amoenum divertentibus exhibentes ambulacrum praecipue in aestate inter virentes frondentesque fructiferas arbores industria vel maxime patris Brunonis Motsko concionatoris plantatas in latere collis, in uo situs est conventus, immo et ipsum oppidum. Unde pro commodiori descensu gradus adaptare necesse fuit, qui sunt duplices, alii nempe lapidei, qui anno 1737 et sequenti sunt positi sat praecipites ob nimiam profunditatem in tres divisiones. Alii sunt lignei versus meridiem penes murum, qui terminabat hortum primitus protenditurque versus scaturiginem, qua oppidam utuntur, quasi directe. Hic murus erectus est anno 1736.

Item scaturigines et duae piscinulae

45. Dum sic rectificaretur hortus iste, plures erumperant scaturigines salubrem aquam emittentes, quae in duas piscinulas colligebantur. Una erat mox ubi planum horti inchoabatur, quasi e regione infirmariae, ubi defacto est trulla ex uno trunco excavata excipiens et emittens aquam. Altera modice maior erat penes fontem in moderna philagoria existentem imediate, proinde terra oppleta est, eius spatium infra hocce tuguriolum pro diverticulo ex recreatione fratrum extractum venerat. Praeterea intra hoc tempus hortus exterior ex munificentia Koháriana usutatus ac domui Szemereiana adiacens redditus est domino suo comiti Joanni Forgács, anno nimirum 1732. Quia vero non solum simetria exigeret, sed et ratio clausurae maxime propter novitiatum, ne iuniores hi fratres liberum haberent prospectum, neve a foris quivis libere quidvis observare possit anno 1734 et sequenti infra fenestras novitiatu paulo altior erectus est, per cuius postulam intratur ad hortum inferiorem.

*Hortulus infra fenestras refectorii
Hortus foenilis*

46. Intra hunc murum ab infirmaria versus meridiem usque ad rudera veterum moeniorum ductum ac parietem novitiatu est hortulus tertius in duas areas divisus, quae sunt vitibus circumseptae. et ad procreandum petrosolium ac flavas rappas deputatae. Nec desunt aliquot arbores fructiferae. Hoc spatium implebatur terra ex fundamentis refectorii et infirmariae egesta, quae ex annuentia illustrissimi comitis Joanni Forgács ad fossam oppidi vicinam non sine magno labore exportata est, in tantum, ut fossatum repleretur planumque redderetur, aptum suo tempore pro horto foenili, cui etiam usui benigne cessit illustrissima domina c. Margaretha Cziráki suprafati comitis vidua, cessit inquam anno 1737 mediante P. D. Paulo Prónai suo plenipotentiaro. Solidius cinctus est hic hortus asseribus nimirum scandulis, anno 1745 opera potissimum Fr. Caroli Lipacher, cura vero n. v. P. Capistrani Noszdroviczki, gvardiani. Verum anno 1767 sub gvardianatu P. Ambrosii Szent Simonyi in latere aquilonari muro cingi coepit inchoative ab extante vetusta praesidii cinctura productusque etiam in latere occidentali ex adverso scaturiginis oppidaneae per declivitatem collis usque dum iungeretur antiquiori cincturae, ubi gradus huic muro adiacens incurvatur. Interim defacto haec particula muri per declivitatem ducta non iam hortum foenilem cingit, sed exiguam plagam arboribus consitam, ut mappa clarius ostendet totamque simetriad hactenus descriptam et uberius describendam ob oculos ad captum ponet.

C. Nicolaus Forgács horto partem adiicit

47. Et licet tantam sollicitudinem, operam et industriam adhibuerint maiores nostri ad comparandum hortum tum pro religiosa diversione fratrum tum pro commoda provisione hortensium, tam en admodum angustus et insufficiens erat. Ideo postquam

anno 1773 observatum est, quod illustrissimus D. Comes Nicolaus Forgács non solum supersederit a praetensione areae, sed affabiliorem quoque se exhibeat erga fratres, R. P. Benedicto Kósa, gvardiano opportune incidit supplicare apud praetitulatum comitem pro augmento horti inferioris, quatenus nempe cedere dignaretur particulam terrae horto nostro adiacentem, aliunde dominio parum fructuosam, utpote multum lacunosam. Et ecce, qui antea etiam partem areae voluit tollere, nulla facat eius praetensionis mentione favorabiliter assensit die 22. Martii, officialibusque suis emensurationem se commissurum promisit.

Emensuatur

48. Die itaque 26. eiusdem mensis anno 1773, P. D. Emericus Ivánka, fiscalis praetitulatus illustrissimi comitis in praesentia R. P. Benedicti Kósa, gvardiani R. P. Andreae Nagy def. act. n. v. P. Alexandri Vidamon conc. Per magistrum murariorum eiusque socium emensurari et excindi curavit partem conventui cessam, nempe in latum linea ducta versus occidentem ex opposito stabulorum conventus orgias $7\frac{1}{2}$. In parte autem meridionali penes scaturiginem ducta linea curva seu declive ab angulo muri seu cincturae horti nostri rursus orgias 16 cum dimidio. In latitudine vero ad quoddam quadrum exurrexerunt orgiae $48\frac{1}{2}$. Et haec linea ademit etiam ex cauli comitis angulo orgias circiter tres. Porro ex adverso scaturiginis oppidanae hortus cingebatur muro ad arcendam aquam haurientium curiositatem, qui tamen murus non erat directe ductus, sed in haurientium curiositatem, qui tamen murus non erat directe ductus, sed introrsum conventum versus incurvatus ad orgias circiter 4, quae particula ad maiorem proportionem conciliandam dirui debebat, prout et diructa est.

Cessionis instrumentum tradit

49. Ut porro haec cessio firma sit et legitima saepefatus illustrissimus comes hanc suam donationem literis consignavit et expediit, quas die 15. Aprilis dictus D. Emericus Ivánka ad conventum detulit, eas vero R. P. gvardianus sub coena in facie religiosae communitatis praesente latore praemissa immortalis gratiarum actione perlegi curavit. Quorum tenor est sequens.

Huius tenoris

50. Infrascriptus vigore praetensium notum facio universis, quos subinsertum tangeret et concerneret negotium, aut quoquo modo nunc vel in futurum tangere et concernere posset. Quod ex singulari attentione, cuius zelo erga omnes religiosos, praecipue vero erga Provinciam Hungariae Salvatorianam Ordinis Minorum S. Francisci feror causa extendendi sub protectione alioquin familiae meae Deo famulantis V. Conventus Szétséniensis septemtrionem respicientis ac puteo *Csurgó* sic dicto, exidique promanarium viridarium hactenus satis arctae necessitatis ex cautelo meo prae inserto horto adiacente ab oriente $16\frac{1}{2}$, ab occidente 17^m in latitudine, a

septemtrionem autem ab intermedio situatarum illic duarum vicinio in longitudine $48\frac{1}{2}$ orgias quadratas sub obligatione statuendi in casu necessitatis praevis significandae etiam post horam undecimam matutinam pro dicendo celebrandoque pro me et meis ex familia (ad intentionem nihilominus praelibati conventus) sacro, capellani, modo facto conventui in eoque existentibus aut futuris supradictae Provinciae Salvatorianae patribus dederim, inscripserim et donaverim iure perpetuo ac irrevocabili, cuius donationis maius in robur hasce praesentes syngrapho et sigillo meis propriis munitas toties dicto conventui extradedi literas in arce Szétsénii, die 22da mensis Martii anno 1773.

L. S. Comes Nicolaus Forgács mpa

Impetrante R. P. Benedicto Kósa

51. Dudum laborabant maiores nostri pro impetranda hac soli particula monasterio multum necessaria, at nihil impetrare potuerunt. Unus P. Benedictus Kósa gvard. act. Provinciae definitor habit et marianae ex commissarius visitator generalis tantae fortunae fuit filius, qui em impetrare potuit, cui obinde post altefatum comitem immortales hic conventus debet gratias. Quod insuper illius sollicitudine eodem anno 1773. die 27. Aprilis muro cingi coeptus sit idem hortus in latere septemtrionali in fundo recenter aquisito, ubi canalis superior emittet aquam. Ductus autem primum est murus ascendendo ad collem versus stabula, eo quod cinctura vetus fuerit ruinae proxima. Pro memoria autem in fundo novo primum lapidem imposuit memoratus P. gvardianus alterum R. P. Andreas Nagy, definitor. Tertium P. joachimus Koródi, vicar etc. Aderat quoque P. D. Georgius Kovács, syndicus apostolicus autoritate Sedis Apostolicae occupans fundum. In signum laetitiae dum sanitas (fuit enim a meridie tempore merendae post horam tertiam) patroni illustrissimi comitis propignaretur explosa sunt tria mortariola. Caeterum insignum, ubi novus fundus incipit, positus est in muro lapis signatus literis P. B. K. ex primentibus initiales literas nominis impetrantis Patris Benedicti Kósa. Supra illum alter referens annum currentem 1773, quorum lapidum extima pars designat novum fundum, ipsimet vero continentur adhuc intra antiquum.

Cingitur hortus inferior, purgatur piscina canales inferiores aptantur, in ipsis scaturigo

52. In fundamentis huius cincturae sunt duri lapides plerumque ex latomia Dolányensi beneficentia circumiacentium pagorum convecti, superius autem, ut apparet, sunt tegulae, ex quibus 26000 gratiose resolvit illustrissimus ac excellentissimus dominus generalis Samuel Haller Gyöngyösiensi resides, et hic Szétsénii possidens indulsitque, ut in eius tegularia necessariae tegulae libere exuri possint. Conclusa est haec cinctura die 23. Augusti ac die 26ta vetus lignea exuri possint. Ex post laborabantur in purganda piscin, quae vulgo Kohárianá vocabatur, ab eius olim

authore piae memoriae comite Stephano Kohári, quae in spatio recenter aquisito continebatur. Iamque die 6ª Novembris ad evehendam ex piscina usque ad fundum prope aquam impositi sunt canales inferiores. Tegulis autem sunt tecti, ut si quo casu obstruerentur commodius purgari valeant eiectis in loco obstructurae paucis tegulis. Hoc etiam tempore paratae sunt in usum hortulani calidae lecticae in novo fundo in latere aquilonari, ubi aqua ex piscina effluit inter calidas lecticas. Sed observandum, quod in illis, quae versus stabula sita sunt, eruperit aqua seu scaturigo, cui proinde neatus paratus est assere quereino tectus in ipsa calida lectica, ut sic aqua efluat penes canalem inferiorem ex piscina aquam evehentem.

Canales parantur et aptantur, etiam trulla maior, piscina aqua repletur

53. Ingruente dein hiemis rigore opera impendebatur in procurandis lignis pro canalibus aquas in piscinam vehentibus et evehentibus. Industriam potissimam impendit n. v. P. Volfgangus Modrovszki conc. Ad extra et procurator circa Ság, Endrefalva etc. acceptissimus apud plebem illarum partium, nec quodquam eidem, nisi quod impossibile est negatur, idque obsolertia spiritualia servitia, affabilem, exemplarem et religiosam conversationem. Curavit itaque ingentes trabes et truncos advehi, ex quibus canales et lintres seu trullas fabricarunt Antonius et Franciscus Habel, fratres incolae Szétsénienses et fabri naturales, quorum industria commendationem multam meretur. Praepararunt hi opus suum decurrente hieme atque sub initium Martii canales adaptare coeperunt ad aquas scaturiginis tum exterioris, tum interioris in philagoria existentis excipiendas, adeo ut die 7ma Martii etiam trulla illa magna, ex qua e horto effunditur aqua intra calidas lecticas esset collocata. Iacet haec trulla supra canalem inferiorem, per quem tunc solum emittitur aqua cum piscina evacuari aut saltem aqua imminui debet. Ad latera trullae vacuitas est solidis quereinis asseribus tecta, ut si quo casu canalis interior aut in calida lectica existens obstrueretur vel quidpiam aliud emergeret, facilis sit accessus per elevationem dictorum asserum lateralium. Praeparatis canalibus die 11ma Martii in sero immittebatur aqua in piscinam et die 16. noctu impletebatur, ita ut aqua eflueret. Pisces etiam aliquot ex Ipoly sunt allati et impositi.

Quomodo possit aqua demitti

54. Piscina haec in longitudine superficiei habebat orgias 7, in latitudine 5. In medio reliquebatur tumulus circumseptus almis pro testudinibus. Aqua desuper intrans potest derivari et infra portam caulem versus emitti. Similiter tota fere aqua potest ex piscina dimitti per inferiorem canalem si nempe pertica rotunda (vulgo pap), quae impedit ingressum aquae in canalem attrahatur et ex canalis initio epistomium prostrans extrahatur, sicque facili negotio purgari valet piscina, piscibus alio transpositis.

Hortus rectificatur

55. Expost a die 14^a Martii hortus dimensurari coeperat, diligenterque laborabantur in eius complanatione, rectificatione, buxi arbusculorumque impantatione, ita ut mense Maio praeter omnium expectationem commodam faciem induerit spemque fecerit futurae olerum procreationis. Nam interim piscinae veteres sunt impletae et scaturgio forensi proprii et maior ad canales piscinae derivabatur, scaturigines vero minores et superiores reparatis canalibus ad pedem collis suo cursu emittebantur, ubi prope murum intrans canalem ex stabulis et latrina descendente penes hos canales ad pedem collis ductos commoditas pro secundo vel accumbendo est inchoata ex cespite, quae usque ad finem continuetur optandum est, cum non solum terram, sed ipsum etiam hortum ornet.

Reformatur

56. Laudanda erat haec R. P. Benedicti Kósa industria magnique aestimanda, at ex quo ad opportunum planum hortus deduci non potuerit ob nimium praecipitium frequentior et vehementior imber non nihil damni causare observabatur, tum eluendo terram et plantas, tum invehendo in piscinam sordes, lutum et arenam insuper testudines non multiplicabantur et tumulus pro eis piscina relictus prae aquam dissolvebatur. Cogitatum itaque est de faciliiori et commodiori his incommodis occurrendi modo. Et opportune occurrit divisiones horti per elevationes (vulgo scarp) esse faciendas. Verum quia multum de terra et a procul deberet invehì, iudicatum est piscinam ampliare et purgare, unde egesta terra etiam textudinum arce, anno 1775 elevata est tantisper pars superior horti et declivitas ut ut plantata, relicta accurationi rectificatione ad futura tempora. Haec elevatio rectaducitur per lineam veterae cincturae, abinde proinde inchoatur augmentum horti. Altitudo elevationis non est aequalis, hoc enim situs loci non admittit, cum planum modicum ad portam scaturiginibus vicinam notanter altius sit, quam superficies cincturae aquilonaris, quae tamen ab extra duas orgias habet.

Piscina ampliatur, philagoria erigitur, porta et gradus fiunt

57. Ampliata est autem piscina tribus orgiis et solidis lignis per medium praeclosa ingenti trabe pro ponticulo in transversum posita. Hac praeclosura separantur rapaces pisces, ut lucii et barbones ab aliis, ne hos foetificantes consumant, observatum enim est carpiones fístus suos emisisse et alioquin etiam ex Ipoly adiacentibusque lacunis possunt comparari pisciculi pro succrescentia. Insuper hoc tempore erecta est philagoria nova trium orgiarum in longitudine, duarum in latitudine ex asseribus supra fonticulum, qui principalis scaturiginis aquam excipiebat, ac duae praeterea scaturigines minores sunt eo derivatae, una ex vicinia graduum lapideorum, altera ex latere meridionali philagoriae. Unde hoc aedificiolum pro diversione fratrum extructum nomen acceperit ad Tres Fontes. Praeterea porta magna tempore aedificii pro invendendis materialibus ad fontem oppidi, vulgo Csurgó, relicta est obstructa, eo quod ali-

unde difficilis accessus sit currubus et raro absque damno ab praecipitium. Minor vero porta est relicta et ali in latere occidentali pro invehendo fimo noviter facta. Sed et spatium ante philagoriam occidentem versus terra complanatum et gradus pro descensu aptati. Haec sub gvardianatu P. Andreae Nagy. Ex mappa fient magis conspicua.

Piscinae efluxus reparatur

58. NB. Quamvis multa opera impensa sit in erigenda hac piscina, non reliquit tamen superiorem absque cura, eo quod aqua inferne meatum sibi fecerit ad canalem inferiorem per eumque efluerit. Nec mirum cum enim terra in fronte non fuerit solida, sed aggesta facile eam eluit una cum luridis tegulis et sic in canalem illabebatur. Ut huic incommodo occuretur P. Andreas Nagy, gvardianus amotis tegulis quaercino assere curavit canalem ultra rgiam accurate tegi murumque duplicem desuper per transversum duci capedinemque intermediam argilla bene contusa repleti.

Hortus quadri

59. Non est hic negligendus hortulus quadri seu intra quadrum conventus situatus in 4 areolas buxo distinctas divisus procreadsique folribus varias induit facies, prout solent habere patres magistri cum suis novitiis. Saepius varias induit facies, prout cultoribus magis arridebat, nam etiam iam aliquot nutriebat arbores. Novissime anno 1771, sub cura P. Andreae Nagy buxo est expositus et rosmarino in tantum locupletatus per triennium, ut eiusmodi radices seu quodad copiam, seu quoad procernitatem (orgiam superabant) raro fuerit videre his in partibus. Anno 1743, sub gvardianatu P. Capistrani Noszrdoviczki accepit canalem lapideum, quo per ambitum infra conventus portam evehitur aqua pluvialis.

Cum horti cincti lapidibus

60. Caeterum nemo fratres iudicare debet aut paupertatem eorum vellicare, quod tantum spatium pro hortis solido muro cingere agressi sint. Imprimis enim cincturae lignae non diu durant, et fere post singulum tertim lustrum reparari debent. Deinde sylvae iam plerumque sunt prohibitae, asseses, pali difficulter et caro praetio aquisiviles. Demum murus quasi perpetuo durat et accedente industria non tantum constat, ac si omnia pecunia deberent comparari, cum patroni resolvant lapides et tegulas plebei vero benefactores vecturam gratis pro Deo praestare soleant. Quibus omnibus Deus benedicat. Amen.

Articulus III.

De domo pistricia

Vetustas domus pistriciae

61. Provinciae huius Salvatorianae monasteria ordinarie habent certam domum pistriciam extra septa, in quibus panes solent coqui et brachae aliaque vestimenta linea mundari. Huiusmodi domum veteri quoque Szétséniensi monasterio fuisse adnexum, supponebant maiores nostri dum in representatione anno 1752 v. consistorio archiepsicopali facta sic loquuntur. Quare minime est opinandum pistriciam domum conventui esse collatam ab illustrissima comitissa Catharina Pálffy, quae licet munificentissimam almae provinciae nostrae se exhibuerit patronam, cuius memoria vivit in benedictionibus, pistriciam tamen domum a nobis in usu et possessione 160 annis praebitam conferre non valuit. Ut ut sit, hoc certum, quod pia haec matrona certam domum ecclesiae propinquam monasterio contulerit, ut probat sequens literae in originali extantes tenoris.

Collatio Catharinae Pálffy

62. Mi, Erdeödy Groff Pálffy Kata az thekéntetes es Nagyságos Nehai Ghymessy Groff Forgacs Sigmondnak Magyar Orszagh Palatinussanak megh hagiott Eözvegie Adgiuk minden rendbeli Embereknek, az kiknek illik ertesekre, hogy mi Zecheniben az Franciscanus Baratok Templomok elleneben imngiárt Zabo Istvantol maradot egy Házert saját penzünket hatban magiari forentot tettünk le. Mely megh nevezet hazat mi az ot levő Baratoknak conferaltunk es attunk iure perennali, ily conditioval, hogy az Clastrom szamara legjen es az patereknek levő Tanulo Deakoknak Oskola Hazok legyen, mely hazat soha se az mi maradekink se egieb akarmely rendbeli emberek is semmi uton, sub anathemate, az az atok alat el ne vehessenek, avagy idegenethessenek az megh nevezet Clastromtol. Melynek nagjobb erősségekre es bizonsaghára dtuk ez jelenvalo levelünket, kezünk irassa es peczetünk alat. Actum in Curia nostra, Tovarnok, Die 10. Mensis Februar anno 1625.

Pálffy Kata mp

Forgacs Adam mp

L. S.

Ex solidis materialibus renovatur

63. Utrum porro hac donatione collata domus ea sit, saltem quoad fundum, in cuius usu pro pistricia hodie est conventus? Divinatione opus est. Videtur tamen eadem esse, eo quod pro domo scholari ex eiusdem fundo secreta sit pars una et suo tempore amissa, nempe parochiali administratione etiam avulsa. Quia vero vetus illa

aut alia eidem succedens domus pistricia proximam minasset ruinam, anno 1751 nova erecta est ex lapidibus imbricibusque tecta. Inchoatum est aedificium die 9. Martii, absolutum die 3ª Septembris. Magistro murariorum, Joanni Streviczter dati sunt fl. Rh. 240 et 10 metretae tritici Posenienses.

Comes Joa. Forgáts contra protestatur

Hoc aedificium non erat ad placitum illustrissimi D. c. Josephi Forgáts, cum enim infessus esset monasterio, tum propter difficultates incedenda praetensa areae parte positas, tum propter repulsam factam ab occupatione partis coemeterii, ut in caput III. n. 3. dictum est, omnem viam tentavit nullamque omisit nocendi fratribus. Ideo eodem anno 1751. die 6ª Septembris in generali congregatione inclytus Comitatus Neogradiensis nomine totius familiae Forgátsianae protestationem porrexit adversus domus pistriciae aedificium, tamquam in fundo dominali factum. Utrum vero antequam aedificatio inchoaretur aut deflueret, fuerit interposita protestatio? non extat notatum.

Quare fratres curant prote inquire

64. Ne vero etiam primores conventus suis deessent partibus eadem occasione, qua peragebatur inquisitio super coemeterio, super hoc quoque fundo somus pistriciae adnexa est, ut ostendit instrumentum authenticum in oratorio sub numero VIII. Reperibile, tenoris sequentis.

Et siquidem in possessione domus suae pistriciae venerandi patres franciscani Szétsényenses turbarentur, eodem benignissimo mandato compulsoriali, eadem decurrente sessione pariter infrascripti sequentem peregimus inquisitionem. Ex parte itaque quaerulantium praelibatorum venerabilium patrum franciscanorum de eo utrum oblata sunt sequentia.

Puncta deutri

1° Tudgyae vagy hallotta e a Tanu, miotta Neograd Vármegyében levő Szétsény varossaba a pogany ellenséget ki üzték es ezen varost megh szállották, es Pr. Franciscanus atyakis be jöttek Szétsényben, volt e atyasagoknak sütő házok?

2° Tudgya e vagy hallota e a Tanu, hogy azon az helyen, a mellyen most vagon a miotta emlekezik, az előttis mindenkor volt a Patereknek Sütő Házok?

3° Tudgya e vagy hallotta e a Tanu, hogy ugyan azon fundusson epitetet az új sütő Haz, a mellyen a régi volt?

4° Tudgya é vagy hallotta é a Tanu, hogy a melly fundusson es helyen vagon mind a Regi, mind az ujonnan epült sütő haz, azon helyt es Fundust Emberek emlekezetitül fogvást, a mint be volt kerítve, bekességessen es minden haborgatas nélkül birták a Pater Franciscanusok?

5° Tudgy é vagy hallotta é a Tanu, hogy megh midőn Meltosagos Kohari Familia birtais Szetseny Varossat, az emlitet sütő ház azon helyen es Fundusson volt?

6° Tudgya e a Tanu vagy hallotta e, hogy a Meltosagos Kohari Familia valaha haborgatta volna a Patereket az Fundus irant, a mellyen volt a sütő hazok?

7mo Tudgya é vagy hallotta é a Tanu, hogy a miotatul fogva Szetseny Varossát boldog emlekezető Meltosagos Groff Forgacs Janos kivaltotta, eő Nagysaga sem haborgatta azon sütő haz fundussa irant az atyakot, hanem mindenkor bekesseges birtokaban voltak?

8° Jelen volte a Tanu, midőn tavaly a Pr. Franciscanusok itten Szetsenyben az epülendő uj haznak külső fundamentomit meregettek, a sinort kihuztak a kömivesek, es latta é, hogy a regi sütő haznak keritesin ki nem mentek azon epülettel, es hogy azon alkalmatossaggal ki vagott regi keritesin sövennynek föld színén maradott karo sarkain belől tetetet az uj sütő haznak fundamentoma, es hogy a Meltosagos Uraságh fundussabul semmi el nem vétetődöt azin új sütő haz epületivel?

Fassiones, testium

65. Ad quorum igitur puncotrum seriem ac iuridicam indagationem praesentati ac admissi sequentes testes.

1^{mus} igitur testis, Georgius Nagy-Szabó libertinus Szétséniensis, annorum 70, iuratus, examinatus fatetur, quod ex quo ingressi essent venerabili patres franciscani oppidum Szétsény domum pistriciam semper habuerint. Fatetur item 2do, quod semper in eodem et non alio loco domus pistriciae extiterit v. patrum franciscanorum. Fatetur 3^{io}, quod non in alio loco, sed in periphéria antiquae domus pistriciae foret extructa nova domus pistricia. Fatetur 4to, quod intra limites antiquae domus pistriciae, quae a hominum memoria et a tempore immemorali semper spectabat ad v. patres franciscanos et in summa pace ac quiete possidebat, nova domus pistricia esset erecta. Fatetur 5°, quod dum adhuc piaie reminiscentiae excellentissimus comes Stephanus Koháry possedisset domus pistricea. Fatetur 6°, quod tempore etiam praelibati excellentissimi D. d. e comitibus Stephani Koháry vel umbra alicuius resensus aut turbationis intuitu domus pistricea unquam extiterit. Fatetur 7mo nec ipsum excellentissimum D. piaie reminiscentiae Joannem e comitibus Forgács postquam in manus haereditarias demonstrasse. Fatetur 8° idem iur. Testis, quod dum fundamenta novae domus pistriciae fuissent iacenda cum caeteris iuratis adfuisse, et fundamenta arctius et strictius collocata fuisse, quam septa et agger antiquae domus pistriciae sese extenderat, et sic I. dominium nec in minimo laesum.

2us testis, Bogácsi István, iurat. ad omnia octo puncta reponit affirmative, et examinatus. Annorum 70, Szétséniensis.

3us testis, Juditha Simon, nata Szétsénii, annorum 70, iurata, examinata ad omnia, ut priores affirmative.

4us testis, Juditha Tott, nata Szétsénii, iurata, examinata, annorum 55, ad omnia et singula affirmative.

5us testis, Barbara Ambrus, nata Szétsénii, annorum 55, ad omnia et singula affirmative.

6us testis, Elias Béres, Szétséniensis, annorum 90, iuratus, examinatus, per omnia idem affirmative.

7us testis, Patai Barbara, Szétséniensis, annorum 90, iuratus, examinatus, per omnia, ut priores.

8us testis, Michael Olasz, nobilis Szétséniensis, annorum 70, iur., examinatus idem refert, quod priores.

9us testis, Valentinus Szabados, Szétséniensis, annorum circiter 100, idem, eodem modo refert, ut priores testes.

10us nobilis Michael Balog, annorum 77., iuratus, examinatus, per omnia ibidem affirmative.

11us Joannes Kovács, iur., Szétséniensis, annorum 62, examinatus, per omnia affirmative.

12us Szamkó János, Szétséniensis, annorum 70, iuratus, examinatus, affirmative ad omnia et singula.

13us Joannes Virág, iuratus, oppidi Szétséniensis, annorum 55, affirmative, ut caeteri, qui et emensurationi fundamentorum noviter erectae domus pistriciae aderat, ut caelo et terra nota foret sinceritas vener. Patrum, quod sua defendant, aliena non appetant.

14. et 15us Joannes Strevicz, magister murariorum ac suus pallirius, Josephus Schmitt, ille annorum 50, hic 40, iurati, examinati, confessi, quod neutiquam limites fundi excesserint, immo e fundo iusto ad mediam secundam spitamam vel ultra exmiserint.

Nomina inquisitorum

66. Superqua taliter excepta testium fassione praesentes nostras subscriptione et sigillis munitas dedimus anno 1752. die 25. Aprilis, ut supra.

Franciscus Nyarai, parochus Karancskeszensis et prae I. Comitatum Neogradensem v. archidiac. mp

Joannes Frivaldszki, parochus Dregel Pallankiensis e. Comitatu inclyto Hontensi mp.

Copia vidimata

Copiam hanc cum suo originali collatam eidemque conformem esse testor in fidem subscriptus Posonii, die 8^a mensis Maii anno 1752.

Josephus Kunicz, mp s. c. regiaeque maiestatis consiliarius et excelsis consilii regii locumtenentialis registrator, archivi et sigilli regii conservator

67. Nihil ex post motum legitur de hac domo pistricia, sed conventus imperturbate manet in eius usu usque ad hunc annum 1775, situs eius est ex adverso horti superioris prout sanctuarium cingit, nec nisi plateola 17 pedum ab invicem secernuntur. Fundus pistriciae in longum nempe ab aquilone meridiem versus habet orgias 9. In latum vero ab oriente ad occidentem 12 et 4 pedes.

Articulus IV.

De pannificia et fullonica

Pannificina erigitur

68. Sollicitudo vestiendi fratres superioribus per regulam sacram iniuncta eosdem movit, ut in hoc conventu Szétséniensi, quoniam idoneus locus iudicaretur, pannificina erigeretur, sicut reipsa anno 1738 translatis Temesvarino instrumentis erecta est, pro cuius usu deputabatur et accommodabatur antiquum refectorium cum sua culina in tractu boreali situm. Ast fullonica maiores causabat curas, verum beneficentia nobilis matronae dominae Sophiae Baranyi eas minuit, quae in rivulo Raros Muladiensi aptum locum concessit, ut sequitur.

Cessio fullonicae

69. Alabb irt, vallom e levelemnek rendiben és adom tudtara mindeneknek, a kiknek illik, hogy én meg emlekeztvén bűnös lelkemnek es edes eleim, vereim s maradékim lelkeinek idvössegekrül, csak valamivel azzal is kívánván teremő Istenűnket engesztelni, amennyire eő Szent Felségének kegyelmebül valo eröm engedte, Ezen Nemes Magyar Hazában levő édes Idvözitőnk Provinciájában Istent szüntelen Imadó Seraphicus Sz. Ferencz szerzetes Tarsainak a Szétsényi klasztrójokban lévő posztó Mivesekhez szükséghe keppen kivantató kallónak valo helyt adtam, es engettem itt Raros Muladi Határomban, mely vagyon Nemes Nogradvarmegyeben, a Stregari Patak folyasan, ugyan a Magam Lisztes malma mellett, olly okkal es moddal, hogy ezen adasomat es ajandekomat soha se magam, se maradékim vagy Atyafiai semminemű kigondolható szin vagy fortely alatt megh ne masolhasam es masolhassak, hanem a megh irtt Sz. Szerzet azon kalloval, ugy mint saját szükségére epitettel szabadon es békével ellyen örökkén. Kirül attam ezen kezem irasaval es Pecsetemmel meg erősített levelemett. Raros Mulyad, die 28. mensis Junii anno Domini 1742.

Arva Baranyi Sophia, Geci Gabor, Török Andras meg maradott arvaja mp. L. S.

Provincia offert annuatim 12 missae sacrificia

70. Nec alma Provincia Salvatoriana voluit esse ingrata pro eiusmodi beneficentia, ideo in signum gratitudinis quotannis 12 missae sacrificia celebranda obtulit ad piam praetitulatae patronae intentionem, donec conventus in usus dictae fullonicae fuerit, ut patet ex sequenti instrumento.

Alább meg irtt Seraphicus Sz. Ferencz Atyank Salvatoriana Provinciájának Provincialissa, melto tekintetben véven Nemes Baranyai Sofia Asszonyinak, nehai boldog emlekezetű Geczi Gabor es Török Andras Tekentetes Urak meg maradott Özvegyének

Provinciamhoz mutatot jo cselekedetit, mellyel Istennek Sz. Szereteterre tekintve megh engedte eő kegyelme, hogy tulajdon Joszagaban , ugy mint Raros Muladi Hatarban a Szetsenyi Klastromban lévő Poszto csinalohez szükséges kallo epetessék, olly moddal, hogy azt következendő minden Időkben csendessen es bekével birhassa a meg nevezet Szetseni Klastrom. Ezen Istenes adományát alazatos köszönettel véven, hogy en is egész Provinciammal a felyül emletet nagy Patronánkhöz hala ado szível lennék, es egyszer s mind valamely Lelki ajandekokkal meg jutalmazam, ugy rendeltem es vegeztem a Diffinitoriumnak Patereivel edgyütt, hogy ezen esztendőben el kezdven, a következendőkben is minden esztendőnek folyasaban a Szetsenyi Klastromban levő szerzetes Paterek tartozzanak 12, az az Tizenkét Sz. Miseket szolgálni az felyül nevezet Patronanknak szandekara, ugy felétt az Elökert, felet pedig a meg holt Atyafiaikért, mindaddig, ameddig azon kalló fenalván hasznos birtokban leszen a Szetsenyi Klastromnak. Melynek nagyob biztonsagara adtam ezen levelett a Provincia Pecsetivel es saját kezem Irasaval meg erősítvén a Kassai Conventben, 20. Mensis Augusti 1742.

L. S.

F. Gerardus Pataki, minister provincialis mp

Sed cassatur

71. Verum non diu mutuo hoc beneficio frui concessum est, siquidem boni fratres pannifices, quacunq;ue demum ex causa, nam varia erat opinantium sententia, quasi de industria id agerent, commodum pannum parare hic loci non valuerunt. Defectuosus enim erat tum in crassitie, tum in colore, ideo anno 1749 cassata est haec pannificina et utensilia, materialia ac instrumenta Hradistium translata. Ex quo autem haec una Hradiensis pannificianon sufficeret vestiendis fratribus totius almae provinciae pannifices Ballassa Gyarmathiense eum defectum supplendi curam providente adm. reverendissimo patre ministro provinciali, Gerogio Kernhofer assumpserunt anno 1760 sequentemque contractum inierunt.

Pannifices Gyarmathienses assumunt

72. Mialabb meg irt T. N. Nograd Varmegyeben levő Balassa Gyarmath nevő Mező varosban Lakos Poszto Mives czehes Mester Emberek, vallyuk et levelünknek rendiben tudtara advan mindenkinek, az kiknek illik, Hogy mi a Sz. Salvatoriana Provinciabeli T. Pr. Franciscanusok ruhazattyara kivantato Habitualis es Tunicalis Poszto csinlása irant N. es Vitezlő Kovács György Urunkal, ugy mint Szetseni T. Convent Apostoli Syndicussaval, el tekellet szabad akaratumkbul chehestül együt meg egyeztünk illyen képpen, a mint következik. Jelesül pedig.

Annuatim 100 petias parando

73. *Elsőben:* Ami nemü Habitualis feketébb egy darab Posztót Probara es mutatnak mostanaban csinaltunk, mivel az igen vekonynak, ugyan azért Habitualisnak is

alkalmatlannak tapasztaltatott lenni, nna tehát kétszer vastagab es feketéb színű száz es egy darab, idest 101 Garasi, vagyis habitualis Posztot, kinek hosszasaga leg alab 20 Rőfnyi, szelesége pedig hetet fel fertály, Tunicalis Poszto pedig első fele azon mutatora csinalt Poszto Szerint mind Szinére, mind vastagsagara nezve hetven ött Darabot, kinek hosszasaga leg alab 22 Rőff, szelesége pedig hét fertályos lészen, jo gyapjubul helyessen meg csinálni es azon szamu két rendbéli Posztot esztendőnként fogyatkozás nélkül kiállítani czehestül magunkat kötelezzük.

74. *Masodszor* keményen kötelezzük arra is magunkat, hogy a meg irt Posztoból arra alkalmas annyi darabot fogunk el készíteni es ki állítani, hogy esztendőnek el folyasa alatt semmi abból hatra ne maradjon, mely vegre most folyo esztendőbeli Pünköst Havanak első napjatul fogva, első terminustul következő Sz. Mihály havanak első napjat, attul fogva pedig utanna következő pünköst havanak első napjat második terminusul valasztyuk. Eszerent azért esztendőre fog számlaltatni a Terminus mind addig, valameddigh mind a Sz. Szerzetnek, mind pedig mi nekünk fog tetszeni, hogy ha pedig nekünk nem tetszene, tehát három esztendőv-el előbb tartozunk magunkat a Sz. Szerzetnek meg jelenteni. Annak okáert.

Determinato pretio

75. Harmadszor. Abéli Posztonak ára irant fent emletet Syndicus Urunkal meg alkudtunk éképpen, hogy e felyül irt mod szerent valo Habitualis jo es helyes Posztonak minden Rőfe a fl. 1, den. 40. Tunicalis hasonlokeppen jo, helyes Posztonak rőfe a fl. 1, den. 20 fog számlaltatni, ugyan azért valamikor es mennyi Posztót ki állítandunk, annak ára is hatra maradás nélkül fog fűzetődni, hozza adván, hogy ha a Posztobul valamely Darab a Sz. Szerzetnek nem fog tetszeni, aztat vissza venni toties quoties magunkat ajánlyuk es kötelezzük Azonban.

In depositario Gyöngyösiensi pendendo

76. *Negyedszer.* A Depositorium leszen Gyöngyösön, ahova magunk fogjuk akar kétszer, akar többször esztendő által be vitetni azon 101 Darab Habitualis es 75 darab Tunicalis Posztót. Ezen Posztobul mind azon által a Mennyi Darab Szetsenyi, Füleki, Levai es Vaczi Conventeknek szüséges leszen, aztat mitőlünk Gyarmatrul magok tartoznak el vinni. Mely dolognak allandosagara s' erősebb meg maradasara nezve adtuk egész czehünk akarattyabul meg masolhatatlanul ezen kötés levelünket neveink alaja irasaval es czehünk Pecsettyevel meg erősítvén. Szetsenyben, die 1ma Maii anno 1760.

Ezen helyeb irt contractust pedigh in omnibus punctis et clausulis aláb irattak helyben hadgyuk es a Végre subscriballyuk is e szerent a mint következők.

Ex consensu A. R. P. Provincialis, ego etiam, qua v. Conventus Szétseniensis syndicus subscribo. Georgius Kovács mpa L. S.

Gerogius Barany, czehmyster

Adam Kudlyk, fyrmyster

Simon Uhry nec, firmyster
Adamus Sarlai, firmyster
Joannes Kutsera, firmyster
Ipse quoque praesens et adiunctus
Daniel Hajnoczy magister mpa
Joannes Kellner Mladj Majster
L. S.

Sed non subsistunt

77. Ast neque hac via prosperabatur cura et sollicitudo primorum provinciae fratres sous competenter vestire cupientium, ex quo enim coetus Gyarmathienses ex variis constaret opificibus, quorum non omnes aequaliter callebant suam artem, nec quilibet ob paupertatem ratam suam praeparare valebat, superiores non erant panno contenti, et sic remisso post 3 annos contractu ad solam Hradistiensem pannificiam recurrere necesse fuit, praesertim cum illius curatores promitterent de sufficienti panno se provisuros. At non suffecerunt in conventu Vacziensi, pro cuius instructione sub cura R. P. Vincentii Büki ex definatoribus ex Cassae Provinciae resoluti sunt fl. Rh. 1000, ea conditione, ut suo tempore pauperioribus conventibus etiam partis Slavonicae pro rata gratis detur pannus. Reliquos sumptus suppeditarunt melius subsistentes Hungarici conventus, uti etiam hic conventus Szétséniensis contulit fl. 350. Quinquaginta quidem permodum deperdiae, alios vero erga refusionem in panno suo tempore. Et iam videmus commodum Deo iuvante pannum confici.

78. Caeterum utrum conventus aliquod emolumentum ex pannificia perceperit? Hoc certum, quod multa incommoda et molestias ac consumptiones in esculentis et poculentis pati debuerit, reperio tamen sequentem ministri provincialis resolutionem compensativam.

Infrascriptus in considerationem assumens intertentinam fratrum in conventu Szétséniensi circa pannificium laborantium ac etiam ipsiusmet n. v. P. gvardiani Capistrani Noszdroviczki uras et fatigia praesentium tenore concedendo et indulgeo, ut idem Pr. Gvardianus pro vestiendis iisdem fratribus ex praeattacto pannifico accipere possit absque obligatione pretii deponendi petias habituales 3 et duas tunicales. Dedi in conventu nostro Vacziensi, die 20. Septembris 1743.

Fr. Gerardus Pataki
Minister provincialis mpa

Articulus V.

De pratis

Necessitas servandi pratum

79. Tria prata usuasse iam a multis annis conventum Szétséniensem notatum reperio, immo et actu usuare deprehendo, eo quod usu, necessitate introductus invaluerit equos intertenendi, pro quorum intertenentione necessarium est foenum, his in pratibus admodum difficulter comparabile. Necessitatem autem equos intertenendi facit. Comparatio lignorum, convectio eleemosynae ex locis remotioribus, patrum procuratorum ad duo, tria, quatuor milliaria pro colligenda eleemosyna excursio, ad molam et retro saepius fienda devectio et frequentior superioris vel alterius religiosi ob bonum et utilitatem conventus excursio. Licet enim hic conventus tantum habeat beneficium a pauperculis plebeis vicinis, quoad vecturam, quale vix aliquis alter, nam vina ordinarie invehunt, ligna frequenter requisiti important, subinde etiam triticum at non semper haberi possunt ad manum, et multum incomodant conventui, quoad cibum, potum et foenum, ideo opportunius iudicarunt superiores conventus ex longa experientia equos intertenere. Immo tempore aedificii et certis circumstantiis absque notabili detrimento his vix carere posse, unde in toto fere regno invaluit mos apud fratres minores equos intertenendi.

Situs eius

80. Porro unum pratum est in territorio Szétséniensi ex opposito montis seu silvae Káprás versus Ipolim mox ubi in descensu viae currilis infra Káprás existens inchoatur prata, salicibus ex latere viae, quidem iam adultioribus circumdatum ex aliis vero lateribus dumis, quibusdam et arbusculis ab aliis pratis distinctum. Alterum et tertium pratum est in territorio Rimócziensi. Memoria fit in protocollo conventus duorum praeterea pratorum unius in territorio Ludányiensi, alterius in Lócziensi. Ast hodie nulla eorum est notitia apud fratres.

A Catharina Pálffy putatur collatum

81. Pratum Szétséniense notatur collatum anno 1626 a pia memoriae comitissae Catharina Pálffy, comitis Sigismundo Forgács vidua, literas vero collativas incuria superiorum esse amissas. Nihilominus reperitur quoddam minutum huius prati donativum tenoris sequentis.

Mi, Erdödi Groff Pálffy Katalin, Tekentetes es Meltosagos Nehai Gyimesi Groff Forgács Sigmondnak, Magyar Ország Palatinussanak meg hagyot Özvegye, Adgyuk minden rendbéli Embereknek, a kiknek illik, ertesekre, hogy mi Szecsényben a Franciscanus Baratok Templomok ellenében mindgyart Szabo Istvantul maradott egy

házáért réttel együtt saját Penzünket, 160, idest Szaz hatvan magyar forintokat tettünk le, mely meg nevezet hazat réttel együtt mi az ott levő Bratoknak conferaltuk es adtuk iure perennali illy conditioval, hogy a klastrom számára légyen, mely hazat réttel egyit soha se a mi maradekink, se egyéb akár mely rendbéli emberek is semmi uton (sub anathemate, az az atok alatt) el ne vehessenek, avagy idegenithessenek a meg nevezet klastromtul, melynek nagyobb erősségére es bizonságára adtuk e jelen valo levelunket, kezünk irasa es Pecsetünk alatt. Actum in curia nostra, Tavarnok, die 10. mensis Febr. Anno 1626.

L. S.

Pálffy Katalin

es Forgács Adam

Sed absque certo documento

82. Utrum autem hoc fragmentum sit aliquando ex genuino originali desumptum Copia haec omnino est interpolata consonans est illa pag. 59. n. 62, uti iacet et ipsissimo originali documento per me feliciter reperto...Probabiliter ideo attentata fuit interpolatio, ut demum scholarem rehabere possit conventus, ast ... sero fuit post festa cantare! Szegedi mp. Aut potius habita traditione de prato ab altefata patrona collato ad imitationem literarum superius art. 3. de domo pistricia relatarum compositum? Fors non absque fundamento dubitavit quispiam. 1mo Enim vero utraeque hae literae per omnia consonant, nisi quod in 2^{dis} addatur mentio de prato et omittatur de schola. 2do Utraque eodem loco, mense et die ponuntur datae licet non eodem anno. 3mo Donantis patronae nomen variatur: in 2^{dis} scribitur enim Katalin, cum tamen in primis et genuinis illa se ipsam subscripserit vulgari Hungarico vocanulo, Kata. 4° Certam relationem reperio pratum illud non a Stephano Szabo fuisse emptam, sed ab illustrissima D. Susanna Török. Relationis tenor est sequens.

Nec sine traditionis diversitate

83. Perillustris D. Andreas Szerémi, confrater noster meritissimus paucis ab hinc annis fiscalis excellentissimi D. generalis Samuelis Haller l. b. de Hallerkő feria b. Parasceves in conventu nostro existens, nobis tamquam certum retulit asservans se etiam documenta literalia prae manibus habuisse, in quibus continetur qualiter pratum conventus huius versus silvam (Káprás vulgo dictam) situatum per piaie memoriae illustrissimam comitissam Chatarinam Pálffy ab illustrissima domina Susanna Török, ex qua descendunt liberi barones de Haller parata pecunia emerit, ac in perpetuum usum Conventui Szétséniensi obtulerit. Haec omnia habentur in archivo praelaudati excellentissimi generalis. Ita notavit n. v. P. Emericus Horvát C. anno 1770.

Ut ut sit, conventus in usu huius prati est a tempore immemoriali, adeoque ab initio postliminii regressus anno 1688 facti. Usuat vero non solum quoad foenum, sed etiam quoad cordum. Istud ordinarie solet pro avena commutari. Ne autem hoc pratum inutile reddatur, sequentem observationem notatam reperio.

Modus arcendi aquas

84. Videntes patres cum quanta difficultate colligatur foenum ordinarie aquis vitiosum in prato infra fontem Bék, e cuius scaturigine et fluvii Szent Lélek, amime pluvioso tempore pratum totum alterari, aquis in interum mergi, et in arundentum ac lacunam iamiam converti experimento probatum est. Die igitur 10. Octobris evocatis P. D. Josepho Ficsor, illustrissimi c. Josephi Forgács provisore. Item gratioso D. Gabriele Koncz, illustrissimae D. c. Forgácsianae Szétséniensis. Primariis item hospitibus oppidi ad dictum pratum, qualiter tantis damnis conventus et incolarum aquarum profluvio factis et de die in diem maioribus imminentibus obviari possit? Consultatum est et determinatum unanimi consensu, ut in pratis aratro maiori aquis meatus scindatur. Proinde 11. Octobris mane congregatis incolis Szétséniensibus praeiuncta sunt aratro in triplicem ordinem distributa 24 paria boum. Primus meatus factus est ex prato illustrissimi c. Josephi Forgács et continuatus prae pratum conventus et aliorum incolarum infra vallem calidam, vulgo Melegvölgy, ad quandam eluviem, cuius efluxum excipit amnis Ipoly. 2us Meatus factus est prae medium prati conventus maxime aquarum terrae inbibitarum profluvio aptatus. 3us Infra collem impedimento positus fluvii Sz. Lélek ne imprata erumpat. 4us et 5us Ad pedem agri g. D. Joannis Majerszki, syndici apost., qui decurrentibus copiosioris aquis ex agris, montibus et fluvio Sz. Lélek sunt aperti, omnes tamen hi meatus in primum sunt derivati. His superiores successores invigilare satagant in autumno et vere, curent purgari et impedimenta aquarum remove, si conventus necessitatibus voluerint meliori foeno providere.

Pratum in Rimóczi

85. De prato Rimócziensi extat missilis, quaedam literae, unde colligere licet et cuius beneficio et aquo tempore prati illius usum habeat conventus. Tenor literarum est sequens.

Tisztelendő Pr. Gvardian Atyám Uramnak. Ajánlom alázatossággal való szolgálatomat. Amint ennek előtte is majd minden esztendőben szokásom szerint megh jelentettem vala magamot a Rimóczi hataron lévő darabrét irant (mellyet is már most Baratok Retyinek Neveznek) a ki is engemet illető Jozság lévén, engedtem T. Atyaságotoknak haszna vetelére ily forman, hogy minden esztendőben Sz. Mise szolgálattokban rolam meg emlekezzenek. Kire való nézve most is igen szépen kerem T. Atyaságotokat, hogy rolam el ne feletkezzenek, hanem Istenes Szent Szolgálatyokban meg emlekeztvén. Mely Istenes munakalkodásában továbbis ajánlom magamat, maradván is T. Atyaságotoknak Engedelmes Szolgálója, Csák Ersebeth

Datum Jász-Fénszaru, die 20. Martii anno 1721

86. De altero prato in territorio Rimocziensi nulla est memoria. Utrumque falcare ac foenum invehere solent ipsi Rimóczienses, dum commune pagi pratum falcant, ad hanc proinde occasionem vigilandum et aliquo obsonio haustuque vini tunc ipsis serviendum. Cordum vero iam ab aliquot annis falcare solet Emericus Balas vulgo Keszihoczi, qui in compensam quot annis solet conventui dare 20 kilas avenae. In utroque hoc pratello etiam optimo tempore non solet procreari ultra 10 vel 12 currus ordinarios rusticanos. Similiter pratum Szétséniense, in quo plus minus 50 currus foeni provereari solent tempore optimo, defalcare solent vicini pagi requisiti Hugyag, Varbó, Thras, Csitár. Optimum tamen est vigilare, quando dominia curant falcari et circa finem aliquot tempus eisdem remanens arripere. Verum prudentia et solentia plurimum praestant. Similiter dicti pagi et etiam Szétsénienses requisiti comportare solent foenum. Quoad cordum est difficilius ob plures intervenientes labores, tamen subinde eodem modo solebant demeti et in acervos compositum pro avena commutari, aut etiam aliqua pars comportari. Sic anno 1773 pro acervo plus minus 15 curruum circa Pascha lanio dedit bubulam fl. .50, anno vero 1775 totum cordum, necdum defalcatum, ut conventus a miseriis liberetur, venditum est fl. Rh. 50.

87. Ex quo autem haec materiae de pratorum usu, videatur, quoddammodo esse officiosa et contraria regulari observantiae S. Ordinis. Decretum quoddam iudicabam hic referre et observationes ponere.

Decretum commissariorum prohibens accepturae

88. Nos, Fr. Bernardinus Bíró Ord. Min. S. P. N. Francisci Reformatae lector praed. Generalis Provinciae Sanctissimae Salvatoris custos et Fr. Gerardus Pataki, eiusdem Ordinis Praedic. Sanctissimae lector generalis et act, ac praestae prvonciae diffin. Habit ad mandatum reverendissimi patris Laurentii a S. Laurentino totius ordinis S. P. Francisci ministri generalis per A. R. P. Ambrosium Gastel, huius nostrae provinciae interato ministrum provincialem ad tollendos et eliminandos quosumque abusus, qui puritatem regulae nostrae dedecerent, ei adversarentur deputati vi commissionis nobis factae infrascriptum decretum facimus, hasque nostras decretales literas ad futuram rei memoriam archivio huius conventus Szétséniensis insertas esse volumus ac decretu istius illibatam observantiam in perpetuum demandamus. Cuius tenor talis est.

Fundos extrasepta monasterii

89. Iuxta praescriptum reverendissimi patris ministri generalis nomine et auctoritate eiusdem imprimis, mandamus Conventus huius Szétséniensis superiori locali ac actuali omnibusque in officio superioratus successoribus in virtute sanctae oboedientiae et sub poena privationis vocis activae et passivae et perpetuae inhabilitatis ad illas aliisque poenis per constitutiones nostras inflictis vel etiam gravioribus infli-

gendis praecipimus, ne in futurum ullo unquam tempore acceptent pro conventu isto a benefactoribus, quibuscunque domos, prata, vineas, census et alia quaecunque fructifera capitalia sicut nec fundos, cuiuscunque generis etiam infructiferos, qui extra septa huius conventus existentes nobis offerentur, eo fine, ut nomine conventus aut etiam D. syndici in emolumentum conventus possideantur et retineantur. Similiter sub iisdem poenis praecipimus, ne superior ullo unquam tempore sive per se, sive per D. syndicum aut aliumquemcunque faciat eum aut locari aut seri aut fructum alique ex eo perceptum vel distrahi vel cumulari, immo nec fructus ipsos permodum proventus ex eo colligat, sed tamen quotidianum usum suorum fratrum percipiat.

Onus perpetuum missarum

90. Decernimus praeterea ac decretum hoc successive ad manus superiorum localium cum aliis monumentis conventus transire volumus, quo iterum sub poena perpetuae privationis utriusque vocis ac etiam sub poenis in proprietarios latos mandamus superiori locali pro tempore existenti, ne conventum istum obliget vel uni missae perpetuae sine stipendio celebrandae, nec illicita nobis instrumenta consentiat, quamvis inutilitatem conventus cessura essent. Nec ullo pacto legatum vetus extinguere curet vel patiat, ac demum ne obligationem civilem contrahat ad aliud quodcunque missarum legatum novum, sed ubi rescierit aliquem benefactorem legasse perpetuas missas in ecclesia nostra celebrandas statim de tali legato admoneat ministrum provincialem, cuius erit circa hoc disponere.

Proprietatem aliquam

91. Decreto huic nostro inserimus et serio inculcamus mandatum reverendissimi P. Provincialis, quo per s. oboedientiam et sub poena excommunicationis extra mortis articulum soli ministro provinciali reservatae praecipit omnibus, qui paupertati nostrae altissimae obstricti sunt, ne quemquam inducant ad legandum etiam in terminis instituto nostro non repugnantibus quamcunque eleemosynam sive temporalem sive perpetuam sive cum aliquo sive sine omni onere alicui conventui, ecclesiae, capellae vel alicui fratri ac etiam syndico apostolico qua tali aut nomine S. Sedis pro nobis tale legatum possessuro atque administraturo. Quae poena excommunicationis extenditur etiam ad illos omnes tam superiores, quam subditos, qui vel aliqualem notitiam habent aliquarum proprietatum dimittendarum et instituto nostro repugnantium, eas tamen denunciare et manifestare nolunt vel intermittunt aut successive tales denunciations facere omitterent.

Determinat numerum equorum, prata alienare mandat

92. Cum autem tantus numerus equorum, quantus defacto in conventu deprehenditur, sit superfluus, volumus, ut duo equi quam primum distrahantur, de tertio vero curru ordinamus, ut eo usque tum servetur, quousque moderna ruina in tecto per tur-

binem facta non reparabitur, post cuius reparationem statim distrahatur, nec praeter 4 equos et 4 boves plura pecora in conventu serventur. Inhibemus etiam in futurum mendicationem pecuniae in nundinis sive cum pixide sive sine ipsa, utpote periculosam et conscientias fratrum perniciosam quantum concernit eleemosynam pecuniam oneramus conscientiam superioris, ne in futurum in sua cella hincinde in chartulis aut alia re involutam pecuniam conservet vel reponat, sed iuxta morem provinciae totam, quantam in cistula obserata sub clavi D. syndici conservetur. Tandem praecipimus, ut duo prata conventui testamentaliter relicta, unumquidem in territorio Rimócziensi, aliud in Ludányensi distrahantur et a conventu modis liticis abalienatur. Actum in conventu nostro Szétséniensi, die 3. Augusti anno 1725.

L. S.

Idem, qui supra, F. Gerarduspataki mp

Idem, qui supra, F. Bernardinus Bíró mp

93. Ex consensu v. definitorii loco 4 bovum possunt servari, alii 4 equi in conventu Szétséniensi ex determinatione in conventu Gyöngyösiensi, die 18. Septembris anno 1725.

Crisis

94. Iam quaestio moveri potest: Utrum usus horum pratorum non sit conrarius huic decreto, ac proinde possessioni quoque regulae seraphicae? Fateor hoc dubium non parum me torquebat, qua immeritum definitionem ac postea loci huius superiorem consulebamque desuper plures viros doctos regularis disciplinae amantes, immo et ministro provinciali proponebam. Et vero quod pratum Szétséniense attinet in eo videntur posse conscientiae fratrum quietari, quod inclyta familia Forgátsiana semper resevaverit et reservet ius proprietatis et dominii super hoc pratum, solumque usum simplicem conventus necessitati indulgeat, perinde sicut in multis locis quolibet anno ad instantiam solet excindi certa portio prati. Quia vero hoc molestum fuisset, quolibet anno macime ubi multiplicata I. familia territorium erat dividendum. Pratum istus ex communi divisione pro usu conventus fuit exmissum, cum aliunde iam antecessoribus in eum finem fuerit deputatum.

Super pratorum

95. Quod autem illustrissima familia Forgátsiana plenum ius proprietatis sibi vindicet, exinde patet, quod mox ubi aliquam apprehensionem adversus fratres conceperant, illico in minas accipiendi pratum et inhibeni usum eius prorumpabant. Fecit id non semel comes Sigismundus. Sic minabatur comes Joannes, sic etiam comes Nicolaus, utinam eiusmodi emergentes motus notassent antecessores nostri. Reperti tamen literas excellentissimi D. Comitis Paulus Balassa, ad quem nostri tamquam ad singularem protectorem recurrere in arduis eventibus solebant, utpote ad syndicum generalem provinciae, anno 1769. die 14. Junii ad n. v. P. Ambrosium Szentsimonyi

datas, in quibus hoc negotium tangit sic scribens. Perceptis n. v. Paternitatis Vestrae sub 6 praesentis ad me datis literis informor negotium ratione praesciti prati motum hucdum quiescere et in statu quo esse intuita cuius dum primis venturi mensis Julii diebus Deo favente ad illas partes venero (iam enim obtinui abeundi facultatem) habeo occasionem cum futuro successore n. v. Paternitatis Vestrae uberius colloquendi, vel forte etiam illustrissimum D. Comitem Nicolaum Forgács in ibi deprehendendi, ac cum eodem coram efficacius agendi. Tempore huius gvardiani ob indiscretionem dum subinde sacerdos expectans cum missae sacrificio peteretur, plurimum offensi comites, tum quod aream, tum quod pratum maxime turbabant conventum, at eo amoto, licet areae praetensio urgeretur, ut iam dictum est, de prato tamen nihil movebatur. Atque ita.

Usuatione

96. Prato Szétséniensi utitur conventus non iure aliquo, sed ex mera beneficentia illustrissimae familiae Forgatsianae utique revocabili, proinde non est probanda superiorum illorum agendi ratio, qui audientes molimina unius vel alterius comitis ad remedia iuris recurrere cogitabant, quibus eorum conatus impedirent per syndicum generalem aut familiam Hallerianam, cuius esse ius avitum ex relata superius prae D. Szerémi relatione eum in finem quempiam in libro conventus notasse reperio. Licet enim pratum ante divisionem bonorum Forgátsianorum fuisset excisum, consequenter nulla linea plenum ius supra totum pratum habeat tamen supra ratam et copulative, ideo si una linea turbaret conventum, ad aliam esset precario confugiendum, et si etiam haec et quaelibet adversaretur rehabereque pratum vellet, utique fratres absque haesione conscientiae et transgressione s. regulae reluctari non valerent. Quietari itaque hoc modo posse conscientias superiorum iudico. At maior est difficultas quoad prata Rimóczyensia. Verum his utitur conventus quasi non uteretur, nullam curam eorum gerit, nullum ius praetendit, sed utitur conventus tamquam re derelicta et ex pia fidelium devotione sibi praemodum eleemosynae eorum fructibus attributis. Quare si aliquis haeres aut dominium occupasse vellet, fratres resisitere licite non possent. Interim haec dicta et scripta velim salvo meliori et saniori aliorum iudicio. Hoc tamen iudicium fuisse etiam suprafatorum, deputatorum, commissariorum pro tollendis a usibus, autumno quasi ad pratum Szétséniense, et ideo nullam in mentionem suo decreto Szétséniensis prati fecisse, utpote cuius proprietatem sibi reservasset illustrissima familia Forgátsiana, solumque usum conventui ad beneplacitum suum idulsisset.

Caput V.

De foundationibus Conv. Szétsén.

Ratio ordinis

1. Turpissimum ingratitude vitium foret praeterivisse eos, qui hocce monasterium aut a fundamentis erexerunt aut restauraverunt aut saltem peculiari aliquo beneficio praesertim longiori tempore aut etiam perpetuocumulaverunt, ut igitur eorum memoria in benedictione sit etiam apud posteros praesens caput exhibebit imprimis fundatores huius conventus et ecclesiae. Deinde foundationes actu durantes. Demum foundationes cassatas et revocatas.

Articulus I.

De fundatoribus conventus Szétséniensis

Ex quo hic conventus plures vicissitudines, ut iam cap. II. Notatum est, plures quoque veneratur fundatores, quorum beneficio vel e fundamentis surrexit, vel post ruinam resurrexit, vel actu quoque florescit. Itaque.

I.

1^{mus} fundator

2. Loco memorandus venit Franconius Dalmatiae banus, qui anno 1452 conventum de Zéchen pro fratribus conventualibus aedificavit, ut refert Vadingus ad annum memoratum. Vide supra caput II., n. 2.

II.

2us fundator

3. fundator et quoad nostram provinciam primus celebratur illustris vir, Michael Országh, comes palatinus Regni Hungariae, qui desolatum a patribus Provinciae S. Mariae maioribus Szétséniensem restauravit accedenteque Pauli II. assensu per breve Pii^{is} fidelium votis anno 1466 fratribus observantibus tradidit. Vide caput II. numero 3.

III.

3us fundator, comes Sigismundus Forgács

4. fundator et secundus restaurator merito dicitur illustrissimus comes Sigismundus Forgács ex post regni palatinus, qui postquam ab anno 1544 ob immanem Turcarum feritatem hic conventus desolatus fuisset, eisdem feliciter depulsis fratres nostros anno 1610 clementer reduxit, et tamquam dominus terrae ad incolendum vetus monasterium induxit. Vide caput II. n. 10. Credibile etiam est, quod ruinas conventus restauraverit, nam biennium post nempe anno 1612 haec domus in formalem conventum evecta est, nempe eo fratrum numero ditata, qui sufficerent singulis diebus chorum pro more persolvere, quod non sit in residentiis. Idem pia memoriae comes anno 1616 in regni palatinum seu Hungariae proregem electus, anno vero 1622 decedens sequentem pro conventu Szétséniensi fecit dispositionem.

Conventus telonii et molarum

5. A Szegény Szetsenyi Baratoknak hogy modgyok lehessen benne, hogy minden nap misét mondhassonak erettünk rendtelm jövedelmül nekik a szakali, es szétsényi malom jövedelmét, es a Szetsényi Vámot, hogy azzal taplalhassak magokat, mely jövedelmet senki el ne vehessenek tőlök, Lelkek karhozattya alatt. De az Baratok is minden Nap egy misét tartozzanak erettünk mondani el. Ex archivio Szakoleziensis.

Idem confirmatur ex urbario Gácsensi eiusdem illustrissimae familiae, in quo haec leguntur.

Stabiliter assignant

6. Az Szetsenyi es Szakali Malmoknak az Szetsenyi vammal együtt jövedelmét, az boldog emlekezetü Ur Forgacs Sigmond Ur eö Nagysága az Szétsényi Baratoknak Legalva Testamentomban Lelköknek veszedelme alatt, az ki tőlök el akarná venni, mely Malmoknak es Vamnak jövedelmét az Tisztartok által neki szolgaltattya Aszszonyom eo Nagysága. Addita haec: Hogy egynehany esztendővel ez előtt at meghirt Szetsenyi Malom az Tüz miat el pusztúlt volt, Aszszonyom eo Nagysága ujonnan meg epitette, es egy kerekkel meg szaporította, az mely kereknek jövedelmét rendelte eo Nagysága az ott valo Szetsényi Ispitalhoz. A dorso habetur: hoc excerptis memoriale dominus G. pie defunctus Mátéfalvai senior capitaneus Gácsiensis et provisor bonorum Forgácsiensium ex urbario eorundem mihique posuit tempore recuperationis praesidii Szétséniensis per Poloniae regem. Actum Szétsénii, die 10. Martii 1684

Fr. Conradus Maskóczy p. t. praesidens Szétséniensis mp

Huius praesidentis nulla fit mentio seu in actis definitorii seu in tabulario provinciae. Crediderim fuit tantum interimalis post Atahanasium Erdős, dum anno 1684 Szétséniensis praesidii conservatio fluctuaret, immo eodem anno penitus desereretur, ita ut quatuor continuis annis desolatum silvesceret, donec rursus anno 1688 incolae coepisset, ut supra cap. II., artic. III., fol. 16. et sequentibus relatum est.

Successores ut fundatores culti privilegioque usi

8. Licet utem exorto iterum bello Turcico hoc monasterium rursus desolaretur anno 1663, in suaeque desolationis abominatione gemeret anno prope 26, donec videlicet anno 1688 stabilem postliminio maiores nostri fixissent sedem, et hoc absque ullo interventu illustrissimae familiae Forgácsianae, nihilominus alma provincia grata memoria Catharinae Pálffi, quae in primi postliminii fratrum deductione huic monasterio praestiterant restaurando nempe conventum, conferendo proventus molae Szakáiensis et Szétséniensis huiusque telonii, nec non fundum pro domo pistricia et pratum, considerando etiam eius temporis haeredum erga fratres devotionem, et hunc conventum in concessione usus prati beneficentiam anno 1730 illustrissimi D. c. Joannem Forgács eiusdemque permanos Franciscum, Josephum et Ignatium eorumque haeredes in linea recta descendentes alma provincia titulo et privilegio fundatorum condecoravit venerataque est. Nec abnuebat hoc titulo et privilegio uti, praesertim illustrissima com. Margaretha Cziráky, Joannis consors, quae frequenter cum suis filiabus aliisque honestis matronis conventum intrabat, cellas invisebat, in refectorio subinde prandebat, donec anno 1742 constitutio Benedicti XIV. *Regularis disciplinae* eiusmodi ingressum prohibens in hac dioecesi fuisset accepta et promulgata. Dico in hac dioecesi, quia episcopus Agriensis dictam bullam non recepit, ideo in conventibus illius dioecesis Homonnensi et Kaplyoniensi fundatrices cum suo faemineo comitatu usque ad hoc tempus ingrediuntur monasterium, cellas, refectorium.

IV.

4. Fundator Georg. Szétséni resolvit 10000 florenorum.

9. Loco merito inter fundatores refertur celsissimo princeps S. R. Imperii et Regni Hungariae primas archiepiscopus Strigoniensis, Georgius Szétséni, qui non solum zelo promovendae divinae gloriae, seu et amore patriae suae motus (erat quippe origine Szétséniensis, ut ex supplica ad eundem data ac sup. caput II. n. 35. relata inferre licet) pro restauratione conventus huius resolvit 10000, id est decem millia flor., cuius resolutionis originale autographum extat tenoris sequentis.

10. Patribus franciscanis Provinciae Sancti Salvatoris in structuram monasterii Széchéniensis ad festum conversionis S. Pauli futuro anno Deo volente dabuntur floreni decem mille. Tunc venient huc duo capitulares ex capitulo Strigoniensis, in quorum manus consignabitur ista summa pecuniae et deponetur in consistorio eiusdem capituli. Illinc per patres dabuntur pecuniae ad structuram. Erunt, qui advigilabunt, et si vel minimum in alios usus convertetur ex ea pecunia, postea nihil dabitur. Eodem termino, quando aderunt patres hic, ferant mihi assecuratorias, in quibus debeat etiam esse, quod pro memoria mea titulum et nommen in aliqua parte spectabili eiusdem aedificii apponent. Datum Posonii, 23. Octobris 1692.

L. S.

Georgius Szécséni Archiepiscopus mp.

11. Assecutoriarum postularum fragmentum tale reperitur.

Nos, infrascripti Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris patres, firmissime promittimus conscientioseque nos obligamus, quod illa decem millia a celsissimo principe Georgio Szécséni, archiepiscopo Strigoniensi (titulus) ex innata eiusdem liberalitate pro structura et restauratione Conventus Széchéniensis oblata non in alios usus, sed pure in reaedificationem praedicti Conventus Széchéniensis nos conversuros. Insuper spondemus ac pollicemur, quod pro memoria praementionati celsissimi principis titulum et nomen eiusdem in aliqua parte spectabili praefati conventus cum solemnitate apponi curabimus. Unde pro maiori fide has assecutorias cum subscriptione manuum nostrarum propriarum et sigillo almar Provinciae nostrae Sanctissimi Salvatoris munitas dare decrevimus in Conventu Szakolczyensi de compassione B. M. V. Die et anno.

Memoria eius et effigies cum inscriptione

12. Insigne igitur titulati fundatoris decore pictum est a foris supra commune portam conventus. Titulus vero cum eius effigie locabatur ad angulum quadri ex opposito portae, ita ut intrantibus illico in oculos incideret, quia vero veterasceret anno 1769. renovata est ac ante refectorii ianuam locata cum hac inscriptione: Celsissimus ac Reverendissimus Dominus Princeps Gerogius Szécsényi Archiepiscopus Strigoniensis, loci et comitatus eiusdem supremus ac perpetuus Comes, Regni Hungariae Primas, Legatus natus, summus et Secretarius Cancellarius Sacrae Regiaeque Maiestatis intimus Consiliarius postquam annos aetatis 97, sacerdotii 64, episcopatus 49. Superasset pie in Domino obiit Posonii, 1695to die 18. Februarii. Alia inscriptio quasi in libro: Loca, in quibus R. R. P. F. reformatis, conventualibus, capucinis, dominicanis, carmelitis, trinitariis, paulinis, paulanis, jesuitis, fratribus misericordiae et sancti monialibus vel conventus vel collegia vel residentias vel convictus aut seminaria aedificavit vel restauravit, sunt primo: Szétséni, Agriae, Quinque Ecclesiis, Budae, Strigonii, Iaurini, Sümegini, Castriferrei, in Vind Passing, Kis Martonii, Nostrae, Ovarini, Posonii, Tyrnaviae, Trencsenii, Illaviae, Leutsoviae etc, quibus in locis praenominatorum religiosorum conventus, collegia, residentias aut alia loca vel ex integro propriis sumptibus aedificavit vel restauravit vel redditibus locupletavit. Quae omnia cedant ad maiorem Dei gloriam et mille millium animarum salutem.

Consignatur summa

13. Impleverat itaque maiores nostri, quod promiserant, quia celsissimus quoque princeps promissis suis steterat, ut patet ex sequenti instrumento.

Adtam Kezehez az Esztergomi Nemes Kaptolamnak tiz ezer forintot a Szetseni klastromra, Illes es Miller Uram P. Provincialis Quietantiájára per partes erogalni

azon Klastrom epületire, kirül ez Irasomnak köllet kelni Szüksegh keppen, azon klas-
tromon czimerünkis legyen, kit innen küldünk, a mikor meg intnek rola. Datum
Posonii, die 7. Febr. Anno 1694.

Szécséni György Eszt. Ersek

Illyes Istvan, Esztergami custos et can. mp.

Miller Janos, Esztergami canonok mp.

Duobus canonicis

14. Hi duo domini canonici mox legitime recognoverunt praedictam summam per-
cepisse sequenti instrumento:

Nos, infrascripti, recognoscimus percepisse nos a celsissimo ac reverendissimo
principe domino, domino Georgio Szétséni, archiepiscopo Strigoniensi die 8. Febru-
rarii anno infrascripti in restaurationem monasterii Széchéniensis reverendorum fran-
ciscanorum franciscanorum fl. 10000, idest, decem millia florenorum Rhen., et quidem
florenos 146 in grossis Kremnizenl cum lati, idest quinque grossarios in 18 crucigeris,
bigrossarios vero in 7 computando, alios vero florenos 9854 in meris florenariis. Ea
lege, ut pecunia illa Tyrnaviae in consistorio v. capituli deponatur, ac per partes prae-
dictis reverendis patribus in dictum usum et non alium per nos erogetur. Super quo ded-
imus praesentes nostras recognitionales. Tyrnaviae, die 9. Februarii 1694

L. S. Stephanus Illyes, custos et canonicus Strigoniensis mp.

L. S. Joannes Miller, canonicus Strigoniensis mp.

Qui partes administrabant, sed fors non totam

15. Ex hac summa eodem anno 1694. die 11. Febr. perceptos reperio fl. 922, den.
76. Rursus eodem anno die 8. Maii fl. 1474. Item anno sequenti millesimo sexcen-
tesimo nonagesimo quinto die 22. Febr. fl. 842, D. 20, adeoque universim fl. 3238,
den. 96. Neque plus ex tota illa summa perceptum fuisse notatum reperitur, idcirco
dum successivis temporibus aedificium continuare cogitarent nostri, neque fundus
adesset, arbitrabantur quidpiam adhuc ex legato Szétséniano restare, atque ideo, licet
sero, anno 1730 praesumpserunt Capitulum Strigoniense adire, memorialeque suum
porrigere, quod ita notatum reperio.

Ideo fratres anno 1730 inquirebant eam, sed incussum

16. Anno Domini 1730, ego, F. Daniel Harai, p. t. gvardianus Szétséniensis ex
commissione A. R. P. Gerardi Pataki, ministri provincialis ascendi Tyrnaviam pro
inquisitione partis residuae foundationis piae memoriae quondam celsissimi principis
Georgii Szétséni, ibique paria literarum (quae ibidem detenta sunt) per D. vice-
comitem ordinarium huius inclytus comitatus authenticata praesentavi in v. consisto-
rio die 13. Februarii anni praefati. Responsum est desuper primo et ante omnia v.
archicapitulum qua tale nihil vult scire de praefato negotio, siquidem ab ipso nullam
syngrapham habeamus, sed tamen duorum dominorum canonicorum authentice sub-

scriptam et sigillis propriis munitam, hi ambo cum suis testamentariis vita functi sunt. Praeter D. Andream Kürtösy ex dominis canonicis illius temporis nullus est superstes, qui et ipse praenimia senectute iam in omnibus est valde deficiens interrogatus de hoc negotio respondit, quod omnino adhuc recordetur summam 10000 fl. Fuisse depositam in consistorio sub cura duorum dominorum canonicorum videlicet: Stephani Illés et Joannis et Joannis Miller, sed etiam fuisse extradatam pro aedificio conventus. Acta capitularia satissolvebantur, sed in his deputati a v. consistorio asserunt nullam fieri mentionem. Factus est deinde recursus ad testamenta duorum defunctorum dominorum canonicorum, et quidem testamentum D. Stephani Illyés, quod ut plurimum ex piis causis constat coram me perlectum fuit, sed in hoc nulla fit mentio conventus Szécséniensis. Pariter acta D. Miller pervoluta sunt, sed et in his nulla mentio huius negotii reperitur. Ultimus recursus factus est ad D. Joannem Illyes canonicum Strigoniensem, qui in aliquibus bonis successit D. Stephani Illyes. Hic pro sui defensione adduxit defunctum D. Stephanum Illyés in anno 1704 vel 5 occasione concursus regni ad Szécsénium, qua ablegatum archicapituli fuisse hospitatum in conventu per 3 circiter septimanas et per consequens si fuisset debitor, facilem recursum habuissent patres illius temporis ad ipsum pro restantia, quia adhuc totum negotium erat in recenti. Haec breviter adnotati pro informatione, si hoc negotium vellet aliquis promovere vel urgere in posterum. Idem, qui supra. mpa

V.

5us fundator, Stephanus Koháry

17. Ex fundatorum numero excludendus non est magnus ille eleemosynarius piaereminscentiae excellentissimus comes Stephanus Koháry prius sacerrimae caes. regiaeque maiestatis colonellus et confiniorum antemontanorum vice generalis, demum iudex Curiae Regiae, qui praeter perpetuam fundationem, ut infra dicitur, plura beneficia huic monasterio contulit. 1mo enimvero circa annum 1692 resturavit tectum turris antiquae, ut caput III. n. 6. in suplica refertur. 2do anno 1699 resolvit 200 aureos, quibus tenebatur D. Nicolaus Szirmai, quamvis eos nunquam acceperit conventus. 3^{io} anno 1700 benigne commisit domino Joanni Jánosy iudici nobilium, ut exquirat limites agrorum iuris Forgátsiani, quorum decimae debentur ecclesiae, ut habent literae ad P. Bernardinum Bárkányi gvardianum datae. 4° ubi anno 1715 combustus est conventus et ecclesia, imprimis contulit iteratis vicibus fl. 360. Deinde pro reparatione ecclesiae fl. 3000 l. e. termille. 5° anno 1718 pro sacris post mortem suam celebrandis deposuit fl. 500, ex quibus huic conventui obvenerunt 100. 6° anno 1731 vigore testamentariae dispositionis eiusdem post pia fata dati sunt huic conventui de frumento 1000 cubuli Posenienses per D. Ladislaum Pongrácz provisorum diviniensem in Zsély gentem.

18. Denique piam herois liberalitatem quis depraedicare sufficiat? Non est ordo religiosus in Hungaria Koharianae beneficentiae non particeps. Pluribus item ecclesiis, seminariis, xenodochiis, convictibus studiosorum, confraternitatibus munifice succurrit. Extat cathalogus beneficentiae ipsius, ex quo colligitur pia ipsius legata exurgere ad 477572 fl. Dempto medio nummo, I. e. ad quadringentos septuaginta septem mille florenos quingentos septuaginta duos. Quid si etiam notatae fuissent eleemosynae a dextera manu ignorante sinistra factae? Ex praedicta summa Salvatorian haec Provincia non minimam portionem participavit, fl. Nempe 55690. Quippe pro necessitatibus provinciae communibus singulo anno deputavit fl. 1000 ex banco Viennensi percipiendos tamquam obtingans 16666 fl., 66 ½ den., pro cuius et aliorum obtingentium cura et sollicitatione v. Capitulo Strigoniensi tantundem assignavit, et tamen hoc tempore subinde 700, subinde plures paucioresque pendunt nostrae provinciae floreni. Pro conventu Vaciensi 30000. Conventus et ecclesiae Fülekiensis expensae in dicta summa non continerentur.

Et singulares erga fratres observantia et benignitas

19. Haec et huiusmodi beneficia non exiguae erga religionem propensionis et observantiae erant argumenta. Illud tamen non sine admiratione observari, quod cum in proximitate monasterii vellet domum sibi aedificare nostrique reluctarentur, quasi rogando petierit, ne adversarentur, declaraveritque malle se Szétsénii non habitare, quam cum patrum offensa aedificare. Tenor literarum meretur referri, qui talis est. Azonban méglen a két száz Aranyakrül cessionalis leveletem Korponai János Uram ö kegyelme az iratn adando recognitiojával kegyelmednek meg küldöm, hogy kegyelmed az mementobul ki ne felejtse Patereivel együtt küldöttem ötven nemet forintokat kegyelmeteknek, kérvén azon bizodalmassan kegyelmedet, mivel hogy én immár Isten jovoltából Szécsénynek meg szállitashoz tehetségem szerint akarok kezdenem, mutassa hozzam annyi joakarattyát kegyelmed, ne rekeszen el kegyelmed maga Szomszédtságabul, s az mint az előttis mondottam vala kegyelemednek, ne kívannyon engemet Szecsénybül kinezni, assecuralom kegyelmedet sem rosz, sem káros szomsedgya nem lészek kegyelmeteknek, mert ha szintég más Ember öröket kegyelmeteknek nagyob alkalmatossagara oda nem engedhetem is, mivel hogy nemo plus iuris in alium possit transferre, quam ipsemet habebat, mind az által mint sem kegyelmedek nehesztelésével, hozzam valo idegenkedesevel az magamen is epitessek valamit, kivanom inkább Szétsényt nem laknom, noha talan ottan valo lakasom mind az helynek job moddal valo meg telepítésére, s mind kegyelmedekre nezve, ugy remenlem artalmas nem lenne. In reliquo a. r. Paternitatem Vestram quam divitissime valere cupiens permaneo. Eiusdem r. Paternitatis Vestrae servus obligatissimus comes Stephanus Koháry

Datum Balogh, 17. Febr. Anno 1690.

20. Mira benignitas et pietas in tam potente heroe. Nihilominus gvardianus illius temporis haec notavit in dictis literis. Sine praeiudicio testor Deum in vicinatem non propter erigi palatinum, nam omnis prospectus cellarum impediretur, simul strepitum non posset sacer conventus aulicorum sustinere. Vicinitas illustrissimi non est contemnenda, sed incommoditas nostra etiam est mature cohibenda. Sic testor et iudico F. Joannes Bárkányi. Ex his literis discimus 1mo piaae memoriae Stephanum Koháry nullum fundum cessisse pro ampliacione areae nostrae. 2do quam aetatem tulerit domus vicina, quam nunc possidet illustrissimus comes Nicolaus Forgács. 3^{uo} fors atefatus comes Koháry propinquino ad conventum voluit illam aedificare, et ad preces fratrum removerit. 4° quanta cum observantia erga pauperes fratres se gesserit. Ideo sit in benedictione memoria eius.

VI.

6. fundator

21. Fundatoris titulo aeternaque memoria dignus est, perillustris ac gen. dominus Georgius Misleniczki, praefectus omnium bonorum excell. comitis Pauli Balassa. Aedificavit enim tractum occidentalem, in quo est novitiatus et infirmarium, ut in caput II. n. 44. relatam est. Multum quoque contulit ad structuram turris, ut liberationum ostendit, in quo notatos reperio fl. Rh. 400. Vir iste a liberalitate et pietate castimoniaque iure venit laudandus. Liberalitatem depraedicant beneficia huic monasterio praestita. Pietatem tenera devotio, qua Sanctissimo prasertim missae sacrificio etiam iam grandaevis saepius ministrando solebat assistere. Castimoniam vitam in coelibatu usque ad annum 69 aetatis producta eam postquam in arce Kékkő pro more boni catholice optime dispositus teminasset anno 1754. die 5. Febr. Exuviae ipsius allatae sunt Szétsénium die 8va eiusdem mensis ac consvetis celebratis exequiis in crypta sanctuarii ante maiorem aram nunc (tunc post) existente inter religiosos tamquam amantissimi patris inter filios depositae sunt. Requiescat in pacet!

Articulus II.

De foundationibus actu currentibus

I. Koháriana

Florenorum 1000 augetur ad 3000 cum onere 6 missas legendi

22. Piaae memoriae excellentissimus D. Comes Stephanus Koháry praeter beneficia iam relata caducitate et vitae humanae instabilitate considerate volens thesauros,

quos nec tinea corrumpit, nec aerugo consumit in caelo recondere, anno 1715 fl. Rh. 1000 pro hoc conventu deposuit, ut erga obtingentem annum censum duo missae sacrificia qualibet hebdomada pro animae suae refrigerio legantur. Ita habent acta definitoria huius anni et ac ceptatio definitorii, cuius copia extat sub lit. A. Verum anno sequenti nempe 1716 augere cupiens spiritualem hunc thesaurum iam sex missae sacrificia hebdomatim celebranda petiit, triumque millium florenorum deponendorum meminit in literis ad P. gvardianum Adalbertum Hetényi datis, quas acceptationes definitorii placet referre tenoris sequentis.

Adm. reverende in Christo Pater, Pater mihi colendissime!

Salutem et obligatissimorum servitiorum meorum commendationem. Ez elmúlt esztendőben Szétsényben letemkor Tiszteletes P. Provincialis Uram eo kegyelme minemű recognitiot meltoztatot arrúl adni, hogy az Sz. Szerzet minden héten el mondat eretem két Sz. Misét annak includalt parjabul meg ertheti kegyelmed, mint hogy azert ugy vagyon értésémre nem sokára a P. Provincialisnak el valastasara leszen kegyelmeteknek egyben gyűlése, ahoz val keppest kérem bizodalmassan edes jó akaro P. Gvardian Uram kegyelmedet, ha én Isten jovoltabul három ezer Rhenes forintot a Sz. Szerzetnek permodum eleemosynae le tennek oly okom, ut Sacer Ordo a die per syndicum apostolicum perceptae ter mille lorenorum legatae summae ad 6 per centum sufficienti cum securitate investiendae, sex lecta missae Sacrificia pro anima mea proque animabus progenitorum et consanguineorum meorum ad aquirenda suffragia qualibet septimana annuatim in uno aut altero suae provinciae conventu per suos ad id ordinandos patres celebrari curare teneatur, sitque obligatus. Fogja é azt acceptalni a Sz. Szerzet? Ne neheztellye kegyelmed az irant instantiamra valo resolutiojat venni, es ertesemre adni, mely kegyelmed jó akarattyat igyekezven meg szolgalmom. In reliquo a. r. Paternitatem Vestram felicissime valere cupiens permaneo.

Adm. reverendissimae Paternitatis Vestrae servus obligatissimus

Comes Stephanus Koháry

Csabrág, die 25. Maii anno 1716

Acceptatio prioris fundationis

Acceptaturum prior

23. Nos, Fr. Ambrosius Gastel, minister provincialis et totum diffinitorium Ordinis Minoris S. P. Francisci Reformatae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, memoriae commendamus, quod excellentissimus D. Comes, dominus Stephanus Koháry de Csabrág et Szitnya caducitatem et vitae humanae instabilitatem considerans thesaurosque in caelo recondere optans, quos nec tinea corrumpit, neque aerugo consumit mille florenos Rh. ad certum et securum locum mediante domino conventus Szétsényiensis dicti ordinis et provinciae syndico apostolico deponi in paratis fecerit ea intentione, ut in modo fato conventu † D. apostolo Jacobo magno dicato aut (quod Deus clemen-

tissime avertere dignetur) eodem prae iniuriam temporum quomodocunque desolato in alio suprafatae nostrae provinciae conventu† ex resultante sex per centum computando legale interesse hebdomatim quolibet anno duo sanctissima missae sacrificia pro eodem excellentissimo domino in vivis existente, post pium vero obitum pro refrigerio animae eiusdem legantur et persolvantur. Nos omni dominio et proprietate omnino cessantibus hanc piam intentionem et gratiam altefati excellentissimi D. Comitum permodum eleemosynae sacrae acceptamus et spondemus, nos et successores nostros plenarie et fideliter satisfacturos et piam intentionem in desideratis sanctis missae sacrificiis absque defectu omni impleturos. Actum in conventu nostro Szétséniensi ex pleno definitorio, die 22. mensis Maii anno 1715.

Idem, qui supra, Fr. Ambrosius Gastel mpa

Acceptatio posterioris foundationis

Tum posterior fundatio

24. Nos, Fr. Petrus Roll, minister provincialis et totum definitorium Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis memoriae mandamus, quod excellentissimus D. Comes D. Stephanus Koháry de Csabrágh et Szitnya caducitatem et vitae humanae instabilitatem considerans thesaurosque sibi in caelo recondere optans, quos nec tinea corrumpit neque aerugo consumit, ter mille fl. Rh. ad certum et securum locum mediante domino conventus Szétséniensi et residentia Fülekiensi, aut (quod Deus clementissime avertere dignetur) si praedictus conventus vel praenominata residentia per iniuriam temporum quomodocunque in desolationem devenerit, in alio suprafatae provinciae nostrae conventu aut residentia ex resultante sex per centum computando legali interesse, hebdomatim quolibet anno sex missae sacrificia pro anima eiusdem proque animabus progenitorem et consanguineorum suorum ad aquirenda suffragia legantur et persolvantur. Nos omni dominio et proprietate omnino cessantibus hanc piam intentionem et gratiam altefati excellentissimi D. Comitum permodum eleemosynae sacrae acceptamus et spondemus nos et successores nostros plenarie et fideliter satisfacturos et piam intentionem in desideratis s. missae sacrificiis absque omni impleturos. Actum in conventu nostro Szétséniensi, die 19. Junii 1776.

L. S.

Idem, qui supra, minister provincialis mpa

Et una pars Fülekinum translata

25. Haec duo documenta prima facie videntur prodere foundationem Koharianam esse 4 millium florenorum at accuratius inspicienti patet non esse nisi trium millium in posteriorique trium millium acceptatione comprehendere unum mille, de quo prior acceptatio loquitur. Ex his tribus millibus 500 fl. assignati sunt monasterio Fülekiensi cum onere unum missae sacrificium, qualibet hebdomada legendi. Penes conven-

tum am Szétséniensem remanserant 2500 fl. cum onere hebdomadatim 5 missas celebrandi: duo pro defuncto fundatore, tria vero pro vivis et defuntis ex eadem Koháriana familia. Summae haec a die 6. Januarii anno 1774 elocata est illustrissimo com. Nicolao Forgács erga 5 procento. Nihilominus dicta 5 missae sacrificia celebrantur, licet nec ordinarium stipendium obveniat.

II. Kurdisiana

Florenorum 100

26. Generosi nimirum domini Joannis Kurdis capitanei condam Szolnokiensis anno 1716 defuncti, constans ex fl. Rh. 100, I. e. centum cum obligatione erga annum censum sex missas pro eius refrigerio legendi. Hoc constat ex traditione nec ullum desuper extat documentum. Haec fundatio simul elocata est cum superiore.

III. Ficsoriana

Florenorum 150, eius acceptatio

27. De hac fundatione in protocollo conventus sequens notatur documenti copia. Nos, infrascripti conventus Szétséniensis gvardianus et discreti tenore praesentum notum facimus omnibus, quibus expedit, quod perillustris ac g. D. Georgius Ficsor syndicus quondam apostolicus praefati conventus testamentaliter reliquerit 150 I. e. centum quinquaginta Rh. florenos pro interesse legale sex per centum percipiendo elocandos hoc fine, ut intuitu huius interesse patres et fratres quolibet anno die 6^a mensis Julii obligentur in refrigerium pie defuncti sacrum de requiem cantare, et penes hoc olei ob reverentiam V. Sacramenti in ecclesia ardere soliti diligentem curam habere, quoadusque huius interesse fluxerit. Cumque legata huiusmodi nisi per simplicem eleemosynam ex nostra regula nobis acceptare non liceat, per praesentes protestamur in Domino, quod legatum praedictum tamquam haeres dictam quantitatem per viam simplicis eleemosynae omni obligatione, dominio et proprietate omnino cessantibus nobis libere conferre voluerit illam simpliciter accipiemus et pie testatoris perillustris domini Georgii Ficsor quondam syndici voluntati, quantum in nobis fuerit plene et fideliter satisfaciemus. In cuius fidem praesentes exhibuimus. Fr. Dionysius Palásti concionator mp.

Fr. Martinus Sebestény mp.

Fr. Josephus Bede, provinciae pater emeritus mp.

Fr. Michael Ferenczfi, prov. definitior mp.

Fr. Gabriel Borics gvardianus mp.

28. Haec protestatio directa est ad P. D. Stepanum Ficsor haeredem defuncti fundatoris, directa inquam anno 1725. die 16. Septembris. Permanserat subinde dicta summa penes haeredes, ex post per varias manus transiit. Defacto a die 7. Januarii anni 1774 manet prae manibus. Illustrissima domina Elisabetha Nádasdi viduae pie comitis Sigismundi Forgáts et quinque procento, nam his annis intuitu coeperunt interusura.

Florenorum 2000

IV. Domonkosiana

29. Foundationis huius origo et omnis constitutio non nisi ex privatis literis constat ad a. r. Patrem provinciae Josephum Bede datis tenoris sequentis.

Horváth Tamásné mater consignált kezemben pro custodia három ezer forintokat pro maiori securitate (mivel annyira jutot nyavalas, hogy nincs körülötte, aki neki hideg vizet adgyon) oly conditional, hogy halála után cedat conventui Szetseniensis permodum foundationis az ezer forintok a Venerabile előtt egő lampasra, hogy annak interessebül fa olajjal tartassék, a más két ezer pedig szokas szerent valo fundatio képpen, es ezen három ezer forintokért nem kíván többet 60 szent miséknél esztendőnként, nec praefigendo quidem dies vel hebdomadas, hanem amidőn rea érkeznek. A perpetuitas irant illyen difficultast tettem a maternek, hogyha poganytul vagy más féle ellensegtül történetbül a convent pusztulásra jutna, kivan e' minket obligalni? arra azt felele, hogy nem. Erre bölcs, okos tanatsát elvarom mentül hamaré t. A., es ha acceptallyaé a convent vagy sem. Amint ezt senki sem tudgya, csak az Isten, en harmadmagammal, t. Atyasagod. Ezzel midőn tovabis, Istenes imadsagaiban magamat ajanlom, maradok A. R. P. provinciae emeriti.

Humillimus servus

F. Remigius Olasz mp.

Kecskeméthiensi, 18. Junii 1739

30. Erat haec fundatrix nomine Catharina Domonkos domini condam Thomae Horváth consors substituti conventus Kecskeméthiensis confratris. Defuncta autem est post resignatam summam decimo die, idest 28. Junii ex peste graviter grassante. Verum ex post anno [üres hely] ex ac fundatione 1000, I. e. mille floreni translati sunt una cum onere ad conventum Kecskeméthiensem, proinde in conventu Szétseniensi remanserunt solum 2000, I. e. duo millia erga quorum obtingens nonnisi 40 missae sacrificia sunt absolvenda, ut notatum reperio in protocollo conventus in parte adversa folio 12., in qua notatione agnosco adiectum calamum A. R. P. Josephi Bede, ob

cuius viri integritatem non licet de hac relatione dubitare. Haec duo millia rursus deposita sunt penes illustrissimum D. Comitem Nicolaum Forgáts, erga 5 procento.

Florenorum 1500

V. Forgatsiana

31. Illustrissima domina com. Margaretha Cziráky pie defuncti Joannis e comitibus Forgáts supremi Neogradiensis Comitatus comitis relicta vidua dies antiquos et annos aeternos fide non ficta resolvens, ut sibi suisque de spirituali bonorum operum thesauro provideret, ac simul fratribus conventus Szétséniensis, cuius fundatricem illustrissima familia Forgátsiana se reputat aliquantis per succurreret, certam fecit fundationem sequ. instrumento.

Penes haeredes

Tisztelendő Pater Provincialis atyam es egész Tisztelendo Diffinitorium, Lelki Atyaim.

32. Mivel Istentől eő Sz. Felsegetől szarmazik minden tökelletes igyekezet, ajándekiből adattanak minden jok, az eő Sz. Nevének tisztességére es a feltetett jutalmaknak elnyeresére, amely Sz. Aldasokat en is tőle vettem, azokbul tehetségem szerént ajtatos szandekomat T. Atyasagtok elejbe terjesztem, es akarok a Szetsenyi Klastromban lévő Sz. Ferencz Fiai szükségire ezer tallérokot, I. e. fl. Rh. 1500. fundationalis summa keppen ajánlani illy conditiokkal.

Először: Azon ezer tallerokat magamnál kivanom tartani, es minden esztendőben annak folyo interessét hatot szazra fogok füzetni két időre osztvan, ugy mint: felét Szent György napján, Szent Mihaly napjan a más felét.

Masodszor: El hozvan Isten utolsó napjaimat, Törvényes Testamentom szerént azon Fundationalis Summa Maradekimra fog szallani azon teher alatt, hogy minden esztendőben a meg nevezet napokon hatot szazra tartozzanak le tenni, ambar akarminemő nevezendő vagy nevezhetendő okokbul masoknak öltre vagy aláb számú forintokra szallana a szazra velo Interes.

Obligatio

Harmadszor: Ezen Conditioik magok ereiben maradván es tartatván, en is azt kérem a Sz. Szerzettől, hogy minden esztendőben az 1750 esztendőbeli Januariusnak első napjatul kezdvén megholt jó emlekezetü Groff Forgacs Janos Ferjemért szolgáltatásék ötven két Sz. Mise aldozat. Meg elek én, boldog kimulasomért ötven kettő, holtom utan pedig lelkiem nyugodalmáért. Most élő es meg holt gyermekeimert ötven kettő, halalok utan lelkekért. Akarom az holtakért minden Sz. Mise aldozat legyen a Szent Asztal Privilegiatum Oltára előtt. Ha pedig haboruság vagy más veszedelem miatt a Szétsényi T. Paterek kenszeritetnének a klastromot pusztan hadni, szabad

legyen a Sz. Szerzetnek azon Alamisnat más klastrom szükségire alkalmaztatni, az emletet Szent Mise szolgálatok kötelességével.

Cautio

Negyedszer: Ha Maradekim ezen Istenes Szandekomban gatlást tennének, es az Ezer Tallerokra a folyo 90 forint Interest nem egeszlen, hanem keveseb szamban adnánk, szabad legyen a Sz. Szerzetnek az Alamisnahoz keppest a Sz. Mise szolgálatoknak szamat szabni, Magzatimert valo Sz. Mise Szolgálatoknak fogyatkozasaval. Ha pedig Maradekim a fel tett terminusokra semmit sem adnának, a Sz. Szerzet is ment lészen minden kötelességül.

Ötödször: ha törtenne, hogy azon Summa eltemben vagy Holtom utan bizonyos helyre kihelyheztenek, én es maradekim magunkra valallyuk azon fundationalis summara es Interesire velo gondviselést, es a fel tett szadék szerént a Sz. Alamisnanak kiadasat, azon időben is, melyben Marafekim azon summa kihelykeztetesében mást tennének Plenipotentiariunak, vagy a syndicust nem mint syndicust, hanem mint arra rendelt Maradekim es a Sz. Szerzet hiteles Emberét.

Hatodszor. Ha jövőben Maradekim el fogyásával Plenipotentiariusunk hatalmaban szallana azon emletett summa, szallyon arra a sorsra, es akeppen inteztessenek a Szent Mise szolgálatok szamai, mint mas fundationalis Szent Mise szolgálatok vegesztessenek a Szent Szerzetben.

Mind ezeknek nagyob allandoságára adtam ezen saját Nevem a la irasaval, s'elő Pecsetemmel meg erősitet leveletem. Szécsenyben Januariusnak első napjan 1750. esztendőben. L. S. Arva Groff Cziraki Margith

Acceptatio huius fundationis

Acceptatio

33. Acceptavit cum gratiarum actione v. diffinitorium, huius provinciae Ss. Salvat. In Hung. eleemosynam fl. 90. ex summa florenorum 1500 obvenientem ab illustrissima D. Margaretha Cziriaki relicta vidua illustrissimi condam D. Comitis Joannis Forgás pro conventu Szétséniensi permodum fundacionis constitutam cum omni obligatione superius inserta et a praeattacta domina illustrissima testatrice specificata. Protestatur tamen idem v. diffinitorium, quod nullum dominium aut proprietatem in antelatum fl. Rh. 1500 summam val annum ex ea proveniens legale interesse habere velit aut intendat, sed quamdiu praementionatum florenorum 1500 obtingens conventui permodum eleemosynae seu manualis stipendii praestabitur, tamdiu desideratae missae secundum mentem et intentionem dominae fundatricis absolventur. Actum tempore capituli provincialis Galgóczii, die 5. Julii 1750

L. S.

Ad mandatum v. diffinitorii

Fr. Florentius Wlezek, provinciae secretarius mpa

34. Summa itaque foundationis illustrissimae familiae Forgatsianae sunt fl. Rh. 1500 erga sex per centum elocandi cum obligatione 156 missas legendi nempe pro defuncto comite Joanne Forgács 52. Pro ipsa fundatrice iam mortua 52. Pro prolibus vivis et defunctis 52 et quidem ad aram privilegiatam missas illas, quae pro defunctis veniunt legendae. Ita nihilominus si obtingens sex per centum pendatur, aliquin liberum est onus missarum minuere, aut si nihil pendatur, penitus tollere. Haec summa manet usque modo penes haeredes, qui postquam bona divisissent pro rata quilibet suam partem pendebat, nempe com. Sigismundus fl. Rh. 45. Comes Joannes aequae toties, ubi vero memoratus comes Sigismundus a Deo per apoplexiam visitatus fratri suo Joanni bona sua ad certos annos cessisset. Hic omnia onera in se assumpsit, adeoque etiam integrum huius foundationis onus, cui accurate satisfecit usque ad annum 1774, quo illustrissima comitis Sigismundi Forgáty fatis functus sit, adhuc illo anno integrum interesse administratores bonorum illius deposuerunt, asserente illustrissima comitis Sigismundi vidua tunc onus bonis comitis Joannis ex peculiari conventionione incumbere. In futurum igitur vigilandum erit gvardiano, ne fors absque fructu oneretur conventus celebratione missarum literae fundationales mox relatae abunde docebunt, quid agendum sit, si negetur, aut minuat a fundatrice constituta eleemosyna.

Florenorum 400

VI. Miszlenicziana

35. Supra in caput III. n. 44. memoratus spect. D. Georgius Miszleniczki, sicut in vita dedixit, filios S. P. Francisci, ita nec post mortem voluit ab eis separari, ut ex eius testamentaria dispositione elucet, cuius punctum ad praesentem materiam pertinens est tenoris sequi.

Primo animam meam praetiosissimo Christi Domini sanguina redemptam Domino Deo creatori meo commendo, ut eandem per merita Sanctissimi Salvatoris intercessionem B. V. Mariae et omnium Sanctorum ad aeterna sua tabernacula suscipere dignetur. Corpus vero escam vermium et massam pulverum quidem, sed quia in vivis Sanctissimorum Sacramentorum receptaculum fuit, volo, ut reverendos patres franciscanos absque funebri pompa saeculari ad cryptam inhumetur, pro qua lego florenorum centum Rhenenorum persolvendos. Praeterea lego iisdem 400 fl. pro v. conventu, ita ut singulis septimanis unum missae sacrificium pro refrigerio animae meae absolvant.

Onus, elocatio

Licet haec summa ex eaque obtingens annuus census non esset proportionatus oneri, tamen intuitu, quam plurimorum beneficiorum conventui Szétséniensi praestitorum acceptavit v. definitorium in forma consveta, quam ad foundationem Forgatsianam

retuli, conventumque Szétséniensem dictam missam hebdomatim celebrandam obligavit die 4. Maii anno 1754. Hoc capitale 400 florenorum Rh. a die 6ª Jan. a. 1774 cum aliis erga quinque per centum acceptavit illustrissimus comes Nicolaus Forgács.

Florenorum 400

VII. Kovácsiana

36. Generosus dominus Georgius Kovács olim Koharianus in Csábrágh, dein Forgatsianus provisor, demum huius conventus per 15 circiter annos syndicus apostolicus sicut suis in temporalibus operose providit, ita spiritualiter quoque prodesse voluit sequentem faciens foundationem.

Venerabile Definitorium Patres in Christo mihi colendissimi!

Omnibus recta ratione praeditis finemque suae creationis prae oculis versantibus maxime convenit, ut veluti corruptibilis et in pulverem redigendi humani corporis in vita sustentanda diligens adhibetur cura, animae quoque in aeternum duraturae ad salutem consequendam longe maior in tempore procuretur sollicitudo. Proinde dum ego etiam iam circa ultimum vitae meae terminum constitutus, haec et similia iure merito cordi summerem taliterque auxiliante divina gratia praevidere magis, quam praevideri exoptarem sana mente et deliberata voluntate pro v. conventu patrum franciscanorum Szétséniensium in perpetuam foundationem Rh. florenos 400, I. e. quadringentos tali sub conditione lego, ut pro legali summae istius interusurio vita mea durante (incluso etiam anniversario) sacra 18 pro felici morte, post obitum vero pro liberatione et requi percatricis animae meae sacra numero 14 atque die obitus anniversarium cum adstantiis quotannis celebrentur.

NB. Obiit die 7. Maii anno 1774.

Onus

37. Pro refrigerio vero animae dilectae conchoralis meae dominae condam Juditha Horváth sacra numero 14 atque anniversarium die 7. Junii pariter quotannis cum adstantiis celebrentur. Residua porro sacra septem pro filiis meis Francisco, Paulo et Georgio. Filiabus autem Juditha, Rosalia, Juliana et Barbara, haec omnia in quantum fieri poterit ad aram B. V. Dolorosae et S. Antonii, ut absolvantur humanissime peto.

Provisio

38. Praeinserta summae foundationalis interusurium a tempore resolutionis definitorialis quoadusque vixero ipsemet solvam, post obitum vero meum alteruter maior natu filiorum, si eadem summam ad se recipere voluerint consentio, ita tamen ut quousque apud te retinuerit eatenus currens interusurium v. conventui Szétséniensi singulis annis rite persolvat, casu in contrario eo tum existens D. syndicus ad locum secuum, talem quidem ubi nec summa capitalis, neque interusurium illius periclitabitur elocare intendat, atque talismodi cautio semper observetur. Casu quo autem

(quem divina Bonitas longe avertere dignetur) v. iste conventus per bella aut alias insperatas fatalitates in toto vel in parte desolaretur, ne tunc etiam praemissa fundatio aiquem patiatur defectum, fine eo ad aliam in suo vigore existendum conventum iuxta salutare illius temporis fiendi definitorii consilium cum iam superius acceptatis omnibus conditionibus ibidem etiam serio observandis tempestive translocetur, et cum debita cautione in perpetuum illibate conservetur.

Veneralbile igitur definitorium suplico, quatenus praeinserta omnia amore paterno gratanter acceptare ac desuper consvetas pro mei successorumque meorum securitate literas mihi extradare dignetur, quo fine me praesentemque instantiam humillime commendans maneo. Adm. reverendarum et reverendarum Paternitatum Vestrarum humillimus servus, Georgius Kovách mpa

L. S.

Acceptatio

39. Debita cum gratiarum actione acceptat quidem (intuitu exantlatorum praestitorumque laborum, secus non facturum, motum) v. definitorium huius almae provinciae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria eleemosynam 24 fl. Rh. Ex summa 400 fl. Rh. obvenientem a perillustri ac generoso domino Georgio Kovács pro v. conventu Szétséniensi permodum foundationis oblatam et constitutam cum omni obligatione fundationali huic instrumento inserta et specificata attamen protestatur idem v. definitorium, quod nullum dominium aut proprietatem in antefatam fl. Rh. 400 summam nec in annum ex ea obveniens legale interesse, sicut nec potest, sic nec habere velit aut intendat, verum quamdiu praenominatum ex 400 fl. Rh. Obtingens dicto iam conventui permodum eleemosynae seu manualis stipendii praestabitur tamdiu etiam desideratae missae ad intentionem expressam fideliter absolventur. Actum in conventu nostro Galgóczyensi tempore 1ma intermediae congregationis die 13. Aprilis anno 1763

L. S.

Ad mandatum v. definitorii

F. Damascenus Charvach prov. secretarius mpa

Elocatio

40. Haec summa vivente fundatore penes ipsum remanserat illo anno 1774. die 7. Maii fati functo ad haeredes perillustrem nempe dominum Franciscum Kovács I. Comitatus Neogradiensis assessorem ac familiae Balassa fiscalem plenipotentarium et aliostransierat, qui tempore divisionis perillustri domino Paulo Kovács comitis Grassalkovics et Jazygiae fiscali consignabat, tamen anno 1775 suprafatus D. Franciscus Kovács fl. Rh. 24 deposuerat nomine fratris sui. Proinde vigilandum est superiori. Terminus est festum S. Georgii martyris.

Articulus III.

De foundationibus extinctis

Fundationes cassatae

41. Aliae adhuc pro hoc conventu fiebant foundationes, quae tamen vel iniuria temporum extinctae sunt vel per ipsos fundatores cassatae, quas ideo referre placet, ut appareat fratres nihil iuris super eis praetendere ut praetendisse cum revocationem absque omni quaerela et in futurum quoque laturo sint. Itaque.

Forgatsiana

42. I. Ut taceam legatum piae memoriae Regni Hungariae palatini Sigismundi Forgács in caput V. n. 3. relatum, reperio duo sacra quolibet anno fuisse absoluta donec haeredes Michaelis Szabó eiusque consortis stipendia praestiterant. Nec aliud notatum extat, defacto vero huius foundationis nulla est memoria.

Ladariana

43. II. Gen. Dominus Emericus Ladari provisor Csabraghiensis anno 1750 deputavit fl. Rh. 100 permodum foundationis eorumque interesse per annos circiter 5 deposuit suosque haeredes perinde obligavit at ipso fatis functo nihil effectuum est, proinde et ex parte conventus cessavit obligatio celebrandi sacra desiderata.

Majerszkiana

44. III. Spect. ac gen. D. Paulus Majerszki eorum episcopi Vaciensis, dein Agriensis, ac demum domini Ungvariensis praefectus defuncti syndici domini Joannis Majerszki filius constituit pro hoc conventu permodum foundationis fl. Rh. 400, quos etiam v. definitorium in forma consveta anno 1761 acceptavit. Verum idem dominus suam beneficentiam anno 1766 revocavit. Fertur ad Nostrense patres pauperum caenobium transtulisse, in quo ipsius filius vota religionis nuncupaverat.

Majláthiana

45. IV. Perill. ac gen. D. Franciscus Majláth I. Comitatus Hontensis iudex nobilium anno 1770 ordinavit eleemosynam fl. Rh. 9. Interusurium nempe fl. Rh. 150, ut pro defuncta consorte sua Joanna Lyptai in hac nostra ecclesia tumulata quotannis celebretur anniversarium requiem solemne die 21. Aprilis cum sex lectis sacris, quae ipso etiam defuncto pro defunctis applicentur. Verum capitale praefatus dominus nondum elocavit, nec constituos 9 florenos solvit praeterquam anno 1771, ideo vigilandum erit superiori, ut non nisi depositis depondendis currat obligatio. P. Andreas

Nagy anno 1774 et sequ. Gvardianus iteratis vicibus requisivit eundem dominum tum intruitu huius foundationis, tum alterius restantia ex debito socrus suae defunctae dominae Annae Korosy, quod tamquam rata pars pro crypta et salario capellani exurgit ad fl. Rh. 54, x 33. Nam pro altera rata satisfecit D. Joannes Podhorszki alter defunctae gener. Utraque vice favorabiliter respondit, promittens se satisfacturum et foundationem continuaturum. Literae extant in oratorio numero VII. in fasciculo fundationum extinctarum, quia hactenus nihil praestitit, et vix aliqua spes super est satisfactionis.

Lyptaiana

46. Praeterea memorata nobilis domina Anna Korosy vidua p. D. Casparis Lyptai in Varsány prope Szétsénium habitans anno 1773 fatis functa ac die 7. Januarii in ecclesia nostra tumulata testamentaliter reliquit fl. Rh. 300 permodum foundationis, ut in hoc conventu Szétséniensi erga annum censum sancta missae sacrificia pro suo filiarumque defunctorum refrigerio celebrentur. Successerunt in donis domini Franciscus Majláth et Joannes Podhorszky eius generi, verum de hac fundatione nihil volunt scire.

47. Denique anno 1772. mense Majo spect. D. cons. Joannes Balogh ex testamento socrus suae Törökianae misit fl. 50. Mense Augusto rursus 100, qui omnes erant incassatii. Verum quia anno 1775. mense Martio dum Sp. D. Josephum Baros in Kelecsény P. Andreas Nagy gvard. inviseret, abeoque intelligeret hanc et maiorem summam adhuc esse relictam a defuncta domini Andreae Török vidua, cuius et ipse gener. erat cogitans nefors permodum foundationis esset relicta praedictum dominum rogavit quatenus extractum testamenti transmitteret, ut omnia essent in cleris ex post vero etiam literis desuper requisivit, summam praedictam dicto anno 1775. mense Aprili seponi curavit. At nullum responsum habere meruit, fors quia (ut audiebatur) et ipse restantiarius esset. Ideo missas 300 absolvi curavit, pecunia vero ad tempus mutuata est congregationi S. P. Francisci novam aram erigenti, quae anno 1776. die 4. Maii restituit fl. 100. Cassae rursus incorporatos. 50 vero restabant, quos dein successive refundit nempe 4. Junii 20.

Caput VI. De adiunctis conventus Szétsén

Adiuncta monasterii

1. Adiuncta voco, quae stabilem nexum non habet cum monasterio, sed pro arbitrio superiorum adiunguntur, uti novitiatus, studia et studiorum adiumentum bibliotheca, officina opificium. Huc revoco quaestas saltem, quo ad terminos, qui saepius a superioribus variantur, ut experientia docet, sit igitur.

Articulus I.

De novitiatu

Novitiatus initium

2. Domus ista Szétséniensis quasi seminarium almae provinciae potest et revera ex parte est ob plures filios eius in novitiatu conceptos ac per sacram professionem genitos. Enim vero iam ante annum 1708 in hoc conventu nutriebantur iuvenes cum eodem anno in tabulario provinciae sub disciplina R. P. Dionysii Keleffi defin. act. Continuari notetur novitiatus. Continuabatur autem usque ad annum 1716. Post hoc vacabat usque ad annum 1724, quo in congregatione Galgócziensi die 3. Maii celebrata noviter institutus est novitiatus in conventu Szétséniensi. Ut porro regularior fueret progressus ex novitiatu Gyöngyösiensi translati sunt. Fratres: Ludovicus Visocsanszki, Franciscus Szombathely, Joannes Marczek, Ignatius Csernota, Franciscus Fábri et Clemens Kalcsó, clerici, item Szendrovia F. Franciscus Bosik, laicus.

Et progressus

3. Educabatur itaque in hoc novitiatu ab anno memorato juvenus religiosa ordinarie clerici numero 12, laici duo vel tres et ad solemnia religionis vota nuncupanda admittebatur, donec divina permittente providentia et antiqui hostis ad diminuendum religiosorum numerum procurante fallacia anno 1774. Decreto regio cautum fuisset, ne quis ante completum²⁴ aetatis annum ad solemnem professionem admitteretur. Decreti tenor talis est per A. R. P. ministrum provincialem in copia transmissi.

R. P. Gvardiane Pater colendissime, observissime!

4. Emanatum 5^a Augusti excelsi concilii regii litteralis intimatum hic loci currentis mensis Septembris die 22 percepi, quod inter plurima alia nos concernentia continet sequi.

Ordinario regia

Cum autem ad hoc, ut religionis cuiuscunque demum homines fini suo, qui est perfectio vitae et coniunctum cum hac religionis catholicae emolumentum atque procuratio salutis animarum respondere possint, non solum gratia Dei, verum et cooperatio singulorum ordinis membrorum, qua et se ipsos perfecte abnegent et consilia evangelica constanter adimpleant, necessaria omnino adveniatur. Haec vero eorum obligatio ex eo insuper difficilior evadat, quod post depositam solemnem votorum professionem perpetua neque amplius revocabilis sit, quivis facile intelligere potest, quam perspicax illustrissimus, matura deliberatio, et sui ipsius probatio hoc in negotio requiratur, cum secus aut vocatione aberrare aut fundamentum tristissimis illis sequelis ponere sit necesse, quas absque matura deliberatione prophanterque facta status amplius haud mutabilis electio in detrimentum cum religiosi ordinis, tum ipsorum religiosorum certo certius adducere solet. Ista autem hoc in negotio ad bene eligendum perspicacia non prius in hominibus reperitur, quam illustrissimus ad suam maturitatem proprius accedat capaxque per experientiam fiat in negotio tanto discrimini obnoxio sapienter eligendi.

Quoad novitios ne videlicet

5. Quamvis vero pronum est, ut iuventus spe in perpetuum sibi providendi apparatus vitae commoditatur merisque rebus externis decepta se cuiuspiam obligationi in perpetuum subiiciat, cuius tamen ipsam mox poenitudo subeat, sicque statu suo, quem elegit, minime contentus tristissimis sese sequelis exponat. Ut igitur subditos suos in omni quantum fieri potest statu contentos felicesque altefata maiestatis conspicere bonumque religionis et ecclesiae tanto certiusque procurare valeat, praemissa matura deliberatione de plenitudine potestatis suae circa capacitatem subditorum suorum solemnem votorum professionem faciendi sequentia clementer statuere dignatur.

Ante 24 annos completos proficiantur

6. 1mo Ut nemo subditorum suae maiestatis utriusque sexus cuiuscunque status et conditionis sit, ante completum 24um aetatis suae annum seu clericus seu laicus conversus seu laica seu choralis monialis ordinis religiosi professionem vel solemnia vota religionis deponere audeat. Ad quod.

Possunt tamen recipi

7. 2do Observandum omnes non tamen saeculares, sed et cuncti religiosi quomodocumque exempti obligantur. Attamen pro ingressu ad ordinem seu religionem nullum tempo determinare vult altefata maiestas.

Ab exeuntibus nihil praetendi potest

8. 3^{io} Siquis inteneriori aetate susceptus candidatus vel candidata e religione exire intenderet, ante emissionem professionis ad 24um aetatis annum extensam, eo tum ordo nec titulo victus eidem per tempus morae in claustro transactae exigere, nec ideo quidquam pactare aut appropriare sibi possit.

Poena contrafacientium

9. 4^{io} Siquis religiosus superior aut superiorissa vel religiosa communitas benignum hoc mandatum transgrederetur, et quempiam ante aetatem decretam ad professionem admitteret, eo tum pro quovis candidato taliter professio provincia in communi aut domus religiosa ad quam professio facta in particulari ipso facto in poenam pecuniariam ter mille florenorum pro intertentione pauperum dispositione regiae applicandorum ex quibus unam tertiam factum tale denutians obtinebit incidat. Mendicantium autem ordinis religiosus ex eleemosyna saltem viventibus proxime immittens collectura mox interdicta sit. Insuper contra prohibitionem hanc ad professionem admissus subito ad saeculum remittatur quoadusque praescriptam aetatem non attigerit et ordo statutae poenae non satisfecerit.

Exeuntibus allatura reddatur

10. 5^{io} Quamdiu professio in statuta aetate edita non fuerit, tamdiu candidatus, utpote subiectum saeculare omnibus utilitatibus et bonis iurium saecularium gaudeat, adeo ut ordo regularis in eius fors ad saeculum reditu omnia ipsius intuitu quocumque tandem titulo obtenta et participata de integro eidem restituere, uti et si ante professionem moreretur, legitimis huius successoribus tradere obligatus sit.

Alia poena transgredientium

11. 6° Declarat sua maiestatis, quod praevaricationem huius constitutionis suae severe punire velit iubetque, ut superior religiosus prae expositis punctis secundo contraveniens editionibus suis haereditariis demigret. Domus autem talis religiosa attentata circumstantiarum gravitate repetita transgressione sublationem sui oppetendam habeat.

12. Hac igitur pragmatica certam subditis altefatae maiestatis annorum maturitatem, in qua se religiosus votis obstringere liceat, determinate in Germanius regnis et provinciis suae maiestatis iure regio iam introducta existente, tanto magis ad apostolici regis ius pertinere visum suae maiestati fuerit, eandem hanc salutarem legem in regno quoque Hungariae sancire. Qua propter Paternitati Vestrae incumbet etc. etc.

Provincialis intimatum

13. Benignum hocce suae caesariae regiaeque et apostolicae maiestatis intimatum pro statu notitiae ad R. P. Gvardianum eo fine expedito ocyus, ut in obsequium benign-

norum iussorum, quibus ad unquam semper parebimus nullum ex fratribus novitiis ad solemnem professionem seu ad nuncupanda solemnissima vota admittere attinet. Quorum novitiorum annus novitiatus efflueret, illi admittantur ad nuncupanda, sed duntaxat vota simplicia minime vero solemnissima. Et qui taliter vota emittent, de eisdem me placeat informare, facturus sum de illis opportunas, quas in Domino iudicabo dispositiones. Institi iam apud excelsum consilium, ut ad summum hi, qui effective in novitiatibus de facto sunt constituti, ad solemnem professionem admittantur. Responsum reddam notum, prout etiam alia, quae in ipso comprehenduntur. Caeterum _ maneo.

Humilis studiosissimus servus

Fr. Capistranus Krajcsinovszki magister provincialis mp.

Sebes, 23. Septembris 1774

Szétsénium allutum

14. Haec regii intimali pars huc Szétsénium advenit recte die 6ta Molnár et Blasius Kelemen solemnem emisissent professionem. Felices, si amore prefectoris vitae ad religionem venerunt. Intimatum deinde integrum serius advenit mense nimirum Decembri, quod transumptum reperitur in libro currentalium. Imo anno 1775. die 9na Ianuarii ab inclyto intimato quoque comitatu communicatum est et conservatur in oratorio sub numero 111. In hocce intimato varia tanguntur alia, utpote ne diebus dominicis et festivis celebrentur nundinae. Ne festivitates patrocinatorum celebrentur cum obligatione feriandi et missam audiendi. Quod agendum cum bonis clericorum ab intestato mortuorum? De sacris sodalitatibus, processionibus religionem ingredientibus, foundationibus, religiosorum carceribus etc.

Mitigatur quoad iam indutos

16. Percepto hocce regio mandato. Provinciae minister supplicavit excelso Locumtentiali Consilio, quatenus saltem illis admitteretur professio religiosa, quos decretum effective in noviciatu reperit. Assensit expetito prius cathalogo, qui nomen, cognomen, locum originis, comitatum, possessionem, aetatis, novitiatus locum, diem, mensem, annum ingressus et inductionis, an pro clerico vel laico exprimeret. Atque ita fratribus: Florentio Tóth, Anselmo Rusnakovics, Floriano Fuzik, Fideli Dugovics, Mariano Honza, qui tamen postea discessit, utpote ante editum decretum indutis applaudata est solemnis professio, non item aliis. Ecce in quae iam se mittit potestas profana. Sacrum oecumenicum concilium aetatem 16 annorum sufficienti discretionem praeditam iudicavit ad electionem status obligationemque perpetuam contrahendam et particulare profanum consilium hoc improbat. Tantam auctoritatem sibi competens, ut indicat intimatum. Sed fors plura sequentur. Caetera novitiatum hunc spectantia videtur superfluum referre, nam nomina eorum et cognomina, tempus item inductionis, professionis, calculationis, dimissionis in peculiaribus libris habentur notata. Interim dispositionem v. definitorii circa eos, qui 24 aetatis annum noncum expleverant, non abs re erit referre, quae talis est.

17. Decretum ss. Caesariae regiaeque maiestatis de non admittendis novitiis ad professionem ante 24 aetatis annum completum non leves peperit difficultates, quas attentius revolvens v. definitorium sequentia circa eos partim intimat, partim determinat. 1mo, quod similes fratres clerici iuniores (quo nomine in posterum vocabuntur) evoluto 24 aetatis anno in manibus sui superioris localis pro tempore existentis professionem sacram emittant conformiter ad tenorem epistolae reverendissimi P. Ministri Generalis super hoc puncto A. R. P. ministro provinciali missae. 2° Si iidem absolute novitiatu aliquo tempore in eodem conventu remaneant pro tempore mansionis subsint omnimode directioni p. magistri novitiorum. Confiteri tamen eidem amplius non tenebuntur, verum adinstar aliorum professorum clericorum ordinariis confessorii, quod idem intellegendum etiam dum in studiis extiterint. 3^{uo} Ne detur iis ansa cum saecularibus conversandi patres superiores de scrophiiis et aliis necessariis ipsis providere studebunt. 4° Vestimenta saecularia eorundem conservabunt in loco novitiatus, quod si tamen ob periculum ne destruantur distrahenda forent, distrahantur cum scitu et libero eorundem nutu, pretium interim obsigillatum conservetur et transmittatur ad locum mansionis ipsorum, de quo ante professionem liberam habebunt disponendi facultatem. 5° Emenso novitiatus anno ad nulla prorsus vota etiam simplicia admittantur serio tamen eis inculcandum veniet, ut quemadmodum in novitiatu, ita deinceps ad servandum rectum ordinem regulae sacrae et statutis se conforment, secus sciant se etiam paenitentiis ad hoc adigendos. 6° Dum maior necessitas expostulaverit accedente iudicio discretorum et non aliter pro colligenda s. eleemosyna exmitti poterunt. 7mo Licet tertia votatio ante finem novitiatus circa ipsos peracta sit in ipso loco novitiatus, tamen etiam ante ipsam professionem praemissa trina petitione, qua se ad professionem admitti petant, in gvardianatu prae plenum discretorium usque ad concionatores act. inclusive peragatur in illo conventu, in quo professo fuerit emittenda ne immeritus ad professionem admittantur. 8° Finito anno probationis sicut alias ad s. professionem admitti postulabant, ita ex post rogabunt se ultro nec solum conservari in hoc statu religioso. 9no Senioratus eorundem computabitur a die induitionis per consequens et sessio in studiis, licet aliqui citius professi fuerint, iunioratus quoque a die induitionis inchoabitur, per consequenter et 2da professio inde veniet computanda. 10ma Idem clerici non professi pro audiendis tabulis et currentalibus admittantur, non tamen pro votatione cuiusdam novitii. 11ma Caparones eorundem deponantur immediate post novitiatum. 12mo Patres superiores locales eosdem sine scitu A. R. P. Ministri Provincialis ex ordine dimittere non poterunt, nisi urgentissimae et evidentissimae causae toti discretio probatae aliud svaserint, secus si ipsimet exire voluerint, quo tamen casu salutaribus admonitionibus et exhortationibus fulciantur. 13° Noverint patres superiores locales eosdem ita vestiendos esse, sicut alias vestiri solent patres et fratres professi. 14° Patres professores eorundem tenebuntur ipsos exercere in literis humanioribus adhibita diligentia, ut etiam in linguis, quas quipiam sciunt, semet solerter exercent, potissimum vero studebunt, ut eos in spiri-

tu religioso et bonis moribus exercere ac fundare possint. Haec porro eorundem instructio per annum a congregatione computandum durabit, post haec transmittentur ad studia altiora, tandem dum professionem emisierint nomina eorundem cum solitis subscriptionibus tam in loco professionis in libro adhoc deputato inserantur, quam etiam in loco novitiatus informatam hac de re P. Magistro novitiorum, quae informatio faciendae et etiam tunc, dum aliquem eorum ne fors exire contigeret.

Articulus II.

De studiis et bibliotheca

Studium philosophicum

18. Placuisse seraphico patriarchae S. Francisco studium cum pietate discimus ex eius ad divum Antonium data epistola ea propter in hoc conventu non solum ad pietatem informabantur iuvenes in novitiatu, verum etiam in studiis philosophicis, ut sic ad secretiora. theologiae mysteria penetranda aptarentur. Sic anno 1717 prae legente n. v. P. Feliciano Dorozslai institutiones philosophicas exceperunt fratres Venceslaus Jancsik, Dionysios Lyptak, Urbanus Bartal. Continuabatur vero hoc studii genus usque ad anni 1724 congregationem die 3. Maii, Galgóczii celebratam, in qua reducebatur novitiatus usque modo continuatus.

Bibliotheca erigitur

19. Bibliotheca formalis in hoc conventu aptata cella sub numero III. erecta est anno 1768 industria n. v. P. Ambrosii Szentsimonyi gvardiani, operam impendente Fratre Martino Spigel arculario. Libros sat copiosos exhibet cathalogus eorum, qui elemosyna potissimum conventus comparari sunt. Non defuerunt etiam quidam peculiare patroni, quorum memoria, ut in benedictione sit, ipsa gratitudo exigit referre. Sic 1mo.

Parochus Endrefalvensis

20. Adm. reverendus D. Alexander Janovics plebanus Endrefalvensis anno 1745. die 6ª Martii erga celebranda sacra dedit sequentes libros. 1mo Corpus iuris canonici tom. 3. 2do theologia P. Lajmam tom. 1. 3^{uo} Josephi a S. Maria Conc. tom. 3. 4° Alexandri Maczeiko domic. Slavon. tom. 1. 5° Káldi Con. Ung. tom. 1. 6° Fabri Festiv. 7mo Thomae Hoffling Funebr. 8vo Abrahami Bzovii. Deinde a. r.d. Stephanus Szabinai parochus Ecseghiensis sequentem fecit librorum donationem:

In nomine Domini.

21. Anno Domini 1752. die 15. Janu. Ego infrascriptus quondam plebanus Herencseniensis, actu Ecseghiensis infrascriptos libros, quos proprio Marte comparari adhuc in vivis existens et sanitate perditus reverendis patribus franciscanis conventus Szétséniensis immanuo et consigno sub anathemate, ne ullus cuiuscumque conditionis et status existat, hanc meam voluntatem et intentionem immutet vel eosdem reverendos patres franciscanos conventus praefati Szétséniensis turbare praesumat. Libri sunt sequentes: 1mo Cornelii a lapide tom 11., I. e. undecim. 2do Bellarmini tom 7., I. e. septem. 3^{io} P. Sporer tom. 2., I. e., duo. 4° Poliancheae tom. 2., I. e. duo. 5° P. Pichter Sub. N. 5. tom. 1., I. e. unus. Reliquos etiam libros In vivis resignatus sum. In quorum fidem has propria tracte subscriptas et sigillo proprio oratas dedi anno et die, ut supra in parochia mea Ecseghiensi. Libri autem praefati sunt consignati P. gvardiano Gyöngyösiensi Paulo Siket transdata commodato A. R. D. Marczaliensi eidem conventui resignetur. Hac occasione transmitti quoque Corpus iuris canonici.

L. S.

Stephanus Szabinai par. Ecsekiensis mp.

22. Fidem hic datam sexto post die exolvit idem A. R. D. sequenti instrumento. In nomine Domini. Amen. Anno Domini 1752. die 21. Jan. Ego infrascriptus sanitate ut ut praeditus libros infrascriptos et proprio aere comparatos, ut saepius reiterata ac deliberata voluntas mea effectum sortiatur desideratum, reverendi patres Ordinis S. Francisci Stric. Obs. v. conventus Szétséniensis erga sacra 100, I. e. centum et perpetuum memento testamentaliter lego immanuandos eotum, dum Deus ter opt. max. placuerit me gravioribus infirmitatibus visitare, sublari et vegetari dignabitur ius mihi reservem eosdem praecise pro necessario meo usu repetendi simulque his facultatem adimo omnibus cuiuscumque status, ordinis et eminentiae sub quocumque praetextu, motivo et ansa sub anathemate praenominatos rr. pp. franciscanos turbandi aut intuitu huius meae liberae dispositionis inquietandi. Libertatem tamen tribuo A. R. P. ministro provinciali praenominati Ordinis S. Francisci Provinciae Sanctissimi Salvatoris libros, quibus fors conventus Szétséniensis non indigeret, eosdem vel loco horum meorum legatorum (cum sint eiusdem compacturae) alios ad v. conventum Fülekiensem eiusdem Ord. S. P. Franc. Transferendi.

Series librorum memoratorum

1mo Biblia Sacra Latina

2do Biblia Sacra Hungarica

3^{io} Vieira Conc. in 4, in duobus tomis

4° Comp. Barzia Authore Claus in fol.

5° Lesalve Annus apost. conc. in 4°

6° Currus Israel

7mo Claus Spicilegium Cathetretico conc. in tom. 2

8vo Nucleus Compensterinus ex Bessaeu

9no Pazmanus

10. Marchant. Hortus pastorum intitul.

11. Hartung Conc. in 4°

12. Illés István Conc. Hung. Festiv. in 4

13. Illés András Con. Hung. in 2 tomis

14. Pezniger Conc. in 4

15. Leonis Conciones in tribus tomis

16. Traut Conc. in 4

17. R. P. Csúzy in 4

18. R. P. Fábri in fol. in tribus tomis

19. P. Reifensuel Opera in 2bus tomis

20. Lacroix mor. in 7 tom. in 8

21. Reifensuel Moralista

22. Bonacinae Opera in 2 tomis

23. Tyrinus expos. S. Scripturae in fol.

24. Dictionarium Alberti Molnár

Stephanus Sabinai, alias Brigyani mpa et sigill. L. S.

Libros praenominatos et speificatos non repetam.

Quod Raifensuel canonistam pro venerabili conventu Fülekiensi acceperim
recognosco.

Fr. Tobias Qvassai mpa

Ludányensis

23. Anno 1772 reverendissimus dominus Ignatius Horthi dum ex parochia Ludányensi ad capitulum Poseniense promoveretur in contestationem suae erga hunc conventum benevolentiae sequentem pro comparandis libris fecit dispositionem. Rerudescens a teneris annis erga seraphicum ordinem ingeneratus mihi animus me hanc quoque vice latere non sustinens in abscessu de parietali officii genere, quidpiam v. conventui Szétséniensi patrocinari stimulat, hoc itaque nisu robore praesentis literae, quoadusque incolatus meus his in terris de sursum prolongatus fuerit legale florenorum Rhen. 200, idest ducentorum, sex pro cento interusurium augendae bibliotheca ergo solatiosus offero exinceps etiam precibus devotus. Sigillatus In conventu Szétséniensi ad transfiguratum Salvatorem 5. Maii 1772

Ignatius Horthy

Canonicus Poseniensis

Submisit autem pro eodem anno P. Reifensuel canonistam pro anno vero 1773 et 1774 Theologiam christianam dogmatico moralem p. concina in 12 tomis in 4 ast in
cruda, compingit autem curavit eleemosyna conventus P. Andreas Nagy p. t. gvardianus.

24. Anno 1767 sub gvardianatu P. Ambrosii Szent Simonyi comparata sunt opera P. Alexandri Natalis. Bullarium Benedicti XIV. et summa soncilliorum Petri Annati constabant fl. Rh. 97. Anno 1770 gvardianatum agente P. Augustino Kovács empta sunt Opera P. Calini in fol. tom. 2. Florimundus Remundus patrocinate fl. Rh. 4, x 21. A. R. D. Ignatio Horthy parochus Ludányensi. Acceserunt vero ex munificentia patris capellani I. legionis Wittemberganae ex ordine capucinatorum Opera P. Dorn. in tomulis 10. Anno sequenti a. r.d. Josephus Figuli parochus Herencsényiensis donavit Theologiam moralem P. Abel compendium controversiarum Bellarmini. Centuriam Casuum P. Tapolcsáni. Florum biblicum P. Pexenfelder. Et de primatu S. Petri auctore anonymo. Expost anno 1775 dedit speculum ecclesiae Jauriensis in fol. Ac mandata regia recenter impressa in cruda, in fol.

Ex eleemosyna conventus

25. Anno 1774 per P. Andream Nagy gvardianum procurata est Historia Ecclesiastica Fleurii in tom 53, quorum ultimus continet indicem generalem materiarum. Item Martyrologium Romanum. Theologia moralis P. Riccii, quorum pretium in cruda erant 76 fl. Rh. Expost Psalterium pro choro, quod in cruda constabat fl. 9. pro compacturadati sunt fl. Rh. 6. Antea qua definitor procuravit quaedam opuscula Bellarmini in 3bus et P. Neumayr in 7 tomulis. Procuravit et alios libris triennio gvardianatus sit, ut in serie annorum refertur.

Post defunctum P. Tolvaj

26. Anno 1775 ab illustrissimo domino et patre Emerico Tolvaj ex jesuita in arce Kékkő senectutis suae dies transigere volente, ac ibidem fatis occupato, adhuc vivente n. v. P. Fridericus Columbus capellanus dono accepit sequentes libellos pro hocce conventu: D. Cypriani Epist. Acta Ss. Georgii, Dinoysii et Methodii. Item S. Irenaei. Bernardi Lami *Apparatum Biblicum*. De sacramentis extrema unct. ordinis et matrimonii auctore anonymo. Caroli scribani pro superioribus Regul. Concilium Tridentinum et *Az Anya Szent egyház Történeti* S. Molnár, első Rész. Hi sunt in 4° maiore vel minore. In 8° Opera S. Salviani, tom. 2. *Manuale Parochorum* P. Herczig. *Theatrum Politicum*, *Notitiam Sanctorum Patrum duorum saeculorum*. Hanapi *Exempla biblica*. Kaprinai *Instit. Eloqu.*, tom 1. Sandini *Via Pontif*. Tomuli 3. Item *Historia Apostolorum*, tomulus unus. Anno 1776 allati sunt sequentes: P. Silberman: *Conc. aliquot. Acta Ss. Firmiliani etc. Acta S. Theophili et Minucii Felicis* 2lex in 4°. *Quaestiones miscellaneae theologiae*. P. Hertzig *Manuale parochi*. Ludovici Abelii *Sacerdos Christianus Synopsis annalium Paulinorum*. Calmet *Diss. in vetus Testa*. tomus 1., in novum tomus 4. Sandini *Vita Pont*. Pars 2. Stanihursti *De passione*, Cabassitius *Notitia Conc.* tom. 2., S. Chrysologi *Serm.* tom. 1., S. Salviani, tom. 1., P. Kaprinai, tom. 1., hi in 8° Joannis Bona *De sacrificio*, P. Szent Iványi *Dissert. Haeresiologico Polemica* in 12.

Articulus III.

De quaestis

Quaesta

27. Quaestarum nomine veniunt certi limites locorum, seu circuli intra quorum limites indulgetur conventus huius fratribus elemosynae sacrae petitio. Ampli erant hi limites, antequam conventus provinciae multiplicarentur, ex post per definitorium sunt restricti. Ano 1732. Tesmágh pagus ad quaestam Drégeliensem est adiunctus. At anno 1761 a conventu Szétséniensi avulsia sunt loca: ercel, Becske, Horpács et Váciensi assignata, ex quo in frumento, Butyro et Agnellispenuriam pateretur. Verum mendicatio vini remanebat penes Szétsénienses, ex post vero et haec Vaciensibus cessa est, immo etiam praedia parochiae Litkensis Fülekiensi monasterio assignati sunt, cum antea ad Szécséniense praetinuissent.

Ut limitari valent

28. Cathalogus eiusmodi circulorum seu quaestarum conventus Szétséniensis mox refertur confectus huiuscemodi occasione. Invidebat omnis boni inimicus multiplicationem religiosorum mendicantium suscitantque consiliarium Achitophele feliciorum, qui devotissime alias maiestati regiae suggereret, eiusmodi religiosos magno contribuentis plebis aggravari esse, proinde imminendos. Nec tamen simpliciter assensit regia maiestas sciens religiosos mendicantes non solum ad conservandam, sed et ad amplificandam in Regno Hungariae fidem orthodoxam plurimum contulisse, verum exquisitis sententiis episcoporum certum eis numerum praefixit, ac a quolibet dioecese sano limites quaestuationis definiri voluit, ita ne ad eundem locum plures, quam unius religionis et eiusdem monasterii mendicantes convenirent. Quod ut absque detrimento cuiusvis religiosae domus fieret, subsistentiam cuiuslibet notam habere voluerunt, dioecesani iuxta sequentem formam a provinciae ministro expetitam et a locorum superioribus submittendam. Literae ministri provincialis hoc in passu ita sonabant.

Informatio petitur a consilio regio

A. V. Pater Gvardiane, Pater mihi colendissime!

29. Quemadmodum aliarum dioecesium excellentissimi domini praelati suis respective epistolis me iam salutarunt, ita his diebus convenit me quoque sua reverendissimus D. vicarius et causarum auditor generalis Archidioecesis Strigoniensis exponens pariter ea, quae de benigno iussu regio in excelso Consilio Locumtentiali Hungarico de reductione religiosorum ordinum mendicantium sequaciter et provinciae nostrae Salvatorianae conclusa sunt. Demandans praeterea sibi submitti celerius conscriptionem seu informationem a ingulo conventu archidioecesi ingremiato (ut

limites mendicationis ocysus singulo domicilio definire possit) et quidem de sequentibus: 1mo Quot in quolibet conventu sint personae religiosae, exponat per classes, patres tot, clerici tot, laici tot, summa tot. 2do Quid conventus singulus ex fundis immobilibus participet? Ponat tantum vel: nihil. 3^{io} Quid a summis capitalibus missarum percipiat annue? 4° Quantum ex piis legatis? 5° Quid ex dominorum terrestrium deputatis tam in natura, quam in pecunia singula specificentur. 6° Quid ex aliis, quibuscunque titulis e. g. sepulturis, missis manualibus menstruatim ex pulsibus, ex administrationibus parochiarum vel capellanis fixi? In aere tot. In natura vero frumentum, inum etc. 7mo Quos limites in corroganda eleemosyna hactenus conventus observavit? Specificentur civitates, oppida, pagi et quid in qualibet professione mendicetur omnis species exponatur, in quibus item territoriis vinum petatur? 8° In quo comitatu et dioecesi hae possessiones sitae sint? 9mo Quot horis a conventu distent aut milliaribus?

A quo certus

30. Ut proinde confectione unius exemplaris omnium conventum conscriptorum postalatis reverendissimi D. vicarii generalis Archidioecesis Strigoniensis satisfacere queam a n. v. r. sui conventus informationem iuxta puncta praeinserta quantocius praestolabor. Ne tamen aliquem lateat, quae de nobis conclusa sunt in excelso Consilio Locumtenentiali Regio sub necto hisce extractum intimati eiusdem consilii, ut sequitur.

Religiosum numerus designatur

31. Quod religiosos mendicantes aprobatorum ordinum attinet, quorum numerus in Regnis Hungariae et Sclavoniae iuxta conscriptionem anno 1767 peractam in 3570 individuis subsistere exponitur. Hunc spectata nunc fatorum regnorum amplitudine, considerata item multum adaucti populi necessitate et religionis utilitate, quibus nequaquam deesse vult altefata sua maiestas pro futuro etiam clementem stabilire dignatur ea tamen lege.

Quem excedere non liceat

32. Ut 1mo ultra hunc virtute huius benignae resolutionis regiae clementer definitum numerum nemo superiorum religiosorum ad suam religionem plures, sine expresso suae maiestatis caesariae regiae consensu recipere possit, quin immo si et in quantum ab anno 1767, quo rememorata conscriptio peracta est, prae existentem eorum numerum nonnulli dictorum superiorum nefors adauxissent, talem quantocius ad priorem paulo ante expressum numerum reducere et restringere debeant ac teneantur.

Absque consensu regio

33. 2do Si in hac vel illa dioecesi pro varietate temporum et circumstantiarum adau-

gendi religiosorum mendicantium numeri necessitas aut summa utilitas adesset, hanc dioecesani episcopi praevisio investigare et recognoscere recognitamque cum motivis et rationibus ipsos promoventibus Consilio huic Locumtenentialem Regio de casu in casum representare desuperque supremam suae maiestatis sacratissime resolutionem demissae paestolari teneantur.

Certos limites mendicationis habeant

34. 3^{uo} Cum praedefinitus numerus religiosorum mendicantium inde fors regnicolis aliquo agrario esset, quod plures diversorum ordinum ad unum eundemque locum praesaepe pro mendicatione concurrerent, iustum omnino altefatae suae maiestatis comperit id clementer precipere, ut dioecesani singulo conventui et residentiae in sua dioecesi limites praefixos excedere presumat. In hac vero limitum definitione dioecesani eam rationem ineant ut cum primis uniuscuiusque conventus et residentiae subsidia vivendi, utpote stabiles fundationes, dominorum terrestrium deputata, summas capitales et pia legata, omnia denique cuiuscunque nominis fixa et temporanea beneficia serio excutiant et accurate cognoscant, atque a proportione horum et numeri personarum plura vel pauciora loca singulo conventui designent, hanc vero designationem Consilio huic Locumtenentialem Regio representent. Demum omnes religiosi mendicantes professae paupertatis suae commoneantur atque adeo, ut s. eleemosynam non ad excessum, sed ad terminos solum inevitabiles necessitatis suae intra designandos limites exorent, neque hac collecta seu in proprio seu intervenientium victu quoquomodo abutatur.

Cui invigilent dioecesani

35. Praeattactae proin Dominationi Vestrae de benigno iussu regio harum serie intimat Consilium isthoc Locumtenentiale Regium, ut ad exigentiam praemissorum necessaria disponere ordinumque mendicantium in archidioecesi existentium provincialibus benignam hanc resolutionem regiam inquam tum quemque concerneret pro exacta observatione significare, et deinde de facta hac ipsis significatione ac de effectu dispositorem qualiter subsecuto exactam informationem proximis praestare. Ne autem id, quod causa cum primis praecavenda enervationis miserae contribuentis plebis nunc summe fata sua maiestas Sacerrima salubriter constituit tractu temporis quoquo modo suo frustretur debito effectu praeattacta D. Vestra quotannis in Archidioecesi Strigoniensi accuratam de tempore in tempus investigationem peragi faciendo de numero praetactorum religiosorum ordinis mendicantium, eremitarum, ac ubi fuerint Nazarenorum etiam (donec videlicet horum posteriorum quispiam adhuc superstes futurus est) consignationem iuxta hic pro exemplo emitando acclusam tabellam conficiendam, ut exinde cognosci queat, an et qualiter benignis his iussis regis homagialis mos geratur. Nunc quidem proximus dein autem praescripta ratione singulo quovis anno horsum submittere noverit, abhinc suae maiestati altefatae demandata ratione, quovis anno demisse submittendam. Datum ex Consilio Locumtenentialem Regio, Posonii, die 4. Maii 1770.

Formula informationis dandae

36. Cum autem futuri officio gvardianus successores eiusmodi conventus conscriptionem singulo anno mandante P. Ministro Provinciali facere debebunt, non nocebit modo conficere duo exemplaria, quorum unum ad me dirigatur, secundum vero in conventu pro directione gvardianorum reservetur, ne provinciales singulo anno novos ordines dare cogantur. Pro memoria item publicatione in communitate sub mensa. Quod reliquum me sacris commendans precibus maneo Eperjesini, die _ Julii 1770.

A. V. a. Humillimus servus F. Caietanus Szalomon, minister provincialis, mpa

Sequentis

37. Ad hanc povinciae ministri epistolam Consillique Regii intimatum sequens sub gvardianatu A. V. P. Augustini Kovács datum est responsum.

Ut mandatis v. Archicapituli Strigoniensis ac a. r. Paternitatis Vestrae satisfaciam de statu et proventibus v. conventus Szétséniensis iuxta anni praecedentis 1770^m ab A. R. P. Ministro Provinciali extradata punca iam semel eidem transmissa sequentem do informationem. Et quidem.

Tenoris

1mo In hoc conventu Szétséniensis manent actu sacerdotes numero 19

clerici novicii 12

laici professi 10

laicus novitius 1

tertiarius 1

Summa totalis 43

2do Conventus hic ex fundis immobilibus participat nihil.

3^{io} A summis capitalibus erga celebrationem missarum intuitu stipendiorum ex legali interusurio obvenientium annue obveniunt. Flor. Rh. 300.

4° Ex piis legatis fixi et determintai nihil: contigit tamen dum et quando decedentes legare pro parte aliquid de frumento vel intendum 3 aut 4 florenorum missae sacrificiis. Verum etiam id genus pia testamenta domini terrestres praesaepe invalidant, quae iure praetendere aut impediendes convenire licitum non est.

5° Ex dominorum terrestrium depositis tam in natura, quam in pecunia (demptis liberis eleemosynis) conventus percipit nihil.

6° Ex aliis titulis uti sunt sepulturae, stipendia missarum manualia, pulsus campanarum occasione funerum percipit menstrue saepissime 30 florenis minus, sed admodum raro plus.

7mo Ex possessionibus conventui vicinioribus solent afferi stipendia manualia subinde menstrue 20 floreni minus, saepius nihil.

38. Limites seu loca in collectione eleemosynae conventus Szétséniensis usque adhuc observavit sequentes.

Nominata locorum			Religio		Comitatus in quo?	Diocesis in qua?	Distantia locorum a conventu		Species eleemosynae colligi solitae
oppidum	pagus	praedium	Cathol.	Acathol.			milliaria	horae	
Quaesta versus Palast									
	Újfalu		Cathol.	Mixtum	In omni in Comitatu Hungaria	In omni in archid. cecesi. Szigonensi		2	
	Batorfalu		Cathol.	Mixtum			2		
	Nemnye		Cathol.	Mixtum			2		
	Csah		Cathol.	Mixtum			2		
	Keszthoez		Cathol.	Mixtum			2		
	Szekén		Cathol.	Mixtum			2		
	Sinak		Cathol.	Mixtum			2		
	Kokeszi		Cathol.	Mixtum			2		
	Győrki		Cathol.	Mixtum			2		
	Tergebeoz		Cathol.	Mixtum			2		
	Leszenye		Cathol.	Mixtum			2		
	Ková		Cathol.	Mixtum			2		
	Nagy-salamja	Kis-salamja	Cathol.	Mixtum			2		
	Ipolykeszi		Cathol.	Mixtum			2		
	Indm		Cathol.	Mixtum			2		
	Bakgh		Cathol.	Mixtum			2 1/2		
	Nyek		Cathol.	Mixtum			2 1/2		
	Hraso		Cathol.	Mixtum			3		
	Kelenye		Cathol.	Mixtum			3		
	Szotzenke		Cathol.	Mixtum			3		
	Nagy Falu		Cathol.	Mixtum	3				
	Födemes		Cathol.	Mixtum	3				
	Turuk 2		Cathol.	Mixtum	4				
	Palastox		Cathol.	Mixtum	4				
	A. Rakonea		Cathol.	Mixtum	4				
	Csábrágh		Cathol.	Mixtum	4				
	Csal		Cathol.	Mixtum	3				
	Opaca		Cathol.	Mixtum	3				
Quaesta versus Bussam									
	Pisvény		Cathol.	Mixtum			1/2		
	Hudszai		Cathol.	Mixtum			1/2		
	Ludány		Cathol.	Mixtum			1/2		
	Kovácsi		Cathol.	Mixtum			1/2		
	Csáker	Pecho	Cathol.	Mixtum			1		
	Galahozs		Cathol.	Mixtum			1		
	Óvár		Cathol.	Mixtum			1 1/2		
	Zach		Cathol.	Mixtum			2 1/2		
	Székshanyu		Cathol.	Mixtum			3		
	Ujfalu		Cathol.	Mixtum			3		
	Pbeera		Cathol.	Mixtum			3		
	Alto Pekoja		Cathol.	Mixtum			3 1/2		
	Kilirtó		Cathol.	Mixtum			3 1/2		
	Evertgály		Cathol.	Mixtum			4		
	Nagy Zellő		Cathol.	Mixtum			4		
	Bussa		Cathol.	Mixtum			2		
	Szakal		Cathol.	Mixtum			2		
	Mulyad		Cathol.	Mixtum			2		
	Étes		Cathol.	Mixtum			2		
	Kis Hartván		Cathol.	Mixtum			2		
	Sodó Hartván		Cathol.	Mixtum			2		
	Karacs Sággh		Cathol.	Mixtum			1 1/2		
	Sagh Ujfalu		Cathol.	Mixtum			2		
	Szalma Teres		Cathol.	Mixtum			1		
	Piliny		Cathol.	Mixtum			1		
	Endrőfalva		Cathol.	Mixtum			1		
	Felfalu		Cathol.	Mixtum			1		
	Dolány		Cathol.	Mixtum			1		
	Gócz		Cathol.	Mixtum			1		
	Megyer		Cathol.	Mixtum			1 1/2		
	Burkány		Cathol.	Mixtum			3		

2 Felsőtúr, Középtúr, Kistúr

Balsza Gyarmath Vadkert			Mixtim.	Neograd.	Archid.		2 1/2
	Detár	Cathol.		Neogr.	Archid.		4
	Patak	Cathol.		Neogr.	Archid.		3 1/2
	Veere	Cathol.		Neogr.	Archid.		4
	Dregely	Cathol.		Hont.	Archid.		4
	Hülvégh	Cathol.		Hont.	Archid.		5
	Hülvégh	Cathol.		Hont.	Archid.		5 1/2
	Tesnagh	Cathol.		Hont.	Archid.		5 1/2
	Oruszi	Cathol.		Neograd.	Archid.		5 1/2
	Tereske	Cathol.		Neogr.	Vacien.		5 1/2
	Romhány	Cathol.		Neogr.	Vacien.		4 1/2
	Szátok	Cathol.		Neogr.	Vacien.		4
	Csesztve		Mixtim.	Neogr.	Archid.		3
	Riba		Luther.	Neogr.	Archid.		4
	Patvarc		Mixtim.	Neogr.	Archid.		2
	Szügy		Luther.	Neograd.	Archid.		2 1/2

				Questi versus Hereseny			
	Hugyag	Cathol.			Strigon.		1/2
	Varbo	Cathol.			Strigon.		1/2
	Trás	Cathol.			Strigon.		3/4
	Csikár	Cathol.			Strigon.		1
	Hléný	Cathol.			Strigon.		1
	Marczal	Cathol.			Strigon.		1 1/2
	Mihora		Mixtim.		Strigon.		3 1/2
	Szente	Cathol.			Vacien.		4
	Halap	Cathol.			Vacien.		4
	Nandor	Cathol.			Vacien.		4
	Szanda		Luther.		Vacien.		4 1/2
	Szandakér		Luther.		Vacien.		4 1/2
	Terény		Mixtim.		Vacien.		4 1/2
	Surany	Cathol.			Vacien.		3 1/2
	Herencesny	Cathol.			Vacien.		3
	Sipek	Cathol.			Strig.		1
	Varsany	Cathol.			Strig.		1/2
	Rimocz	Cathol.			Strig.		1/2
	Hollókó	Cathol.			Strig.		3/4
	Lacz	Cathol.			Strig.		1/2
	Debereseny		Luther.		Vacien.		4
	Eszett		Luther.		Vacien.		4 1/2

Adnotatio de quaestis, urgetur divisio

39. In hoc schemate hoc observare licuit imprimis, quod distantia locorum a monasterio pro optima via et velocioribus equis sit exposita. Dein ipsum oppidum Szétsény est omissum et plures pagi Lutheranici circa Palojtam et Kékkő in quibus licet rarissime, subinde tamen aliqui industrii fratres mendicabant Butyrum, licet cum exigui fructu, ideo enim negliguntur. Praetermissus est etiam pagus Bodony ad parochiam Romhányiensem praetinentem. De praediis Told ad parochiam Szentiványiensem praetinentibus solertia procuratorum litiget, si enim Szécsényensis perveniat ille accipit eleemosynam, ast reipse ad Fülekiensem conventum videtur pertinere, cum accessorio sequatur papale et filia matrem Szentivány. Denique ad ultimam rubricam de specibus eleemosynae colligi solitae nulla notetur data fuisse informatio, quamvis eam etiam e dominis parochis fuisse expetitam certo constat. Nam anno 1774. die 18. Novembris. A. r. dominus Joannes Paszt parochus Nagyorosziensis et v. archidiaconus Neogradiensis exhibuit mandatum reverendissimi vicarii generalis, quo precipiebatur dominis plebanis, ut referant: Qui? Quot? Quantum? qualemve eleemosynam mendicent religiosi in illorum parochiis et cui nam monasterio possit magis applicari parochia? quia nimirum Consilium Regium urgebat distributionem quaestarum inter mendicantes religiosos.

Et a quibusdam episcopis inducitur

40. Porro, quod hanc divisionem attinet, iam in quibusdam dioecesibus, ut Jauriensi et Csanádiensi dicitur effectuada. Anno 1771. mense Augusto reverendissimus vicarius capitularis sede vacante huius Archidioecesis Strigoniensis convocavit provinciales religiosorum mendicantium in amplissime hac dioecesi existentium collaturus de modo, qualiter absque praeiudicio unius ut alterius religionis fieri posset. Ex parte nostra provinciae Salvatorianae de modo nihil effectuatum est ob plurimas difficultates, quae se offerunt in locis praesertim, ubi plures religiosi ordines sua habent monasteria aut saltem vicinora. Nihilominus mandati regii executio urgetur, quem in finem iteratis vicibus petita est informatio de foundationibus aliisque proveniuntibus. Hoc mirum, quod anno 1773 I. Comitatus Neogradiensi iniunctum fuerit quatenus numerum personarum religiosarum in hoc conventu degentium exciperet domino proinde iudicialium Josepho Hegyesy sequens specificatio exhibita est.

Ab aliis quaeritur modus

Patres sacerdotes ab initio mutationis numero	20
Fratres laici professi	8
Novitii religionem ingressi clerici	11
laici	3

Ex his duo patres et duo fratres mortui.

Mutatio fuit anno 1772 die 10. Maii

Rursus anno 1773. 23. Maii

Paupertas percipue succurrit

41. Quo huiusmodi molimina principis terrae tendant? Forsitan non aberrabit, qui dixerit ad abolendos religiosos ordines. Utinam non procederent ex iniqua suggestione haereticorum, qui sub specioso pallio sublevandae contribuentis plebis tollere aut imminuere volunt, antemuralia fidei orthodoxae. Interim (quod avertant superi) etiam si aliquando cassarentur aut saltem imminuerentur religiosi mendicantes, ut in benedictione sit memoria priorum fidelium in hocce monasterio ordinarie 40 religiosos sustentantium, non abs re erit adnotare quantum praeter propter ex eleemosyna intrare solet, quae species, et ubi mendicari consueverint, et licet certo referri non possit cum introitus eleemosynae in nostra non solet abscribi, tamen introitum anni 1775, qui nec fuit fertilissimus, nec defectuosissimus, sed quasi mediocris benedictionis hic adnotabo. Itaque.

Specificatio eleemosynae

42. 1mo De eleemosyna pecuniaria intrarunt fl. Rh. 2500, den. 99. 2do De vino urna circiter 630. 3no De tritico kilae circiter 650. 4° De hordeo kilae 15. 5° De avena kilae plusminus 200. 6° De butiro urnae circiter 5. 7mo De burenda tantum quod pecunia non debuerit emi. 8° Agnelli ultra 570. 9no Anseres et anales 600. 10mo Pulli in

quaduplo vel quinduplo et ultra. 11mo Porcelli aut 80. 12mo De carnibus porcinis et farnicinibus sacci plus minus 10. 13mo De lignis ad sufficientiam. 14° De candelis fors unus centenarius. 15. De prunis et fructibus siccis ad 7 saccos. 16° De fungis siccis ad 3 metretas. 17mo De lentibus kilae circiter 12, ita ut non debeant emi. 18. De pisis kilae plusminus 3, in reliquo pretio comparantur. 19mo Ova quae binis vicibus mendicantur nempe Septembris et Martio vix possunt numerari, et raro debent pecunia emi, si industrie petantur et conserventur. 20mo Seminaque canabum ad 14 kilas. 21mo Vituli circiter 30.

Et setigerum, peculiariores, benefactores

43. Huiuscemodi autem s. eleemosynae species pleraeque ubique petuntur et plerumque a solis pauperculis fidelibus conferuntur. Tamen aliquae species non nisi in certis aquiruntur et a quibusdam dominis copiosius dantur. Sic imprimis porcelli nonnisi in quaesta versus Bussam et Herencsény mendicantur. Sicut etiam ligna. Deinde vinum ubi sunt promontoria. Sic inclytum dominium Kékköviense quot annis solet dare 10 kilas tritici, totidem siliginis, hordei et avenae, 8 agnellos, 7 urnas vini. Domus Blaskovicsiana in Bátorfalu 12 kilas tritici, totidem avenae, setigerum et vix vinea allodiali quamlibet decimam urnam. Domus Majtényiana in Muhora 10 kilas tritici, certo vasculo butirum et burendam. D. spect. Franciscus Szent Iványi protonotarius in Varbó degens 6 kilas tritici. Non omittenda est hic beneficentia dominorum Balás de Sipek, qui hactenus potiori ex parte lignis conventum intertenuerunt, liberam lignationem indulgendo in praedio Taáb, cuius tamen dimida pars anno 1775 ad D. Franciscum Darvas seniore devoluta est. In Balassa Gyarmath mendicatur unium et binis vicili candulae nempe in adventu et 40sima, sicut etiam Szésténii hic tamen aliae mendicationes peraguntur.

Mendicationis musti modus

44. Denique pro informatione superioris localis adnotare placuit qualiter mendicatio musti peragi soleat. Pro exemplo ponitur annus 1775, qui fuit mediocris procreationis. In quaesta itaque Vadkertiensi erant suo sacerdotes unus laicus, acceperunt vasa 22 habentia 137 urnas, ex quibus ob defectum in Vadkert defuerunt plus minus viginti urnae. Ad Csesztve ivit distinctus pater, qui accepit 12 urnas. In Palastok et Rakoncza erant duo pater et frater, qui acceperunt circiter 60 urnas, alias etiam 100, sed hoc anno granda multum invenit praesertim in promontoriis Turokiensibus. Circa Nyék erant tres: pater, laicus et novitius. Acceperunt urnas circiter 110. In Hrusso Pater Petrus Skorcz accepit urnas 23. In Csáb et Keszihocz P. C. Alexander in 4 vasis urnas 33. In Sirak, Kökeszi etc. P. C. Ladislaus 47. In parochia Nyennensi P. Capellanis Batorfalusiensis urnas 24. In Palojta P. Nepomucenus urnas 38. In Kékkő Fr. Sigismundus urnas 37. In Zsély et Óvár P. Vicarius ur. 29. In parochia Nagy Zellöensi, Sághiensi, Endrefalvensi P. Procuratir cum uni novitio circiter 20. In Dolány duo novitii, qui pro nocte redibant 3. In montibus Szétséniensibus P. Vicar-

ius 14. In Gyarmath F. Nazarius 7. In parochia Rimócziensi Fr. Pacificus 20. In aliis locis quaestae Herenciensis P. Procurator cum novitio 25. Ex his se dirigere potest superior quot personas et quorsum ordinare debeat pro mendicatione musti quotve urnarum vasa providere, quamvis praevis a patribus procuratoribus informationis petitio non sit negligendae de spe uberitatis, quae sis ist solito maior etiam ultra mille urnas comparare possumus, ut contigit anno 1773, nisi vasa defuissent. Baiulos s. pumarios solvit vel conventus vel aliquis benefactor.

Alii mendicantes

45. Caeterum ad has quaestas excurrere solent etiam alii religiosi, ut Buda carmelitae, Vacio dominicani, Tata capucini, Carpona piaristae. Ex scepusio misericordiani, immo et Agra versus Bârkány, sicut et minoritae et Hatvanino capucini.

Caput VII. De servitiis spiritualibus

Servitia in quaestis soli fere franciscani ex religiosis obeunt

1. Licet ad quaestam conventus Szétséniensis plures excurrant pro colligenda eleemosyna religiosi, ut mox dictum est, soli tamen Szétsénienses franciscani praestant servitia spiritualia, nam eorum praecise monasterium est in vicinia, et qui ex aliis remotioribus adveniunt, ordinarie et fere semper sunt laici conversi. Iam inferre licet quanta servitia praestent fratres minores! Et licet non expediat de iis gloriari ne mercedem hic recepisse iudicemur, si nihilominus oportet a veritate historiae non recedere paucis adnotabo, quae hisce annis exhibentur, priorum enim temporum acta aut nulla aut admodum pauca extant notata. Sit igitur.

Articulus I.

De administratione parochiae Szétséniensis

Administrarunt parochiam Szétséniensem

2. Nulla tametsi nobis reliquerit documenta seu incuria seu negligentia maiorum, qualiter nimirum quave via administratio parochiae Szétséniensis ad ipsos devoluta sit, et qui tempore quove modo a monasterio avulsa. Certum nihilominus est ex relatione et testificatione adhuc dum viventium patres nostros non paucis annis curam spiritualem populi Szétséniensis gessisse. Et quidem si initium temporis inquiratur ad impopulationis exordium anno 1689 coeptum videtur regrediendum, quamvis matrica baptisatorum non nisi anno 1694. die 23. Febr. inchoetur, nam in libro rationum priori anno inchoato saepius fit mentio introitus a sepultura, copulatione, ex stola, immo et ex offertorio et coleda, qui proventus utique parochiales sunt. Nullus igitur manet dubitandi locus administrationem parochiae Szétséniensis penes monasterium fuisse, cum insuper proventum ex coleda s. benedictione domorum anno 1694. mense Januario peragi solita fl. nempe 4, den. 27 percepisse notetur.

3. At quousque haec administratio duraverit? Non reperitur notatum etiam in ipsa extante matrica. Verum apparet deesse unum folium tum ex primo libri intuitu, tum ex defectu adnotationis baptisatorum, quia a die 27. Decembris anni 1725, usque ad diem 24. Febr. Anni 1726 nullus est notatus fuisse baptisatus, vix autem credibile est neminem Szétsénii fuisse natum intra duos fere menses. Praeterea in eadem matrica a memorata die 24. Febr. Anni 1726 immutatus est ordo prior rubricarum a patribus franciscanis observari solitus, quod novum administratorem parochum fecisse recte coniiicitur. Posset quidem dubium movere dicta die et sequentibus baptisantis nomen simpliciter per P. Josephus notatum. Sed revera fuit ipsemet D. parochus Josephus Szent Illonay successu temporis canonicus Strigoniensis et vicarius generalis episcopusque titularis, cum iam mense Septembri expresse scribatur baptizasse parochus. Unde solum inferre licet, quod aetate adhuc illa gratus fuerit dominis parochis dulcis patris titulus, qui modo a plerisque iunioribus reiicitur tamquam miseris religiosis competens et ambitiosum domini vocabulum appropriatur.

Diem 24. Febr. exclusive

4. Recte igitur infertur, quod parochiam Szétséniensem patres franciscani ab ultimo suo regressu administraverint usque ad diem 24. Febr. anni 1726 exclusive. Quod ulterius inde etiam praebatur, quia in antiquis rationum libris saepissime notatur introitus ex solemni coleda et benedictione domorum in Epiphania. Ex copulationibus et sepulturis ex solutione civitatis vel oppidi pro servitiis spiritualibus. Proprius accedendo ad dictum terminum gvardianus anni 1724 inter alia memoralia suo successori haec reliquit notata. Pro anno 1723 nihil solutum est a civitate Szétséniensi, adhuc restant solvendi fl. Rh. 50, id est quinquaginta. Nec debent facile permittere, sed oportet urgere et adigere Blasium Baghi, qui tunc fuit Hadnagy, idest ductor civitatis. Praeterea adhuc eodem anno 1726 signatur introitus in Januario ex benedictione domorum et in Februario ab una copulatione et nunquam ex post ex aliqua functione parochiali, nisi fors bis ex coleda cum addito tamen ex cessione D. parochi denique illo ipso anno 1726. mense Martio notatur ultima vice salarium parochiale fuisse solutum his verbis. Ab oppido Szétsény pro anno 1724. fl. 22, den. 80. Item pro anno 1725 ab eodem fl. 60 nec ex post ulla fit mentio. Certum igitur videtur ad designatum tempus perdurasse administrationem parochiae Szétséniensis penes patres franciscanos.

Concionabantur etiam Slavice in ecclesia S. Spiritus

5. Intra illud temporis spatium quod annos fere 37 complectitur non constat patres nostros defuisse suo muneri seu in praedicatione verbi divini seu in administratione sacramentorum seu in provisione infirmorum cum ea omnia et ex post, ubi prae parochum lucuit et defacto ex charitate praestent. Illud vero constat, quod verbum Dei non solum lingua patria Hungarica, sed et idioma Slavonico, et quidem in ecclesia S. Spiritus, quae oppidana est, annuntiaverint. Nam anno 1696. in libro

rationum notatur concionator Slavonicus eleemosynam tulisse, ex post vero in tabulis saepius invenitur concionator Slavonicus, et nominatim anno 1715 et 17 expresse in ecclesia S. Spiritus. Unde conicere licet in hac, non autem in ecclesia monasterii fuisse traditam doctrinam catholicam idioma Slavonico. Ultimus hoc genus obsequii spiritualis exhibuit P. Benignus Pisovszki anno 1724 et sequ. usque ad mutationem seu congregationem definitorialem, in qua iam nullus pro Slavico ordinatus est concionator et sic cum agonisante parochia etiam hoc officium expiravit.

Et baptizabant infantes adiacentibus pagis

6. Videntur maiores nostri primis regressus sui ad conventum Szétséniensem annis etiam circumiacentibus pagis spiritualia servitia exhibuisse. Reperio enim anno 1694 et sequenti multos ex Halász, Piliny, Endrefalva, Lócz, Rimócz, Sipek, Varsány pre eosdem in hoc domicilio sacro fonte ablutos fuisse ob defectum crediderim parochorum, qui si adfuissent, tam frequenter in gratiam baptismi infantes ad nostros portati non fuissent, cum aliunde illa aetate populus admodum exiguus fuerit ob praecedentem ab immani Turcarum feritate causatam vastitatem, adeo ut in Halász anno 1688 non nisi tres rusticae casae extiterint testante P. Joanne Barkányi, Szétsénii vero nullus plane incola, ut ex eiusdem memoriali cap. II. artic. III. fol. 16. relato elucet.

Cur administrationi renuntiarint?

7. Ex his liquido patet quamdiu? A quo tempore et quousque patres franciscani administraverint parochiam Szétséniensem nempe ab anno 1689 usque ad 1726 per 37 fere annos. Cur autem? et quomodo ad dominum parochum administratio transierit cum tam exiguo oppidi honore, ut pago Ludányiensi oppidum Szétsény per modum filialis adnecteretur? Nihil reperio notatum. Ex auditis habeo, bonos Szétsénienses tardos et in curios fuisse in praestandis iis, quae pro servitiis praestanda erant fratribusque ad mensam Domini pro eleemosyna subinde euntibus exprobasse, si administrator ea exegisset. Quare nostri salubrius iudicarunt absque altercatione in pace vivere, proinde administratione abdicasse traduntur. Ut ut sit nihil per hoc seu uni seu alteri parti detractum velim.

Articulus II.

De servitiis spiritualibus in conventu exhiberi solitis

Nihilominus adhuc baptizant

8. Servitia spiritualia, quae patres conventus Szétséniensis exhibent fidei populo fere ea omnia sunt, quae pastores animarum aut eorum capellani ex obligatione gregibus suis praestare tenentur, praesertim dum dominus parochus amicitiam cum eis

colit solitoque more requirit et committit. Imprimis itaque sacramentum baptismi ex consensu dominorum parochorum administrant plerumque etiam post acceptam parochiam, ut ex matrica constat, quem infinem fontem baptismalem quotannis secundum canones benedicunt et conservant. Desunt in vetusta matrica 10 anni intra annum 1740 usque ad 1750 decurrentes, fors illo tempore dominus parochus per semetipsum conferri voluit hoc sacramentum. Stolarem proventum a Szétséniensibus (4 grossi dantur a baptisate) monasterio solent cedere domini parochi, qui plus minus ad 20 fl. Rh. excrescit annue. Nam anno 1774 baptisati sunt solum numero 105. Anno vero sequenti 126. Baptisantur saepius etiam pagenses, praesertim si abesse contigat dominos plebanos, at ab iis nihil omnino praestatur.

Infirmos provident

9. Quod infirmorum provisionem attinet, nisi casu contigat parochum accurrere, soli exequentur sacerdotes monasterii tum sacramentum poenitentiae, tum viaticum et extremam unctionem administrando, tam de die, quam de nocte, in calore et frigore, tempore sicco et lutoso.

Sepeliunt requisiti

10. Sepulturas ordinarie curat ipsemet D. parochus praesertim pinguiores et cum missa solemnibus celebrandas frequenter tamen occurrentibus occupationibus comittit absque ullo emolumento monasterii solebat hactenus praesertim ab anno 1770, quo diluvium seu exundatio torrentis Szent Lélek. Ecclesiam parochialem ad 5 fere pedes in altum replendo desolaverat cadaver ad nostram ecclesiam deferri pro solemnibus requiem per nostrum sacerdotem descantando altamen dominus parochus lectum sacrum celebrans florenum accepit, cantor am suam stolam, tametsi chorum religiosi absolvent. Conventui emolumentum illud obvenit, quod stipendium cantati requiem et subinde solemnibus ac ad plures aras celebrantium perceperit. Iam a mense Februario anni 1776 cessant cadavera ad ecclesiam inferri, eo quod sub finem anni prioris Consilium Locumtenentiale regium id prohibuerit praetextu avertendi periculum infectionis acris, et inde nasci solitae pestis. Unde etiam opinio a magistratibus petebatur de modo reformandi cryptas, et iam in quibusdam dioecesibus earum officinae seu aditus a foris extra ecclesiam formabantur. Utrum haec ratio subsistat? aut vero sub specioso hoc praetextu ex perverse de religione catholica sententium consilio hoc mandatum ortum traherit, ut sic videlicet pia fidelium erga defunctos devotio tepescat, suffragia sensim sensim negligantur. Purgatorii fides oblivioni tradatur, et sacerdotibus subsidium subtrahatur? Ille iudicare poterit, qui serio expenderit, quod hactenus in ipsis ecclesiis aut circa ipsas, aut in ipsis pagis, oppidis, civitatibus communiter sepeliri consueverint cadavera, nec tamen inquam auditum fuerit levem, pestem aut contagionem abinde fuisse exortam.

11. Verbi divini praedicatio ad eruiendum populum tum in articulis fidei, tum in vitiis fugiendis virtutibusque exercendis quolibet die Dominico et festivo lingua patria Hungarica habetur. Nec non singulis feriis sextis quadragesimae a meridie, at ne defectus contingat, duo aluntur concionatores, quibuscum si D. parochus conveniat, absque ullo temporali proprio vel monasterii emulomento catecheses quoque, sive institutio in doctrina christiana ab eisdem curatur, uti anno 1773 et sequentibus ad requisitionem A. R. D. Joannis Szili praestiterunt.

12. Reliqua divina fere absque defectu iuxta ordinatam seriem peculiari libro comprehensam decurrunt. Quotidie singulis fere horis, in aestate ab hora 5^a, in hieme a sexta incipiendo celebrantur missae sacrificia, ut devotioni populi satisfiat. Nisi fors subinde occasione tumulationem aut exequiarum ad omnes aras celebrandae essent missae. Diebus Dominicis et festivis ante concionem circa horam mediam nonam habetur semper sacrum cantatum et ratione solemnitatum, quae etiam observatur, quoad vespertas solemniter eum pompa cantandas. Pridie festorum et in ipsis festis finito compeltorio circa 5^u pomeridianam canuntur litaniae lauretanae, et datur benedictio cum sanctissimo. Qualibet die missa conventualis, sub qua ministrare solet novitius superpellicio indutus, offertur pro fratribus et benefactoribus vivis ac defunctis. Demum in adventu singulo die feriali in aurora canitur missae votiva B. V. de orate cum non modico concursu populi. Videatur serves devotionis.

13. Quod servitium spirituale in sacro tribunali exhibendum attinet. Ipsimet poenitentes, qui ob concursum et copiam plerumque ad horam 11 et saepe ad 12 in solemnitatibus B. V. tempore Paschali et festorum natalitiorum expectare coguntur testimonium perhibere possunt, quanta sedulitate huic sacro operi tempore etiam hyemali incumbant patres franciscani, qui si in hac peripheria non essent, cum alii religiosi aliunde non sint, plurimi absque consolatione spirituali in sordibus peccatorum tabescerent. Certe cum cordi dolore non semel audire debuimus tum in, tum extra sacrum tribunal, ideo multos aut distulisse aut omisisse frequenter S. Confessionem et conversionem, quod a suis pastoribus fuerint repulsi, cum ea lectione spirituali, quod non nisi semel sit obligatio per annum confidendi. Quasi vero licitum foret in sordibus peccatorum haerere, aut rudis plebs nosset se facile ad contritionem excitare aut genuina contritio non importaret votum confessionis sacrae et votum liceret ad placitum differre. Profecto maior pars circumiacentis populi apud franciscanos deponit onus conscientiae suae. Anno 1736. a die 15. Maii usque ad diem 3. Julii inclusive anni sequentis notantur prae nostros sacerdotes absoluti 21346, anno 1767 autem 19293. ut ut sit, non disputo, cum his posterioribus annis et populus sit copiosior et sacerdotes plures. Certe anno 1776 solo confessionis paschalis tempore viginti et unus conventus, huius sacerdotes intus et foris absolverunt poenitentes 16639 et plures cum multi schedulas non accipiant, saepiusque intra illud tempus confiteantur. Tot fere tempore iubilei. Vix minus tempore festorum natalis Domini. Nec pauciores fors per anni decursum.

14. Denique ad augendam et excitandam populi devotionem erecta est in ecclesia huius monasterii dolorosa via crucis redemptoris nostri Iesu Christi 14 rationes complectens in totidem iconibus pictis parietique affixis. Imagines illas anno 1739 Vienna dono misit A. R. P. Josepho Bede patri provinciae bis emerito cum omni suo ornatu S. pect. ac Gen. dominus Adamus Király I. Camera Posoniensis agens, et huius Provinciae Sanctissimi Salvatoris confrater peculiarisque amicus. Modus peragendi hanc viam crucis comprehenditur libello in eum finem composito, in qua ad quamlibet stationem affectuosae et compassivae meditationes continentur. Peragitur haec via crucis singulis dominicis novilunii et quadragesima solemniter praeorante patre direttore, privatim am frequentatur a multis praesertim in 40sima. Tempus solemniter peragendae viae crucis in primordio erat hora 1ma pomeridiana, at ex quo tempus devotioni esset importunum ob propinquitatem prandii anno 1771. mense Augusto ordinatum est, ut post vespervas obiretur, nec sine fructu, longe enim plures ab eo tempore conveniunt. Laus Deo.

Articulus III.

De servitiis spiritualibus forensibus

15. Servitia spiritualia extra monasterium exhiberi solita generatim imprimis refero, ex quo enim nullum in hac periphèria sit aliud religiosorum domicilium, omnem domini parochorum defectum supplet franciscani Szétsénienses, sive enim quis infirmetur, sive iter agat, sive de una in aliam parochiam mutetur, sive moriatur, non alius non alius supplet quam franciscanus Szétséniensis. Frequenter etiam evocantur occasione patrocinatorum et sepulturarum pro concionibus habendis. Tempore paschali et nativitatìs Domini pro confessionibus excipiendis missisque celebrandis, ita ut subinde in festo natalis Domini non nisi tres sacerdotes manserint in conventu. Per annum quoque frequenter tempore lutoso, nivoso exundationis ad vicinos pagos Lócz, Varsány, Thras, Húgyag, Postény pro divinis peragendis, aut infirmis providendis evocantur sacerdotes consentientibus, aut requirentibus dominis parochis cum videant miseram plebem aut non posse, aut nisi aegre admodum posse ad Matrem Ecclesiam accedere. Haec et huiusmodi servitia a paucis annis coeperunt adnotari, quae suis annis referre neque ego intermittam. Iam ad particularia servitia transeundo.

Patres procuratores subinde 4 ordinarie autem quinque quaestas suas, sive circulos potiori anni parte obeunt non tam conquirendae eleemosynae causa, quam sublevandorum D. parochorum gratia in concionibus declamandis, infirmis providendis, confessionibus excipiendis, ita ut merito missionarii praesertim antequam parochiae fuissent multiplicatae, appellari potuerint, ac non tam stipem, quam mercedem laboris petere iudicandi sint. Plura in locis determinatis servitia exhibent patres capellani ob stabilem mansionem.

16. Nam I. in arce Kékkő ab anno 1733. Continuo servit pater franciscanus omnia munia parochialia peragendo. Nam baptisat, infirmos providet, sepelit, concionatur

quolibet die Dominico et festivo. Legitur primis annis stolae introitus ex Kékkő, fors administrationem parochialem habuit? At ex post nihil, quia parochiae Paloja adiunctum erat, verum anno 1773 abinde avulsum Esztergáliensi annexum est. Solutio huius capellani sunt fl. Rh. 65. A dominis parochis, quos sublevat, quinque proventum parochialem praecipiant nihil hactenus datum reperi. Legitur etiam in antiquis rationibus anno 1704. mense Jan. Et Maio P. Capellanus ex Kékkő portasse fl. Primum 20 deni 40, at ex quo tabulae illius temporis non extant, quis fuerit invenire non potui. Anno 1733 ex conventu Pruszkensi pro servitiis illustrissimi domini Pauli Balassa fuit dispositus P. Cyrillus Prusman iam in tertium annum at intermedio tempore conventui Szétséniensi est incorporatus cum laudatur comes potioem moram in Kékkő trahere coeperit relicta Sigmondháza, in quo castro antea magis diversari consueverat.

12. II. In pago Esztergály apud illustrissimum D. baronem Franciscum Balassa pluribus annis servivit Pater Franciscanus ad conventum Szétséniensem pertinens. Nam in tabulis ab anno 1742 usque ad 1755 inclusive fere semper legitur capellanus vel illustrissimi baronis Francisci Balassa vel in Esztergály primus legitur P. Michael legentur. Sacerdotis huius opera non solum indigebat altefatus illustrissimus D. baro, sed etiam populus catholicus prae plures adiacentes pagos inter haereticos dispersus pastoreque proprio destitutus, cui iam etiam prioribus annis sacramenta ministrasse franciscanum Szétséniensem colligitur ex sequentibus vicarii generalis literis.

Multum venerande Pater Gvardiane mihi observandissime!

18. Qualis hactenus facultas prae dominos praedecessores meos concessa fuerit capellanis illustrissimi domini Baronis mihi non constat, quia tamen informarer admodum necessarium ibidem fore sacerdotem, qui animas legitimis suis sacerdotibus destitutas curet et provideat, plenam in hocce passu tribuo facultatem patri moderno capellano omnes intervenientes functiones exercendi eo unice mihi reservato, ut mutato hoc capellano, alioque ad id suffecto, rursus mihi significetur monendum autem cupio P. Capellanum ne hac facultate praeditus in alterius iuris dictionem sum praeiudicio involet. Atque his me in sacrus Vestrae Paternitatis preces commendo et maneo. N. venerandae Paternitatis Vestrae

Servus obligatissimus Michael Frivác

Generalis vicarius Strigoniensis

Tyrnaviae, 8va Aprilis 1742

Tertio ex post anno nempe 1745 rursus requisitus est mox fatus vicarius generalis die 19. Febr. in hunc modum rescripsit. Mansionem P. Capellani apud illustrissimum dominum Franciscum Balassa a P. Ministro Provinciali resoluti non difficulto, cui etiam si ille locus, in quo manet nullius parochi subiectus est iurisdictioni postulatam facultatem obeundi functiones parochiales impertior. Et re ipse nulli suberat parochi cum pauci admodum, tum in Esztergály, tum in vicinis pagis essent catholici. Ex post anno 17_ eo ordinatus est parochus operante I. familia Balassana, cui subiecti sunt etiam Lutherani circumiacentium pagorum, in quibus non degunt praedicantii.

Primus parochus erat _____, qui plures molestias sustinere debuit ex recusatione Lutheranorum, quamvis iterata. Mandata regia emanaverint, quatenus catholico sacerdoti stolam penderent, quia tamen eius sectae professores potentes essent in comitatu difficulter admodum subigi poterant.

III. In possessione Bátorfalu I. Comitatus Hontensi et parochiae Nényensi ingremiata Sp. D. Josephus Blaskovics praefati comitatus vice comes aedificavit capellam seu ecclesiolam in proprio suo fundo aedificiis suis contiguam, ita ut ex capellani cubiculo sit fenestra ad eam, unde domini solent missam audire. In hac sacra aedicula servire coepit anno 1749. A. V. P. Sigismundus Pancsak conventui Szétséniensi incorporatus et ab eodem tempore usque ad currentem annum 1776 ex eodem monasterio habet sacerdotem, cuius pensio praeter victum sunt fl. Rh. 50 at insuper copiosam eleemosynam ab hac domo praecipit conventus ex tritico, vino, avena, leguminibus et setigerum pro larido. Defuncto anno 17__ superfato domino domum hanc Blaskovic-sanam praelare gubernat relicta vidua insignis domina Anna Dacsó, mulier vere prudens, pia et devota, quam Deus cum suis pignoribus 4 filiis. Paulo iam supremo vigiliarum magistro in I. regimine caesareo Almasiano Martino, iudice nobilium Comitatus Hontensis, Michaele et Francisco. Necnon 3 filiabus, Anna virgine prudente, casta et devota. Renata nupta Biberiana et Theresia consorte domini Ignatii Gyurcsáni I. Comitatus Neogradiensis vice notarii, longaeve contentet et felicitet. Capella haec est sub protectione et patrocinio familiae, populus vero subiectus parochi Nennyensi. Nihilominus pater franciscanus omnes fere functiones parochiales (exceptis copulationibus, introductionibus et sepulturis nisi peculiariter requiratur) peragit. Nam omni fere (nisi infirmitatem) impediatur. Die dominico et festivo concionatur. Parvulos catechizat infantes in ipso loco et in Apáti, Újfalú; Leszenye ac Haraszi natos baptizat. Poenitentes quasi solus exaudit, infirmos sacramentis moribundo necessariis providet, non solum in mox dictis locis, sed saepe etiam in ipsa matre Nénye, cum non omnes habeant ad suum pastorem confidentiam. Et hac omnia gratis pro Deo, nec est memoria ullius gratitudinis a parochi conventui exhibitae.

IV. Meretur adnotari administratio ecclesiae ad S. Fontem Verebéliensem. Locus iste situs est in Comitatu Neogradiensi, dioecesi Strigoniensi intra montes supra pagum Verebély sub iurisdictione parochi Barkányiensis. Ob beneficia, quae fidelis populus in aqua fontis balneans seu ex pia credulitate seu ex naturali aquae virtute receperat, magnus ab antiquo in hoc loco fiebat populi concursus in festis praecipue B. V. Mariae, signanter atem in vigilia assumptionis eiusdem, pro qua die solent indulgentiae plenariae procurari. Ex remotioris quoque partibus, ut Kecskemétino, Szegedino, Gyula etc. fama beneficiorum attrahebat fideles, processiones autem non solum ex adjacentibus pagis, sed etiam Gyöngyösino et Árokszállásino elatis B. Virginis Mariae stantius ducebantur, tam multae, quod 20 eiusmodi statuas in throno a virginibus gestatas videre liceret, donec anno 1775 praehibitum fuisset mandato regio ad tantam distantiam, ex qua eadem die redire non liceret aut posset. Populum non capiebat vallis, sed in montibus circumcirca turmatim conveniebat, et totis noctibus

cantando Deum laudabant ad ignes, qui velut sidera in caelo lucebant. Insigne ad fontem Verebély existentium erat baculus avellanaceus (hac specie sylvae abundabant) ad ignem nigrefaciunt et in parte superiore variis excissionibus figuratus.

Aliquam huius loci curam videntur olim nostri patres Gyöngyösienses habuisse, nam et processiones eo ducere solebant, ut in historia dicti conventus notavi et indulgentias pro die 14. Augusti procurare, quarum aliquas, utpote anni 1711 et 1720 adhuc vidi in archivo eius monasterii. Sed et postquam zelus domini ecclesiasticorum creverat curamque Gyöngyösiensis processionis (cuius peculiaris semper respectus habebatur ob maiorem et nobiliorum personarum confluxum) sibi arrogaverat, patres franciscani ex eodem conventu Gyöngyösiensi, Szétséniensi et Fülekiensi subinde etiam 12 sacerdotes pro fidelium confessionibus excipiendis convenebant pro dicta Assumptae Virginis vigilia, quamvis nec domini parochi aliquando in aquali vel maiori etiam numero deessent. Devotionis series haec esse solet. Die 13. Augusti ad vespertas solent processiones remotiones advenire, et dum adest Gyöngyösiensis habetur concio beneventatoria his qua patria Hungarica. Die sequenti habentur conciones tres: Hungarica, Slavonica, Germanica. Sacrum solemne poenitentium (solent se etiam disciplinare) magnus esse solet numerus anno 1776 notantur exivisse particulae fere 5400. Die 15. mane processio Gyöngyösiensis et earum partium ingreditur paggum Verebély, cuius ecclesiae magnae Matris honori est dicata, ubi audita missa domum regreditur, atque circa vesperum processione ex ecclesia parochiali ducta (olim ex franciscanorum ecclesia) prope calvariam sermonemque pro excipitur.

Proprietas loci dicitur pertinere ad familiam Törökianam. Non exiguo tempore possidebant patres cistercienses in Pásztó degentes, sed anno 17__ possessio eius ad familiam Almásianam devoluta est. Cogitabat spect. D. Joannes Almásy zelo fidei et pietatis conspicuus fundare ibidem patres franciscanos Provinciae Salvatorianae multumque in eo laborabat una cum primoribus eiusdem provinciae, at a dioecesano consensum obtinere non potuit, licet ecclesiam perfecisset et pro mansionem unum tractum inchoasset, idcirco providit, ut unus alterve eremicola ibidem resideret. Anno 17__ dominus _____ Belák parochus Debróviensis resignata cura animarum ad hanc eremum se contulit suaque exemplari vita et spiritualium servitiorum promptitudine populi devotionem erga hunc locum auxit. Post eius obitum, qui anno 17__ die _____ contigit alii successerunt sacerdotes ex emeritis vel deficientibus parochis, verum nemo diu permansit fors ex nausea solitudinis et nimiae in procurando victu sollicitudinis, non nisi enim ex eleemosyna et sponte oblatis hactenus victitabant hic existentes eremitae et sacerdotes.

Sacerdos postremus a vicario generali ad hunc locum ordinatus fuit Joan. Gabris deficiens, qui anno 1771 discessit ac ad parochiam Sajópüspöki transiit. Ne autem sacer iste locus diu sacerdote destitueretur A. R. D. Georgius Rudinecz vice archidiaconus Neogradiensis districtus, ex hoc conventu petiit sacerdotem usque ad ulteriorem provisionem, resolutique sint successive patres Josephus Komlósy, Adamus Molnár, Augustinus Tót, Petrus Skorecz, qui die 19. Junii usque ad 16. 7bris sedulo serviebant concionando, missas celebrando et sacras confessiones excipiendo absque

ulla temporali remuneratione. Nec ultro tum ob imminentes videmias, tum ob ingruentem hyemis rigorem sacerdos concedi potuit. Videns am suprafatus v. archidiaconus, quod neque ab officio vicariali ullus disponderetur sequentibus literis rogavit P. gvardianum Augustinum Kovács, quatenus efficeret, ut imminente definitoriali congregatione aliquis disponderetur adhuc conventum, qui in Verebély servire valere.

A. V. P. Gvardiane, Pater mihi in Christo colendissime!

Cum ob interventam in officio vicariali mutationem existentem presbiterium serius ad S. Fontem disponendum, ne sacer ille locus solatio spirituali ultro destitutus remaneat, obtestor A. Venerandam Paternitatem Vestram delata ex me A. R. P. Provinciali et V. definitorio reverendissima salute velit ista occasione agere, quatenus adhuc v. conventum eo numero sacerdotes disponantur, ut is etiam praedicto S. Fonti succurrere valeat. Me in reliquo sprecibus et religiosis favoribus impense commendo.

A. V. Paternitatis Vestrae

Servus in Christo humillimus

P. Georgius Rudinecz mp.

B. Gyarmat, 4. Maii 1772

In congregatione itaque die 10. Maii in hoc conventu Szétséniensi celebrata pro administratore ad S. Fontem Verebély ordinatus est n. v. P. Christophorus Zelovics conc., qui tum ob distantiam, tum ob expedienda alia negotia, erat enim administrator parochiae Buzittensis in comitatu Abaújváriensi, dioecesi Agriensi sitae, tardius advenerat, et non nisi die 21. Junii post acceptam debitam instructionem tum a superiore locali, tum a suprafato v. archidiacono ad S. Fontem prevenerat, munitus nihilominus sequentibus eiusdem literis.

Chari Fratres Eremitae!

Adest P. M. V. Christophorus pro necessitate S. Fontis ad interim, donec alia fiat Tyrnaviae dispositio, destinatus. Ei itaque charitates vestrae omnem exhibebunt honorem, reverentiam, oboedientiam, omnia eomodo acturae, quo ille iusserit. Sine illius scitu et annutu neuter ullas ibit. Stipendia, quae offeruntur uterque illi consignabat, nec ullatenus scra alibi, quam ad S. Fontis celebrari, perquemquam curabit. Verbo: ita omnem vitam suam et actiones ita moderari sataget, ne illi iusta porrigatur occasio quaerulandi. Me in sacras preces commendo charitatibus vestris addictus in Christo.

P. Georgius Rudinecz mp.

B. Gyarmath, 19. Junii 1772

Duo hoc tempore ad S. Fontem morabantur eremitaе. Unus Alexius Csepregi Gyöngyösiensis vicariali auctoritate illocatus. Alter itidem Alexius Paigler, sed vagus et a priore in socium assumptum. Neutri eorum placuit v. archidiaconi mandatum, cum enim liberiori vitae asveti essent, durum videbatur iugo obedire sese submittere, unde cum aliunde natura nitatur in vetitum, nullo patris respectu habito pro arbitrio vivere continuabant absque licentia per pagos iuxta placitum vagabantur oblatam maiori ex parte ob servitia patris eleemosynam prodigebant, cum scandalo fidelium potebant, saltitabant etc., adeo ut pater eiusmodi excessus sustinere non valens cogeretur saepius

v. archidiaconum A. R. D. Joannem Paszt prioris successorem pro opportuno remedio requirere, qui P. Andreae Nagy gvardiano sequentes scripsit literas.

Reverendissime Pater Definitor et Gvardiane mihi singulariter colende!

Lamentatorias mihi n. v. P. Christophorus Sacri Fontis administrator iam tertium scribit literas. Afflicta eius ob discolos Fratris Csepregi mores, sors meum quoque animum haud parum lancinat. Novi ego alioquin hominem dissolutumque et impatientem disciplinae esse alias etiam expertus sum. Ast quid agere potui? Eremus cum ecclesia fidei et constanti custode et respective oeconomio indiget. Ex malis compluribus saltem minus malum se Csepregius probavit. Siquidem autem et iste iam incorrigibilis (ut informor et ex parte ipsemet deprehendi) foret, eundem ex eremo dimittendi facultatem praememorato P. Administratori et lege concedo, ut prae via de alio subiecto idoneo F. Csepregio (aut etiam duobus) substituendi sibi prospiciat et priusquam illum amandet suppellectilia ecclesiae sacra et profana eremi connotet, clenodia num adsint? perspiciat, debitorum contractus et librum rationum ad se recipiat et accuratae custodiae mandet. Quorum ad uberiores notitiam dum acclusas ipsas P. Administratori sonantes r. Paternitati Vestrae quoque patere volo, easque resignare indulgeo veterana in confidentia et cultu bonae tum ad tum extra aras memoriae commendatus persisto.

Reverendae Paternitatis Vestrae

Servus obsequentissimus Joannes Paszt

praef. loci parocus et D. v. a. D. mp.

Nagy-Orosz, die 1^a Sept. 1774

Nihil hac dispositione effectum, ex quo enim P. Administrator solus quaerere subrogandum eremitam, et quasi rationum exactorem agere iuberet, arbitrabantur primores conventus non fore consultum hoc onus patri imponi permittere, ne fors ex defectu rerum aliquorum in maiores miseras incideret, praecipue si successor eremita eiusdem aut deterioris farinae esset. Cum igitur neque ipsemet v. archidiaconus ulterius negotium urserit, mansit Csepregius (alter sponte discessit) cum Patre Christophoro, immo et eum P. Adamo Molnár illius successore etiam anno 1776. Ast non pacifice bonus enim iste pater mitis pacificentum coram vicearchidiacono, tum coram loci patrono Sp. D. Paulo Almásy Tabulae Septemvitalis consiliario. Verum hactenus intra minas constitit negotium absque ullo patris foramine, quem non tam vexant (licet, offendant) pravi mores, quam dissipatio collatae eleemosynae consequenter penuria victualium.

Inter eiusmodi miseras iam in quartum annum servit P. Franciscanus ad Fontem Verebély fere omni die Dominico et festivo concionando, sacras confessiones excipiendo et saepe in vicinis pagis infirmos providendo, absque ullo temporali emolumento, si missarum stipendia, quae infestivitatibus B. Virginis praesertim assumptionis copiosius offeruntur, et ideo illis temporibus plures sacerdotes exmittuntur. Stipendia, quae hactenus annue intrarunt ad 200 plus minus florenos ascendunt, proinde non perentur tantam patris afflictionem ast spes futuri aliquando in eodem

loco monasterii dulcorat miserias fratrum et ad patientiam animat. Nam pia memoriae spect. D. Joannes Almásy etiam moriturus mandaverat suis haeredibus, quatenus in eo laborarent, ut ad saepius dictum sacrum locum patres franciscani inducerentur provitque de sufficienti fundatione pro 4 personis. Hac de re Sp. D. Paulus Almásy defuncti senior filius a P. Andrea Nagy intuitu sustentationis patris et procuranda quietis a vexatione eremicularum interpellatus, ita scribit in literis anno 1775. die 23. Maii datis. Utinam intentio dilectissimi genitoris nostri in effectum deduci posset, quae unice sacro ordini alligata fuerat eo modo, ut in forma eremi sine allodio et equis unice pro gloria Dei et cultu immaculate conceptae Virginis Deiparae augendo animabusque poenitentibus unus alterve ex sacro ordine praesbiter cum duobus laicis subsistere possent. Ob spem igitur huius obtinendi tolerant patres nostri plures molestias. Actu ibidem servit n. v. P. con. Adamus Molnár, qui solum tempore paschali anno 1776 exaudivit numero 1343 personas.

V. Postquam anno 1775. die 24. Aprilis absentibus ob nundinas Szétsénienses plerisque incolis possessio Megyer magna ex parte una cum ecclesia, turri campanis, altaribus, domo, parochiali et aliorum ecclesiae servitorum fatali incendio orto in domo domini Emerici Laczai commissarii commitatensis conflagrasset. Dominus parochus vacantem rectes parochiam Bárkányiensem impetravit, sicque Megyerienses absque pastore relictis sunt, quorum tamen curam parochus Sooshartyániensis assumere voluit, at illi metuentes, ne rursus eidem parochiae, a qua ante annos 5 separabantur, agregarentur et unirentur, subiicei recusarunt officiumque vicariale pro alio pastore aut saltem patre franciscano administratore mediante perillustri domino Andrea Szerémi I. Comitatus Neogradensis assessore sollicitarunt. Verum parochus est eis negatus antequam ecclesia domusque parochialis, quae funditus, utpote lignea consumpta est, reaedificaretur. Indultum vero est, ut opera franciscani in administratione sacramentorum ac reliquorum, quae ad munia et obligationem pretinent parochi, uti possent, modo huic necessaria ad congruam subsistentiam ita provideant, ut alimentationem istius de parochialibus redditibus nihil reflectant. Hos enim eiusdem epistolae meae tenore in ecclesiae et domus parochialis reaedificationem et incassandos et conservandos disposui. Ita loquitur vicarius generalis in literis 14. 9bris 1775 datis.

Perceptis hisce literis memoratus D. Andreas Szerémi illico requisivit P. Andream Nagy gvardianum, quatenus aliquem ex sacerdotibus pro administratione parochiae Megyeriensis resolveret, qui varias ob considerationes antequam a potestate ecclesiastica requiretur abnuebat, misertus tamen populi derelicti, promiserat, quod diebus Dominicis et festivis eisdem sacerdotem non negaret. Unde idem dominus mediator ad dominum Joannem Paszt v. archidiaconum recurrerat, a quo hoc tulit responsum Intuitu parochiae Megyeriensis per patres franciscanos administrandae huc dum ordines ab officio vicariali nostro nullos quidem ipse accepi, cum nihilominus isti in resolutione illustrissimi domni praelati nostri de dato 14^a mensis 9bris anni 1775 ad praetitulatum Dominationem Vestram expedio, mecumque hodie fide digne communicata clare pateant. Idcirco dignetur spect. Dominatio Vestra 2^{dum} eorum tenorem et

clausulas cum n. v. P. Gvardiano Szétséniensi ipsamet agenda ita agere, ut 1mo resolvendus eorsum administrator hospitium et victum concedentem habeat, nilque ad ista de proventibus parochialibus applicetur. 2do pensio eidem annua fl. 60 de fixis parochiae proventibus excindatur. 3^{io} stolares eidem proventus cedant. In reliquo.

His ita agitatis sacerdos ad parochiam Megyeriensem resolutus est ita, ut modo unus, modo alter duas tresve septimanas servitia praestet cum talis non inveniretur, qui continuo foris esse aut vellet aut posset absque ministri provincialis dispositione. Inprimis itaque ex quo ecclesia Megyeriensis non esset ex intero tecta in Gécz morabatur pater non sine disgustu ex defectu competentis accomodationis. Verum sub initium Januarii praefectum est tectum sicque transiit ad Megyer victum et hospitium praebente saepius nominato D. Andrea Szerémi. Ast adveniente tempore, quo nuptiae celebrari consueverant, rursus tergi, versari coepit gvardianus libenter ab hoc onere liberari desiderans, quo ad assistentiam matrimonii, eo quod ab officio vicariali directe non fuisset requisitus aut administrator constitutus. Recursus igitur iterum factus est ad vicearchidiaconum, qui rescripsit patrem in Megyer existentem, utique esse delegatum vicarii generalis vigore literarum supra relatarum. Aut si hoc non placeret, sit delegatus ipsius vicearchidiaconi, ad quem iursidictio parochialis vacantium parochiarum ordinarie devolvitur, donec novus parochus instituat. A beo itaque tempore omnia munia parochialia peragit P. Franciscanus, qui servire coepit die 3. Decembris 1775.

VI. Huc faciunt servitia capellanorum, quo dominos parochos supportabant, ut ipse in omnibus functionibus parochialibus, nec enim ob alium finem petebantur. Tales erant in Vadkert. anno 1742 et duobus sequentibus rursus anno 1764 et seq. In Zellő anno 1743. In N. Oroszi 1744. In Romhány 1753 et duobus sequentibus. In Balassa Gyarmath 1767 et duobus seq. In Rimócz anno 1775, quia nimirum deerant ecclesiastici, qui parochos aut infirmitate aut senectute sublevare potuissent.

VII. Denique non sunt omittendi capellani, qui apud quosdam dominos saeculares morabantur, quia licet non ordinarie et ex obligatione, non raro tamen suam impendebant operam praetertini infirmis et poenitentibus. Tales erant penes felicis memoriae excellentissimum dominum Stephanum Koháry ab anno 1690 usque ad (si tempus kuruczonicum excipias) annum 1724 inclusive modo in Csábrágh, modo hic Szétsénii, prout et ubi in bonis suis morabatur. Expost vero illius capellanus scribebatur ad conventum Fülekiensem, ex quo anno 1725 ineunte dominium Szétséniense ad Forgátsios comites rediisset. Similiter spect. D. martinus Majthéni capellanum habuit in Leszenye anno 1745 et duobus sequ. Spect. Vim dominus Josephus Baros in Tótkölcsény per annos 5 a 1764 inchoando. Item spect. D. Emericus Majthéni in Muhora interruptis vicibus prae annos sex. Nec non nobilis domina Anna Korosy relicta Casparis Lyptai in Varsány ab anno 1767 usque ad 7. Jan. anni 1773, qua die Szétsénii in cripta navis ecclesiae tumulata fuerat. Series capellanorum plerumque colligitur ex tabulari dispositione, quamvis subinde etiam extra tempus mutationis per obedienciales submittantur et si vacaverit per annorum seriem caput ultimum referentur.

Caput VIII. De confraternitate chordigerorum

I. Confraternitas chordigerorum seraphici patris nostri S. Francisci pro ut contra distinguitur a tertio ordine eiusdem, cuius pariter insigne chorda est non ab ipsomet divo patriarcha instituta est, verum anno primum 1585 a Sixto V. Summo Pontifice ex ordine quidem eiusdem S. Patris Francisci, at conventualium assumpto ad cathedram divi Petri, proinde eam non in ecclesia Portiuncula, quae mater et caput ordinis est, sed in ecclesia Assisiensi post gloriosam S. Patris canonisationem in eiusdem honorem, et titulum aedificata sub titulo archiconfraternitatis erexit, atque ut pro maiore fidelium devotione non solum in ecclesiis fratrum minorum conventualium, verum etiam reformatorum et observantium erigi possit, successores pontifices indulserunt, requisito tamen dioecesanorum consensu. Porro an tempore primi incolatus haec confraternitas fuerit in conventu Szétséniensi instituta, nec ne? non constat ex defectu documentorum. Tempore tamen secundi incolatus et primi postliminii volentes fratres populi devotionem augere sanctum suum fundatorem eandem confraternitatem anno 1662 exererunt, uti demonstrat sequens dioecesani indultum.

Nos Georgius Lippay, miseratione divina archiepiscopus Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis locique eiusdem comes perpetuus, primas Hungariae, legatus natus, summus et secretarius cancellarius ac sacrae caesariae regiaeque maiestatis intimus consiliarius etc. Damus pro memoria, quod adm. Reverendus Pater Petrus Urbanovicz Ordinis Minorum Strictioris Observantiae S. Francisci Seraphici Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris provincialis nobis exposuit pium et devotum desiderum non nullorum districtus Széchéniensis hominum, quod nimirum congregationi confraternitatis ipsorum libenter inscribi et chordae eiusdem S. Francisci participes fieri vellent. Ac proinde institit apud nos, quatenus sicut in aliis eiusdem Sacri Ordinis conventibus iam erecta est, ita Szétsénii etiam congregationem eiusdem confraternitatis ipsorum erigi posse concederemus. Nos itaque huiusmodi pium illorum conatum et desiderium intelligentes quemadmodum huiusmodi pias et catholicas intentiones promovere et secundare semper nobis cordi fuit, ita etiam huic instantiae pro excitando maiori zelo et catholica devotione in populo ex auctoritate nostra in quantum nos concernit libenter annuentes concedimus, ut praedicta congregatio confraternitatis eiusdem sacri ordinis ibidem in Széchén erigi et exerceri possit ad maiorem Dei gloriam cum uberiori fidei catholicae fructu et augmento. Unde nos praesentes literas nostras praenominato patri provinciali super eadem annuentia nostra testimoniales extradandas duximus et concedendas. Datum in curia nostra archiepiscopali Posoniensi, die 30. Iulii anno 1662.

Archiepiscopus Strigoniensis mpa

L. S.

3. Verum non diu licuit seu fratribus hoc indulto frui seu fidelibus confraternitatis beneficiis spiritualibus uti. Immo dubitari potest, utrum reipsa erecta sit haec confraternitas cum eodem anno 1662 exurgente bellorum procella non solum monasterium a feritate Turcica fuerit destructum, sed et fratres pulsi et dispersi, qui nonnisi post 22 annos secundo postliminio redire potuerunt, ut cap. 1mo relatam est. Reduces illi fratres mox relatae facultatis fors ignari, aliud indultum erigendi confraternitatem chordigerorum a superioritate ordinis impetrarunt, quod dein auctoritate dioecesani confirmari curarunt, cuius tenor est.

4. Fr. Cherubinus de Nardo Ord. Min. Stric. Observantiae S. P. N. Francisci S. Theologiae lector emeritus et in tota cismontana familia tam observantium, quam reformatorum commissarius generalis et servus.

Religio nostra cum inter alia privilegia, quibus a sede apostolica decorata est facultatem habeat saecularium confraternitates sub nomine cordigerorum erigendi etque spirituales gratias privilegia et indulgentias communicandi in huiusmodi confraternitatibus instruendis si ad christifidelium salutem promovendam expedire animadvertit liberalem se praestare consuevit. Nos igitur, qui generalem huius cismontanae familiae ordinis ipsius curam gerimus sperantes fore, ut ex hac spiritualium gratiarum participatione christifideles ad devotionem et pietatem magis excitentur auctoritate nobis conventus Szétséniensis Provinciae nostrae Reformatae Sanctissimi Salvatoris in Hungaria de consensu loci ordinarii, dummodo in alia simili in ipso vel alio ad tria milliaria propinguo loco hactenus erecta non fuerit per praesentes nostras literas erigimus ac instituimus, illisque et pro tempore existentibus utriusque sexus confratribus elargimur et communicamus indulgentias et privilegia et spirituales gratias sigillatim datas et descriptas nostraeque primariae confraternitati cordigerorum nominatim expresse et praecise per breve Ss. D. n. Pauli 5. et Clementis 8. concessas. In quorum testimonio has literas fieri mandavimus manu nostra firmatas ac sigillo maiori officii nostri munitas. Datum Romae, die 6. Augusti 1701.

Fr. Cherubinus a Nardo commissarius generalis L. S.

De mandato suae reverendissimae paternitatis

Fr. Seraph de Parabia secretarius generalis mp.

Iuxta tenorem huius privilegii facultatem attribuo in dicto loco Szécsén hanc confraternitatem erigendi. Tyrnaviae, 2. Martii 1702

Paulus Balassa, L. B. de Gyarmath generalis vicarius Strigoniensis mpa

5. Quam primum haec confraternitatis inchoata est, illico plures utriusque personae chordulam S. P. Francisci solita pietate assumpserunt nominaque sua inscribi curarunt, reperiuntur quaedam ex illustri quoque et nobili stemmate, quas non puduit funiculum franciscanum gestare, quarum memoria, ut in benedictione sit, nomina hic consignabo.

Anno 1703. illustrissima com. Maria Ludovica Magdalena Hochenrochenperg consors illustrissimi comitis Volfgangi Kohári, quae etiam munus matris s. praefectissae assumere non est dedignata.

1704. Illustrissima com. barbara Kohári consors illustrissimi domini comitis Sigismundi Keglevics.

1711. Illustrissima com. Domicella Maria Sophia Kohári cum sorore sua Éva Kohári.

1706. Illustrissima com. Mária Perényi, consors illustrissimi domini Gabrielis Balassa.

1724. Illustrissima domina Juliana Vécsei, coniunx illustrissimi domini Francisci Balassa. Eodem illustrissima com. Domicella Catharina Forgács.

1729. Illustrissima c. Domicella Anna Maria. 1733. Rosa. 1746. Catharina Forgács omnes sorores.

1735. Illustrissimus comes Ladislaus Forgács. 1746. Illustrissimus comes Nicolaus Forgács.

1733. Nobil. Domicella Anna Szent Iványi. 1738. Magdalena. 1746. Joanna omnes tres sorores.

1736. Perillustris D. Alexander Lyptai. 1738. Perillustris dominus Franciscus Lyptai.

1742. Illustrissima com Anna Engelshaim illustrissimi comitis Josephi Forgács conchoralis.

1751. Nobilis Domicella Susanna Blaskovics. 1753. Soror ipsius Renata Blaskovics.

Aliarum plurimum tum nobilium de plebe personarum nomina videantur in albo confraternitatis.

[6.] Ast defacto plerumque pauperes sunt, quos chordulam pauperis Francisci gestare non prudet, cum depravati huius aetatis mores a simplicitate et vera pietate imium degenerare fecerit nobiliores et sapere se putantes personas. Sicut ergo iuxta verbum Christi pauperes evangelisantur, ita hanc onfraternitatem sincero animo pauperes zelant, dum in primis in Dominicis novilunii processionem, quam semper habent et sacram solemne pro vivis, requiem vero pro christianis die non impedita frequentant, viam sanctae crucis a meridie iisdem Dominicis novilunii non intermittunt ad congressus suos, in quibus spirituales adhortationes et defectuum fors emergentium correptiones fiut sedulo comparent, regulasque suas adimplere contendunt. Certe iucundum est videre qualiter pauperes ex vicinis quoque pagis maxime tempore eomodo in Dominicis novilunii confluant, multique ex illis peraeata exomologeti Sacram Synaxim sumant.

[7.] Solet haec confraternitas suas restauraciones habere singulo saltem triennio, in quibus fit electio novorum aut confirmatio veterum officialium nempe praefecti, vicepraefecti, assistentium seu consultorum, visitorum infirmorum, decanorum idque ex uterque sexu, ad hos defertur si aliquis ex confratribus publice erret, demum ad directorem, qui delinquentem charitative corrigat et emendet. Videatur peculiaris confraternitatis liber, in quo notantur eiusmodi restauraciones, nomina directorum et officialium.

[8.] Habet haec confraternitas suum altare peculiare S. P. Francisci, quam confidelis providet. Calicem argenteum inauratum. Thuribulum cum navicula argenteum. Altar novum bisso rubro et laminis argenteis splendidum. Paramenta sacerdotalia iam antiqua. Calix, thuribulum et album curata sunt anno 1774 a fl. Rh. ___ industria n. v. P. Adami Molnár directoris, qui dictam summam maiori ex parte a filialistis seu pagensibus confratribus congegessit. Altare novum erectum est anno 1775 die 11ma et sequ. mensis Junii industria n. v. P. Ladislai Kis directoris. Fabricatum est Pestini per Antonium Alter arcularium et Josephum Helmstrajt sculptorem erga fl. Rh. 185. Imaginem pinxit Franciscus Falconer Budae erga fl. Rh. 40. Vecturam subministrarum Szétsénienses. Ex post mense Augusto et Septembri idem altare pinxit Josephus Nejmman pictor Gyöngyösiensis erga fl. 150 et victum. Expensas has fecit confraternitas conventui, in eo primum concurrat, quod pictoribus per 7 hebdomadas victum et hospitium dederit. Dein decessit vetus S. Capistrani altare, quod 60 fl. Surányiensibus est venditum. Demum gratis mutuavit D. syndicus ex eleemosyna conventus fl. Rh. 150, quos successive deponat congregatio.

[9.] Haec chordigerorum societas propagata est etiam ad vicinos pagos, Lóc, Hol-lókő, Rimócz, Sipek, Varsány, Csitár, Hiny, Trázs, Varbó, Hugyag, Zsély, Óvár, Csabar, Bussa, Mulyad, Szakál, Ludány, Halászi, Postény, Felfalu, Endrefalva, Piliny, Megyer, Gécz, Karancs Ság, Ettes, Ság újfalu, Soós hartyán, Kis hartyán, Megyer Gécz, Nándor, Muhra, Haláp, Surány, Ecsett, Szente, Debercsény, quibus in locis tamquam filialibus habentur officiales, qui confratribus invigilent, et primores vocantur congregationis patres vel matres. Omnique triennio vel confirmantur vel novi eliguntur, nec omittunt, si gravior aliquis excessus contigat, et ipsimet complanare non valeant ad directorem deferre, qui eos omni anno vel per se vel per patrem alium visitat inquirendo de honesta et christiana conversatione ac ad meliora charismata aemulanda exhortando. Cum vero aliqua loca magis distent in Karancs Ság et Nándor, suas habet missas menstruas et processiones, quas domini parochi in Dominicis novilunii absolvunt. Peculiaris filialis congregatio chordigerorum fuit in Vadkert, ad cuius album etiam ex vicinis pagis multi inscribebantur. At ex quo patres directores pluribus annis intermisissent eam visitare et restaurare adm. dominus Josephus Vilt loci parochus curam ipsius assumit, recenter erectae congregationi Sanctissimi Sacramenti univit, patrisque directoris auctoritatem exclusit.

[10.] Dominis parochis in pagis confratres ex collecta, quam intra se faciunt aut ex pie decentium legatis por missis menstruis solvunt consveta stipendia. Conventui vero nihil, sed in processionibus cum Sanctissimo candelas ad manus fratrum dant, et altare suum candelis provident. Proventum fixum nullum habet confraternitas, ipsimet confratres pro arbitrio conferunt, subinde ultima coluntate quidpiam relinquunt, aliquando decanissae eleemosynam in ovis, canabibus et huiusmodi a confratribus et consororibus colligunt eaque distrahunt. Ex his omnibus potissimum candelas procurant, quas etiam commembris in processionibus distribuere solent. Moris etiam est dum, quispiam ex ipsis moritur insignia confraternitatibus nempe librum,

imaginem S. Francisci, telam nigram et candelas pro honoratione sepultura efferre non absque aliqua recompensatione cum alioquin candelae tali occasione consumantur. Taxa ordinaria est imperialis seu fl. rh. 1, den 50.

[11.] Extat in ecclesia elegans statua Beatissimae V. Genetricis Mariae in throno ita aptata, ut coram ea missam celebrari possit. Huius vestiumque curam habet confraternitas vestimenta habet plura honesta et preciosa coronam quotidianam argenteam, aliam ex orientalibus gemmis compositam. Anno 1774 illustrissima comitissa Elisabetha Nádasdi relicta Sigismundo Forgátsiana filiulae suae indumentum talare huic statuae donavit. Hanc magna matris arulam devoti faeminei sexus pietas providet candelis, quae non solum ardent dum ad eam missae celebratur, sed etiam dum missa ad maiorem aram cantatur et litaniae exposito Sanctissimo canunt. Haec statua ita aptata est, ut in processionibus publicis a virginibus ornatis circumferri possit. Induitur etiam a Dominica 70^{mac} vestibus coloris violacei, ultimus hebdomadae s. diebus coloris pulli et nigri. Per annum vero pro ratione solemnitatis. Curam diu habuit domina Anna Hegerin vidua capitani, quae iam eiusdem magnae matris patrocinio 74 annum agit. Defacto eius filia nupta Fesselio condam inspectori salis nitri in Kalló. Deus eisdem per intercessionem Sanctissimae Virginis benedicat. Amen.

Jelmagyarázat [a kert térképéhez]*

P. B. K. 1773.

Ez a vésett kő jelzi, hogy Kósa Benedek gvárdián atya abban az évben érte el Nagyságos Forgách Miklós gróf úrtól a kert megnagyobbítását nyugati irányba, ettől a jeltől kezdve.

Ilyen vonal jelzi a falakat, és ahol a vastagabb, a falak magasabbak, a nyílásokat pedig az esővíznek a falakon való keresztülfolyásához nyitották.

Az egyszerű vonalak az utak és a táblák határai.

A dupla vonalak jelzik a szénáskert fakerítését.

Sárga vonalak jelzik a földalatti csatornákat, amelyeket eldugulásuk esetén azokon a helyeken kell keresni.

○◎ földalatti források és kutak, hol található, ha javításukra lenne szükség

◎ fából készült csövek, amelyek a medencékből elvezetik a vizet

|||| lépcsők avagy lépcsőfokok, hosszabbak vagy rövidebbek, ahhoz, hogy le lehessen jutni a lejtőn, illetve kissé magasabban fekvő helyről

a.a. nagyobb vagy kisebb fákat jelöl

v.v. szőlőtőkéket jelöl

A.A. felső sétaút falában található, kettős betű jelöli a szennyvízcsatornát, amely ez alatt a jel alatt éri el a sétautat, hogy ha eltömődik, ott keressék, majd a sétaúttól az A. betűig vezet, amely ugyanabba a kőfalba van bevésve, onnan pedig tovább vezet, amíg egyesül az istállóból induló csatornával a 49. számnál.

* csatorna, amelyen ajtó alatt kifolyhat a víz, nehogy az a halastóba ömöljön, amikor azt tisztítják vagy más körülmény merül föl, ebbe folyhat akkor is, ha a főcsatorna eltömődik

■ kicsiny tűzhely tető alatt a gyógyító testvérek számára, amikor különféle szereket desztillálnak vagy sebtapaszokat készítenek

* Lásd 116. oldal

1. A kolostorból a refektórium ablakai alatti kertecskébe vezető ajtó
2. Lejárát a betegház alatti kerti pincébe
3. Betegház
4. Kettős új fal, 3 ölnyi, a régivel összekötve
5. Földalatti csatorna az esővíz elvezetésére
6. A nagyobbik kertbe vezető ajtó
7. Erős fedett fal a ruhák kiporolására
7. A szénáskertbe vezető ajtó
9. Lécekből készült istálló a bárányok és libák számára
10. Sétaút a dombra két gyümölcsfasor között
11. Lejtőre ültetett fák, avagy domboldal
12. Esővizet elvezető csatorna
13. Esővizet elvezető csatorna, az 5. számú folytatása
14. Pihenő, avagy letelepedésre való hely pázsitból
15. Fából készült filagória a testvérek kitelepedéséhez, amelyben asztal és padok vannak, valamint négy ablak négy irányban
16. Kút abban a filagóriában, amely három forrás vizét fogadja
17. Kettős bejárat, avagy ajtó a filagóriába
18. (a filagóriában) Föld alatti csatorna, amely elvezeti a vizet a 29. szám alatt jelölt főcsatornába
18. (kívül) Az esővizet elvezető és a filagória kútjába bevezető csatorna
19. Letelepedésre alkalmas megemelt pázsit a filagória oldalánál
20. Fűves halom a fal mellett néhány fával
21. Ajtó a déli oldalon a trágya behordására
22. A város kútja, köznyelven Csurgó
23. Kicsiny földalatti forrás, amely a főcsatornába folyik
24. Föld alatti csatorna, amely mindkét forrás vizét fogadja
25. A csatorna átengedésére szolgáló nyílások a falon
26. Lejtős pázsit, köznyelven *scarp*
27. Kicsiny kút, amely a lépcső mellett eredő forrást fogadja és a 28. szám alatt jelzettbe vezeti
28. Lejtős pázsit, köznyelven *scarp*, amely a kert szélességében elválasztja a régi részt az 1773-ban szerzett területtől és amelyen lépcsők kínálnak lejárást, amint látszik.
29. Csatorna, amely mind a városi, mind a filagória kútjából a halastóba vezet a vizet, két széles és mély medencén keresztül, amelyek az öntözést szolgálják
30. Ajtó a nyugati oldalon a trágya behordására, stb.
31. Zárt halastó, amelynek egyik részében ragadozó halak vannak
32. A halastón átvezető hidacska, ez alatt van a kettéosztás
33. Csatorna, amely a 28. és 29. szám alatt jelzett helyekről kapja a vizet
34. A víz leeresztésére szolgáló szerkezet, ha ugyanis kivesznek egy nyelet avagy rudat (köznyelven: pap), kevés óra múlva kiürül a tó a csatornán keresztül,

különösen ha a belépő víz a jelzett csatornán át a kapun kívülre vezettedik. Lásd [IV. fejezet], 54. szám.

35. A kertész melegháza
36. Nagy medence, amely befogadja a halastó vizét és továbbvezeti a falon kívülre
37. Medence, amely befogadja és kivezeti a vizet csövön keresztül a földalatti csatornába, majd onnan a halastóba, amint látszik, egészen a 33. számmal jelzett pontig
38. Ismét egy medence, amely befogadja és kivezeti a vizet csövön keresztül a földalatti csatornába és onnan ez előző medencébe
39. Földdel fedett árok, hogy a víz lassan elmenjen erről a túlságosan vizes területről és a csatornába folyják.
40. A filagóriához érkező forrás, egykor ebben a táblában egy kis halastó volt, amelyet ez a forrás táplált
41. Alsó sétaút a támaszfal mellett
42. Felső sétaút, avagy hosszú út egy hasonló fal mellett
43. Latrina, avagy közös illemhely
44. A latrina kapuja, ahol a szenny kiürül
45. Föld alatti csatorna, ahol a latrinából a szenny kiürül, amely helyen, ha eltömődne, fölnyitható, egy kerek kő fölemelésével, amelynek fölemeléséhez egy vas szolgál
46. A sarok megőrzésére szolgáló árok, 1776-ban készült
47. A vár régi falának támfalai
48. Az istállóból az ürüléket és az esővizet elvezető csatorna
49. A latrinából és az istállóból érkező csatorna összefolyása
50. Ugyanaz a csatorna tetővel fedve, hogy könnyebben lehessen megvizsgálni
50. A víz és szenny kifolyása a kerten kívülre

b.b.b. betűk alatt csatornát vezetett a gróf a Csurgótól a mi Csurgónkhoz, és onnét a saját kertjébe a barlanghoz, amint azt a b. betűvel jelzett fekete vonal mutatja, 1818-ban.

C. betű alatt új szenny csatorna épült, és a régi egészen a falig, azaz az istálló csatornájáig föl lett számolva, amint a C. betűvel jelzett fekete vonal jelzi. 1818.*

* Utólagos bejegyzés 1818-ból.

Rövidítésjegyzék

Ft. = Főtisztelendő

con. = concionator

D. = Dominus

A. R. P. = Admodum Reverendissimus Pater

A. R. D. = Admodum Reverendissimus Dominus

A. V. P. = Admodum Venrandus Pater

Fl. Rh = florenus Rhenensis

Gen. = Generosus

I. = Inclytus

mp, mpa = manu propria

P. D. = Perillustrimus Dominus

S. P. = Sanctus Pater

Spect. = Spectabilis

V. = Veneranda

v. = vice

Névmutató

Acsai Terézia	81, 86	Bercsényi Miklós	24
Acsay Ilus	85	Berényi Tamás	60
Alexius a Roma	94, 98	Berényi Zsigmond	57
Almásy János	178, 181	Béres Illés	86, 120
Almásy Pál	181	Berinyi Gergely	21
Alter Antal	187	Bertalanfy Pál	51
Ambrus Borbála	81, 86, 120	Biberné Renáta	177
Andrássy Miklós	55	Bíró Bernardin	128, 130
Antal Mihály	63	Bitter Lőrinc	63
Antall Mihály	81	Blahó János	47
Augusztin József	64	Blahó Vince	99, 104
		Blaskovics József	63, 95, 177
Baghi Balázs	171	Blaskovics Renáta	186
Baghy János	21	Blaskovics Zsuzsanna	186
Balás Imre	128	Boda Mátyás	48
Balassa Ferenc	176, 186	Bogácsi István	81, 86, 120
Balassa Gábor	63	Bonifác pápa, VIII.	31
Balassa Pál	44, 48, 62, 63, 65, 67, 79, 83, 87, 96, 98, 130, 139, 176, 185	Borics Gábor	50, 109, 143
Balogh János	151	Borics János	21, 40
Balogh Mihály	86, 120	Borsányi Ferenc	48
Balogh Sándor	63	Bosik Ferenc	152
Barany György	124	Bossányi Maris	85
Baranyai György	36	Bühi Vince	124
Baranyai János	62	Cesarini, Giuliano	31
Baranyi Zsófia	121, 122	Colombus Frigyes	160
Baratnaki Ferenc	21	Czemiczky Gábor	73
Bárkányi Bernardin	138	Cziráky József	60
Bárkányi János	23, 37, 38, 39, 40, 41, 54, 139, 172	Cziráky Margit	45, 61, 65, 66, 67, 110, 134, 145, 146
Baros József	151, 183	Csák Erzsébet	127
Bartal Orbán	157	Csáki Miklós	82, 83, 84
Batthyány Julianna	62, 67	Csecse József	85
Bauer Kristóf	44	Csepregi Elek	180
Becze Erzsébet	35	Csernota Ignác	152
Beczkereki Mihály	21	Csonka József	101
Bede József	56, 62, 65, 66, 73, 109, 143, 144, 175	Dacsó Anna	177
Béla király, IV.	28	Darvas Ferenc	168
Belák	179	Dénes Narcissus	157
Benedek pápa, XIV.	68, 78	Dóczy András	52
Benicz Erzsébet	85	Domonkos Katalin	144

Doroszlai Felicián	157	Fridrich Orbán	39
Draskóczy Sámuel	56	Friváczy Mihály	176
Dreyhon Mátyás	59	Frivaldszky János	87, 120
Dugovics Fidél	155	Fuzik Flórián	155
Dukát Rókus	43	Fülöp András	22, 37, 38, 39, 40
Dúl Mihály	55		
Düll Mária	84	Gábris János	179
Durenthaus Miklós	32	Galló Tamás	73
		Gamalics Jácint	157
Engelstein Anna	186	Gangel György	49
Erdős Atanáz	37, 133	Gastel Ambrus	128, 141
Esterházy Antal	61	Géczi Gábor	67, 121, 122
Eszterházy Károly	84	Gergelyi Ferenc	63
		Gömrei János	56
Fábrí Ferenc	152	Gvassai Tóbiás	159
Falconer Ferenc	187		
Ferdinánd, I.	19, 32	Györgyfi János	55, 56
Ferdinánd, III.	20	Gyurcsányi Ignác	177
Ferenczfi Mihály	143		
Fesselin Anna	62, 63	Haász János	68
Ficsor György	41, 42, 109, 143	Habel Antal	113
Ficsor Ilona	84	Habel Ferenc	113
Ficsor József	73, 74, 127	Hajnóczy Dániel	124
Figuli József	160	Haller család	131
Forgách Ádám	118, 126	Haller Sámuel	26, 27, 112
Forgách Anna	65, 66	Hanza Marián	155
Forgách Anna Mária	186	Harai Dénes	44, 49, 109, 137
Forgách Antal	27	Ható Ádám	40
Forgách család	22, 27, 130, 131	Heger Anna	188
Forgách Franciska	65, 66	Hegyesy József	167
Forgách János	27, 45, 61, 65, 66, 99, 100, 102, 109, 110, 134, 146	Helmstrajt József	187
Forgách József	27, 63, 73, 79, 93, 94, 127, 186	Hercegh János	81
Forgách Katalin	65, 66, 186	Hess Mátyás	68
Forgách László	65, 66, 186	Hetényi Adalbert	140
Forgách Mária	65, 66	Hochenrochenperg Mária Ludovika Magdolna	185
Forgách Miklós	25, 95, 96, 97, 98, 101, 103, 110, 111, 139, 142, 144, 148, 186	Horthy Ignác	159, 160
Forgách Rozália	66, 186	Horváth Imre	67, 126
Forgách Zsigmond	20, 25, 26, 33, 52, 62, 64, 102, 108, 117, 125, 130, 133, 134, 143, 147, 150, 188	Horváth Katalin	85
Főczén Fortunát	40, 43	Horváth Tamás	144
Frank, dalmáciai bán	29, 132	Horváth Tamásné	144
		Horváthy Disznósy Ferenc	21
		Horváthy Ferenc	21
		Horváthy Gergely	21
		Horváthy György	40

Höbbling János	56	Koháry Éva	61, 186
Hunyadi Mátyás	51	Koháry Farkas	185
Huszár Imre	23	Koháry István	22, 23, 24, 54, 55, 58, 93, 108, 113, 138, 139, 140, 141, 142, 183
Igali Fábián	29	Koháry Mária Zsófia	186
Illés István	24	Koller Ádám	60
Illyés István	136, 137	Kolozsvári Bertalan	34
Imreh Márton	35	Komlósy József	179
Ince pápa, IV.	78	Koncz Gábor	127
Istvánfi Bálint	36	Koncz György	85
Ivánka Imre	100, 101, 111	Koncz Zsuzsanna	84
Jákóhalmi Jakab	21	Koródi János	112
Jancsik Vencel	157	Korosy Anna	151, 183
Jancsovcics Sándor	63, 158	Kósa Benedek	57, 63, 100, 101, 106, 108, 111, 112, 114, 167
Jánosi János	21	Kovács Ágoston	49, 96, 97, 99, 164, 179
Jánossy János	138	Kovács András	86
Jánosy János	48, 65	Kovács Ferenc	25, 96, 101
Jenő pápa, IV.	77	Kovács György	63, 64, 72, 96, 101, 112, 123, 148
József császár, I.	24	Kovács János	86, 120
Kada János	40	Kovácsi Bálint	57
Kagr Mátyás	56	Krajczinovszki Kapisztrán	99, 103, 155
Kalcher Márton	41, 42	Kristóf udvarnagy	19
Kalcsó Adalbert	63	Kucsma Kiss Anna	85
Kalcsó Kelemen	152	Kudlik Ádám	124
Károly, VI.	103	Kunicz József	87, 121
Katzianer, Hans	32	Kurdis János	59, 64, 142
Kecskeméti Gellért	39, 40	Kutasi János	40, 56
Keglevics Zsigmond	186	Kutsera János	124
Kelcffi Dénes	152	Kürtössy András	137
Kelemen Balázs	155	Kürtössy Pál	21
Kelemen pápa, V.	78	Kvicak Adjut	167
Kelemen pápa, VIII.	93, 185	Kviczala Adjut	99, 104
Kellner János	124	Laczai Imre	181
Kerekes Atanáz	43	Ladary Imre	150
Keresztelő János (Terugio, Giovanni de)	34	Lantgruber Kázmér	157
Kernhofer György	62, 99, 122	Lanti István József	47
Keszi Ferenc	32	Lanti István	63
Király Ádám	60, 175	Lászlófi Pál	58, 83
Kiss László	187	Laurentius a S Laurentio	128
Kitzha Lajos	40	Lelovszki József	72, 81
Knoll Modeszt	43	Lipacher Károly	65, 110
Koháry Borbála	186	Lipót, I.	20
Koháry család	22, 110		

Liptai Gáspár	183	Nagy Szabó György	81, 85, 119
Liptay Johanna	150	Nardo, Cherubinus de	185
Liphay Ferenc	186	Nedeczky István	71
Liphay Gáspár	151	Nejmann József	187
Liphay György	184	Nemes Palkó	85
Liphay Sándor	186	Noszdroviczki Kapisztrán	44, 57,
Losoncziaik	20	110, 115, 124	
Lypták Dénes	157	Nováky István	60
Madarász József	63	Nyájas Remig	40
Magyarossy Bálint	48	Nyáray Ferenc	73, 87, 120
Majerszky János	127	Nyári család	27
Majerszky Pál	150	Nyirő János	33
Majláth Ferenc	150, 151	Oláh János	21
Majthényi Imre	183	Olasz Mihály	86, 120
Majzik Simon	21	Olasz Remig	144
Marchia, Jacobus de	77	Orbán pápa, VIII.	29
Marczek János	152	Országh család	20
Mária Terézia	103	Országh Mihály	19, 30, 76, 82, 102, 132
Márton pápa, V.	77	Oszler Liborius	47, 63
Maskóczy Konrád	133	Ozorovszky Kapisztrán	72
Mayer, Jacobus [Theobaldus]	23	Pál pápa, II.	30, 76, 77, 78, 82, 94, 132
Micsurai Ivó	157	Pál pápa, V.	185
Miklós pápa, III.	78	Palásti András	42
Miksa, II.	19	Palásty Dénes	143
Miller János	136, 137	Pálffy Katalin	78, 82, 117, 118,
Miskei István	36	125, 126, 134	
Misleniczky György	44, 48, 65, 94, 139, 147	Pancsák Zsigmond	177
Mocsáry Balázs	21	Papp Primus	98
Modrovszky Farkas	113	Parabia, Seraphinus de	185
Molnár Ádám	181, 179, 186	Paszt János	167, 180, 182
Molnár Brúnó	155	Patai Borbála	120
Molnár János	57	Pataki Gellért	94, 122, 124, 128, 130
Motsko Brúnó	108, 109	Paulesicz József Mihály	47
Mundi János	64	Perényi Mária	63, 65, 69, 186
Nádasdy Erzsébet	63, 64, 143, 188	Petes András	36
Nádasdy Ferenc	52	Petes János	36
Nágócsi Márton	32	Peverelli Jeromos	73
Nagy András	68, 91, 98, 99, 101, 104, 106,	Pisovszki Benignus	172
111, 112, 115, 151, 160, 180, 181, 182		Piszarczik István	99, 104
Nagy Ferenc	60, 67	Piusz pápa, II.	102
Nagy János	38	Podhorszki János	151
Nagy Márton	21	Pongrácz László	138
Nagy Miklós	40		

Potkoniczki Márton	64	Strenczer János	118
Prónai Pál	73, 74	Streviczter János	58, 59, 120
Pruszman Cirill	176	Strongh János	61, 63
Rákóczi Ferenc, II.	21, 24, 43	Strumbak Mátyás	56
Rákóczi György	34	Sváger Mihály	91
Rákóczi Zsigmond	33	Szabadhegyi János	63
Révai Antal	60	Szabados Bálint	86, 120
Roll Péter	141	Szabinai István	63, 158
Rosenberg, Wolfgang Ursinus von	23	Szabó István	117, 125, 126
Rudeczki György	179	Szabó Mihály	21, 150
Rudimecz György	179	Szaday András	21
Rudnicz György	180	Szalai Anna	21, 40
Rudolf király	52	Szalay Panna	21
Rusznayák Anzelm	155	Szalkay Krizosztom	109
Sághy András	64	Szalomon Kajetán	164
Salamon Kajetán	95	Szankó György	81
Sallay János	21, 40	Szankó János	120
Sándor pápa, VI.	31, 76	Szántó János	86
Sánta Katalin	84	Szapolyai János	32
Sári István	47	Széchenyi Frank	76
Sári Mátyás	33	Széchenyi György	41, 49, 55, 103, 134, 135, 136, 137
Sarlay Ádám	124	Szelezcki Ágoston	55
Schmitt József	120	Szélesi Sándor	72
Sebestyén Márton	143	Szelevényi István	33
Siket Pál	72, 73, 158	Szenei család	110
Simon Judit	81, 86, 120	Szentilonai József	47, 59, 69, 171
Simonyi László	49	Szentirmai Ambrus	130
Sixtus pápa, V.	184	Szentiványi Ferenc	168
Skorcz Péter	169	Szentiványi Ilona	186
Skorecz Péter	179	Szentiványi János	72
Sobieski János	20	Szentiványi Márton	51
Soós Pál	62, 99, 103, 124	Szentiványi Ráfael	71, 72
Sötér Ferenc	36	Szentiványi Johanna	186
Sövényházy Ferenc	49	Szentiványi Magdolna	186
Sövényházy István	21	Szentsimonyi Ambrus	95, 110, 157, 160
Spányi Mihály	95	Szeredi Ferenc	36
Spiegel Márton	44, 47, 57, 58, 61, 62, 63, 68, 157	Szerémi András	182
Srettel János	48	Szerényi András	126
Steimmer József	60	Szily János	174
Stenflock, Joseph	60	Szirmai Miklós	138
Stephanides János Ignác	48	Szombathelyi Ferenc	152
Strabón	16	Sztreviczter János	44
		Szumbrak Mátyás	50

Takács Antal	84	Vaczulik Márton	70
Tapolcsányi Miklós	63, 73	Vajszár István	42
Tassy György	36	Vattai család	27
Telekessy István	24	Vécsey Julianna	186
Thököly Imre	22	Végh Lukács	38
Timon Sámuel	19, 28	Veingartner Lipót	58, 59
Tolvaj Imre	160	Viczek Flórián	146
Tót Ágoston	179	Vidamon Sándor	62, 111
Tót Judit	81, 86, 120	Vilt József	187
Tót Katalin	81	Virág János	120
Tóth Ferenc	155	Virág László	63
Tömösvári Pál	33	Visocsanszki Lajos	152
Török András	121, 122, 151	Vithey Mihály Gottfried	56
Török Zsuzsanna	126		
Traun, Otto Ernestus von	23	Wadding, Lucas	29, 30
Trubeczky Modeszt	62	Wesselényi Ferenc	36
Turóczi Ferenc	47		
Turóczy László	51	Zelovics Kristóf	179
		Zichy Katalin	65
Uhry nec Simon	124	Zinder Katalin	62
Urbanovicz Péter	184	Ziveczky János	42
		Zlatarics Atanáz	71
		Zombory János	21
		Zrínyi Miklós	52

Nyomta és kötötte:
AD 2001. Kft., Győr
Felelős vezető: Illés Zoltán

A szécsényi historia domus az 1332-ben alapított ferences kolostor egyik legfontosabb dokumentuma, ugyanakkor pedig a 18. századi történetírásnak is jeles alkotása.

A szalvatoriánus rendtartományban (Provincia Hungariae Sanctissimi Salvatoris Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiae – 1629-től Strictioris Observantiae), melynek Szécsény is kolostora volt a 18. században, a rendtörténetírás komoly múltra tekint vissza.

A historia domus előszavából és záró soraiból, valamint abból, hogy az író, Nagy András következetesen vezette az előző bekezdésben említett feljegyzéseket is, arra következtethetünk, hogy ezt a munkáját mintegy *monográfiaként* írta meg, még akkor is, ha buzdítja rendtársait a folytatására. Ezt kéziratának szerkezete is alátámasztja.

A szerző a kolostor bemutatását a helység, jelen esetben Szécsény történetének leírásával kezdi, a kolostor és a templom legtágabb értelemben vett jelenének bemutatásával folytatja, végül a kolostor történetének jelesebb eseményeit tárgyalva jut el ismét jelenéhez, és így alkot a saját korához visszatérve kerek egészet...

A Historia Domus története az 1950-es feloszlítás után lett izgalmasabb. Állítólag a Budapest Margit körüti rendházból, az oda felvitt anyagokból, még 1950-ben P. Galicz Töhötöm bízta Mizsik András szécsényi helytörténészre azzal a kéréssel, hogy ha a ferencesek visszatérnek Szécsénybe, akkor adja vissza a rendnek.

Amikor 1989-ben a kolostorba visszaköltöztek az első szerzetesek, ő valóban át is adta P. Orbán Márk akkori gvardiánnak, és még a kötet restaurálásának költségeihez is hozzájárult.

Mint ahogy ekkoriban kezdődött a kolostor régészeti feltárása és felújítása, a historia domus nagyon fontossá vált. Mivel gyakran kellett őket forgatni, P. Borosgyevi Imre OFM plébános elkezdte magyarra is átültetni Nagy András kéziratát. A munkát folytatta akkor is, amikor 1993-ban elhelyezték Szécsényből, ennek eredményeként készült el a jelen kiadás.

F. H.
OFM
Series D
Numerus 2.